ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
2 SEPTEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11602 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.602

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՐԵՒՈՐԸ ՎԱ ԱՐԴՆ Է

Թող երբեմն այն հաստատ գիտակցութեամբ քէ վարդն ու փուշը անբաժան են մարդու կեանքէն, որե՛ւէ հայրենիքի մէջ:

(1947 Օգոստ. 23) Շ.

Անծովոր մեղադրանք մը ուղղուած՝ քերթիս խմբագրութեան, ուր մէկ ջուրով կը լուացուին նաեւ բոլոր կուսակցութիւնները, մեզ կը մղէ կարգ մը խորհրդածութիւններու:

Արդարեւ, նախկին հայրենադարձ մը, այժմ Ֆրանսա վերադարձած, «Մոսկուա՛ լաւ լաքէ» եւ «բոլշեւիկեան գործակալ» նորակէ մեզ, որովհետեւ վերջերս հրապարակած էինք «Ազդակ»ի մէկ խմբագրականը՝ Արտագաղթը աղէտ է (Յառաջ Օգոստ. 13):

Այս սիւնակին բուն տէրը, ներգաղթի առաջին կարաւաններուն մեկնումին կամ նախապար փինոյի Հայաստան այցելութեան առեն եղած ցոյցերուն առթիւ, իր դրած խմբագրականներով միշտ նոյն տեսակէտը պաշտպանած է եւ թելադրած՝ առաջին օրէն, որ հայրենադարձը երթայ գիտակցութեամբ, խոր հայրենասիրութեամբ եւ աչք առնելով նորակառոյց հայրենիքի մը եւ անոր օտար վարչակարգին բոլոր դժուարութիւնները: Եթէ ոմանք չկրցին այս գիտակցութեամբ, զըլխատրաբար անոնք էին որ տարուեցան վնասակար քարոզչութիւններէ, ժամանակի ընթացքին խոստումներէ զրահատային դիմանքի մը եւ վերջապէս անո՛նք, որ տրիտներէ ի վեր ա՛յս ազատ ափերուն վրայ Սթալինի փառքը կ'երգէին եւ դաւաճան կը նկատէին բոլոր անոնք որ իրենց անձոր կատաղութիւնը կը յայտնէին Զատրենց դահիճներուն հասցէին: Ու այսօր, այս նոյն մարդիկն են որ կը վերադառնան:

Հոս աւելորդ է կրկին ծանրանալ խորթ վարչակարգի մը չնորհած լեզուին վրայ: Դեռ մեր աչքին առջեւ է փրակայի ծառած գարունը ու մեր ականջներուն մէջ՝ փեչտայի երիտասարդներուն ձայնը, երբ «փրկեցէք մեզ» կ'աղաղակէին, հոկտեմբերեան գիշեր մը, երբ այլեւս չէին կրնար հանդուրժել Հոկտեմբերեան գաղափարներուն»: Բայց հայ ժողովուրդին ազատութեան ոգին այլ է: Եթէ ոմանք չկրցան տոկալ ու նախընտրեցին իրենց քրտինքն ու աչքի լոյսը վատնել ուրիշ երկիրներու հայրենիքներուն համար: Շատ բա՛ր: Բայց Թող չսպասեն որ մենք ալ նոյնպէս ընենք զիրենք եւ բաժնենք այն կարծիքը թէ «ով որ արտագաղթում է, մի քար է շպրտում թշնամիներին»: Եթէ լաւ հասկցանք մարդուն ըսածը, կը թելադրէ որ ամբողջ հայ ժողովուրդը պարտի իր հայրենիքը, այսպէսով մօտ երեք միլիոն «քար շպրտած կ'ըլլայ թշնամիներին»: Ո՞վ է արդեօք այդ թշնամին մեր նամակագրին համար, որ Թրքահայ է, հաշուած է անկասկած «շպրտած քարեր» մեր բուն թշնամիին, որ չատ պիտի ուրախանար եթէ հայ ժողովուրդը այնքան յիմար ըլլար որ հետեւէր մեր քարոզին խրատներուն:

Մենք կը կրկնենք մեր տեսակէտը, եւ թէ անդին Կրկին կը հրապարակենք Ազդ. ընթերցողներուն

ՅԱՂՈՒՎԱԾԱՎԱՂՆԵՐ

ՊԱՎՈՒՄ ՉՈՒՄԱՐ

ՎԵՊ ՂՎԱՅՎԱԾ
ԲԱՆԱՀՈՅԻՑ

ՎԱՐԴԱՆ ՇԱՀՎԵՐԴՅԱՆԻ

ՎԵՊ ՂՎԱՅՎԱԾ ԲԱՆԱՀՈՅԻՑ

ՎԱՐԴԱՆ ՇԱՀՎԵՐԴՅԱՆԻ

3.

Մեզնից մի քանի տասնյակ քայլ հեռու, ոտքերը իրար խճճած, ինչ-որ մեկը պառկած էր ցեխի մեջ, ու նրա ոտքերի վրա էր ընկած Տիրոջ տասնամյա որդին։ Ես ու հայրս վազեցինք դեպի նրանք։ Ես նրանց ոտքերի վրայից հանեցի Տիրոջ որդուն, իսկ հայրս սկսեց ուշքի բերել ընկածին։ Ես ինձ համար ասացի, որ նա Տերն է, որովհետև նրա ոտքերը ավելի մեծ էին, քան իմ որդունը։ Հայրս ուշքի եկավ, բայց ոտքի չկանգնեց։ Նա ինձ ասաց, որ վազեմ Տիրոջ մոտ և ասեմ, որ նրա որդին ընկել է ձորը և ոտքը կոտրել։ Ես վազեցի Տիրոջ մոտ և ասացի նրան, որ նրա որդին ընկել է ձորը և ոտքը կոտրել։ Տերը ինձ ասաց, որ գնամ ասեմ Տիրոջ, որ ինքը գա իր որդուն տանի։ Ես ասացի Տիրոջ, որ Տերը ասում է, որ նա գա իր որդուն տանի։ Տիրոջ որդին ոտքը կոտրել էր, ուստի Տերը հրամայեց, որ ես գնամ ասեմ Տիրոջ, որ նա ինքը գա իր որդուն տանի։ Ես գնացի Տիրոջ մոտ և ասացի նրան, որ Տերը ասում է, որ նա ինքը

ԳՅՈՒՄՐՈՒ

Գ. ԲԱԲՈ

ԲՈՒՀՈՒ

ԾԱՂԻԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

— Ինչպե՞ս չէ, տիկին, ես ինքս էլ ուզում էի ձեզ հետ խոսել, բայց ամաչում էի։ Ներողություն, որ ես ձեզ անհանգստացնում եմ, բայց ես ուզում էի ձեզ հետ խոսել մի շատ կարևոր գործի մասին։

— Ես ձեզ ուշադիր լսում եմ, պարոն Ալեքսանդր։

—

Այրի Տիկին Գրիգոր Աշըգեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տէտէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Տէտէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Տէտէեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Ճանիկ Ճանիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սերժ Սարգիսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժան Ֆօռ եւ զաւակը, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, զարմիկին, մեծ-հօրեղբօր եւ կնքահօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԱՇԸԳԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 29ին, 79 տարեկանին, Քորանթէն Սելթոն հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Սեպտ. 3, ժամը 14ին, Իսիի Սէն-Պրիւնօ եկեղեցին (Իսիի գերեզմանատան մօտ), ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

×

Այս տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Տէտէեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Աղքատախնամին, փոխան ծաղկեպսակի:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պոլսէն Տիկ. Ֆրանսուհի Պըչաքճեան, կը փնտռէ՝ Անգարայի Սիվրի Հիսար գիւղը ծնած Յակոբ Կէտիքեանը, մօրը անունը Կիւլիւմիա: Կը կարծուի որ երկար ատեն է կ'ապրի Մարսէյլի մէջ կամ շրջակայքը:

×

Լենինականէն Սաֆարեան Վահան Խորէնի՝ կը փնտռէ իր եղբայրը Սաֆարեան Վարդան Խորէնի, որ Բ. աշխարհամարտին գերի ինկած ու յետոյ Մարսէյլ փոխադրուած է:

×

Երեւանէն Խաչատուրեան Սերեոժա Եուրիկ կը փնտռէ իր աւագ եղբայրը Անդրանիկ Խաչատուրեան Արշակի, ծնած 1915ին Լեռնային Ղարաբաղի Մարդակերտի շրջանի Ջանեարաշ գիւղի մէջ: Լեզուի եւ գրականութեան ուսուցիչ եղած է:

×

1937ին Լենինական ծնած Լենա (Ժիրօ) Վարդանեան (ծնեալ Սարգսեան) կը փնտռէ հայրը, որ կը կարծուի ըլլալ Ֆրանսայի Վալանս քաղաքը եւ կ'աշխատի շաքարի գործարան:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի անմիջապէս իմացնել Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի քարտուղարութեան՝

Eglise Arménienne
339, Ave. du Prado - 13, Marseille (8e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի

Հեռաձայն 927-01-72:

ԺԸՆԵԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՕԾՈՒՄԸ

14 Սեպտեմբեր 1969, Կիրակի, Ս. Պատարագէն յետոյ կազմակերպուած է մասնաւոր ճաշ մը օտար հրաւիրեալներուն համար: Իսկ նոյն երեկոյեան դարձեալ ճաշ մը մի միայն Հայերուն համար: Ճաշագինն է իւրաքանչիւր անձի համար 35 զուիցերական Ֆրանք: Մասնակցիլ փափաքողները այժմէն կրնան արձանագրուիլ Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ դիւանը՝ մինչեւ Սեպտեմբեր 3: (15 Բիւ ժան Կուժօն, Փարիզ 8րդ: Հեռ. 359-67-03):

ԴԻՒԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժերար Սթեֆանէսքոյի հաղորդումը՝ Ֆրանսայի Հայերը (Դ. Մաս):

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8,30ին, Քաֆէ Ալզասի սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ

Քոյրերու դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են: Կ'ընդունուին չորսէն 12 տարեկան աղջիկներ, ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ, դպրոցը կը հետեւի պետական ուսմանց, ինչպէս նաեւ հայերէնի դասաւանդութեան:

Ծանօթութեանց համար դիմել վարչութեան, ամէն օր բացի Կիրակիէ:

73, Ավ. Հանրի Պարպիւս,
95, Առնուվիլ լէ Կոնէս:

Հեռաձայն՝ 985 - 01 - 79

(Շոգեկառք առնել Կար տիւ Նոռէն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 - 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները:

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ:

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան):

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով: Հեռ. 027-18-28

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հանելի մթնոլորտ —

Արեւելեան համով ճաշեր
խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ

Ամէն օր՝ շամփուրով խորոված
եւ տէօնէր - խորոված

JARDIN DE MUSIQUE

3, RUE DE LORRAINE, 92 ASNIERES
Tél : 793. 53-33

La reprise des cours collectifs de solfège et de piano se fera le JEUDI 4 SEPTEMBRE 1969 à 14 heures.

Les cours ont lieu par groupe de 5 et durent une heure et demie.

Ils sont assurés par Mlle ALECIAN et ses jeunes collaboratrices

et surveillés par Mme ALECIAN

LA COTISATION ANNUELLE EST DE 300 F.
PAYABLE EN 3 OU 10 VERSEMENTS.

Mme ALECIAN donne des cours particuliers sur rendez-vous (30 F de l'heure)
Téléphoner le matin de 10h. à 12h.

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
3 SEPTEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11603 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — № 11.603

ՈՐՊԷՍԶԻ ՀԱՍԿՆԱՆՔ ԶԻՐԱՐ...

Կարդացիք թերեւս Պէյրութի Վիենն. Մխիթարեանց վարժարանի ուսանողական պարբերաթերթին՝ «Վերելք»ի խմբագրականը:

Ուսանողները դառնացած են, որ այլեւս ու ձախէն քննադատական եւ մեղադրական խօսք կ'ուզուի իրենց՝ յանիրաւի, անհիմքէն կամ մխակոդմանէ:

— « Կ'ըսուի թէ, կը դրէ «Վերելք» նոր սերունդը կը գտնուի անկումի մը վիհի բերան, յափրացած՝ արդի կեանքի վա – յելքներէն. անկարող՝ իրրեւ գիտակից սերունդ իր ուսերուն վրայ տանելու ա– պագայ հայ ժողովուրդի բախտը:

« Անոդոք վճիռներ կը տրուին եւ կար– ծիքներ կը յայտնուին միշտ, հայ նոր սերունդի հունձքը որակապէս անյոյս եւ անբաւարար գտնելով »:

Կը թուի, թէ «Վերելք»ի չուրջ բոլոր– ուած պատանիներն ու երիտասարդները կը գտնուին այն նո՛յն ծայրայեղութեան մէջ՝ որով մեղադրուած են երէցները...

Վիեննական Մխիթարեանց սանները, արդարօրէն դիտել տալէ ետք թէ պէտք չէ «մէկ կոլոով լուալ» բոլոր հայ երի– տասարդները եւ պէտք չէ «մեռելին մէկ կողմը» միայն տեսնել, անարդարօրէն կը մղուին այն տպաւորութիւնը՝ թէ տարեց սերունդը չըմբռներ ներկան, հաւատք չունի իրենց վրայ, հաղորդ չէ վերջին տասնամեակներու երիտասարդութեան ապրումներուն, « քաղաքական եւ տըն– տեսական տագնապներէ, ընկերային կըր– նոյտ մտահոգութիւններէ ծնունդ առնող գաղափարական հոսանքներուն եւ ըմբոս– տական ձգտումներուն»՝ որոնցմէ չէր դրնար չազդուիլ նաեւ հայ երիտասար– դութիւնը...

— « Ինչո՞ւ շարունակել այս անհիմն եւ թիւր կարծիքներուն արդիւնք եղող դիրք– զբաղումը, երբ հայ նոր սերունդը ի վի– ճակի է ցոյց տալու իր կարողութեանց եւ կարելիութեանց չափանիշը, երբ... պատահութիւն յայտնուի իրեն հանդէպ » :

Պիտի ուզենք ուրեմն յիշեցնել «Վե – րելք»ի տղոց՝ թէ որքան սխալ է մոռնալ կամ անտեսել հայ նոր սերունդի արժա– նիքներն ու դրական դիծերը, նո՛յնքան սխալ է լուռթեա՛մբ անցնիլ հին սերունդի ներկայացուցիչներուն կողմէ մեր երի – տասարդութեան հանդէպ ցոյց տրուած հասկացողութեան, աղնիւ ու բարի տրա– դրութիւններուն, հաւատքին եւ ոչ– միակողմանի դատումներուն վրայէն: Եզ– րակացնել, ընդհանուր բանաձեւումով մը, թէ «անհիմն եւ թիւր կարծիքներ» կայտնող մեծեր միայն կան՝ դէմ յանդի– ման նոր սերունդի չարքերէն ներս ծը– նունդ առնող խմորումներու», — ան – կըդի է:

Տարբե՛ր է իրողութիւնը:

Ողջադատ, աննախապաշար դատումի համար տեղ երէցներ կան. եղած են միշտ, ու պիտի ըլլան: Ինչպէս կան տաք– պիեր եւ բացարձակապաշտ կրտսերներ, եղած են միշտ, ու պիտի ըլլան: Կեանքի օրէնքն է, որ կը ներգործէ ներգոց վրայ՝ առանց տարիքի խորու – թեան:

Սակայն, անիրաւութիւն պիտի ըլլար չհաղորդակցիլ երեւոյթը եւ չտեսնել լայ– նախոհական, անկողմնակալ եւ աննախա– պաշար վերաբերումը, որ ցոյց կը տրուի հիներու եւ նորերու ծանօթ խնդիրներուն առթիւ:

Կը մղուինք եզրակացնելու, թէ «Վե – րելք»ի ուսանողները, հասկնալի՛ իրենց վրդովումին եւ յուզումին մէջ, առիթ չեն ունեցած արտայայտած բոլոր կարծիք– ները, մտահոգութիւնները ու հաստա – տումները կարդալու:

Ոճիր մը չէ ամէն պարագայի ,ու հան– դարտ եւ պաղարիւն դատումը ի վերջոյ կը լուծէ բոլոր բարդոյթները. կը ցրուէ ամէն մշուշ ու ճամբայ կը հարթէ ցան– կալի հասկացողութեան:

Աւելորդ չըլլայ, տպաւորապար, ճշդել այսօր՝ նկ, թէ թիւրիմացութիւն մըն է երէց սերունդին վերագրել արդի երի– տասարդութեան դժգոհութեանց, ընկե – րային ու հոգեկան տագնապներուն, գա– ղափարական նոր հոսանքներու եւ այս աղդակներէն թելադրուող «ըմբոստական ձգտումներու» հանդէպ անհաղորդ որեւէ կեցուածք:

Հինները անխոցելի չեն ու թերացում – ներ ունեցած են: Ունին այսօ՛ր ալ: Բայց տարակոյսի պէտք չէ ենթարկել անոնց ճիգը՝ լրիւ ու արդարօրէն ըմբռնելու հայ նոր սերունդի տագնապանքը, ճանչնա – լու որքան բացատրական, նո՛յնքան ու ա– ւելի՝ դրական վիճակներ, երեւոյթներ, ձգտումներ: Բաւական է ուշադրութեամբ կարդալ կամ լսել անոնց խորհրդածու – թիւնները: Մատնանշուած արդար կամ վիճելի կաղապարումներու, սայթաքումնե – րու եւ սխալներու հանդէպ մնալ լուրջ ու պաղարիւն, չբռնկիլ անմիջապէս ու չկոր– սընցնել յատակաբանութիւնը:

Չիրար հասկնալու ամէն փորձ՝ կ'են – թադրէ ղիրար լսելու տրամադրութիւն, դուսպ ու հանդարտ վերլուծում, ու մա– նաւանդ՝ մկզմկու առաւելութիւնները տեսնելու ներքին, հոգեկան լարում: Ա յ– լապէս , «տատնամեակներու» պայքարներն ու փոխասպարութիւնները քանդիչ դեր միայն կ'ունենան. երբե՛ք չինարար: Կը դառնան բաբելոնեան աշտարակչինու – թիւն...

Այս կէտը այս ձեւով ընդգծելէ ետք, կ'ուզենք արագ կարդ մը հաստատումներ ընել «Վերելք»ի խորհրդածութեանց ու միտքերուն առիթով:

Հայ երիտասարդութիւնը եթէ որեւէ արժանիք, արժէք կամ յուսադրիչ տուեալ ունեցած չըլլար իսկ, անժխտելիօրէն կը յատկանչուի իր անկեղծութեամբ եւ անշահախնդրութեամբ՝ հանրային մեր կեանքի... սպասման սրահներուն մէջ:

Նոր սերնդակիցները կրնան տեսու – թիւններու եւ երազներու յանձնուած ըլ– լալ (հակառա՛կն էր՝ որ զարմանալի եւ անբնական պիտի ըլլար). կրնան փորձա – ռութիւն չունենալ (ի՛նչպէս փորձառու պիտի կարենան ըլլալ՝ երբ դործելու ա– ռիթը չեն դտած կամ դործելու տրամա– դրութիւնը չեն ունեցած տակաւին). կըր– նան դիւրաբորբոք եւ դիւրագրգռ ըլլալ (տարի՛քն է...): Սակայն սպիտակ է ի– րենց հոդին եւ մաքուր են իրենց խառ – նուածքով, նկարագրով, ներաչխարհով: Ու ասիկա՝ ինքնին, հպատակիւռ «դրա– մագլուխ» մըն է հին սերունդներու հա– մար, եթէ երէցները դլխատակ կը մնան ի– րենց հիմնական կոչումին, — դաստիա – րակել, մշակել, կոփել:

Երիտասարդը պիտի դայ, իր ներքին հնութեամբ պիտի համոզուի՝ թէ կը սի– րես դինք, կը յարդես դինք, կը դուրդու– րաս իր վրայ: Ա յս անդրադարձումը որ– քան խոր ըլլայ իր մէջ, այնքան դիւրաւ կամուրջ կը նետուի «հին»էն դէպի «նոր»:

Անդամ մը որ խափանած ես խրաչուքի ամէն վտանգ՝ լոյսը դիւրաւ կը թափան– ցէ, եւ ջերմութիւն ու պայծառութիւն վայելքի՛ կը վերածեն ամէն խօսակցու – թիւն, սիրա սրտի ու աչք աչքի...:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱՏԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ԼԻԲԻՈՅ ՄԷՋ

ՅԱՌԱՋԴԻՄԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԵՑԱՒ

Մինչ Լիբիոյ Թագաւորը Իտրիս իր ար– ձակուրդը կ'անցընէր Թուրքիա, (Պուր – սայի ջերմուկը), իր երկրին մէջ պետա – կան հարուած մը Հանրապետութիւն կը հռչակէր, ապա ըստ աւանդութեան, այդ Հանրապետութիւնը կ'որակուէր՝ ընկեր– վարական եւ յառաջդիմական:

Լիբիա՝ մկզ միլիոն 760 հազար քառա– կուսի քիլոմեթր, մկզ միլիոն 738 հազար բնակիչ ունի, որոնց մեծ մասը միջերկ– րականեան ափը կ'ապրի: Գլխաւոր քա– ղաքներն են՝ Թրիփոլի եւ Պենկազի: 197 միլիոն թոն քարիւղի տարեկան արտա – դրութեամբ, Լիբիա երրորդ արտադրողն է աշխարհի, տասը տարիէ ի վեր: Ա ր – դարեւ մինչեւ 1959, Լիբիա «Երրորդ աշ– խարհի» ամէնէն աղքատ երկիրը նկատ – ուած էր, երբ քարիւղ դտնուեցաւ հետ – դհետէ եւ երկիրը դարձուց աշխարհի դլխաւոր արտածողներէն մկզը Սէուտա – կան Արաբիայէն ետք: Ինչ որ կը պատա– հի այսօր մտահոգիչ է Արեւմուտքի հա– մար: Կը կարծուի թէ արաբական ձախ– յառաջդիմական ձեւի հարուած մըն է: Ա րդէն առաջին ուրախացողները եղած են՝ Ալժէ, Գահիրէ, Պաղտատ, Մոսկուա եւ Պաղեստինի Ժողովրդական Ճակատը: Մտահոդ է սակայն Իսրայէլ որ այս պե– տական հարուածին մէջ կը տեսնէ նաս – րական եւ պատասկաններու յաղթանակը:

Թագաւորը, որ 80 տարեկան է, ոչ մկզ յայտարարութիւն ըրած է: Իր դիւանա – պետը ըսած է թէ այդ պետական հար– ուածը «ոչ մկզ կարեւորութիւն» ունի եւ Թագաւորը, ըստ նախատեսուածին, Լիբիա պիտի վերադառնայ թէեւ քիչ մը ետք կ'ըսուէր թէ Ա թէնք գացած է:

Լիբիա անկախ է 1949էն ի վեր եւ կը դեկավարուի ըստ 1951 Հոկտ. 7ի Սահմա– նադրութեան, որ բարեփոխումներ կրած է 1963ին: Ըստ Սահմանադրութեան, Լի– բիոյ Թագաւորութիւնը «արաբ հայրենի– քին մկզ մասն է եւ ափրիկեան ցամաքա– մասին մկզ չորրանը»: Պետական կրօնքն է՝ մահմետականութիւնը: Թագաւորը՝ Մո – համէտ Իտրիս էլ Սենուսի մանչ զաւակ չունենալով, բնական դահաժառանդն էր իր եղբօր զաւակը՝ էմիր Հասան Ռիտա, որ արդէն իսկ յայտարարեց թէ նոր դե– կավարներուն կողքին է եւ կը հրաժարի Սահմանադրութեան չնորհած դահաժա – ռանդի իր իրաւունքներէն:

Իսկ Թագաւորը չատ տաք ու պաղ ա– սած է իր կեանքին ընթացքին: 1911ին, Թրիփոլիթէնի եւ Սիրէնայիքի դրաւումը Իտալիոյ կողմէ դինքը չատ երիտասարդ կը բերէ աղդ. դիմադրութեան դլուխը: 1922ին Եդիպտոս կ'ապաստանի երբ Մու – սոլինի իշխանութիւնը ձեռք կ'առնէ: 20 տարի «հիւր» է Անգլիացիներուն: Բ. աշ– խարհամարտին կը կռուի իր դինուորնե – րուն հետ Աֆրիֆա Քորփսին դէմ եւ կը մասնակցի Թոպրուքի պաշարման: 1945ին Պենկազի է անգլիական պաշտպանութեան տակ, լենքնավար կառավարութիւն մը կը կազմէ եւ իր երկրին սահմանադրական Ժողովը դահը կը չնորհէ իրեն 1950 Նո – յեմբեր 25ին եւ անկախ Լիբիոյ առաջին Թագաւորը կը դառնայ:

Յեղափոխական Խորհուրդը որ իշխա – նութեան դլուխն է, ապահովութիւն տը– ւած է օտարներուն որ պետական հար – ուածը օտար ոչ մկզ երկրի դէմ ուղղուած է, իր նպատակները են՝ արաբական մի– ութիւնը, ընկերվարութիւնը եւ ազատու– թիւնը: Սահմանադրական բոլոր հիմնար– կութիւնները լուծուած են:

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԿԸ ՏԵՍԱԿՑԻ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՀԵՏ

Օգոստոս 20ին, Անդարայի մէջ, մաս – նաւոր ժամադրութեամբ, Թրքահայոց Պատրիարք Շնորհք Արքեպս. Գալուստ – եան, ընկերակցութեամբ դեմոկրատ Նախկին երեսփոխան եւ Ս. Փրկիչ հի – ւանդանոցի Հոգաբարձութեան տեղա – պետ Պր. Մկրտիչ Շէլլեֆեանի, այցելու– թիւն մը տուած է վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրելի:

Պատրիարքը մեծ պատիւներով դիմա – ւորուած է եւ արժանացած է չատ սիրա– լիր ընդունելութեան:

Տեսակցութիւնը տեւած է 45 վայրկեան: Պատրիարքը վարչապետին ներկայացու – ցած է համայնական առկախ մնացած հարցերու վերաբերեալ խնդրագիր մը: Մ ասկայութեան նիւթ դարձած է նաեւ 18 տարեկանէն վար պատանիներու արտա – սահման մեկնելու հարցը: Դիմում կա– տարողներուն, զանազան պատճառներով մեկնելու հրաման տրուած չէ: Վարչա – պետը զարմացած է եւ հրահանգած է Ներքին նախարարութեան, որպէսզի վերջ տայ նման արգելքներու, թէ ուսանող պատանիին կամ եկեղեցականին ճամբոր– դելու ազատութիւնը պէտք չէ կաշկան – դուի:

Տեսակցութիւնը վերջ գտած է սիրալիր մթնոլորտի մէջ եւ վարչապետը մեծ պա– տիւներով ողջերթ մաղթած է Պատրիար– քին:

ուածը օտար ոչ մկզ երկրի դէմ ուղղուած է, իր նպատակները են՝ արաբական մի– ութիւնը, ընկերվարութիւնը եւ ազատու– թիւնը: Սահմանադրական բոլոր հիմնար– կութիւնները լուծուած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարարը՝ Ժիսքառ տ'Էս– թէն որոշած է քիչ մը ազատութիւն թո– ղուլ դիներուն: Ա յսպէս պիտի սդեն՝ ձէ– թը, չոքոլան, էսանսը, ծխախոտը, նե– րածուած խմիչքները: Հաւանական է նաեւ որ Սմիրկը (միջարհեստական երաչխա – ւորուած նուազադոյն ամսական) չորս առ հարիւր բարձրանայ Հոկտեմբերին:

Թել Ավիվ հասած են չորս հրեայ կի– ները որոնք առեւանգուած օդանաւին մէջ էին եւ Դամասկոս վար դրուած: Ց այտա– րարած են թէ Սուրիացիք լաւ վարուած են իրենց հետ: Ա ռանք կար որ միւս երկու Հրեաներն ալ որ դեռ Դամասկոս են, ա– զատ արձակուին: Մ իջին Արեւելքի միջա– դէպները կը չարունակուին սակայն: Ց որ– դանանեան երկու կայանները ռմբակոծ– ուած են իսրայէլեան օդուժին կողմէ:

ՊՐԱԶԻԼԻԱ մէջ կացութիւնը անորոշ է: Ժողովուրդը ուշ լմացած է թէ նախա – դահ Քոսթա է Սիլվա անդամալոյծ է եւ պէտք է ըսել թէ ձիարշաւի եւ ֆութպոլի կարեւոր մրցումներ օգնած էին նոր դե– կավարներուն, որպէսզի ամէն բան ընեն մինչ ժողովուրդը ուրիշ բանով զբաղած է:

ԱԹԷՆԻ մէջ ձերբակալուած է 27 տա– րեկան Ֆրանսացի մը, որ Ցունաստան ծնած է: Ձերբակալութեան պատճառը ծանօթ չէ:

ԿԱՌԻԻ արկածներու եւ զոհերու թիւը կարծուածէն աւելի է: Երեքչաբթի օր կը յայտնուէր թէ արդէն իսկ 144 մեռեալ կայ եւ 1452 վիրաւոր, որոնց 576ը չատ ծանր վիճակի մէջ: Դժբախտաբար այս թիւերն ալ առժամեայ կը նկատուին:

ՄԱՐԱԿԷՇԻ մէջ 598 քիլօ օփիում դրա– ուած է: Լիբանանցի մը եւ Թուրք մըն ալ ձերբակալուած են:

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ՍՈՒՐԲ, ՍՈՒՐԲ

—o—

Երկարաւուն, նեղ լուսամուտ, զոլին մոռացուած մի մամակալ: Քարակարերի մէջ հայրենի հող ու քամու բերած սերմեր, որ արմատակալել, ծլել, զարճել են թփակալած անմոռուկներ: Լոյս, անահաման լոյս, այն բոլոր է պատուհա – նէն եւ ջրվէժում սառուներով լեցուն գաւիթի խորքը: Մեղրահացի նման ոս – կեղեղին մի սալաքար լոյսով ջնարակ – ուած առանձնացել է բոլորից ու արեւի պարսը խլրտում է նրա վրայ:

Սուրբ, սուրբ...

Նա ձեռքը պարզեց, մատներին թրթռաց լոյսի շղարշը:

Սուրբ, սուրբ...

Պատարագը, փոխադրեալ եւ ներդաշ – նակեալ յերիս եւ չորիս ձայնս ի ձեռն Մակար Եկմալեանի, ասես թնդաց դա – տարկ տաճարում: Երգչախմբի մորմոքը մղուեց ղէպի զանգակատան գմբէթը եւ այնտեղից՝ խաղաղուած, հաշտուած ու տատապագին, խոշոր, լուսաւոր կաթիլ – ներով՝ անձրեւից: Եւ թանձր ինչպէս մեղքը, ինչպէս մակարդուող արիւնը, նա ինքը լսեց իր ձայնը.

Աւէ՛ր, կերէ՛ր, այս է մարմինն իմ, որ վասն ձեր և բազմաց բաշխի ի ֆուրբիւն եւ ի թողութիւն մեղաց:

Տաճարում ոչ ոք չկար, լուութիւն էր, միայն լոյսի պարան էր ոսկեհունչ բզզում եւ սուներները թաւաճայն պատարագում էին, դիզուում իրար վրայ, չերտ–չերտ թանձրանում, երկնագոյնից փոխուում ճակնդեղագոյնի, կապոյտի, արծաթ – մոխրի:

Հիմա նա չէր ուզում խուսափիլ իր ճակատագրից, համակերպուել էր բաժին ընկած դառնութիւններին, տառապանք – ներին, քանզի դրանցից էր քամուում խոր – հըրդեւոր լոյսը, ճայների այս աշխար – հը: Զլինէր տառապանք, չէին լինի եր – գեր, նուագներ: Ովսաննա տառապանքին:

Աւէ՛ր, կերէ՛ր, այս է մարմինն իմ...

Եւ տեսաւ նա, թէ ինչպէս խուռներամ, մեծագլուխ թզուկների նման գլոր–գլոր եկան իր հոգին ու մարմինը բզկտողները: Նրանք ճանապարհին մարեցին բոլոր մո – մերը, վայրի քրքիջով խմբուեցին լոյսով ջնարակուած սալաքարի շուրջը, փչեցին արեւի բոցի վրայ եւ երբ չկարողացան հանգցնել ճանկաւոր արջաթաթերը դրե – ցին արեւկող սալաքարին, որ ճզմեն լոյ – սը: Իսկ լոյսը բարձրացաւ, համբարձ – ուեց ու գմբէթի խորքից անձրեւեց իրրեւ մեղեդի:

Սուրբ, սուրբ...

Առաւօտ կանուխ ինքը ելել, եկել էր տաճար՝ իր պատարագի հետ լինելու յոյ – սով: Ողջ գիշեր այս մեղեդին էր մորմո – քել մենախցի պատուհանի տակ եւ միայն աքաղաղների կանչերի հետ համբարձ – ուել, սուղուել էր առաւօտի դունաթափ երկնքում: Հիմա այստեղ տաճարի պատե – րը, սառեւները, լոյսերը նորից եկմալ – եան էին պատարագում: Եւ նա յիշեց Թիֆլիսի Մոզնեվանքում թաղուած մեծ երախտաւորին, որի մահուան թափօրին ուղեկցել էին միայն Նար–Դոսը եւ մի եր – կու բարեկամներ:

Նա մեռաւ խելագար եւ իր հետ տա – րաւ սպիտակ ձիաւորի մատպատակերը: Դրա մասին նա յաճախ էր խօսում ինքն իր հետ եւ ուրիշներու: Տարիներ առաջ, երբ Թիֆլիսից հիւանդ, խանգարուած նրան Վաղարշապատ բերին, ինքը դնաց տեսնելու: Հաւատում էր, որ չի ճանա – չի, աւելին՝ կարծում էր չի խօսի, կը լռի, ինչպէս լռել էր ուրիշներու այցե – լութեան ժամանակ:

— Մօտ արի, ինձ մօտ արի, վարդա – պե՛տ, — բղաւել էր նա սենեակի խոր – քից, երբ տեսել էր եւ անմիջապէս, ա – ռանց ժամանակ տալու ասել, — լսել եմ՝ պատարագ ես դրում, դրում ես քոնը: Երբ ես իմն աւարտեցի, սպիտակ ձիա – ւորը եկաւ: Հիմա նորից սպասում եմ: Շատ եմ յոգնել, սարսափելի եմ յոգնել: Դու դեռ երկար կը թափառես այս աշ – խարհում, քեզ կը խաչեն, յետոյ կ'իջնե – ցընեն խաչից ու նորից կը խաչեն, եւ երբ դրես, աւարտես, երբ ինձ նման յոգնես, կը գայ: Նրա ձին ճերմակ չի լինի, ին – քը՝ նոյնպէս: Ե՛ւ ձին ե՛ւ հեծեալը սեւ կը լինեն: Լսիր վարդապետ, երբ դաս ինձ մօտ, ես եւ դու ճերմակ ու սեւ ձիեր հեծած այցի կը գանք այս աշխարհին, կը լսենք իմ ու քո պատարագը: Եղա՞ւ, համաձա՞յն ես: Թէ որ համաձայն ես, հիմա դնա: Դրսում ծառերը, հողը, եր – կինքը պատարագում են: Գնա՛, մա՛րդ Աստուծոյ, պատարագիչ է պէտք: Ի՞նչ ես այսպէս նայում, դնա՛, խաչելութեան ձայնը կանդնեցուած է, բայց խաչուող չկա, դնա՛...

Հիւանդ եղբօր հետ դուրս ելան:

— Եթէ մնաս՝ կը զայրանայ, մազերը կը փետտի, իսկ հիմա ողջ օրը քո մասին կը խօսի, — ասաց եղբայրը, — Հայր սուրբ, քանի դեռ կայ, ապրում է, եկէք, անպայման եկէք, ձեզ հետ նա խօսելիք ունի, ուրիշներու ներկայութեամբ լը – ռում է:

Մի երկու անգամ էլ այցելեց, բայց Եկմալեանը ոչինչ չասաց. լուռ էր ու մտքերով տարուած: Պատուհանից նայում էր դուրս, Իգոլիի ճանապարհի կողմը: Երեւի այնտեղից էր սպասում նա ճերմակ ձիաւորին, իսկ ի՞նքը...

Ամէն անգամ, երբ յիշում էր այս հան – դիպումը, թւում էր իրեն, թէ եկմալ – եանը ճերմակ ձի հեծած մօտենում է Մայր տաճարին, ու վախուորած հոգեւո – րականները մահաչունչ ձիուն ու հեծեա – լին հալածելու նպատակով տաղնապահար քաշում են դանդերը, ու ձին խրտչում, կարծ վարդապետին սթափեցրեց: Ամէն ինչ իրական դարձաւ՝ Մայր տաճարը, լուութիւնը, եւ այն, որ իր կողքին կանգ – նած է ծանօթ մի սարկաւագ: Տաճարում չէին երգում, երգչախումբ չէին նուագում, եւ զանգերը չէին ղօղանջում տաղնապահար:

— Ովքե՞ր են:

— Շինականներ: Եկել են ձեզ իրենց դիւղը տանելու, ձիեր են բերել, ասում են՝ խօսք են տուել, որ երբ զաւակ ու – նենան, կնքահայր լինէք:

— Ճիշդ է, յիշում եմ, իմա կը գամ:

Սարկաւագը դնաց յայտնելու:

Տաճարում նորից ոչ ոք չկար, եւ նո – րից նուագում էր երգչախումբ պատարագում էին լոյսերն ու սուներ – ները: Կոմիտասին թուաց, թէ կամար – ների տակ հնչում է իր ձայնը՝ առանց երգի, առանց նուագի, պարզապէս հա – ռաչանքի նման աղաչական եւ հրամայա – բար...

Աւէ՛ր, կերէ՛ր, այս է մարմինն իմ...

ՌԱՖԱՅԷԼ ԱՐԱՄԵԱՆ

(Շար. – 1)

ՔԻՉ ՄԸ ԱՄԷՆ ԲԱՆ

—o—

Զեղի պատահա՞ծ է որ բուրում մը, երդի բեկոր մը կամ մկկու մը քալուածքը կամ խնդալու ձեւը ձեզ տարիներով ետ տանի ու հին յուշ մը արթնցնէ ձեր մէջ... Ինծի շատ է պատահած: Մեր տան դրացի Լեհի մը պարտէզը բարեխիղճ ուղղաձիգ ծառեր կան: Այդ ծառերէն մէկ քանին, իրենց հասակով ու ձեւով, հօրենական տանս դրաց առջեւ աճող բարեխիղճ ծառերը կը յիշեցնեն: Անոնցմէ մէկը մանաւանդ, ճիշդ ու ճիշդ մեր աղբիւրին գլուխը դանուող բարեխիղճ է: Ամառ երեկոները, երբ իրիկուան զովը վայելելու համար, մեր դրան առջեւ նստինք, ակնարկս կ'իյ – նայ այդ մէկ հատին վրայ ու չուզեր բաժնուիլ անկէ... կարծես հոն «արմատ կ'արձակէ»: Ու ասիկա զբեթէ ամէն տա – րի՝ ու ամէն օր...

Աչնան, երբ տերեւները դեղնելով կար – ծրանալ սկսին, բարեխիղճ ծառերը իրենց յատուկ ձեւով կը թրթռան հովէն, ու անոնց չչուկը քաղցր մեղեդիի մը պէս կը հասնի ականջներուս:

Ես, առանց այդ ծառին կողմը նայե – լու, կ'ունկնդրեմ այդ չչուկին ու յիշո – ղութեամբ կ'երթամ ետ՝ աւելի քան կէս դար: Մոքի աչքերով կը տեսնեմ այն բարեխիղճ, որ աղբիւրին գլուխը հայրս տնկած էր ծնելէս շատ առաջ:

×

Առջի օր, անախորժ յանձնարարութիւ – նով մը իջած էի քաղաք: Անտանելի կեր – պով տաք էր ու խոնաւ: Զովանալու՝ եւ հանդչելու համար, մտայ ճաշարան մը, ուր սպասարկողները չկան քեզ նեղացնող: Դուն քեզի կը սպասարկես: Իմ սեղանէն անդին երեք պարմանիներ էին նստած ու մեծցամուկ կը խօսէին իրենց սէրերուն ու արկածներուն մասին:

— Այսօր, դեռնուղիով մինչեւ հոս դալս, վեց անգամ սիրահարուեցայ, — խնդաց անոնցմէ մէկը:

— Անկարելի է, ի՞նչպէս կ'ըլլայ...

— Ի՞նչը անկարելի է, ծօ՛, տղան ճամ – բաշ սիրուելու արժանի վեց աղջիկ է տե – սեր, ըսածը այդ է...

×

Շատ տարիներ առաջ, երկու աչուն, աղուոր աղջիկ մը սիրած եմ: Երբ ուշ դիւղերին կամ ցուրտ օրերը դուրս ել – լելինք դաշտերուն մէջ՝ «մի քիչ թափա – ռելու», կը հաղնէր, իր մազերու գոյնին հետ ներդաշնակուող ուղտեմազէ երկար վերարկու մը: Առջի օր, դիմացի մար – թէն անցնող իրեն պէս հագուած ու իրեն նմանող աղջիկ մը տեսայ ու սիրտս քիչ մնաց յուզումէն կանգ առնէր:

×

Ցուլիսի կէսերուն առաւօտ մը արթն – ցանք որ երկինքն ամպամած է ու հովը արեւելքէն է: Ծորհեցանք որ պիտի ան – ձրեւէ: Ուրախացանք: Հողը ու բոյսերը ծարաւ էին՝ ու ամէն բան, անտանելի չոզէն խանձուիլ էր սկսած:

— Պիտի դայ, — ըսի նախաճաշի սե – ղանին վրայ:

— Ո՞վ:

— Անձրեւը:

Եւ մինչ անոնք հայրենիքի փրկութեան մասին իրենց ժամանցային զրոյցը կը շարունակէին, ես ներքին ուրախութեամբ մը կը սպասէի անձրեւին: Ամէն ինչ իրական դարձաւ՝ Մայր տաճարը, լուութիւնը, եւ այն, որ իր կողքին կանգ – նած է ծանօթ մի սարկաւագ: Տաճարում չէին երգում, երգչախումբ չէին նուագում, եւ զանգերը չէին ղօղանջում տաղնապահար:

— Ովքե՞ր են:

— Շինականներ: Եկել են ձեզ իրենց դիւղը տանելու, ձիեր են բերել, ասում են՝ խօսք են տուել, որ երբ զաւակ ու – նենան, կնքահայր լինէք:

— Ճիշդ է, յիշում եմ, իմա կը գամ:

Սարկաւագը դնաց յայտնելու:

Տաճարում նորից ոչ ոք չկար, եւ նո – րից նուագում էր երգչախումբ պատարագում էին լոյսերն ու սուներ – ները: Կոմիտասին թուաց, թէ կամար – ների տակ հնչում է իր ձայնը՝ առանց երգի, առանց նուագի, պարզապէս հա – ռաչանքի նման աղաչական եւ հրամայա – բար...

Աւէ՛ր, կերէ՛ր, այս է մարմինն իմ...

ՌԱՖԱՅԷԼ ԱՐԱՄԵԱՆ

(Շար. – 1)

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԽՈՐԻՆ ԴԷՄ

—o—

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Եթէ հիմա մեր կամքովը չվերահաս – տատենք Սահմանադրութիւնը՝ թերեւս եռքը տախտակինք բռնի եւ իրապէս տա – լու, ըսաւ Ապտիւլ Համիտ վհատած:

Հակառակ իր այս արտայայտութեան տակայն, բռնաւորը դոհ էր տեսնելով որ իր պալատականները հակառակ կարծիք մը յայտնէին: Ինքն ալ կը դդար թէ ընկերակցի առաջին քայլը կրնար ազատա – բեր ըլլալ եւ տախտել դինքը իր բացար – ձակ իշխանութիւնը հետզհետէ սահմանա – փակելու, ասկէ զատ երեսուն տարուան անձարձակ բռնակալութենէ մը ետքը չէր կրնար ըմբռնել թէ կարելի էր իրեն խոչընդոտի մը առջեւ կանգ առնել ու ետ երթալ:

Ի վերջոյ ըսաւ իր պալատականներուն.

— Ես արիւնահեղութեան տեղի չտա – լու, պետութեանս ներքին խաղաղութիւնը չվրդովելու համար պատրաստ եմ ամէն զոհողութեան, բայց քանի որ դուք հա – կառակը կը պնդէք, քանի որ կը կարծէք թէ այդ մարդոց տեղի տալը կամ Սահ – մանադրութիւն հռչակելը կրնայ վնասա – կար ըլլալ Պետութեան չահերուն, միայն թէ կ'ուզեմ որ վերջ մը դնէ այս վըր – դովեցուցիչ վիճակը եւ ասոր դարմանն ալ ձենէ կը սպասեմ, քանի որ իմ առաջար – կած դարմանս անընդունելի կը դատէք:

Պալատականները հասկցան թէ ինչ ըսել կ'ուզէր իրենց Վեհափառ Տէրը: Իր դի – տաւորութիւնն էր ամենախիտ միջոցնե – րու դիմել, յեղափոխական չարժումը իր արմատէն ջնջելու համար. բայց կ'ուզէր որ ինք գործին մէջ ոեւէ պատասխանա – տուութիւն չունենայ ապագային՝ այլ ձեռք առնուած միջոցները իր պալատա – կաններէն թելադրուին եւ իրը թէ հակա – ռակ իր կամքին գործադրուին:

Առաջին անգամ չէր որ դժուարին պա – րագաներու մէջ այս տեսակ միջոց մը կը գործածէր ու իր մարդիկը ծանօթ էին ի – րենց տիրոջ այդ հնարքին, ուստի խնդոյն աւելի ազդու միջոցներ առաջարկել յեղա – փոխական չարժումը զսպելու համար: Պալատականներն ալ մինչեւ այդ ժամա – նակ կը կարծէին թէ քօմիթէին եւ սպա – ներուն չարժումները մասնակի բաներ էին եւ թէ բանակը իր ամբողջութեամբ «վա – րակուած» չէր ազատական գաղափարնե – րով:

— Կը բաւէ ութը տասը դժգոհ սպաներ կախել, որպէսզի ամէն բան հանդարտի, կը մտածէին:

Այս տպաւորութեան տակ նորանոր հը – րահանգներ ղրկուեցան Սելանիկ ու Մա – նաստըր, ամենախիստ միջոցներով պատ – ժելու համար բոլոր ըմբոստ սպաները եւ միեւնոյն առեն ձերբակալելու համար քօ – միթէին պատկանող կամ անոնց համակիր եղող բոլոր անձերը:

Եւ սակայն այդ միջոցին չարժումը յանկարծ մեծ ծաւալ մը առացած էր: Քաղաքական խիստ կարեւոր դէպք մը ըս – տիպեր էր հայրենասէր սպաները վու – թացնելու իրենց գործունէութիւնը:

Այդ դէպքը Ռէվալի տեսակցութիւնն էր Ռուսիոյ ցարին եւ Անգլիոյ թագաւո – րին միջեւ, ինչպէս նաեւ Անգլիոյ Խոր – հըրդարանին մէջ արտաքին գործոց նա – խարարը Սըր Ե. Կրէյի զգայացունց յայ – տարարութիւնը: Բոլոր անոնցմէ կը յայտնուէր թէ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ համաձայնութիւն մը գոյացած էր վերջ տալու համար Մակեդոնական խնդրին, դայն վերածելով անկախ իշխանութեան մը:

Այս հաւանականութիւնը, որ իրակա – նութիւն մը դառնալու վրայ էր, ծայրա – յեղ յուզում մը առաջ բերաւ քօմիթէին եւ ազատական սպաներու մէջեւ:

Եւ մինչ անոնք հայրենիքի փրկութեան մտատանջութեամբը տոգորուած՝ ժամ առաջ կը ջանային սպառնացող վտանգին առաջքը առնել, Եըլտըզի պալատէն նոր – նոր հալածանքներու բուռն հրահանգները կը հասնէին իրենց դէմ:

Եւ սակայն այդ հրահանգները անզոր – ծադրելի կը մնային, որովհետեւ ոչ ոք կը համարձակէր զանոնք կատարել: Աւոր – փոխարէն ամէն օր հեռագիրներ կը տե – ղային պալատ՝ Սահմանադրութեան ան – միջական հռչակումը պահանջող: Նիազի պէյի անունը յաճախ կը կրկնուէր անոնց մէջ եւ մինչեւ այդ օրը անծանօթ մնացած այդ Ալպանացի սպան՝ յանկարծ կարեւոր անձնաւորութիւն մը կը դառնար:

Զայն ձերբակալելու համար պալատէն ստիպողաբար տրուած հեռագիրը չէր դործադրուած: Եւ երբ Ապտիւլ Համիտ հրամանաւ կրկին հրահանգ տրուեցաւ այդ մասին, Մանասդըրի զինուորական իշխանութեան կողմէ սա պատասխանը ե – կաւ.

« Այս միջոցիս անկարելի է Նիազի պէյը ձերբակալել»:

Այս պատասխանը լսելով Հարուածի մը պէս ինկաւ բռնաւորին դլխուն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(213 Շար.)

— Յուսանք:

— Յուսանք չկայ, պիտի դա՛յ:

Լման օրը սպասեցինք: Բան չեկաւ. մի-այն երկրորդ օրը երկնքի ծորակները բացուեցան ու ահագին դոռում դոչումէ ետք, դեր, մեծդի, փայլուն կաթիլներով անձրեւը եկաւ, թափեցաւ վար ու պայ-թեցաւ հողին վրայ:

— Վերնայարկի պատուհանները բաց են, Արամ, վազէ՛:

Անձրեւը կուգար չեղակի ու հովի կա-տաղութենէն՝ ծառերու կատարները ի-րար կ՛անցնէին:

Աճապարանքով փակեցի պատուհան-ները փոթորիկին դէմ ու ներսը, կըռ-նակս չոր, սկսայ հրճուանքով դիտել փոթորիկը: Ջրդոնները յորդած էին ու տանիքներու ջուրը կտուրներէն վար կը հոսէր:

Մօտաւոր տեղ մը կայծակ մը իջաւ ու մեր հիւրանոցին ջահը դողաց ձեղունի իր լարին վրայ:

— Ո՞ւր ես, կը վախնամ, եկուր վա՛ր, եթէ պիտի մեռնինք, մեռնինք միասին:

Վազեցի վար: Մոռցեր էի թէ կիները երկու բանէ կը վախնան. մուկէն ու կայծակէն:

Կայծակն ու փայլակը կարծես մրցման էին ելած իրարու հետ, կարելի չէր ըսել, թէ ո՞ր մէկ լոյսը ո՛ր մէկ դղրդիւնին կը պատկանէր:

Երեք քառորդ ժամ ետք, յանկարծ ո-րոտն ու դղրդիւնը դադրեցան, դիմացի հարիւր յիսուն ոտք լայնքով պողոտան, որ նաւարկելի գետ էր դարձած, ցամքե-լու նշաններ ցոյց տալ սկսաւ:

— Նոյ Նահապետին տապան մը շինել յանձնարարող Աստուածն էր այս անձրե-ւը հրամայողը, — ըսի:

— Աման, գլուխն ուտէ, լեղիս պատ-ռեցաւ...

Դեռ ոչ մութ էր դուրսը, ոչ ալ լոյս. կը նմանէր արարչագործութեան այն պահուն, երբ «ցամաքը զատուած չէր ջուրէն, ոչ ալ՝ լոյսը խաւարէն, ու Տի-րոջը Ոգին ջուրերուն վրայ կը սաւառ-նէր»:

×

Աւելի քան կէս դար առաջ, երբ դեռ մեր հողերուն վրայ կ՛ապրէինք ու մեր հացին առատութիւնը մեր դաշտերու բեր-քէն էր կախուած, տարի մը անձրեւ չե-կաւ ու արտերը խանձուիլ սկսան:

Դաշտ իջանք աղօթելու: Մատաղցու դառնուկներ տարինք մեզի հետ՝ զանոնք մորթելով Հայոց անձրեւաբեր սուրբին՝ Սուրբ Եղիայի միջնորդութիւնը խնդրե-ցինք:

Բարեբախտաբար մեր աղօթքը լսուեցաւ ու, կաթսաներու մէջ եփուող մատաղի շոգին հազիւ երկինք հասած, անձրեւը սկսաւ:

Առաջին կաթիլներուն հետ փոշի բար-ձրացաւ գետնէն ու հողի բուրումով լեց-ուեցաւ մեր բերանը:

Ելանք պարեցինք անձրեւին տակ:

— Տո՛ւր Աստուած, տո՛ւր...

Սարէն կաքաւները մեզի պէս երգել սկսան — Սրբավայրը սարի կողին էր — ու արտերը, բոյսերը խնդացին:

×

Ահա մեր քաղաքին մէջ 25 օր է կ՛ան-ձրեւէ: Իրաւ է թէ փոթորիկ ու կայծակ չկայ, ջրդոնները չեն յորդիր՝ ու կիները ալ չեն վախնար, բայց ամէն բան թաց է: Խոնաւութիւնը սողացած է տուներէն ներս: Աղը թաց է աղամանին մէջ ու շա-քարը՝ իր տեղին. լուցկին ալ՝ դարակին:

Իրաւ է թէ անձրեւի կաթիլները մեծ չեն, ջրդոնները չեն յորդիր, բայց թաց է ամէն բան:

Արդեօք արեւը մեռա՞ւ, մարելու վրա՞յ է...

Թէ ոչ Լուսին երթալնուս համար բար-կացած է:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԻՒՆԽԷՆՈՒՄ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՄԻՒՆԽԷՆ (Յառաջ).— Միւնխէնի հայ դաղութի աշխատանքները 1969ի առաջին կիսամեակի ընթացքում, — ամառուայ համեմատաբար պակաս գործունեայ՝ արձակուրդի ամիսներով հանդերձ, — ընդհանուր առմամբ կարելի է լաւ հա-մարել: Գաղութիս եռանդուն երիտա-սարդներից կազմուած վարչութիւնը, որ մեծ զոհաբերութեամբ նորոգել եւ գեղեց-կացրել է ակումբի կենտրոնատեղին, ա-նում է իրենից կախուած ամէն ինչ, դա-ղութիս անդամներին հետաքրքրական դարձնելու համար հանդիպումները: Կենտրոնատեղին բաց է Ուրբաթ, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը: Համարեա իւրաքան-չիւր շաբաթ օր, մեծերի սովորական հանդիպումից զատ, կէսօրից յետոյ, տե-ղի է ունենում հանդիպում՝ յատկապէս երեխաների համար:

Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս կազմակերպուել են Վարդանանքի, Ապ-րիլ 24ի յիշատակին եւ Մայիս 28ի օր-ուան նուիրուած երեկոներ՝ պատշաճ ծը-րագրերով: Եղել են մի քանի այցելու-թիւններ:

Գնահատելի էր Վերապատուելի Ջէյմս Գառնուզեանի այցելութիւնը Միւնխէն, որով մեր հայրենակիցները հնարաւորու-թիւն ունեցան դիտելու Հայաստանի մա-սին գերմաներէն լեզուով, շուրջ մէկ ժամ տեւող հնչուն շարժապատկերը, զոր պատրաստել էր ինքը Վերապատուելին իր անձնական միջոցներով, եւ որ պէտք է ծառայի նաեւ գերմաներէն խօսող ժո-ղովուրդներին հայ մշակոյթի եւ պատ-մութեան հետ ծանօթացնելու գործին: Շարժապատկերում, նկարների հետ զու-գընթաց, տրուած էին նաեւ պատմական համառօտ տուեալներ: Զարմանալի է, սակայն, ինչպէս որ նշեցին նաեւ շատ հանդիսատեսներ, որ Վերապատուելի Գառնուզեանը պատմական իրադարձու-թիւնների շարքում մոռացել էր յիշել նաեւ 1918 Մայիս 28ի յատուկ կարեւո-րութիւնը:

Միւնխէն այցելեց նաեւ Պրոֆ. Տա-տըրեանը՝ դասախօսելով Հայկական Դա-տի հարցի շուրջ: Այնուհետեւ երիտա-սարդ ճարտարապետ Պարոն Արմիկ Հախ-նազարեանը, դասախօսելով Իրանում գտնուող Ս. Թադէի վանքի ճարտարա-պետական նշանակութեան մասին՝ ցոյց տալով գունաւոր տիասներ: Սակայն, կարելի է ասել, որ Կոմիտաս վարդապե-տի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած երեկոն՝ վերջին ամիսների ընթացքում կազմակերպուած հանդէսներից ամէնից խնամուածն էր: Արժէ, ուրեմն, մի քա-նի խօսք ասել այդ երեկոյի ծրագրի, ինչպէս եւ նրա կազմակերպիչների ու մասնակցողների մասին:

Երեկոն Կոմիտաս վարդապետի երգե-րին նուիրուած զուտ համերգային բնոյթ ունէր, որին իրենց սիրայօժար մասնակ-ցութիւնն ունեցան Տէր և Տիկին Լուդվիկ Բազիլ: Նախ երաժշտագէտ Պարոն Բա-զիլը ներկաներին տուեց Կոմիտաս վար-դապետի կենսագրականը: Հիմնուելով նրա երաժշտական գործունէութեան եւ արուեստի բացառիկ արժէքի վրայ, ցաւ յայտնեց (մէջբերում ենք նրա խօսքերը), որ մինչեւ այժմ նկատուած Կոմիտաս վարդապետի երաժշտութեան կատարո-ղական աշխատանքների մէջ, զգալի է բծախնդրութեան եւ խնամքի թերացու-մը, քանզի դրանք յաճախ չեն կատարւում ըստ բնագրի, ինչպէս օրինակ «Կռունկ»ը, որ մեր մենակատարները բնագրին հա-րազատ չմնալով, աւելացնում են խազեր, որի հետեւանքով երգը կորցնում է իր գե-ղարուեստական արժէքը»: Պարոն Բազիլը այնուհետեւ ասաց. «Անմխիթարական են նաեւ երգչախմբերի կատարումները, որի յանցաւորը խմբավարներն են»: Պարոն Բազիլի ասելով, օրինակ, «Գութան» եր-գի երաժշտական կառուցուածքը արդէն տալիս է գիւղացու հոգեկան սերտ կապը իր եզների հետ՝ «Ձիդ դո՛ւ, քաշի՛, այ եզը, արա հօ», եւ որ դժբախտաբար մեր խմբավարները այդ մասի տպաւորութիւ-նը աւելի խոր եւ արտակարգ դարձնե-լու նպատակով, փոխում են երանգները եւ չափերը ու պատճառ դառնում երգի արժեզրկման: Պարոն Բազիլը իր խօսքի վերջում ցաւ յայտնեց, որ թէեւ ունենք որակեալ երաժիշտներ, սակայն նրանք քիչ են մտահոգուած հայ երաժշտու-թեամբ:

Պարոն Բազիլից յետոյ ելոյթ ունեցաւ համակրելի երգչուհի Տիկին Ցօղիկ Պու-լուզեան – Բազիլը, յաջորդաբար կատա-րելով Կոմիտաս վարդապետի «Ծիրանի ծառ», «Քելեր ցոլեր», «Կանչէ կռունկ», «Ես սարէն կուգայի», «Ալագեազ», «Խըն-կի ծառ», «Կուժն առայ», «Կաքաւի երգ», «Չինար ես», «Տըլէ եաման», «Մոկաց Միրզա», «Անտունի» եւ «Կռունկ» եր-գերը, խլելով բուռն ծափահարութիւն-ներ: Երեկոն անցաւ յաջող, տպաւորու-թիւն թողնելով ներկաների վրայ:

Այս կապակցութեամբ, առիթը օգտա-գործելով, արժէր մի քանի կարճ տեղե-կութիւններով ծանօթացնել, շնորհալի ե-րաժիշտ զոյգը, որ յաջողութիւններ է արձանագրել նաեւ գերմանական միջա-վայրում:

Կոլորատուր – սոպրանօ Տիկին Ցօղիկ Պուլուզեան – Բազիլը, իր երաժշտական կրթութիւնը ստացել է նախ Թեհրանում եւ ապա Հռոմում ու Միւնխէնում: Վեր-ջերս Տիկինը գերմանացի անուանի դաշ-նակահարուհի Էլիզաբէթ Ֆոն Մալզէնի ընկերակցութեամբ պատրաստել է սկա-ւառակ, որ պարունակում է Կոմիտասի 9 երգերը: Տիկինը անցեալ տարի գտ-նուեց Հայաստանում եւ ելոյթ ունեցաւ Երեւանի ռադիոյից, Եւրոպայի Հայերի համար տրուող կիրակնօրեայ հաղորդման մէջ, երգելով իր ամուսնու ստեղծագոր-ծութիւններից: Պարոն Լուդվիկ Բազիլը երաժշտական կրթութիւն ստանալու հա-մար, Իրանից Հռոմ է մեկնել դեռ շատ պատանի հասակում եւ աւարտել Հռոմի «Սանդա Չեչիլիա» երաժշտական բար-ձրագոյն դպրոցը: Ունի մի քանի ստեղ-ծագործութիւններ, այդ թւում եւ լարա-ւոր քառեակի համար տրուած՝ «Անիի եկեղեցիները», որ արդէն նուագել է Գեր-մանիոյ մէջ 1968 թուին:

Տէր եւ Տիկին Բազիլ Օգոստոսին մեկ-նեցին Իտալիա, մասնակցելու Լուկկա քաղաքում կայանալիք սենեկային ե-րաժշտութեան ամառնային փառատօնին:

Յաջողութիւն մաղթելով այ շնորհալի երիտասարդ երաժիշտ ամուսիններին, ցանկանում ենք նորանոր նուաճումներ:

ԱԼԻՍ ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (569)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Կավռօշ, որ այս տեսարանին մինչեւ վերջը ներկայ գտնուած եւ լռելեան գլու-խը շարժելով հաւնած էր ամէն բան, Ժա-վէրին մօտեցաւ եւ ըսաւ անոր:

— Մուկը բռնեց կատուն:

Այս ամէնը այնքան շտապով ի գործ դրուած էր որ երբ կապելային մէջ ամէն մարդ նշմարեց իրողութիւնը, արդէն ե-ղած կատարուած էր այն: Ժավէր ամե-նեւին աղաղակ մը հանած չէր: Գուրֆէյ-բագ, Պօսիւէ, Ժօլի, Գօմպլֆէր եւ պատ-նէշներուն մէջ ցրուած մարդերը Ժավէրը ցիցին կապուած տեսնելով վազեցին ե-կան:

Ժավէր որ կռնակը ցիցին տուած եւ ա-մէն կողմը չուաններով կապուած ըլլալով չէր կրնար շարժում մը ընել, վեր կ՛ընէր գլուխը երբեք չստող մարդու մը հանդար-տութեամբը:

— Լրտես մըն է ան, ըսաւ Անժօլրա:

Եւ դէպի Ժավէր դառնալով:

— Պատնէշը առնուելէ երկու բոպէ ա-ռաջ հրացանի պիտի բռնուիս:

Ժավէր իր ամէնէն խրոխտ ձայնովը պատասխանեց:

— Ինչո՞ւ հիմակ անմիջապէս չէք բըռ-ներ:

— Վառօգը կը խնայենք:

— Ապա ուրեմն դանակ մը զարկէք, լմնցուցէք:

— Լրտե՛ս, ըսաւ գեղանին Անժօլրա, մենք դատաւոր ենք եւ չէ թէ մարդաս-պան:

Յետոյ Կավռօշը կանչեց:

— Դուն, գնա՛ գործդ տես: Ըրէ՛ ինչ որ ըսի քեզ:

— Ահա կ՛երթամ պոռաց Կավռօշ:

Եւ մեկնելու միջոցին կանգ առնելով ը-սաւ:

— Աղէկ միտքս եկաւ, հրացան մը տա-լու էք ինծի հա՛:

Եւ շարունակեց –

— Զեզ կը թողում սրնգահարը, բայց սրինգը ես կ՛ուզեմ:

Ստամբակը յարդական բարեւ մը տուաւ եւ զուարթօրէն դուրս ելաւ մեծ պատնէ-շին բաց ձգուած անցքէն:

ԳԼՈՒԽ ԽԲ.

ԴՐՕՇԱԿԸ.— ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԱՐ

Տակաւին ոչինչ կուգար պատնէշը երբ Սէն Մէրիի ժամացոյցը տասը զարկած էր: Անժօլրա եւ Գօմպլֆէր՝ գարապինա ի ձեռին զացեր նստեր էին մեծ պատնէշին նեղ անցքին քով: Չէին խօսեր, այլ ուշ կը գնէին՝ ջանալով լսել ամէնէն խորին եւ ամէնէն հեռաւոր քայլի դփռտուքը:

Այս սոսկալի հանդարտութեան միջո-ցին յանկարծ ձայն մը, որոշ, երիտասար-դական եւ զուարթ ձայն մը ելաւ որ կար-ծես թէ Սէն Տընի փողոցէն կուգար եւ սկսաւ «Պայծառ լուսնին» ըսուած ժողո-վրդային հին եղանակին վրայ որոշապէս երգել յետագայ բանահիւսութիւնը որ ա-քաղաքի ձայնին նման տեսակ մը աղա-ղակով կը վերջանար.

Քիթն իմ թափէ արցունքներ,
Ո՛ բարեկամ իմ Պիւժօ.
Տո՛ւր ինձ փոխ քու զինուորներ,
Կ՛ուզեմ ըսել բան մ՛անոնց:

Հաւը կապոյտ մի թիկնոց
Ունի, գլուխն ալ շաքօ.
Ահաւասիկ արուարձան,
Քօքօրիքօ՛, քօրիքօ՛:

Անժօլրա եւ Գօմպլֆէր իրարու ձեռք սեղմեցին:

— Կավշռօշն է, ըսաւ Անժօլրա:

— Ձայն կուտար մեզի, ըսաւ Գօմպլ-ֆէր:

Ճեպընթաց արշաւանք մը ամայի փողոցը վրդովեց. լարախաղացէ մը աւելի դիւրաշարժ անձի մը հանրակառքին վը-րայէն մագլցիլը տեսնուեցաւ. Կավռօշն էր ան որ պատնէշին մէջ ցատկեց բոլորովին շնչասպառ եւ ըսաւ.

— Հրացանս: Ահա կուգան:

Ելեքտրական սարսուռ մը տարածուե-ցաւ բոլոր պատնէշին մէջ, եւ հրացան-ները փնտռող ձեռքերուն շարժումը լըս-ուեցաւ:

— Գարապինա կ՛ուզես, ըսաւ ստամբա-կին Անժօլրա:

— Մեծ հրացանը կ՛ուզեմ, պատասխա-նեց Կավռօշ:

Եւ Ժավէրին հրացանը առաւ:

Ապստամբներու պահնորդներուն երկու-քը ետ քաշուելով պատնէշը վերադարձեր էին գրեթէ միեւնոյն միջոցին ուր Կավռօշ վերադարձած էր: Եկողներն էին փողոցին ծայրին պահնորդը եւ Բըթիթ Թրիւանտը-րի պահնորդը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Պօմոնի Ս. Գր. Լ. եկեղեցւոյ մէջ

Կիրակի, 14 Սեպտ. 1969ին, Խաչվերացի տօնին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Պօմոնի Ս. Գր. Լս. եկեղեցւոյ մէջ, եւ յաւարտ պատարագի, ինչպէս անցեալ տարի, աւանդական մատաղօրհնութիւն կը կատարուի: Կը պատարագէ, քարոզէ եւ մատաղի օրհնութիւնը կը կատարէ թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆ

Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10ին, քարոզ՝ ժամը 11,15ին, մատաղօրհնութիւն՝ ժամը 12ին:

Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել Թաղականութեանս կամ Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, 372 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն:

× Մատաղի պատրաստութիւնը ըստանձնած են Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկինները:

× Ամէն Հայ որ ուխտ մը ունի եւ կը փափաքի իր ազնիւ մասնակցութիւնը բերել մատաղին՝ ոչխար մը կամ այլ նուիրատուութեամբ՝ թող հաճի արձանագրել տալ Պր. Գրիգոր Թիւթէլեանին՝ եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

×

Տիկին Ժանին Թերզիպաշեան կը նուիրէ ոչխար մը իր ուխտին կատարման առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պոլսէն Տիկ. Ֆրանսուհի Պրչաքճեան, կը փնտռէ՝ Անդարայի Սիվրի Հիսար գիւղը ծնած Յակոբ Կէտիքեանը, մօրը անունը Կիւլիւմիա: Կը կարծուի որ երկար ատեն է կ'ապրի Մարսէյլի մէջ կամ շրջակայքը:

×

Լենինականէն Սաֆարեաց Վահան Խորէնի՝ կը փնտռէ իր եղբայրը Սաֆարեան Վարդան Խորէնի, որ Բ. աշխարհամարտից դերի ինկած ու յետոյ Մարսէյլ փոխադրուած է:

×

Երեւանէն Խաչատուրեան Սերեոժա Եուրիկ կը փնտռէ իր աւագ եղբայրը Անդրանիկ Խաչատուրեան Արշակի, ծնած 1915ին Լեռնային Ղարաբաղի Մարդակերտի շրջանի Ջանեարաշ գիւղի մէջ: Լեզուի եւ գրականութեան ուսուցիչ եղած է:

×

1937ին Լենինական ծնած Լենա (Ժիրօ) Վարդանեան (ծնեալ Սարգսեան) կը փնտռէ հայրը, որ կը կարծուի ըլլալ Ֆրանսայի Վալանս քաղաքը եւ կ'աշխատի շաքարի գործարան:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի անմիջապէս իմացնել Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի քարտուղարութեան՝

Eglise Arménienne
339, Ave. du Prado - 13, Marseille (8e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի
Հեռաձայն 927-01-72:

ԺԸՆԵԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՕԾՈՒՄԸ

14 Սեպտեմբեր 1969, Կիրակի, Ս. Պատարագէն յետոյ կազմակերպուած է մասնաւոր ճաշ մը օտար հրաւիրեալներուն համար: Իսկ նոյն երեկոյեան դարձեալ ճաշ մը մի միայն Հայերուն համար: Ճաշագինն է իւրաքանչիւր անձի համար 35 զուիցերական Ֆրանք: Մասնակցիլ փափաքողները այժմէն կրնան արձանագրուիլ Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ դիւանը՝ մինչեւ Սեպտեմբեր 3: (15 Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ 8րդ: Հեռ. 359-67-03):

ԴԻԻԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժերար Սթեֆանէսքոյի հաղորդումը՝ Ֆրանսայի Հայերը (Դ. Մաս):

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէի ընդհ. ընկերակաց ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8,30ին, Քաֆէ Ալզասի սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ

Քոյրերու դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են: Կ'ընդունուին չորսէն 12 տարեկան աղջիկներ, ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ, դպրոցը կը հետեւի պետական ուսմանց, ինչպէս նաեւ հայերէնի դասաւանդութեան:

Ծանօթութեանց համար դիմել վարչութեան, ամէն օր բացի Կիրակիէ:

73, Ավ. Հանրի Պարպիւս,
95, Առնուվիլ լէ Կոնէս:
Հեռաձայն՝ 985 - 01 - 79
(Շոգեկառք առնել Կար տիւ Նոռէն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեաց հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 - 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները:

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ:

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան):

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով: Հեռ. 027-18-28

POUR TOUS SERVICES
ASSISTANCE PASSAGERS,
EMBARQUEMENT
DEBARQUEMENT
A
Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼ հասնող կամ Մարսէյլէն մեկնող ճամբորդներու բոլոր օժանդակութեանց համար նաեւ. — Տոմսերու գնումի եւ վերապահումի, անհատ կամ խումբ

Pour Réservation et Billets
groupes et individuels
Toutes destinations y compris
L'ARMENIE
par Mer — par Air et en voyage
organisé

Contactez

Jacques CHELELEKIAN

Lundi, Mercredi, Vendredi
de midi à 14 heures
MARSEILLE 48-26-26

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա.— ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10ԷՆ 25

Երդուդարձ օդանաւով.— Ճաշ Մոսկուայի մէջ — գին 2250 ֆրանք:

ԱՌԱՏՕՏՈՒՆ ՓԱՐԻԶ — ԵՐՈԿՈՅԵԱՆ ԵՐԵՒԱՆ

Բ.— 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԷՆ 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — ԵՐԴՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետ Վազգէն Ա.ի ծննդեան 60ամեակի եւ Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 100ամեակին առիթներով

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 15 ԼՐԻԻ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Այս խումբերունմաս կազմող բոլոր զբօսաշրջիկները պիտի իջեւանեն «ԱՐՄԵՆԻԱ» հիւրանոցին մէջ: Գին 2250 ֆրանք:

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septemble, Paris — Tél.: 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15 - 18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝ 11, Rue du Bassin - Saint-Julien
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, Rue Barabanne — Tél. 60.01.11

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ - ՏԷՍԻՆԻ մէջ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Ֆրանքի արժեզրկման հետեւանքով նախապէս յայտարարուած գիներուն վրայ հարկադրուած ենք կատարել 250 ֆրանքի յաւելում մը, այսինքն՝ 2250 ֆրանք, փոխանակ 2000ի:

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈՊԻ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc.

Դիմեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ԹԵՐԹԻՐ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆ·	Վեցամսեայ 50 ֆ·	
Արտասահման	Տար· 105 ֆ·	Հատը 0,50	LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ JEUDI 4 SEPTEMBRE 1969

45ր ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11604 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.604

ՕՐՈՒՎԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԷՆ ԵՏՔ

ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՊԱՀՈՒԻՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՀԵՏ

Արդէն վեց պետութիւններ ճանչցած են Լիբիոյ Հանրապետութիւնը: Ասոնք են՝ Միացեալ Նահանգներ, Մուտան, Իրաք, Սուրիա, Հարաւային Եմէն եւ Արեւելեան Գերմանիա: Նոր դեկավարները՝ յայտարարութիւնները որոշ լուսաբանութիւններ բերած են կացութեան վերաբերեալ — «Զարմացանք, կ'ըսեն, այդ դիրքորոշումէն որով իշխանութիւնը ձեռք առնելէն ի վեր Լիբիա կ'արտայայտուի: Մեր ծրագիրներուն մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտանք կարգապահութեան ուժերու զօրութեան: Այն գաղափարը՝ նպատակը որով մեր յեղափոխութիւնը պատրաստուեցաւ եւ իրենց կատարեալ ճշդութիւնը թոյլ տուին որ խաղի բերնէ կարգի ուժերը եւ ձերբակալենք յարձակումներուն սպանները»:

Այն պարագայի մէջ, նոր դեկավարները ճշդեցին նաեւ թէ նոյն յարաբերութիւնները կը պահեն արեւմտեան պետութիւններ հետ, որոնց պիտի չարունակեն բարիւ ծախել, արդէն լաւագոյն յաճախորդներն են:

Միւս կողմէ Իդրիս Թագաւորը Յունասան գացած է իր կնոջ եւ աղջկան հետ: Թագաւորը ոչ մէկ յարաբերութիւն ունած է պահել մամուլի թղթակիցներուն հետ:

Աքէնքէն հասած լուրերու համաձայն Իդրիս Թագաւորը, ուրբաթ օրուընէ առնէն 30 սենեակ վերապահել տուած էր Կալինի պանդոկը Կամենա Ջերմուկը: Միացեալ Ազգերու ընդհ. քարտուղարը ու թան որ Լիբիա պիտի երթար, ուր հրաւիրուած էր, որուհետ հրաժարիլ այդ այցելութենէն, վարչակարգի փոփոխութեան պատճառով:

«ՏԻՊՁԼԻՔ ՊԻՏԻ ՉԼԻ ՎՈՒՆՏՈՒԻ»

Տիպլէնքի դէմ պայքարը այլեւս կը հասնի իր զագաթնակէտին, եւ բացէ ի բաց կեղր· կոմիտէի մէկ անդամն ալ չէ պատրաստ ըսելու թէ Տիպլէնք պէտք է վանուի իր տեղէն «չեմ հասկնար, կ'ըսէ Նէթեան, թէ ի՞նչպէս Ալեքսանդր Տիպլէնք պատասխանատու պաշտօն մը կը պահէ, ոչ ալ ինչպէս ուրիշներ իր եաին կը պահպանեն եւ կը փորձեն անոր վրայ բողոք բոլոր պատասխանատուութիւնները իրենք գիրենք իրենց անբիծ ներկայացնելով»:

Այդի օր կեղր· կոմիտէի Պրեզիտիումը նիստ դումարած է եւ այս առթիւ հրապարակած զեկոյցը կ'ըսէ թէ «Պրեզիտիումը վճռած է կարգ մը կազմակերպական եւ անձնական հարցերու մասին»: Նոյն մը դէպերու համաձայն այս յայտարարութիւնը կրնայ նշանակել տալ թէ Ալի զեկավարները ոգեկոչած են Զմբըվաչիի եւ Տիպլէնքի պաշտօնազրկման հարցերը: Կ'ըսուի նաեւ թէ նման որոշումներ տալու համար, հաւանաբար օգոստոսին հրաւիրուած նախադահ Զվոպոտայի բացակայութիւնը (Ներկայս Լեհաստան է): Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը՝ Միշել Շուման ձեռք առած է Ֆրանսայի Միջազգային Թղթածրարը: Ան որ Շուման ձեռք առած է Ֆրանսայի Միջազգային Թղթածրարը: Ան որ էր· Թէ· Էլ·ի աշխատակիցը հրապարակուած է Փրակա, Օգոստ· 21ի դէպքերուն առթիւ:

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՒՕ ՏԻ ԵԱՆԵՐՈՑԻ ՄԷՋ ԵՐԲԵԱԿ ղեկավարութիւնը սկսած է կազմակերպուիլ, մինչ կ'ըսուի թէ նախագահ Քոսթա է Սիլվայի վիճակը կը բարելաւուի:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՍԼԱՄԸ

500 ՄԻԼԻՈՆ ԵՆ, ՄԻԱՑԱԾ՝ ԿՐՕՆՔՈՎ, ՊԱՌԱԿՑՈՒԱԾ՝ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԵՏՆԻ ՎՐԱՅ

Վերջերս Արաբական Լիկայի Արտաքին նախարարները իրենց ժողովին մէջ հաստատեցան որ փոխանակ արաբական վեհաժողովի մը՝ դումարուի իսլամական վեհաժողով մը:

Այս առթիւ Թունեզցի տիւ Տիմանշը կը ներկայացնէ Իսլամը.—

Ամէն օր 500 միլիոն մահմետական կ'երկրպագեն, դէպի Մէքքէ, պահ մը մոռնալով ինչ որ կը բաժնէ զիրենք, յիշելու համար միայն ինչ որ կը միացնէ:

Այս մարդոց ուղղուած է, տարբեր վարչակարգերու տակ ապրող, ճիհատի (Ս· պատերազմ) հրաւէրը, Իսրայէլի դէմ: Հրաւէրը, ուրեմն ուղղուած է ոչ միայն Արաբական Լիկայի 14 անդամ պետութեանց, այլեւ ոչ-արաբ, բայց իսլամական պետութեանց, տեսնենք թէ ո՞րքա՞նք են այս երկիրները.—

ՓԱՔԻՍՏԱՆ

Բնակչութիւն 102 միլիոն, մահմետական՝ 88 միլիոն, ինտուիսթ՝ 9 միլիոն: Երկիրը պաշտօնապէս հակահամայնավար է, զոնէ իր մահմետական դեկավարներով, բայց եւ այնպէս լաւ յարաբերու թիւններ կը վարէ Չինաստանի հետ:

ԻՆՏՈՆԵԶԻԱ

Բնակչութիւն՝ 115 միլիոն: Մահմետական՝ 87 միլիոն:

Երկիրը կը կառավարուի զօրավար Սուհարթոյի կողմէ, ալջակցութեամբ իսլամական չարժումներու եւ կուսակցութիւններու, որոնք բախտորոշ դեր խաղային 1965–1966ի հակահամայնավարական արիւնալի դէպքերու ընթացքին, եւ համայնավարական չարժումներու չէզոքացման մէջ:

ՆԻԺԵՐԻԱ

Բնակչութիւն՝ 61 միլիոն: Մահմետական՝ 30 միլիոն:

Պիաֆրայի չրջանը, որ երկու տարիէ ի վեր կը պայքարի կեդրոնական կառավարութեան դէմ, մեծամասնութեամբ բնակուած է քրիստոնեաներով եւ ոգեպաշտներով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Բնակչութիւն՝ 30 միլիոն: Մահմետական՝ 29,5 միլիոն:

Մոլի արեւմտասէր, թրքական Հանրապետութիւնը վերջերս թատերավայր դարձաւ իսլամական չարժումներու վերակենդանացման մը, որոնք լուսաբեան մատնուած էին Մուսթաֆա Քեմալի կողմէ, երկու պատերազմներու ժամանակամիջոցին:

ԻՐԱՆ

Բնակչութիւն՝ 25 միլիոն: Մահմետական՝ 24,9 միլիոն:

Իրանի Շահը, յաճախ բախումներ ունեցած է մահմետական պարագլուխներու (Շիի ազանդէն) որոնք կ'ընդդիմանային իր արդիականացման ջանքերուն:

ԵԳԻՊՏՈՍ

Բնակչութիւն՝ 30 միլիոն: Մահմետական՝ 23 միլիոն:

Ղպտի եւ ուղղափառ քրիստոնեաները կը կազմեն ընդհանուր բնակչութեան հարիւրին 8 տոկոսը: Եկեղեցոս մաս կը կազմէ «յառաջդիմական» կոչուած երկիր – ներու, բայց երբեք մահմետականութեան հակառակ դիրք չէ բռնած կրօնական դեռնի վրայ:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ

Բնակչութիւն՝ 15 միլիոն: Մահմետական՝ 15 միլիոն:

Այս միապետութիւնը կը փորձէ դուրս ծագրել չէզոք քաղաքականութիւն մը Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ:

ՄԱՐՈՒԿ

Բնակչութիւն՝ 14 միլիոն: Մահմետական՝ 13 միլիոն: Հասան Բ·՝ Թագաւորը մեղմացնող դեր մը կը խաղայ Արաբական Լիկային ներս, ընդդէմ «յեղափոխականներու» խմբակին:

ԱԼԺԵՐԻԱ

Բնակչութիւն՝ 12 միլիոն: Մահմետական 11,6 միլիոն:

Այս երկիրը առաւելապէս արաբ յառաջդիմականներու խմբակին, բայց մահմետականութիւնը հոն կը պահէ տակաւին իր ամբողջ ազդեցութիւնը:

ՍՈՒԴԱՆ

Բնակչութիւն՝ 13 միլիոն: Մահմետական՝ 8էն 9 միլիոն:

Կառավարութիւնը, որ ընդհանրապէս դիմադիծ առած է, պէտք է դիմադրէ հարաւի 4 միլիոն քրիստոնեայ եւ ոգեպաշտ ազգութիւններու ըմբոստութեան:

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻԱ

Բնակչութիւն՝ 6,5 միլիոն: Մահմետական՝ 6,5 միլիոն:

Ֆայսալ Թագաւորը «պաշտպանն» է մահմետականութեան Սուրբ վայրերուն, որոնց կարգին Մէքքէն եւ Երուսաղէմի Ալ–Աքսա մզկիթը: Այս միապետութիւնը, մահմետական երկիրներու միակն է, ուր իսլամութեան հրահանգները եւ արդելքները կը դործադրուին մեծ խստութեամբ:

ԻՐԱՔ

Բնակչութիւն՝ 8 միլիոն: Մահմետական՝ 6,5 միլիոն:

Այս երկիրը ներկայիս կը դեկավարուի Պաաս ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ եւ կը պայքարի քիւրտ ցեղախումբերու ըմբոստութեան դէմ, հիւսիսային չրջաններու մէջ: Քիւրտերն ալ մահմետական են:

ԵՄԷՆ

Բնակչութիւն՝ 4 միլիոն: Մահմետական՝ 4 միլիոն:

Հանրապետական կառավարութիւնը, երկար տարիներ կազմակերպեց ներքին պատերազմ մը միապետականներու դէմ, որոնց կ'օժանդակէր Սէուտական Արաբիան:

ՄԱԼԵԶԻԱ

Բնակչութիւն՝ 9 միլիոն: Մահմետական՝ 5 միլիոն:

Ցեղային եւ կրօնական բնոյթ ունեցող միջադէպեր ծագեցան մալեզեաց, մահմետական եւ չինացի փոքրամասնութեան միջեւ:

ՍՈՒՐԻԱ

Բնակչութիւն՝ 5,4 միլիոն: Մահմետական՝ 4,6 միլիոն:

Արաբական երկիրներու ամէնէն «յեղափոխականն» է· սակայն Պաաս ընկերվարական կուսակցութիւնը հակակրօնական փորձ մը ընելէ առաջ, նախապէս հաչտ կ'ապրի իսլամ կրօնքին հետ:

ԹՈՒՆՈՒԶ

Բնակչութիւն՝ 4,4 միլիոն: Մահմետական՝ 4 միլիոն:

Արեւմտասէր Հապիպ Պուրկիպա, միակ արաբ կառավարութեան մը պետն է, որ յանդգնած է ձեռնարկել իր երկրին մէջ աշխարհականացումի փորձի մը, որուն դէմ բուռն դիմադրութիւններ ցոյց տըրուեցան:

ՄԱԼԻ

Բնակչութիւն՝ 4,7 միլիոն: Մահմետական՝ 2,7 միլիոն:

Հոն կ'ապրին 2 միլիոն քրիստոնեաներ եւ ոգեպաշտներ: Մալիցիները դիւանա – դիտական յարաբերութիւնները կը մշակեն Իսրայէլի հետ:

ՍԵՆԵԿԱԼ

Բնակչութիւն՝ 3,5 միլիոն: Մահմետական՝ 2,5 միլիոն:

Նախագահ Սէնկոր միշտ մերժած է միանալ արաբական կողմին:

ՍՈՄԱԼԻ

Բնակչութիւն՝ 2,5 միլիոն: Մահմետական՝ 2,4 միլիոն:

Այս Դաչնակցային Հանրապետութիւնը եղած է առաջինը պահանջելու որ ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը ժողով դումարէ Ալ–Աքսայի հրկիզումէն անմիջապէս յետոյ:

ԿԻՆԵ

Բնակչութիւն՝ 3,7 միլիոն: Մահմետական 2 միլիոն:

Վարչակարգը մարքսիստ հակում ունի եւ սակայն ոչ մէկ բախումի տեղի տուած է իսլամական կրօնքի հետ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆ

Բնակչութիւն՝ 2 միլիոն: Մահմետական՝ 1,6 միլիոն:

Քրիստոնեայ փոքրամասնութիւն մը դոյութիւն ունի: Հիւսէյն Թագաւորը դործի լծեց պետական ցեղախումբերը դիմադրելու համար Պաղեստինցի ճախակողմեան Ֆէտայիներուն:

ԼԻԲԱՆԱՆ

Բնակչութիւն՝ 2,4 միլիոն:

Հազուագիւտ երկիրներէն է ուր քրիստոնեայ եւ մահմետական կրօնքները կէս առ կէս կը բաժնեն բնակչութիւնը: Զափաւորական վարչակարգ մը կը փորձէ փոփոխ հաւասարակշռութիւն մը պահել երկու համայնքներուն միջեւ: Սակայն Լիբանանի Արաբական Լիկայի անդամ ըլլալը զայն կը դասէ մահմետական երկիրներու չարքին:

ԼԻԲԻԱ

Բնակչութիւն՝ 1,7 միլիոն: Մահմետական՝ 1,2 միլիոն:

Երկիր՝ պահպանողական միապետութիւն, ամբողջովին յարած իսլամութեան, այսօր՝ պետական հարուածէ մը ետք, դարձած է «Ընկերվարական Հանրապետութիւն»:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԵՄԷՆ

Բնակչութիւն՝ 1,2 միլիոն: Մահմետական՝ 1,2 միլիոն:

Ժողովրդային Հանրապետութիւն մըն է, կազմուած Աէնի եւ քանի մը ուրիշ արաբական Էմիրաներու մասնակցութեամբ, Անգլիացիներուն մեկնումէն յետոյ:

ՄԱՒՐԻՏԱՆԻԱ

Բնակչութիւն՝ 1,1 միլիոն: Մահմետական՝ 800·000:

Այս երկրին մէջ, որ նոր անկախութիւն ստացաւ, իսլամական կրօնքը կը պահէ իր ամբողջ զօրութիւնը:

ՔՈՒԷՅԹ

Բնակչութիւն՝ 0,5 միլիոն: Մահմետական՝ 0,5 միլիոն:

Այս փոքրիկ միապետութիւնը անհունօրէն հարուստ (քարիւղ), իր նիւթական աջակցութիւնը կը բերէ արաբական հարցին:

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ՍՈՒՐԲ, ՍՈՒՐԲ

—o—

Բ.

Վանքի պարիսպների մօտ սպասում էին: Գիւղացիները ձի էին բերել, եւ ձին սեւ էր, բոլորովին սեւ: Միայն մի պահ վարանեց, չուզեց հեծնել, բայց յետոյ հաւաքեց սքեմի փէշերը, տեղաւորուեց թամբի վրայ եւ հարցրեց.

— Կնո՞ւնք է:

— Կնունք է, Հայր սուրբ: Տղայ զաւակ ծնուեց: Անունը քո պատուէրով Սողոմոն դրեցինք, ով պիտի, բան է, կը յիշես, ասել էիր, որ թէ տղայ ծնուի անունը Սողոմոն դնենք, բան է՝ Թագուհի: Այդպէս էլ արեցինք: Հիմա կնունք է:

— Հայր սուրբ, Սողոմոնը սո՞ւրբ էր, թէ նահատակ — հարցրեց մի ուրիշ գիւղացի, որ Կոմիտասի ձիու սանձն էր բռնել:

Հիմա երբ ասացին, որ ինքը խոստացել է կնքահայր լինել, Կոմիտասը մտաբերեց:

Անցեալ տարուայ գարնանն էր: Մայր տաճարի զմբէթի տակ արեւի փոշին էր կայծկլտում, թուում էր լոյսը դիպել է պատին, ճեղքել է պատն ու լուսամուտ է բացել: Ինքը կանգնած էր դաւթրկ տաճարում եւ սպասում էր: Ուր որ է պիտի ժողովուեն հաւատացեալները: Ցե – տոյ մէկը անպայման պիտի կանգնէր նեղ պատուհանից թափուող արեւի տակ, անպայման պիտի կանգնէր: Եւ նա իր մօր նման պիտի լինէր՝ ջահէլ, գեղեցիկ ու դրկում փոքրիկ մի տղայ, որ իր որբ մանկութիւնն էր լինելու: Այն ժամանակ նա այդպէս էր մտածում ու սպասում էր, երբ ոտնաձայներ լսուեցին: Սկզբում դըլխաշորով պառաւներ սեւին տուին դրան լուսաւոր բացուածքում: Նրանք ներս եկան, չարուեցին եկեղեցու պատի տակ, ուր խաւար եւ խնկի բոյր կար: Պառաւները չլինելը թեթեւ խշշոցով տարածուեց տաճարում, ասես աշնան տերեւներ էին իրար զարնւում մէկիկ–մէկիկ ընկնելուց առաջ: Ցետոյ եկան ծերեր, որ գլխաբաց էին: Նրանց ճերմակ մազերը կաւճանկար որբերի պատրանք էին ստեղծում: Ծե – րերը նոյնպէս անշարժացան պատերի տակ, որ յետոյ, երբ սկսուի պատարագը, պառաւների հետ ձեռք ձեռքի, լոյսի փոշի դարձած, կայծկլտան, դողդողան զմբէթի խորքում ու համբարձուեն, գը – նան, բնակութիւն հաստատեն երուսաղէմում քաղաքն վերին, ուր ենովք եւ Եղիա կան ծերացեալ, աղաւնակերպ: Ամէն ինչ խորհրդաւոր մշուշով էր ջաղախուած եւ ինքն այն ժամանակ սպասում էր, որ ուր որ է լոյսի տակ կը կանգնի մի ջահէլ մայր, որդուն գրկած: Միշտ այդպէս էր եղել, ու այդպէս պիտի լինէր, գաւակի ձեռքը բռնած մայրը պիտի կանգնէր լոյսի տակ, քանի որ ինքը կոյր հօրաքրոջ՝ Գիւլինէի հետ իրենց քաղաքի Քէօթահիայի Վերին Թաղի Սուրբ Թորոսի եկեղեցում կանգնում էր լոյսի տակ եւ փորձում էր արեւի շողքը բռնել, հօրաքոյրը թեթեւակի խփում էր ձեռքին ու մրմնջում.

— Սողոմո՛ն, լոյսը չեն բռնի:

Այն ժամանակ ինքը զարմանում էր, թէ ո՞րտեղից հօրաքոյրը գիտէ, որ լոյսը չի բռնուի, եւ կամ ի՞նչպէս է նա գլխի ընկնում, թէ ինքը փորձում է արեւի շողքը փակել ափի մէջ: Ու հարցնում էր.

— Հօրաքոյր, ո՞րտեղից գիտես, որ լոյսը չի բռնուի:

Հօրաքոյրը ժպտում էր, եւ արեւը, որ իրենց եկեղեցու զմբէթից էր ընկնում ներս, լցւում էր նրա լուսաքամ աչքերի մէջ: Թուում էր, թէ նրանք տեսնում են, եւ տեսնում են աւելի, քան ինքն ու բոլոր տեսնողները:

— Որդի՛, լոյսը բխում, ճառագայթում է, լոյսը քեղնից է դնում եւ ոչ թէ քո մէջ է մնում: Իսկ թէ ի՞նչպէս գիտեմ, յայտնի բան է, երազներումս տեսել եմ դաշտեր, սարեր, աներ, քեզ, հօրդ, մօրդ, բո – լորին, եւ ամէն ինչ լոյսով էր ողողուած, շատ, շատ, լոյսով:

Այն ժամանակ ինքը զարմանում էր, որ հօրաքոյրը երազներում տեսնում է դաշտեր, լեռներ, երեն, հօրը, մօրը եւ այս ամէնը լոյսով ողողուած լինում:

Մէկ տարի առաջ արեւը Մայր տաճարի պատուհանից թափւում էր ներս ու արեւի տակ կանգնած էր մի յղի կին: Նրա աչքերը կիսախուփ էին եւ նա պատարագ էր լսում ու լաց լինում: Ո՞ւմ համար էր ողբում այս ջահէլ, դեռ վիշտ չտեսած դեղձուկ հարսը, իր զաւակի՞ որ պիտի ծնուէր ու տառապէր, տանջուէր այս աշխարհում... Ջահէլ էր հարսը, եւ ինքը Կոմիտասը մտքում պահպանիչ կարգաց նրա եւ ծնուելիք զաւակի համար, իսկ երբ պատարագն աւարտուեց, բակ ելաւ, մօտեցաւ ու ասաց. «Հարսուկ, երբ տղայ զաւակ ծնուի, անունը Սողոմոն կը դնէք, իսկ թէ աղջիկ՝ Թագուհի»: Ցետոյ խնդրեց, որ կնունքն իրեն կանչեն, ասաց՝ կնքահայր է ուզում լինել:

Չէ, չէին մոռացել, տղայ էր ծնուել, ու անունը Սողոմոն էին դրել, հիմա եկել տեսնում էին եւ սեւ ձի էին բերել:

— Վարդապե՛տ, Սողոմոնը սո՞ւրբ էր, թէ նահատակ:

Երեւի հայրն էր հարցնողը, եւ ինքը անձայն պատասխանեց:

Սողոմոնը ոչ սուրբ էր, ոչ նահատակ, որբ էր, մի որբ մանուկ, ձայնեղ տղայ Քէօթահիա քաղաքից: Նա մօրը չտեսաւ, իսկ հօրը հազիւ էր յիշում: Յիշում էր Սուրբ Թորոսի եկեղեցում գլուխը եռ գցած, ինքնամոռաց երդելիս: Ու երբ բոլորովին որբացաւ, կոյր հօրաքրոջ՝ Գիւլինէի հետ ապրեց, նրա հետ գնաց Վերին Թաղի եկեղեցին եւ աղօթեց ու երգեց վաղամեռիկ մօր ու հօր նման: Եկեղեցուց տուն դառնալիս նա հօրաքրոջ նմանի փակում էր աչքերը, կոյր ձեւանում եւ մրմնջում. «Սուրբ Աստուածածին, որբերին պահապան եղիր, մեր աշխարհին խաղաղութիւն տուր եւ լոյս, անսահման լոյս»: Բարեպաշտ հօրաքոյրը միշտ էլ աղօթքներով էր վերադառնում եկեղեցուց եւ միշտ աղօթում էր որբուկ Սողոմոնի, նրանց խարխլած տան, կղմինարեայ տանիքի տակ բոյն դրած ծիծեռնակների, մեռած եղբօր ու հարսի համար: Եւ Սողոմոնին թուում էր, թէ նրանք կան, ապրում են հօրաքրոջ աղօթքներում, կո – տրրուած կղմինարների արանքում ծի – ծեռնակների հիւսած բների մէջ: Կ'ապրէր այսպէս, Քէօթահիայում, եթէ մի օր նրան որպէս ձայնեղ որբ չտանէին էջ – միածին: Տարիներ յետոյ, երբ ինքն արդէն արեզակ էր, մի անգամ նորից այցի եկաւ հայրենի քաղաքին: Նեղ փողոցնե – րով գնաց Վերին Թաղ, աղբիւրից ջուր խմեց, տան դրան մօտ կանգնեց, զարկեց ճկիճն ու սպասեց, եւ նրան թուաց, թէ ներսից լսեց մօր ճիչը: Մայրը որդի Սողոմոնի վերադարձին էր սպասում: Ցետոյ լսեց հօր ձայնը՝ գլուխը եռ գցած նա երգում էր «Առաւօտ լուսոյ», եւ լոյս էր կաթկթում երկնքից: Ցետոյ ամէն ինչ փոխուեց, ու բոլորի փոխարէն կոյր հօրաքոյր Գիւլինէն ելաւ ընդառաջ, ճանաչեց որբուկ Սողոմոնին, ձեռքն իր ափի մէջ առաւ եւ նոր միայն ճանաչեց, յետոյ լացեց եւ աչքերից արցունքների փոխարէն լոյս կաթեց: Երբ ներս գնաց, տեսաւ մի ժամանակ պատին կախուած մօր նկարի լուսաւոր հետքը: Նկարը իր մօտ էր, Էջմիածինում: Հօրաքոյր Գիւլինէի հետ նրանք գնացին Վերին Թաղի Սուրբ Թորոսի եկեղեցին եւ հին ժամանակների նման աղօթեցին որբերի, Հայաստան աշխարհի, հօր ու մօր համար:

Երբ վերադարձաւ Էջմիածին, իր հետ տան կտրտուած կղմինարներից բերեց: Ցիշողութիւնների այս ալիքը մի պահ միայն տեսեց, եւ նա տեսաւ իր ողջ մանկութիւնը, հայրենի տունը, փոքրիկ, որբուկ Սողոմոնին, եւ նորից եռ գալով՝ պատասխանեց.

— Նահատակ էր:

Գիւղացին, որ ձիու սանձն էր բռնել, մտահոգ նայեց վարդապետին ու հարցրեց.

— Վարդանանց պատերա՞զմի:

— Վարդանանց պատերազմի:

Դարերի խորքից կարծես մեծ ճակատամարտի չռինդը հասաւ գիւղացուն: Նա ժպտաց եւ համոզուած ասաց.

— Այդ Սողոմոնը չինականի զաւակ էր, մեր Սողոմոնի նման հողագործի որդի, եւ ընկաւ Վարդանանց պատերազմում:

Հիմա պատմութիւնն ու իրականը խառնուել էին իրար. վարդապետը հաւատում էր, թէ մի ուրիշ Սողոմոն էլ է եղել, որ նահատակուել է Վարդանանց պատերազմում: Հիմա նա իրեն հազար–հազար տարեկան էր զգում, ի սկզբանէ ներկայ Հայոց աշխարհի անցուդարձին, հոմէական բազաններուն տակ խոհեմութիւն չէին համարած ուրիշ դունդեր ալ դրկել՝ որովհետեւ եւ ոչ մէկ դունդի ու մանուանդ անոնց հրամանատարներուն վրայ կարելի էր վստահութիւն ունենալ: Եւ եթէ մէկ քանի դունդեր ալ երթային միանային ապստամբներուն՝ այն ատեն կռիւը բոլորովին վտանգաւոր կը դառնար:

Մանասեըրի զինուորական հրամանատարը կը յայտնէր թէ իրաց այս վիճակին հանդէպ փորձած էր հաշտարար ընթացք մը բռնել եւ ասոր համար մէկ քանի բարձրաստիճան զինուորականներ դրկած էր ապըստամբներուն մօտ, անոնց տրամադրութիւնները հասկնալու համար:

Նիստի պէյ ընդունած էր զանոնք շատ քաղաքավար կերպով, յայտնած էր թէ իրենք պատրաստ են զէնքերնին վար դնելու եւ խաղաղութեամբ իրենց տեղերը վերադառնալու, եթէ Սուլթանը անմիջապէս Սահմանադրութիւնը վերահաստատէր եւ երեսփոխանական ընտրութեան հրահանգ տար, միեւնոյն ատեն ընդհանուր ներում չնորհելով բոլոր քաղաքական աքսորեալներու եւ բանտարկեալներու ինչպէս նաեւ ըմբոստ զինուրականներու:

Նիստի պէյ յայտնած էր նաեւ որ բոլոր այս պահանջումները կ'ընէր յանուն յեղափոխական քոմիթէին, որուն ներկայացուցիչն էր ինք:

Մանասեըրէն եկած հեռագիրը կը վերջանար խորհուրդ տալով Ապտիւլ Համիտի հրաժարիլ ծայրայեղ միջոցներէ եւ խնդիրը հաշտարար ձեւով մը կարգադրել, նկատի առնելով ըմբոստ զինուրականներու պահանջումները եւ անոնց կարելի եղածին չափ գոհացում տալով:

Հեռագիրը կը վերջանար սա բառերով. « Սահմանադրութեան հռչակումը եւ անմիջական գործադրութիւնը միայն կրնայ կացութիւնը փրկել »:

Այս նոր հեռագիրն ալ բոլորովին այլայլեց Ապտիւլ Համիտը: Երեսուն տարիէ ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով, զգաց թէ անդունդ մը բացուած էր իր ոտքերուն տակ որ կը սպառնար զինքը բնաջինջ ընել: Մինչեւ հիմա երբեք բանակը այս տեսակ դիրք մը չէր բռնած իրեն հանդէպ: Իրաւ է որ տաճն տաճն ըմբոստութիւններ պատահեր էին, բայց ամէնքն ալ նիւթական պատճառներու արդիւնք էին ու դրամի չնորհիւ կարելի եղած էր զանոնք տով ամէն բան խաղաղութեամբ կարգադրել: Առաջին անգամն էր որ քաղաքական պահանջումի մը համար սպաներ ու զինուորներ ապստամբութեան կը դիմէին ու առաջին անգամն էր նաեւ որ մէկին ու առաջին անգամն էր նաեւ որ ժողովուրդը, զինեալ, կը միանար նոցա, նոյն պահանջումները ընելով:

ՌԱՖԱՅԷԼ ԱՐԱՄԵԱՆ

(Շար. – 2)

ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԲՈՂՈՐԻՍ ՄԱՏՋԵԼԻ

—o—

Հին ժամանակներէն ի վեր յայտնի է որ պաղը կը պահպանէ այն բոլոր նիւթերը որոնց մէջ կեանք կայ, ըլլան անոնք բոյս, ըլլան անոնք կենդանի: Գիտունները նկատի պաղին այդ յատկութիւնը կը բացատրեն ըսելով որ ան կը դանդաղեցնէ կեանքի չրջանը, այսինքն մեր գործարանները այնքան կամաց կ'աշխատին որ այլեւս չեն հիւծուիր: Այս տեսութիւնը փաստուած է անժխտելի կերպով: Օրինակ Սիպերիոյ հիւսիսային կողմերը գտնուած է սառած մամուռի մարմին մը, որուն միսը կարելի եղած է ուտել. (մամուռը՝ փիղի տեսակ մըն է որ կ'ապրէր ասկէ տասը հազար տարի առաջ): Մեր ուսումնասիրողները անվնաս պահպանելու համար հնարած են սառնարաններ, սառնարան – վակոններ, սառնարան–նաւեր, եւայլն:

Այս տուեալներուն վրայ հիմնուելով է որ գիտնականները եւ բժիշկները, պաղը դործածելով իբր զէնք, կը ջանան յաղթական պայքար մը մղել մահուան դէմ:

Մահը, կը պնդեն սառաբուժութեան կողմնակիցները, պարզ դիպուած մըն է յաճախ, մարմնական գործարաններու խանգարում մը, զոր կարելի է դարմանել: Կան տակաւին խանգարումներ, որոնց դարմանը տակաւին չէ գտնուած: Կը բաւէ մարմինը պահել այնպիսի վիճակի մը մէջ, ամբողջական ու անվնաս, մինչեւ այն օրը երբ բժշկութիւնը գտնելով անոր հիւանդութիւններուն դարմանը կրնայ կրկին կեանքի կոչել զայն:

Անհաւատալի, անիրագործելի, պիտի պոռան շատերը: Սակայն նոյնը չէ՞ր պատահած, ասկէ տասնեակ մը տարի առաջ, երբ մարդիկ կը փորձէին լուսինին վրայ փչել:

Այս տեսութեան մարգարէն գիտնական մը չէր, այլ վիպասան մը, որ ներկայիս շատերուն անծանօթ կը մնայ՝ Խոման Ապու (1828–1885): Քանի մը տասնեակ վէպերու շարքին, Ապու գրած է ծիլ Վէռնեան գործ մը՝ կտրուած սկանջով մարդը, որուն նիւթը հետեւեալն է:

Իր հերոսը, զնդապետ մը Նափոլէոնեան բանակին, ցուրտէն կը մեռնի երբ բանակը կը նահանջէ Ռուսիայէն: Գիտուն գօրքերի կողմից դերեվարուած, Անի քաղաքի տաճարները կառուցող, խաչքարեր կազմող ու որբ, անհայր ու անմայր, ճայնեղ որբ, որ ձեռքը կոյր հօրաքրոջ Գիւլինէի ափի մէջ՝ չրջում է աշխարհում:

Մանասեըրէն եկած հեռագիրը կը վերջանար խորհուրդ տալով Ապտիւլ Համիտի հրաժարիլ ծայրայեղ միջոցներէ եւ խնդիրը հաշտարար ձեւով մը կարգադրել, նկատի առնելով ըմբոստ զինուրականներու պահանջումները եւ անոնց կարելի եղածին չափ գոհացում տալով:

Հեռագիրը կը վերջանար սա բառերով. « Սահմանադրութեան հռչակումը եւ անմիջական գործադրութիւնը միայն կրնայ կացութիւնը փրկել »:

Այս նոր հեռագիրն ալ բոլորովին այլայլեց Ապտիւլ Համիտը: Երեսուն տարիէ ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով, զգաց թէ անդունդ մը բացուած էր իր ոտքերուն տակ որ կը սպառնար զինքը բնաջինջ ընել: Մինչեւ հիմա երբեք բանակը այս տեսակ դիրք մը չէր բռնած իրեն հանդէպ: Իրաւ է որ տաճն տաճն ըմբոստութիւններ պատահեր էին, բայց ամէնքն ալ նիւթական պատճառներու արդիւնք էին ու դրամի չնորհիւ կարելի եղած էր զանոնք տով ամէն բան խաղաղութեամբ կարգադրել: Առաջին անգամն էր որ քաղաքական պահանջումի մը համար սպաներ ու զինուորներ ապստամբութեան կը դիմէին ու առաջին անգամն էր նաեւ որ մէկին ու առաջին անգամն էր նաեւ որ ժողովուրդը, զինեալ, կը միանար նոցա, նոյն պահանջումները ընելով:

ԲՐՈՒՆԱՆ ՕՏԵԱՆ

(214 Շար.)

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԽՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ի՛նչ, դուչեց կատաղութեամբ, հեռագիրը իրեն ներկայացնող պալատականին որ նոյնինքն իր սիրական քարտուղար Իզզէթ փաշան էր, ի՛նչ, ուրեմն այս պետութեան մէջ ինչ աւելի զօրաւորը իշխանութիւն մը կը գտնուի ...

— Վեհափառ Տէր, թոթովեց պալատականը չփոթած, թերեւս այդ դիմուրա – կանը փախած զացած է ու անոր համար կարելի չէ գինքը ձերբակալել...

Այս բացատրութիւնը զոր պալատականը աններելի թեթեւամտութեամբ մը տուած էր, ալ աւելի զայրացուց Ապտիւլ Համիտը:

— Դո՞ւն ալ իմ քթիս կը խնդաս, պոռաց դողահար ձայնով մը. Նիստի ոչ թէ փախած է՝ այլ իր մարդերովը ապրտամբութիւն հռչակած իմ իշխանութեանս դէմ:

— Վեհափառ Տէր, ի՞նչ կարեւորութիւն գիտի ունի մէկ քանի հարիւր հոգիի ապըստամբութիւնը ...

— Շատ կարեւորութիւն ունի քանի որ իմ հրամաններս անգործադրելի կը թողու ...

Ամբողջ օրը աենդային յուզումի մը մէջ անցուց եւ ի վերջոյ հրամայեց որ նոր հեռագրով մը մանրամասնօրէն բացատրութիւն պահանջուի թէ ինչո՞ւ համար Նիստի պէյը կարելի չըլլար ձերբակալել Սուլթանական հրամանին հակառակ:

Մանասեըրի զինուորական իշխանութեան կողմէ հասած նոր հեռագիր մը, չատ աւելի ընդարձակ քան առաջինը, մանրամասնօրէն կը ներկայացնէր կացութիւնը:

Նիստի պէյ քանի մը հարիւր կանոնաւոր զինուորներով ու մի քանի սպաներով քաշուած էր Րէսնէի լեռները, ուր իրեն միացած էին բազմաթիւ զինեալ կամաւորներ, որոնց թիւը մէկ քանի հազարի կը հասնէր:

Մանասեըրի զինուորական իշխանութիւնը զօրագունդ մը ղրկած էր ապըստամբները եւ իր հետ եղողները հետապնդելու եւ ձերբակալելու համար, սակայն այդ զօրագունդն ալ միացած էր միւս ապստամբ զինուորներուն՝ ալ աւելի զօրացնելով Նիստի պէյի ղիրքը:

Հեռագիրը կը յայտնէր թէ այս պահուն ամբողջ Մակետոնիա ապստամբ է, Ալպանիա ապստամբ է, Եմենի Արապիան ապստամբ է, Սուրիա ապստամբ է, Պաղեստին ապստամբ է, Պասրա ապստամբ է, Պաղտատ ապստամբ է, Պասրայի ծոցի նաւահանգիստները ապստամբ են, Պաղտատ – Պասրա երկաթուղին ապստամբ է, Պաղտատ – Մուսուլ երկաթուղին ապստամբ է, Պաղտատ – Քէրքիւք երկաթուղին ապստամբ է, Պաղտատ – Քէրմանշահ երկաթուղին ապստամբ է, Պաղտատ – Պասրա երկաթուղին ապստամբ է, Պաղտատ – Հալէպ երկաթուղին ապստամբ է, Պաղտատ – Տամասկոս երկաթուղին ապստամբ է, Պաղտատ – Պէյրութ երկաթուղին ապստամբ է, Պաղտատ – Պասրա երկաթուղին ապստամբ է, Պաղտատ – Պասրա երկաթուղին ապստամբ է, Պաղտատ – Պասրա

ԻՆՉԵՐ ԳՐԵՑԻՆ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԵՂԾ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

4

Ահաւասիկ վճռական ժամը։ Անգամ մը եւս, Գերմանիան ինքզինքը յաղթական կը կարծէ։ Ան ուրեմն չի դիտեր թէ ինչ կրնան ընել կամքը եւ ուժը այն ազգե – րուն որ կը պատերազմին արդարութեան համար։

Թող Հայերը չվհատին։ Իրենց վառա – ւոր պատմութիւնը երկար մարտիրոսու – թիւն մը եղած է, եւ չարչարանքը տա – կաւին վերջ չէ դտած։ Բայց արդէն նոր օրուան մը արշալոյսը կը փայլի։ Երու – սաղէմ ազատագրուած է։ Վաղը Հայաս – տանն ալ, որ արիւնաքամ զոհը եղած է թուրք բռնակալութեան, իր կարգին պի – տի ծանէ ազատագրութիւնը։ Մառնի, Իզերի եր Վերտէօնի հերոսները եղբայրօ – րէն պիտի ողջագուրեն Հայաստանի ա – զատագրուած զաւակները։

ՓՕԼ ՏԵՇԱՆԷԼ

Նախագահ երեսփոխանութեան ժողովին յետագային Նախագահ Ֆրանսական Հանրապետութեան

Փարիզ, 19 Դեկտ· 1917

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻՇԱՆԷ

Լուսին երթալու մէջ ճախողելէ ետք, Ռուսերը կ'որոշեն իրենց կարելին ի գործ դնել եւ Հրատ հասնիլ։ Իսկապէս, կը յա – ջողին Ամերիկացիներէն առաջ անցնիլ եւ մարդակիր առաջին անջրպետանաւը Հը – րատ վրայ կ'իջնէ եւ ռուս աստղանա – ւորդները դուրս կ'ելլեն, լուսանկարելու եւ քար հաւաքելու համար զարմանքով կը տեսնեն որ Զինացիներ կան հոն։

— Հոս ի՞նչպէս եկաք։ Դուք անջրպե – տանաւ չունէիք, կ'ըսեն ռուս աստղանա – ւորդները Զինացիներուն։

— Անջրպետանաւը ի՞նչ պիտի ընենք։ Փեքինի մէջ իրարու ուսի վրայ ելանք եւ Հրատ հասանք, կը յարեն Զինացիները։

մանելի փճացումներու։ Սակայն Ռոսթան կը քաջալերէ բոլոր անոնք որ կ'աշխատին այդ ուղղութեամբ, որովհետեւ ոչ մէկ անպատեհութիւն կը տեսնէ։ Վերջ ի վեր – ջոյ «ի՞նչ կրնայ պատահիլ դիակի մը»։ Դիակ մնալ յաւիտեանս՝ հողին մէջ կամ քրիստոբիտի 250 լիթր հեղուկ բորակածինով չըլլապատուած։

Ն. Ջ.

Ամէն հերոսին մարմինը թմրութեան կ'են – թարկէ հետեւեալ ձեւով. նախ դուրս կը հանէ մարմնին պարունակած 60 լիթր ջու – ջէ մարմնին պարունակած 60 լիթր ջու – ջը, եւ զայն կը դնէ սառոյցի մէջ։ Գի – շը, եւ զայն կը դնէ սառոյցի մէջ։ Գի – տուն վատահ է որ «Գիտութիւնը կրնայ մարդի մը բոլոր գործողութիւնները ժամանակի ապագայ մը կանգնել, անձը պատանդել ժամանակի ապագայ մը կանգնել, անձը պատանդել ժամանակի ապագայութենէն մէկ կամ երկու դար, եւ ուզած պահուն նորէն կեանք տալ անոր»։ Եւ այսպէս ալ կը պատահի։ Ցիսուն տարի ետք դնդա – պետը կրկին կեանքի կը կոչուի։ Ականջ – ներէն մէկը կորուած է որովհետեւ սա – ռած միջոցին դիտուհին օդնականներէն մէկը անուշադրութեամբ դպած է անոր ականջին։ Մոռցած էր որ սառած մարմին մը դիւրաբեկ է ինչպէս ապակին։ Եւ վայրկեան մը հեղհեղակը կ'աւելցնէ. «Այն հի – անդները, զորս ձթ. դարու դիտութիւնը անդրաժելի կը նկատէ, պէտք է նոյն դար – ձողութեան ենթարկուին եւ անտուելի մը մէջ սպասեն որ բժիշկները դտած ըլլան անոնց հիւանդութիւններուն դեղը»։

Ամիկա հարկաւ վիպասանի մը երեւա – կայութենէն ծնած տեսութիւն մը կը նկատուէր։ Հիմա սակայն խնդիրը լուրջ հանգամանք առած է եւ կը զբաղեցնէ զի – տունները եւ որոշ կազմակերպութիւն – ներ։

Աչխարհի քաղաքակրթուած եւ հա – րուստ երկիրներու մէջ հիմնուած են դիպանոցներ, որոնց անդամները պատրաստ են իրենց մարմինը տրամադրելու մարդ – կութեան մեծ երազին իրականացման, որ է յաղթել մահուան։

Ֆրանսայի էրիոնական կազմակերպու – թիւնը (քրիոս–քրուս՝ յունարէն պաղ կը նշանակէ) իր կեդրոնատեղին հաստատած է Լիոն քաղաքին մէջ եւ ունի բազմաթիւ անդամներ։

Արդէն դնուած է ընդարձակ հող մը, Գոթիայի մօտ, Քորսիքա։ Հոն պիտի կառուցուի դեռնայարկ մատան մը, ուր հանգուցեալներու մարմինը ենթարկուելէ ետք սաստիկ պաղի, պիտի պահուի եր – կար տարիներ իր ֆիզիքական ամբողջու – թեան մէջ։ Այս պահարան – դամբարանը պիտի կոչուի էրիոթորիում։

Ընթերցողը հարց պիտի տայ որ ինչո՞ւ Քորսիքան ընտրուած է իբր կառուցման կեդրոն եւ ոչ ուրիշ վայր։ Կազմակերպու – թեան ղեկավարները հետեւեալ բացա – տութիւնը կուտան. առաջին՝ հոն կա – րելի է աժան դինով ընդարձակ հողեր ունենալ. երկրորդ՝ հիւլէական պատե – բազմի մը պարագային, չատ հաւանական է որ Գեղեցկութեան կղզին դերծ մնայ քանդումէ։ Կը տեսնէք որ կազմակերպու – թիւնը լաւ հոգ կը տանի իր անդամնե – րուն. ողջերը կրնան ուղղակի անդիլի աչ – խարհ ցատկել, մեռելները ունին ապա – հով տեղ մը սպասելու վերակենդանացու – մին։

Քրիոնական – Քլիւպի անդամ կրնայ ըլլալ ուէք մահկանացու, կը բաւէ որ կամենայ եւ ընդունի միութեան պայ – մանները։

Իւրաքանչիւր անդամ իր դրպանը պէտք է ունենայ կանաչ բարտ մը, որուն վրայ դրուած է հետեւեալը.

«Սառոպղբեալս... կը վախճանիմ որ մահացած պարագային, մարմինս անմի – ջապէս վերածուի սառոյցի եւ պահուի կարելի եղածին չափ ցած աստիճանի վը – րայ։ Իմ խնդրագիրս կատարուած է ծը – նողքիս եւ հարեւաններուս լրիւ համա – ձայնութեամբը։ Ամէն պարագայի մէջ կը մերժեմ որ մարմինս ենթարկուի դիա – զննութեան»։

Այսպէս ամբարուած էրիոթորիումի խը – ցիկներուն մէջ, անմահութեան թեկնա – ծուներու, 20րդ դարու փարատոնները, մեռած չեն նկատուիր, այլ առկախ կեն – դանութեան մէջ։ Անոնք պիտի սպասեն յաւիտենականութեան նախասենեակին մէջ, մինչեւ որ դիտութիւնը գտած ըլլայ իրենց վերատին կեանք տալու միջոցները։

Յաջողութեան պայմանները երեք են.

Առաջին՝ պէտք է կարենալ մարմնին ջերմութիւնը իջեցնել մինչեւ զերոյէն վար 196 աստիճան։ Երկրորդ՝ այդ սառը հա – լեցնելով, մարմնին վերատին տալ իր բը – նական վիճակը։ Երրորդ՝ կարենալ մարմ – նին գործարանները անվնաս պահել։

Այս բոլորը հարկաւ ծախքերու կը կա – րօտի։ Անմահութեան ափը անվտանգ հասնելու համար իւրաքանչիւր թեկնածու պէտք է դրպանը ունենայ 100·000 նոր ֆրանք։ Ասիկա մեզի կը յիշեցնէ յունա – կան սովորութիւն մը։ Երբ մէկը մեռ – նէր, Յոյները մեռելին ակռաներուն մի – ջեւ լումա մը կը դնէին, որպէսզի կարենար Քարոն նաւավարին վճարել ան – դի աչխարհի սահմանը կազմող Ստուքս գետէն անդին փոխադրուելու վարձքը։

Ներկայիս գործը տակաւին կը գտնուի արհեստաւորական վիճակի մը մէջ։ Երբ կազմածներուն արտադրութիւնը վերած – ուի աերիի, յոյս կայ որ այն ատեն դի – ներն ալ նուազում կրեն։

Ի՞նչպէս պիտի գործածուին այդ 100 հազար ֆրանքները։ Պատասխանատու մը մեզի կը ներկայացնէ հետեւեալ հաչուե – տուցակը.

30·000 ֆրանք սառնարան – դադաղին պատրաստութեան համար.

20·000 ֆրանք վիրաբուժական միջա – մտութիւն, սառեցնելու եւ փոխադրու – թեան ծախք, իսկ մնացեալ 50·000 ֆրան – քը պիտի յանձնուի դրամատուն, մեռելի հաչոյն, 4 առ հարիւր տոկոսով։ Այդ տոկոսը պիտի ծառայէ թեկնածուի մարմ – նին տալու պէտք եղած խնամքները, որ – պէսզի անեղծ մնայ, եւ մնացեալն ալ յանձնուի յաթուցեալին, որպէսզի բացը չմնայ եւ կարենայ ապահովել իր ապ – րուստը։ Հաչուապէտները կրնան հիմակ – ուընէ որոչել այն դումարը զոր յաթուց – եալը պիտի ստանայ, երբ աչքերը կրկին բանայ կեանքին, ըսենք մեռնելէն 100 200 կամ 1000 տարի ետք։

Ի՞նչպէս պիտի կատարուի զործողու – թիւնը։

Անմիջապէս որ Քլիւպի անդամներէն մէկը մահանայ, մասնագէտները զործի պիտի անցնին։ Պէտք է արագ, շատ ա – րագ չարժին։ Եթէ սիրտը դադրի գործե – լէ, հետեւեալ վնասներուն կրնայ են – թարկուիլ մարմինը. առաջին վեց վայր – կեաններուն ուղեղին բջիջները կը վնաս – ուին. մէկ ժամ վերջը սրտին երակները կը վնասուին, երկու ժամ վերջ, երիկա – մունքները։ Աւելի վերջը մորթին բջիջ – ները կը մեռնին։ Եւ դիակը կամաց կա – մաց կը վերածուի չուրի, զանազան կա – զերու, կիրի, հողի...

Այս փճացումներուն առաջքը առնելու համար, մասնագէտ բժիշկներու խումբը գործի կ'անցնի։ Նախ մեռեալին սիրտը կ'ենթարկեն մասաժի, յետոյ կամաց կա – մաց կ'ենթարկեն պաղի։ Ջերմութեան աստիճանը կ'իջնէ մինչեւ 15 զերոյէն վեր, այնպիսի զգուշութեամբ մը որ չվնասուին ջային բջիջները։ Ասոր հա – մար, արուեստական թոք մը թթուածի – նով անդադար կ'ողողէ ուղեղը եւ անոր դիւրաբեկ բջիջները կը պահէ անվնաս։ Ցետոյ մարմնին պարունակած չուրը կը քաչեն ու տեղը կը ներարկեն քիմիական բաղադրութիւն մը, որպէսզի մարմինը կարենայ դիմանալ յաջորդող գործողու – թիւններուն։ Կը չարունակեն մարմինը պաղեցնել, իւրաքանչիւր վայրկեան մէկ աստիճան, մինչեւ 79 աստիճան զերոյէն վար։ Ցետոյ մարմինը կը դրուի մասնա – ւոր սառնարան – սնտուկի մը մէջ եւ կը վոխադրուի Քորսիքայի քրիոթորիում։

Քորսիքա հասնելուն պէս, մարմինը կը դետեղուի մասնաւոր պողպատէ չինուած պատեանի մը մէջ, որ կը պարունակէ 250 լիթր հեղուկ բորակածին, որուն ջերմու – թեան աստիճանը զերոյէն վար 196 է։ Մարմնի բջիջներուն յարաչեղութիւնը, որ բնական ջերմութեան պարագային տեղի կ'ունենայ մէկ միլիոներորդ երկվայր – կեան մէջ, զերոյէն վար 196 աստիճա – նին տեղի կ'ունենայ մէկ միլիառերորդ տարուան մէջ։

Ամերիկացիները արդէն զործի անցած են, եւ 13 մարմիններ կը սպասեն հեղուկ բորակածինին մէջ։

Ըստ մասնագէտ բժիշկի մը, այդ 13 ճնացողները ոչ մէկ յոյս ունին կրկին ար – թընալու, որովհետեւ, կ'ըսէ, տակաւին սառեցնելու թեթնիքը չէ կատարելագործ – ուած։ Եւ յետոյ ո՞վ կ'ըսէ որ այդ վի – ճակին մէջ մարմինը պիտի չծերանայ։ Բայց կը կարծէ որ յետադային կարելի է աւելի լաւ արդիւնքներու յանդիլ։

Ըստ Ժան Ռոսթանի, որ առաջին ան – դամ յայողած է սառեցնել զորտի սեր – մեր, եւ կրկին անոնց կենդանութիւն տալ, էրիոնականութեան դժուարութիւնը նախ հոն է որ կարելի չէ խոչոր մարմին մը մէկ անդամէն սառեցնել։ Դուրսի մա – սը աւելի չուտ կը պաղի քան ներսի մա – սը, եւ ասիկա պատճառ կ'ըլլայ անդար –

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԱՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Տէ Բրնչէօր զղիէին պահնորդը իր տեղը կեցած էր, ուրկէ կը հսկեցուէր թէ կա – ռքներուն եւ Հալի կողմէն ոչ ոք կու – գար։

Տը Լա Շանվըրըրի փողոցը որուն քանի մը սալաքարերը հազիւ հազ կ'երեւային դրօչակին վրայ արձակուող լոյսի ցոլու – մէն՝ մուխի մը մէջ անորոչապէս բաց – ուած մեծ եւ սեւաթոյր սրահի մը տեսքը կը ներկայացնէր ապատամբներուն։

Իւրաքանչիւր ոք իր տեղը բռնած էր կռուելու համար։

Քառասունըերեք ապատամբ որոնց մէջն էին Անժօլրա, Գօմալբֆէր, Գուրֆէյրաք, Պօսիւէ, Ժօլի, Պահորել եւ կավռօչ, մեծ պատնէշին մէջ ծունկի վրայ եկած էին՝ դլուխնին մինչեւ պատնէշին դադաթը հասարելով, հրացաններու եւ զարա – պինաներու բերանները թնդանօթի որմա – ծակերէն դուրս ուղղուած հրանօթներու պէս՝ քարայատակներուն վրայ ուղղելով, ուշադիր, անմռունչ եւ կրակ տալու պատրաստ կենալով։

Վեց ապատամբ ալ Ֆէօյիի հրամանա – կալութեան տակ եւ հրացանները պատ – րաստ, Կորնթոսի երկու պատուհաննե – րուն մէջ կեցեր էին։

Քանի մը րոպէ եւս անցաւ, յետոյ Սէն Լէօյի կողմէն բազմաթիւ քայլերու չա – փաւոր եւ ծանր ձայնը լսուեցաւ։ Այս ձայնը որ նախ տկար, յետոյ որոշ եւ ծա – նրը ու հնչական էր՝ կը մօտենար յամ – բարար, առանց դադարի, առանց ընդ – հարումի, անվրդով եւ սոսկալի չարու – նակութեամբ։

Այս ձայնը կը լսուէր միայն։ Գօման – տէօրի (հրամանատար) արձանին լռու – թիւնն ու միանդամայն ձայնն էր այն, բայց այս քարի քայլը չեմ գիտեր ինչ – պիսի ահագին եւ բազմապատիկ բան մը ունէր զոր լսողը կը կարծէր թէ բազմու – թեան մը եւ միանդամայն ճիւաղի մը քայլերուն դփռտուքն է այն։ Լեգէոնի ա – հարկու արձանին քալելը լսել կը կար – ծէիր։

Այս քայլը մօտեցաւ աւելի եւս մօտեցաւ եւ կանգ առաւ։

Փողոցին ծայրը չատ մը մարդերու չըն – չառութիւնը լսուիլ կարծուեցաւ։ Սակայն ոչինչ կը տեսնուէր. միայն թէ հեռուէն փողոցին թանձր մթութեան մէջ ասեղնե – րու պէս բարակ եւ դրեթէ աննշմարելի մետաղեայ թելերու բազմութիւն մը կ'ընդնշմարուէր։

Այս մետաղեայ թելերու նման ընդնչ – մարուած իրերը սուիններու եւ հրացան – ներու փողեր էին զոր չահին հեռաւոր յո – լումը անորոչապէս կը լուսաւորէր։

Ժամանակ մը եւս լռութիւն տիրեց, իբր թէ երկու կողմն ալ սպասէր։ Ցան – կարծ այս մթութեան մէջ ձայն մը որ խիստ ազեաւլի էր, վանդի ոչ ոքէ կը տեսնուէր եւ վասընդի կարծես թէ նոյն – ինքն խաւարն էր խօսողը, պոռաց.

— Ո՞վ է ան։

Միեւնոյն միջոցին վար դրուող հրա – ցաններու չառաչիւնը լսուեցաւ։

Անժօլրա ազդու եւ սէդ ձայնով պա – տասխանեց.

— Գաղիական յեղափոխութիւնը։

— Կրա՛կ, ըսաւ ձայնը։

Փայլակ մը փողոցին տուներուն բոլոր ճակատները չառագունեց, իբր թէ փուռի մը դուռը բացուած եւ յանկարծ գոցուած ըլլար։

Պատնէշին վրայ արձակուող հրացան – ներու ահագին ճաթիւն մը լսուեցաւ։ Կարմիր դրօչակը իննաւ։ Արձակումը այնքան սաստիկ եւ այնքան խիստ եղած էր որ դրօչակին սիւնը, այսինքն ուղե – պառքին ղեկին ճիշդ ծայրը կտրած էր։

Գնդակներուն մէկ մասը տուներուն քիւերուն հանդիպելով եւ ոստոստելով պատնէշին մէջը մտան եւ բազմաթիւ մարդեր վիրաւորեցին։

Այս առջին յարձակումին տպաւորու – թիւնը երկիւղալի եղաւ։ Ցարձակումը ամէնէն աներկիւղները խորհիլ տալու տեսակէն էր եւ խիստ։ Ցայտնի կ'երեւար թէ ամբողջ դունդ մըն էին ապատամբնե – րուն դէմ յարձակողները։

— Բարեկամներ, պոռաց Գուրֆէյրաք, վառօդը չվատնենք։

Սպասենք որ փողոցը դան յառաջանան, եւ այն ատեն կը պատասխանենք։

— Եւ ամէն բանէ առաջ դրօչակը կանգնենք ըսաւ Անժօլրա։

Առաւ դեռնէն դրօչակը որ ճիշդ իր ոտ – քերուն քով ինկած էր։

Նուրբ զաւազաններուն հրացաններու մէջ մտնել ելլելուն ընդհարումը լսուե – ցաւ դուրսէն, զօրքերը վերատին կը լեցը – նէին հրացէնները։

ՎԻՒԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Պօմոնի Ս. Գր. Լ. եկեղեցւոյ մէջ

Կիրակի, 14 Սեպտ. 1969ին, Խաչվերացի տօնին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Պօմոնի Ս. Գր. Լս. եկեղեցւոյ մէջ, եւ յաւարտ պատարագի, ինչպէս անցեալ տարի, աւանդական մատաղօրհնութիւն կը կատարուի: Կը պատարագէ, քարոզէ եւ մատաղի օրհնութիւնը կը կատարէ թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆ

Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10ին, քարոզ՝ ժամը 11,15ին, մատաղօրհնութիւն՝ ժամը 12ին:

Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել Թաղականութեանս կամ Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, 372 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն:

× Մատաղի պատրաստութիւնը ըստանձնած են Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկինները:

× Ամէն Հայ որ ուխտ մը ունի եւ կը փափաքի իր աղնիւ մասնակցութիւնը բերել մատաղին՝ ոչխար մը կամ այլ նուիրատուութեամբ՝ թող հաճի արձանագրել տալ Պր. Գրիգոր Թիւթէլեանին՝ եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը խոր շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ փոխան ծաղկեպսակի եւ այլ նուէրները.—

Ղազար Տէրտէրեան 30 Ֆրանք, Յակոբ Պետրոսեանի հոգեհանգիստին՝ Տէր եւ Տիկ. Պետրոս Պետրոսեան 25, Կ. Խոզեան 5, Տէր եւ Տիկ. Յ. Էսկիճեան իրենց զաւկին մահուաչ իններորդ տարելիցի հոգեհանգիստին՝ 10, Ժաքի Տէր-Վարդանեանի պսակին՝ ծնողքը 10, Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէսեան Յ. 20, Տիրատուրեան 10, Վ. Միսթիք 10, Տիկ. Էլիզ Ծովիկեանի թաղման՝ Ֆէրէնկեան Հայկ 20, Կիւլեան Նիկողոս 10, Նալբանտեան Խոսրով 10, Վարդան Եփրեմեանի թաղման Տէր եւ Տիկ. Խ. Ուլուցեան 10, Գ. Պօյաճեան 10, Յ. Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Փափազեան, Տէր եւ Տիկ. Հ. Մարգարեան 10ական, Սուքիաս Պօղոսեանի թաղման՝ Տէր եւ Տիկ. Ա. Տէրտէրեաչ 10, Տիկին Էլիզ Ծովիկեանի քառասունքին՝ Ն. Հէլվաճեան 50, Տիկին Գոհարիկ Գէորգեանի հոգեհանգիստին՝ Յ. Էսկիճեան 10, Յարութիւն Դաւիթեանի թաղման՝ Պուլվառ Օտոյի Կ. Խաչ 20, Պուլ. Օտոյի Հ.Յ.Դ. Վռամեաչ ենթակոմիտէ 20, Տէր եւ Տիկ. Ա. Արմաղանեան 20 Ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պոլսէն Տիկ. Ֆրանսուհի Պըչաքճեան, կը փնտռէ՝ Անգարայի Սիվրի Հիսար գիւղը ծնած Յակոբ Կէտիքեանը, մօրը անունը Կիւլիւմիա: Կը կարծուի որ երկար ատեն է կ'ապրի Մարսէյլի մէջ կամ շրջակայքը:

×

Լենինականէն Սաֆարեաչ Վահան Խորէնի՝ կը փնտռէ իր եղբայրը Սաֆարեան Վարդան Խորէնի, որ Բ. աշխարհամարտիչ գերի ինկած ու յետոյ Մարսէյլ փոխադրուած է:

×

Երեւանէն Խաչատուրեան Սերեոժա Եուրիկ կը փնտռէ իր աւագ եղբայրը Անդրանիկ Խաչատուրեան Արշակի, ծնած 1915ին Լեռնային Ղարաբաղի Մարդակերտի շրջանի Ջանեարաշ գիւղի մէջ: Լեզուի եւ գրականութեան ուսուցիչ եղած է:

×

1937ին Լենինական ծնած Լենա (Ժիրօ) Վարդանեան (ծնեալ Սարգսեան) կը փնտռէ հայրը, որ կը կարծուի ըլլալ Ֆրանսայի Վալանս քաղաքը եւ կ'աշխատի շաքարի գործարան:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի անմիջապէս իմացնել Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի քարտուղարութեան՝

Eglise Arménienne
339, Ave. du Prado - 13, Marseille (8e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իր անտէր հիւանդներու Ֆոնտին, ձեռամբ Տիկ. Աղապապեանի, Տոքթ. Բաբերդեանէ 50, Ս. Խրիմեանէ 20 եւ Ոմն՝ 5 Ֆրանք:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ծագումով հայ Ֆրանսացիներու նախկին դիմադրականներու Ամիքալի վարչութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Միութեան փոխ-նախագահ Արամ Պետիկեանի, իր թոռնիկին՝ Միրէյ Թիւթիւնճեանի ցաւալի արկածին առթիւ, եւ այս առիթով կը նուիրէ 10 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ 10 Ֆ. Շաւարշ Նարդունիի Ֆոնտին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ets. VEXTEN
23, Rue du Caire — Paris (2e)
Tél. : CEN. 85-04

Importante fabrique de tricots demande entrepreneurs pour montage — grosse série — Travail toute l année.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժերար Սթեֆանէսքոյի հաղորդումը՝ Ֆրանսայի Հայերը (Դ. Մաս):

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէի ընդհ. ընկերակաչ ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8,30ին, Քաֆէ Ալզասի սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ

Քոյրերու դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են: Կ'ընդունուին չորսէն 12 տարեկան աղջիկներ, ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ, դպրոցը կը հետեւի պետական ուսմանց, ինչպէս նաեւ հայերէնի դասաւանդութեան:

Ծանօթութեանց համար դիմել վարչութեան, ամէն օր բացի Կիրակիէ:

73, Ավ. Հանրի Պարպիւս,
95, Առնուվիլ լէ Կոնէս:
Հեռաձայն՝ 985 – 01 – 79
(Շոգեկառք առնել Կար տիւ Նորէն):

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի
Հեռաձայն 927-01-72:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր
Խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ

Ամէն օր՝ շամփուրով խորոված
եւ տէօնէր - խորոված

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեաչ հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները:

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ:

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան):

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով:

Հեռ. 027-18-28

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Ձեր հանդստեան ժամերուչ եւ առօրեայ հոգերէն ետք, լաւագոյն է հայերէն գիրք կարդալ եւ հայկական երաժշտութիւն մտիկ ընել ու նուիրել: Դիմել.—

43, Rue Richer, Paris (9e) — MétroCadet — Tél. 770-25-46

Առաւօտները ժամը 10էն 12, իսկ կէսօրէ վերջերը ժամը 2,30էն 7:

Գրատունը ունի արտասահմանեան եւ հայաստանեան հրատարակութիւններ, բառարաններ, տարեգիրքեր, թերթերու հաւաքածոներ եւայլն:

Նոր ստացուած են հետեւեալ գրքերը.—

Գր. Եպս. Պալաքեան «Հայ Գողգոթան», Բ. հատոր, Փարիզ, 15 Ֆրանք

Աղասիի «Զէյթուն», տպ. Պէյրութ 1968, 15 Ֆ.,: Ս. Վրացեանի «Կեանքի Ուղիներով», 6 հատոր, կազմ. հատորը 15 Ֆր.: Ս. Մխիթարեանի «Ֆրանսերէնով արտայայտուող արուեստագէտներ», տպ. Փարիզ 1969, 25 Ֆր.: Տոքթ. Ա. Նագաշեանի «Եղեռնի հետքերով», տպ. Պէյրութ, 1969, 12 Ֆր.: Հր. Ք. Արմէնի «Հայկական Գերագոյն Ատեան», տպ. Պէյրութ, 1969, 15 Ֆր.: Գ. Օգանեանի «Հայապատում», Պէյրութ 1969, 15 Ֆր.: Թ. Խ. Յակոբեանի եւ Սիմոնեանի «Երեւան 2750», տպ. Երեւան, 1968, 25 Ֆր.: Վ. Հ. Համբարձումեանի «Տիեզերքի էվոլուցիայի պրոբլեմները», Երեւան, 1968, գին՝ 18 Ֆր.: Լ. Վ. Միրզոյեանի «Վիկտոր Համբարձումեան», Երեւան, 1968, 10 Ֆր.: Առաքել Պատրիկի «Հայկական Տարազ», Երեւան, 1967, 17 Ֆր.: «Ռազմաճակատային յուշեր», Երեւան, 1968, գին 5 Ֆր.: Սայաթ Նովա «Խաղեր», տպ. Երեւան 1969, 10 Ֆր.:

Մեզ մօտ պիտի գտնէք զանազան դասագրքեր, մանկ. գրականութիւն, երգարաններ, երաժշտական երկեր, քարտէսներ, ինչպէս նաեւ հայկական եւ օտար գրոշմաթուղթեր:

Կան նաեւ Ֆրանսերէն գրքեր Հայոց մասին:

Գրատունը ունի ճոխ մթերք մը հայկական սալերու (տիսք): Արա Պարթեւեանի ամբողջական գործերը, Արմէն Կիրակի (Ամերիկա շինուած), Պր. Լիսիցեանի, Ա. Խաչատուրեանի, Օ. Տուրեանի, Շահմուրատեանի, ինչպէս նաեւ Գ. Գասբարեանի, Լ. Զաքարեանի, Յ. Պատալեանի, Չէքիմեանի, Թ. Այթունեանի ժողովրդական եւ աշուղական զանազան Հայաստանեան երգիչներու ձայնապնակները եւ Հայկական Պատարագը:

Ունինք նաեւ Յ. Թումանեանի արտասանական կտորները:

Օփերաներ.— Ա. Տիգրանեանի «Անուշը», «Դաւիթ Բէգ» եւ «Ալմաստ» օփերաները:

Գրադարանը պատրաստ է ապսպրանքներ ընդունելու ամէն վայրերէ:

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է:

Հին գրքեր կը գնենք, պայմանաւ որ լաւ վիճակի մէջ ըլլան անոնք:

Արդ, մի՛ մոռնաք այցելել Հ. Բալուեան գրատունը:

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 90 ֆ· Վեցամսեայ 50 ֆ·
Արտասահման Տար· 105 ֆ· Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
5
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
5 SEPTEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11605 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.605

ԻՆՁՈՒԻ ԶԱՐՄԱՆԱԼ

Նախնական եւ կիսաքաղաքակիրթ ժողովուրդներու յատկանիշ է կրօնքի այն իմացումը, որ կը սահմանափակուի վախի, զարմանքի, հիացումի, անծանօթին հանդէպ երկիւղածութեան զգացումին մէջ։

Այդ զգացումին հետեւանք է ճակատագրապաշտութիւնը, կրաւորական կեց ուածքը՝ դէմ յանդիման կեանքին ու բնութեան, մարդուն վերապահուած անակնկալներու։ « Աստուծոյ կա՛մքը », « Ճեւկքին տնօրինութիւնը », « Բախտին անիւը » աւելի հմայք եւ հեղինակութիւն ունին կիսաքաղաքակիրթ ժողովուրդներ ու համար, քան մարդոց ու ազգերու ձիրքը, պայքարը, ստեղծագործ քրտինքն ու վճռակամութիւնը։

Մենք եւս անցած ենք նախնականութեան այս ճամբէն։ Մեր զրականութիւնն ու պատմութիւնը խորունկ հետքեր ունին այդ անցեալէն։ Ամբողջ վեց հարիւր տարի, քրիստոնէութեան դրոշմով ազգային մեր ինքնութիւնը կնքելէ ետք ալ (ԺԹ· դարէն մինչեւ ԺԸ· դար), ճակատագրապաշտութիւնը ծո՛ւռ է եղած մեր ոսկորներուն մէջ։

Հասկնալի՛ էր անշուշտ, որ Արեւմուտքի եւ արեւմտեան մշակոյթի հետ մեր ջիղերն վերջ մհայն՝ կարենայինք թօթափել «խորհուրդ»ին եւ «զգացումին» արկածած կեանքի մը իմացումը, ու հետեւիլ դառնայինք քրիստոնէական վարդապետութեան ընկերային իմաստին հետամուտ հաւաքականութիւն. ժողովուրդ մը, որ դիտէ «կայսեր բաժինը տալ կայսրին» եւ «Աստուծոյ բաժինը՝ Աստուծոյ »։

Ազգութեանց, ազգային մշակոյթներու եւ ազգային ինքնուրոյն դիմագծութեանց պահպանումը կ'ենթադրէ ապրեցնել միտքը եւ հոգին՝ իրենց սեփական եւ առանձնայատուկ կլիմային մէջ, նկարագրային գիծերովը մարդկային այն հաւաքական նութեան, որուն էութեան մաս կը կազմենք իրենք, որուն կը պատկանինք։ Կ'ենթադրէ մանաւանդ ստեղծումը ներդաշնակութեան մը՝ ճիւրքին եւ անհիւրքականին, մարդուն ներքին աշխարհին եւ արտաքին իրականութեան միջեւ։

Եկեղեցին փրկութեան ապաւէնն եւ դաստիարակութեան կռուան դարձած պիտի չըլլար ինչ համար՝ եթէ «հայաստանեայց» ուղղային նկարագիրը ստացած չըլլար՝ ո՛չ միայն իր լեզուով, զրականութեամբ, եկաժշտութեամբ ու կառոյցով, այլ եւ գործօն մասնակցութեամբ բոլոր այն դէպքերուն, երեւոյթներուն եւ իրադարձութեանց՝ որոնք սերտօրէն աղերսուած էին հայոթեան աշխարհիկ կեանքին, գոյութեան պայքարներուն, ինչո՞ւ չէ՝ նոյնիսկ քաղաքական հետամտութեանց։

Մինչեւ 1900ական թուականները, ան – նախ եւ դատումով մը՝ հաւանօրէն մինչեւ 1932, Հայ· Եկեղեցին խորհրդանշեց ոչ միայն անցեալի իր առաքելութեամբ ըմբռնելի հոգեւոր – մշակութային կեանքը հայ ժողովուրդի, այլ եւ ու մանաւանդ 1840էն ետք խմորուած ու գործնական արտայայտութիւն ստացած ընկերային – ազգապահպանական կառոյցը տարաւսիւռ հայութեան։

Հայ· Եկեղեցին հայ դպրոցն էր· հայերէնին ամրոցն էր ու հայեցի ներշնչումներու աղբիւրը, — հետեւաբար՝ ինքնութեան։

Հայ· Եկեղեցին հայ ժողովուրդի հանրային ապահովութեան ու կազմակերպ, կարգապահ կեանքի յարացոյցն էր իր անհանգստութեան կառոյցով· ժողովրդավարական ոգիի մարմնացումն էր՝ հայ – բնաղդուրկ ու տարասփիւռ մեր համրանքին համար, որ ճակատագրօրէն զուրկ կ'ապրի պետական հովանիէ։

Հայ· Եկեղեցին խորհրդանիշն էր Հայ – յուն քարոյական իմացումներուն, աւանդութեանց, առհասարակ բարքերու։ Ա – տով ալ՝ դաստիարակչական կոչումով մը կը յատկանշուէր, «զասք հոգեւորական – նաց»ը դնելով ծանրօրէն քաղցր լուծին տակ անխառն ուսուցչութեան։

Այսօր։

Հարկ կա՞յ պարզելու թէ ո՛ւր հասած ենք եւ ո՛ւր կրնանք յանգիլ իրերու ներկայ ընթացքով։

Չի՞ բաւեր նայիլ մեր չուրջն ու հեռուն, հասկնալու համար թէ օրէ օր կը ցամաքի Հայ· Եկեղեցւոյ բովանդակ – կութիւնը ու կը մեծնայ պարունակը· կ'աղքատանայ էութիւնը ու կը զարգա – նայ ներքեղէն կառոյցը· կը ժդուռնի ո – գին ու կը փայլի՛ կեղեւը· կը բազմանայ իր պաշտօնէութիւնը՝ սակայն կը նօսրանան ու կ'աղօտին «ընտրեալ»ները· ա – նոնք՝ որ հոգեւորականութիւնը տառէն անդին կրնան հասցնել, իրենց պատրաստութեամբ, կեանքի ոճով, ծառայութեան ոխտով եւ առհասարակ հանրային վերակացութեամբ։

Ինչո՞ւ զարմանալ, որ «նախ եկեղեցի՝ ապա դպրոց»ան հոգեբանութիւն մը կ'արմատանայ մեր ժողովուրդին մէջ։ Ինչո՞ւ ապշիլ՝ որ հայերէնը հաւատքի տաճարներու մէջ «աւելորդ չքեղանք» կը հռչակուի ու մարդիկ··· ժամանակավրէպ կը նկատեն ազգային ամէն բնութագիծ մեր եկեղեցիներուն մէջ···։

Մենք կը միտինք հարիւր, երկու հարիւր, դարե՛ր ամբողջ եա երթալ ու··· դաշնակցիլ Ունիթոռներուն հետ, Հայկական Ընկերակցիլ պետական ծախքերը (հիւանդութեան, ճամբայ, դպրոց եւլն·), մեղմացնել հաստատութեանց սիւռշոփը ինչպէս նախարարը կ'որակէ այս կացութիւնը, անհատներու սպառումի ծախքերը տեղափոխել եւ խնայողութեան վերածել, ներքին պահանջը փոխարինել արտածումով, արդարօրէն բաժնել զոհողութիւնները՝ պաշտպանելով ամէնէն տկարները։

1969ի համար ձեռք առնուած դրծնական միջոցներն են·—

Պիւտճէին բացը անմիջապէս իջեցնել 7էն 4 միլիառի։ Ընդհ· գործունէութիւն դիներու վրայ, մինչեւ տարեւոյս վերջ ոչ մէկ յաւելում հանրային սակերու։ Կանխահաս արձակում պինուորական ծառայութեան մէջ եղող զօրաբաժնին։ Հաստատութեանց համար·— Ընկերութեանց տուրքերու կանխավճարներու յաւելում։ Անհատներու համար·— Առժամեայ բայց զօրաւոր զեղչ սպառումի վարկերու, քաջալերութիւն խնայողութեան, ընկերային արդարութեան միջոցներ տարեցներու, հանգստեան կոչուածներու, հաստատ պայմաններ ունեցող ընտանիքներուն եւ ներդաշնակներուն համար եւ վերջապէս՝ պահպանում դնելու կարողութեան

1970ին համար, Պետութիւնը պիտի ներկայացնէ հաւասարակշռուած պիւտճէ մը եւ պիտի զեղչէ հանրային ծախքերը։

Հաստատութեանց համար պիտի պահուի ընկերութեան տուրքերու յաւելումը, արտակարգ տուրք մը պիտի դրուի դրամատուներու շահերուն վրայ եւ պիտի պարզուի ու թեթեւնայ ԹԷ· վէ· Ա·ն։

Անհատներու համար՝ պիտի թեթեւնայ եկամուտի տուրքը, պիտի պահպանուի կառքերու վիճեէքի յաւելումը 8 ձիէն աւելի կառքերու համար, միջոցներ՝ ի նպաստ խնայողութեան։

Նոյն իրիկունը նախարարապետ Շաբան Տէլմաս զրոյցի ձեւով կը պարզէր ընդհանուր կացութիւնը եւ կառավարութեան սպասածը ազգէն։

Այս տնտեսական ծրագիրները ոչ մէկ խանդավառութիւն ստեղծած են, նոյնիսկ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃԻԳ

ՈՐՊԷՍԶԻ ՖՐԱՆՔԸ ՅԱՂԹԷ

Նախարարաց Խորհուրդէն եաք, կառավարութեան բաները չէջահեց մտնաւա – բար թէ Հանրապետութեան նախագահը իր եղրակացութեան մէջ, իր զոհու – նակութիւնը յայտնած է տիրող համե – րաչիւ մթնոլորտին համար։

Ժամը 3ին, յարդելով խորհրդարանա – կան աւանդութիւնները, ելմ· նախարար Ժիսքար Տ'Էսթէն կը պարզէր իր տնտե – սական, ծրագիրը ելմտական յանձնա – խումբին առջեւ։

Կառավարութիւնը կ'ուզէ չահիլ Ֆրանքին ճակատամարտը։ Ժողովուրդն ճիշդ կը պահանջէ ո՛չ զոհողութիւն։ կարեւոր է որ ներքին սպառումը նուազի որպէսզի Ֆրանսա արտածէ։ Նախարարը ըսաւ թէ 1969ի առաջին վեցամսեայքին կացութիւնը հետեւեալն էր·— Պետութիւնը աւելի կը ծախսէր քան կը դանձէր (տարեկան բաց 7 միլիառ), աւելի կը դնէր արտասահմանինէն քան կը ծախէր արտասահմանի, առեւտրական բացը մինչեւ Յուլիսի վերջ կը ներկայացնէր 9 միլիառ 670 միլիոն։ Երկիրը աւելի կը սպառէր քան կ'արտադրէր, ասոր արդիւնքը ծանօթ է։ Ուրեմն կառավարութեան նպատակներն են· — Զեղչել պետական ծախքերը (հիւանդութեան, ճամբայ, դպրոց եւլն·), մեղմացնել հաստատութեանց սիւռշոփը ինչպէս նախարարը կ'որակէ այս կացութիւնը, անհատներու սպառումի ծախքերը տեղափոխել եւ խնայողութեան վերածել, ներքին պահանջը փոխարինել արտածումով, արդարօրէն բաժնել զոհողութիւնները՝ պաշտպանելով ամէնէն տկարները։

1969ի համար ձեռք առնուած դրծնական միջոցներն են·—

Պիւտճէին բացը անմիջապէս իջեցնել 7էն 4 միլիառի։ Ընդհ· գործունէութիւն դիներու վրայ, մինչեւ տարեւոյս վերջ ոչ մէկ յաւելում հանրային սակերու։ Կանխահաս արձակում պինուորական ծառայութեան մէջ եղող զօրաբաժնին։ Հաստատութեանց համար·— Ընկերութեանց տուրքերու կանխավճարներու յաւելում։ Անհատներու համար·— Առժամեայ բայց զօրաւոր զեղչ սպառումի վարկերու, քաջալերութիւն խնայողութեան, ընկերային արդարութեան միջոցներ տարեցներու, հանգստեան կոչուածներու, հաստատ պայմաններ ունեցող ընտանիքներուն եւ ներդաշնակներուն համար եւ վերջապէս՝ պահպանում դնելու կարողութեան

1970ին համար, Պետութիւնը պիտի ներկայացնէ հաւասարակշռուած պիւտճէ մը եւ պիտի զեղչէ հանրային ծախքերը։

Հաստատութեանց համար պիտի պահուի ընկերութեան տուրքերու յաւելումը, արտակարգ տուրք մը պիտի դրուի դրամատուներու շահերուն վրայ եւ պիտի պարզուի ու թեթեւնայ ԹԷ· վէ· Ա·ն։

Անհատներու համար՝ պիտի թեթեւնայ եկամուտի տուրքը, պիտի պահպանուի կառքերու վիճեէքի յաւելումը 8 ձիէն աւելի կառքերու համար, միջոցներ՝ ի նպաստ խնայողութեան։

Նոյն իրիկունը նախարարապետ Շաբան Տէլմաս զրոյցի ձեւով կը պարզէր ընդհանուր կացութիւնը եւ կառավարութեան սպասածը ազգէն։

Այս տնտեսական ծրագիրները ոչ մէկ խանդավառութիւն ստեղծած են, նոյնիսկ անկախ հանրապետական եւ կոլիստ ընտրեսփոխանները մօտ, որոնք կը լսէին նախարարը։ Երբ Լուի Վալրն (ձախ կոլիստ) առարկութիւնները ըրած է հակազդեցութիւններուն մասին, ժիսքար Տ'Էսթէն պատասխանած է· «Նման հին ժամանակներու պատերազմիկին, որ կը վրանէը զարնելու իր հակառակորդը, ըսովհետեւ անոր եաին դիցուհին կը տեսնէր, ես ալ նեղն եմ ձեզի հետ ճակատամարտելու համար»։

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ սենտիքանները, ոչ առեւտրականները եւ ոչ ալ մեծ հաստատութիւնները լաւատես են։

ՀՕ ՇԻ ՄԻՆՀԻ ՄԱՀԸ

—o—

Հօ Շի Մինհ մեռաւ չորեքշաբթի կէս գիշերին, սրտի տագնապէ։ 79 տարեկան էր։ Հիւսիսային Վիէթնամի կառավարութիւնը մէկ չաբաթ սուգ հռչակած է երկրին մէջ, անոր համար որու դերը ճակատագրական եղած է Վիէթնամի համար։ «Օնքլը Հօ», ինչպէս կը կոչէին զինքը, Հօ Շի Մինհ մարդ մըն է որ դլուխ բանած է Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի թէեւ ոմանք կը պնդեն որ 1945ին, ազդայնական մըն էր, որու միակ նպատակն էր Հնդկաչինի անկախութիւնը ձեռք ձգել առանց իսկ խզելու Ֆրանսայի հետ։ Ծըննած է 1890ին աղքատ բայց զարգացած ընտանիքի մը մէջ, ուր ծնած են բանասեղծներ, արհածախնդիրներ, յեղափոխականներ։ 1923ին կ'երթայ Խորհ· Միութիւն եւ երկու տարի կը հետեւի արեւելքի աշխատաւորներու համալնաւար Համալսարանին դասընթացքներուն։

1930ին կը հիմնէ Հնդկաչինի համայնավար կուսակցութիւնը որու ծրագիրը երկու կէտերէ կազմուած է·— Տապալել աչխարհակալութիւնը եւ ձեռք ձգել Հընդկաչինի անկախութիւնը։ 1945ին՝ Հիրոշիմա, ճափոն անձնատուր կ'ըլլայ եւ Հօ Շի Մինհ ճափոնցիներու դէմ ընդհ· ապստամբութեան հրաման կուտայ ճափոնի հրամանատարութեան տակ «Վիէթնամի անկախութեան ազատագրման բանակը» կը քալէ Հանոյի վրայ։ Օգոստ· 18ին Վիէթմինհի դրօչակները կ'երեւին քաղաքին մէջ, 22ին՝ Պաօ Տայ կայսրը կ'ուզէ Վիէթմինհ կառավարութիւն մը կազմել բայց երեք օր ետք, կը հրաժարի։ Սայկոնի մէջ Համաւային Վիէթնամի դործադիր կոմիտէ մը կը կազմուի։ Սեպտ· 2ին, Հօ Շի Մինհ Վիէթնամի անկախութիւնը կը հռչակէ։ Մնացեալը ծանօթ է, մասնչալ Լըքլէռ Սայկոն կը հասնի եւ կը վերահաստատէ Ֆրանսայի հեղինակութիւնը։ Ոմանք վստահ իսկ չեն թէ Հօ Շի Մինհ իսկապէս համայնավար ըլլայ, արդարեւ կը թուի թէ կուսակցութիւնը իրեն համար դործիք մը եղած է եւ ոչ վարդապետութիւն մը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՑԵԼ նոր յաճակումներ ըրաւ Լիբանանի վրայ, առանց իսկ նկատի առնելու Ազահովութեան Խորհուրդին դատապարտումը։ Արդէն լարուած մթնոլորտ մը կը տիրէ Հարաւային Լիբանանի կողմը, պղեստինեան քոմանտոներու եւ Լիբանանեան ոստիկանութեան միջեւ։

ԻՐԱՔի կառավարութիւնը 48 ժամ պայմանաժամ տուած էր Լիբանան դանուող իր հպատակներուն որպէսզի վերադառնան։ 2000 Իրաքցի ընթացք չեն տուած պաղտատի հրահանգին։

Թել Ավիվէն հասած լուրերու համաձայն, Դամասկոս տրամադրութիւն յայտնած է տգատ արձակելու երկու հրեայ ճամբորդները, եթէ ատոնց փոխարէն Իսրայէլ Սուրիոյ վերադարձնէ երկու Միկ 17, որոնք 1966ին Իսրայէլ իջած էին։

LES CAHIERS DU SILENCE

—o—

Էֆլեզիայի Սեպտեմբերի թիւին մէջ լոյս տեսած են չահեկան էջեր «Հաղար ու մէկ դիչերներու հայկական պալատէ մը» խորագրին տակ, քաղուած «Լուսթեան տետրակներ» անտիպ գործէ մը որ կը պատմէ 1915ի հայկական ջարդերը եւ կը կրէ Ժան Ռիքուա տը Պուրժ տտորագրութիւնը։

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ...

Յուլիս 11ի առաւօտուն՝ կ'ողջունենք ՕՐԼԻՆ, Փարիզի գլխաւոր օդանաւակայանը, որ այլեւս «ճաշակ» մըն է Ֆրանսական ֆոքէթըրիէն եւ կը խորհրդանշէ կեանքը վայելքի մը վերածելու ազնիւ կիրքը Փարիզցիին, ամէնէն մտահոգ ու թախծոտ պահերուն իսկ թեթեւնալու եւ ժպտելու տրամադրութեամբ մը:

Արտաքին աշխարհին բացուած պատուհան մը՝ Օրլին, խաղաղութիւն կուտայ հոգիներուն, իր ամէնէն աղմկոտ պահերուն իսկ: Ճամբորդական քառուղիներու յատուկ ժխոր մը կայ յատկապէս անցագրային ու մաքսային քննութիւններու նրբանցքներուն մէջ. լեզուներու, բարքերու, կեցուածքներու եւ արտայայտութեանց մանրանկար ցուցահանդէս... որ սակայն չի բարկացներ քեզ՝ եթէ նոյնիսկ յոգնեցնէ:

Լոյսերու, գոյներու, բոյրերու, հաճելի այլազանութիւններու փունջ մըն է այս օդանաւակայանը, Ֆրանսական բացատրութեամբ՝ գոհար մը, որ իր փայլէն եւ մեծութենէն չի ստանար իր հեղինակութիւնը, այլ՝ հրապոյրէն ու մթնոլորտէն: Վարակիչ ջերմութիւն մը ունի. մշակոյթի մը գոյութեան մասին վկայող համակիչ ընտանութիւն մը, որով կը կապուիս հետաքրքրութիւններուդ հետ անմիջական աղերս չունեցող բաներուն վրայ իսկ, եւ, շունչ առնելու համար պահ մը, տեղ կը գրաւես եռուն ծաղարաններէն մէկուն մէջ, ակնարկդ սեւեռուն՝ մեկնող ու ժամանող մարդկային երամներու...

Որքա՛ն փոխուած է կեանքը: Եւ ի՛նչ անհամեմատ զանգուածներով աշխարհէ աշխարհ կը հեւան մարդիկ: Հեռաւորութիւններ չմնացին՝ որովհետեւ դիտութիւնը ձայնէն իսկ արագ սուրալու գաղտնիքը լուծեց եւ Լուսինը դադրեցաւ մարդէակի երեւակայութեան համար կառչումի յեցակէտ մը ըլլալէ: Բայց ուրկէ՞ եւ ինչո՞ւ՝ երկրէ երկիր ու քաղաքէ քաղաք վազելու այս ժխորային հոսանքը: — Ի՛նչ բացատրութիւն ալ որ տան վիճակագրութիւնները, եւ որքան ալ ըմբռնելի ըլլայ քաղաքակրթութեան, կեանքի հիմնական մարզերու, անհատէ անհատ եւ ժողովուրդէ ժողովուրդ կապի անդրադարձը յարաբերութիւններու ու շփումի հարցին մէջ՝ որոշ է հանոյքի պահանջը մարդուն:

Վայելքի ծարաւով մը, որ կը բացատրուի մեր օրերու համաշխարհային կեանքի անստուգութեամբ եւ առօրեայի ճնշիչ, չոր ու ցամաք, գրեթէ միօրինակ եւ սպառիչ թաւալումով՝ տարեց թէ երիտասարդ ելք կը փնտռեն դէպի հեռաւորը, անծանօթը, նորը, արկածախնդրականը, նուաճելին: Որբացած, մենաւորիկ, մոռցուած, չհասկցուած ըլլալու մը տալլկիչ տագնապանքը կ'ապրին մարդիկ՝ Արեւմուտքի մէջ: Կղզիացած, հրապուրիչ եւ առինքնող աշխարհներէ զրկուած ըլլալու սուր անդրադարձումը ունին Արեւելեան կողմն աշխարհի: «Խենթ»ութեան ցնցումով մը՝ կ'ուզեն նորոգուիլ պատանի եւ երիտասարդ սերունդներ: Ճանաչումի, որոնումի, երկրէ երկիր ոստումներով զարգանալու տենչը հի՛ն պահանջ է շատերու մօտ:

— Ի՛նչ փոյթ վաղը. կարեւորը այսօ՛րն է...

Եւ, կը սուրան:

Որքան արագ անցնին օրերը՝ այնքան հեշտ ու թեթեւ կը թուի կեանքը:

Երէկուաչ Ալժերացին իսկ, որ այսօր տուն-տեղ եղած է Ֆրանսայի մէջ, կամ կկոց կը բանի Ալժէի եւ Փարիզի միջեւ՝ գործի բերումով, յուլիսեան եւ օգոստոսեան օրերու իր արձակուրդը եւրոպական կամ արեւմտեան ըմբռնումով անցընել կ'ուզէ: — Հագուստ կապուստին մէջ շատ բան չէ փոխուած, հոս ու հոն կը վազէ արեւելքցիներու յատուկ թափթփածութեամբ մը, յաճախ շփոթահար եւ ուղեկորոյս՝ զինք փոխադրող սաւառնակին ելքի թիւն իսկ ստուգելու անկարող, երբ օդանաւակայանի կեդրոնական սրահին մէջ կէս ժամ առաջուց, ելեկտրոնիկ ու հեռապատկերային ցուցատախտակներով, պատկերաւոր ու ձայնաւոր միջոցներով, կը յայտարարուի ամէն մանրամասնութիւն...

Իր առօրեայէն, բնակավայրէն, գործէն ու շրջապատէն դժգոհանք մը ունի ամէն ոք. ձանձրոյթ մը, խոնջէնք կամ պրկում ջիղերու: Հեռանալու, կորսուելու, իբրեւ անծանօթ ու շրջիկ՝ բազմութեանց մէջ հալելու պապակն է որ մարդիկը կը մղէ երկինք փոխելու, օդէ ու ծովերէ անցնելու, յաճախ աննպատակ, անծրագիր ու արկածախնդրական եռուզեռի մը կարօտանքով:

Ու Օրլին, պատկերազարդ պատմութի՛ւնն է, իր այս պատկերով, չըսուած եւ չգրուած այն խռովքին՝ զոր կ'ապրի մեր օրերու հասարակ մարդը...

×

«Յառաջ»ի խմբագրատան մօտիկ մեր պանդոկը՝ Փաքս, տարբե՛ր խառնարան մըն է ազգութեանց, ժողովուրդներու, պապակներու, յատկանշական հետաքրքրութեանց:

Մուտքի դրան առջեւ, հազիւ մեր պայուսակները տեղաւորած, ականջալուր կ'ըլլանք Երեւանեան հայերէնով խօսակցութեան մը:

Ըսուածը ոչինչ ունի հետաքրքրական, սակայն շեշտը առհաւականօրէն մեզ կը կապէ իրեն: — Ես անհաղորդ մարդ եմ առհասարակ. գոնէ ա՛յդ է տպաւորութիւնը շատ շատերու: Սակայն կինս, հայկական ամէն բանի հանդէպ զգայուն եւ բուխ, գրեթէ բնազդական անդրադարձով մը, կերպը կը գտնէ զգացնելու՝ թէ Հայեր կաչ նաեւ նորեկներուն մէջ...

— Դուք Հա՞յ էք, հարց կուտայ դրան մօտիկ փունջ կազմած երեք-չորս հոգիներու:

Եւ, առանց նոյնիսկ ժխտումի կամ հաստատումի սպասելու, կ'աւելցնէ.

— Ձեր հայերէնը Հայաստանի բարբառ կը թուի ըլլալ...

= Այո, տիկին, հայրենակիցներ ենք. եկել ենք Հայաստանից, մի քանի շաբաթանց կացնելու Ֆրանսիայում...

Կնոջս խօսակիցը՝ երկու ուրիշներ ունի իր կողքին: Աչքերով միայն կը հետեւին հարցումին ու պատասխանին, եւ — կը թուի ինծի — կարծես չեն ուզեր «անծանօթ»ներու հետ խօսակցութեան մը մէջ աւելի հեռուները երթալ...

— Դուք ո՞րտեղից էք գալիս, հարց կուտայ, իր կարգին, քառասուն-յիսունի միջեւ տարուբեր «Երեւանցի»ն՝ կնոջս:

= Կուգանք Ամերիկայէն, Պոստըն քաղաքէն...

Չեմ միջամտեր, երբ մէկն ու միւսը կ'անտեսեն տարրականը: Ոչ կինս, ոչ ալ իրեն խօսակից հայրենաբնակ այցելուն՝ անուն չեն տար իրարու:

Յաջորդական երկու-երեք օրերու ընթացքին, պանդոկի հիւրասրահին թէ ճաշարանին մէջ, ակնթարթային հանդիպումներ կ'ունենանք նո՛յն երրորդութեաչ հետ. սակայն՝ չես դիտեր ի՛նչ բառով որակելի «պատուար» մը, զիրենք թէ մեզ կը մղէ զուսպ ու վերապահ կեցուածքի: Աստուծոյ բարեւէն աւելին շատ կը գտնենք իրարու...

Շատ ուշ, Արփիկ Միսաքեանէն միայն կը տեղեկանանք՝ թէ կնոջս խօսակիցը Հայաստանի ծանօթ գրողներէն Ստեփան Ալաջաջեանն է, եւ իր երկու ընկերակիցները՝ մամլոյ ներկայացուցիչներ:

Անունները չէին կարեւորը անշուշտ: Ո՛չ ալ հանգամանքները: Հանրային կեանքի լուսանցքներուն վրայ՝ ազգին տագնապանքով կորաքամակ խօսակից մը կարենայի ըլլալ, հաւանօրէն, ե՛ս ալ: Ինչո՞ւ չստեղծուեցաւ, ուրեմն, «կամուրջը»: Հարցո՛ւմն է, որ կը կառչի մտքիս, եւ ի՛նչ բացատրութիւն ալ որ կուտամ, հոգիս դժգոհ է այդ պատասխանէն...

Եթէ անհատական իմ ցրտութիւնս հեռու պահեց զիս Կուրտիկեանէն, ի՞նչն էր հապա՝ որ զայն եւս վերապահ դարձուց՝ «նորեկ» հայրենակիցներու հանդէպ: Խառնուածքի թերի մը՝ իմ անհաղորդ բնաւորութիւնս: Իրե՞նը...

Հիմա, երբ փորձառութիւնը դաս մը կ'ըլլայ սրբագրուելու ճիգը ընելու ինծի համար, տրուա՞ծ է իրաւունքը յուսալու՝ որ բա՛ն մը փոխուի նաեւ հայրենի կռունկներու առհասարակ կանխակալ վախէն՝ դէմ յանդիման «անծանօթ»ին...

Քանի մը ամիս առաջ ալ, Մարտին, Լաֆայէթի հայկական ճաշարանին մէջ («Տիամանթէռ»)՝ պատահաբար երես երեսի էինք եկած Զօր. Սարգիս Մարտիրոսեանի հետ: Իրեն կ'ընկերանային, այր ու կին, չորս-հինգ Հայեր. իմ կողքիս՝ Կարօ Մեհեան ու կինը: Լեզուն բաւական չեղաւ, որպէսզի ես կամ ինք կարենայինք մեր Հայութեան կապով հասնիլ այն ջերմութեան ու կապին, որուն վայելքը (փոյթ չէ թէ «լուսանցքի վրայ») ապրեցանք Կարոյի նախաձեռնութեամբ միայն, փոխադարձաբար ներկայացուելով իրարու:

Երեւոյթը շատ հեռունե՛րը կը տանի զիս: Մտածումս կառչած է միշտ այն «պատուար»ին՝ որ մէկուն ցրտութեան եւ անհաղորդ բնութեան ու միւսին հասկընալի վերապահութեաչ հետեւանքը չէ միայն: — Խորունկ վէրք մը կայ հայ մարդու հոգիին, ներքին էութեան մէջ: Տասնամեակներու, տարիներո՛ւ բաբելոնեան աշտարակաշինութենէ բացուած խոց մը: Հայը Հայուն օտարացնելու չափ պղտոր ու թունոտ մթնոլորտի մը ծաւալումը՝ քաղաքական, դաղափարական, մշակութային թէ ընկերային մարզերու վրայ: Կրքոտ ու շահախնդրական փոյթովը յատկապէս հայրենիքի եւ հայրենասիրութեան անունով գաղութներու մէջ կրպակ բանեցնող մարդոց...

Անդի՛ր ողբերգութիւնը Հայուն, — մեզ մեր զուլալ հոգիներուն մէջ խեղդող ապասերո՛ւմը հայանուն շրթունքներու եւ գրիչներու...

ՆՈՃԵԱՅ ՏՂԱՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ՍՈՒՐԲ, ՍՈՒՐԲ

—o—

(Գ. եւ վերջին մաս)

Օրը կիսւում էր, երբ դիւղ հասան: Գիւղում սպասում էին: Վարդապետը կնքահայր էր դառնալու: Նորածին Սողոմոնը քնած էր, իսկ ջահէլ հարսը, որ երեւի երկար էր սպասել նրանց գալուն, ննջում էր օրօրոցի մօտ:

— Բարի օր հա՛րս, Սողոմոնը ի՞նչպէս է:

Հարսը շփոթուած ոտքի ելաւ, ուղղեց շորերը, ոչինչ չպատասխանեց եւ հեռացաւ: Փայտէ օրօրոցում քնած էր նորածինը, նրա փոքրիկ թաթիկները սեղմուած էին կրծքին, իսկ լիքը այտերը

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Ապտիւլ Համիտ երբեք չէր կասկածած թէ այդպիսի բան մը կարելի էր: Երբեք ժողովուրդին ու բանակին, իրեն դէմ միացումը չէր կրցած երեւակայել ու հիմա այս դժնդակ իրականութեան հանդէպ, կը խռովէր ու չէր գիտեր իր բռնելիք ընթացքը:

Հեռագիրը հասած իրիկունն իսկ մեծ ժողով մը գումարեց Եըլտըզի մէջ որուն ներկայ գտնուեցան բոլոր բարձրաստիճան պալատականները, նախարարները եւ նախկին նախարարներէն մէկ քանին:

Այս գաղտնի ու արտասովոր ժողովին մէջ կացութիւնը մանրամասնօրէն մէջ-տեղ դրուեցաւ եւ կարդացուեցան տասնըհինգ օրէ ի վեր հասնող հեռագիրները թէ՛ Սելանիկէն, թէ՛ Իւսկիւպէն եւ թէ Մանասթըրէն:

Ժողովին ներկայ եղողներէն շատեր առաջին անգամն էր որ կը լսէին այդ ապըստամբակաչ շարժումը որ ծայրահեղ զգուշութիւններով գաղտնի պահուած էր մինչեւ այն ատեն, նոյնիսկ պալատականներու շատերէն:

Հազիւ ժողովականներէն մէկ քանին կարծիք յայտնեցին թէ հարկ է իսկոյն Սահմանադրութիւնը հռչակել եւ աչկեղծօրէն զայն գործել, կացութիւնը փրկելու եւ երկիրը պառակտումէ ազատելու համար:

Պալատականները ամէնքն ալ միաբերան հակառակեցան ասոր: Կը զգային թէ ըէժիմի փոփոխութիւնը իրենց վերջնական կործանումը յառաջ պիտի բերէր. ուստի ջանք կը թափէին Սուլթանը ետ կեցնելու համար այդպիսի խորհրդէ մը:

Սահմանադրութիւն շնորհելով խնդիրը երբեք պիտի չվերջանայ, յայտարարեց իրենցմէ մին. այդ մարդիկը երբ իրենց պահանջումներուն գոհացում գտնեն, առանց զէնքերնին վրայ դնելու, իսկոյն նորանոր պահանջումներ մէջտեղ պիտի հանեն, որոնցմէ մին պիտի ըլլայ, շատ հաւանօրէն, մեր Վեհափառ Տիրոջ գահընկէցութիւնը ...: Եւ Աստուած չը ցուցնէ այդ օրը: Որչափ ատեն որ ապըստամբները զէնքերնին վար չեն դրած, խոհեմութիւն չէ անոնց հետ բանակցութիւն կատարել եւ իրենց պահանջումներուն առջեւ տեղի տալ: Նախ՝ թող հը-պատակութիւն յայտնեն Վեհափառ Սուլթանինի եւ յետոյ իրենց խնդրանքները կրնանք նկատի առնել ու եթէ մեր Վեհափառ Տէրը յարմար կը դատէ, գոհացում տալ անոնց:

Երկու ժամ ետք Նիազի պէյի կողմէ շրջաբերականը կը հասնէր Եըլտըզ, որուն մէջ կ'ըսուէր.—

«Կը սպասենք որ նպատակին յաջողութեան համար իրական ձեռնարկներ ընել բարեհաճիք: Ձեր պատասխանին կը ըսպասենք եւ վերջին անգամ կը կրկնենք՝ մեր նպատակն է Ազատութիւն կամ Մահ»:

Նիազի պէյը այս շրջաբերականը իսկոյն հաղորդուեցաւ Ապտիւլ Համիտի: Բռնաւորը որ մէկ օրէն միւսը ըմբոստ զինուորականին ու իր համախոհներուն անձնատուութեան կամ սպանութեան լուրին կը սպասէր, այս նոր հարուածէն ետքը ահռելի բարկութեան մը մատնուեցաւ եւ իր քովը եղող պալատականները անլուր հայհոյութիւններով ու սպառնալիքներով դուրս վռնտեց:

Եըլտըզի ամբողջ պալատը ցնցուեցաւ Սուլթանին յուզումէն ու կատաղութենէն: Ընդհանուր պակացում մը տիրեց ամէն կողմ: Ամէնէն հին ու փորձառու պալատականները անգամ չէին յիշեր Ապտիւլ Համիտի այս աստիճան ջղագրգիռ տագնապը:

Պալատի նրբանցքներուն մէջ պալատականները կ'անցնէին կը դառնային լուռ ու մունջ, երեսնին կախ՝ սոսկալի մտատանջութիւն մը դէմքերնուն վրայ նկարուած: Կարծես կը նախազգային որ այս անգամ բռնաւորին ու իրենց դէմ ցցուող ազատական ոգին անպարտելի պիտի ըլլար:

Բերնէ բերան լուրը տարածուած էր Եըլտըզի ամէն կողմը ու հիմա բոլորն ալ դիտէին խնդիրը:

Բանակը ապստամբեր էր Վեհապետին դէմ...

Ու չափազանցուած պատմութիւններ կը փսփսային իրարու ականջին: Բումէլիի զօրաբանակները իրարու միացած Պոլսոյ վրայ կը քալէին Սուլթանը գահընկէց ընելու եւ իր մարդիկը կախազան բարձրացնելու համար... Սարսափը արդէն տիրած էր ամէնուն վրայ, ամէնէն վեհերոտները կը պատրաստուէին իրենց Վեհափառ Տէրը լքել ու ձգել փախչիլ իրենց մորթը ազատելու համար:

Ալպանական անձնապահ գունդերուն մէջ ալ տարածուած էր ապստամբութեան լուրը եւ Նիազիի անունը բերնէ բերան կը պտըտէր: Պալատական զինուորներ սակայն ամէնքն ալ կ'ուխտէին ու պատրաստակամութիւն կը յայտնէին իրենց Սուլթանին համար մեռնելու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(215 Շար.)

շառագունել էին: Օրօրոցից կապոյտ ուլունք է կախուած, չարի, չար աչքի դէմ: Միամիտ մարդիկ: Կարծում են սրանով կը կանխեն տառապանքներն ու փորձութիւնները: Երեւի իմ մայրն էլ է այդպէս մտածել, կապոյտ ուլունք է կախել օրօրոցիս: Բայց նա զալու է, եւ զալու է սեւ ձի հեծած»:

Նորածնի հարազատները, դրկիցներն ու բարեկամները հաւաքուել էին եւ ակնածանքով սպասում էին վարդապետի խօսքին: Իսկ նա նայում էր բոլորին, փնտրում էր ծանօթներ եւ իրեն թւում էր, թէ վարդապետ չէ, այլ հողագործ, որ կնունի է եկել: Հոգում հնչում էր Սուրբ սուրբը՝ մանկան նման մաքուր, անարատ այդ մեղեդին: Այն առանձնացել եւ հիմա փողփողում էր բոցի նման, նրան չէին ուղեկցում ուրիշ նուագներ: Հետզհետէ թաւաձայն կրկներգերը շրջապատեցին այս մաքուր, բիւրեղեայ մեղեդուն, թանձրացրին ու խորացրին այն, առան տարան դէպի երկինք ու երկնքի խորքում արձագանգեցին:

Սուրբ սուրբ...

Կոմիտասն այժմ մրմնջում, երգում էր իր պատարագը, երգում է «Քրիստոս պատարագեալը»: Գեղջուկները լսում էին եւ թւում էր նրանց, որ հորովելներից, սիրոյ, պանդխտութեան խազիկներից է առնուած այս ամէնը: Արցունքներ էին թափւում ջահէլ հարսի աչքերից, ընկնում, թրջում ձեռքերը, որ կրծքին էր դրուած: Կոմիտասը լռեց:

— Մի գաւաթ գինի բերէք, — կիսատ թողնելով երգը՝ ասաց նա: Մէկը գինի բերեց: Հիմա ամէն ինչ թեթեւ էր ու լուսաւոր, երդիքից երեւացող երկինքը խորն էր ու ջինջ, եւ հոգին ու մարմինը բզկտող գաճաճները, որ գլոր-գլոր լցնում էին տաճարն ու փչում, հանգցնում մոմերը, իրենց արջաթաթերով փորձում էին ճղմել լոյսը, երկնքի փոքրիկ պատառիկի մէջ, որ կապտին էր տալիս երդիքի բացուածքից, հալուել, կորել էին անդարձ: Կոմիտասն ասաց.

— Սողոմոն, որդի...

— Գրիգորի, — յուշեց կողքի ծերունին:

— Որդի...

— Զարուհու, — նորից յուշեց կողքի ծերունին:

— Թող երկար լինի կեանքդ, շատ երկար եւ լոյսով ողողուն:

— Ամէն, — արձագանգեցին հաւաքուածները, ու վարդապետը խօսեց Հայոց աշխարհի բոլոր Սողոմոնների մասին, որ իրենց գործերով փառաւորել էին երկիրը, նահատակուել Վարդանանց պատերազմում, հասակ առել որբ ու անտուն: Խօսեց բարի, աշխատասէր Սողոմոնների մասին, որ եղել էին ու պիտի լինէին, իսկ գեղջուկները լուռ լսեցին նրան, մրտածեցին բոլոր Սողոմոնների, Վարդանանց կռուի մասին ու օրոցքում քնած նորածինը թուաց նրանց հազար տարեկան, մասնակից բոլոր անցուդարձերին, նահատակուած ու որբացած: Ջահէլ մայրը արտասուում էր, եւ Կոմիտասը կիսատ թողեց իր խօսքը, դինով լի գաւաթը տուեց կողքի ծերունուն, խնդրեց երեխային իրեն տան, ու երբ նորածնին ձեռքն առաւ, երեխան բացեց աչքերը: Այս անգամ միայն նրա համար, այս փոքրիկ, փրխրուն արարածի համար երգեց իր պատարագը:

Երեկոյ էր, ժամը ճրագավառի, երբ դիւղից ետ վերադարձան: Նոյն ձիաւորներն ուղեկցում էին իրեն, եւ ինքը նորից սեւ ձի էր հեծել: Մթնշաղի մէջ քարերը, ասես ծնկի եկած պառաւներ, աղօթում էին ու հեռւում թւում էր, թէ մի ճերմակ ձիաւոր սպասում է իրեն: Որքան մօտենում էին, այնքան առաջ էր անցնում, եւ մեռած ձիու սմբակների տակից փոշի չէր բարձրանում: Ինքը դեռ չէր աւարտել իր պատարագն ու չէր տագնապում այդ հանդիպումից. իսկ Մայր տաճարում զանգեր էին զարկում, որ հայածեն, ետ քշեն մահաշունչ հեծեալին: Զանգերի զօղանջը գալիս հասնում էր իրեն: Գիւղացիներից ոչ մէկը զանգերի ձայն չէր լսում. նրանք շրջապատել էին իրեն ու վարդընթաց գնում էին Վաղարշապատ: Նրանք չգիտէին, որ Կոմիտասը հիմա ընդառաջ է գնում ճակատագրին, որ ճերմակ ձիաւորի տեսիլքն առաջնորդում է նրան, մինչեւ կ'աւարտի իր պատարագն ու կը գնայ, կը միանայ մեծ երախտաւորին:

Վաղարշապատն արդէն քնել էր, երբ նրանք տեղ հասան: Փողոցներում անցորդներ չկային, ու շներն էին հաչում ուշացած ճամբորդների ետեւից: Վանքի պարիսպների բաշերին դեռ դողդողում էր մեռած օրուայ լոյսը: Երկնքի աստղազարդ կամարը ուղղակի սկսում էր պարիսպներից եւ ելնելով վեր ու կորանալով՝ իր մէջ էր առնում Մայր տաճարի հսկայական, թուխ զանգուածը: Գեղջուկները լուռ էին եւ մի տեսակ շրփոթուած: Այս կնունքը նման չէր միւս կնունքներին, ու նրանք, այսօր, աղօթքների եւ արարողութիւնների փոխարէն երգ էին լսել, լսել էին պատմութիւններ անցած-գնացած ժամանակների, Վարդանանց կռիւների, հայրենիքի անցուդարձի, նրա խորտակուած մայրաքաղաքների ու երախտաւոր նահատակների մասին: Եւ ահա այս վարդապետը, որ բոլորովին էլ վարդապետի նման չէր, հիմա բաժանուելու էր նրանցից, ծածկուելու վանքի պարիսպների ետեւում եւ ով գիտի, թէ մէկ էլ երբ է հանդիպելու իրեն:

— Հա՛յր սուրբ:

— Լսում եմ:

— Աշնանը քեզ ենք սպասում, կը գա՞ս:

— Կը գամ, եթէ այստեղ լինեմ:

— Իսկ ո՞ւր պիտի գնաս:

— Ո՞վ գիտէ, աշխարհ է, մէկ էլ գլուխս առայ ու գնացի:

Վանքի պարիսպների մօտ նրանք բաժանուեցին: Կոմիտասն իջաւ ձիուց ու քայլեց դէպի խցերը: Հոգում նուագ կար, պատարագ, նորածին Սողոմոնի նման մաքուր ու անարատ մի մեղեդի, որ դարձիդարձ ելնում էր վեր, խառնւում աստղերին ու թաւաձայն կրկներգւում, խորանում, թանձրանում, մակարդւում էր չարչարանց արեան նման: Ու յանկարծ թեթեւօրէն ու լուսաւոր, հաւատի ու յոյսի նման ջերմ բռնկումներով այն տարածուեց աշխարհով մէկ, իրենով լցրեց բոլոր չորացած դետերի հուները, յորդաց, ելաւ ափերից: Եւ նա լսեց թէ ինչպէս հիմա մարդիկ երգում էին իր պատարագը, եւ որպէսզի ճիշդ երգեն, ինքն իրեն մրմնջաց. «Աստծոյ սիրոյ, երգէք այնպէս, ինչպէս կ'երգէր իմ մայրը օրօրոցի վրայ: Երգէք զգոյշ, շատ զգոյշ, թաւաձայն, այնպէս, ինչպէս գոմէշն է կանչում իր գոմշուկին, միայն այդպէս, այո, այդպէս: Սա կարօտի կանչ է, լուսէ արցունք:

Վանքի բակում զբօսնում էր մի սարկաւագ. «Ով գիտի, երեւի բանաստեղծ է եւ չի քնում» — մտածեց Կոմիտասը: Ցետոյ բարեւ առաւ, բարեւ տուեց ջահէլ սարկաւագին ու ելաւ գնաց դէպի իր խուցը: Երբ վառեց ճրագը, սեղանին դրեց նոթագրութեան թուղթը: Հեռուից ձիու խրխինջ լսեց. գեղջուկներն էին վերադառնում: Նրանք տանում էին սեւ ձին, այն սեւ ձին, որ մի օր գալու էր իր ետեւից...

Սուրբ, սուրբ...

Դրսում Մակար Եկմալեանի մեղեդին էր մորմոքում, իսկ ինքն իր պատարագն ունէր, որ պիտի աւարտէր, իր «Սուրբ, սուրբ»ը, որ պիտի լինէր նորածինի նման մաքուր ու անարատ եւ պիտի ուժեղ ձայները խմբուէին նրա շուրջը, պահպանէին, վեհացնէին նրան: Եւ նա գրեց.

«Քրիստոս պատարագեալ»:

Ու երբ գրեց մեղեդու առաջին տողը, լուսանցքում յիշեցրեց.

«Հեռուից ու հանդիսաւոր, հաւատով ու յոյսով լեցուն», ողջ գիշեր երգէոն էին նուագում, երգչախմբերը պատարագում էին փոքրիկ մենախցում. բայց ոչ ոք չէր լսում այս ամէնը, անդամ բակում շրջող ջահէլ սարկաւագը, որի քունը չէր տանում եւ որը երեւի բանաստեղծ էր: Լուսադէմին, երբ յոգնած ու վաստակած, Կոմիտասը մօտեցաւ պատուհանին, նրան թուաց, թէ հեռւում նորից երեւաց ճերմակ ձիաւորը: Նա գնում էր Իգտիրի ճանապարհով ու քանի որ ինքը դեռ չէր աւարտել իր պատարագը, չէր կանչում, չէր հրաւիրում միանալ իրեն, այլ հեռանում, խառնւում էր լեռների գծին, ամպերի կուտակումներին:

Սուրբ, սուրբ...

Պատարագում էր առաւօտը, իսկ ինքը պատուհանի առջեւ մրմնջում էր.

Արէք, կերէք, այս է մարմինն իմ, որ վասն ձեզ եւ բազմաց բաշխի ի քաւութիւն եւ ի թողութիւն մեղաց...

ՌԱՖԱՅԷԼ ԱՐԱՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆ ՍԵՒԱՆԻ ՁՈՒԿԵՐԸ

Գուցէ շատերու համար զարմանալի թուի եթէ ըսենք որ Սեւան-Հրազդան ջրացատք ջրանցքներու ջուրին հետ միասին, երբեմն օրերով ձուկ կը հոսի:

Մերձակայ գիւղերու եւ Հրազդան քաղաքի բնակիչներուն, ուրիշ բան չի մնար՝ բացի ձողերու ամրացուած ցանցերու պատճառով հաւաքել ջրամուղներու մասերուն մէջ ոչնչացած միլիոնաւոր ձուկերը:

Ի՞նչ տեղի կ'ունենայ, ինչո՞ւ այդպէս վիճակ մը: Այս հարցին համար դիմեցինք Հայկ. ձուկաբուժութեան պետական աւագ տեսուչ Ս. Մանուկեանին, խնդրելով որ բացատրէ այդ երեւոյթը:

Ան պատմեց հետեւեալը.

«Նախարարաց Խորհուրդի 1958 Նոյեմբեր 15ի որոշումով, ձուկի պաշարները պահպանելու նպատակաւ, ջրամբարներէն ջուր օգտագործող հաստատութիւններուն պարտաւորած է ելքի բաժանմուքներէն պատրաստել ձուկերու կորուստը կանխող արգելափակիչ կառուցուածքներ: Սակայն Սեւան – Հրազդան ջրելեկտրականներու տնօրէնութիւնը՝ տասը տարուան ընթացքին, չնայած գոյութիւն ունեցող նախագիծերուն, չէ գործադրած կառավարութեան այդ կարևոր որոշումը:

Արգելաբակոցի բացակայութիւնով, ամէն տարի Սեւանայ լիճի ձուկի պաշարներու մեծ կորուստ կայ: Այս մասին, բազմիցս, ահազանգը տրուած է ջրվէժային ղեկավարութեան գրաւոր թէ բանաւոր ձեւով:

Սակայն տնօրէնութիւնը իր պարտքը կը համարի չկատարել պետական ձուկաբուժութեան տեսչութեան օրինական պահանջները:

Վերջին դէպքը պատահեցաւ ջուրի ուժեղ հոսանքի պատճառով: Զրանցքի կառուցուածքի գլխամասին մէջ մտած ձուկերը ներծծուեցանջրելեկտրակայաններու ջրամուղներու մէջ եւ ոչնչացան: Միայն Սեւանի շրջանի Գեղամաւան գիւղի շրջակայքը հաւաքեցին երկու թոնէ աւելի, մինչեւ 50 կրամի ձկնիկներ: Պատճառած վնասի համար Սեւան – Հրազդան ջրվէժային ջրելեկտրականներու տնօրէնութիւնը տուգանքի ենթարկուեցաւ: Բայց եթէ հաշուի առնուէր մինչեւ Արզնի հասած ձուկերու ամբողջ քանակը, ղեկավարութիւնը պէտք է վճարէր հարիւր հազարաւոր ռուբլիներու տուգանք: Սակայն նման պատճառներով, վերջին տասը տարուան ընթացքին շատ պակսած են կողակի պաշարները:

Եզրակացութիւնը պարզ է:

Պատասխանատու մարմինները կարճ ատենի մէջ պէտք է հաստատեն Սեւանի ձուկի կորուստները կանխող արգելափակիչներ. իսկ մինչեւ հիմա տեղի ունեցած վնասին համար, մեղաւորները պէտք է՝ պատասխանատուութեան կանչուին:

Եւ այս կուգայ մեր ձուկի արդիւնաբերութեան, բնութեան պահպանութեան եւ ժողովրդական սեփականութեան պահանջներէն:

Ռ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

(«Սովետ. Հայաստան» օրաթերթ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (571)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

ԳԼՈՒԽ ԽԳ.

ԵՐԱՆԻ ԹԷ ԿԱՌՕՇ ԱՆԺՕԼՐԱՅԻ ԳԱՐԱՊԻՆԱՆ ԱՌԱԾ ԸԼԼԱՐ

Ինչպէս կը յիշէք երիտասարդ մը կամ երիտասարդի պէս ծպտուած աղջիկ մը, որուն ձայնը կը նմանէր Ժօֆանեյի ձայնին, եկած էր Մարիուսը գտնելու Փլումէ փողոցին մէջ, յայտնելով որ իր բարեկամները զինքը կըսպասեն Շանվրըրի փողոցի պատնէշին առջեւ: Մարիուս սակայն ճամբայ ելած էր, գրպանը ունենալով երկու լեցուն ատրճանակներ: Ամբողջ Փարիզէն անցաւ գրգռայոյզ վիճակի մէջ: Պէ՞տք է մասնակցէր խռովութեան: Եթէ հայրը ողջ ըլլար, համամիտ պիտի ըլլա՞ր իրեն: Ու յետոյ, անգութ բան չէր Գողէթէն բաժնուիլը: Երբ պատնէշին քով հասաւ, որոշում տուած էր արդէն: Պիտ կռուէր իր բարեկամներուն հետ:

Նոյն միջոցին պզտիկ Կավռօշը որ իր կռուի կայանէն հեռացած չէր եւ որ դուրս կը դիտէր, կարծելով թէ մարդիկ կը մօտենան պատնէշին՝ գայլի պէս քալելով, գոչեց.

— Արթուն կեցէք:

Գուրֆէյրագ: Անժօլրա, Ժան Բրուվէր, Գօմպըֆէր, Ժօլի, Պահօրէլ, Պօսիւէ, ամէնքն ալ դուրս ելան կապելայէն: Գրեթէ շատ ուշ հասեր էին: Պատնէշին վրայ ճօճող սուիններու փայլուն բազմութիւն մը կը նշմարուէր արդէն:

Քաղաքապետական բարձրահասակ պահակներ պատնէշը կը մտնէին, ոմանք ուղեկառքին վրայէն, ոմանք նեղ անցնելով, եւ ներս հրելով Կավռօշը որ կը նահանջէր առանց փախչելու:

Վտանգաւոր էր վայրկեանը ողողումի այն առաջին ահարկու վայրկեանին պէս ուր գետը թումբին հարթութեամբը կը բարձրանայ եւ ջուրը կը սկսի մղիլ թումբին ճեղքերէն: Մանրերկրորդ մը եւս, եւ ահա պատնէշը պիտի առնուէր:

Պահօրէլ ներս մտնող առաջին քաղաքապետական պահակին վրայ յարձակեցաւ եւ գարապինան մօտէն պարպելով մեռցուց զայն, երկրորդ պահակը սուինովը զարնելով մեռցուց Պահօրէլը: Ուրիշ մըն ալ արդէն տապալած էր Գուրֆէյրագը որ կը պոռար. հասէ՛ք:

Ամէնէն մեծը որ տեսակ մը վիթխարի էր Կավռօշին վրայ կը վազէր, սուինը երկնցուցած: Ստամբակը Ժավէրի ահագին հրացանը առաւ իր բազուկները, համարձակութեամբ նշան առաւ եւ հսկայ պահակին վրայ պարպեց հրացանը: Բայց բան մը չպատահեցաւ:

Ժավէր չէր լեցուցած իր հրացանը: Քաղաքապետական պահակը քահ քահ խնդաց եւ սուինը պատանիին վրայ վերցուց:

Բայց սուինը Կավռօշին չդպած հրացանը ինկաւ զինուորին ձեռքէն. քաղաքապետական պահակը ճակատէն հրացանի գնդակ մը կերած եւ կռնակի վրայ ինկած էր. Գուրֆէյրագին վրայ յարձակող պահակն ալ ճիշդ կուրծքին վրայ ուրիշ գընդակ մը ուտելով գետինը գլորեցաւ:

Գնդակներով այս երկու պահակները մեռցնողն էր Մարիուս՝ որ նոյն միջոցին պատնէշ մտած էր:

ՇԼՈՒԽ ԽԴ.

ՎԱՌՕԴԻ ՏԱԿԱՌԸ

Մարիուս Մօնտէթուր փողոցին անկիւնը պահուրտած վարանումով եւ սարսուռով տեսեր էր կռիւին առաջին կերպարանքը: Սակայն չէր կրցած աւելի երկար ատեն դիմադրել այն խորհրդաւոր եւ բացարձակ հրապոյրին որ կրնայ վեհին հրաւէրն անուանուիլ: Տեսնելով վրտանգին մերձաւորութիւնը Պ. Մապէօֆին մահը որ սգառիթ հանելուկ մըն էր, Պահօրէլին մեռնիլը, լսելով Գուրֆէյրագին «հասէք» գոչելը, նշմարելով Կավռօշին վտանգը, եւ իր բարեկամներուն օգնելու կամ վրէժը լուծելու պարտքը, բոլորովին դադրած էր վարանելէ եւ իր երկու ատրճանակները ձեռքը բռնելով կռիւին մէջ նետուած էր: Մէկը պարպելով Կավռօշը ազատած, միւսն ալ պարպելով Գուրֆէյրագը փրկած էր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Պօսթոնի Ս. Գր. Լ. եկեղեցւոյ մէջ

Կիրակի, 14 Սեպտ. 1969ին, Յաչվերացի տօնին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Պօսթոնի Ս. Գր. Լս. եկեղեցւոյ մէջ, եւ յաւարտ պատարագի, ինչպէս անցեալ տարի, աւանդական մատաղօրհնութիւն կը կատարուի: Կը պատարագէ, քարոզէ եւ մատաղի օրհնութիւնը կը կատարէ Թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆ

Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10ին, քարոզ՝ ժամը 11,15ին, մատաղօրհնութիւն՝ ժամը 12ին:

Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս. Յաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել Թաղատանս կամ Առաջնորդարանի 0 – Ժանդակ Տիկնանց Մխիթեան, 372 Շրմէն տը Սէն Փիւլիէն:

Զհնուամբ կը կատարուի Հինգշաբթի Սեպտ. 11, ժամը 5,30ին եկեղեցւոյ բակին մէջ:

×

Տէր եւ Տիկին Ժորժ Թէրզիպաշեան իրենց մէկ ուխտին կատարման համար կը նուիրեն ոչխար մը:

ՆՈՒԷՐ

Ընկերուհի Մարի Պաշօղլանեան իր անուան տօնախմբութեան առթիւ վաստնոի Կապ. Յաչի մասնաճիւղին կը նուիրէ 20 ֆր., Պ. Անդրէաս Պօյաճեան (Փարիզէն), Պ. Նչան Յակոբեանի մահուան տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 25 ֆր.:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Պաշօղլանեան քոյրերէ 25 ֆր.:

Պ. Պ. Յ. Գոճանեանէ եւ Վարդան Ա. Թիւկեանէ 10ական ֆր.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համասեփաստիական Վերաշինաց Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սէնթ Անթուանի մէջ, Պ. Յարութիւն Մարլեանի սրճարանը (Պատ տը լա Կառ):

Սերտատիոյ նահանգին պատկանող բոլոր անդամ եւ ոչ-անդամ հայրենակից-ները սիրով կը հրաւիրուին այս կարեւոր ժողովին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

Ֆրանսահայ կապ. Յաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գաղինօ տը Շարպոնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի Ծննդեան հանրիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, կիրակի օր:

ԺՐՆԵԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՕԹՈՒՄԸ

14 Սեպտեմբեր 1969, կիրակի, Ս. Պատարագէն յետոյ կազմակերպուած է մասնաւոր ճաշ մը օտար հրաւիրեալներուն համար: Իսկ նոյն երեկոյեան դարձեալ ճաշ մը մի միայն Հայերուն համար: Ճաշագինն է իւրաքանչիւր անձի համար 35 զուիցերական ֆրանք: Մասնակցիլ փափաքողները այժմէն կրնան արձանագրել – ուիլ Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դիւանը՝ մինչեւ Սեպտեմբեր 3: (15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ 8րդ: Հեռ. 359–67–03):

ԴԻՒԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն Թերար Սթե – Ֆանէսքոյի հաղորդումը՝ Ֆրանսայի Հայերը (Դ. Մաս):

Հ. Յ. Դ.

ՎԱՂԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8,30ին, Քաֆէ Ալզասի սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ

Քոյրերու դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են: Կ'ընդունուին չորսէն 12 տարեկան աղջիկները, գերեզմանիկ եւ դիշերօթիկ, դպրոցը կը հետեւի պետական ուսումնական ծրագրին:

Յանօթութեանց համար դիմել վարչութեան, ամէն օր բացի կիրակիէ:

73, Աւ. Հանրի Պարպիւս,
95, Առնուվիլ լէ Կոնէս:

Հեռաձայն՝ 985 – 01 – 79
(Շոգեկառք առնել կար տիւ Նորէն):

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները ղնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվար տիւ Նորտ, Լը Ռէնսի
Հեռաձայն 927–01–72:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՍԵՒՐԸ

Բացուած եղ 1969 – 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները:

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, դրաւոր կամ անձամբ:

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ծրագրին համաձայն, (մտաէքը) Շրջ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան):

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, դրաւոր կամ հեռաձայնով: Հեռ. 027–18–28

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

POUR TOUS SERVICES
ASSISTANCE PASSAGERS,
EMBARQUEMENT
DEBARQUEMENT
A
Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼ հասնող կամ Մարսէյլէն մեկնող համբորդներու բոլոր օժանդակութեանց համար նաեւ. — *Տոմսերու գնումի եւ վերապահումի, անհատ կամ խումբ*

Pour Réservation et Billets
groupes et individuels
Toutes destinations y compris
L'ARMENIE
par Mer — par Air et en voyage organisé

Contactez

Jacques CHELELEKIAN

Lundi, Mercredi, Vendredi
de midi à 14 heures
MARSEILLE 48-26-26

JARDIN DE MUSIQUE

3, RUE DE LORRAINE, 92 ASNIERES
Tél : 793. 53-33

La reprise des cours collectifs de solfège et de piano se fera le JEUDI 4 SEPTEMBRE 1969 à 14 heures.

Les cours ont lieu par groupe de 5 et durent une heure et demie.

Ils sont assurés par
Mlle ALECIAN et ses jeunes collaboratrices

et surveillés par
Mme ALECIAN

LA COTISATION ANNUELLE EST DE 300 F.
PAYABLE EN 3 OU 10 VERSEMENTS.

Mme ALECIAN donne des cours particuliers sur rendez-vous (30 F de l'heure)
Téléphoner le matin de 10h. à 12h.

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈՓԻ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԱՍՏԱՍՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	միջնէ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միջնէ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ՄՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՒԾԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒԻՐ ԵՒ ՅՆԱՄՈՒԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 6 SEPTEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11606 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.606

ԲԱՐԵՆՇԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹ

Այո՛, արդարեւ. մենք հիմնովին բարենշան, նոյնիսկ բախտորոշ կը համարինք այն երեւոյթը, որուն հանդիսատես եղանք, երբ կարդացինք Ռ. Իշխանեանի շահեկան յօդուածը՝ «Յովհաննէս Թումանեանը եւ հայերէնի ուղղագրութեան հարցերը» խորագրին տակ եւ զոր մեծ հաճոյքով հրատարակեցինք մենք ալ մեր թերթի երեք յաջորդական թիւերով (*) Պիտի փորձենք ներկայացնել շօշափուած նիւթը եւ ապա հանել պատշաճ եզրակացութիւն:

Քննութեան առնելով դասական, նոր եւ բոլշեւիկեան կոչուած ուղղագրութեան սահմանները, յօդուածագիրը կը ճշդէ, որ, օրինակ, «յօրինուածք» գրելաձեւը կը համարուէր նոր, աւանդական ուղղագրութեան խախտում, ճիշդ նկատելով «յօրինուածք»ը, իբրեւ հին կամ դասական ուղղագրութիւն, իսկ «հորինվածք» գրչութիւնը — բոլշեւիկեան ուղղագրութիւն — կը համարուէր անդրագիտութիւն կամ խախտում ու անտեսում մեսրոպեան ուղղագրութեան:

Յովհ. Թումանեան այն համոզումը ունէր, թէ անհրաժեշտ է կանոնաւորել հայերէնի ուղղագրութիւնը, ի հարկէ՝ դասական ուղղագրութեան համակարգի պահպանմամբ, միակերպութիւն ստեղծելով եւ միեւնոյն բառը երկու, երբեմն նաեւ երեք տարբեր ձեւով գրելու անպատեհութեան առաջքը առնելու համար: Նոյնպէս կը պաշտպանէր այն տեսակէտը, թէ ուղղագրութեան հարցը կարելի չէ լուծել դեկրետով, հրամանագրով կամ մասնակի որոշումներով, այլ միայն հրապարակային քննութեամբ եւ գիտական մակարդակի վրայ:

«Ուղղագրութիւնը, — կը գրէր հանճարեղ Լոռեցին, — գիտութիւն է եւ նրա դէմ կարելի է դուրս գալ կամ նրան փոխել միայն գիտութեամբ»: Ուստի՝ կը մերժէր յայտնուած ու պաշտպանուած տեսակէտներէն մէկուն կամ միւսին պարտադրումը եւ կը պահանջէր հարցին բազմակողմանի ու մասնագիտական քննարկումը:

Հասկնալի է, որ Թումանեան դէմ էր 1922ի դեկրետին, որով Աբեղեանի կարծիքը պարտադիր հռչակուեցաւ: Այլեւ խնդրոյ առարկայ չէին մասնակի ճշդումները, յաւելումները եւ յապաւումները, այլ պարզապէս կը մերժուէր դասական ուղղագրութիւնը եւ կ՝առաջարկուէր բոլորովին նորը: Անցողակի նկատենք, որ որոշումը տրուած էր մէկ ձայնի առաւելութեամբ, իսկ քուէարկութեան մասնակցողներուն մեծ մասը ո՛չ գրող էր, ո՛չ ալ մանաւանդ լեզուաբան:

Տրուած որոշման դէմ էր Թումանեան, որ զայն կը նկատէր միակողմանի եւ քննարկուած: 1922 Մայիսին կը գրէր ան. «Մ. Աբեղեանը մի առաջարկ է արել ու գրել հրապարակ: Շատ լաւ, բայց Հայաստանի Լուսժողկոմատը ո՞րտեղից է իմացել, թէ Աբեղեանը եւ ինքը՝ Լուսժողկոմատն էլ նրա հետ միասին անսխալական են, որ, առանց քննութեան եւ թարկելու առաջարկը, հրամանագրում է ընդունել եւ միայն դրանով գրել ու տրպագրել»: Ապա կը խնդրէր Լուսժողկոմատէն՝ ուղղել թոյլ տրուած սխալը, խնդիրը համարիլ բաց եւ դնել քննութեան, հաշուի առնելով հայ գրողներու, բանաստեղծներու, մանկավարժներու եւ հրապարակագիրներու կարծիքները: Ու կ՝աւելցնէր, թէ նոր ուղղագրութիւնը առաջ կը բերէ դժգոհութիւն եւ պառակտում: Ուստի՝ կ՝առաջարկէր լուրջ քննութեան ենթարկել հարցը, ոչ միայն խորհրդային երկիրներու Հայութեան, այլեւ գաղութներու մէջ եւ ապա միայն մտածել բարեփոխման մասին:

Սակայն մեծ բանաստեղծին կարծիքը անհրաժեշտ ուշադրութեան չարժանացաւ, եւ որոշումը մնաց իր ուժին մէջ: Ասոր հետեւանքը այն եղաւ, որ տեսակ մը չինական պատ քաշուեցաւ բազմադարեան հայ գրականութեան եւ մեր օրերու գրականութեան միջեւ, ուղղագրական տեսակէտէ անշուշտ: Խզուեցաւ երկար տարիներու աւանդութիւնը եւ, Թումանեանի իսկ բացատրութեամբ, «պառակտուեց» մայր երկրի եւ Սփիւռքի ուղղագրական միասնութիւնը, քանի որ Սփիւռքի գրողները շարունակեցին հետեւիլ դասական ուղղագրութեան:

Ռ. Իշխանեան կը նկատէ արդար դառնութեամբ.

«Երբ այսօր փորձում ենք, ի հակակշիռ այս երկու անյարմարութիւնների, գտնել 1922 թ. կարգադրութեան օգուտները, անյաջողութեանք ենք մատնւում: Ոչ ոք չի կարող պնդել, թէ հայերէնի նոր ուղղագրութեամբ կարելի է աւելի անսխալ գրել, քան դասական ուղղագրութեամբ (աւելի շատ հակառակն է դիտւում). ոչ ոք չի կարող պնդել նաեւ, որ նոր ուղղագրութիւնն աւելի հեշտ է սովորել, քան դասականը: Մեր առջեւ են, օրինակ, անգլերէնի, ռուսերէնի, Ֆրանսերէնի այս օրուայ ուղղագրութիւնները, որոնք շատ աւելի «դժուար» են, քան հայերէնի դասական ուղղագրութիւնը, բայց եւ ոչ ոք չի որոշում փոխարինել դրանք բոլորովին նոր ուղղագրութիւններով: Ռուսերէնի դասական ուղղագրութիւնը միայն մասնակի շտկումների ենթարկուեց 1917–18 թ.թ., իսկ երբ վերջերս (1965 թ.) առաջարկուեց նոր ուղղագրութիւն, ռուս մտաւորականութիւնը կտրականապէս մերժեց, թէեւ նրա նախագիծը կազմուել էր ոչ թէ մէկ մարդու (ինչպէս մեզանում), այլ անուանի գիտնականների մի մեծ խումբի կողմից»:

Բարեբախտութիւն է, որ նորաստեղծ ուղղագրութեան համար օգտագործուեցան հայերէն եւ ոչ թէ լատինական տառերը, ինչպէս կը պահանջէին Պօղոս Մակինցեանի պէս «բոցավառ»... յետադիմականները:

Յովհ. Թումանեան իր նամակներէն մէկուն մէջ դիտել կուտար, թէ նոր ուղղագրութիւնը յետադիմութիւն է, «չպատճառաբանուած վերադարձ դէպի վաղ միջնադար»: Ու կ՝աւելցնէր թէ ուղղագրական բարեփոխութեան պայմաններէն մէկն է տեղի եւ ուժի տնտեսման հարցը: Նոր ուղղագրութեան մէջ այս սկզբունքն ալ յարգուած ու նկատի առնուած չէ: Օրինակ՝ դասական ու երկու տառի փոխարէն, նոր ուղղագրութեան մէջ ընդունուեցաւ երեք տառ՝ յու, ոն դարձաւ վո, եչը՝ յե: Մասնագէտներու հաշուով՝ հարիւր հազարաւոր աւելորդ էջեր գրաւած են տառական այս յաւելումները:

1940ին կարգ մը բարեփոխութիւններ կատարուեցան նոր ուղղագրութեան մէջ, սակայն բարեփոխութիւնը մասնակի էր եւ ոչ թէ ամբողջական: Նախատեսուած էր վերականգնել իւն եւ բառավերջի էն, բայց լեզուաբաններու կողմէ ներկայացուած նախագիծը լրիւ չընդունուեցաւ:

Հիմա, մեր օրերուն, հայրենի գրողներէն եւ լեզուաբաններէն շատեր կը ջատագովեն միօրինակ եւ միասնական ուղղագրութիւն ունենալու անհրաժեշտութիւնը: 1940ի բարեփոխումը, թէեւ մասնակի, զգալի կը դարձնէր այս անհրաժեշտութիւնը:

Իշխանեան իր յօդուածը կ՝եզրակացնէ սա հաստատումով. «Պէտք չէ խուսափել մեր ուղղագրութեան հարցերը քննելուց, բայց ամէն մի քննութիւն եւ ճշդում պէտք է անել խելացի, առանց հապճեպի, թումանեանական աւանդները յիշելով»:

Հարցում.— Ճշդումի պէտք կա՞յ
Պատասխան.— Ո՛չ:

Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը, ինչպէս այբուբենը, կատարեալ են յամենայնի, ըստ նոյնիսկ օտար լեզուաբաններու:

Պէ՞տք է այս «կատարեալ»ը վերածենք անկատարի:

Իշխանեան չըսեր, բայց ըսել կ՝ուզէ.— ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ:

Մեր ըսածն ալ ուրիշ բան չէ արդէն:

«ՅՈՒՄԱԲԵՐ»

(*) Տես «Յառաջ» Օգոստ. 19, 20, 21:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

—o—

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՎՐԱՅ

Իսրայելեան ուժերը այս անգամ ներս մտած են լիբանանեան հողամասէն, պարպել տուած մերձակայ տուները եւ բոլորը օդը հանած: Առաջին անգամն է որ իսրայելեան ցամաքային ուժեր նման ձեռնարկ մը կը կատարեն: Անշուշտ իրենց նպատակն է ասպարէզ կարդալ Լիբանանի, որու սահմանային հողամասը կ՝օգտագործուի պաղեստինեան գունդերու կողմէ Իսրայէլի դէմ յարձակումներու համար: Նիւթական վնասներէ զատ, մարդկային զոհ ալ կայ երկու կողմէն, իսրայելեան աղբիւրներու համաձայն, չորս իսրայելցի զինուոր վիրաւորուած են: Կարգ մը դէտերու կարծիքով, Լիբանանի «յորդանանականացումը» այլեւս անխուսափելի է, այսինքն Լիբանան պիտի ստիպուի զինեալ պատերազմի անցնիլ Իսրայէլի դէմ, այլ խօսքով էլ Ֆաթի թաբթիբը անգամ մը եւս յաջողած պիտի ըլլայ: Ընդդիմադիր պարագլուխ՝ Ռէմոն Էտտէ յայտարարած է թէ Մայիս 31ին, Հանրապետութեան նախագահը կը մերժէր ընդունիլ Ֆետայիներու ներկայութեան կատարուած իրողութիւնը եւ ինք ալ առաջարկած էր միջազգային ուժերու դիմել, վասնզի կրնայ անխուսափելի ըլլալ պատերազմը Իսրայէլի հետ, եւ Լիբանան ի վիճակի չէ:

× Իսրայելեան օդանաւեր յարձակած են Յորդանան գտնուող ահաբեկչական կեդրոններուն վրայ: Ըստ Ամմանի, զինուոր մը սպաննուած է եւ երեք ուրիշներ ալ վիրաւորուած են ռմբակոծութեան ատեն:

× Գահիրէի փոքր վեհաժողովէն ետք (Իրաք, Եգիպտոս, Սուրիա, Յորդանան), Թել Ավիվի կարծիքն այն է թէ կացութիւնը սկսած է նմանիլ այն կացութեան որ կար վեց օրուան պատերազմէն առաջ:

× Պէյրութէն Մարոքի Արտաքին նախարարը յայտարարած է թէ իսլամական վեհաժողովը պիտի գումարուի Սեպտեմբերի վերջ՝ Ռապաթ, կամ Հոկտեմբերի սկիզբը: Այդ ժողովին պիտի մասնակցին 30–40 մահմետական պետութեանց ղեկավարներ:

× Դամասկոս պահուած երկու Հրեաները դեռ ազատ չեն արձակուած: Ամէն պարագայի մէջ, Դամասկոսի իտալական դեսպանը հերքեց հրէական այն լուրը, ըստ որուն Սուրիա ուղած է փոխարինել երկու Իսրայելցիները Միկ 17 երկու սուրիական օդանաւերու հետ:

ՀՕ ՇԻ ՄԻՆՀ ԿՈՂՔ ԿՈՂՔԻ ԿԸ ԲԵՐԷ ՓԵՔԻՆՆ ՈՒ ՄՈՍԿՈՒԱՆ

—o—

Հօ Շի Մինհի դագաղին չուրջ, կողք կողքի, իրենց վերջին յարգանքը պիտի բերեն Շու-Էն-Լայ եւ Կոսիգին: Չինացին արդէն իսկ հասած է Հանօյ, որպէսզի ժամ առաջ ամրապնդէ «չինասէր»ներու դիրքը, Կոսիգինն ալ ճամբայ ելած է: Մոսկուա մտահոգ է արդէն, մանաւանդ նկատի առնելով այն իրողութիւնը որ յեղափոխութեան չին եղանակը քաշողական բան մը ունի Հիւսիսային Վիէթնամի նոր սերունդին համար:

Հանօյ սուգի մէջ է եւ կը պատրաստուի ազգային յուղարկաւորութեան որ պիտի կատարուի Սեպտ. 10ին: Ֆրանսայի կողմէ ներկայ պիտի ըլլայ նախկին նախարար՝ Սէնթընէ, որ նաեւ նախկին ըդհ. պատուիրակ էր Հիւսիսայն Վիէթնամ: Նախագահ Փոմփիտու ցաւակցական հեռագիր մը զրկած է:

Վիէթքոնկը երեք օր (Սեպտ. 8էն 11) զինադուլ հռչակած է ի յարգանս Հօ Շի Մինհի:

× Փարիզի ժողովին պատուիրակութեան պետը՝ նախարար Քսուան Թուի յայտարարած է, դէպի Հանօյ մեկնած պահուն, թէ քաղաքական դետնի վրայ ոչ մէկ փոփոխութիւն կայ Հօ Շի Մինհի մահով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԻՈՅ մէջ նոր վարչակարգը ըսուածին չափ բացարձակ տէրը չէ կացութեան ըստ քանի մը ճամբորդներու, որոնք Լիբիայէն եկած են: Միւս կողմէ կ՝ըսուի թէ Լիբիոյ գահազուրկ Իտրիս թագաւորը փորձած է բռնի ուժով վերահաստատել Լիբիոյ միապետութիւնը բայց Անգլիա, Թուրքիա եւ Յունաստան որոնց դիմած էր օգնելու համար իրեն, մերժած են:

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ յեղափոխականները բաւական յանդուգն արարք մը գործած են առեւանգելով Պրազիլի ամերիկացի դեսպանը, որու ազատ արձակման համար կարգ մը պայմաններ դրած են իշխանութեանց: Նախ կը պահանջեն որ 15 քաղաքական բանտարկեալներ անմիջապէս ազատ արձակուին: Կառավարութիւնը ընդունած է, ապա կ՝ուզեն որ զինուորական խմբակը ինքզինքը «ռազմապաշտ, մենատիրական եւ աշխարհակալ» հռչակէ:

ԺՈՐԺ ՓԵՆՇԸՆԻԷ Ֆրանսացի լրագրողը որ 14 օր է բանտարկուած էր Չեխոսլովաքիա, ազատ արձակուեցաւ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը՝ Մօրիս Շուման Խորհ. Միութիւն պիտի այցելէ Հոկտեմբերին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ընդհանուր վերապահութիւն կայ Ժիսքարի տնտեսական ծրագիրներուն նկատմամբ: Դրամատուներն ալ կը բողոքեն իրենց դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն համար: Եւրոպա թիւ մէկ կայանէն, Ելմտական նախարարը պատասխանեց ունկնդիրներու հարցումներուն: Ճշդեց թէ Մոզամպիքի իր ճամբորդութիւնը պատճառ չէ եղած որ երկրէն տարադրամ հանէ, ինչպէս մեղադրուած էր, որովհետեւ հիւրն էր փորթուկալեան կառավարութեան եւ նոյնիսկ իր դրամատան հասցէն ալ տուած է ուրկէ ամէն սովորական Ֆրանսացիի պէս Շանժի տետրակ մը առած է: Նախարարը ըսած է որ Էլիզէի պիւտճէն ալ պիտի զեղչուի Փոմփիտուի իսկ դիմումին վրայ եւ հերքած է թէ նոր արժեզրկում մը կը նախատեսուի:

ՏԻՒՊՉԷՔԻ դէմ յարձակումները կը սաստկանան օրէ օր: Կը պահանջուի որ «ինքնաքննադատութիւնը» ընէ:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ

ՍԵՆԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

4

Սենը կը հոսի անթիւ կամուրջներու տակէն: Անոնցմէ իւրաքանչիւրը ներչնչած է բանաստեղծներ, վիպասաններ, նկարիչներ, երաժիշտներ:

Այս քաղաքը մոքի, դեղարուեստի, դեղագիտութեան ու պատմութեան թանգարան մըն է: Ի՞նչպէս դիմանալ անոր հմայքին, ի՞նչպէս չվախարդուիլ անոր ժպիտէն, ի՞նչպէս կարենալ հարիւրէն հարիւր Հայ մնալ ու չլսել այս վարվուռն ու առինքնող յաւերժահարսին երգերն ու կանչերը:

Պէտք է Ողիսիոս մը ըլլալ եւ ունենալ անոր ճարտարութիւնը կարենալ դիմանալու Փարիզի կախարդանքներուն: Եւ դիտենք որ, ամէն Հայ չունի Ողիսիոսի կամքը եւ անոր հաւատարմութիւնը իր սրտահատոր Պենելոպէին, այսինքն Հայաստանին: Սակայն իւրաքանչիւր Հայ իր տրամադրութեան տակ ունի այն զէնքերը, որ իր ազգը դարերու ընթացքին դարբնած է զործածելու համար անհատասար կռիւներու եւ արիւնալի դուպարներուն մէջէն ողջ առողջ ազատելու համար: Այդ նոյն զէնքերը դոյութիւն ունին ներկայիս եւ հայորդիները կրնան զանոնք զործածել եթէ ուզեն:

Ինչպէս կ'ըսէ լմաստութիւնը, «կամեցող, կարենալ է արդէն»:

Եւ ահա մութ ջուրերը կը չչնչեն, եւ կը լսուի բանաստեղծին տխուր երգը.

Օրերը կ'անցնին ու կ'անցնին շաբաթներ,
Ո՛չ անցնող ժամանակը, ո՛չ ալ սէրերը
կորած
Կը վերադառնան մեզի:
Միրապօ կամուրջին տակ, Սենը կը հոսի:

Թո՛ղ գայ գիշերը, թո՛ղ հնչէ ժամը
Օրերը կը սահին ու ես կ'արտասուեմ:

— Որպէսզի դեռը չարունակէ հոսիլ, պէտք է որ անոր ակունքները առատ ջուր առանան երկինքէն: Այսինքն ազգի մը զոյատեւումը կախում ունի իր երիտասարդութենէն:

— Այո՛: Բայց նախ եւ առաջ աւազ սեղմողը, մե՛նք, դո՛ւք, դիտակից ըլլանք մեր կոչումին: Այսինքն ճամբայ բանանք հաւաքուող ջուրերուն, ուղեցոյցը ըլլանք նոր սերունդին: Այսինքն չձգենք որ, օտար ազդեցութիւններէ տարուած, չեղեն իրենց ճամբան: Ինչպէս ըսի չուրանանք մեր արմատը, եւ ծառայելով ու սիրելով մեր նոր հայրենիքը, մեր սրտին մէջ փոքրիկ ու մտերիմ խորան մը կանդնենք մեր փոքրիկ հայրենիքին:

Նկատած ես մեծ եկեղեցիներուն կառոյցը: Կեդրոնական մեծ խորանին յատկացուած մասուներ: Մեծ խորանը պաշտօնական օրերուն կը լուսաւորուի: Իսկ ընդհանրապէս փոքրիկ մասուններուն առջեւ է որ կը հաւաքուին հաւատացեալները, մտերմօրէն կ'աղօթեն, կ'երեսնեն իրենց ուխտը, կը վառեն իրենց մոմերը:

— Ասոնք տեսութիւններ են: Եւ տեսութիւնները ամէն դժուարութիւնները կը հարթեն, կը պարզաբանեն: Մինչդեռ կեանքը այնքա՜ն բարդ է ու անակնկալ – ներով լեցուն: Կրնա՞յ մարդ ծառայել երկու հայրենիքի, կարելի՞ է մարդը ծառի մը վերածել, եւ այս հակասական դաղափարները զետեղել պարզ մկկու մը ուղեղին մէջ:

— Իւրաքանչիւր մարդ ունի երկու հայրենիք, ի՛ր եւ յետոյ Ֆրանսան, ըսած է Հանրի տը Պոռնիէն: Եւ ես կ'աւելցնեմ՝ իւրաքանչիւր Ֆրանսահայ կրնայ ունենալ, պէտք է ունենայ երկու հայրենիք՝ Հայաստանը եւ Ֆրանսան:

— Միայն բանաստեղծները կրնան այդպիսի բաղդատութիւններ ընել՝ հայրենիք եւ խորան, ծառ եւ մարդ: Մանաւանդ այս վերջինը:

— Այո՛, ծառը եւ մարդը: Դուն ան – պայման կը կարծես որ ծառը աւելի տոկուն է քան մարդը: Կը սխալիս: Ծառ մը ցոյց տուր, որ տակաւին ոտքի կը կենայ երեք հազար տարիներէ ի վեր: Բացի հանգային նկութերէ (քար, մետաղ), մարդը արարչութեան ամէնէն դիմացկուն էակն է, որովհետեւ ունի ինքնապատուհ դէնքեր հակազդելու համար իր հոդեկան միջնաբերդին սպառնացող ուժերուն. ոգեկան կորով, ոգեկոչումներ, համայնական յիշատակներ եւ առհասարակ վերապրումներ, որոնք այլեւս մաս կը կազմեն իր արեան բջիջներուն...

— Եւ տկարութիւններ, այլասերելու հակումներ, ուրացումներ, ստորնացումներ...

— Այո՛, սակայն անոնք ընդհանուր երեւոյթներ չեն: Նոյնիսկ այն անհատները, որոնք արհամարհանքով կը դիտեն իրենց ազգութիւնը, եւ զգուաձիով կը հրաժարին Հայութենէն, տակաւին կապուած կը մնան անտեսանելի թելերով մայր արգանդին, անոնք պարզապէս կորսուած ոչխարներ են: Պեղենք անոնց ներսիդին, սուզուինք անոնց ենթագիտակցութեան խորերը, հոն ուր կը հաւաքուին սերունդներու ապրելակերպէրուն կենսահիմքը: Եւ պիտի տեսնենք որ հոն կը գտնուին քայրայրներ, դեղեցկօրէն զարդարուած հայկական չքմաքարերով: Կարելի չէ հաւատալ որ, երեք հազար տարիներու ընթացքին հոն կուտակուած Հայեցկութիւնը, ցնդած ըլլայ մէկ օրէն միւսը: Եթէ ենթական խղճամիտ ուխելացաս անձ մըն է, դիտականօրէն անկարելի է որ ենթագիտակցութեան կիր – ձերուն մէջ չհոսին հայրենասիրութեան դաղտնի աղբիւրները:

— Դիտականօրէն կրնայ այդ բանը անկարելի ըլլալ, բայց մարդկայնօրէն ամէն բան կարելի է: Կամայ թէ ակամայ, ժամանակի ընթացքին մարդոց մէջ կը նօսրանայ ու յանկարծ կը փրթի կապը որ անցեալը կ'ապուցէ ներկային: Պատճառները՝ միջավայր, աչխատանքի պայմանները, յուսահատութիւն, խառն ամուսնութիւն...

— Այդ կապը, սիրելիս, չուան չէ որ փրթի, այլ մխ է, մկան, երակ, ջիլ: Եւ փրթելու պարագային կը բացուի վէրք, արիւնող ու կոտորացող վէրք: Կը մնայ միշտ սպին: Այն Հայերը որ զանազան պատճառներով երես դարձուցած են Հայութենէն, կը տառապին զաղտնօրէն: Անոնց հայուածքը խուսափող է: Ձեն յանդգնիր չխոկէ չիտակ նայիլ հայ մանուկի մը աչքերուն մէջ: Անոնք կը զգան անզամահատուածներու ցաւը: Լաւ ես անպայման որ, եթէ անձի մը սրունքը կամ թեւը կտրեն վիրաբուժական սեղանին վրայ, բուժուելէն վերջ իսկ, ան կը զգայ ցաւեր այն անդամին վրայ, որ արդէն չունի...: Եւ իրենց Հայութիւնը մերժող ողորմելիներն ալ, կը դտնուին նոյն կացութեան մէջ, եւ մոռնալու համար իրենց խիղճը ճանկռտող թաքուն մղձաւանջը, կը նետուին հակառակ ուղղութեամբ, կը սուզուին կեանքի յորձանքին մէջ:

— Ես չատեր կը ճանչնամ, որոնք չատոնց փոխած են իրենց անունները եւ սակայն երկվայրկեան մը իսկ չեն տատանիր, չեն խղճահարիր, եւ չատ հանդիստ ալ քուն կը քնանան:

— Այդպիսինները մէկդի ձգէ: Անոնք նոյնիսկ իրենց սեփական հայրենիքին մէջ ուրացողներ եւ դասալիքներ պիտի ըլլային: Առնենք միւսները, հսկայ զանգուածը բոլոր անոնց որոնց պորտալարը կապը չէ կտրուած մայրական արգանդէն: Մինչեւ դասակարդ մը, որ քանդիչ կոհակներուն կը դիմադրէ անդգալաբար: Մեր գործը պէտք է ըլլայ այդ դիմադրութիւնը դիտակից դարձնել, անոնց մէջ արթընցնելով արժանապատուութեան խը – րոխտ զգացումը, անոնց զգացնելով որ կրնան բարձրացուիլ ու ճակատաբաց չրջիլ ամէնէն քաղաքակրթուած մայրաքաղաքներու պողոտաներուն վրայ, ո – րովհետեւ իրենք՝ զաւակներն են արժանաւոր ու լուսաւոր ազգի մը, անիրաւուած ամբողջ մարդկութեան կողմէ, եւ ամբողջ երկրագունդի ժողովուրդները հաչուետու են իրեն, եւ յանցաւոր իր սեւ ճակատագրին վատթարացման համար:

— Բայց, ա՛յս է որ կ'ընենք տարիներէ ի վեր, եւ տակաւին աղէտը չենք կրնար կասեցնել...

— Դուն այդպէս կը կարծես: Որեւէ անկեղծ աչխատանք չի կրնար առանց արդիւնքի մնալ: Որեւէ ցանուած հունտ չի կրնար չաճիլ սրտերու մէջ. կարեւորը սրտերու բանալին դտնելն է...

— Իսկ եթէ սիրտերը չեն ուզեր բացուիլ:

— Հայուն սիրտը միշտ բաց է երբ կը

ՄԱՆԿՈՒՆԱԿ ՀՄԱՅՔԸ

Վեց ամսուան երախայ մըն է տակաւին: Անուշիկ երախայ մը: Կարելի չէ դիմադրել իրեն: Եւ եթէ դիմադրենք իսկ, այդ բանը կ'ընենք ակամայ, դաստիարակութեան զործին մէջ մեր պարտականութիւնը կատարած ըլլալու համար: Ինչ որ կ'ապացուցանէ, թէ հմայքը զրաւ յատկութիւն մըն է: Վեց ամսուան, նոյնիսկ աւելի փոքր երախան անդամ դիտէ ուղածը կամ աւելի ճիշդը՝ չուզածը: Եւ դիտէ նաեւ, թէ ինչ պէտք է ընէ ուղածը ընել տալու եւ կամ չտալու համար:

Ընելի՞քը: Հրապուրել, թովել: Հրապոյր մը, որ պիտի կակղեցնէ ամէնէն խիստ մայրիկին սիրտն անդամ:

Երախան դիտէ, որ ուչադրութիւն պիտի դրաւէ պռոտալով. անկէ ետքն ալ բաւական պիտի ըլլայ որ ժպտի, որպէսզի զրկեն, օրօրոցէն դուրս հանեն զինք եւ կամ իրեն տան իր արջուկը:

Հակառակը մի պնդէք, մենք ամէնքս ալ նոյն բանը ըրած ենք: Ամէնքս ալ չհաղորդած ենք մեզի հետ ծնած մեր մանկունակ հրապոյրը: Միայն թէ չենք լիշեր այլեւս: Մեզի: Որովհետեւ, կասկած չկայ, թէ մեր առօրեայ կեանքը չատ աւելի հեշտ պիտի ըլլար, եթէ մեր առօրեայ յարաբերութիւններուն մէջ ցոյց տայինք հրապուրիչ ժպիտով դէմք մը:

Հմայք խորամանկութիւն ըսել չէ. – Պարտաւոր ենք մչակելու, զարգացնելու մեր զաւակներուն եւ մեզ չրջապատող մանուկներուն հմայքը:

Երկար չանքերով ձեռք բերուելիք զործ մը թերեւս, որ սակայն մեզի պիտի պարգեւէ օր մը հաճելի, հեշտ բնաւորութեան տէր մանչեր եւ աղջիկներ:

Եւ մեզի երախտապարտ պիտի ըլլան

լսէ անկեղծ Հայու ձայն: կարեւորը, դանել է այն ճեղքը որ կը տանի իր ներքին ապրումներուն: Հայուն փուխ սիրտը չի կրնար քարի վերածուիլ:

— Ուրեմն պէտք է ըլլալ խորաթափանց հոգեբան, պէտք է տիրանալ հոգեկան վերլուծումի գաղտնիքներուն...

— Ինչո՞ւ չէ: Բայց նախ եւ առաջ պէտք է Հայ ըլլալ:

Գետը կը հոսի կամուրջներուն տակէն եւ ջուրերը կը չարունակեն երգել բանաստեղծին ողբերգը.

Օրերը կ'անցնին ու կ'անցնին շաբաթները:
Ո՛չ անցնող ժամը, ոչ ալ սէրերը կորած
կը վերադառնան մեզի:
Միրապօ կամուրջին տակ, Սէնը կը հոսի:

Թո՛ղ գայ գիշերը, թո՛ղ հնչէ ժամը,
Օրերը կը սահին ու ես կ'արտասուեմ...

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒԴԵԱՆ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ ՝

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԽՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Շրջաբերականը Երլտրզ հաղորդուելէն երկու օր եառքը, պալատական հրացանակիրներու տասնապետ մը, Ալպանացի Բաչիտ եկաւ իր հրամանատարին զով եւ խնդրեց որ մխասին առանձին տեսակցութիւն մը ունենայ:

ԳԼՈՒԽ Լ·

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՓՈՐՁ ՄԸ

Հսկայ, յաղթակազմ, դեղին ու թաւ պեխերով, հազիւ քսանվեց տարեկան կարիճ երիտասարդ մըն էր Բաչիտ որ վեց տարիէ ի վեր կը ծառայէր Երլտրզի Ալպանացի հրացանակիրներու դունդին մէջ: Իր քաջութիւնն ու անձնուիրութիւնը ծանօթ էին ամէնուն եւ նոյնիսկ քանի անդամ Սուլթանին մասնաւոր չնորհներուն արժանացած էր:

Հրամանատարը սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ իր տորդատեսելին:

— Ի՞նչ կայ, Բաչիտ աղա, հարցուց քաջալերիչ ձայնով մը:

— Փաչա էֆէնտի, ըսաւ տասնապետը իրեն յատուկ անսեթեւեթ համարձակութեամբը, կը լսեմ որ ծանր բաներ տեղի կ'ունենան մեր կողմերը...

— Ո՞րն է ձեր կողմը, հարցուց մեծատորը թեթեւ ժպիտով մը·

— Մանասթըրի, Բէօնէի կողմերը··

— Լաւ, մեզի ինչ հոգ անցած դարձածը, միթէ կառավարութիւն չկա՞յ հոն:

— Այո՛, բայց կ'երեւայ որ կարող չէ բան մը ընել, քանի որ մեր Վեհափառ Սուլթանը օրերէ ի վեր մտատանջութեան մատնուած է ու նոյն իսկ հիւանդացած՝ սրտին ցաւէն···:

— Հոգ մի ըներ, Բաչիտ, պատասխանեց հրամանատարը: Վեհափառ Սուլթանին զօրութիւնը տակաւին չատ մեծ է, քանի մը ըմբոստ զինուորներ չեն կրնար զայն ջախջախել···

— Բայց լսեցի որ քանի մը զինուորի դործ չէ եղածը··· ամբողջ Ալպանիա ապստամբութեան մէջ է:

— Սխալ են քու լսածներդ···:

— Չէ, փաչա էֆէնտի, հոն տեղէն մեր հայրենակիցներուն եկած լուրերը չա՞տ վրդովեցուցիչ են··· խնդիրը ձեր կարծածէն չատ մեծ է··· ես աղէկ դիտեմ:

Այս վերջին բառերը տասնապետը այնքան անձնավստահ չեչտով մը արտասանեց որ հրամանատարը զարմանքով երեսը նայեցաւ·

— Ի՞նչ, հարցուց, արդեօք դո՞ն ալ ուղղակի յարաբերութիւններ ունիս ապստամբներուն հետ:

— Աստուած չցուցնէ, դոչեց Բաչիտ, մեր հայրը ու բարերարը մեր Վեհափառ Սուլթանն է, որուն Աստուած երկար տարիներ պարդեւէ, միթէ կարելի է անոր դէմ դաւող մարդոց հետ յարաբերութիւն ունենալ··· միայն թէ այս օրերս չա՜տ ու չատ բաներ իմացայ, երկարօրէն մտածեցի ու որոշում մը տուի···Առնաւտուի որոշում մը:

— Ինչ որոշում, Բաչիտ աղա:

— Այդ ապստամբներուն պետը Նիազի անուն Ալպանիացի սպայ մըն է եղեր···

— Այո՛, ճիշդ է Սուլթանը հրամայած է զինքը ձերբակալելու:

— Այդ բաւական չէ···

— Ի՞նչպէս բաւական չէ:

— Սուլթանին հրամանը կարելի չէ դործադրել Ալպանիոյ լեռներուն մէջ··· այս բանը դուք ալ լինդի չափ դիտէք, փաչա էֆէնտի, քանի որ Ալպանացի էք:

— Բայց ի՞նչ է միաքդ, ինչ ըսել կ'ուզես, հարցուց հրամանատարը, որուն համբերութիւնը սպառիլ կը սկսէր:

— Այդ Նիազի պէյը մեր տեղացին է, ծանօթ է ամբողջ Ալպանիոյ մեծ ու փոքր պէյերուն հետ, ինքն ալ մեծ ազդեցութիւն ունի իր ազդին մէջ, եթէ ան ապստամբի, ամբողջ Ալպանիա կ'ապստամբի:

— Ուրեմն ի՞նչ կ'ուզես ընել:

— Ես կ'ուզեմ որ Նիազի պէյը ողջ առողջ ձերբակալուի եւ ինծի յանձնուի:

— Ինչպէ՞ս կրնանք ձերբակալել զայն, ան ալ իր ազդին մէջ, ինչպէ՞ս կրնանք ձերբակալել զայն, երբ ամբողջ Ալպանիա ապստամբած է:

— Ես կ'ուզեմ որ Նիազի պէյը ողջ առողջ ձերբակալուի եւ ինծի յանձնուի:

— Ինչպէ՞ս կրնանք ձերբակալել զայն, ան ալ իր ազդին մէջ, ինչպէ՞ս կրնանք ձերբակալել զայն, երբ ամբողջ Ալպանիա ապստամբած է:

— Ես կ'ուզեմ որ Նիազի պէյը ողջ առողջ ձերբակալուի եւ ինծի յանձնուի:

(216 Շար·)

անոնք. այր մը միշտ երջանիկ է զգա-
լով, զուշակելով, գիտնալով, որ ուրիշ-
ներուն կը տիրապետէ ոչ թէ ֆիզիքական
եւ կամ մտաւորական ուժով, այլ իր հը-
մայքով: Եւ անշուշտ թէ այս պարագան
շատ աւելի իրական է կնոջ մը համար:
Եթէ ձեր զաւակը հակամիտութիւն ցոյց
տայ երաժշտութեան, եթէ հետաքրքրուի
սիրաներով, եթէ գումարները ընէ ան-
սիալ, շատ բնական կը գտնէք որ հետե-
ւի ան դաշնակի, ֆութպոլի, թոյլ կու-
տաք, որ յաճախէ առեւտրական վարժա-
րան մը:

Ուրեմն, եթէ հակամիտութիւն ցուցա-
րերէ ան հմայքի, — եւ գրեթէ ամէն տը-
զայ ունի այդ յատկութիւնը, — ի՞նչ ը-
սելով զանց պիտի առնէիք անոր այդ մի-
տումը:

Իրարու հետ մի շփոթէք սակայն հը-
մայքը եւ նենգամտութիւնը, հրապոյրը
եւ խորամանկութիւնը: Եւ տղուն հմայ-
քը զարգացնել կարծելով, մի՛ քաջալե-
րէք որ կեղծէ ան:

Անմիջապէս որ ըմբռնելու տարիքը ու-
նենայ, մանուկը կ՚իւրացնէ այն ինչ որ
իրեն կը բացատրուի ամենայն պարզու-
թեամբ: Հասկցուցէք ուրեմն իրեն, որ
շատ աւելի բաներ պիտի ստանայ ձեզմէ
ժպիտով մը, քան թէ պոռչտուքներով:

Կ՚ուզէ ունենալ իր ձեռքի հասողութե-
նէն դուրս խաղալի՞ք մը: Ընդհանրապէս
պիտի սկսի պահանջել աղմուկ յարուցա-
նելով: Սպասեցէք: Դիմադրեցէք աղ-
մուկին: Առաջին անգամուն թերեւս եր-
կարատեւ ըլլայ ձեր սպասումը: Բայց,
անմիջապէս որ խաղալիքը ցոյց տայ ան
ժպտելով, տուէք ուղածը: Որքան որ ե-
րախան անկարող է տակաւին վերլուծե-
լու իր յուզումները, պիտի ըմբռնէ սա-
կայն, որ ժպիտը, սիրունութիւնը լաւա-
գոյն միջոցներ են յաջողութեան:

Ճաշերուն համար ալ նոյն ձեւով վար-
ուեցէք եւ քաղցրութիւնը եւ սիրելիու-
թիւնը ձեր պզտիկին համար պիտի դառ-
նայ տեսակ մը սովորութիւն:

Հմայքը դառնալու է բնազդական. —
Անգամ մը որ հիմը դրուեցաւ, երախան
պիտի դառնայ սիրասուն տղեկ մը: Պայ-
մանաւ որ մշակէք իր հմայքը: Անմիջա-
պէս որ ձեր զաւակը կարող դառնայ ար-
տայայտուելու, այսինքն դէպի երկրորդ
տարեկանին, հասկցուցէք իրեն, որ բա-
րեկրթութիւնը նախնական պայմանն է
հմայքին:

Եւ որովհետեւ տղուն դատողութիւնը
անկարող է տակաւին վերլուծումներու,
խնդիրը կը կայանայ դարձեալ անոր ան-
ջնջելի սովորութիւններ ներշնչելու մէջ:
Ամէն անգամ որ բան մը ուզէ, պէտք է
աւելցնէ եթէ կը հաճիք մը: Ամէն անգամ
որ բան մը ստանայ, շնորհակալ եմ մը:
Ամէն հանդիպումի բարի լոյս մը, ամէն
բաժանումի ցտեսութիւն մը:

Տղեկը պիտի ըմբռնէ տակաւ, որ ա-
սոնք բանալի-բառեր են, որոնք կը դիւ-
րացնեն իր կեանքը, զերծ կը պահեն զին-
քը յանդիմանութիւններէ եւ արցունքնե-
րէ, որոնց կը դիմեն տղաք անդիտակցօ-
րէն, երբ իրենց ուզածը ձեռք չեն կրնար
ձգել ուրիշ կերպով:

Այդ սիրասուն վարուելակերպը խաղա-
ղութիւն պիտի պարգեւէ իրեն եւ քաղց-
րութիւնը ու բարեկրթութիւնը սովորու-
թիւն դարձած ըլլալով, չորս տարեկանէն
սկսեալ, ձեր զաւկին միտքը պիտի դառ-
նայ ձերբազատ: Անոր ընդունակութեան
կարողութիւնները պիտի մնան անեղծ:

Ան կրնայ իր ամբողջ միտքը զբաղեց-
նել փափաքելով առարկայ մը, այդ ա-
ռարկան ուսումնասիրելով, առանց բնաւ
մտահոգուելու, թէ ի՞նչպէս պիտի կրնայ
ունենալ զայն: Իր փափաքածը ունենա-
լու համար իւրացուցած է ան քաղցրօրէն,
քաղաքավարութեամբ ուզելու սովորու-
թիւնը: Եւ երբ կը գտնուի մեծի մը հետ,
կրնայ մտիկ ընել, ուրեմն սորվիլ, կըր-
նայ պատասխանել, ուրեմն կատարած
ըլլալ մտաւորական մարզանք մը:

Ձեր զաւակը կը մեծնայ. զարգացուցէք
իր հմայքը: Որովհետեւ այդ հմայքը ար-
դէն իսկ ծլած ծաղկած է իր մէջ, ամէն
մարդ կը հաստատէ այդպէս ըլլալը: Բա-
րեկիրթ է ան, թէ՛ տունին եւ թէ դպրո-
ցին մէջ: Բարեկիրթ է ոչ թէ հաճոյք
պատճառելու համար մայրիկին եւ կամ
չյանդիմանուելու համար մայրիկէն, այլ
առանց մտածելու, որովհետեւ այդպէս
վարուիլը իրեն համար պարզապէս սովո-
րութիւն մը դարձած է այլեւս: Իրական
բարեկրթութիւն – հմայքը պէտք է ար-
տայայտուի առանց որեւէ ջանքի:

Լաւ դաստիարակութիւնը ծնունդ կու-
տայ հմայքին. — Մանուկը եղած է ութ
տարեկան: Եկած հասած է տղուն նոր
գաղափարներ ներշնչելու ատենը: Օրի-
նակի համար, կը բացատրէք իրեն, թէ
ինչո՞ւ համար իր տեղը տալու է տարեց
տիկինի մը եւ կամ պարոնի մը: Պիտի
ըսէք իրեն. «Մարդ քանի մեծնայ, աւելի
կ՚ուժովնայ, բայց օր մըն ալ ասոր հա-
կառակը կը պատահի, մարդ ուժաթափ
կ՚ըլլայ, շուտով կը յոգնի, ոտքի վրայ
կենալով սրունքները կը ցաւին»: Առաջին
անգամ իր տեղը պիտի տայ ան, որովհե-
տեւ պիտի յիշէ ձեր ըսած բացատրու-
թիւնները: Պէտք չէ բնաւ վարանիլ կրկ-
նելու համար այդ բացատրութիւնները:
Պիտի գայ օր մըն ալ, որ տղան այդ
շարժումը պիտի ընէ առանց մտածելու,
որովհետեւ սովորութիւն մը դարձած պի-
տի ըլլայ իրեն համար:

Ձեր զաւկին ամբողջ պատանեկութեան
ընթացքին, նոյն ձեւով կրնաք սորվեցնել
իրեն կենցաղագիտութեան պարտադրած
օրէնքները:

Եթէ մանչ մըն է, պիտի օգնէ ան կի-
ներուն հագնելու համար իրենց վերար-
կուները, եթէ աղջիկ է, թեթեւ մը պիտի
խոնարհի բարեւելու համար տարեց անձ
մը:

Իսկ ձեր զաւակը մանչ ըլլայ թէ աղ-
ջիկ, մէկ կողմ պիտի քաշուի ճամբայ
տալու համար, ինք տեղէ մը անցնելու
համար ներողութիւն պիտի խնդրէ, պի-
տի վերցնէ մեծի մը գետին ձգած առար-
կան, պիտի խօսի միայն՝ երբ կարգը
գայ իրեն, ուշադրութեամբ, կամացուկ
մը պիտի գոցէ դուռները, զգուշութեամբ
պիտի յայտնէ իր կարծիքը, պիտի չշեշտէ
իր նախապատուութիւնները, շատ բնա-
կանօրէն պիտի գտնէ հաճոյք պատճառող
բառերը: Եւ այս ամէնը հեշտօրէն, ա-
ռանց որեւէ ճիգի:

Ինչ անուշիկ տղայ մըն է եւ կամ ինչ
անուշիկ աղջիկ մըն է, պիտի ըսեն ձեր
զաւկին համար, որովհետեւ դուք գիտ-
ցած էք դիտել, մշակել, զարգացնել ա-
նոր մէջ իր մանկունակ հմայքը, որ դար-
ձած է իր երկրորդ բնաւորութիւնը, կամ
աւելի ճիշդ է ըսել՝ բուն իսկ իր նկա-
րագիրը:

Անուրանալի ճշմարտութիւն է, թէ հը-
մայքը, հոգիի այդ իրական բարեկրթու-
թիւնը, ամէն բանէ առաջ լաւ դաստիա-
րակութիւնն է: Երբեք մոռնալու չէ ա-
սիկա:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՏՈՔԹ. Ե. ԷՕԶԷՐ

ՐԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
ՓԱՅԼՈՒՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԽՄԲ.— Փիէռ Պուրկուէն հետեւեալ գնահատական յօդուածը հրատարակած է Մարսէյլի մամուլին մէջ տաղանդաւոր դաշնակահար Ր. Արզումանեանի մասին:

Քասթըլէի Մշակութային Կեդրոնը, որ առաքելութիւն ստանձնած է այս պատ-մական վայրին մէջ քաջալերելու իրաւ մտաւորական ու գեղարուեստական կեանք մը, այս ամառ կազմակերպեց ներկայացումներու շարք մը, որ ուշա-դրութիւնը գրաւեց հասարակութեան եւ շահեցան անոր համակրանքը: Համեստ պայմաններով, բայց գործօն ու կենդա-նի հաւատքով, ան գիտցաւ կատարել խե-լացի գործ մը, որուն արդիւնքները կը վարձատրեն կազմակերպողները իրենց յոգնութիւններէն եւ զանոնք կը համո-զեն որ պէտք է շարունակեն յարատեւել իրենց այս գործունէութեան մէջ:

Շաբաթ գիշեր, Մշակութային Կեդրո-նը մեզի կ՚առաջարկէր դաշնակի ռեսիթալ մը, Բաֆֆի Արզումանեանի կողմէ: Երի-տասարդ արուեստագէտը առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայանար հանրութեան: Կը շնորհաւորեմ կազմակերպողները որ լաւ հասկցած կը թուին մշակութային կեդրոնի մը դերը, որ է՝ առիթ ընծայել երիտասարդներու որպէսզի ներկայանան հասարակութեան: Կը հիանամ իրենց տարած աշխատանքին, որու շնորհիւ կա-րողացած էին հաւաքել հոծ ու համակրե-լի հասարակութիւն մը, երիտասարդին առաջին նուագահանդէսին ներկայ գըտ-նուելու: Ուրեմն շաբաթ գիշեր, Քասթը-լէի եկեղեցին լեցուն էր ուշադիր ուն-կընդիրներով:

Բաֆֆի Արզումանեան երաժշտական շատ լուրջ պատրաստութիւն մը ստացած է Մարսէյլի Երաժշտական Լիկէոնը, եւ նոյն ատեն շարունակած է իր իրաւաբա-նական դասընթացքը եւ զայն աւարտած է այս տարի իսկ, Լիսանսի արժանանա-լով:

Այս օրինակը ցոյց կուտայ, թէ արդի երիտասարդութիւնը ունի տակաւին կամք ու կարողութիւն, եւ մենք հանդարտ միտքով կրնանք ապահովուած տեսնել ի-րենց ապագան: Թող ինծի չպատասխան-ուի թէ բացառիկ է այս պարագան, ո-րովհետեւ անձամբ կը ճանչնամ այս կար-գի շատ մը «բացառութիւններ» եւ անկէ կրնամ հետեւցնել յոյսի մը արդարա-ցումը:

Գալով մեր դաշնակահարին, պէտք է ըսեմ որ ան ցոյց կուտայ խորունկ երա-ժշտութեան մը յայտնի նշանները: Խե-լացի եւ զգայուն, ան գիտէ թափանցել նուագած կտորներուն իմաստէն ներս: Տէր է միեւնոյն ատեն մեկնաբանութեան վարժ թեքնիքին եւ երաժշտական մտքին թափանցելու կարողութեան եւ այս մի-ջոցներով հաւատարմօրէն կը ծառայէ իր ընտրած երաժիշտներու մտադրութեանց:

Իր յայտագիրը ցոյց կուտար միայն ու-միայն երաժշտական մտահոգութիւններ, երաժշտութեան չորս մեծ անուններ՝ Պրամս, Տըպիւսի, Ռավէլ եւ Շուման, եւ ասիկա ցոյց կուտայ թէ ո՛ր մէկ գեղա-գիտական ընտանիքին կ՚երթան իր հա-մակրութիւնները: Իր նպատակը առեւ-տրական յաջողութիւններու տիրանալ չէ, կը փափաքի նախ եւ առաջ ծառայել ե-րաժշտական արուեստին:

Հոս պէտք է ըսեմ որ Քասթըլէի եկե-ղեցիին լսողականութիւնը զիս նեղեց. շատ արձագանգ ունենալուն պատճառաւ, յաճախ կարճ ձայնանիշերը իրարու վրայ կուգային տանիքի մը կղմինտրներուն պէս: Ասկէ՝ յառաջ կուգայ որոշ խառ-նակութիւն մը:

Այս բանը շատ զգալի եղաւ Ռավէլի Թոքաթային եւ Շումանի Քառնավալին որոշ մասերուն մէջ: Կարելի է այս ան-պատեհութիւններուն առաջքն առնել, եւ վստահ եմ որ կազմակերպողները պիտի փորձեն այդ ընել:

Կը մնայ որ, մէկ կողմ դնելով այս թերութիւնը, Բաֆֆի Արզումանեանին մեկնաբանութիւնները ցոյց տուին իրենց որակը: Իր խորունկ հպումը որ կը թրթը-ռացնէ դաշնակի լարերը, լաւ արդիւնք տուաւ Պրամսի Ռէ պեմոլ Էնթերմէծօի, Ընկղմած Մայր եկեղեցիի եւ մասնաւո-րապէս Շումանի Քառնավալի մեղեդիա-կան մասերուն մէջ:

Իր ծանօթութիւնը երաժշտական կա-ռոյցներու եւ իր յատկութիւնը զանոնք վերակազմելու երեւան եկան իր Պրամսի Երկրորդ Ռափսոտիի եւ մանաւանդ Շու-մանի Քառնավալի մէջ, որ մեզի չներկա-յացաւ իբր նկարեն պատկերներու շարք մը: Կը տեսնուի որ մեր դաշնակահարը ունի այն հիմնակաչ յատկութիւնները որ մեզ կը յուսադրեն իր ապագայ երաժշ-տական ասպարէզի մասին:

Պէտք չէ զարմանալ ուրեմն որ նկատի չեմ առներ թեքնիք թերութիւնները որ ոեւէ մեկնաբանող կ՚ունենայ իր ասպա-րէզին սկիզբը, որովհետեւ ինչ որ կը պար-տադրուի նախ եւ առաջ երաժշտական անձնաւորութեան մը կողմէ՝ ուժն է, ո-րուն վրայ կարելի է խարսխուիլ: Եւ հանրութիւնը զգաց այս բանը եւ լաւ յա-ջողութիւն մը ապահովեց երիտասարդ արուեստագէտին, կրկնել տալով Շումա-նի Արապեսքը:

Յուսանք որ մօտ ատենէ ուրախութիւնը պիտի ունենանք զինք կրկին ունկնդրելու, այս է մեր անկեղծ մաղթանքը:

ՓԻԷՌ ՊՈՒՐԿՈՒԷՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (572)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մարիուս ալ զէնք չունէր. նետած էր իր պարպուած ատրճանակները, բայց վարի սրահին մէջ դրան քով դրուած վա-ռօդին տակառը նշմարած էր: Մինչդեռ կէս մը դառնալով այն կողմը կը նայէր, զինուոր մը հրացանը անոր ուղղեց: Այն բոպէին ուր զինուորը նշան կ՚առնէր Մա-րիուսին, ձեռք մը դրուեցաւ հրացանին բերանին վրայ եւ խցեց զայն:

Մէկը այսինքն թաւիշէ բանթալօն հա-գած նորատի բանւորն էր մօտեցող եւ հր-ացանին բերանը խցողը, գնդակն ան-ցաւ՝ ձեռքը, դուցէ նաեւ բանուորը վի-րաւորելով, վասն զի ան ինկաւ, բայց Մարիուսի չդպաւ:

Այս ամէն մուխին մէջ տեղի ունենալով ընդնշմարուած էր քան թէ տեսնուած: Մարիուս ստորին սրահը մտնելով հազիւ հազ նշմարած էր իրողութիւնը: Բայց անորոշապէս տեսած էր հրացանին իրեն ուղղուիլը եւ անոր բերնին ձեռքով մը խցուիլը, լսած էր նաեւ արձակման ճայ-թիւնը: Բայց այս տեսակ վայրկեաններ-ու մէջ տեսնուած իրերը կ՚երերան եւ կը ճեպեն. եւ մարդս կանգ չառներ որեւէ ի-րողութեան առջեւ. վասնզի դէպի աւելի մթութիւն մղուիլ կը զգայ աղօտապէս եւ ամէն բան ամպ է:

Ապստամբները յանկարծ պաշարուելով այլ չվախնալով հաւաքուեր էին ամէնքն ալ: Կեցէք, ըստ դիպուածի մի պարպէք հրացանները, դոչած էր Անժօլրա:

Իրօք առջի խառնակութեան ժամանակ կրնային զիրար վիրաւորել: Ապստամբ-ներուն մեծագոյն մասը առաջին յարկի պատուհանը եւ երգերը ելած էր ուրկէ յարձակողներուն վրայ կը նայէր: Ամէնէն աներկիւղները Անժօլրային, Գուրֆէյրա-գին, Ժան Բրուվէրին եւ Գօմպըֆէրին հետ քաջութեամբ ներսի կողմի տունե-րուն կռթներ էին կռնակով, բաց մնալով եւ պատնէշին վրայ հաւաքուող զինուոր-ներու եւ պահակներու շարքին ճիշդ դէմը կենալով:

Երբ հասաւ այն կէտը ուր ալ կայծը պիտի ժայթքի, սպայ մը որ բարձր օ-ձիք եւ մեծ ուսադիրներ ունէր՝ սուրը երկնցուց եւ ըսաւ.

— Վար դրէ՛ք զէնքը:

— Կրա՛կ, ըսաւ Անժօլրա:

Երկու կողմէն ալ հրացաններն արձակ-ուեցան եւ ամէն ինչ աներեւոյթ եղաւ մուխին մէջ:

Կծու եւ խեղդիչ մուխ որու մէջ մեռ-նողներ եւ վիրաւորներ կը սողային տը-կար եւ խորին հեծումներով:

Երբ փարատեցաւ մուխը, երկու պատե-րազմողները տեսնուեցան որոնք նուազած բայց միշտ իրենց տեղը կեցած էին՝ լը-ռելեայն հրացանները լեցնելով:

Յանկարծ որոտալիր ձայն մը լսուեցաւ որ կը գոչէր:

— Կորսուեցէ՛ք ասկէ, թէ ոչ օդը կը հանեմ պատնէշը:

Ամէնքն ալ դարձան դէպի այն կողմը ուրկէ կուգար ձայնը:

Մարիուս վարի սրահը մտնելով վառօ-դի տակառը առած եւ մուխին ու պատնէ-շին ներսը պատող տեսակ մը մթին մա-ռախուղին շնորհիւ կրցած էր պատնէշին քովէն սպրդիլ մինչեւ այն սալաքարներով շինուած վանդակը որու մէջ տնկուած էր ջահը: Մարիուս անգամ մը մեծ ջահն ա-ռած. վառօդի տակառը այն սալաքարե-րուն մէջը դրած, բոլոր քարերը տակա-ռին վրայ հրած, որով տակառն ալ խոր-տակուած էր, այս ամէնը տեսակ մը սոս-կալի հնազանդութեամբ անմիջապէս կա-տարուած էր, եւ հիմա աղգային պահակ-ները, սպաները, զինուորները, ամէնքն ալ պատնէշին ծայրը կծկուելով եւ շուա-րելով Մարիուսին կը նայէին որ ոտքը սալաքարերուն վրայ դրած, ջահը բըռ-նած, սէգ դէմքը աղէտալի որոշումէ մը լուսաւորուած կը մօտեցնէր ջահին բոցը դէպի այն ահարկու դէզը որու մէջ վա-ռօդին խորտակուած տակառը կը նշմար-ուէր եւ սա ահարկու աղաղակը կ՚ար-ձակէր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Պօմոնի Ս. Գր. Լ. եկեղեցւոյ մէջ

Կիրակի, 14 Սեպտ. 1969ին, Խաչվերացի տօնին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Պօմոնի Ս. Գր. Լ. եկեղեցւոյ մէջ, եւ յաւարտ պատարագի, ինչպէս անցեալ տարի, աւանդական մատաղօրհնութիւն կը կատարուի: Կը պատարագէ, քարոզէ եւ մատաղի օրհնութիւնը կը կատարէ թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆ

Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10ին, քարոզ՝ ժամը 11,15ին, մատաղօրհնութիւն՝ ժամը 12ին:

Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել Թաղականութեանս կամ Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, 372 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն:

Զենումը կը կատարուի Հինգշաբթի Սեպտ. 11, ժամը 5,30ին եկեղեցւոյ բակին մէջ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն, Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ Մարսէյլի հայկական դասընթացքներու վերամուտի արձանագրութիւնները կը սկսին Սեպտ. 8ին, ամէն օր կէսօրէ առաջ ժամը 10–12, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, Մարսէյլ:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ իր հովանաւորած հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի 11 Սեպտեմբեր հինգշաբթի օր, համայնքիս Հոգեւոր Հովիւ Նարեկ քահանայ կը կատարէ հին եւ նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները մինչեւ հինգշաբթի 18 Սեպտեմբեր:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ets. VEXTEN
23, Rue du Caire — Paris (2e)
Tél. : CEN. 85-04

Importante fabrique de tricots demande entrepreneurs pour montage — grosse série — Travail toute l année.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համասեփաստիական Վերաշինաց Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սէնթ Անթուանի մէջ, Պ. Յարութիւն Մսրլեանի սրճարանը (Պառ տը լա Կառ):

Սեբաստիոյ նահանգին պատկանող բոլոր անդամ եւ ոչ-անդամ հայրենակիցները սիրով կը հրաւիրուին այս կարեւոր ժողովին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գաղինօ տը Շարպոնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժերար Սթեֆանէսքոյի հաղորդումը՝ Ֆրանսայի Հայերը (Դ. Մաս):

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէի ընդհ. ընկերակաց ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8,30ին, Քաֆէ Ալզասի սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Փարիզէն 15 քիլոմեթր հեռու, առաջ ձին փավիյոնի մէջ երկու սենեակ, խոհանոց, լոգարան, կեդր. ջերմութիւն:

Հեռաձայնել իրիկունները ժամը 7,30էն 10՝ 929–92–38:

ԾԱԽՈՒ ԵՆ
A VENDRE

Machines à tricoter de toutes sortes — état neuf — jauge 12/120, 7/120 talons hauts et talons bas, jauge 10 etc.
Téléphoner : TAI. 42-36
NOR. 14-20

ԺԸՆԵՒԻ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ ՕԾՈՒՄԸ

14 Սեպտեմբեր 1969, Կիրակի, Ս. Պատարագէն յետոյ կազմակերպուած է մասնաւոր ճաշ մը օտար հրաւիրեալներուն համար: Իսկ նոյն երեկոյեան դարձեալ ճաշ մը մի միայն Հայերուն համար: Ճաշագինն է իւրաքանչիւր անձի համար 35 զուիցերական Ֆրանք: Մասնակցիլ փափաքողները այժմէն կրնան արձանագրուիլ Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ դիւանը՝ մինչեւ Սեպտեմբեր 3: (15 Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ 8րդ: Հեռ. 359–67–03):

ԴԻՒԱՆ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ

Քոյրերու դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են: Կ'ընդունուին չորսէն 12 տարեկան աղջիկներ, ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ, դպրոցը կը հետեւի պետական ուսմանց, ինչպէս նաեւ հայերէնի դասաւանդութեան:

Ծանօթութեանց համար դիմել վարչութեան, ամէն օր բացի Կիրակիէ:

73, Ավ. Հանրի Պարպիւս,
95, Առնուվիլ լէ Կոնէս:

Հեռաձայն՝ 985 – 01 – 79
(Շոգեկառք առնել Կար տիւ Նոռէն):

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի
Հեռաձայն 927–01–72:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները:

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ:

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան):

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւ առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով: Հեռ. 027–18–28

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Ձեր հանգստեան ժամերուն եւ առօրեայ հոգերէն ետք, լաւագոյն է հայերէն գիրք կարդալ եւ հայկական երաժշտութիւն մտիկ ընել ու նուիրել: Դիմել.—

43, Rue Richer, Paris (9e) — MétroCadet — Tél. 770-25-46

Առաւօտները ժամը 10էն 12, իսկ կէսօրէ վերջերը ժամը 2,30էն 7:

Գրատունը ունի արտասահմանեան եւ հայաստանեան հրատարակութիւններ, բառարաններ, տարեգիրքեր, թերթերու հաւաքածոներ եւայլն:

Նոր ստացուած են հետեւեալ գրքերը.—

Գր. Եպս. Պալաքեան «Հայ Գողգոթան», Բ. հատոր, Փարիզ, 15 Ֆրանք Աղասիի «Զէյթուն», տպ. Պէյրութ 1968, 15 Ֆ.,: Ս. Վրացեանի «Կեանքի Ուղիներով», 6 հատոր, կազմ. հատորը 15 Ֆր.: Ս. Մխիթարեանի «Ֆրանսերէնով արտայայտուող արուեստագէտներ», տպ. Փարիզ 1969, 25 Ֆր.: Տոքթ. Ա. Նագաշեանի «Եղեռնի հետքերով», տպ. Պէյրութ, 1969, 12 Ֆր.: Հր. Ք. Արմէնի «Հայկական Գերագոյն Ատեան», տպ. Պէյրութ, 1969, 15 Ֆր.: Գ. Օղանեանի «Հայապատում», Պէյրութ 1969, 15 Ֆր.: Թ. Խ. Յակոբեանի եւ Սիմոնեանի «Երեւան 2750», տպ. Երեւան, 1968, 25 Ֆր.: Վ. Հ. Համբարձումեանի «Տիեզերքի էվոլուցիայի պրոբլեմները», Երեւան, 1968, գին՝ 18 Ֆր.: Լ. Վ. Միրզոյեանի «Վիկտոր Համբարձումեան», Երեւան, 1968, 10 Ֆր.: Առաքել Պատրիկի «Հայկական Տարազ», Երեւան, 1967, 17 Ֆր.: «Ռազմաճակատային յուշեր», Երեւան, 1968, գին 5 Ֆր.: Սայաթ Նովա «Խաղեր», տպ. Երեւան 1969, 10 Ֆր.:

Մեզ մօտ պիտի գտնէք զանազան դասագրքեր, մանկ. գրականութիւն, երգարաններ, երաժշտական երկեր, քարտէսներ, ինչպէս նաեւ հայկական եւ օտար դրոշմաթուղթեր:

Կան նաեւ Ֆրանսերէն գրքեր Հայոց մասին:

Գրատունը ունի ճոխ մթերք մը հայկական սալերու (տիսք): Արա Պարթեւեանի ամբողջական գործերը, Արմէն Կիրակի (Ամերիկա շինուած), Պր. Լիսիցեանի, Ա. Խաչատուրեանի, Օ. Տուրեանի, Շահմուրատեանի, ինչպէս նաեւ Գ. Գասբարեանի, Լ. Զաքարեանի, Յ. Պատալեանի, Չէքիմեանի, Թ. Ալթունեանի ժողովրդական եւ աշուղական զանազան Հայաստանեան երգիչներու ձայնապնակները եւ Հայկական Պատարագը:

Ունինք նաեւ Յ. Թումանեանի արտասանական կտորները:

Օփերաներ.— Ա. Տիգրանեանի «Անուշը», «Դաւիթ Բէգ» եւ «Ալմաստ» օփերաները:

Գրադարանը պատրաստ է ապսպրանքներ ընդունելու ամէն վայրերէ:

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է:

Հին գրքեր կը գնենք, պայմանաւ որ լաւ վիճակի մէջ ըլլան անոնք:

Արդ, մի՛ մոռնաք այցելել Հ. Բալուեան գրատունը:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc.

Դիմեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
7
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
7 SEPTEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11607 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.607

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՑԻՆ ՌՈՒՍԻՆ ՉՍՊԱՍԵՑ

Մինչ ամէն ոք կը սպասէր Շու-Էն-Լայ-Կոսիգին հանդիպումին Հօ Շի Մինհի դաղաղին առջեւ եւ Հանոյն ալ նեղ կացութեան մատնուած էր փրոթոքոլի սխալներ չընելու համար, յանկարծ ամէն բան կը փոխուէր տրուած ըլլալով որ Շու-Էն-Լայ եւ չինական պատուիրակութիւնը Փեքին կը վերադառնային երբ Կոսիգին դեռ Հանոյ չէր հասած: Պարզ է այլեւս որ Չինաստանի ղեկավարները չեն ուզեր որեւէ հանդիպում ունենալ Ռուսերուն հետ եւ երբ ակամայ առիթներ կը ստեղծուին, որեւէ ելք կը գտնեն խուսափելու համար անխուսափելիէն: Դիւանագէտները, դէտերը, միջազգային մամուլի բոլոր մասնագէտները ամէն բան մտածած էին, ամէն հաւանականութիւն մըտքէ անցուցած բացի այսքան պարզ «ասիական» մեթոտէ մը: Անշուշտ տակաւին մտածողներ կան որ Սեպտ. 10ին չինխորհրդային հանդիպում մը անկարելի չէ տրուած ըլլալով որ Փեքին անպայման պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկէ յուղարկաւորութեան, բայց ո՞վ պիտի գլխաւորէ այդ պատուիրակութիւնը: Ամէն պարագայի մէջ, արդէն իսկ Շու-Էն-Լայ ծաղկեպսակ մը դրած է Հօ Շի Մինհի վրայ, ուր գրուած էր՝ «Ընկեր Հօ Շի Մինհ՝ վիէթնամցի ժողովուրդի մեծ պարագլուխ եւ սիրալիր բարեկամ չին ժողովուրդին անմահ է»:

Հանոյ արդէն պատրաստութիւններու ձեռնարկած է ազգ. յուղարկաւորութեան համար: Կարգախօսքեր սկսած են տարածուիլ, որպէսզի օգտագործուին չորեքշաբթի, ինչպէս՝ «անսահման ցաւ յարգելի նախագահ Հօ Շի Մինհի մահէն ետք» կամ «Յաւիտենական երախտագիտութիւն մեծ նախագահ Հօ Շի Մինհի»:

× Ներկայիս Հիւսիսային Վիէթնամի գործերը կը վարէ փոխ-նախագահ՝ Թոն Տուք Թիանկ, ինչպէս կը նախատեսէ Սահմանադրութիւնը եւ ոչ մէկ պայմանաժամ ճշդուած է նոր նախագահին ընտրութեան համար: Սկզբունքով նախագահը կ՚ընտրուի չորս տարուան համար Ազգ. Ժողովի կողմէ եւ իր պաշտօնին շրջանը կը համապատասխանէ Ազգ. Ժողովի շրջանին: Հօ Շի Մինհ Հանրապետութեան առաջին նախագահը, ընտրուած էր 1945ին եւ անկէ ետք վերընտրուած մինչեւ 1964 (վերջին անգամ եւ իր շրջանը երկարաձգուած էր պատերազմին պատճառով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ յոռետեսութիւնը եւ մտահոգութիւնը օրէ օր կ՚աճին: Թերթերու խորագրերը արդէն շատ խօսուն են այդ ուղղութեամբ եւ Պէյրութի կարեւոր օրաթերթերու առաջին էջերուն վրայ կարելի է կարդալ՝ «Լիբանան վտանգի մէջ է», «Լիբանան դաւաճանուած», եւայլն, եւայլն: Բոլոր շրջանակները անխտիր վախ կ՚արտայայտեն ապագայի նկատմամբ: Այս զգացումը ծնած է առաջին առթիւ իբրեւ հետեւանք այն սպառնալիքին զոր Իսրայէլ կը բանեցնէ Լիբանանի հարաւային շրջանին վրայ: Իսրայէլի համար մաթեմաթիքականօրէն հաստատուած է որ պաղեստինեան խարիսխներ կան լիբանանեան հողամասին վրայ եւ Պէյրութ երկու ելք ունի միայն՝ կամ միջոցներ պիտի առնէ պաղեստինեան ուժերուն դէմ, որոնք իր հողամասին վրայ հաստատուած են կամ՝ նման Յորդանանի, պիտի համակերպի անխնայ պատերազմի մը:

ՊՐԱՋԻԼԻ զինուորական իշխանութիւնը ընդունած էր յեղափոխականներու դրած պայմանները, ամերիկացի դեսպանին ազատագրման փոխարէն: Անկասկած ամերիկեան կառավարութիւնը ճնշում բանեցուցած է Պրազիլի զինուորականներուն վրայ որպէսզի այդքան զիջումներ ընէ: Այդ զիջումները արդարեւ բացարձակ անձնատուութիւն նկատուեցան բանակի կարգ մը երիտասարդ սպաներու կողմէ, որոնք ասպարէզ կը կարդան կառավարութեան եւ կ՚ըսեն թէ իրեն արգելք պիտի ըլլան որ 15 քաղաքական բանտարկեալներ Մեքսիքա կամ Քուպա մեկնին: Շաբաթ առաւօտ հաւանական կը նկատուէր սակայն որ այդ տաք-գլուխ երիտասարդները կարենան վճռական դեր խաղալ եւ յոյս կար որ դեսպանը ազատի: Ճիշդ է որ 24 ժամ է իշխանութիւնները վերցուցած էին գրաքննութիւնը եւ երկրին բովանդակ մամուլը լայն տեղ կը տրամադրէր յեղափոխականներու համայնավար քարոզչութեանց, մանիֆեստներուն եւ յայտարարութեանց:

ՀՕ ՇԻ ՄԻՆՀ

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՌԱՆՑ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԻ

Չորեքշաբթի, Սեպտ. 3ին ժամը 9,45ին կը մեռնէր Հիւսիսային Վիէթնամի նախագահ Հօ Շի Մինհ: Անակնկալ մահ մը չէր՝ տրուած ըլլալով նախագահին տարիքը (79 տարեկան): Աշխարհի քաղաքական մարդիկը ցաւ յայտնեցին այս կորուստին համար որոշ դրդապատճառներով, նոյնիսկ հակառակորդները մեծարանքով խօսեցան վիէթնամեան յեղափոխութեան պետին մասին: Միայն նախագահ Թիէօ, հինգշաբթի օր, Սայկոնի մէջ, յայտարարեց. «Հօ Շի Մինհ մեռած ըլլայ կամ ոչ, Հիւսիսային Վիէթնամի համայնավարները պիտի շարունակեն մնալ նախայարձակներ՝ համայնավարական աշխարհակալութեան ծախուած»:

Լը Մոնտ լայն տեղ կուտայ Հօ Շի Մինհի, եւ մէկ յօդուածը կը խորագրէ՝ անհատականութիւնը առանց պաշտամունքի: Ստորեւ Մոնտի յօդուածներուն Ա. մասը:

«Իմ անցեա՞լս: Ո՛չ մէկ կարեւորութիւն ունի: Կարեւորը՝ այսօր ըրածս է...»: Այս խօսքերով է որ Հօ Շի Մինհ կը պատասխանէր այն բոլոր լրագրողներուն, որոնք իր բերնով կը ջանային ստուգել որոշ մանրամասնութիւններ իր ծննդեան մանկութեան ու ծնողքի մասին:

Որքան ալ տարօրինակ թուի, այս համայնավարական Միջազգայինի «հիմնադիր հայրեր»էն և Կոմինտէրնի 1924-1926ի գործօն անդամներէն մէկուն կենսագրութիւնը շրջապատուած կը մնար մշուշներով եւ հակասութիւններով՝ մինչեւ իր մահը:

Պատմագէտ մը կրնայ դիւրութեամբ ստոյգ կենսագրութիւնը կազմել Մաոյի մը կամ Թոլիաթթի մը: Սակայն ո՞վ կրնայ ճշգրիտ բառերու վերածել Փանթասթիք նաւարկութիւնը՝ յեղափոխական փոթորիկի մէջէն, որ եղաւ Հօ Շի Մինհի կեանքը:

Հօ ծնած է Քիէմ-Լիէն գիւղակին մէջ, Վինհ քաղաքին մօտ, հիւսիսային Աննամ: Այս երկիրը ունի մելամաղձոտ դիմագիծ մը, պամպուներու ցանկապատներով սահմանագծուած դաշտեր, թթենիներ, եւ շրջապատուած՝ մէկ կողմէն վարդագոյն լեռներով եւ միւս կողմէն՝ բաւական հեռուները, ծովուն շշնչող ալիքներով: Շրջանը աղքատ եւ անկարող է իր վխտացող բնակիչներուն սնունդ հայթայթելու: Որքանո՞վ ծննդավայր մը կրնայ ազդել իր զաւակներուն քաղաքական գաղափարներուն, այդ չենք գիտեր, սակայն իրողութիւնը այն է որ Նկէ Ան նահանգը (Հօ Շի Մինհի ծննդավայրը) եղած է յեղափոխականներ արտադրող շրջան մը:

Ծննդեան թուականին ճշգրտութիւնը խնդրոյ առարկայ դարձած է: Սակայն պատմագէտներուն մեծամասնութիւնը՝ համաձայն գտնուած է 19 Մայիս 1890 թուականին վրայ: Գալով ծնողքին, անոնք շատ աղքատ եղած ըլլալու են: Հայրը՝ Նկույէն Սին Հիւի, եղած է աննշան պաշտօնեայ մը: Եւ կը կարծուի թէ Հօ Շի Մինհի առաջին անունը կրնայ եղած ըլլալ Նկույէն Սին Քիւնկ:

Երիտասարդը հասակ կը նետէ յեղափոխական միջավայրի մը մէջ: Բռնակալութեան, թշուառութեան եւ լաւ ապագայի յոյսերով լի մթնոլորտի մը մէջ:

Քսան տարեկանին, առանց ուսումը աւարտած ըլլալու, կը լքէ Հիւէի լիսէն եւ Լաթուշ-Թրիվիլ նաւուն մէջ կը ծառայէ իբր սպասեակ: Եւ ճամբորդութեան մը ընթացքին ոտք կը կոխէ Ֆրանսական հողին վրայ, ուր ատեն մը կ՚աշխատի պարտիզպանի իբր օգնական: Յետոյ կ՚անցնի Անգլիա, ուր կ՚աշխատի իբր աւելածու եւ յետոյ՝ խոհարար: Անգլիա գտնուած միջոցին կը ծագի 1914ի պատերազմը: Կ՚անցնի Միացեալ Նահանգներ եւ հոն է որ առաջին անգամ կը ծանօթանայ մարքսիստական գաղափարներու:

1917ին կրկին կը վերադառնայ Փարիզ: Կեանքին այդ շրջանը կարելի է վերածել վէպի մը: Կը բնակի խուցի մը մէջ Մարքատէ փողոցը եւ կը հիմնէ Փարիա թերթը: Այս թերթը ունի հակագաղթապաշտական բնոյթ եւ շուրջը կը հաւաքէ առաջին ազգայնական Ալժերացիները: Անոր միակ խմբագիրը, ծաղրանկարիչ եւ տնօրէնը ինքն է՝ Հօ Շի Մինհ: Կը կազմակերպէ հաւաքոյթներ, կը բաժնէ թըղթիկներ, կը գրէ յօդուածներ Վի ուվրիէր եւ Լը Փոփիւլէր թերթերուն: Հակազինուրական փրոփականտ կ՚ընէ եւ վերջ ի վերջոյ կը մտնէ Ընկերվարական կուսակցութեան շարքերէն ներս: Կը հալածուի ոստիկանութեան կողմէ:

Թուռի ընկերվարական համաժողովի ընթացքին, բոցավառ ճառ մը կը խօսի (*), ուր կը պահանջէ գաղթավայրերու անկախութիւնը: Կը հակի Քաշէնի եւ Վայան-Քութիւրիէի գաղափարներուն, այսինքն կը դառնայ համայնավար:

Այնուհետեւ կեանքը կը դառնայ բուռն պայքար մը պրոլետարիատի ազատագրման դատին համար. իսկական պրոլետարիատը, այսինքն՝ գունաւոր ցեղերու եւ մասնաւորաբար Վիէթնամի ազատագրման:

Այդ շրջանին, Հօ՝ դալուկ, կորաքամակ, երկար դէմքով, տենդոտ եւ փայլուն աչքերով երիտասարդ մըն է չափազանց զգայուն: Իր բարեկամ Թինհ, կը գանգատէր որ ան արգելք կ՚ըլլար իր քունին, որովհետեւ ամբողջ գիշերը, Հօ կը ծխէր անդադար ու կը մենախօսէր Ընկերվարութեան ապագային, վիէթնամեան հոգիի եւ ճնշուած ժողովուրդներու ազատագրման մասին: Այդ անքուն գիշերներուն ընթացքին է որ գրեց իր Ֆրանսական գաղթապաշտութեան դատավարութիւնը գրքոյկը, որուն ամբողջական գաղափարները՝ յետագային պիտի որդեգրէր Հանոյի յեղափոխական կառավարութիւնը, 1945 Սեպտեմբեր 2ի իր յայտարարութեան մէջ:

Սակայն կը փափաքի ատեն մը Մոսկուա մնալ, մեկնելէ առաջ Ասիա, պայքարի դաշտը: Կը հասնի Խորհ. Միութիւն, 1924ին, Լենինի մահէն ճիշդ մէկ օր վերջ: Կը միանայ գիւղացիական միջազգայնականի ղեկավարներուն շարքին, ուր կը ծանօթանայ իր գերմանացի բարեկամուհի՝ Հռութ Ֆիշէրի, որ, իր Լենինէն մինչեւ Մաօ գրքին մէջ, կը նկարագրէ Հօ Շի Մինհը, Մոսկուայի մէջ, իբր ամչկոտ, բարեկամական, պարզամիտ մէկը: Երրորդ Միջազգայինի իր ընկերներուն կողմէ իբր զգայուն եւ խելացի, բայց տկար տեսաբան կը ճանչցուի:

Մոսկուայի մէջ, 18 ամիս կը մնայ, կը մասնակցի ուսումնասիրութիւններու եւ կը մեկնի Չինաստան, ուր իբրեւ թարգման կը ծառայէ Կոմինտէրնի պատուիրակ՝ Պորոտինի, Անտրէ Մալրոյի հերոսներէն մէկը:

Կամաց կամաց հեղինակութիւնը կը բարձրանայ, իր շուրջը կը համախմբէ վիէթնամցի աքսորեալները եւ կը հիմնէ «Երիտասարդութեան կուսակցութիւնը» (Թան Նիէն9, եւ նաեւ շաբաթաթերթ մը, տարածելու համար վարդապետութիւնը այդ կուսակցութեան, որ աւելի ազգայնակաչ դիմագիծ ունի քան՝ մարքսիստական:

Բայց շուտով, իր երկու օգնականներով հիմը կը դնէ Հնդկաչինական Համայնավար կուսակցութեան, որուն պաշտօնական ստեղծումը տեղի կ՚ունենայ 3 Փետրուար 1930ին:

Հաստատուած չինական հողի վրայ, Քանթոն, կ՚արձակէ կարգախօսքեր որպէսզի սկսի «հողային յեղափոխութիւնը» եւ ստեղծուին «տեղական սովետներ», մանաւանդ իր ծննդավայր նահանգին Նկէ-Անի մէջ, ուր կը տիրէ սաստիկ սով: Խռովութիւններ տեղի կ՚ունենան «անօթութեան արշաւանքներ»ու ընթացքին, Վինհի շրջանին մէջ: Իշխանութիւնը կը միջամտէ խստութեամբ: Իբր դրդիչ, Քուոք (Հօ Շի Մինհ) մահուան կը դատապարտուի Ֆրանսական դատարաններու կողմէ, ի բացակայութեան, 1931ին: Ֆրանսական Ապահովութեան սպասարկութիւնը՝ դիմում կը կատարէ անգլիական իշխանութիւններուն, որպէսզի իրեն յանձնեն դատապարտեալը: Հօ Շի Մինհ, որ Հոնկ-Քոնկ ապաստանած է, կը ձերբակալուի ու բանտ կը նետուի: Սակայն, Հնդկաչինցի ղեկավարը, որ Փարիզ եղած միջոցին վարակուած էր թոքախտէ, կը սկսի արիւն փսխել եւ կը փոխադրուի բանտին հիւանդանոցը: Վախ կայ որ մեռնի: Այսպէս կ՚ըսեն անգլիական ոստիկանութեան տեղեկութիւնները: 1933ին Հանոյի Ֆրանսական իշխանութիւնները զայն մեռած կը նկատեն բայց նոյն շրջանին իր գոյութիւնը կը յայտնուի Մոսկուայի մէջ, եւ 1936ին Չինաստանի մէջ:

Ազգային Ճակատի իշխանութեան միջոցին, երբ հնդկաչինեան Համայնավար կուսակցութիւնը կը սկսէր օրինաւոր դառնալ, Հօ Շի Մինհ ինքզինքը մոռցնել կուտայ, որովհետեւ միշտ կը մնայ մահուան դատապարտուած: Այդ ընթացքին իր աշակերտները՝ Ֆամ Վան Ֆոնկ, Ճիափ, Թրան Վան Ժիաու բուռն աշխատանք կը տանին երկրին մէջ, թերթեր կը հրատարակեն, կը լուսաբանեն ժողովուրդը:

Բայց երբ 1939ին Համայնավար կուսակցութիւնը օրէնքէ դուրս կը հռչակուի, անմիջապէս Հօ Շի Մինհ կ՚անցնի գործին գլուխը: Մայիս 1941ի վիէթնամցի համայնավար ղեկավարներ ժողով մը կը գումարեն Չինաստանի մէջ եւ հոն կը շարադրեն յայտարարութիւն մը որ կը դառնայ Վիէթմինի Սահմանադրութեան հիմը:

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Օռոռ կը հերքէ Հօ Շի Մինհի մասնակցութիւնը Թուռի ճակատագրական ժողովին, թէեւ ժամ Տիւքլօ ալ յիշեց այդ մասնակցութիւնը հեռատեսիլէն:

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ՆՈ՛ՅՆ ՑԱՒԸ, ԱՄԷՆ ՏԵՂ...

Դէպի արեւմտեան աշխարհ թեւ առնող ամէն Հայ, «իր ժողովուրդը փնտռելու» գործին կը սկսի խմբագրատուներէն կամ ակումբներէն...

Եթէ մատներու վրայ կը համրուին արձակուրդի կամ պտոյտի իր օրերը, այդ վայրերուն մէջ ալ... կը վերջանա՛յ աշխատանքը: Ժամուան մը խօսակցութիւն խմբագիրներուն հետ, կամ սուրճի մը շուրջ հոգեշահ զրոյց ակմբային յաճախորդներով, եւ ընդհանուր գաղափար մը կ՚ունենայ արդէն...

Կը կարծէ՞ք, որ աւելի ծանր պատասխանատուութիւն պահանջած ըլլայ «Հայութիւնը որոնելու եւ զայն ճանչնալու» առաքելութիւնը այն միւսներուն՝ որոնք, շրջապտոյտներէ իրենց դարձին, կը սիրեն մարգարէներու պայծառատեսութեամբ գուշակել գաղութներու ապագան կամ յանդիլ անառարկելի եզրակացութիւններու՝ անոնց ներկայ կեանքի մասին...

1956ին, ամիս մը ամբողջ, ծրագրուած ձեւով ու ժամերը եւ վայրկեանները արժեցնելու հեւքով մը, քաղաքէ քաղաք ու ... տունէ տուն շրջած եմ Ֆրանսայի մէջ: Փարիզ ու իր արուարձանները, Լիոն եւ շրջակայ աւանները ու մինչեւ Մարսէյլ: Վիէն, Սէնթ Էթիէն, Վալանս, Կրընոպլ ... սարօքն հանդերձ: Ամէն մէկ կեդրոնի մէջ՝ անդաստանիս ուղեկից կամ առաջնորդ ունենալով ընկերներ եւ բարեկամներ, որոնք (եթէ նոյնիսկ որոշ բաներէ հեռո՛ւ ուզած ըլլան պահել աչքերդ ու հոգիդ), քեզի հետ հեւասպառ վազած են՝ որպէսզի ոչ միայն բան մը տաս, բան մը ձգես հասած տեղդ, այլ մանաւանդ շատ բան առնես, շատ բան սորվիս ու զարգանաս...

Ֆրանսահայութեան կեանքէն սերտած իմ դասերս, հակառակ յաջորդող տասնէ աւելի տարիներու ընթացքին դէպի Լոյս Քաղաք ու Մարսէյլ երեք նոր ուղեւորութիւններուս, իրաւունք չեն տար ինծի այդ գաղութը ճանչցած ըլլալու յաւակնութիւնը ունենալու:

Ինչ որ պիտի ուզեմ ըսել, հետեւաբար, տպաւորութիւններ են միայն, թերեւս դիտելու եւ տեսնելու անձնական կարելիութիւններէ թելադրուած հաստատումներ:

1956էն 1969, խօսելով ինծի ծանօթ տարիներու իմ ուղղակի շփումներուն ճամբով միայն, Հայկական Արտասահմանի յատուկ ընդհանրական տեղեկատուութեան փաստը նաեւ Ֆրանսայի մէջ՝ չի կարօտիր տեղաբնակներու վկայութեան: Առանց ժխտելու մաքառումի ճակատներուն վրայ պատասխանատուութեան կոչուած մարդոց մասնակի ճիգերը՝ չընկլուզելու, իրատեսօրէն կը հաստատես, թէ պատռտած առագաստներով ու կլանիչ յորձանքներու դէմ անզօր կռիւ մըն է Հայութեան պայքարը նաեւ հո՛ս:

Այս բացատրութիւնն իսկ («Հայութեան պայքարը») կը թուի ինքնախաբութիւն մը ըլլալ, երբ պահանջներու եւ մատուցումի համեմատութիւնը չափանիշ նկատես ազգային կենսունակութեան: Թաւալող տասնամեակներուն, անմիջակաՆ անցեալի մէջ մեզի վերապահուած անտեսական, ընկերային ու հանրային դժուարութիւններու բերումով, սակայն նաե՛ւ մեր անծրագիր, կարճատես, օրը օրին ու կարկըտաններով միայն ապրելու հոգեբանութեամբ՝ առողջ ու ապահով գոյութեան մը կռուանները կորսնցուցե՛ր ենք արդէն:

Ղեկավար եւ առաջնորդող դասերու մեղքերը, թերացումներն ու կաղացումները տեսնել եւ անցնի՞լ սակայն...

Հապա՞ կրաւորական, անջիղ ու ինքնագոհ կեանքի ոճը՝ որ մեր ժողովուրդինը եղաւ...

Հայ կեանքի ողբերգութիւնն է դարերու վրայ տարածուող այն երեւոյթը, որ կը կոչուի համակերպում: Խորշակը մեզ ցրուեր է երկրէ երկիր ու ափէ ափ. նոր կայքերէ շատերուն մէջ՝ մեր համրանքին հետ տարեր ենք, մեզի հետ, մեր ազգային գիտակցութիւնը ու մեր ինքնութեան դրոշմը. վերապրող մնացորդացը եւ յետ Եղեռնի առաջին սերունդը կրցեր են կառչիլ կրթութեան եւ մշակոյթի իրենց բերդերուն, ազգային եւ քաղաքական իմացումներուն, ու մանաւանդ ցեղային նկարագիրը անխաթար պահելու անկարելի կարգախօսին: Սուտ մը չէ շատերու այն հաստատումն ու հաւատքը, թէ քաոսէն նոր կեանք ենք ստեղծեր մեզի համար, հիւրընկալ աստղերու տակ:

Սակայն եթէ չենք կրցեր քալել ժամանակին հետ ու ցեցը կերեր է մեզ, մեր աստիճանական ծանծաղումին մէջ դեր է խաղացեր անհատ հայ մարդուն ու հանրային մեր զանգուածնրու ենթակայութիւնը՝ պայմաններուն, առօրեային, անմիջականին, — միջավայրին: Ով ի՛նչ կ՚ուզէ թող ըսէ: Իր ղեկավարութեան, մեծերուն, մտաւորականութեաՆ կռթնող մեր ժողովուրդը տակաւին չէ կրցած ըմբռնել ազգային գոյութեան մեր դատին մէջ անհատապէս հայ մարդուն վերապահուած տեղը, իրաւունքներն ու պարտաւորութիւնները:

Ֆրանսահայութիւնը բացառութիւն մը չէր կրնար ըլլալ: Աւելի՛ն, յաւելեալ տըւեալներ ու պատճառներ ունէր — եւ ունի — աւազախրումի:

Փարիզի լոյսերը շլացուցած են մեզ, ինչպէս առհասարակ Արեւմուտքի ազատութիւնները բթացուցած են մեր զգայարանքները: Հեղեղն առեր՝ կը տանի՛: Շահնուրի «Նահանջ»ը, Զարդարեանի «Որբացող սերունդը», Փօլատեանի «Հայութենէ հրաժարումը» ողիմպոսեան բարձունքներէ դիտուած համայնապատկերներ են, սակայն Շաւարշ Միսաքեաններու 30ամեայ պատերազմը՝ «Յառաջ»ի սիւնակներէն ի խնդիր համրանքի ոգեկան փրկութեան, ամէնօրեայ սուզումներ էին Հայութեան արիւնին ու շունչին մէջ՝ հանապազօրեայ մեր տագնապանքին ու օրէ օր, ժամէ ժամ բացուող ձուլման երախներու դէմ յանդիման: Կոյր չեղաւ մեր ղեկավարութիւնը, եթէ նոյնիսկ իր շարքերուն մէջ կարճատեսներու թիւը մեծ եղաւ: Սակայն զանգուածը՝ որ սովոր է առհասարակ իր առաջնորդութեան մէջ փնտռելու հաւաքական մեր տժգունացման պատճառները, դժբախտաբար շրթունքով միայն արժեցուց հայապահպանումի իր ուխտն ու աղօթքը, կամ միամտութիւնը ունեցաւ հաւատալու թէ պարբերական ժամանցներով կարելի է իմաստ ու բովանդակութիւն տալ հոս ու հոն բարձրացող շէնքերու, ակումբներու, հանրային եւ միութենեկան հաստատութեանց...

Աւելի՛ն ալ պիտի ուզեմ ըսել:

Հայրենասիրութեան ու հայրենիքի մեր ըմբռնումներն իսկ բացասական ազդակ դարձան Արտասահմանեան մեր կեանքի գլխաւոր մարզերուն մէջ:

— «Ապահով, կենսունակ ու ծաղկուն հայրենի՛ք մը ունինք Արարատի շուքին տակ»...

Այս կարգախօսքը մեզ մղած պէտք է ըլլար Սփիւռքը ամրացնելու ոգեպէս, հողին ու հայրենիքին գաղափարը գիտութեան եւ ապրումի վերածելու, Արտասահմանեան մեր գոյութիւնը պայմանաւորելու զօրացումովը հայապահպանումի կռուաններուն, ազգային — համայնական եւ քաղաքական կազմակերպութիւններու, եւ ո՛չ թէ արդարում ու տուեալ՝ ծառայելու այն մտայնութեան, թէ անօգո՛ւտ ու անիմաստ է ազգ պահել հայրենի հողէն հեռու, պայքարիլ ազգային մեր ինքնութեան, հաւաքական պահանջներուն եւ իրաւունքներուն ի խնդիր:

Համայավարութիւնը, տարասփիւռ հայ կեանքի մէջ կրպակ բացող իր վաճառորդներով, հացկատակային հայրենասիրութեան բեմեր յարդարեց, Սփիւռքի մահը կանխահասօրէՆ երգելու իր գիտակցական փոյթով կրաւորատիպ թիւի մը վերածեց մեր ժողովուրդի անդէտ զանգուածները, ջրախառն հայրենասիրութեան մը ասպետութիւնը ստեղծեց եւ կեանքէն ու ճակատագրէն արդէ՛ն իսկ կորացած ուսերու, միտքերու եւ հոգիներու վրայ անտանելի տաժանքի մը վերածեց հայապահպանումի պայքարը...

×

Եթէ ընդհանրական ցաւն է, որ նաե՛ւ Ֆրանսահայութիւնը թեւաբեկ գաղութի մը վերածած է այսօր, իրատես այս հաստատումը պատճառ մը պէտք չէ ըլլայ սակայն գրական եւ յուսադրիչ իրագործումները անտեսելու...:

ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՈԳԵՐ

ՄԵՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

Մեր խօսքը աւելի արտասահմանի թերթերուն մասին է:

Հայրենիքի թերթերը կարելի չէ դասել մամուլի ընթացիկ ըմբռնումի սահմաններուն մէջ:

Անոնք չեն արտացոլացներ զանազան մտայնութիւններ, քաղաքական տարբեր տեսակէտներ, դիրքորոշումներ, որոնց գումարէՆ հնարաւոր ըլլայ եզրակացնել քաղաքական անկախ մտքի մը գոյութիւնը եւ զարգացումը:

Նման Խորհ. Միութեան բոլոր հրատարակութիւններուն, անոնք պետական ձեռնարկ են, եւ իբրեւ այդ՝ միայն կը ծառայեն արտօնուած միակ կուսակցութեան շահերուն եւ ամբողջատիրական վարչակարգին հետապնդած նպատակներուն, առանց ունենալու ճշմարտութեան, իրականութեան մտահոգութիւնը:

Այլ հոսանքներու կամ վարդապետութիւններու պատկանող գաղափարներ կամ վարչակարգը նուազագոյն չափով քննադատող գրութիւններ ոչ միայն տեղ չունին խորհրդային թերթերուն մէջ, այլեւ նոյնիսկ արտօնուած չեն որեւէ ձեւով մուտք գործելու եւ շրջագայելու Միութեան բովանդակ տարածքին վրայ:

Այս պատճառով, հայրենի ժողովուրդը հնարաւորութիւն չունի ազատօրէն հետեւելու արտասահմանի քաղաքական կեանքի անցուդարձերուն եւ հոլովոյթին:

Հակառակ ասոր, համայնավարութիւն կառուցող վարչակարգին պատասխանատուները կ՚ըսեն թէ իրական ազատ մամուլը իրենց մամուլն է, քանի որ պետութիւնը իր ծախքով, աշխատաւոր, բանուոր, գիւղացի, քաղաքացիներու տրամադրութեան տակ կը դնէ թերթերու էջերը՝ ազատօրէն արտայայտելու իրենց կարծիքը, բաղձանքը, դիտողութիւնը. մինչդեռ արեւմտեան երկիրներու մէջ, մեծ գումարներ պահանջող մամուլը կը գտնուի դրամատէրերու ձեռքը, որոնք տեղ կուտան միայն դրամատիրական շահերը պաշտպանող գրութիւններուն:

Առանց խորանալու երկու գրութիւններու մամուլի բաղդատութեան մէջ, կը բաւէ միայն մէկ կողմէն մտաբերել վերջերս ազատութիւնը ընտրած ռուս յայտնի գրող Քուզնեցովի տակաւին յիշողութիւններու մէջ թարմ եղող յայտարարութիւնները խորհրդային հրատարակչական պայմաններու մասին, միւս կողմէ՝ ա-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Բէսնէ, Նիազիի գտնուած տեղը:

— Ի՞նչ, դո՞ւն ալ կ՚ուզես ապստամբներու երթալ միանալ, գոչեց հրամանատարը խնդալով:

— Չէ, ես պիտի երթամ Նիազին մեռցընելու...

Տասնապետ Բաշիտ այս խօսքերը արտասանեց հաստատ ու միանգամայն հանդարտ ձայնով մը, իբր թէ ամենապարզ ու սովորական բան մը ըլլար ըսածը:

Հրամանատարը իր ստորադասեալին երեսը նայեցաւ զարմացական ակնարկով:

— Այո, շարունակեց միւսը, որոշեցի եւ երդում ըրի:

— Բայց դուն բանակէն չես կրնար բաժնուիլ, քանի որ պայմանագրուած ես:

— Ճիշդ ասոր համար, եկայ հրաման ուզելու թէ՛ Վեհափառ Սուլթանէն եւ թէ ձեզմէ:

— Կ՚ուզես որ քու որոշումդ հաղորդե՞մ Նորին Վեհափառութեան:

— Այո, եթէ հարկաւոր է:

— Ու եթէ Վեհափառ Սուլթանը քու մեկնումիդ ընդդիմանա՞յ...

— Դարձեալ պիտի մեկնիմ...

— Հակառակ իր կամքի՞ն:

— Այո, քանի որ երդում ըրած եմ... ուրիշ կերպ կարելի չէ ընել:

Հրամանատարը կը ճանչնար իր մարդը եւ գիտէր թէ կարելի չէր Բաշիտը ետ կեցնել իր տուած որոշումէն:

Վայրկեան մը խորհեցաւ եւ յետոյ ըսաւ.

— Լաւ, քանի որ կը պնդես, ըսածդ պիտի հաղորդեմ Վեհափառ Սուլթանին եւ իրմէ հրաման պիտի ուզեմ որպէսզի մեկնիս...

— Շնորհակալ եմ, փաշա էֆէնտի, միայն թէ կ՚ուզեմ մինչեւ վաղը ճամբայ ելլել:

— Ինչո՞ւ այդքան կ՚աճապարես:

— Այդպէս որոշեցի եւ երդում ըրի, պատասխանեց Ալպանացի տասնապետը, միամիտ հաստատամտութեամբ մը:

— Ուրեմն այսօր իսկ կը ջանամ Վեհափառ Սուլթանը տեսնել... արդեօք այս որոշումդ ուրիշին ալ հաղորդա՞ծ ես:

— Աստուծմէ, ինձմէ եւ ձեզմէ զատ ոչ ոք գիտէ, պատասխանեց Բաշիտ եւ եթէ Վեհափառ Սուլթանին իմացնէք, չորս հոգի միայն պիտի գիտնայ...: Կարծեմ պէտք չկայ որ մեզմէ զատ ուրիշներն ալ իմանան:

— Բնականաբար, Բաշիտ աղա, ու ես ալ ճիշդ այդ բանը պիտի ըսէի քեզի:

Բաշիտ աղա տեսակցութիւնը աւարտած համարելով՝ բարեւեց իր մեծաւորը եւ դուրս ելաւ քովէն:

Հրամանատարը, իր խոստումին հաւատարիմ, նոյն օրն իսկ առիթ գտաւ Ապտիւլ Համիտի հաղորդելու տասնապետին որոշումն ու խնդիրքը:

Ուրախութեան փայլակ մը անցաւ բըռնաւորին աչքերուն մէջէն ու չարաշուք ժպիտ մը ձեւացաւ շրթունքին վրայ:

— Հոս կանչել տուր Բաշիտ աղան, հրամայեց:

Քառորդ մը ետքը տասնապետը կը ներկայանար իր Վեհափառ տիրոջ, հրամանատարին ընկերակցութեամբ:

— Կ՚ուզես Բէսնէ՞ երթալ, հարցուց Ապտիւլ Համիտ բարեմոյն դէմքով մը:

— Վեհափառ տէր, երդում ըրի, պատասխանեց միւսը հանդարտութեամբ:

— Երդումը նուիրական է ամէն միւսիւլմանի համար, ըսաւ բռնաւորը, եւ նոյնիսկ ես իրաւունք չունիմ անոր դէմ ելլելու, նոյնիսկ եթէ կամքս այդպէս ուզէ:

Բաշիտ չպատասխանեց եւ գլուխը խոնարհած՝ սպասեց:

— Ե՞րբ կ՚ուզես մեկնիլ, հարցուց բըռնաւորը:

— Վաղը, Վեհափառ Տէր:

— Լաւ, կրնաս երթալ...

Յետոյ հրամանատարին դառնալով աւելցուց.

— Ըսէք որ իմ կողմէս հինգ հարիւր ոսկի նուէր տան Բաշիտ աղային:

— Աստուած մեր Վեհափառ Սուլթանին յաւիտեան կեանք շնորհէ, գոչեց տասնապետը խորապէս յ ուզուած այս կայսերական շնորհէն:

Հրամանատարը պատրաստուեցաւ մեկնիլ: Այն ատեն Բաշիտ աղա իր ամբողջ համարձակութիւնը ժողվելով ըսաւ.

— Յետին շնորհ մըն ալ կը խնդրեմ մեր Վեհափառ Սուլթանէն:

— Խօսէ, հրամայեց Ապտիւլ Համիտ բարեացակամ դէմքով մը:

— Թոյլ տուէք որ ձեր նուիրական ձեռքը համբուրեմ անդամ մը:

Բռնաւորը իր դողահար ու ոսկրոտ ձեռքը երկնցուց: Տասնապետը յուզուած քանի մը քայլ առաւ, ծունկի եկաւ ու երկիւղածօրէն համբուրեց արքայական ձեռքը:

— Աստուած հետդ ըլլայ, մրմնջեց Ապտիւլ Համիտ:

Բռնաւորը չափազանց գոհ մնացեր էր Բաշիտի այս անձնուիրութեան փորձէն ու մեծ յոյս դրած էր անոր վրայ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(217 – Շար.)

ռանց ճիգի հաստատել անիշխանութեան հասնող մամուլի ազատութիւնը, արեւ-մտեան ժողովրդավարութեան մէջ:

Արտասահմանի հայ թերթերը կը ներկայացնեն գաղութային կեանքի հարազատ պատկերը:

Այսինքն՝ բաժնուած են երկու այլամերժ կողմերու, առանց ունենալով Հայաստանի խորհրդային իրաւակարգը:

Հասկնալի է, որ մեր իրականութեան երկփեղկումը, որ ծնունդ կ'առնէ կուսակցութիւններու հակադրութենէն, եւ կը տարածուի անոնց հովանիին տակ գործող կարեւոր հաստատութիւններէն մինչեւ ամենայետին միութիւններուն եւ խմբաւորումներուն վրայ, ամէնէն աւելի ուժգնութեամբ արտայայտութիւն գտնէ մամուլի էջերուն մէջ:

Հասկնալի՝ անոր համար, որ մեր մամուլը կուսակցական գոյն ունի, բացի այն քանի մը թերթերէն եւ հրատարակութիւններէն, որոնք եթէ այդ գոյնը չունին, — չգտնուելով կուսակցական անմիջական, ուղղակի կամ անուղղակի հակակշռի տակ, — ուրիշ մասնաւոր գոյն ալ չունին, որովհետեւ իրենց պարագայական դիրքորոշումները զիրենք չեն հասցուցած հեղինակաւոր բարձրութեան մը, ուրկէ կարելի ըլլար լսելի դարձնել իրենց խօսքը ընդհանրապէս ազգային կեանքը յուզող հարցերու մասին եւ մասնաւորաբար միջ-կուսակցական տեղի կամ անտեղի վէճերու ընթացքին:

Թերթի մը կուսակցական պատկանելիութիւնը ինքնին թերութիւն պէտք չէ նկատել, հակառակ որ այս դրոշմէն կը բխին կարգ մը անպատեհութիւններ, որոնցմէ գլխաւորը կուսակցական փրոփականտի թիւր ըմբռնումն է: Այսինքն՝ լռել իր կողմի անբաղձալի եւ դիմացի յաջող, գովելի երեւոյթներուն վրայ եւ խօսիլ իր կողմի յաջողութիւններուն եւ դիմացինի ձախորդութիւններուն մասին: Անշուշտ չափազանցելով:

Այս կողմէն գրող մը մեծարժէք ստեղծագործութիւնո՞վ մը կ'օժտէ հայ գրականութիւնը, միւս կողմի թերթերը կը պահեն քար լռութիւն: Կը պահեն գերեզմանային լռութիւն, նոյնիսկ երբ իր գործերով անմահացած գրագէտ մը փակէ իր աչքերը:

Հայաստան կը ծաղկի՛:

Մեր բոլոր թերթերը անխտիր, ուրախութեամբ եւ հպարտութեամբ կ'արձանագրեն հայրենիքի ձեռք բերած յաջողութիւնները բոլոր մարզերուն մէջ: Բայց ամէն ինչ անիւի վրայ չընթանար, նոյնիսկ հայրենիքին մէջ, ինչպէս ամէն ինչ լաւ չընթանար որեւէ երկրի մէջ: Առէ՛ք Ամերիկայի, Անգլիոյ, Ֆրանսայի թերթերը: Որքա՛ն քննադատութիւն իշխանութիւններու հասցէին: Որքա՛ն մատնանշում թերութիւններու, ձախորդութիւններու, յուսախաբութիւններու: Կարծէք երկիրը անդունդին ծայրն է:

Բայց արտասահմանի թերթերուն մէկ մասը միշտ լուռ կը մնայ հայրենիքի բացասական կողմերու մասին եւ հայրենասիրութեան պակասով կը դատապարտէ միւս հատուածը, որ կը գրէ այս մասին, կը գրէ ցաւով, սեւը ճերմակ տեսնելու ակնկալութեամբ, յոյսով եւ փափաքով: Այո՛, հայրենիքի թշնամիներ կը նկատուին անոնք, որ կը խօսին այս տխուր երեւոյթներու մասին: Միթէ կարելի՞ է, որ նման երեւոյթներ գոյութիւն ունենան ներկայ վարչաձեւին տակ: Սո՛ւտ կը խօսին, կ'ուզեն վարչաձեւը քննադատել, հայրենիքէն հեռացնել զանգուածները:

Ի՞նչ կապ հայրենիքը սիրելու եւ վարչաձեւը քննադատելու կամ տխուր երեսները մատնանշելու միջեւ: Մէկը կ'արդիլէ՞ միւսը: Թէ պարզապէս կ'ուզուի հայրենիքին սէրը տարածել նաեւ վարչաձեւին վրայ, ջանալով նոյնացուած ներկայացնել հայրենիք եւ վարչաձեւ:

Բայց կը պատահի երբեմն, որ դիտողութեան, քննադատութեան ձայն բարձրանայ նաեւ հայրենիքէն, ուղղակի մատնանշելով կամ թատրոնի եւ վիպակի ձեւով ու առակի ճամբով: Այն ժամանակ միայն տրուած կը նկատուի կանաչ լոյսի ազդանշանը ու մինչ այդ լռած արտասահմանեան թերթերը կ'անդրադառնան բացասական երեւոյթներուն վրայ, սակայն զգալիօրէն մեղմ շեշտով:

Կրնանք հարց տալ նաեւ, թէ մեր թերթերը ո՞ր չափով, օրինակի համար, կը զգաղին ազգային իշխանութիւններով, անոնց ժողովական կեանքով կամ անոնց հովանիին տակ գործող կրթական հաստատութիւններով, ուր կարելի է միշտ անհրաժեշտ բարեկարգութիւններ մըտցնել:

Մամուլի պարտականութիւնն է լուսաբանել, զարգացնել, առաջնորդել հանրային կարծիքը:

Անկասկած որ, կուսակցական թերթերը պիտի պարզեն կուսակցութեան գաղափարները, տեսակէտները, դիրքորոշումները: Հարկ եղած պարագային պիտի պայքարին, նոյնիսկ բուռն կերպով, ոչ թէ պայքարի՝ այլ գաղափարի սիրոյն, ոչ թէ հասարակ՝ այլ պարկեշտ ձեւով:

Դիւրին է կիրքեր հրահրել, անհամաձայնութիւն սերմանել, գաղութային կեանքի անդորրութիւնը խանգարել:

Բայց քաղաքական որոշ պատասխանատուութիւն վերցուցած մարդիկ պէտք է հարց տան, թէ ո՞վ կը շահի այս երկփեղկումէն: Ա՞զգը, ժողովո՞ւրդը, հայրենի՞քը, որոնց անունով կը խօսին ամէնքը: Թէ գաղութներու տկարացումը, ամլութիւնը, կը նպաստէ՞, թէ կը վնասէ ազգապահպանման գործին, Հայկական Դատին:

Ընդհակառակն. մամուլը, կուսակցական մամուլը պէտք է ցոյց տայ հանրային կարծիքին, որ կրնայ ստեղծել իրերհասկացողութեան մթնոլորտ կարգ մը ընդհանրական բնոյթ կրող հարցերու շուրջ, որոնք վեր պէտք է մնան ամէն տեսակ վէճէ եւ անհամաձայնութենէ: Այն ժամանակ իմաստ կը ստանան գաղափարական հակասութիւնները, պայքարները, որքան ալ սուր եւ անզիջող ըլլան անոնք: Միանուագ, շարունակական, անիմաստ, հակասական եւ այլամերժ կեցուածքը կը ջլատէ ամէն ճիգ եւ աշխատանք, որ կը տարուի արտասահմանի դժուար պայմաններու մէջ ընթացող կեանքը բարւոքելու:

Հայ մշակոյթը, հայապահպանումը, հայ լեզուի մաքրութիւնը արտասահմանի թէ հայրենիքի մէջ, կրթական մտահոգութիւնը, ցեղասպանութեան դատապարտութիւնը, հողային ներքին թէ արտաքին պահանջները, որոնք Հայ Դատին հիմը կը կազմեն, այն նիւթերէն են, որոնք իրենց համահայկական հանգամանքով, համահայկական, ներդաշնակ ճիգեր կը պահանջեն:

Հայ մամուլը մղում պէտք է տայ հաւաքական, հասարակաց ճիգերուն, միեւնոյն ատեն հանդիսանալով անոնց արտայայտիչը:

Մեր թերթերը նաեւ գաղութային կեանքին արտայայտիչը կը հանդիսանան: Գաղութէ գաղութ ձգուած կամուրջ են: Իւրաքանչիւր շրջանի թերթ աւելի տեղ պէտք է տայ այլ գաղութներու կեանքին, ջանալով ստեղծել արտասահմանեան դիմագիծ մը, հայ ժողովուրդի ընդհանրական շահերը պաշտպանելու ժամանակ հաւաքական դիրքորոշումներով հանդէս գալու համար:

Չմոռնանք նաեւ, որ հայ թերթերը չեն դադրիր լրագիր ըլլալէ: Իրենց ազգային առաքելութեան կողքին, ունին հիմնական դեր մը. տեղեկատուութիւն: Առանց բաղդատելու օտար թերթերուն հետ, որոնց լայն հնարաւորութիւններէն եւ կարելիութիւններէն զուրկ են մեր թերթերը, ընդունինք սակայն, որ այս ուղղութեամբ ալ հայ հասարակութիւնը աւելին պահանջելու իրաւունք ունի:

ՎԱՐԴԳԷՍ ՏԷՐ-ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Ռումանացի մը Պարսկաստան կ'երթայ եւ Կասպից ծովու ձկնկիթին (խաւեար) համը կը նայի:

— Սեւ ծովու ռումանական ձկնկիթը աւելի համով է, կ'ըսէ:

— Ո՛չ, կը հակաճառէ Պարսիկը: Կասպից ծովու պարսկական ձկնկիթը ամէնէն համեղն է:

Տարակարծութիւնը կը շարունակուի քանի մը վայրկեան: Ամէն մէկը իր երկրի արտադրութիւնը կը գովաբանէ: Վիճաբանութիւնը երթալով կը տաքնայ ու քիչ կը մնայ որ կռիւ ծագի երկուքին միջեւ:

Սակայն, յանկարծ կը դադրի վէճը եւ Ռումանացին ու Պարսիկը իրարու ձեռք կուտան ու կ'ողջագուրուին բարեկամաբար:

Ի՞նչ էր պատահած:

Երկուքն ալ համաձայն եղած էին, թէ ամէնէն դէշ ձկնկիթը ռուսականն էր...:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Այն խօսքերը, որ պէտք է ասուէին
այնպէս տեղին ու ժամանակին
Մենք մոռացանք:
Մենք այդ խօսքերը թաղեցինք հողի մէջ
Եւ հողի վրայ կախուեցին ծառեր,
կոյր ծառեր,
Որոնք շօշափեցին օդը եւ չիմացան
իրենք երկնքի՞ մէջ են,
թէ երկրի վրայ:
Այդ ծառերը, որ յետոյ պէտք է մեռնէին,
այնպէս տեղին ու ժամանակին,
Մենք կտրեցինք վառելու համար:
Իսկ ձմրանը,
Երբ տաքանում էինք վառարանի կողքին
նստած,
Մենք նայում էինք իրար եւ յիշում այն
խօսքերը,
Որ թէեւ պէտք է ասուէին,
Բայց մենք մոռացանք:

ՀԷՆՐԻԿ ԷԴՈՅԵԱՆ

ԻՆՉԵՐ ԳՐԵՑԻՆ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԵՂԾ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

5

ԽՈՐՀՐԴԱՆՇԱՆ ՄԸ

Դաշնակիցները կը պայքարին որպէսզի իւրաքանչիւր ազգ իրաւունք ունենայ իր ուրոյն ճակատագիրը ազատօրէն կերտելու:

Ալզաս-Լոռէնի վերադարձը դէպի իր ընտրեալ հայրենիքը պիտի ըլլայ առաջին խորհրդանշանը իրաւունքին տարած յաղթանակին բիրտ ուժի վրայ, Արեւմուտքի մէջ:

Պէտք է որ, Արեւելքի մէջ ալ, հայ ազգը ձերբազատի Թուրքերու բռնակալութենէն եւ Քիւրտերու վայրագութենէն: Ո՛չ մէկ ազգ այնքան անողոք մարտիրոսութիւն մը կրած է որքան հայ ազգը: Ինքնավար Հայաստան մը կը դառնայ ուրեմն ամէնէն յստակ խորհրդանշանը արդարութեան յաղթանակին:

ԱՆԹՈՒԱՆ ՄԵՅԵԷ
(Փրոֆեսէօր՝ Քոլէժ տը Ֆրանսի)
Փարիզ, 7 Դեկտեմբեր 1917

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳՈՂԳՈԹԱ, գրեց Թէոդիկ, Մատենաշար Ապրիլեան Եղեռնի թիւ 11 եւ 12, տպարան՝ Կաթողիկոսարան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ:

ԿԵԱՆՔԸ ՈՐ ԱՊՐԵՑԱՅ, գրեց Պետրոս Տատուրեան, Մատենաշար Ապրիլեան Եղեռնի թիւ 13, տպարան Կաթողիկոսարան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (573)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Կորսուեցէք ասկէ, թէ ոչ օդը կը հանեմ պատնէշը:

— Օ՞դը պիտի հանես. ըսաւ զինուոր մը, բայց դուն ալ միատեղ պիտի ելլես:

— Ես ալ միատեղ պիտի ելլեմ. պատասխանեց Մարիուս:

Եւ ջահը վառօդի տակառին մօտեցուց:

Սակայն ալ պատնէշին պատուարին վրայ ոչ ոք կար: Յարձակողները թողելով իրենց մեռելներն ու վիրաւորները անկարգութեամբ խոյս կուտային եւ կ'աներեւութանային մթութեան մէջ:

Պատնէշը ազատուած էր:

ԳԼՈՒԽ ԽԵ.

ԺԱՆ ԲՐՈՒՎԷՐԻ ՈՏԱՆԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ամէնքն ալ Մարիուսին բոլորտիքը հաւաքուեցան: Գուրֆէյրագ անոր վիզին փարելով.

— Ուրախ եմ քեզ տեսնելուս, ըսաւ:

— Ինչ երջանկութիւն, ըսաւ Գօմպըֆէր:

— Պատեհ ժամանակ եկար, ըսաւ Պօսիւէ:

— Եթէ դուն չըլլայիր, մեռած էի կրկնեց Գուրֆէյրագ:

— Եթէ դուք չըլլայիք, մէկալ աշխարհքը պիտի ըլլայի հիմա, վրայ բերաւ Կավռօշ:

— Ո՞վ է պարագլուխը, հարցուց Մարիուս:

— Դուն, ըսաւ Անժօլրա:

Մարիուս առաւօտէն ի վեր ուղեղին մէջ հնոց մը, հիմակ ալ յորձանք մը ունէր:

Մարիուս առաւօտէն ի վեր ուղեղին մէջ հնոց մը, հիմակ ալ յորձանք մը ունէր:

Մարիուս իր մտքին այս միդապատ վիճակին մէջ չճանչցաւ Ժավէրը, որ ցիցին կապուած՝ գլուխը չէր չարժէր բնաւ պատնէշին յարձակումը կրած միջոցին եւ որ ապստամբութեան իր բոլորտիքը յուզուիլը կը դիտէր մարտիրոսի մը համակերպութեամբ եւ դատաւորի մը վեհութեամբը: Մարիուս եւ ոչ իսկ նշմարեց զայն:

Սակայն յարձակողները ալ չէին թընդար. փողոցին ծայրը անոնց քալելը եւ վխտալը կը լսուէր, բայց չէին յարձակեր թերեւս հրամաններու սպասելով, կամ թերեւս այս անառիկ ամրոցին վրայ նորէն խուժելէ առաջ ձեռնտու զօրքի ըսպասելով: Ապստամբները պահնորդներ դրեր էին եւ ոմանք ալ՝ բժշկական դպրոցի ուսանող ըլլալով սկսեր էին վիրաւորները դարմանել:

Սեղանները կապելայէն դուրս նետուած էին՝ բացի երկուքէն, որոնք վերի պատրոյգի եւ փամփուշտի համար ներսը ձգուած էին, նաեւ այն սեղանէն, որու վրայ դրուած էր Մապէօֆ: Դուրս նետուած սեղանները պատնէշին վրայ դրուած էին եւ ստորին սրահին մէջ այս սեղաններուն տեղ Հիւշլու խաթունին եւ սպասուհիներուն անկողինները յաջորդեր էին:

Այս անկողիններուն վրայ տեղաւորուած էին վիրաւորները: Իսկ կապելային մէջ բնակող երեք խեղճ արարածները, այսինքն Հիւշլու խաթունը եւ երկու ըսպասուհիները յայտնի չէ թէ ի՛նչ եղած էին: Սակայն այս խեղճերը վերջապէս դինեմառանին մէջ գտնուեցան պահուած, փաստաբաններու պէս, ըսաւ Պօսիւէ եւ յետոյ շարունակեց.

— Կինե՛րը քանիի՞ կ'առնես:

Կսկծալի մորմոք մը տխրութեան փոխեց պատնէշին ազատման ուրախութիւնը:

Ապստամբները հրաւիրեցին միատեղ հաւաքուելու: Մէկը կը պակսէր: Ո՞վ... ամէնէն սիրելիներէն մէկը, այսինքն Ժան Փրուվէր: Վիրաւորներուն մէջ փնտռեցին զայն, բայց չգտան. մեռնողներուն մէջն ալ փնտռեցին, բայց դարձեալ չգտնուեցաւ:

Քոմպըֆէր Անժօլրային ըսաւ.

— Անոնց ձեռքը ինկած է մեր բարեկամը. անոնց ոստիկանի գործակալն ալ մեր ձեռքն է: Կարեւորութիւն ունի՞ քեզի համար այս լրտեսին մահը:

— Այո՛, պատասխանեց Անժօլրա, բայց Ժան Փրուվէրի կեանքը աւելի կարեւոր է ինծի համար:

Այս խօսակցութիւնը տեղի կ'ունենար վարի սրահը, Ժավէրի ցիցին քով:

— Ապա ուրեմն, կրկնեց Քոմպըֆէր, թաշկինակս գաւազանիս ծայրը կապեմ եւ իբր պատգամաւոր երթալով առաջարկեմ իրենց մարդը մերինին հետ փոխանակել:

— Մտիկ ըրէ, ըսաւ Անժօլրա իր ձեռքը Քոմպըֆէրի թեւին վրայ դնելով:

Փողոցին ծայրը զէնքերու շաառչիւն մը կար, որու նշանակութիւնը յայտնի էր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Պօմոնի Ս. Գր. Լ. եկեղեցւոյ մէջ

Կիրակի, 14 Սեպտ. 1969ին, Խաչվերացի տօնին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Պօմոնի Ս. Գր. Լս. եկեղեցւոյ մէջ, եւ յաւարտ պատարագի, ինչպէս անցեալ տարի, աւանդական մատաղօրհնութիւն կը կատարուի: Կը պատարագէ, քարոզէ եւ մատաղի օրհնութիւնը կը կատարէ Թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆ

Սկիզբը պատարագի՝ ժամը 10ին, քարոզ՝ ժամը 11,15ին, մատաղօրհնութիւն՝ ժամը 12ին:

Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել Թաղա-կանութեանս կամ Առաջնորդարանի Օ-ժանդակ Տիկնանց Մխիթեան, 372 Շրմէն տը Սէն ժիւլիէն:

Ձենումը կը կատարուի Հինգշաբթի Սեպտ. 11, ժամը 5,30ին եկեղեցւոյ բակին մէջ:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Վարսենիկ Վարդապետեան 10 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ 20 ֆր. Փարիզի եկեղեցւոյ, իբրեւ մոմի դին: (Տառնալ «Յառաջ»էն):

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՐՋԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ Մարսէյլի հայկական դասըն-թացքներու վերամուտի արձանագրութիւնները կը սկսին Սեպտ. 8ին, ամէն օր կէսօրէ առաջ ժամը 10–12, Բարեզործական սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, Մարսէյլ:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ իր հովանաւորած հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի 11 Սեպտեմբեր հինգշաբթի օր, համայնքիս Հոգեւոր Հովիւ Նարեկ քահանայ կը կատարէ հին եւ նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները մինչեւ հինգշաբթի 18 Սեպտեմբեր:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ամերիկայէն Տիկին Սրբուհի Պաղտասարեան կը փնտռէ իր քրոջ աղջիկը Ֆիլոմ Մարգարեան: Հօր անունը Յակոբոս Տէր-Մարգարեան կամ Կարապետեան, Ֆրանսա եկած է Ռումանիայէն (Օվա-ճըզցի):

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Պ. Պատրիկ Պետեանի

1, Rue Ampère — Vélizy - 78.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը դէպի ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

Ֆրանսահայ կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գաղինօ տը Շարպոնիէրի չքեղ սրահնե-րուն մէջ:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ վարդապետի ծննդեան հանրահաւաքը կը կատարուի համագաղութային մեծ չուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, կիրակի օր:

ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ» ՀԱՅՑ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Փարիզի համալսարանական ոստանի «Մարի Նուպար» Հայկ. Տունը կ'ընդունուին այն հայ ուսանողները, որոնք Ֆրանսայի զանազան վայրերէն կամ արտասահմանէն կը դիմեն եւ կը ներկայացնեն հետեւեալ պայմանները.—

Ա) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաքալորէայի) կամ համապատասխան վկայականը:

Բ) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի համալսարանի ճիւղերէն մէկուն կամ բարձրագոյն ուսման դպրոցի մը մէջ: Լիսէները կամ երկրորդական վարժարանները բարձրագոյն դպրոց չեն նկատուիր:

Գ) Հայկական Տան մէջ բնակողները կ'օգտուին ոստանի ուսանողական ճաշարէն, ամէն դիմով: Հայ ուսանողական տունը ունի իր մատենադարան – ընթերցասրահը, իր հաւաքոյթի սրահը, նախաճաշի սպասարկութիւնը եւ բնակութեան բոլոր արդիական պայմանները:

Դիմումները պէտք է կատարուին ուսումնական տարեշրջանին սկիզբին, մինչեւ Սեպտեմբերի վերջը: Դիմողներուն կը դրկուին ոստանի վարչութեան կողմէ տրուած հարցաթերթերը, որոնք պէտք է լեցուին, կցելով պահանջուած թուղթերը, եւ վերադարձուին մեզի:

Այս թուղթերն են.—

1) Խնդրագիրը (երկու օրինակ) ոստանի տնօրէնութեան.

2) Ցանախելի դպրոցին արձանագրութեան թուղթը:

3) Ուսանողի նախապէս յաճախած վարժարանին վկայագիրը:

4) Եթէ կարելի է ուսանողի ուսուցիչին կողմէ յանձնարարագիր մը:

5) Ցանձնառութեան թուղթ մը, որով ուսանողը կը յայտնէ թէ պիտի յարգէ ոստանին կանոնները:

6) Ուսանողին ծնողքին կամ պաշտպանին յանձնառութիւնը ոստանին ծախքը (ամսական վարձքը) վճարելու:

7) Ծննդեան վկայագիրը:

8) Բժշկական վկայագիրը:

9) Երեք հատ փոքրիկ լուսանկար:

10) Նամակի բաց պահարան մը, ուսանողի հասցէով եւ դրոշմաթուղթով:

Դիմումները պէտք է ուղղուին Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդրոնական Ցանձնաժողովին:

Դիմումներու թղթածրարը Եւրոպայի Կեդր. Ցանձնաժողովի երկու ներկայացուցիչէն եւ ոստանի վարչութեան մէկ ներկայացուցիչէն բաղկացած յանձնախումբի մը կողմէ քննուելէ յետոյ, թեկնածուներու ընդունելութիւնը կը կատարուի Սեպտեմբերի վերջը, այսինքն ուսումնական նոր տարուան սկիզբը: Այս թուականը անցնելէ յետոյ որեւէ դիմումի ընթացք չի կրնար տրուիլ:

Արտասահմանէն եկող ուսանողներուն մասնաւորապէս կը յանձնարարենք որ Փարիզ գալէն առաջ հմտութիւն ձեռք բերեն Ֆրանսերէն լեզուի մէջ, որպէսզի դժուարութիւն չկրեն իրենց ուսման հետեւելու համար:

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
Հասցէ
U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75-Paris (16e)

ԺԸՆԵԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ ՕԾՈՒՄԸ

14 Սեպտեմբեր 1969, կիրակի, Ս. Պատարագէն յետոյ կազմակերպուած է մասնաւոր ճաշ մը օտար հրաւիրեալներուն համար: Իսկ նոյն երեկոյեան զարմեալ ճաշ մը մի միայն Հայերուն համար: Ճաշ-չափին է իւրաքանչիւր անձի համար 35 զուիցերական ֆրանք: Մասնակցիլ փափաքողները այժմէն կրնան արձանագրել ուխլ Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դիւանը՝ մինչեւ Սեպտեմբեր 3: (15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ 8րդ: Հեռ. 359–67–03):

ԴԻՒԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվար տը Նոռ, Լը Ռէնսի
Հեռաձայն 927–01–72:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԱՆԱՐԱՏ ԳՂՈՒԹԵԱՆ

Բոյրերու դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են: Կ'ընդունուին չորսէն 12 տարեկան աղջիկներ, գերեզմիկ եւ դիշերօթիկ, դպրոցը կը հետեւի պետական ուսմանց, ինչպէս նաեւ հայերէնի դասաւանդութեան:

Տանօթութեանց համար դիմել վարչութեան, ամէն օր բացի կիրակիէ:

73, Աւ. Հաւրի Պարպիւս,
95, Առնուվիլ լէ Կոնէս:
Հեռաձայն՝ 985 – 01 – 79
(Շոգեկառք առնել կար տիւ Նոռէն):

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐԸ

Բացուած է 1969 – 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները:

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, դրաւոր կամ անձամբ:

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան):

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, դրաւոր կամ հեռաձայնով:

Հեռ. 027–18–28

PARENTY
ET
DESROUSSEAUX
AGENCE DE VOYAGE
7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)
Métro :
Quatre-Septembre ou Opéra
Tél. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար — օդանաւ, շոգենաւ, երկաթուղի օդանաւային բոլոր ընկերութիւններու միջոցով (ամերիկեան, ֆրանսական, գերմանական, թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունական եւայլն եւայլն):

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը:

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9–12 եւ 14–18:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Ալ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «կատակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱՁՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Յեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք-Խնուս (Տարօնի չրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.
(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ՏՈՒՔ. Ց. ՏԷՐ-ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Հայկական կիլիկիա	8 ֆր.
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր չրջակաները, Պէյրութ, թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԴԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԶՈՒԹԻՒՆ, Վենետիկ	400 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԶՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Աւետիք Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
9
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
9 SEPTEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11068 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.608

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ԿՈՒՏԱՅ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԻՍՐԱՅԷԼ ՕԴԱՆԱԻ ԿԸ ՍՏԱՆԱՅ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Լիբանանի վիճակը օրէ օր աւելի բարդ է եւ մեծ դժուարութիւններ ունի կառավարութիւնը կացութեան տէրը մնալու համար: Ծանօթ է որ չորս ամիս է Լիբանան դահլիճ ալ չունի եւ Քարամէի հրաժարեալ կառավարութիւնն է որ կը վարէ «ընթացիկ գործերը»: Այս իսկ պատճառ է որ քաղաքական անշարժութեան մատնուած ըլլայ եւ բոլորովին կղզիացած ալ զգայ ինքզինքը իսրայելեան յարձակումներուն դէմ:

Պէյրութի քաղաքական շրջանակները մտահոգ են ապագայի մասին եւ աւելի քան երբեք համոզուած որ Իսրայէլ ի նպաստ իրեն պիտի շահագործէ պաղեստինեան քոմանտօներու ներկայութիւնը հարաւային Լիբանանի մէջ: Ասոր վրայ կ'աւելնայ նաեւ այն իրողութիւնը որ մեծ պետութիւնները «երեսի վրայ» ձգած են Լիբանանը եւ արաբական երկիրներն ալ մասնաւոր բարեկամական վերաբերում մը չունին:

Իրաց այս կացութեան մէջ է որ լիբանանեան կառավարութիւնը 24 ժամուան պայմանաժամով վերջնագիր մը ուղղած է Պաղեստինեան Ազատագրութեան Կազմակերպութեան եւ պաղեստինեան զինեալ կռիւներու հրամանատրութեան, պահանջելով որ Օգոստ 28ի միջադէպին հեղինակները արդարութեան յանձնուին: Լիբանանեան բանակը սպառնացած է քանդել տաղաւարները զորս Պաղեստինցիք կը գործածեն իբրեւ գրասենեակ: Բայց վերջին պահուն Լիբանանցիք 48 ժամով երկարաձգեցին պայմանաժամը, տրուած ըլլալով մանաւանդ որ պաղեստինեան կազմակերպութեանց պատուիրակութիւն մը Գահիրէէն Պէյրութ պիտի երթար որպէսզի փորձէ լուծում մը գտնել տագնապին, Պէյրութի ղեկավարներուն հետ տեսակցելով: Դիւրին չէ ոչ ալ հաւանական սակայն կարգադրութիւն մը ընել այդ առընչութեամբ: Պաղեստինցիները կը մեղադրեն լիբանանցի զինուորները որ տեւաբար կը գրգռեն զիրենք: Քոմանտօներու մէկ պարագլուխը յայտարարած է. «Լիբանանեան իշխանութիւնները կը խորհին ի վերջոյ թէ ա նգամ մը որ փողոցը անտարբեր դառնայ այս անվերջանալի կացութեան, կրնան մեզ նեղը դնել, կղզիացնել, վռնտել հարաւային Լիբանանէ առանց ժողովրդական ապստամբութեան մը վտանգին, որ կրնայ դիւրաւ քաղաքացիական պատերազմի վերածուիլ: Այս իշխանութիւնները կը սխալին: Կրակին հետ կը խաղան եւ ի վերջոյ Լիբանան պիտի ստանձնէ իր արաբական պատասխանատուութիւնները»:

× Իսրայէլ զոհ է որ Ամերիկա յանձնեց Ֆանթոմ օդանաւերը եւ այս առթիւ անգամ մը եւս Փարիզէն կը պահանջէ 50 Միռաժները: Նկատի կ'առնուի որ այս օդանաւերը, հինէն ապսպրուած, նոր կը յանձնուին, այսինքն ճիշդ Լիբիոյ պետական հարուածին վաղորդայնին: Այս կէտը անշուշտ չէ վրիպած նաեւ Ռուսերուն եւ Արաբներուն աչքէն:

ՀՕ ՇԻ ՄԻՆՀ

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՌԱՆՑ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Եւ չինական իշխանութիւններու եւ իրենց մէջ տեղի կ'ունենաչ կարգ մը անհաւատալի միջադէպեր, որովհետեւ Չինաստան, որ այն ատեն ազգայնական էր, կ'ուզէր զանոնք գործածել Ճափոնցիներուն դէմ եւ նոյն ատեն կը վախնար համայնավարական բոյն մը հաստատելէ երկրին հարաւայիչ սահմաններուն վրայ: Հօ Շի Մինհ ամիս մը բանտ կը մնայ, յաջորդ ամիսը բանտէն կ'արձակուի եւ կը ստանայ հարիւր հազարաւոր տոլարներու օժանդակութիւն մը, նայած Քուոմինթանկի ներկայացուցիչ մառեշալ Չան Ֆաքվէի տրամադրութեան:

Եւ Քուոմինթանկի հետ իր յարաբերութիւնները կանոնաւորելու համար, (որովհետեւ հոն իր ունեցած թղթածրարը շարուած էր շատ վտանգաւոր պիտակին տակ) կ'որոշէ հիչ անունը փոխել եւ կոչուիլ իր վերջին բայց հանրածանօթ անունով՝ Հօ Շի Մինհ, որ կը նշանակէ «Լուսաւորիչ»:

1945, ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Այս թուականին՝ Հօ Շի Մինհ կը սկսի գործնականօրէն միջամտել երկրին քաղականութեան: Իր օգնականներով կ'անցնի հնդկաչինական սահմանէն ներս, ու կը հատատուի Թայ Նկույէն քաղաքը, որ կը դառնայ իրենց կեդրոնատեղին: Կը յաջողին այդ քաղաքի պահակազօրքը ոտքի հանել Ֆրանսական իշխանութեան դէմ, ու կամաց կամաց իրենց ազդեցութիւնը կը տարածեն Քաօ Պանկ եւ Լանկ-Սոն քաղաքներու վրայ: Ֆրանս. կառավարութիւնը կ'որոշէ հակազդել, եւ 1945 Մարտ 10ին ուժեր կը ղրկէ Վիէթմինի դէմ, որ կը մատնուի նեղ կացութեան:

Նոր անակնկալ՝ Ճափոնցիները կ'արշաւեն Հնդկաչինի վրայ, ստոյգ ոչնչացումէ փրկելով Հօն եւ իր կողմնակիցները: Ճիշդ է որ Ճափոնցիները հակառակ են Վիէթմինի, սակայն ժամանակ չեն ունենար գործադրելու անոր դէմ տրուած որոշումները, որովհետեւ 1945 Օգոստոս 6ին, կը պայթի Հիրոշիմայի ռումբը:

Չորս օր վերջ Հօ Շի Մինհ կը յայտարարէ ընդհանուր ապստամբութիւն: Յարմարագոյն առիթն է: Ճափոն զգետնուած է, եւ Ֆրանսական ուժերը զինաթափ ու արգելափակուած:

Սեպտեմբեր 2ին կը հռչակուի անկախութիւն եւ Հանրապետութիւն: Հանօյցիները կ'իմանան որ իրենց նախագահը մի ոմն Հօ Շի Մինհ մըն է: Իրենց համար կատարեալ անծանօթ մը: Եւ հակառակ անոր որ լսած են իր բիրտ վարմունքին մասին, ժողովուրդը կամաց կամաց կը կապուի անոր:

Ֆրանսա, որուն բանակը տակաւին քայքայուած վիճակ մը ունի, կը ստիպուի բանակցիլ: Հանօյ կը ղրկէ զօրավար Լըքլէրը, Քուֆրայի եւ Սթրազպուրկի հերոսը, եւ ծովակալ Տարժանլիէօն: Եւ 1946 Մարտ 6ին կը ստորագրուի համաձայնութիւն մը, որով Հնդկաչինը աստիճանաբար պիտի տիրանայ իր անկախութեան:

Սակայն 1946 Դեկտ. 19ին այդ Համաձայնութիւնը կը խզուի, եւ Հօ Շի Մինհ կրկին ապստամբ կը դառնայ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ՓԵՔԻՆԻ ՄԻՋԵՒ

Այս անգամ սակայն Հօ Շի Մինհի դիրքը աւելի զօրաւոր է: Ունի կազմակերպուած բանակ մը, ճարտար ռազմագէտ մը՝ Վօ Նկիւյէն Ճիափ եւ երկու վիթխարի դաշնակիցներ՝ համայնավար Խորհ. Միութիւնը եւ ազգայնական Չինաստանը որոնք մեծ քանակութեամբ զէնք ու զինամթերք կը հասցնեն:

1947էն մինչեւ 1950, փարթիզանական կռիւները կը վերածուին ճակատամարտերու, որոնք կը վերջանան Տիէն Պիէն Ֆույի փոթորիկով:

1954 Յուլիս 21ին, Ժընեւի ժողովէն ետք կը ծնէր անկախ Վիէթնամը երկրորդ անգամ ըլլալով, բայց այս անգամ երկուքի բաժնուած:

1955ին, Հօ Շի Մինհ իշխանութիւնը կը յանձնէ Ֆամ Վան Տոնկի: Սակայն տրուած ըլլալով հողային բարենորոգումներու ձախողութիւնը, Հօ կրկին բեմ կ'իջնէ: Միշտ այսպէս եղած է, երբ գործերը լաւ չեն ընթանար, անմիջապէս կոչ կ'ուղղեն «հօրեղբայր» Հօյի:

Ի՞նչ եղաւ իր իսկական դերը Վիէթնամեան պատմութեան վերջին փուլերու զարգացման մէջ: Շատ մը ենթադրութիւններ կարելի է ընել: Ինչ որ ստոյգ է, վերջին տարիներուն իր քաղաքական գործունէութիւնը տկարացած էր, սակայն միշտ բարձր կը մնան իր վարկը եւ հեղինակութիւնը: Իր ազգային ու միջազգային համբաւը եղած է կարեւոր ազդակ մը վիէթնամցի ժողովուրդին դիմադրական ոգին ամրապնդող: Ինք է նաեւ որ պատերազմը նոյն թափով շարունակելու կողմնակից էր եւ միեւնոյն ատեն կը քաջալերէր որ խօսակցութիւններ սկսին թշնամիին հետ, խաղաղութեան մը յանգելու համար:

1946էն մինչեւ 1954 իր ցոյց տուած հաշտարար դիրքը արեւմտեան պետութիւններու հետ միջին ճամբայ մը գտնելու, լաւ աչքով չդիտուեցաւ թունդ համայնավար խմբակին կողմէ: Կրկին ինք փափաքեցաւ, առանց կասեցնելու պատերազմին թափը, որ բանակցութիւններ ալ վարուին վերջ մը գտնելու համար դըժոխքին:

Ինչ որ կը կազմէ քաղաքական ինքնատպութիւնը այն է որ ինք կրցաւ միաձուլել իր ժողովուրդին մէջ ընկերվարական յեղափոխութեան մը գաղափարը, հայրենասիրական պայքարին հետ: Մերթ ճկուն, մերթ անզիջող, անկեղծօրէն կապուած մարքսիստական սկզբունքներու եւ հայրենասիրական աւանդութիւններու, իր տեսակին մէջ արտասովոր անձնաւորութիւն մըն էր Հօ Շի Մինհ: Այս յատկութիւնները պիտի կարենա՞ն կենդանի մնալ իր մահէն վերջ: Երեսուն տարիներէ ի վեր կազմած է Ճիափի եւ Տոնկի պէս ղեկավարներ, եւ մանաւանդ կրցած է Հանոյի կառավարութեան տալ համախմբական դիմագիծ մը, ուրկէ հեռացուած են անձի պաշտամունքի անպատեհութիւնները: Այս կրնայ ըլլալ այն բազմաթիւ ծառայութիւններուն մեծագոյնը, զոր «հօրեղբայր Հօ» մատուցած կրնայ ըլլալ իր ժողովուրդին:

ԱՆՁԸ

Բան մը որ ուշադրութիւն կը դրաւէր խօսակցութիւններու ընթացքին ան էր որ, երբեք Հօ Շի Մինհի անունը չէր յիշուեր. չէր յիշուեր նաեւ ռեւէ ուրիշ ղեկավարի մը անունը:

Վիէթնամցի մտաւորականներուն համար, Վիէթնամի պատմութիւնը կը սկսի Յիսուսէն շատ առաջ, համայնավարութենէն շատ առաջ: Համայնավարութիւնը պէտք է իրականացնէ ու շարունակէ այս երկրին դարաւոր աւանդութիւնները:

Զարմանալի չէ ուրեմն որ Հօ Շի Մինհի անունը բացակայ ըլլայ ընթացիկ խօսակցութիւններէ: Գրավաճառները կ'առաջարկեն անոր բանաստեղծութիւնները բայց ոչ անոր միտքերը: «Յիշատակներ բանտէն» իր գիրքը իր մասին չի խօսիր, այլ ազգասէրի մը տառապանքները կը պատմէ եւ անոր տպաւորութիւնները կը յայտնէ, եւ յաւակնութիւնը չունի ժողովուրդներու համար նոր աւետարան մը գրած ըլլալու: Իր նկարները... գրեթէ գոյութիւն չունին... տուներու պատին վրայ, ակումբներու մէջ կարելի է տեսնել անոր դէմքը, բայց նկարները պաշտօնական չեն այլ փրցուած պարբերաթերթերու էջերէն:

Հիւսիսային Վիէթնամցիները անհունօրէն մեծարեցին իրենց նախագահը, բայց երբեք չսրբացուցին ու չաստուածացուցին զայն: Այս կացութիւնը քաղաքական ուղղութեան մը հետեւանքը չէ, այլ համայնական մտայնութեան մը, որ այս երկիրը փրկեց միւս մարքսիստ երկիրներու սայթաքումներէն:

Երբ առտուան ժամը վեցին գիւղապետ մը քաղաքի վաճառատուներուն մէկէն ներս կը մտնէ գնումներ ընելու համար, կ'ընտրէ զանազան առարկաներ, բայց երբեք նախագահի դաճէ կիսանդրիներէն մէկը, որոնք շարուած են դարակներու վրայ, նկարները որ փակցուած են փողոցներու եւ տուներու մէջ, կը ներկայացնեն մարտիկ մը անցած հակօդային թնդանօթներու գլուխը, կամ խրամներու մէջ: Մամուլի եւ ձայնասփիւռի մէջ երբ կ'ուզեն հայրենասիրութեան օրինակ մը տալ, կը կանչեն պարզ զինուոր մը, որ կը խօսի իր և իր ընկերներուն կատարած քաջագործութիւններու մասին, բայց երբեք անունը չի տար Հօ Շի Մինհի:

Իրմէ պիտի մնայ անջնջելի պատկեր մը:

Նիհար ու դալուկ դէմք մը, սուր մօրուք մը, եւ հինցած զինուորական համազգեստ մը: Լայն ճակատ մը եւ նայուածք մը խորաթափանց ու տենդոտ:

Տեսակ մը ստուեր, որ ժողովասրահները կը մտնէր առանց ձայնի, սանտալները հազիւ դպցնելով տախտակամածին, ձայնը բարակ: Նոյն ատեն անզիջող երբ հարցը կուգար իր իտէալին, ընկերվարութեան եւ ժողովուրդին:

Եւ մինչեւ վերջ կրցաւ նաւարկել Փեքինի եւ Մոսկուայի պահանջկոտ բարեկամութեան խութերուն եւ խարակներուն մէջէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԱԶԻԼԻ ամերիկացի դեսպանը ողջառողջ, չորս օրուան մօրուքով եւ առանց փողկապի դեսպանատուն վերադարձաւ եւ հեռաձայնով անմիջապէս խօսեցաւ Նիքսընի հետ: Քաղաքական 15 բանտարկեալներն ալ Մեքսիքա հասան: Բայց ամէն բան չի վերջանար այս ձեւով: Բանակի ծայրայեղ տարրեր դժգոհ են կառավարութեան զիջումներէն եւ յեղափոխականներն ալ իրենց դիրքը եւ վարկը ամրապնդեցին:

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ Արաբիոյ մէջ 136 հոգի ձերբակալուած են վերջերս, որովհետեւ դաւ մը երեւան ելած է, որու նպատակն էր տապալել վարչակարգը: Այս լուրը կը հրապարակէ «Արաբական Թերակղզիի Ժողովուրդներու Միութիւնը» զեկոյցով մը, որ լոյս տեսած է Պէյրութի Ալ Մոհարէր թերթին մէջ: Ըստ այս աղբիւրին դաւը երեւան հանուած է անցեալ Յունիսին, շնորհիւ ամերիկեան սպասարկութեանց: Ըմբոստներու նպատակն էր հանրապետութիւն հռչակել:

ԼԻԲԻՈՅ մէջ կացութիւնը բաւական շըփոթ է: Աթէնքէն ալ Իտրիս թագաւորը կը փափաքի իր երկիրը վերաադռնալ իբրեւ պարզ քաղաքացի: Իր բանբերը յայտարարած է. «Թագաւորը Աստուծոյ կը հաւատայ եւ ինչ որ ալ ապագան որոշէ, պիտի ընդունի»:

ՈՍԿԵՂԷՆ ՀՈՒՇԱՔՈ

ՄԱՍ Ա

ՆԿՈՂԻՆ

ԻՄ ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ

ՅԱՋՈՐԴ

ՎՎԻՄՈ ԴՎԻՑԵՑՈՒՆ

ԴՈՎՇՈՒՄ ՎՎԴՎՈՒՆՈՂ

ՎԿԱ ՕՈՍ· ՑՆԴՈՒՊՓՈՒՆՑ ԴՈՂՈՒՊՈՍՓՈՒՆՑ

Մեր շնորհը տարն էր, երբ գնացի, որ հրաժեշտ տամ ծանոթներիս։ Ես ինձ համարում էի ազատագրված ճորտ, որ ազատություն էր ստացել տիրոջից։ Ես ուրախ էի, որ հեռանում եմ այն երկրից, ուր ես ստիպված էի ապրել ստրկի պես։

1912ին Ռուսաստանի մեջ հանկարծ սկսեցին խոսել Ռուսաստանի մասին, որ ինքնավար է դարձել։ Ես ուրախացա այդ լուրից, որովհետև ինձ թվում էր, թե ինքնավարությունը ինձ ազատություն կտա։ Ես ուզում էի ինքնավար Ռուսաստանում ապրել։

Ես ուզում էի ինքնավար Ռուսաստանում ապրել, որովհետև ինձ թվում էր, թե ինքնավարությունը ինձ ազատություն կտա։ Ես ուզում էի ինքնավար Ռուսաստանում ապրել, որովհետև ինձ թվում էր, թե ինքնավարությունը ինձ ազատություն կտա։

«Ես ուզում եմ ինքնավար Ռուսաստանում ապրել, որովհետև ինձ թվում է, թե ինքնավարությունը ինձ ազատություն կտա։

կը կազմեն միակ ընտանիքը, որ տարած է բոլոր ցամաքամասերուն վրայ: Այս լեզուներով խօսող ժողովուրդները կը հաշուեն աւելի քան 1,383 միլիառ հոգի: Այս ընտանիքին մաս կը կազմեն լատին-ասիական լեզուները (ֆրանսերէն, իտալերէն, սպաներէն, փորթուկալերէն, իսալերէն, ռումաներէն եւ ուրիշներ), զորս կը խօսին մօտաւորապէս 300·725·000 անձեր. — Անգլեւսաքսոն լեզուները (նորվեկ – րէն, շուեդերէն, դանիերէն, ականլերէն եւայլն) 450 միլիոն մարդ, որոնց մէջ ունենալով նաեւ Ամերիկայի եւ Հարաւային ժողովուրդները.— Սլաւական լեզուներ (ռուսերէն, լեհերէն, չեխերէն, սերպերէն, սերպերէն եւայլն) 231 միլիոն մարդիկ. — Կելթեան լեզուները (ուելսերէն, իրլանտերէն) 3·330·500 հոգիներ. — Ցունարէն՝ 9,5 միլիոն մարդ. — Պալթեան լեզուներ՝ 6,6 միլիոն. — Ալպաներէն՝ 2,5 միլիոն. — Ալթո-Ֆիննական (հունգարերէն, ֆիններէն եւայլն) 18,2 միլիոն. — Պասք լեզուն (Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ սահմանին վրայ) մէկ միլիոն. — Կովկասեան բառեր, մօտաւորապէս 38 լեզուներով դրեթէ հինգ միլիոն հոգի:

Ասիա.— Ասիոյ ցամաքամասին վրայ նոյնպէս գոյութիւն ունին բազմաթիւ իւրայատուկ լեզուներ: Ասոնց ամէնէն կարեւորներն են հնդեւրոպական ընտանիքին պատկանող հնդկերէնը, իր մէջ ունենալով հին, միջին եւ արդիական հնդկերէն: Այս լեզուով խօսողներուն թիւը կը հաշուեն աւելի քան 450 միլիոն. — Պարսկերէնը կը զբաղեցնէ 44 միլիոն մարդ. — Հայերէնը մօտաւորապէս երեք միլիոն մարդիկ: (ԽՄՖ.— Հայաստան և Սիբիրք՝ մօտ հինգ միլիոն). — Տրաւեսական լեզուներու ընտանիքը, որ կը պատկանի Հնդկաստանի աւելի քան 100 միլիոն բնակիչներու, իր մէջ կ'ընդգրկէ մօտաւորապէս 19 լեզուներ:

Ասիոյ մէջ խօսուած լեզուներն են նաեւ ճապոներէնը՝ 5 միլիոն մարդ. — Սեմական լեզուներ (արաբերէն, եբրայերէն, ամհարերէն եւայլն) որ կը խօսուի Արաբական Թերակղզիին եւ Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ, 86 միլիոն բնակիչներու կողմէ. — Թրքական լեզուներու ընտանիքին մէջ կը մտնեն Թաթարերէնը, քազաքերէնը, տարբէյջաներէնը, Թուրքերէնը, եւայլն, որ գործածուած է 62 միլիոն մարդոց կողմէ. — Մոնկոլականը՝ 4,5 միլիոն խօսողներով. — Տունկուզ լեզուները՝ Սիպերիոյ երեք միլիոն բնակիչներու կողմէ եւ ուկրօ-Ֆիննականը 2,9 միլիոն խօսողներէ, Որ. Մխիթեան հոգեմասին վրայ: Սամոյական՝ բալէօ-պոլինեզական եւ այլ լեզուներով կը խօսին Հիւսիսային Սիպերիոյ եւ Հեռաւոր Ասիոյ 60 միլիոն բնակիչները:

Եւ վերջապէս, չին-Թիպէթական լեզուները, որոնք կը խօսուին Չինաստանի եւ Հարաւ-արեւելեան Ասիոյ մէջ: Այս ընտանիքը բաժնուած է երկու ճիւղերու՝ Չին-ինական եւ Թիպէթ-պիրմանեան:

Առաջին ճիւղին կը պատկանի չինարէնը որ ներկայիս կը խօսուի 750 միլիոն մարդոց կողմէ. — Հարաւային Չինաստանի եւ Հնդկաչինի թերակղզիին մէջ՝ թայ լեզուն է որ կը խօսուի 30 միլիոնէ աւելի մարդոց կողմէ. — Վիէթնամի, Քամպոճի, Լաոսի եւ Թայլանտի 27 միլիոն բնակիչները կը խօսին վիէթնամերէն: Թիպէթական եւ հիմալայական լեզուները կը պատկանին երկրորդ ճիւղին և կը խօսուին հինգ միլիոն մարդոց կողմէ. — Պիրմաներէնը՝ 10 միլիոն, քրէական 31 միլիոն եւ ճափոներէնը՝ 96 միլիոնէ աւելի մարդոց կողմէ, բովանդակելով Պրակիլ, Ամերիկա, Հավայ կղզիներ գաղթողները:

Ափրիկէ.— Այստեղ, բնակչութեան եւ լեզուի տեսակէտով բարդ է պատկերը: Տարբեր ժողովուրդներու եւ ցեղերու ցեղախումբեր բազմաթիւ լեզուներ կը խօսին եւ որոնք կը պատկանին քանի մը ընտանիքներու: Հիւսիսային չրջանը՝ սեմաքամեան լեզուն է, բայց ցամաքամասին մնացեալ չրջաններու մէջ գլխաւոր տեղը կը գրաւեն Նէկրօ-փրիկեան լեզուները:

Սեմա-քամեան լեզուներուն մէջ կը մտնեն սեմական, քուշիթ, եղիպտական, պէրպէր եւ ուրիշ ճիւղեր, զորս կը խօսին 80 միլիոնէ աւելի մարդիկ: Ափրիկեան խափչիկ լեզուները կը կազմեն երեք խումբ.— Սուտանի եւ Կինէի 50 միլիոն մարդով, Պանթու՝ 70 միլիոն եւ Խոյսան, որոնց կը պատկանի Հարաւային Ափրիկէի մէջ բնակող հինգ միլիոն Հոթենթոններու եւ Պուշմաններու լեզուները: Կայ նաեւ մալկաչերէնը, զոր կը խօսին վեց միլիոն բնիկներ:

Ամերիկա.— Այս ցամաքամասին վրայ, 150 ընտանիքներու մէջ խմբուած են հազարէ աւելի լեզուներ: Հիւսիսային մասին վրայ մէկ միլիոն մարդիկ կը խօսին հնդկական լեզուները, Մէքսիքայի և Կեդրոնական Ամերիկայի լեզուները կը խօսին 300 հազար հոգի. կան նաեւ Հարաւային Ամերիկայի ու Անթիլեան կղզիներու մէջ խօսուած լեզուները, որոնք չատ քիչ ուսումնասիրուած են: Բացի բնիկներու այս աւելի քան հազար լեզուներէն, ամէնէն չատ կը խօսուին հնդեւրոպական լեզուները՝ սպաներէն (Փերու, Քարա-կուէյ, Արժանթին), փորթուկալերէն՝ Պրազիլ, Ֆրանսերէնը, որ 40 առ հարիւր համեմատութեամբ կը խօսուի Քանատայի եւ Միացեալ Նահանգներու մէկ քանի նահանգներուն մէջ եւ անգլերէնը որ պաշտօնական լեզուն է Ա. Մերիկայի եւ Քանատայի մէջ:

Ովկիանիա եւ Աւստրալիա.— Այս ցամաքամասերու վրայ, աւելի քան 200 ինքնեզեան լեզուներ կը գործածուին: Ինքնեզեան, Փիլիպպէնեան եւ ուրիշ արշիպեղագոսներու բնակիչներու կողմէ. — Փոլինեզեան, մելանեզեան և աւստրալիական լեզուներ ալ կան, ինչպէս նաեւ փափուաչ լեզուն որ կը խօսուի Նոր Կինէի կեդրոնական մասին մէջ:

«Ն. Կ.»

ԵՐՋԱՆԿԱՅՆՈՂ ԴԵՂԱՀԱՏԵՐՈՒ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

—o—

Հանդարտեցուցիչ դեղերու ընդհանրացումը յեղափոխութիւն առաջ բերաւ մարտային հիւանդութիւններու դարմանուելուն մէջ: Հոգեբուժական հիւանդանոց – ներու մէջ, այսօր հիւանդները չատ աւելի կարճ կը մնան քան տարիներ առաջ:

1946ին հիւանդ մը միայն 42 առ հարիւր հաւանականութիւն ունէր մէկ տարիէն նուազ հիւանդանոց մնալու: 1969ին՝ 69 առ հարիւրի բարձրացած է այդ հաւանականութիւնը:

Նոյնպէս անհանգստութիւնները դարձած են աւելի հլու եւ կը համապատասխանեն հիւանդանոցի անձնակազմին հետ:

Ասիկա խնդրին փայլուն կողմն է: Բայց կայ դէշ կողմը: Եթէ անխոհեմաբար դործածուին այս հանդարտեցուցիչ դեղերը, միաքը կը քնացնեն եւ կը սպառնան չատ մը առողջ անձերու կեանքին:

1959ին, Տուկլաս օդանաւ մը, որ կը դործէր ամերիկեան ներքին դիծերու վրայ, դարնուեցաւ բլուրի մը, եւ պատճառ եղաւ 26 անձերու մահուան, որոնց թուին կար օդաչուն: Դիակին վրայ կատարուած քննութիւն մը, ցոյց կուտար որ օդաչուն թմրեցուցիչ առած էր: Այս արկածէն յետոյ, բոլոր օդանաւային ընկերութիւնները որոշեցին որ, այն օդանաւորդը որ դարմանումի ընթացքին թմրեցուցիչներ կը դործածէ, պէտք չէ օդանաւ դեկավարէ: Էռ-Ֆրանս ընկերութեան օդաչու մը, քնարեր կամ հանդարտեցուցիչ դեղահատ մը առնելէն տասը ժամ վերջ միայն կրնայ դործի անցնիլ:

Այս երջանկացնող դեղահատներուն դիւտը եղած է բախտի բերմամբ, երբ դիտուններ դեղ կը փնտռէին արեան ճնշումին եւ մկաններու թուլացման համար:

Նախ ծառայեցին հոգեբոյժներուն, եւ սակայն կամաց կամաց միլիոնաւոր մարդիկ անոր մէջ փնտռեցին մտքի անդորրութիւն, կեանքի տաղտուկներուն թեթեւացումը:

Ցիսունէ աւելի նիւթեր ունին այդ յատկութիւնը: Մասնագիտացած պարբերաթերթեր այս նիւթերը կը ներկայացնեն իրր անվնաս եւ երկարօրէն դործածելի: Միայն 1967ին դեղագործները ծախած են 750 միլիոն դեղահատ բժիշկներու թելադրութեամբ:

Սակայն չատ չուտ անդրադարձան որ այս նիւթերը բոլորովին անվնաս չեն: Նախ կան երկրորդական ազդեցութիւններ՝ մորթային բորբոքում, մարսողութեան եւ տեսողութեան անհանգստութիւն, եւ թմրութիւն ու ապուշութիւն:

Օրէկոնի համալսարանի հոգեբոյժնե – րը, 8200 հիւանդ քննելէ եաք նկատեցին որ, 374ը լեարդի ծանր վնասներ կրած էին. 1700ը ունէր հոգեբանական տագ – նապներ, 827ին բնաւորութիւնը դարձած էր անկայուն: Զգային դրութիւնը կը վնասուէր, դէմքերը եւ սեռային ախորժակի ոչնչացում յառաջ կուգար:

Հարկաւ վնասները այնքան չեն երբ կը դործածուին հանդարտեցուցիչներ կան թմրեցուցիչներ: Սակայն երբ ենթական ալքոլամոլ մըն է, այն ատեն կրնան դէշ վիճակներ ստեղծուիլ:

Քանի մը տարի առաջ, չարժավար մը հանդարտօրէն կ'ընթանար ամայի ճամբու մը վրայ: Յանկարծ կառքը փոխեց ուղղութիւնը, դարձաւ ձախ կողմը եւ ուժգին զարնուեցաւ ուրիշ կառքի մը. արդիւնք՝ մէկ մեռեալ, չորս վիրաւոր:

Պատասխանատու չարժավարը արեան քննութեան ենթարկուեցաւ եւ յայտնի եղաւ որ ոչ միայն ալքոլ կը դործածէր, այլ նաեւ՝ հանդարտեցուցիչ դեղահատներ: Եւ այս երկու նիւթերու խառնուրդը, կը զօրացնէր մէկուն եւ միւսին ազդեցութիւնը:

Նոյնիսկ առանց ալքոլի, կարգ մը հանդարտեցուցիչ նիւթեր կը խանգարեն արթնամտութիւնը եւ ջիղերու հակազդեցու կարողութիւնը: Շատ մը հիւանդներ դեղահատ մը առնելէ եաք, ինքնաչարժով կը նետուին ճամբաներու վրայ եւ կը դառնան հանրային վտանգ:

Հակառակ այս բոլորին, հանդարտեցուցիչ դեղերու սպառումը հետզհետէ կ'աւելնայ, տարին 10 առ հարիւր, որովհետեւ մարդոց մէջ պահանջ մը կայ մոռնալու առօրեան, ազատելու ջիղերու տաղնապէն, որ կը ստեղծէ անձկութիւն եւ մղձաւանջ:

Մանուկները եւ ծերերը չատ կ'ազդուին այս դեղերէն: Եւ հակառակ կարծուածին, կամաց կամաց անոնց դործածու – թիւնը սովորութիւն կը դառնայ: Ցղի կիները, մանաւանդ առաջին երեք ամիսներուն, պէտք է ղգուշանան հանդարտեցուցիչ դեղեր դործածելէ, եթէ չեն ուզեր վնասել իրենց ծնելիք զաւկին:

Եւ ինչպէս կ'ըսէ մասնագէտ բժիշկ մը, պէտք է հանրութեան հասկցնել որ մտքի հանդարտութիւնը եւ ապահովութիւնը չի կրնար պարզ դեղահատի մը արդիւնքը ըլլալ, եւ մանաւանդ այդ դեղերէն չպահանջել որ մեզի տան բան մը որ իրենց կարողութենէն վեր է: Հանդարտեցուցիչ դեղահատերը պատրաստուած են ջղային անձերու համար, եւ ոչ թէ անոնց համար որ կը յղձին փիղիքական կամ մտային աշխատանքէ մը:

«ՍԵԼԵՔՍԻՈՆ»

Հ.Բ.Ը.Մ.Ի
ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Մարկոսեան Հիմնադրամի արհեստական – դիտական ճիւղերու հետեւող ուսանող – ներէն կը խնդրուի դիմել մինչեւ Սեպտ. 30, Հ. Բ. Ը. Միութեան դրասենեակը,
FONDATION MARGOSSIAN
U.G.A.B.
11, Square Alboni, Paris (16e)

Մարկոսեան Սաներու ընտրութիւնը կը կատարուի Սեպտեմբերի վերջ, յատուկ Մարմնի մը կողմէ:

Ցատկացումները սկզբունքով մէկ տարուան համար են, բայց երկու տարի յաջորդաբար կը կրկնուին ուսանողներու խնդրանքին վրայ, եթէ անոնք տարեվերջի քննութիւնները յաջող անցուցած են:

Նկատի չեն առնուիր այն խնդրագրերը որոնք Միութեան կը հասնին Սեպտեմբեր 30էն վերջ:

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

ՆոյնՄիջոցին առնական ձայն մը լսուեցաւ որ կը դոչէր:

— Կեցցէ՛ Ֆրանսան, կեցցէ՛ ապագան: Ժան Փրուվէրի ձայնն էր ան:

Փայլակ մը անցաւ եւ հրացաններու պայթիւն մը լսուեցաւ:

Վէրսաին լռութիւն տիրեց:

— Մեռցուցին Ժան Փրուվէրը, պոռաց Շոպարթիէը:

Ինծօրէա Ժավէլէրին նայելով ըսաւ.

— Բարեհամբերէ հիմա հրացանի բըռնին քեզի:

Առաջին վայրկեանին մարդիկ չհասկցան թէ ինչ պատահեցաւ: Ժան Փրուվէրի մարմինը ինկած էր գետին, ոտքերը դէպի Ինծօրէա, գլուխը դէպի Շոպարթիէը: Ձեռքերը կծկուած էին կուրծքին վրայ, ինչպէս որ կ'ընեն մեռնողները, որ կ'ուզեն ցաւը զսպել:

Ինծօրէա ոտքի ելաւ, ձեռքերը ետեւ կապեց եւ ըսաւ.

— Ես ալ կը մեռնիմ, բայց ոչ ոք պիտի համարձակի ձեռք տալ ինծի:

Ինծօրէա ուղղուեցաւ դէպի Շոպարթիէը

Madame Madeleine Fromentin,

Տէր եւ Տիկին Լեւոնեան, Տէր եւ Տիկ. Լեւոն Լեւոնեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ իր ընկերներն ու բարեկամները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, մօրեղբօր եւ ընկերոջ՝

ՆՈՒՊԱՐ ԲԵԲԷԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 5ին յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Սեպտ. 10) առաւօտ ժամը 10,30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Պօմոնի Ս. Գր. Լ. եկեղեցւոյ մէջ

Կիրակի, 14 Սեպտ. 1969ին, Խաչվերացի տօնին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Պօմոնի Ս. Գր. Լս. եկեղեցւոյ մէջ, եւ յաւարտ պատարագի, ինչպէս անցեալ տարի, աւանդական մատաղօրհնութիւն կը կատարուի: Կը պատարագէ, քարոզէ եւ մատաղի օրհնութիւնը կը կատարէ թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆ

Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10ին, քարոզ՝ ժամը 11,15ին, մատաղօրհնութիւն՝ ժամը 12ին:

Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել Թաղականութեանս կամ Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, 372 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն:

Ջենումը կը կատարուի Հինգշաբթի Սեպտ. 11, ժամը 5,30ին եկեղեցւոյ բակին մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ամերիկայէն Տիկին Սրբուհի Պաղտասարեան կը փնտռէ իր քրոջ աղջիկը Ֆիլոռ Մարգարեան: Հօր անունը Յակոբոս Տէր-Մարգարեան կամ Կարապետեան, Ֆրանսա եկած է Ռումանիայէն (Օվաճըգցի):

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Պ. Պատրիկ Պետեանի

1, Rue Ampère — Vélizy - 78.

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԺԸՆԵԻ

ԺԸՆԵԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ժընեւի նորակառոյց եկեղեցիին օծումին առթիւ, որ կը կատարուի այս Կիրակի, ձեռամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սեբովբէ Արք. Մանուկեանի:

Մեկնում մասնաւոր քառով Շաբաթ առաւօտեան ժամը 7,30ին Շաթօ տը Վենբէն Մեթրօ, Քաֆէ Թեռմինիւսին առջեւ: Ցերեկուան ճաշ ճամբու ընթացքին, ժամանում Ժընեւ ժամը 17ին ատենները, քաղաքի այցելութիւն, տեղաւորում Սանթիւռի պանդոկը: Իրիկունը ազատ, զանազան զբօսանքներ:

ԿԻՐԱԿԻ, մեկնում դէպի Հայոց եկեղեցին ներկայ ըլլալու համար հանդիսաւոր պատարագին եւ օծումին, ապա անմիջակաչ մեկնում դէպի Փարիզ: Ցերեկուան ճաշ Նիոն, սովորական ճաշարանը եւ վերադարձ Փարիզ՝ Մորէզ, Լոն լը Սօնիէ, Տիժոն ճամբով: Փարիզ ժամանում ժամը 23ի ատենները:

Բացառիկ եւ անմրցելի դին՝ ամէն բան մէջը (ճաշ-պանդոկ), 89 ՖՐԱՆՔ:

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ՝ Սեպտ. 11, Հինգշաբթի ժամը 19:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Պ. Պ. Մուշեղ Յովակիմեանէ 50 Ֆր. (Քուվէյթէն), Մաղաք Մաղաքեանէ (Նիւ Եորքէն) 10 տոլար:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Կեդր. Վարչական Ժողովը պատիւն ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 56րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 6 Դեկտ. 1969, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Միութեան կեդրոնական դրասենեակին մէջ, 109 Իսթ 40րդ փողոց, Նիւ Եորք, Ն. Ե.:

Եթէ օրինական մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր Ընդհ. Ժողովի, որ պիտի գումարուի Շաբաթ եւ Կիրակի, 13 եւ 14 Դեկտեմբեր 1969, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Առաջնորդարանի Կիւլլապի Կիւլպէնկեան մշակութային կեդրոնին մէջ, 630 Սէքընտ Էվընիւ, Ն. Ե. 10016:

Այն բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինակաչ մեծամասնութիւն պիտի կազմեն:

ՕՐԱԿԱՐԳ

1) Ընդհանուր Տեղեկագիր 1968 տարեշրջանի

2) Ընդհ. Հաշուետուութիւն 1968 տարեշրջանի:

3) Ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. Ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ:

4) Կանոնագրի բարեփոխութիւն:

5) Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:

6) Գնահատանքի բանաձեւեր:

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի

Ատենապետ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ատենադպիր Ր. Ք. ԿՐԷԿԸՐԻ

Նիւ Եորք, 1 Օգոստ. 1969

ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱ

Մարսէյլի բոլոր Միութիւններէն կազմուած գեղարուեստասիրաց Միութիւնս մեծ ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ 1970ի Մայիսին Արմէն Տիգրանեանի ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱՆ պիտի ներկայացուի՝ բեմադրութեամբ մեծ երաժշտագէտ՝ Ժորժ Քօմպի:

Միութիւնս կոչ կ'ընէ Մարսէյլի բոլոր Հայ Երիտասարդներուն եւ երիտասարդուհիներուն, որոնք երգը կը սիրեն եւ երգելու յարմարութիւն ունին, երգչախումբին արձանագրուելու, ժամը 14էն 18, 7 Բիւ Փափէռ, Բարեգործականի սրահին մէջ: Առաջին փորձը տեղի կ'ունենայ Սեպտ. 5ին ժամը 7·30–9·30:

ԴԻՒԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեաչ հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Բ. տպագրութիւնը սպառելու վրայ է: Դիմել՝ Հրանտ – Սամուէլի, Բալուեանի (Փարիզ), Ծերիկեանի (Մարսէյլ), գրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Ռիւ Ռոպէր Տիւփոն, 92 Անիէռ, Հեռաձայն՝ 733 – 11–00:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ Մարսէյլի հայկական դասընթացքներու վերամուտի արձանագրութիւնները կը սկսին Սեպտ. 8ին, ամէն օր կէսօրէ առաջ ժամը 10–12, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, Մարսէյլ:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ իր հովանաւորած հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի 11 Սեպտեմբեր հինգշաբթի օր, համայնքիս Հոգեւոր Հովիւ Նարեկ քահանայ կը կատարէ հին եւ նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները մինչեւ հինգշաբթի 18 Սեպտեմբեր:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները:

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ:

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան):

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւ առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով:

Հեռ. 027–18–28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

—o—

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի

Հեռաձայն 927–01–72:

POUR TOUS SERVICES
ASSISTANCE PASSAGERS,
EMBARQUEMENT
DEBARQUEMENT
A

Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼ հասնող կամ Մարսէյլէն մեկնող ճամբորդներու բոլոր օժանդակութեանց համար նաեւ. — Տոմսերու գնումի եւ վերապահումի, անհատ կամ խումբ

Pour Réservation et Billets
groupes et individuels
Toutes destinations y compris
L'ARMENIE
par Mer — par Air et en voyage organisé

Contactez

Jacques CHELELEKIAN

Lundi, Mercredi, Vendredi
de midi à 14 heures
MARSEILLE 48-26-26

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc.

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
10 SEPTEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11609 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.609

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՎԵՑԵՐՈՒ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻՆ

1963էն ի վեր, երբ ստորագրուեցաւ Ֆրանքեւգերմանական համաձայնագիրը, տարին երկու անգամ տեղի կ'ունենան փոխ-այցելութիւններ երկու երկիրներու ղեկավարներուն միջեւ:

Նախագահ Փոմփիտու, ինչպէս անցեալին տը Կոլ, Պոն հասաւ առջի օր եւ երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ վարչապետ Քիզինկէրի հետ: Երկու ղեկավարները համաձայն գտնուեցան որ Վեցերու վեհաժողով մը դումարուի Հոկտեմբերին, նկատի առնելու համար Հասարակաց Շուկայի ընդլայնումը, բայց կը թուի թէ այս անգամ Գերմանիան է, որ վերապահութիւն ցոյց կուտայ Անգլիոյ անդամակցութեան հարցին առընչութեամբ: Արդարեւ Փոմփիտու իր բաժակաճառին մէջ, շատ բացայայտ կերպով կը յայտնէր թէ Ֆրանսա այլեւս վեթօ չի դներ Անգլիոյ համար, շեշտելով.— «Կը հաստատեմ, որ մեր մտքին մէջ չկայ ցկեանս դոց ամբողջութեան մը վերածել Վեցերու այս Եւրոպան: Անոր ընդլայնումին հարցը մէջտեղն է եւ Ֆրանսա պիտի չխուսափի»:

Մինչ Փոմփիտու եւ Քիզինկէր կը խօսէին, անդին տեսակցութիւններ կ'ունենային նաեւ Արտաքին երկու նախարարները՝ Շուման եւ Պրանտ: Օրուան մէջ, կարճ ժամանակի համար Պոն հասած էր նաեւ Շապան Տէլմաս, որ տեսակցելէ ետք Քիզինկէրի հետ, անմիջապէս Փարիզ կը վերադառնար:

ՖՐԱՆՔԸ

Հեռատեսիլէն Ժիսքառ տ'Էսթէն պատասխանեց երեք լրագրողներու հարցումներուն: Նախարարը 4 առ հարիւր ընդհ. յաւելում կը նախատեսէ դիներու 1970ին: Կ'ըսէ թէ 1968 Մայիսին Ֆրանսայի պահեստն էր՝ վեց միլիառ տոլար, Յուլիսին 1,6 միլիառ մնացած էր: Ժիսքառ կ'ուզէ ձեռք ձգել Ֆրանսացիներուն պահած ոսկիները, որոնք ամուլ կը մնան: Կը հաշուուի որ 7 միլիառ տոլարի ոսկի պահած է Ֆրանսացի ժողովուրդը, եթէ վերածուի, թոյլ կուտայ որ Ֆրանսական հաստատութիւնները այլեւս չգտնուին օտարներու կողմէ, աւելին՝ տարեկան 500 միլիոն տոլար կրնայ բերել: Ոսկի պահել կը նշանակէ ոչ թէ վստահութիւն ունենալ ոսկիին հանդէպ այլ՝ կասկածամտութիւն երկրին տնտեսութեան նկատմամբ:

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Օրէ օր կը շեշտուի կոլիստներու պառակտումը: Ուղղափառ, ձախ, եւայլն հոսանքները եւ նրբութիւնները կը բազմանանան: Այսպէս Իւ. ՏԷ. Էռ.ի ծոցին մէջ իսկ կը սկսին կազմուիլ զանազան խմբակցութիւններ: Օրինակ Նուազի լը Թուայի մէջ ժողով դումարած է «Կոլիզմի ներկայութիւն եւ գործունէութիւն» շարժումը: Վերամուտի գլխաւոր քաղաքական երեւոյթը կը նկատուի այս ժողովը: Մաս կը կազմեն երեսփոխաններ որոնք կ'ուզեն իրենց հաւատարմութիւնը ցոյց տալ տը Կոլի, հաւատարմութիւն՝ անձին եւ նաեւ՝ գործունէութեան սկզբունքներուն: Կը թուի թէ կառավարութեան ձեռք առած կարգ մը միջոցները սկսած են մտահոգել որոշ կոլիստներ, յիշենք թէ Ժաննընէ հրապարակաւ դատապարտեց արժեզրկումը ինչ որ որոշ ազդեցութիւն ունեցաւ անշուշտ կոլիստ շրջանակներու վրայ:

ՀԱԿԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Իսրայէլ մտահոգ է եւ ջղագրգիռ ի տես հակիսրայելեան եղեռնափորձերու որոնք տեղի ունեցան նոյն ատեն երկուշաբթի օր եւրոպական զանազան քաղաքներու մէջ:

Նախ Պրիւսէլ, ուր երկու ձեռնառումբեր պայթած են օդանաւային Էլ Ալ ընկերութեան գրասենեակը: Չորս վիրաւոր կայ, երիտասարդ Արաբ մը ձերբակալուած է:

Լա Հէի մէջ, գրեթէ նոյն ժամուն երիտասարդ Արաբ մը ձեռնառումբ կը նետէր դեսպանատան վրայ, ուր սակայն վնաս չկար, միայն դրացի տան ապակիները կոտրած էին:

Փորձ մըն ալ կը կատարուէր Պոնի իսրայելեան դեսպանատան վրայ, ուր երիտասարդ ահաբեկիչ մը կը ջանար ձեռնառումբ մը նետել բայց կը ձախողէր եւ կը յաջողէր փախուստ տալ:

Ամմանէն Պաղեստինի ազատագրման ժողովրդական ճակատը անմիջապէս կը պահանջէր բոլոր եղեռնափորձերու բացարձակ պատասխանատուութիւնը, շեշտելով թէ այդ բոլոր գործողութիւնները կատարուած են «կորիւն» միաւորներու կողմէ:

Գահիրէի համագումարին մէջ պաղեստինեան Ազգ. Խորհուրդը որոշեց որ քոմանտօները իրաւունք ունին շարունակելու իրենց գործունէութիւնը Լիբանանի եւ Իսրայէլի սահմաններուն վրայ: Պէյրութի մէջ խօսակցութիւնները կը շարունակուին լիբանանեան իշխանութեանց եւ պաղեստինցի պատասխանատուներու միջեւ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻԻ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԻ

որովհետեւ՝ Արեւելեան Նահանգներու հայկական գործունէութիւնը ատենին զսպած չէ...

«Պապըալիտէ Սապահ» թերթին մէջ, Կիւնիար Օթմանպէօլիւք, «Իսմէթ փաշայի թղթածրարը» խորագրով յօդուածաշարք մը կը հրատարակէ:

«Իսմէթ պէյ ոչ միայն ընդհ. սպայակոյտի նախագահ, այլեւ զօրաբաժնի հրամանատար անգամ ըլլալու ընդունակութիւն չունէր» ենթախորագրին տակ, Օթմանպէօլիւք խստօրէն կը քննադատէ Իսմէթ փաշան (այն ատեն պէյ), անկախութեան պատերազմի օրերուն, քաղաքական նկատումներով, Արեւելեան Նահանգներու հայկական գործողութիւնը ատենին զսպած չըլլալուն համար:

Օթմանպէօլիւք կը յանգի հետեւեալ եզրակացութիւններու.

1) Հայաստանի պետութիւնը հիմնել ջանացող Հայերը, դեռ Մայիսի սկիզբը, երբ հնարաւոր էր լռեցնել, անիմաստ մտահոգութիւններով գործողութիւնը յապաղեցաւ:

2) Հայերը զգետնուած չըլլալով, արեւելեան ճակատի մեր ուժերը ամուլ վիճակի մէջ պահուած էին: Այս պատճառով, կարելի չեղաւ օժանդակութեան հասնիլ արեւմտեան յոյն բանակներու մինչեւ Էսկիշէհիր թափանցումին:

3) Արեւմտեան ճակատի հրամանատար Քեազըմ Գարապէքիր փաշայի եւ արեւմըտեան ճակատի հրամանատար Ալի Ֆուատ Ճէպէսոյի յորդորները, չկրցան ազդեցութիւն գործել Իսմէթ պէյի վրայ եւ Յոյներու Անատոլուէն վտարումը բաւական յապաղեցաւ: Բնականաբար, Թուրքիա ասկէ վնասով դուրս եկաւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ ձայնասփիւռը կը հաղորդէ որ երեք լրտես եւս գնդակահարուած են, որոնց մէջ՝ երկու քաղաքային եւ մէկ զինուորական:

ՌԻՈՅԻ մէջ արդէն ձերբակալուած են ամերիկացի դեսպանը առեւանգողներէն չորս հոգի եւ կառավարութիւնը շատ խիստ պիտի ըլլայ վրէժ լուծելու համար իրեն պարտադրուած նուաստացուցիչ դիրքէն:

ՉԻՆԱՅԻՔ շատ երկրորդական դէմք մը կը դրկեն Հօ Շի Մինհի յուղարկաւորութեան: Արդարեւ պատուիրակութիւնը ղեկավարողը անդամ իսկ չէ կուսակցութեան դերագոյն ղեկավարութեան եւ 11րդ դիրքի վրայ կը հասնի քաղաքական Բիւրոյի դասաւորման մէջ:

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ վախը կրկին սկսած է: Ցոյցեր եւ պատնէշներ ամէն կողմ եւ առջի օր մէկն ալ մեռած է (բողոքական):

ԿՈՆԴԱԿ

ՎԱԶԳԷՆ ԾԱՌԱՅ Յ.Ի Ք.Ի, ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲՆ Ա.Յ ԵՒ ԿԱՄՕՔՆ ԱԶԳԻՍ, ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ, ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՄԱԶԳԱԿԱՆ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԹՈՌՈՅ ԱՅՐԱՐԱՏԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍՐԲՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԷՋՄԻԱԾՆԻ:

Քրիստոսաւանդ սիրոյ ողջո՛յն եւ օրհնութի՛ւն Հայրապետական Կաթողիկոսին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Տ. Տ. Խորենայ առաջնոյ, Պատրիարքին Հայոց սրբոյ Երուսաղեմայ Տ. Եղիշէի Արքեպիսկոպոսին, Պատրիարքին Հայոց Կոստանդնուպոլսոյ Տ. Շնորհքայ Արքեպիսկոպոսին, համօրէն Արքեպիսկոպոսաց, Եպիսկոպոսաց, Վարդապետաց, Քահանայից եւ Սարկաւագաց, Թեմական Ժողովոց, Թեմական Երեսփոխանական Ժողովոց, Թեմական խորհրդոց եւ պաշտօնէից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ սրբոյ եւ սիրեցեալ համայն հաւատացեալ ժողովրդեան Հայոց, որ ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի:

Նախախնամողն Աստուած, մեր ազգին յաճախ պարգեւած է բազում շնորհներով օժտուած զաւակներ, որոնք պարծանքը հանդիսացած են Հայոց պատմութեան:

Մեր ժողովուրդի այդպիսի զաւակներէն մին եղաւ Գալուստ Սարգիս Կիւլպէնկեան, որու ծննդեան հարիւրամեակը կը լրանայ այս տարի:

Գալուստ Կիւլպէնկեան, միջազգային տնտեսական կեանքի մէջ հռչակուած անուն մը դարձաւ, տակաւին իր երիտասարդութեան տարիներէն, իբրեւ փայլուն իմացականութիւն եւ տաղանդաւոր գործարար անձնաւորութիւն:

Շռայլօրէն պայծառ իր միտքը, իր բարոյական ամուր նկարագիրը եւ աշխատանքի ստեղծարար կիրքը՝ առաջնորդեցին զինք յաջողութենէ յաջողութիւն, որով իր կեանքի վերջալոյսին, ան հանդիսացաւ իր ժամանակաշրջանի մեծագոյն դէմքերէն մին, տնտեսական միջազգային բեմին վրայ:

Գալուստ Կիւլպէնկեան իր կեանքի ընթացքին, յաճախ երկարեց իր բարիք բաշխող ձեռքը, մեր ժողովուրդի կարիքներուն եւ շրջան մըն ալ արդիւնառատ գործունէութիւն ունեցաւ հայ սփիւռքի մէջ, իբրեւ նախագահ Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան:

Սակայն մեծ Կեսարացիի հոգւոյ վսեմութիւնը ամբողջապէս ճշմարտուեցաւ իր պատմական կտակով, երբ հրաժեշտ կուտար այս անցաւոր կեանքին: Գալուստ Կիւլպէնկեան, իր կտակով գիտցաւ բարոյական անկորնչելի արժէք տալ իր նիւթական հարստութեան: Այսպէս է որ ծնունդ առաւ բարեսիրական մեծ Հիմնարկութիւնը Լիսբոնի մէջ, որուն արժանաւոր եւ բարեջան ղեկավարները կը հանդիսանան այսօր՝ մեծարգոյ Տեարք՝ Տոքթ. Ժողէ Բերտիկան՝ նախագահ, Գէորգ Եսայեան, Ռոբեր Կիւլպէնկեան, իրենց յարգարժան գործակիցներուն հետ միատեղ:

Այսօր, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը յայտնի է աշխարհին, իր բարի եւ շինարար բազում գործերով: Երկիրներ, ժողովուրդներ ամբողջ եւ բազմաթիւ կրօնական, կրթական, գիտական եւ մշակութային հաստատութիւններ, երախտապարտ են մեծ Հայուն եւ անոր անունը կրող Հիմնարկութեան:

Երախտապարտ է նաեւ մեր եկեղեցին եւ մեր ժողովուրդը ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի: Վերջին տասը տարիներու ընթացքին գրեթէ չկայ ազգաշէն կարեւոր ձեռնարկ մը որուն կենսագործման իր նպաստը բերած չըլլայ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը:

Սուրբ Էջմիածնի Մայր տաճարը, մեր օրերու իր վերաշինութիւնը կը պարտի նոյն մեծ բարերարին, որ իր կտակին մէջ մասնաւոր հոգածութեամբ յիշատակած էր զայն, որպէս հարազատ որդին Մայր Աթոռիս:

Հայ ժողովուրդը իրաւամբ մխիթարուած է եւ հպարտ՝ իր բազմատաղանդ զաւակի՝ Գալուստ Կիւլպէնկեանի կեանքով եւ մեծագործութեամբ, եւ այսօր երախտագէտ սրտով կը խոնարհի անոր պայծառ յիշատակին առաջ:

Յաւիտենական լոյս եւ խաղաղութիւն իր մարդասէր հոգիին:

Այսու մեր կոնդակով կ'առաջադրենք որ մեր բոլոր եկեղեցիներուն մէջ հոգեհանգստեան հանդիսաւոր արարողութիւններ կատարուին յառաջիկայ Դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին, կենդանի խօսքով եւ հրատարակութիւններով պանծացնելով մեծ բարերարի յիշատակը:

«Իմաստութեամբ շինի տուն եւ հաստատուի կանգնի, եւ խորհրդով լնուն շտեմարանք ամենայն մեծութեամբ պատուականաւ եւ բարեօք» (Առակք ԻԴ. 3–4) Ամէն:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Տուաւ Կոնդակս ի 1-ն Սեպտեմբերի 1969 Փրկչական ամի,
եւ ի տումարիս Հայոց ՌՆԺԶ
ի մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի

ՀՄՐ. 662

ԷՐԵԲՈՒՆԻ - 2750

Ա.

«ԽԱՂԻ ԱՍՏՑՈՑ ՄԵՑՈՒԹԵԱՄԲ ԱՐԳԻՇՏԻՆ, ՄԵՆՈՒԱՑԻ ՈՐԴԻՆ, ԿԱՌՈՒՑԵՑ ԱՅՍ ՔԱՂԱՔԸ ԱՐՁԱՆԱՊԵՍ ՀԶՕՐ ԲԵՐԴԱՔԱՂԱՔԸ ԷՐԵԲՈՒՆԻ ԱՆՈՒԱՄԲ, Ի ՓԱՌՍ ԲԻԱՑՆԻԼԻ ԵՐԿՐԻ ԵՒ Ի ՍԱՐՍԱՓ ԹՇՆԱՄԻ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒՆ: ԱՐԳԻՇՏԻ Կ'ԸՍԷ՝ ԵՐԿԻՐՔ ԱՄԱՑԻ ԷՐ, ԱՑՍՏԵՂ ԵՍ ԿԱՏԱՐԵՑԻ ՀԶՕՐ ԳՈՐԾԵՐ: ԽԱՂԻ ԱՍՏՑՈՑ ՄԵ-ՑՈՒԹԵԱՄԲ ԱՐԳԻՇՏԻՆ, ՄԵՆՈՒԱՑԻ ՈՐԴԻՆ, ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԶՕՐ, ԹԱԳԱՒՈՐ ԲԻԱՑՆԻԼԻ ԵՐԿՐԻ, ՏԷՐՔ ՏՈՒՇՊԱ. ԲԱ-ՂԱՔԻ»:

Արարատեան աշխարհի որճաքարէ սա-լին վրայ ուրարտերէն սեպագրով այս-պէս արձանագրել կուտար Բիայնա երկ-րի կամ Ուրարտուի արքան՝ Արգիշտի Ա., Քրիստոսէ առաջ 782 թուականին, երբ, իր հրամանով, կը կառուցուէր Էրեբունի բերդաքաղաքը: Քարեղէն այդ արձանա-գրութիւնը, որ գտնուեցաւ Երեւանի Ա-րին-բերդի պեղումներուն ընթացքին, Հա-յաստանի մայրաքաղաքին ծննդեան վկա-յագիրն է. վկայագիր՝ որ, իրրեւ պատ-մութենէն եկած սրբազան մասունք, իր պատուոյ տեղը ունի այսօր Երեւանի Թանգարանին մէջ:

Քիչ են այն երկիրները, որոնք 2750 տարեկան մայրաքաղաք մը ունենալու արդար հպարտանքը կրնան վայելել: Այդ հնարաւորութիւնը ունին աշխարհի հնա-գոյն ժողովուրդներու հայրենիքները մի-այն, եթէ երբեք այդ ժողովուրդները դարերէ ի վեր կուռ չեն գացած արդէն պատմութեան յաճախ դառն ու անպէտ դատաստանին: Քիչ են այն ազգերը, չը-սեղու համար չատ հազուագիւտ, որոնք իրենց սեփական պատմութեան ակունքը գտնելու համար 2750 տարի ետ կը նա-յին, — բայց որ, աւելին, այնտեղ, ի-րենց պատմութեան արշալոյսին, իրենք զիրենք կը տեսնեն ամբողջական հարա-գատութեամբ, 2750 դարերու ամբողջ ընթացքին լուսեղէն գիծի մը նման եր-կարող եւ տակաւին իրենց այսօրը յատ-կանշող նկարագրային ամենացայտուն չորագծակումներով՝ բերդեր ու տաճար-ներ, քաղաքներ ու քաղաքակրթութիւն կառուցանողի դերին մէջ: «Երկիրը ա-մայի էր. այստեղ ես կատարեցի գործեր հզօր...»:

2750 տարի...: Տուշպայի ակերը, որ տակաւին նոր ընդարձակած էր իր թա-գաւորութեան սահմանները դէպի հիւ-սիս, դրաւած Արարատեան բերրի դաշ-տավայրները եւ անմիջապէս ձեռնարկած գանոնք չէնցնելու, կը մտածէր արդեօք, որ, իր հիմնադրութենէն 2750 տարի ետք, Էրեբունին դարձած պիտի ըլլար քաղաքակիրթ աշխարհի եթէ ոչ ամենա-մեծ, այլ անժխտելիօրէն՝ ամենաինքնա-տիպ եւ ամենադեղեցիկ մայրաքաղաք-ներէն մէկը: Որ, 2750 տարի ետք, օր մը, Ուրարտացիներու ժառանգորդ Արմէն – նեբու հետ անոնց միաճուլումով արիա-կանացած եւ արիացած հայ ժողովուրդի զաւակները, իր՝ Արգիշտիի եւ անոր կերտած Էրեբունիի փառքը պիտի դովեր-դէին 2750 երգիչներով, եւ հաւատարիմ մնալու համար երկիրը չէնցնելու ուրար-տաւանդ սովորութեան՝ 2750 ծառեր պի-տի տնկէին այնտեղ, Հայաստանի մայ-րաքաղաքին մէջ Արին-բերդի մերձա-կայքը:

Բայց ինչե՜ր այդ 2750 տարիներուն ըն-թացքին, Էրեբունի ամրոց-քաղաքի հիմ-նադրութեան եւ Երեւանեան այսօրուան փառատօնին միջեւ: Պատմա-քաղաքա-կան եւ քաղաքակրթական իրերայաջորդ ինչպիսի՜ վերիվայրումներ: Ի՜նչ օրեր փառքի, ցնծութեան եւ խաղաղ աշխա-տանքի, ու զանոնք խափանող ինչպիսի՜ չրջաններ օտար ու դաժան տիրապետու-թեան, պատերազմի եւ արհաւիրքի, սովի ու սպանդի: Որքա՜ն բազմապիսի փոր-ձանքներէ եւ փորձառութիւններէ պիտի անցնէր երբեմնի Էրեբունին՝ հայկական Երեւանը, քանի՜ անգամ պիտի տիրանար իր ազատութեան եւ քանի՜ անգամ պիտի կորանչնէր ղայն՝ թշնամի հորդաներու տարկացնող կրունկին տակ, մինչեւ որ 20րդ դարուն մէջ, Մայիսեան փառա-պանծ դիւցազնամարտ մը անոր սահման-ներէն ընդմիշտ հեռացնէր պարտեալ բա-նակները դարաւոր ոսոխի մը: Իրօք, Հա-յաստանի մայրաքաղաքին պատմութիւնը հարազատ պատկերացումն է հայ ժողո-վուրդի պատմութեան, իր փառքի եւ անկումի, ստեղծագործ աշխատանքի եւ արհաւիրքի յաջորդական ու պարբերա-կան փուլերով:

Մենուայի եւ Արգիշտիի օրերուն, Ու-րարտուն իր ռազմա-քաղաքական ամենա-ուժեղ չրջանը կ'ապրէր: Սկսած Ք. Ա. 9րդ դարու վերջերուն, երկրի սահման-ները յաջորդական արշաւանքներու եւ նոր զրաւումներու չնորհիւ հետզհետէ ընդլայնուած էին դէպի հիւսիս: Բիայնա պետութեան կցուած էին Արարատեան դաշտի, Շիրակի եւ Սեւանի ափերը կազ-մող չրջանները: 8րդ դարու սկիզբները, Ուրարտուի թագաւորութիւնը Միջին Ա-րեւելքի ամենաուժեղ պետութիւններէն մէկն էր արդէն ու սարսափը կը կազմէր հզօր Ասորեստանի զօրավարներուն: Մայ-րաքաղաքը կը մնար Տուշպան, յետագայ Վանը, բայց Արարատեան դաշտավայրը դարձած էր իր կարգին երկրի վարչական եւ տնտեսական կարեւոր կեդրոններէն մէկը: Այնտեղ էր, որ հետզհետէ հիմ-նուեցաւ Մենուախինիլի, Էրեբունի եւ Արգիշտիխինիլի բերդաքաղաքները, ինչ-պէս նաեւ, Էրեբունիէն չուրջ տարիւր տարի ետք, Ուրարտուի պատերազմի աստծուն նուիրուած Թէյշեպայինին (այժմու Կարմիր-բլուրը, Երեւանի հա-րաւ-արեւմուտքը):

Ուրարտուն ունէր իր ժամանակաչրջա-նին համար մեծապէս զարգացած եւ քա-ղաքակիրթ յատակ սկզբունքներու վրայ հիմնուած ճարտարապետա-կան արուեստ: Ուրարտական քաղաք-ները, իրրեւ կանոն, տեղադրուած կ'ըլ-լային բլուրներու լանջերուն եւ, բնական մակերեւոյթի եւ պարսպաշատերու հա-մատեղ օգտագործմամբ, կը մատնէին թէ՛ պաշտպանողական, թէ՛ քաղաքացի-նական բնոյթի բացայայտ նկատառում-ներ: Բլուրի գագաթին կը բարձրանար միջնաբերդը, պարիսպներով չրջապատ-ուած: Քաղաքին ամբողջութիւնը իր կարգին չրջապատուած կ'ըլլար ամրու-թիւններով, կառուցուած՝ անառիկ դիր-քի վրայ: Միջնաբերդը, անկախ իր ռազ-մական-պաշտպանողական բնոյթէն, կ'ու-նենար նաեւ իշխող դասակարգի բնա-կութեան, ինչպէս եւ վարչական ու տըն-տեսական նշանակութիւն: Այնտեղ կը գտնուէին արհեստանոցներ, երկրագոր-ծական մթերքներու ամբարման չեմա-րաններ, եւայլն:

Մասնաւորաբար մինչեւ դրացի Թէյշե-պայինիի կառուցումը, չրջանի վարչա-կան եւ ռազմական կարեւորագոյն կեդ-րոնը հանդիսացաւ Էրեբունին, քանի, իր իսկ վկայութեամբ, Արգիշտի այնտեղ կառուցանել տուաւ «հոյակապ պալատ մը»:

Արին-բերդի պեղումները վերջին երկու տասնամեակներուն երեւան հանեցին մի-նաթերդի երկու հեկտար տարածութեան ամբողջութիւնը՝ իր բազմաչար պարսպ-պատերով, պալատի fոմփլեfսով, տաճարներով, բնակարաններով, պաշ-տօնական ընդունելութեանց յատկաց-ուած սիւնազարդ դահլիճներով, չոր-մարաններով, ջրամատակարարման դը-րութեամբ եւայլն:

Դահլիճներն ու սիւնազարդ դաւիթները ունին կառուցողական այնքան նուրբ յղացում, որ այլեւս յատակ կը դառնայ, թէ Ուրարտուի ճարտարապետական ոճը չէր յատկանշուեր միայն ծանր, միա-կտուր ու զանգուածեղ չինութիւններով, ինչպէս ատեն մը կը կարծուէր՝ հնագի-տական տուեալներու անբաւարարու-թեան հետեւանքով: Իսկ սրահներու պա-տերուն վրայ՝ որմնանկարներու մնա-ցորդները կը վկայեն անոնց ներքին ճոխ յարդարանքին մասին: Երկրաչափական, բուսական թէ կենդանական որմնանը-կարները մինչա ալ կը կրեն պաշտամուն-քային – կրօնական բնոյթ: Գոյները ու-ժեղ են, իսկ գծագրական մասը բացա-ռիկ կերպով նուրբ է եւ մեծ վարպետու-թիւն կը մատնէ:

Բայց էրեբունիի կառուցումէն երկու-դար ետք, ուրարտական պետութիւնը սկսած էր արդէն իր անկման չրջանը ապրիլ: Ք. Ա. 6րդ դարուն՝ ան վերջնա-կան փլուզմանց ենթարկուեցաւ, բախելով հետզհետէ զօրացող ու տարածուող Մա-րաստանի զինուորական ուժին: Նոյն այդ ժամանակաչրջանին է սակայն, որ Բիայ-նա երկրի աշխարհագրական տարածքին վրայ, տեղացի խալդի – ուրարտացիներէ – բաւական յստակ տարբերութեամբ մը կը զատորոշուի Հայկազունեաց ցեղը, որ, ինչպէս կը հաստատեն ժամանակակից պատմագիրներ, Ուրարտուի անկումէն ետք, աստիճանաբար կը տիրանայ Արարատեան դաշտին եւ կը դառնայ տիրական ազգ տարածքին վրայ:

Ուրարտուի անկումէն ետք, Արարատեան դաշտավայրը, որ ուրարտական ժամանակաչրջանին ունեցած էր 200 հազարի չափ բնակչութիւն, կորսնցուց իր բնակչութեան մեծ մասը: Ասորեստանի եւ Մարաստանի կործանարար արշաւանքներուն հետեւանքով, դաշտավայրը ամայացաւ եւ մնաց այդպէս մինչեւ Ք. Ա. 6րդ դարու վերջերը, երբ Աքեմենեան Պարսից տիրապետութեան ներքոյ, Արարատեան դաշտավայրը նորէն կը վերածուի բազմամարդ ու բազմաբնակ աշխարհի մը:

Ք. Ա. 4րդ դարուն, Մեծն Աղեքսանդրի արշաւանքներուն հետեւանքով, Արարատեան դաշտավայրը կը դառնայ Մեծ Հայքի Երուանդունեաց թագաւորութեան սիրտը, ուր կը գտնուէր նաեւ թագաւորական նստավայրը՝ Երուանդաշատ քաղաքը, որ, ըստ Մովսէս Խորենացիի, կառուցուած էր Երուանդ Ա. թագաւորի կողմէ, Երասխի ձախ ափին, Արտաշատէն ոչ հեռու:

Երուանդունեաց թագաւորութեան ժա-մանակաչրջանին, Արարատեան դաշտա-վայրը կը վերածուի Հայկական Իտալիա-յի, ուր կը գտնուէին Հայկազունեաց ար-քունական նստավայրերը, ինչպէս նաեւ ամենամեծ ու ամենահարուստ քաղաք-ները: Ասոնցմէ մէկն էր Էրեբունին, որ, ինչպէս կը վկայեն հնագիտական պեղում-ները, կրկին կը ծաղկի եւ կը դառնայ մեծ քաղաք մը, որ կը տիրանայ ամբողջ Արարատեան դաշտավայրին:

Էրեբունին կը մնայ Հայկազունեաց թագաւորութեան մայրաքաղաքը մինչեւ Ք. Ա. 2րդ դարու սկիզբները, երբ Արտա-շէս Ա. Արտաշատի մէջ կը հիմնադրէ նոր մայրաքաղաք մը, որ կը կոչուի Արտա-շատ: Էրեբունին կը մնայ նաեւ Արտա-շատէն ետք, Արարատեան դաշտավայրի կարեւոր քաղաքներէն մէկը, մինչեւ որ Ք. Ա. 1ին դարուն, Տիգրան Մեծ կը հիմնադրէ նոր մայրաքաղաք մը՝ Տիգրանակերտը, Արտաշատէն ոչ հեռու, Արածանիի ձախ ափին:

Ք. Ա. 1ին դարուն, Էրեբունին կը դառ-նայ Արտաշատի նահանգապետական նստավայրը, ինչպէս նաեւ կարեւոր զօրա-կայան մը, ուր կը գտնուէին Հայկական բանակի զօրամասերը, որոնք կը պահպա-նէին Արարատեան դաշտավայրի խաղա-ղութիւնը:

Ք. Ա. 1ին դարուն, Էրեբունին կը դառ-նայ նաեւ Քրիստոնէութեան կարեւոր կեդրոններէն մէկը: Ըստ Մովսէս Խորե-նացիի, Գրիգոր Լուսաւորիչ, Տրդատ Մե-ծի հրամանով, կը կառուցանէ Էրեբունիի մէջ հոյակապ տաճար մը, որ կը նուիրուի Աստղիկ դիցուհիին: Տաճարը կը գտնուէր Էրեբունիի բլուրին վրայ, ուր կը գտնուի նաեւ Արտաշէս Ա. կառուցած Արա-մազդ տաճարը:

Էրեբունին կը մնայ նաեւ Արտաշ

ԻՆՉԵՐ ԳՐԵՑԻՆ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԵՂԾ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

—o—

6

ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Հայ ժողովուրդը կը վայելէ ցաւալի մենաշնորհ մը. անոր ճակատագիրը կը պատկերացնէ այն բոլոր ոճիրները որոնց դէմ դաշնակիցները կը ծառանան:

Այս քաղաքականութիւնը ո՛չ մէկ օրուան, ո՛չ ալ մէկ մարդու դործն է: Ան կը տեւէ դարերէ ի վեր, հոն, բայց ի բաց բարբարոս, հոս, աւելի նրբօրէն բռնա-կալ, միշտ հաւասար ինքն իրեն իր դրդիչ յետին սկզբունքներուն մէջ:

Ո՛չ դիպուածն է, ո՛չ ալ հաշիւը, այլ բնութիւնն է արտադրողը համապերմա-նականութեան պուլկարականութեան եւ համաթուրանականութեան: Մինթէլ-էօրո-փան (կեդրոնական Եւրոպա) դոյութիւն ունէր մտայնութիւններու մէջ, դոյութիւն ունենալէ առաջ ցամաքամասերու քար-տէսին վրայ:

Եւ բառը որ կը ցցուի, սեւ դիերերով, անոնց համայնական դրօշակին վրայ, Սարսափն է, այնքան սիրելի այս Մինթէլ-էօրոփայի զինուորներուն: Զանազան եւ-րանդներով, այս սարսափը կը դործէ դա-նազան միջոցներով. տեղահանութիւն, աքսոր անզէն ժողովուրդներու: Բայց այս միջոցները իրենց կատարելութեան հասան Հայաստանի մէջ: Աշխարհ բար-ձրացուց զարհուրանքի աղաղակ մը, բայց ոչ մէկ բողոք բարձրացաւ Մինթէլ-էօրո-փայի երկիրներէն: Ընդհակառակն, փաս-տաթուղթեր իրարու կը յաջորդեն, եւ ե-րեւան կը հանեն մեղսակցութիւնը fա-դաֆակրթուած եւ բարբարոս կոչուած կառավարութիւններու միջեւ:

Այնպէս որ եթէ մէկը ուզէ հասկնալ թէ, վերջ ի վերջոյ ո՞ւր պիտի յանգի Մինթէլ-էօրոփա կոչուած խմբակցութիւ-նը, պէտք է պատասխանել. «Տեսէ՛ք Հա-յաստանը»:

Բարեբախտաբար այս մենաշնորհը, որ ահռելիօրէն տառապալից է, գոնէ ներ-կայիս կը բացուի մխիթարութեան մը եւ յոյսի մը վրայ:

Օր ըստ օրէ մարտիրոս պզտիկ ազգերը՝ Պելժիա, Սերպիա, Լեհաստան եւ Հայաս-տան կը դրաւեն դաշնակիցներուն ու շաղրութիւնը:

Պատերազմի ախոյեանները դաշնակից չորս մեծ ազգերն են. դրաւականը՝ մար-տիրոս չորս պզտիկ ազգերու ճակատա-գիրը, որովհետեւ ասոնք պիտի ըլլան կամ կամուրջներ որոնց վրայէն պիտի անցնին Մինթէլ-էօրոփայի զինուորական կամ տնտեսական բանակները, կամ թում-բեր որոնց չնորհիւ համապերմանական մակընթացութիւնը եւս պիտի մղուի դէ-պի իր ափունքները:

Դիւանագէտները այդ մասին որոշ գի-տակցութիւն չունէին: Ամէնէն ազէտները հիմա կը հասկնան զայն:

Մեծ սփոփանք:

Այն բոլոր պատճառներուն որոնք կը մղէին դաշնակիցները՝ օգնելու Հայաս-տանին՝ իրաւունք, արդահատանք, այ-սուհետեւ կ'աւելնայ կենսական չահու պատճառ մըն ալ:

Եթէ պզտիկ ազգերը չազատագրուէին, դաշնակիցները նոյնիսկ յաղթական՝ պէտք է պարտուած սեպուէին:

Որքան աշխարհը պէտք է ապահով ըլ-լայ թէ դաշնակիցները պիտի յաղթանա-կեն, այնքան, ո՛վ Հայեր, պէտք է ան-կորնչելի վստահութիւնն ունենաք թէ մօտ ատենն ալ պիտի ըլլաք:

Դուք խորհրդանշանը եղաք պատերազ-մի բոլոր խժդժութիւններուն, դուք պի-տի ըլլաք նաեւ խորհրդանշանը յաղթա-նակի եւ խաղաղութեան բարիքներուն:

ԷՄԻԼ ՏՈՒՄԷՐԿ

(Տօյեն բողոքական աստուածաբա-կան ազատ լսարանի)

Մոնթրոպան, 18 Դկտ. 1917

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԱՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

—•—

Աղջիկը մրմնջեց.

— Գնդակը ափիս մէջտեղէն անցաւ, բայց կէսէն դուրս ելաւ: Անօդուտ է պէս հոգէ վերցնելը: Պէտք է ըսեմ ձեզի թէ ինչպէս կրնաք վիրաբոյժ մը աւելի ա-ջին բուժել վէրքս: Նստեցէք սա քարին վրայ:

Մարիուս հնազանդեցաւ. Լիմոնին դնա-ւը երեսաասրդին ծունկերուն վրայ դը-րաւ եւ ըսաւ անոր:

— Ո՛հ, որքա՜ն երջանիկ եմ այսպէս: Որքան հանգիստ է այսպէս ըլլալը: Ահա ուղածս այս է: Ալ ցաւ չեմ զգար:

Յետոյ մը լռեց, ապա զժուարութեամբ երեսը դարձուց եւ Մարիուսին նայեցաւ:

— Բան մը ըսեմ ձեզի, Պ. Մարիուս: Զէի ախորժեր երբ կը տեսնէի այդ պար-ոհը մտնելիդ, սակայն ապո՞ւշ էի, ինչ էի, քանի որ ես ցուցուցած էի ձեզի այդ տունը, մանաւանդ պարտաւոր էի խոր-հիլ թէ ձեզի պէս երիտասարդ մը...

Լիմոնին խօսքը ընդմիջեց եւ ցաւակելով այն տխուր անցքերէն որոնք անշուշտ իր մտքին մէջ կային, կսկծալի ժպիտով մը կրկնեց.

— Տգեղ կ'երեւայի ձեզ այնպէս չէ՞:

Ապա չարունակեց.

— Գիտէք անշուշտ թէ դուք եւս կոր-սուած էք այլեւս: Հիմա ալ ոչ ոք ողջ պիտի ելլէ պատնէշէն: Ես եմ ձեզ հոս բերողը, այնպէս չէ՞: Դուք ալ պիտի մեռնիք պահ մը առաքը. տարակոյս չու-նիմ թէ պիտի մեռնիք: Բայց երբ տեսայ թէ ձեզ նշան կ'առնէին հրացանով, ձեռ-քովս հրացանին բերանը գոցեցի: Ինչ դարմանալի բան: Բայց ես ալ կ'ուզէի որ ձեզմէ առաջ մեռնիմ: Երբ գարնուհեցայ հրացանին դնդակով, դեռինը քսուելով հոս եկայ. ոչ ոք տեսաւ, ոչ ալ վերցուց դիս: Ձեզի կը սպասէի, պիտի դա՞յ ար-դեօք կ'ըսէի ինքնիրենս: Ո՛հ, եթէ դիտ-նայիր թէ ինչպէս կը խածնէի պլուզս, եւ ո՛րքան ցաւ կը քաշէի: Հիմա ազէկ եմ: Կը յիշէ՞ք այն օրը ուր ձեր սենեակը հայելիին մէջ նայեցայ, նոյն օրը պու-վարին վրայ բանուոր կիներու քով հան-դիպեցայ ձեզի: Ի՞նչպէս կ'երդէին Թըս-չունները: Մօտ ժամանակներս է որ հոն հանդիպեցայ ձեզի: Հինդ ֆրանք տուիք ինձ, բայց ես ըսի. «Զեմ ուզեր ձեր դրա-մը»: Դէթ առի՞ք դեռնէն ձեր այդ դրա-մը: Հարուստ չէք, պիտեմ: Միթքս չե-կաւ որ ըսէի ձեզ թէ պէտք էր ետ առնել դեռնէն այդ դրամը: Այդ օրը դեղեցիկ էր օդը, ցուրտ չէար: Կը յիշէ՞ք, Պ. Մա-րիուս: Ո՛հ, երջանիկ եմ հիմա: Ամէն մարդ պիտի մեռնի:

Լիմոնին յիմարական, ծանր եւ տխուր կերպարանք մը ունէր: Իր խղուած ըղը-ջոցքեսոը լերկ վիզը կը ցուցնէր: Ծօսե-լու ժամանակ ծակուած ձեռքը կուրծքին վրայ կը դնէր, ուր նոյնպէս ուրիշ ծակ մը կար եւ ուրիկ արեան վտակ մը կ'ել-լէր տակառի մը բաց ծակէն հոսող գինիի մը հոսումին պէս:

Ցետոյ ըղջոցքեսոը բռնելով խածաւ, ոտքերը կը պրկուէին քարայատակին վը-րայ:

Նոյն միջոցին պզտիկ կավռօչին աքա-ղաղ ձայնը որոտաց պատնէշին մէջ: Պատանին սեղանի մը վրայ ելած էր իր հրացանը լեցնելու համար եւ դուարթու-թեամբ կ'երդէր յետագայ երգը որ այդ ժամանակ ամէնուն բերանն էր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԳՕ

(Շար.)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Պօմոնի Ս. Գր. Լ. եկեղեցւոյ մէջ

Կիրակի, 14 Սեպտ. 1969ին, Խաչվերացի տօնին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Պօմոնի Ս. Գր. Լս. եկեղեցւոյ մէջ, եւ յաւարտ պատարագի, ինչպէս անցեալ տարի, աւանդական մատաղօրհնութիւն կը կատարուի: Կը պատարագէ, քարոզէ եւ մատաղի օրհնութիւնը կը կատարէ թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆ

Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10ին, քարոզ՝ ժամը 11,15ին, մատաղօրհնութիւն՝ ժամը 12ին:

Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել Թաղականութեանս կամ Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, 372 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն:

Զենումը կը կատարուի Հինգշաբթի Սեպտ. 11, ժամը 5,30ին եկեղեցւոյ բակին մէջ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ ժողովրդապետական եկեղեցւոյ: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԽԱՉՎԵՐԱՑ ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Զարեհ Վրդ. Թօփալեան:

Յաւարտ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյն վաստակաւոր Հոգ. Հովիւ Տէր Եսայի Խաչակիր Քհնյ. Ալթունեանի վախճանման 5րդ տարելիցին առթիւ:

Ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգելու հանգուցեալին յիշատակը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Առանձին կիչ մը կամ օրիորդ մը կ'ուզուի տարեց պարոնի մը քով իբրեւ կուվերնանթ: Լաւագոյն պայմաններ ապահովուած են՝ առանձին սենեակ, ուտելիք եւ ամսական:

Հեռաձայնել առաւօտները 306-55-66:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԺԸՆԵԻ

ԺԸՆԵԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ժընեւի նորակառոյց եկեղեցիին օծումին առթիւ, որ կը կատարուի այս Կիրակի, ձեռամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի:

Մեկնում մասնաւոր քառով Շաբաթ առաւօտեան ժամը 7,30ին Շաթօ տը Վենբէն Մեթրօ, Քաֆէ Թեռմինիւսին առջեւ: Ցերեկուան ճաշ ճամբու ընթացքին, ժամանում Ժընեւ ժամը 17ին ատենները, քաղաքի այցելութիւն, տեղաւորում Սանթիւռի պանդոկը: Իրիկունը ազատ, զանազան զբօսանքներ:

ԿԻՐԱԿԻ, մեկնում դէպի Հայոց եկեղեցին ներկայ ըլլալու համար հանդիսաւոր պատարագին եւ օծումին, ապա անմիջական մեկնում դէպի Փարիզ: Ցերեկուան ճաշ Նիոն, սովորական ճաշարանը եւ վերադարձ Փարիզ՝ Մորէզ, Լոն լը Սօնիէ, Տիժոն ճամբով: Փարիզ ժամանում ժամը 23ի ատենները:

Բացառիկ եւ անմրցելի գին՝ ամէն բան մէջը (ճաշ-պանդոկ), 99 ՖՐԱՆՔ:

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ՝ Սեպտ. 11, Հինգշաբթի ժամը 19:

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Կեդր. Վարչական Ժողովը պատիւն ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 56րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 6 Դեկտ. 1969, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Միութեան կեդրոնական գրասենեակին մէջ, 109 Իսթ 40րդ փողոց, Նիւ Եորք, Ն. Ե.:

Եթէ օրինական մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր Ընդհ. Ժողովի, որ պիտի գումարուի Շաբաթ եւ Կիրակի, 13 եւ 14 Դեկտեմբեր 1969, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Առաջնորդարանի Կիւլլապի Կիւլպէնկեան մշակութային կեդրոնին մէջ, 630 Սէքընտ Էվընիւ, Ն. Ե. 10016:

Այն բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինակաւ մեծամասնութիւն պիտի կազմեն:

ՕՐԱԿԱՐԳ

1) Ընդհանուր Տեղեկագիր 1968 տարեշրջանի
2) Ընդհ. Հաշուետուութիւն 1968 տարեշրջանի:
3) Ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. Ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ:
4) Կանոնագրի բարեփոխութիւն:
5) Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:
6) Գնահատանքի բանաձեւեր:

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի
Ատենապետ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ատենադպիր Ր. Ք. ԿՐԷԿԸՐԻ

Նիւ Եորք, 1 Օգոստ. 1969

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի
Հեռաձայն 927-01-72:

ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱ

Մարսէյլի բոլոր Միութիւններէն կազմուած գեղարուեստասիրաց Միութիւնս մեծ ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ 1970ի Մայիսին Արմէն Տիգրանեանի ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱՆ պիտի ներկայացուի՝ բեմադրութեամբ մեծ երաժշտագէտ՝ Ժորժ Քօմպի:

Միութիւնս կոչ կ'ընէ Մարսէյլի բոլոր Հայ Երիտասարդներուն եւ երիտասարդուհիներուն, որոնք երգը կը սիրեն եւ երգելու յարմարութիւն ունին, երգչախումբին արձանագրուելու, ժամը 14էն 18, 7 Բիւ Փափէռ, Բարեգործականի սրահին մէջ: Առաջին փորձը տեղի կ'ունենայ Սեպտ. 5ին ժամը 7·30–9·30:

ԴԻՒԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ Մարսէյլի հայկական դասընթացքներու վերամուտի արձանագրութիւնները կը սկսին Սեպտ. 8ին, ամէն օր կէսօրէ առաջ ժամը 10–12, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, Մարսէյլ:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ իր հովանաւորած հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի 11 Սեպտեմբեր հինգշաբթի օր, համայնքիս Հոգեւոր Հովիւ Նարեկ քահանայ կը կատարէ հին եւ նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները մինչեւ հինգշաբթի 18 Սեպտեմբեր:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները:

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ:

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մատէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան):

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով:

Հեռ. 027-18-28

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Ձեր հանգստեան ժամերուն եւ առօրեայ հոգերէն ետք, լաւագոյն է հայերէն գիրք կարդալ եւ հայկական երաժշտութիւն մտիկ ընել ու նուիրել: Դիմել.—

43, Rue Richer, Paris (9e) — Métro Cadet — Tél. 770-25-46

Առաւօտները ժամը 10էն 12, իսկ կէսօրէ վերջերը ժամը 2,30էն 7:

Գրատունը ունի արտասահմանեան եւ հայաստանեան հրատարակութիւններ, բառարաններ, տարեգիրքեր, թերթերու հաւաքածոներ եւայլն:

Նոր ստացուած են հետեւեալ գրքերը.—

Գր. Եպս. Պալաքեան «Հայ Գողգոթան», Բ. հատոր, Փարիզ, 15 Ֆրանք
Աղասիի «Զէյթուն», տպ. Պէյրութ 1968, 15 Ֆ.,: Ս. Վրացեանի «Կեանքի Ուղիներով», 6 հատոր, կազմ. հատորը 15 Ֆր.: Ս. Մխիթարեանի «Ֆրանսերէնով արտայայտուող արուեստագէտներ», տպ. Փարիզ 1969, 25 Ֆր.: Տոքթ. Ա. Նագաշեանի «Եղեռնի հետքերով», տպ. Պէյրութ, 1969, 12 Ֆր.: Հր. Ք. Արմէնի «Հայկական Գերագոյն Ատեան», տպ. Պէյրութ, 1969, 15 Ֆր.: Գ. Օզանեանի «Հայապատում», Պէյրութ 1969, 15 Ֆր.: Թ. Խ. Յակոբեանի եւ Սիմոնեանի «Երեւան 2750», տպ. Երեւան, 1968, 25 Ֆր.: Վ. Հ. Համբարձումեանի «Տիեզերքի էվոլուցիայի պրոբլեմները», Երեւան, 1968, գին՝ 18 Ֆր.: Լ. Վ. Միրզոյեանի «Վիկտոր Համբարձումեան», Երեւան, 1968, 10 Ֆր.: Առաքել Պատրիկի «Հայկական Տարազ», Երեւան, 1967, 17 Ֆր.: «Ռազմաճակատային յուշեր», Երեւան, 1968, գին 5 Ֆր.: Սայաթ Նովա «Խաղեր», տպ. Երեւան 1969, 10 Ֆր.:

Մեզ մօտ պիտի գտնէք զանազան դասագրքեր, մանկ. գրականութիւն, երգարաններ, երաժշտական երկեր, քարտէսներ, ինչպէս նաեւ հայկական եւ օտար դրոշմաթուղթեր:

Կան նաեւ Ֆրանսերէն գրքեր Հայոց մասին:

Գրատունը ունի ճոխ մթերք մը հայկական սալերու (տիսք): Արա Պարթեւեանի ամբողջական գործերը, Արմէն Կիրակի (Ամերիկա չինուած), Պր. Լիսիցեանի, Ա. Խաչատուրեանի, Օ. Տուրեանի, Շահմուրատեանի, ինչպէս նաեւ Գ. Գասբարեանի, Լ. Զաքարեանի, Յ. Պատալեանի, Չէքիմեանի, Թ. Ալթունեանի ժողովրդական եւ աշուղական զանազան Հայաստանեան երգիչներու ձայնապնակները եւ Հայկական Պատարագը:

Ունինք նաեւ Յ. Թումանեանի արտասանական կտորները:

Օփերաներ.— Ա. Տիգրանեանի «Անուշը», «Դաւիթ Բէգ» եւ «Ալմաստ» օփերաները:

Գրադարանը պատրաստ է ապսպրանքներ ընդունելու ամէն վայրերէ:
Առաքման ծախքը գնողին վրայ է:

Հին գրքեր կը գնենք, պայմանաւ որ լաւ վիճակի մէջ ըլլան անոնք:

Արդ, մի՛ մոռնաք այցելել Հ. Բալուեան գրատունը:

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 11 SEPTEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11610 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.610

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՎԱՐՁԱՊԵՏԻՆ ՄՕՏ

Ա.

Գրեցինք թէ Թրքահայոց Պատրիարք Շնորհք Արքեպս. Գալուստեան Օգոստոս 20ին Անգարայի մէջ մասնաւոր ունկընդրութեան ընդունուած է վարչապետին կողմէ եւ մեծ պատիւներու արժանացած:

Այս ընդունելութիւնը շատ կարեւոր կը նկատուի Թուրքիոյ մեր հայրենակիցներուն համար, որոնք այժմ կը յուսան, որ «համայնքային» գործերը որոշ չափով կարգի պիտի մտնեն եւ պիտի յարգուին 1923 Յուլիս 24ի Լօզանի դաշնագրով փոքրամասնութեանց համար ճանչցուած իրաւունքները:

Հանրապետական վարչաձեւի տակ — մանաւանդ «Հալք»ի միահեծան իշխանութեան օրով — մեծապէս սահմանափակուեցան Պատրիարքարանի եւ յարակից հիմնարկութեանց իրաւասութիւնները: Ջնջուեցաւ Ազգային Սահմանադրութիւնը: Գոյութենէ դադրեցաւ Ազգային Երեսփոխանական Ժողովը, որ համայնքի օրէնդիր մարմինն էր. կ'ընտրէր Պատրիարքը, Քաղաքական ու Կրօնական Ժողովները: Ջնջուեցան նոյնպէս Թաղական Խորհուրդներու վարչական իրաւունքները: Եկեղեցիներու եւ դպրոցներու յանձանձումին պատասխանատուութիւնը յանձնուելէ ետք ընտրովի «միւթէվէլլի»ներու, այժմ փոխանցուած են Եէօնէթիմ Քուրուլուներու: Սեղմումներ եւ սահմանափակումներ պարտադրուած են Թրքահայ «համայնք»ին, ամէն մարզի մէջ:

Ժամանակին Հայը ազգ էր (Էրմէնի միլլէթի): 1863ին Բարձրագոյն Դրան կողմէ վաւերացուած Ազգային Սահմանադրութիւնը կը կոչուէր Նիզամնամէ'ի միլլէթ'ի Էրմէնեան: Ազգեր չկան այլեւս: Կայ մէկ «ազգ» միայն, — թուրքը: Միւսները կը կոչուին «փոքրամասնութիւն», ըստ Լօզանի դաշնագրին, լաւագոյն պարագային՝ համայնք:

Յաճախ առիթ ունեցած ենք այս սիւնակներուն մէջ մատնանշելու բոլոր այն ոտնձգութիւնները, զորս հանրապետական Թուրքիոյ եկող-գացող կառավարութիւնները կամայականօրէն ու անպատիժ կերպով կատարած են հայ համայնքի կրօնական - եկեղեցական, կրթական - մշակութային ու ներքին - վարչական հիմնարկութեանց մէջ:

Պատրիարքարանը քանիցս «խոնարհաբար» դիմումներ կատարած է մասնաւորաբար Պոլսոյ կուսակալութեան ու քաղաքապետութեան, զանազան անմեղ խնդիրներ կարգադրելու, տարրական իրաւունքներ արժեցնելու համար: Տարիներ ձգձգելէ վերջ, երբեմն բարեհաճած են փոքրիկ, չնչին զիջումներ ընել, առանց սակայն լիովին գոհացնելու պահանջները եւ վերջնապէս բառնալու բողոքի ու դժգոհութեան տեղի տուող պատճառները:

Պատրիարք կամ Կրօնական Ժողով ընտրելու համար քանիցս դժուարութիւններ են՝ յարուցած, առանց հիմնական պատճառի եւ ի հեճուկս Լօզանի դաշնագրի «Փոքրամասնութեանց» վերաբերեալ յօդուածներու բացորոշ տրամադրութեանց:

Ազգային դպրոցները հսկողութեան ենթարկած են՝ Թուրք փոխ-տնօրէններ, ուսուցիչ - ուսուցչուհիներ նշանակելով: Դպրոցի մը կամ եկեղեցիի մը նորոգութեան պարզ արտօնութիւն մը իսկ զլացած են յաճախ:

Երկար է շարքը եւ հանրածանօթ:

Պատրիարքները նեղ կացութեան էին մատնուած: Ու կարելին կը փորձէին պաշտպանելու համար «համայնք»ին իրաւունքները, որոնց անխախտ պահպանման համար երդում էին ըրած ազգին ներկայացուցչական ժողովին առջեւ:

Շնորհք Պատրիարքի ունկնդրութիւնը վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլի կողմէ դարձակէտ մը կը կազմէ Հանրապետական Թուրքիոյ պատմութեան մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՎՐԱՅ

ՄԵԾ ՎՆԱՍՆԵՐ

Վեց օրուան պատերազմէն ի վեր մեծագոյն զինուորական գործողութիւնն է որ կատարուած է Երեքշաբթի օր իսրայելեան ուժերու կողմէ եգիպտական հողամասին 50 քիլոմեթր երկարութեամբ ճակատի մը վրայ: Ըստ իսրայելեան աղբիւրներու 100 Եգիպտացի մեռած է եւ կարեւոր կազմածներ ալ քանդուած:

Թել Ավիվ կ'ըսէ թէ իսրայելեան բանակը օդանաւային ուժերու օժանդակութեամբ անցած է Սուէզի ջրանցքը եւ ցամաք ելած է արեւմտեան ափին վրայ, առաւօտեան ժամը 2ին: Մինչեւ ցերեկ Իսրայելցիք աւլած են ինչ որ գտած են իրենց ոտքին տակ: Օդուժն ալ ոչնչացուցած է ռուսական հրթիռներու կարեւոր կայան մը, քանդուած են նաեւ ամրոցներ, ռատարի կայաններ, զինուորական բեռնատար կառքեր եւ մեծ քանակութեամբ զէնքեր: Մարդկային եւ նիւթական վնասներու հաշուեկշիռը ցոյց կուտայ թէ Եգիպտացիք անակնկալի եկած են: Ոչ օդային ուժը, ոչ իսկ նաւատորմը միջամտած են:

Տարբեր նկարագրութիւն մը կ'ընէ Գահիրէ, Երեքշաբթի իրիկուն հրապարակուած զեկոյցով մը.— «Քանի մը իսրայելեան ուժեր փորձեցին ցամաք ելլել յարձակում գործելու համար զինուորական կայաններու վրայ: Իսրայելեան գործողութիւնը տեղի ունեցաւ ժամը 10ին: Եգիպտական ուժերը եւ հակօդային պաշտպանութիւնը անմիջապէս գործի անցան եւ երեք իսրայելեան օդանաւ վար առին: Եգիպտական ուժերը ստիպեցին իսրայելեան ուժերուն որ քաշուին եւ Իսրայելցիք մեծ վնասներ կրեցին՝ մարդկային եւ նիւթական»:

Ամէն պարագայի մէջ, դատապարտելով հանդերձ իսրայելեան այս յարձակումը, որ բռնաբարում մըն է զինադուլին, ոչ ոք կ'ուրանայ անոր յանդուգն եւ զինուորական մարզի վրայ հիացում պատճառող բնոյթը:

Իսրայէլի վարչապետը Տիկին Կոլտա Մէյր յայտարարեց.— «Այս գործողութիւնը, ինչպէս նախորդները զորս ըրինք թշնամիին դէմ, կը ձգտին եգիպտական իշխանութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելու այն իրողութեան վրայ, որ ոչ մէկ յարձակում անպատիժ պիտի մնայ: Ինչպէս զինուորական բանբերը յայտարարեց այս յարձակումը կը ձգտէր վերջ տալու եգիպտական ուժերու մշտական յարձակումներուն Սուէզի ջրանցքին երկայնքին»:

Միացեալ Նահանգները դատապարտեցին իսրայելեան այս յարձակումը:

× Ամմանի անգլիական դեսպանատան վրայ ձեռնառումբեր նետուած են բայց դեսպանատունը վնաս չէ կրած:

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՁԱՅՆԸ

Մեր երկիրը՝ իր պետական, կուսակցական, գրական ու արուեստի ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ եւ պարզ ժողովուրդէն կազմուած հսկայ թափօրով մը ընծայեց իր վերջին յարգանքը տաղանդաւոր բանաստեղծ ու գրագէտ Գուրգէն Մահարիին: Քանի մը մտաւորականներ դամբանակաչ խօսեցան, բայց Վահագն Դաւթեանն էր, որ խտացուց անհետացող դէմքին բովանդակ արժանիքը.

— «Գնաս բարով, սիրելի Մահարի, թող թեթեւ լինի հողը քեզ վրայ, այն հողը, որ դու առաւել գեղեցկացրիր քո զարմանալի արուեստով»:

Հողը, հողին ուժը, հողին արտայայտութիւնները, այդ հողին վրայ լսուած շշուկները, տարածուած գոյները, լոյսերը, բոյրերը, հոն կատարուած մեծագործութիւններուն մեծ արձագանգները, բոլո'րը անցան Մահարիի հոգիէն ու նոր որակով մը բարախեցին անոր գրչին տակ:

Թրքական բարբարոսութիւններուն ու սթալինեան համայնավարութեան դառն հետեւանքները յետին մանրամասնութեամբ ճաշակած այս դէմքը, իր բախտով ու տաղանդով ամէնուն համակրանքը նուաճած այս բազմաչարչար ու բազմարդիւն հոգին, վերջին իր գործով, սակայն, գրգռեց ամէնուն զայրոյթը եւ ստիպեց հայրենաւանդ սրբութիւնները սրբութեամբ դիտող հայրենիքի թէ արտասահմանի մտաւորականները, որ համընդհանուր պոռթկում մը ունենան իրեն դէմ: Պատմական իրադարձութիւններու հանդէպ յարգանք ունեցող մարդու գործ չէր «Այրուող Այգեստաններ»ը եւ ոչ ալ արուեստագէտի խղճմտանքով գլուխ բերուած գրական երկ, այլ գրուած էր պարզապէս «հրապուրուելով ծապլվարականութեան խարազանմամբ», ինչպէս պիտի ըսէր Հայաստանի քննադատներէն մէկը:

Հայաստանի գրողներու քարտուղարութիւնը Մահարիի «Այրուող Այգեստաններ»ու մասին իրե'ն, «Սովետական գրականութիւն» ամսաթերթին ու «Գրական թերթ»ի խմբագրութիւններուն հասած նամակներուն, գրախօսականներուն ու յօդուածներուն ճնշումով՝ ստիպուեցաւ պաշտօնական հաղորդագրութեան մը մէջ համադրել բազմաթիւ մարդոց դիտողութիւնները, յիշեցնելով, որ Մահարին «չի կարողացել տեսնել հայ ժողովրդի բնաւորութեան վեհութիւնն ու մարդկայնութիւնը եւ բացասական, ոչ բնորոշ բարոյական յատկանիշներով է օժտել վէպի կերպարներին, դրանով իսկ վիրաւորելով հայ ժողովրդի արժանապատուութիւնը: ... Աւելին. պատմական բազում դէպքեր ենթարկուել են կամայական, անբարեխիղճ մեկնաբանութիւնների: Վէպում առատ տեղ են գտել անհաշիւ բամբասանքներ, անպատշաճ սրամտութիւններ, չարդարացուող զաւեշտ»:

«Այրուող Այգեստաններ»ը քննարկուեցաւ նաեւ Երեւանի համալսարանի մէջ եւ քննարկութեան ընթացքին խօսք առնող բոլոր մտաւորականները՝ Գ. Անանեան, Եդ. Ջրբաշեան, Ռ. Արամեան, Կ. Դանիէլեան, Մ. Մկրեան և ուրիշներ, ոչ-սովորական ուրիշներ, անուանի գրագէտներ, փրոֆեսէօրներ, տոքթորի աստիճան ունեցող դէմքեր, բոլո'րն ալ, առանց բացառութեան, ընդգծեցին պատմական ու գրական անառողջ սկզբունքներով գրուած Մահարիի այս գործին արատաւոր կողմերը, « պահանջուած լրջութիւնից » զուրկ բաժինները, « ժողովրդի ազատատենչ ոգու արտայայտութիւնը » հեգնելու միտող գրողին « անպատեհ ու անտեղի զաւեշտը », գործին ա'յն մասերը մանաւանդ, ուր «աչքի են զարնում անբարեխիղճ վերաբերմունքը եւ գռեհկաբանութիւններն ու զազրախօսութիւնները աներեւակայելի չափերի են հասնում »:

« Այրուող Այգեստաններ »ուն հանդէպ գրեթէ նոյն դիրքը բռնեց նաեւ արտասահմանի մտաւորականութիւնը, չհաշուած անշուշտ այն հատուկտոր անպատասխանատուները, որոնք, այդ առիթով, աւելորդ անգամ մը եւս պէտք զգացին ցուցադրել իրենց լեզուագարութիւնները, գրուատելով այդ վրիպած վէպը, փութալով թերթօնի վերածել զայն եւ Մահարին պաշտպանելու կեղծ վրդովմունքով՝ օրինական հռչակել անոր անյարիր կամայականութիւնները:

Բայց արուեստագէտի մը եւ պատճառաբանուած համոզումներու հիմամբ խօսք ըսող գրչի միւս ներկայացուցիչներուն միջեւ մտնող պատեհապաշտներուն հանդէպ՝ բախտը երբեք շռայլ չէ եղած:

Ու արուեստագէտ էր Մահարի: Ու վանտալներ չէին «Այրուող Այգեստաններ»ու խոտելի էջերուն մէջ ծառացող մարդերը: Արդար էին այս վերջինները եւ արդարութեան հանդէպ խուլ չմնաց արուեստագէտ Մահարիին խիղճը:

Հետաքրքրական է կարդալ « Հայաստան » հրատարակչութեան տնօրէն Խ. Բարսեղեանի խօսած դամբանականին հետեւեալ պարբերութիւնը.

— «Յաջորդաբար լոյս կը տեսնեն Մահարու երկերի հատորները, այդ թւում հիմնովին վերամշակուած «Այրուող Այգեստաններ» վէպը: Զգայուն գրողը, ունկնդրելով ընթերցողների, ընկեր-բարեկամների արդար ձայնին, մահից առաջ նոր լոյսի տակ ներկայացրեց իր նշմարիտ գեղարուեստական համոզմունքները»:

Ջուրը չտեսած բոպիկնալու շատ սովորութիւն չունինք, բայց արդար ձայներուն արդարօրէն արձագանգելու փաստի մը մասին կը խօսուի, որ չի կրնար չուրախացնել մեզ, ինչպէս չի կրնար չանհանգստացնել թոյլ տրուած նախկին կամայականութիւնները օրինական հրաչակած Մահարիի կամակոր ու փո'ւճ փաստաբանները:

Արուեստագէտին եւ անոր գործը խղճմտօրէն քննող քննադատին միջեւ մտնող հաշուախնդիր մարդոց մասին հարկ չկայ նոր խորհրդածութիւններ կուտակել: Նման առիթներու կը բաւէ յիշել ժողովրդական առածը, ա'յն առածը, ըստ որում՝ օր մը ձին ու ջորին կռիւի կը բռնուին եւ խոնարհագոյն կենդանին իր նուազագոյն խելքին հետեւանքով կը փորձէ միջամտել կռուին եւ, վերջին հաշուով, հարուածները երկուստեք իր գլխուն կը տեղան, խոնարհագոյն կենդանիին յիմարագոյն գլխուն:

«Ազդակ» Պ. ՄՆԱՊԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԱԶԻԼԻ իշխանութիւնները վերահաստատեցին մահապատիժը, ամերիկացի դեսպանին առեւանգումին իբրեւ հետեւանք: Ոստիկանութիւնը կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարած է եւ գիտէ նաեւ ո՞ր վիլլային մէջ պահած էին դեսպանը: Ամերիկացի դեսպանը յայտարարած է թէ առեւանգողները խելացի եւ մոլեռանդ ուսանողներ էին:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ փոքրիկ քաղաքը՝ Քազեռթէ աւերակի վերածուած է մէկ օրէն միւսը եւ զրկուած է ջուրէ, ելեկտրական հոսանքէ, հացէ, եւայլն: Այս «յեղափոխութիւնը» ծագած է Ֆութպոլի պատմութեան մը հետեւանքով, արդարեւ տեղւոյն Ֆութպոլի խումբը փոխանակ Բ. դասաւորումի մնալու, ուր յանգած էր փայլուն շրջանէ մը ետք, Գ. դասաւորումի անցած էր: Պատճառն այն էր որ քննութիւն բացուած էր ամիսներէ ի վեր այդ խումբին վրայ, որու դէմ եղած ամբաստանութիւնը այն էր որ կաշառած էր հակառակորդ խումբի մէկ խաղացողը:

ԷՐԵԲՈՒՆԻ - 2750

Բ.

Դժբախտաբար, Աքեմենեաններու անկումէն ետք մինչեւ Ք. Ե. 7րդ դարը երկարող շուրջ հազար տարուան ժամանակաշրջանը, հնագիտական թէ մատենագրական ոչ մէկ տուեալ ձգած է մեզի Երեւանի կապակցութեամբ: Պատմութենէն գիտենք, ընդհանուր կերպով, որ Արարատեան դաշտավայրը երկար ատեն (մինչեւ Ք. ա. 2րդ դարու սկիզբը) պատկանած է հայկական անդրանիկ թագաւորութեան՝ Երուանդունիներուն, ապա գրաւուած Մեծ Հայքի թագաւոր Արտաշէս Ա.ի կողմէ եւ անկէ ետք մաս կազմած վերամիաւորուած Հայաստանի Արտաշիսեան պետութեան: Ապա, մեր թուականութեան Ա. դարէն սկսեալ մինչեւ 428 թուականը, Արշակունի թագաւորներն են տէրը հայկական պետութեան, ու գիտենք, թէ իրերայաջորդ ինչպիսի վերիվայրումներու, պատերազմներու եւ արհաւիրքի թատերաբեմ հանդիսացած է Հայաստանը այս շրջանին, օրուան երկու մեծերուն՝ Հռոմի եւ Պարսկաստանի ազդեցութեան պայքարին մէջ: Ապա Հայաստանը դարձած է, գէթ իր արեւելեան մասով, պարսկական կիսանկախ մարզպանութիւն, բաժնուած նախարարական ինքնիշխան բազմաթիւ շրջաններու:

Ըսինք սակայն, որ այս ամբողջ շրջանին Երեւանի առանձին յիշատակութեան չենք հանդիպիր: Ուրարտական եւ աքեմենեան ժամանակաշրջաններու Էրեբունի-Երեւանը շարունակած է անկասկած իր գոյութիւնը, իբրեւ Արարատեան դաշտի բերդաւաններէն մէկը, սակայն Երուանդունիներու, Արտաշիսեաններու եւ Արշակունիներու կողմէ աշխարհագրական միեւնոյն շրջանին մէջ կառուցուած կարեւոր քաղաքներն ու ամրոցները — ուրարտական Արգիշտիխինիլին՝ վերածուած հայկական Արմաւիրի, Երուանդաշատը, հռոմայեցի պատմիչներուն կողմէ գովերգուած Արտաշատը, Վաղարշապատը, Գառնի ամրոցը, աւելի ուշ՝ միջազգային առեւտուրի կեդրոն Դուինը, եւլն. — շուքի մէջ ձգած են հնամենի բերդաքաղաքը: Նոր պայմաններու մէջ, նոր իշխանաւորները փառքի եւ հզօրութեան նոր կեդրոններ կը կերտէին: Վանը անդամ, ուրարտական թագաւորանիստ Տուշպան, հայկական հնագոյն թագաւորութեան օրերուն պահ մը մայրաքաղաքի իր հանդամանքը պահելէ ետք, իր կարգին անցած էր երկրորդական աստիճանի վրայ:

Երեւանի մասին հայերէն առաջին մատենագրական յիշատակութեան կը հանդիպինք Դուինի 607 թուականի եկեղեցական ժողովի առընչութեամբ: Աբրահամ կաթողիկոսի կողմէ ժողովին հրաւիրուած եկեղեցականներու անուններուն մէջ կը գտնենք վաներէց «Դաւիթ Երեւանայ»ի յիշատակութիւնը: Երեւանի տրուած կարեւորութիւնը՝ կրօնա-վարչական այլ կեդրոններու կարգին (Գառնի, Աւան, Ապարան, Պտղնի, Փարպի, Դատուան, Բագարան, եւայլն) կը վկայէ 7րդ դարու սկիզբները անոր արդէն իսկ ծանօթ աւան մը եղած ըլլալուն ի նպաստ: Մանանդեան կը խորհի, որ Դուինը առեւտուրի այլ կեդրոններու կապող կարեւոր ճանապարհներէն մէկը կ՚անցնէր Երեւանէն:

Ապա Երեւանի յիշատակութեան կը հանդիպինք Սեբէոսի մօտ: Նկարագրելով արաբ ներխուժումներու դէմ Արարատեան դաշտին մէջ հայ ժողովուրդի ցուցաբերած բուռն ընդդիմութիւնը 642–643 թուականներուն, պատմիչը կը գրէ.

«... Եւ եկին (Արաբները) ժողովեցան յԵրեւան եւ մարտեան ընդ բերդին, եւ ոչ կարացին առնուլ»: Պարզ կը դառնայ ուրեմն, որ 7րդ դարու սկիզբները, իր կրօնա-վարչական եւ տնտեսական կարեւորութեան կողքին, Երեւան, իր անառիկ բերդով, ունէր նաեւ ռազմական մեծ նշանակութիւն: Այլ պատմիչներ, ինչպէս Յովհ. կաթողիկոս, Դրասխանակերտցի եւ Սամուէլ Անեցի, իրենց կարգին կը նկարագրեն Երեւանի գրաւման համար Արաբներու մղած յամառ մարտերը. ի յայտ կուգայ, որ 658 կամ 660 թուականներուն երկրորդ պատերազմէ մը ետք միայն ներխուժումները կը յաջողին տիրանալ բերդաքաղաքին:

Ապա՝ դարձեալ լռութիւն: Պէտք է ըսպասել աւելի քան երկու հարիւր տարի, որպէսզի Սեւանի Առաքելոց եկեղեցւոյ վիմական արձանագրութեան մէջ (874 թ.) վերստին հանդիպինք Երեւանի յիշատակութեան: Ստեփանոս Օրբելեան իր կարգին կը յիշատակէ, թէ Սեւանայ վանքին նուիրուեցան, ի շարս այլոց «եւ այգիս ի Գառնի եւ յԵրեւան եւ յայլ տեղիս»: Այս վկայութիւններէն յստակ կը դառնայ, որ Երեւանի բնակչութեան կարեւոր զբաղումներէն մէկը այդեգործութիւնն էր:

Բագրատունիներու օրով գէթ 150էն 200 տարի համետական խաղաղութեան շրջան մը ապրեցաւ Արարատեան դաշտավայրը: Անշուշտ, Երեւան գիւղաքաղաքը հեռու էր Անիի, Կարսի կամ Դուինի նման հիմնակաչ կարեւորութիւն ներկայացնող կեդրոններու հետ մրցիլ կարենալէ, սակայն այդեգործութեան եւ միաժամանակ առեւտուրի տեսակէտէ, ան կը թուի պահած ըլլալ իր առանձին նշանակութիւնը, քանի Նախիջեւանէն դէպի Արարատեան դաշտ երկարող վաճառականական ճամբան 10րդ դարու սկիզբը կը յիշատակուի իբրեւ «Երեւանեաչ ճանապարհ»: Տուեալներ կան կարծելու, որ 10–11րդ դարերուն Երեւանը արդէն իսկ Կոտայք գաւառի կեդրոնական աւանն էր: Ըստ Մխիթար Այրիվանեցիի վկայութեան, 1031էն 1041 թուականներուն իշխան Ապիրատ Երեւանի մէջ ջրանցք մը կառուցանել տուած է:

Սելճուք ներխուժողները, 11րդ դարու կէսերուն, վերստին ընդհատեցին Հայաստանի եւ հայկական վերածնած քաղաքակրթութեան խաղաղ զարգացումը: Նոր պատերազմներ, նոր կոտորածներ, նոր արհաւիրք: Ապա՝ կարճատեւ խաղաղեցում մը, Զաքարեաններու վերահաստատած անկախութեան շրջանին, որպէսզի, 13րդ դարու կէսերուն, Հայաստանը երկար ժամանակաշրջանի համար կորսնցնէ իր քաղաքական անկախութիւնը, Մոնկոլներու աւերիչ արշաւանքներուն հետեւանքով:

Հայաստանի այն հազուագիւտ քաղաքները, որոնք Մոնկոլներու կողմէ ամբողջական աւերածութեան չենթարկուեցան, անոնք էին՝ որոնք իրենց նոր տէրերուն կողմէ վերածուեցան վարչական կեդրոններու: Անոնցմէ մէկն էր Երեւանը: 13րդ եւ 14րդ դարերուն, ան դարձեալ միջազգային առեւտուրի կեդրոն մըն է, ինչպէս կը վկայեն այնտեղ գտնուած բիւզանդական եւ պարսկական դրամները: Հաւանաբար միեւնոյն այս ժամանակաշրջանին է, որ դրամ կը կտրուի նոյնինքն Երեւանի մէջ: Քաղաքը համեմատաբար մեծցած էր, Անիէն եւ Դուինէն գաղթած բազմութեանց այնտեղ հաստատուելուն հետեւանքով: Աւերուած նախկին այդ ոստաններէն, կարեւոր թիւով արհեստաւորներ եւ վաճառականներ բնակութիւն հաստատած էին Երեւանի մէջ:

Պատերազմներն ու նախճիրները հեռու չէին սակայն վերջ գտած ըլլալէ: 1387–1388ին, Լենկթիմուրի հորդաներն էին, որ իրենց յարձակմաչ թիրախը կը դարձընէին «Երեւանի մեծ աւանը՝ սպաննելով շուրջ 500 հոգի: Աւելի ուշ, 15րդ դարու կէսերուն, սկսած են պարբերական եւ մէկը միւսէն եղեռնաշունչ յարձակումները՝ մէկ կողմէ օսմանեան հրոսակներու, միւս կողմէ պարսիկ զզլպաշներու: Երեւանը արդէն իսկ կը նկատուի, ըստ տարեգրութեանց, «Այրարատեան երկրի մայրաքաղաք». բայց հաւանաբար իր ստացած այդ կարեւորութիւնն իսկ պատճառ կը դառնայ, որ Հայաստանը իւրացնելու նպատակով տեւաբար իրարու բախող երկու ուժերը, Թուրքերն ու Պարսիկները, յաճախակի իրենց յարձակման թիրախը դարձնեն հարուստ ու բարգաւաճ այդ կեդրոնը: Թուրք-պարսկական պատերազմիչ ամէնէն արիւնոտ էջերէն մէկը Երեւանի աւերումն է, 1554-ին, Քանունի Սուլթան Սիւլէյմանի թըրքական բանակներուն կողմէ: Ինչպէս կը նկարագրէ թուրք պատմագիր Փեչէւին՝ Թուրքերը հրկիզեցին քաղաքը, քանդեցին պարսկական պալատները եւ ջարդեցին ժողովուրդը:

Ոչ նուազ ահաւոր սպանդի եւ աւերածութեան առիթ տուած է կէս դար ետք՝ 1603 թուականին Պարսից Շահ Աբասի հակայարձակումը: «Շահ-Աբաս իր զօրքերին առաջն առած դէպի պաշարուած բերդի պարիսպներն էր քշում հայ շինականների անզէն ամբոխը, — կը գրէ Ա. Սիմոնեան իր «Երեւան» աշխատասիրութեան մէջ (Երեւան 1968), — իսկ քաղաքի ներսում կենդանի մնացած հայ բնակիչներին կոտորում էին Թուրքերը: Երկու բանակների զինուորներն էլ մարդ էին որսում, գերի էին վերցնում կանանց ու երեխաներին, որոնց յետագայում վաճառում էին Մերձաւոր Արեւելքի շուկաներում»: Եօթը-ութ ամսուան պաշարումէ ետք, Շահ Աբաս գրաւեց Երեւանը: Շուտով սակայն ստիպուած եղաւ նահանջելու՝ օսմանեան նոր ու գերազանց ուժերու երեւումով. բայց իր զօրքերու նահանջին հետ, բռնի արտագաղթի ենթարկեց Արարատեան դաշտավայրէն շուրջ 350 հազար Հայեր, սովի եւ արհաւիրքի անասելի պայմաններու մէջ զանոնք փոխադրելով Պարսկաստան: Բռնի այդ արտագաղթի հետեւանքով է որ կազմուած է Նոր Ջուղայի (Իսպահան) հայկական գաղութը:

ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

(Շար. – 2)

ՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱԿ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Ո՛Վ ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ամէն անգամ, երբ աւարտում է պատարագի հատուածներից մէկն ու մէկը, միշտ այցի էր դալիս տաճարին, դալիս էր ստուգելու, ճշդելու իրեն:

Եւ հիմա, երբ նորից պէտք է Հային Հայ պահել, երբ պէտք էր մաքրուել նոր արեւելքի ժանգագոյն նստուածքից, ազատուել նրա զարդանաշխ գեղգեղանքներից, ժամանակի ընթացքում կոտորակուած անհաստատ ձեւերի եւ ծաւալների միջից ելնում էր հզօր ու առնական, անպաճոյճ եւ պարզ Ս. Հռիփսիմէն:

Նա դալիս էր Ս. Հռիփսիմէ իր իսկ ճշմարտացիութիւնը ստուգելու, եւ տաճարն ասես հասկանում էր նրան...

Նա քայլում էր դէպի Ս. Հռիփսիմէ, նա տանում էր իր նուագները, ու մտքերն այս երկարում, հոլովւում էին մերթ վէճի եւ մերթ անպատասխան զրոյցի եղանակով:

Մի արտոյտ անցաւ առաւօտի միջով. մի արտոյտ ձգեց երգի ուռկանը:

«Ո՛վ զարմանալի, — ասաց նա ինքն իրեն, — այդ ի՞նչպէս ստեղծեցիր երգասան այս թռչունին»:

Արտոյտը թպրտաց իր իսկ ուռկանում, յետոյ երգեց, յոգնեց ու քարի նման ընկաւ ցած: Մի ուրիշ արտոյտ սլացաւ վեր, մի նոր երգ տարաւ թեւերի վրայ, ու երբ երգով ցօղեց երկնքի ափաչափ մի կտոր, յոգնած, վաստակած, թեւերը հաւաքած վայրէջք կատարեց: Որտեղից որտեղ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Նոյն միջոցին հրացանակիրներու հրամանատարը մտաւ այն դահլիճը, ուր կը գտնուէր Ապտիւլ Համիտ, որ զայն տեսնելուն պէս ըսաւ.

— Ի՞նչ լուր մեր հաւատարիմ զինուորներէն, անոնք ալ Սահմանադրութիւն կը պահանջե՞ն...

— Վեհափառ տէր, անոնք ուրիշ փափաք չունին այլ ձեր Վեհափառութիւնը միշտ անսասան տեսնել՝ այս պանծալի գահուն վրայ:

Ապտիւլ Համիտ նշան ըրաւ հրամանատարին՝ իրեն մօտենալու եւ անոր հետ պահ մը անկիւն մը առանձնանալով հարցուց.

— Բաշիտը մեկնեցա՞ւ:

— Այո, Վեհափառ տէր, ժամ մը առաջ մեկնեցաւ աւստրիական շոգենաւով մը դէպի Սելանիկ, ձեր Վեհափառութեան արեւշատութեան մաղթանքներ ընելով:

— Կարծեմ թէ խեղճ մարդը պարապ յոգնութիւն մը յանձն առաւ, պատասխանեց Ապտիւլ Համիտ:

— Վեհափառ տէր, Բաշիտ այնպիսի մարդ մըն է, որ իր միտքը դրածը կը գործադրէ. այս մասին կրնամ վստահեցնել ձեր Վեհափառութիւնը:

— Բայց թերեւս մինչեւ որ իր երթալիք տեղը հասնի՝ իր փնտռած մարդը Պոլիս բերուի...

— Ամբողջ սրտովս կը մաղթեմ որ այդպէս ըլլայ, պատասխանեց հրամանատարը:

Ապտիւլ Համիտ մօտեցաւ իր պալատականներուն եւ մասնակցեցաւ անոնց խօսակցութեան:

Ընդհանուր ուրախութեան մէջ առաջին քարտուղար Թահսին փաշա ներս մտաւ:

— Վեհափառ տէր, ըսաւ դողդոջուն ձայնով մը, նոր հեռագիր մը եկաւ Մանասթըրէն, խիստ ստիպողական:

— Շէմշի փաշայէ՞ն է, հարցուց բռնաւորը, որուն աչքերը տարօրինակ փայլով մը կը շողային

— Ոչ, Վեհափառ տէր, զինուորական իշխանութեան կողմէ, պատասխանեց պալատականը, որուն ձայնը հետզհետէ աւելի կը դողար եւ որ ինքն իր վրայ հզօր ճիգ մը կ՚ընէր ներքին տագնապը զսպելու համար, բայց ամէնքն ալ այնքան գոհ ու զուարթ տրամադրութեան մը ներքեւ կը գտնուէին այդ միջոցին, որ ոչ ոք ուշադրութիւն դարձուց առաջին քարտուղարին յուզեալ վիճակին վրայ:

— Կարդա՛ տեսնենք այդ նոր հեռագիրը, հրամայեց Ապտիւլ Համիտ հաստատ ու հանդարտ ձայնով մը:

Թահսին փաշա ձեռքը բռնած թուղթը դէպի վեր բռնեց եւ կարդաց.

«Առաջին Ֆէրիք Շէմսի փաշա այս իրիկուն՝ հեռագրատունէն դուրս ելած միջոցին սպաննուեցաւ զինուորականի մը ձեռքով: Սպաննիչը յաջողած է փախչիլ»:

Շանթը եթէ նոյն վայրկեանին իյնար Ապտիւլ Համիտի ու իր պալատականներու ոտքերուն առջեւ՝ թերեւս այդքան պիտի չսարսափեցնէր զիրենք, որքան այս հեռագրին քանի մը տողերը:

Անձկութիւնն ու սարսափը նկարուեցան այն դէմքերուն վրայ, ուր քիչ մը առաջ զուարճութիւնը կը շողար:

Պահ մը մեռելական լռութիւն տիրեց սրահին մէջ:

— Բայց սարսափելի՛ բան է ասիկա, դոչեց յանկարծ բռնաւորը բարկութենէն եւ յուզումէն դողահար ձայնով մը, ուրեմն իր տուած տեղեկութիւնները սխալ ու սուտ են եղեր, կացութիւնը իր ցոյց տուածին պէս չէ եղեր...

— Աստուած մեր Վեհափառ Սուլթանին երկար կեանք շնորհէ, մրմնջեց Թահսին փաշա, եթէ Շէմսի փաշա սպաննուեցաւ, ուրիշներ չեն պակսիր, իր սիրած գործը շարունակելու համար...:

— Ո՞վ պիտի զրկենք իր տեղը, հարցուց բռնաւորը, իր քարտուղարին դառնալով:

— Եթէ հրաման ընէք, իսկոյն Օսման փաշային կը հեռագրենք որ Սելանիկէն ճամբայ ելլէ Մանասթըր երթալու:

— Լաւ, հեռագրէ Օսման փաշային, պատասխանեց ընկճուած եւ յուսահատ դէմքով մը:

Առաջին քարտուղարը մեկնեցաւ: Միւս պալատականները լուռ ու մունջ կեցած էին ու չէին համարձակեր իրենց ակնարկը ուղղելու Ապտիւլ Համիտի վրայ:

×

Ալպանացի տասնապետ Բաշիտ, ինչպէս անձնապահ հրացանակիրներու հրամանատարը ըսած էր, աւստրիական շոգենաւով հասաւ Սելանիկ, ուր իմացաւ Շէմսի փաշայի սպանութիւնը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(220 – Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՊՈՒՐՈՒ

Ֆ. ՊԱՊ

ԹԻՒՐՔԻԱ ՎԱՒԵՐ

—*—

Ֆրանսերէն եւ Թուրքերէն լեզուներով,
Կոնստանդնուպոլսոյ եւ Իզմիրի համար,
Հրատարակութիւն Ազգային Սահմանադրութեան
Հիմնադրութեան, Հայոց Պատրիարքարանի։

Ինձ ուրախ ըրաւ, եւ տխուր ալ։ Ուրախ՝ որովհետեւ կը տեսնէի, որ Ռուբէնը կը սիրէ Ալիսը, եւ Ալիսն ալ՝ Ռուբէնը։ Տխուր՝ որովհետեւ կը տեսնէի, որ Ռուբէնը կը տառապի։

— Ես ալ։

— Ան որ կ՚ուզէ։

— Ուրեմն ինչո՞ւ չես ամուսնանար։

— Ես։

Ռուբէնը ոտքի ելաւ, եւ սկսաւ քալել սենեակին մէջ։

— Ո՛չ, ո՛չ երբեմն ալ, ըսաւ ան։ Ես չեմ ուզեր ամուսնանալ։ Ես կ՚ուզեմ ազատ մնալ, որպէսզի կարենամ ինձ տանջող միտքերէն ազատիլ։ Ես ատելութիւն կը զգամ ամուսնութեան հանդէպ։ Ես կ՚ատեմ ամուսնութիւնը։ Ես կ՚ատեմ ամուսնացած մարդիկը։ Ես կ՚ատեմ ամուսնացած կիները։ Ես կ՚ատեմ ամուսնացած ամէն ինչ։

Ռուբէնը կը խօսէր, ասոնք ըսելով։ Ես կը նայէի անոր, եւ կը զարմանայի։ Ինչո՞ւ կ՚ատէ ամուսնութիւնը։ Ինչո՞ւ կ՚ատէ ամուսնացած մարդիկը։ Ինչո՞ւ կ՚ատէ ամուսնացած կիները։ Ինչո՞ւ կ՚ատէ ամուսնացած ամէն ինչ։

Ռուբէնը կը շարունակէր խօսիլ։

— Ես ատելութիւն կը զգամ ամուսնութեան հանդէպ, ըսաւ ան, որովհետեւ ես գիտեմ, որ ամուսնութիւնը ոչնչացնելու է ամէն ինչ, որ գեղեցիկ է կեանքին մէջ։ Ամուսնութիւնը կը սպաննէ սէրը։ Ամուսնութիւնը կը սպաննէ բարեկամութիւնը։ Ամուսնութիւնը կը սպաննէ ամէն ինչ։

Ես ուզեցի ինչ մը ըսել, բայց ան ինծի թոյլ չտուաւ։

— Ես գիտեմ, ինչ որ կ՚ուզես ըսել, ըսաւ ան։ Դուն կ՚ուզես ըսել, որ ես սխալ կը մտածեմ, որովհետեւ ես ամուսնացած եմ։ Ես գիտեմ

Տէր եւ Տիկին Գեղամ Աղապապեան եւ զաւակը Արամ, Տէր եւ Տիկին Արման Զուհաճեաց եւ զաւակները ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝

ԶԱՐԵՀ ՉՈՒՀԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Վիթէլ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 11) կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արամ Թագւորեան եւ զաւակները՝ Էօժէնի եւ Մարգրիտ Թագւորեան (Փարիզ), մասնաւոր հոգեհանգիստ եւ պատարագ կատարել կուտան այս Կիրակի Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ (339, Ավընիւ տիւ Փրատօ), իրենց հօր ՃԻՒԱՆԻ եւ մօր ԵՐԱՆՈՒՀԻի (մահացած Մարոք) հոգիներուն համար:

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկիններ Պօյաճեաններու իրենց ամուսնոյն եւ զաւկին մահուաց առթիւ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ ժողովրդապետական եկեղեցւոյ: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԽԱՉՎԵՐԱՑ ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Զարեհ Վրդ. Թօփալեան:

Յաւարտ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյն վաստակաւոր Հոգ. Հովիւ

Տէր Եսայի Խաչակիր Քհնյ. Ալթունեանի վախճանման 5րդ տարելիցին առթիւ:

Ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգելու հանգուցեալին յիշատակը:

×

ԼԻՈՆ – Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի Վերացմաց Խաչի տօնին առթիւ, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան: Պատարագը կ'երգէ Կոմիտաս երգչախումբը: Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ անդաստան:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ. կը պատարագէ Հոգեւոր Հովիւ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9,15, պատարագ ժամը 10,30ին:

Կը հրաւիրուի Առնուվիլի եւ շրջանի Հայութիւնը:

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ աւանդական մատաղօրհնութիւնը եւ տօնախմբութիւնը կը կատարուի Սեպտ. 28ին, Կիրակի օր:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի

Հեռաձայն 927-01-72:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Պօմոնի Ս. Գր. Լ. եկեղեցւոյ մէջ

Կիրակի, 14 Սեպտ. 1969ին, Խաչվերացի տօնին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Պօմոնի Ս. Գր. Լս. եկեղեցւոյ մէջ, եւ յաւարտ պատարագի, ինչպէս անցեալ տարի, աւանդական մատաղօրհնութիւն կը կատարուի: Կը պատարագէ, քարոզէ եւ մատաղի օրհնութիւնը կը կատարէ թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆ

Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10ին, քարոզ՝ ժամը 11,15ին, մատաղօրհնութիւն՝ ժամը 12ին:

Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել Թաղականութեանս կամ Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, 372 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն:

Զենումը կը կատարուի Հինգշաբթի Սեպտ. 11, ժամը 5,30ին եկեղեցւոյ բակին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

(Piano, Accordéon, Solfège)

Կը դասաւանդուին մասնագէտ եւ փորձառու ուսուցիչներու կողմէ:

Փափաքողները դիմեն.—

Madame TCHITOUNY
13, Rue Caumartin, Paris (9e)
Tél. : OPE. 37-62

Նաեւ՝ վարձու սենեակ ուսանողի համար:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մարտիրոս Փափազեան, բնիկ Էվէրէկցի: Փնտռողը հօրեղբօր տղան՝ Քալանդարեան: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝

SETRAG DJAMOUSSIAN
15, Rue Pierre Guys, Beaumont
13 - Marseille (12e)
Tél. : 48-81-95.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Առանձին կիչ մը կամ օրիորդ մը կ'ուզուի տարեց պարոնի մը քով իբրեւ կուվերնանթ: Լաւագոյն պայմաններ ապահովուած են՝ առանձին սենեակ, ուտելիք եւ ամսական:

Հեռաձայնել առաւօտները 306-55-66:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —

Արեւելեան համով ճաշեր
Խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ

Ամէն օր՝ շամփուրով խորոված
եւ տէօնէր - խորոված

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեաց վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ Մարսէյլի հայկական դասընթացքներու վերամուտի արձանագրութիւնները կը սկսին Սեպտ. 8ին, ամէն օր կէսօրէ առաջ ժամը 10-12, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, Մարսէյլ:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ իր հովանաւորած հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի 11 Սեպտեմբեր հինգշաբթի օր, համայնքիս Հոգեւոր Հովիւ Նարեկ քահանայ կը կատարէ հին եւ նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները մինչեւ հինգշաբթի 18 Սեպտեմբեր:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Սեպտ. 18, Կռանտ Անսամպլի մէջ:

×

ԼԻՈՆԻ Հայ Ազգ. Վարչութեան Կրթական Մարմինը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. 2ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԺԸՆԵՒ

ԺԸՆԵՒԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ժընեւի նորակառոյց եկեղեցիին օծումին առթիւ, որ կը կատարուի այս Կիրակի, ձեռամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի:

Մեկնում մասնաւոր քառով Շարաթ առաւօտեան ժամը 7,30ին Շաթօ տը Վենքէն Մեթրօ, Քաֆէ Թեռմինիւսին առջեւ: Ցերեկուան ճաշ ճամբու ընթացքին, ժամանում Ժընեւ ժամը 17ին ատենները, քաղաքի այցելութիւն, տեղաւորում Սանթիւռի պանդոկը: Իրիկունը ազատ, զանազան զբօսանքներ:

ԿԻՐԱԿԻ, մեկնում դէպի Հայոց եկեղեցին ներկայ ըլլալու համար հանդիսաւոր պատարագին եւ օծումին, ապա անմիջակաց մեկնում դէպի Փարիզ: Ցերեկուան ճաշ Նիոն, սովորական ճաշարանը եւ վերադարձ Փարիզ՝ Մորէզ, Լոն լը Սօնիէ, Տիժոն ճամբով: Փարիզ ժամանում ժամը 23ի ատենները:

Բացառիկ եւ անմրցելի գին՝ ամէն բան մէջը (ճաշ-պանդոկ), 99 ՖՐԱՆՔ:

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ՝ Սեպտ. 11, Հինգշաբթի ժամը 19:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատապելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 90 ֆ· Վեցամսեայ 50 ֆ·
Արտասահման Տար· 105 ֆ· Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
12
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
12 SEPTEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11611

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.611

ՕՐԱԻԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՄՕՏ

Բ.

Մեծ յաջողութիւն մը պէտք է նկատել Գոլոյ Պատրիարքին տեսակցութիւնը Թուրքիոյ վարչապետին հետ։

Ըստ պոլսահայ թերթերուն, Սիւլէյ-ման Տէմիրէլ վարչապետ ընտրուելէն ի վեր առաջին անգամն է, որ ունկնդրու-թիւն կը շնորհէր կղերականի մը։

Շնորհք Պատրիարքին ընկերացեր է Միքիէլ Շէլլէֆեան (նախկին դեմոկրատ եպեսկոպոս), «ներկայիս համայնքի մէջ ծագող հաստատութեան լիազօր ներկա-յացուցիչը», որ համայնքի անունով վար-չապետին ներկայացուցեր է համայնքի հետ կապ ունեցող ինչ ինչ խնդիրներ եւ դժուարութիւններ, որոնք լուծումի կը կարօտին։

Հետեւեալ ութ կէտերը յանձնուեր են Տէմիրէլի նկատառման.—

1) Համայնքին համար կեդրոնական հա-մակարգիչ վարչութիւն մը ունենալու անհրաժեշտութիւնը։

2) Ճանչնալ Պատրիարքութեան պաշ-տօնական հանդամանքը — իրրեւ բարո-յական անձնաւորութիւն — եւ ըստ այնմ վաւերաթուղթ — պէկիկ — տալ։

3) Արտօնել դամարումը Պատրիար-քական ժողովին, առաջին առթիւ ընտրե-լու համար կրօնական ժողովը, որուն պաշտօնավարութեան շրջանը չատոնց լրացած է։

4) Խվքաֆի վարչութիւնն ու ներքին գործավարութիւնը կը մերժեն արտօնել համայնքի անշարժ կալուածներու նորո-գութիւնը, ձեւափոխութիւնը կամ վերա-շինութիւնը եւ յաճախ չեն իսկ պատաս-խաներ խնդրանքներուն։

5) Համայնքին կողմէ ընտրուած մար-միններուն Միւբէվէլլի Հէյէթի պաշտօ-նական անունը փոխուած է եւ վերածուած evkaliğ-i humuru»ի. պատկան իշխա-նութիւնները այժմ չեն ճանչնար անոնց արտիներով վաչելած իրաւունքները։

6) Համայնքին պատկանող կալուածա-ներուն գաւառը չատոնց չահուած են, սա-կայն անոնց «Թափու»ները չեն տրուիր։

7) Ուսանելու համար արտասահման մեկնելու փափաքողներուն արտօնութիւն չի տրուիր։

8) Վոսփորի վրայ կառուցուելիք առ-կախ կամուրջին համար համայնքային տրոհ հաստատութիւններ «խրթիմլաք»ի ենթարկուած են։ Փութացնել անոնց տեղ տալու կառուցման արտօնութիւնը։

Այս հարցերը չատոնց Պատրիարքարանի պատկարդին վրայ կը դանուէին եւ ցարդ լուծումի չէին յանգած։

Ցաւա՞նք, որ այժմ պիտի կարդադրը-ուին։ Վարչապետը սիրալիր ընդունելու-թիւն ցոյց տուեր է Պատրիարքին եւ ան-կեղծ խոստումներ րրած։

Ահա՛ նմոյշներ իր հոգեչահ խօսքերէն։

«Մեր հայրենակիցները չեն կարող զրկել իրենց ունեցած իրաւունքներէն։ Ամէն տեղ, ամէն պատեհութեան ըսած եմ եւ դարձեալ կը կրկնեմ. քրէական ոճիրներու չի զատորոշեր եւ առանց խտրու-թեան, ամէն անհատի կուտայ միեւնոյն պատիժը։ Ամէն ոք հաւասարապէս կ'օգտուի այս երկրի բարիքներէն։ վասն-զի ունինք Սահմանադրութիւն մը, որ կը պահպանուած է մարդկային իրաւանց պաշտպանութիւններուն վրայ, որոնց անխոնջ պաշտպանները ենք մենք։

Քրէական օրէնքները ամէն ոքի կը շր-ջապատեն միեւնոյն պայմանները, ինչ որ ալ ըլլայ անոնց ցեղն ու ազգագրական տար-բերութիւնները։ Փոքրամասնութիւն կ'ը-սեմ, լոկ կարենալ բացատրելու համար գաղափարներս, մինչդեռ լեզուս առաջ չերթար արտասանելու այդ բառը։ Փոք-րամասնութիւն կոչուող թուրք հայրենա-կիցները մեր պատուոյ դանձերն են, ո-րոնք իբր աւանդ մնացեր են մեզի մեր նախնիքներէն՝ հինգ դարէ աւելի ժամա-նակէ ի վեր։

«Կրնայ պատահած ըլլալ, որ մօտաւոր անցեալին մէջ կամ ներկայիս չուք ինկած ըլլայ մեր յարաբերութեանց վրայ։ Սա-կայն, բոլոր ազգերու պատմութեանց մէջ ալ եղած են այդպիսի շրջաններ։ Այդպի-սի շրջաններու ոչ միայն նոյն հաւաբա-կանութեան մէջ գտնուող տարբեր տար-բերու, այլեւ միեւնոյն տարրի մէջ իսկ նկատուած են այդ կարգի ցաւալի դէպ-քեր։ Մասնաւորաբար կ'ուզեմ աւելցնել այն պարագան, թէ Թուրքերը միեւնոյն հաւաքականութեան զաւակները կը նը-կատեն Հայերը, բանի որ գրեթէ միեւ-նոյնն է եղած անոնց ապրելակերպն ու մտածելու եղանակները, զգացումները, սովորոյթները եւ ուտել – խմելէն մինչեւ հագուելու կերպերը։ Մեր Անատոլուի մէջ գերեզմանոցներն իսկ եղած են իրարու արձիթեր։

«Կարելի՞ է մինթ իրարմէ զատորոշել այս ազնիւ մարդիկը իրարմէ։ Ոչ մէկ պատճառ կայ, որ այստեղ անդրադարձ ունենան այն դէպքերը, որոնք տեղ տեղ տեղի կ'ունենան արտասահմանի մէջ։ Մեր պետականութեան սկզբունքներուն մէջ տեղ չունի այն մտայոթիւնը, որ Մուս-թափային արարքէն պատասխանատու կ'ու-զէ նկատել Ահմէտը։ Մենք չատ ու չատ զոհ ենք մեր հայ հայրենակիցներէն։ Մեր փափաքն է, որ դուք բոլորդ ապրիք ա-ռանց վախի, վստահութեան եւ ապահո-վութեան պայմաններու մէջ։ Ասիկա կ'ըսեմ բաց սրտով եւ ակեղծօրէն։ Մեր իսկական նպատակն ու պարտականու-թիւնն է արդարեւ գձեզ, ինչպէս նաեւ բոլոր հայրենակիցները ապրեցնել ան-դորրութեան մէջ»։

Պատրիարքը իր խոր գոհունակութիւնը յայտներ է այս խօսքերուն համար եւ աւելցուցեր. «Մեր թանկագին եւ մեծա-յարգ վարչապետը մեր սրտէն խօսեցաւ. եւ թէ՝ մեր ուղածներն ալ եղած հաւաս-տումներէն տարբեր չէին»։

Ցառաջիկայ Հոկտ. 12ին Թուրքիոյ մէջ տեղի պիտի ունենան խորհրդարանական քառամեայ ընտրութիւնները։

Պետական մարդոց համար դիւրին է խոստումներ չռայլել ընտրութեանց նա-խօրեակին։ Հաւատա՞նք վարչապետի ը-սածներուն։

Սպասե՛նք եւ յուսանք։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ

ՈՒՂԵՎԱՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ԱՇԽԱՏԻ

Աշխատանքի պայմանները, դիւրային ժամերու դրութիւնը, պատճառ դարձան որ ուղեվարները դադրեցնեն աշխատան-քը։ Գործադուլը սկսած էր Զորեքշաբթի կէսօրէ ետք արդէն եւ Հինգշաբթի օր տարածուած ամէն կողմ։ Զորեքշաբթի իսկ խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենային երկաթուղիի անօրէնութեան հետ, բայց այս վերջինը անընդունելի կը դտնէր ա-ռաջրկուած պայմանները։ Ցոյս չկար որ Հինգշաբթի առաւօտեան տեսակցու-թիւնը ուղեվարներու պատուիրակու-թեան եւ Փոխադրութեանց նախարարին միջեւ, լուծում մը բերէր։ Սկիզբը ամ-սաթոշակի յաւելումի հարց չկար, բայց յետագային հրատարակուած զեկոյց մը կը ճշդէր.— Ամսականներու յաւելում եւ հանգստեան կոչում ձեռք ձգելու համար 1968 Յուլիսի դնման կարողութիւնը, չաբաթական դրութիւն (այսինքն դիներու ամէն յաւելումի պէտք է համապատաս-խանէ օրավարձքի յաւելում), բարելա-ւում աշխատանքի պայմաններու, կրճա-տում չաբաթական աշխատանքի ժամերու (կրկին վերադառնալ 40 ժամի), թեթե-ւացում պաչտօնեաներու տուրքերուն։

Այս պահանջները ընդհ. յոռետեսու-թեան կը մղեն բոլորը, այն տպաւորու-թիւնը թողելով, որ այս չարաժամը կը-նայ մինչեւ սկիզբը մը ըլլալ։

Երկաթուղիի անօրէնութիւնը կը ճշդէ նաեւ թէ առաջարկուած համաձայնու-թիւնը 50 միլիոն ֆրանքի նոր բեռ մը կը նչանակէր բայց չընդունուեցաւ եւ ատկէ աւելին ալ կարելի չէ։ Արդարեւ աչխա-տանքի պայմաններու փոփոխութիւն ու-րիշ բան չի նչանակեր եթէ ոչ քանի մը հազար նոր պաչտօնեայ առնել։

Հինգշաբթի առտու կարգ մը դիծերու վրայ ոչ մէկ կառախումբ կը բանէր, մա-նաւանդ արուարձաններու, մինչ մեծ դի-ծերու վրայ չանք կը թափուէր որ գոնէ մէկ թրէն բանի օրուան մէջ։ Փարիզի դուռները խճողումները սկսած էին Հինգ-չաբթի առաւօտ ուր կառքերը յառաչա-նալու անկարելիութեան մէջ էին։

× Շապան Տէլմաս իր կառավարու-թեան ճակատագիրը խնդրոյ առարկայ պիտի ընէ Ազգ. Ժողովին առջեւ, կար-ղալէ ետք ընդհանուր քաղաքականութեան իր յայտարարութիւնը երբ բացուի նըս-տաչրջանը Սեպտ. 16ին։

× Ներքին նախարարը որոչեց օրէնըս-դրական եւ ոստիկանական նոր միջոցներ ձեռք առնել թմրեցուցիչներու առեւտու-րի եւ գործածութեան դէմ։

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Գահիրէի քաղաքական չրջանակները կ'ըսեն թէ մերժելով դինեալ բախումը իսրայելեան ուժերու հետ, եգիպտական սպայակոյտը պարզապէս խուսափած է Հրեաներու ծուղակը իյնալէ։ Եգիպտացիք կ'ըսեն նոյնիսկ թէ ռազմադիտական ճա-կատի վրայ, իսրայելեան յարձակումը մեծ արժէք չի ներկայացներ, աւելի «ծա-նուցումի» ծառայելու համար էր որ այդ յարձակումը եղաւ։

Մոչէ Տայեան նոյն բանը չըսեր ան-չուչա։ Հեռատեսիլէն տուած մէկ ա-սակցութեան ընթացքին, յայտարարած է.— «Այս յարձակումը կը վկայէ զործո-ղութենց կարողութիւն մը եւ ճարպիկ-կութիւն մը որոնք նախընթաց չունին զինուորական պատմութեան մէջ։ Թչնա-մին չատ ծանր հարուած մը տուինք եւ աւելի ծանրերն ալ պիտի տանք»։

Պատասխանելով այն հարցումին թէ այս յարձակումը չի՞ կրնար պատճառ ըլլալ որ պատերազմը վերսկսի, Մոչէ Տայեան ըսած է.— «Ձեմ կարծեր որ այս յարձա-կումը այնպիսի կացութեան մը առաջ նորդէ ուր երկու հակառակորդները պատրաստ ըլլան իրարու վրայ նետուե-լու։ Իսրայելեան բանակի գործողութիւն-ներէն մէկն է, ընտրուած, հոն ուր իս-րայելեան բանակը կ'որոչէ եւ նոյն բա-նակին ընտրած պահուն եւ միջոցներով»։

ՓՐԱՆԿԱՑԻ ԱՇՈՒՆԸ

Մոսկուայի կողմնակիցները կը չարու-նակեն ծանր եւ բուռն յարձակումները անոնց դէմ, որոնք ուղեցին մչտական դա-րուն մը պարզեւել իրենց հայրենիքին։ Գլխաւոր ամբաստանեալն է՝ Տիւպչէք, որ, ըստ կարգ մը աղբիւրներու, կը մեր-ժէ իր ինքնաքննադատութիւնը ընել, ինչպէս կը պահանջուի։ Յարձակումներու ենթակայ է նաեւ Զերնիք, որ ցարդ լռե-նայուած էր։ Վրան յարձակողն է «հին բոլչեւիկ» մը՝ Քոլտէր, որ կ'ըսէ Ռուտէ Պրաւօ թերթին թէ ծրագիր մը ներկա-յացուած էր Պրեզիխոմին (խորհրդային ուժերու միջամտութենէն քիչ առաջ) ծաղրելու համար կեդր. Կոմիտէն (ուր խորհրդայնասէր հոսանքը դեռ ամուր էր) եւ խզում մը ստեղծելու Մոսկուայի եւ Փրակայի միջեւ «ուրեմն, կ'ըսէ Քոլտէր, դարմացայ լսելով ընկեր Զերնիքը, որ կ'ըսէր Օստրավայի մէջ, թէ հարկ էր չատ իրար չանցնիլ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹի մէջ Պաղեստինցիներու եւ Լիբանանցիներու բանակցութիւնները միջնորդի միջոցով անել կացութեան մէջ են։ Նոյն ատեն Պէյրութ հասած է Հիւ-սէյն Թաքաւորը, որ հաւանաբար առա-ջարկներ ունի Լիբանանի կարգ մը դէմեր չատ «պատեհ» կը նկատեն այս այցելու-թիւնը, որ պատճառ կը դառնայ ձգձգե-լու Պաղեստինցիներու հետ բանակցու-թիւնները։ Պէյրութ ալ կ'ուզէ արդէն առնուազն ժամանակ չահիլ։

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ կը չարունակուին Փարիզ ուր, վերջերս չատ կը դոզ-ցուին մեծ նկարիչներու գործեր եւ գո-հարեղէն։ Քառեւիլէն դողցուած երկու միլիոնանոց մանեակէն ետք, այս անգամ Ֆօպուռ Սէնթ Օնորէի մեծ պանդոկէ մըն է, որ 8 միլիոն 300 հազարի զոհարեղէն դողցուած է։ Այս արժէքով դողութիւն մը պանդոկի մը մէջ աննախընթաց է Ա-մերիկա թէ Եւրոպա։ Տիկին Կարոփ բազ-մաթիւ ցուցասրահներու տէր է, Նիս Եորք թէ այլուր։

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆի պաչտօնական չրջա-նակներն իսկ կը հաստատեն թէ Միացեալ Նահանգները վճռած են չվերսկսիլ Վիէթ-նամի կռիւները եթէ հակառակորդն ալ նոյն դիրքը բռնէ, ինչ որ սակայն հա-ւանական չի նկատուիր։ Ամերիկացի խա-դաղապահներու պատուիրակութիւն մը, որ, Հարաւային Վիէթնամ է վեց կէտերէ բաղկացած հաչտութեան ծրագիր մը պատրաստած է. Ա) Անմիջական դին-դուլ՝ կողմերը մնալով հոն ուր որ են։ Բ) Միջազգային կազմակերպութեան մը ստեղծում հակակչռելու համար դին-դուլը։ Գ) Բոլոր դերիներու ազատ արձա-կում։ Դ) Նիւթական օժանդակութեամբ Ամերիկայի, հողագործական բարեփո-խում։ Ե) Միջազգային հակակչռի տակ ընտրութեանց կազմակերպութիւն։ Զ) Ստեղծում ամերիկեան հիմնադրամի մը յետ-պատերազմեան օգնութեան համար։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Թաս գործակալութիւնը հրապարակած է հակաչէին նոր փաստա-թուղթեր։ Կը թուի թէ սակայն հակառակ իրենց սպառնական խօսքերուն, Ռուսերը կը նախընտրեն բանակցիլ։

ԹԵԼ ԱՎԻՎԻ իչխանութիւնները եւս ա-ռին ամերիկացի լրագրող Անթոնի Հաչէ Թղթակցի լիազօրագիրը, որովհետեւ պաչտօնական զեկոյցէն առաջ, աչխարհի յայտնած էր իսրայելեան ցամաքահա-նումը եգիպտոս, երեքչաբթի օր։ Իսրա-յելեան մամուլի տնօրէնութիւնը կը մե-ղադրէ զինքը որ բռնաբարած է ապահո-վութեան եւ զրաքննութեան կանոնները, որոնց ենթակայ են օտար թղթակիցները։

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ՓԱՐԻԶԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼ ՈՒ ՀՌՈՄ

Վեց օրը ոչի՛նչ է Փարիզ այցելողի մը համար՝ որ կ'ուզէ ճանչնալ. հաղորդուիլ, նախ, թանգարանային եւ պատմական վայրերու մթնոլորտով, ապա նաեւ Ոստանը յատկանշող ընկերային – քաղաքակրթական եռուզեռով:

Անկարելի այդ ճիգը ըրինք 11–17 Յուլիսի վեց ցերեկներուն ու գիշերներուն, փոխն ի փոխ փնտռելով մակերեսայինը եւ խորունկը, թեթեւն ու ծանրը, անցաւորը եւ անանցը...

Տեսնե՛լ Լուվռի թանգարանը բայց անտեսել... Ֆոլի Պերժէռը կամ Քազինօ տը Փարին՝ շատ պահպանողական զբօսաշրջութիւն մըն է...

Կամ՝ ներկայ ըլլալ թատերական ներկայացումի մը բայց անտեսել Սենի վրայ նաւային պտոյտի մը հանգիստը, թերի ու խոցելի վայելք է:

Օրուան ու գիշերուան բոլոր ժամերը արժեցնելու հեւքով մը, վեց օրուան մէջ թերեւս քսանեւվեց տեղ վազեցինք: — Ֆոլի Պերժէռ, Վերսայի Պալատ, Լուվռ, տեսարժան վայրերու արագ շրջապտոյտ, Էյֆէլ, Յուլիս 14եան հրախաղութիւններ, Սենի վրայ նաւային սահանք, քաղաքի պատմական հրապարակներուն թէ աշխարհիկ հաճոյավայրերու ընդհանուր քննութիւն, թատերական ներկայացումի մը հանդիսատեսութիւն, եւ լուսանցքի վրայ ոստումներ՝ Մոնմարթրի բարձունքէն մինչեւ Շան զ'Էլիզէի ու Էնվալիտի պողոտաները...

Աւանդութի՛ւն է, որ մարդիկ իրենց անանց վայելքներուն մասին խօսին՝ այս կարգի պտոյտներէ դարձին: Արուեստի եւ մշակոյթի յաւիտենական արժէքներ ներկայացնեն, անձնական տպաւորութիւններու թուումով մը: Կամ փորձեն ընթերցողը հաղորդակից դարձնել հոգեկան խորունկ ապրումներու՝ որոնք դաստիարակիչ բան մը կ'ունենան միշտ:

Չեմ կարծեր, որ կարենամ բան մը աւելցնել նման բազմաթիւ փորձերու վրայ: Մեր օրերուն... միջնորդութեան կարօտ մարդ չէ մնացած արդէն, եւ ուղեւորութիւնները ընթացիկ ժամանցի վերածուած են պատանիին թէ ալեւորին համար:

Պիտի գոհանամ, հետեւաբար, յանձնարարելով արձակուրդի եւ պտոյտի սիրահարներուն՝ որ գարնան եւ աշնան ամիսներուն միայն այցելեն Փարիզ, մնան գոնէ երկու–երեք շաբաթ եւ զինուած ըլլան տնտեսապէս՝ տոկալու համար պանդոկներու սղութեան ու անհաշիւ ծախքերու փորձութեան:

Շատե՛ր կը ծառայեն պոհեմական ոճով մը աշխարհներ ու քաղաքներ շրջելու փիլիսոփայութեան, այն արդարացումով՝ որ կարեւորը ո՛չ կեցութիւնն է եւ ոչ ալ աշխարհիկ հանգստաւէտութիւնը, այլ բացառապէս մտաւոր եւ հոգեկան վայելքը...

Կը կարծեմ, որ մխիթարուելու կերպ մըն է ասիկա. եւ կը հաւատամ՝ որ հոգիի հարստութիւնը, արուեստի ու մշակոյթի սէրը, կամ անարծաթ զբօսաշրջութեան տաղանդը՝ բաւական չեն հորիզոնէ հորիզոն թռիչքները կամ քաղաքէ քաղաք տեղափոխութիւնները արժեւորելու:

Որքան խորանայ գիտութիւնը մարդուն մէջ, որքան զարգանայ արուեստի եւ մշակոյթի սէրը, որքան լայննան ճանաչումի սահմանները եւ արմատանայ խորունկ վայելքներու զգացումը՝ ա՛յնքան կ'արդարանայ միջոցներու անձկութենէ թելադրուող կիրքը ունենալու, շահելու եւ ծախսելու — Պաշտամո՛ւնքը «նիւթ»ին՝ որ, այս պարագային, նիւթ ըլլալէ դադրած է այլեւս...

Եւրոպայի ամէնէն սուղ երկիրներէն մէկն է Ֆրանսան, — Փարիզը՝ մասնաւորապէս, հաւասարակշռուած պիւտճէներու քաղաք մը ըլլալէ դադրած է, եթէ կուգաս շարժելու, խուզարկելու, վերանորոգուելու համար: Եթէ, մանաւանդ, ունիս խառնուածք մը, որ կը ներդաշնակուի իր մթնոլորտին, թեթեւ թէ ծանր հաճոյքներուն:

Զբօսաշրջական պահանջներու տեսակէտով՝ շատ բան խոցելի է, երբ մանաւանդ նկատի ունենանք Միացեալ Նահանգներու, Սկանտինաւեան երկիրներու, նոյնիսկ Իտալիոյ եւ Սպանիոյ նման գօտիներու առաւելութիւնները՝ այդ տեսակէտով: — Վերաբերումի, մաքրութեան, քոնֆոռի պակաս մը կայ. օտարը կամ այցելուն անհանգստացնող խօսելու ձեւ մը, ջերմութեան պակաս մը մարդոց արտայայտութեան, շեշտին, բառին ու ձայնին մէջ. շարժուձեւերու կարծես անմշակ ոճ մը...: Պանդոկներու, սենեակներու, սրահներու, հանրային վայրերու մէջ՝ աչքդ վիրաւորող թափթփածութիւն մը. քեզ անշունչ առարկաներուն կապող մաքրութեան եւ ներդաշնակութեան բացակայութիւնը. կահ–կարասիներու, զբօսաշրջային կեանքի մէջ այցելուին համար կենսական բաներու անձկութիւն մը՝ որ կ'անհանգստացնէ, կը յոգնեցնէ: Առ նուազն կ'արդիլէ ընտելանալու ամէն տրամադրութիւն...:

Իտալիոյ լաւ պանդոկներէն մին՝ Ֆրանսայի առաջնակարգին կամ շքեղին կը համապատասխանէ, — դրամակաչ կշիռով՝ Փարիզի առաջնակարգ պանդոկներէն մէկուն մէջ սենեակ մը 30–35 տոլար կ'արժէ (գիշերել եւ նախաճաշել), մինչ նոյն որակով ննջարան մը 20–25 է Իտալիոյ մէջ առանց նկատի ունենալու, անշուշտ, վերաբերումներու եւ սպասարկութեանց բարոյական մասը. կեցուածքի, խօսուածքի փափկավարական բաժինները...:

Ֆրանսական համբաւեալ ճաշակն ու գեղագիտական բծախնդրութիւնները կը տեսնես ամէ՛ն տեղ, բացի պանդոկներէն: Անշուշտ պակաս չեն գեղեցիկ, մաքրամաքուր, ջերմաշունչ եւ կատարեալ օթեւաններ ալ, «կրակի գնով»: Մեր խօսքը ընդհանուր պատկերի մասին է: Երբ Աթէնքի, Հռոմի կամ Վիեննայի նման քաղաքներու մէջ փնտռելու, ընտրելու կամ «թօթուըվելու» պէտք չունիս հաճելի եւ հանգստաւէտ ննջարան մը ունենալու համար, զարմանալի է տեսնել, իսկապէս, որ ճաշակի, վայելքի եւ հեշտանքներու յառաջապահ Ֆրանսան ձախողի զբօսաշրջական արուեստի տարրական այս մարզին մէջ:

×

Յուլիս 17ին անցանք Մարսէյլ, Ֆրանսահայութեան «գաւառ»ը: Ու վեց օր մընացինք մասնաւոր հրապոյրէ զուրկ, սակայն միջերկրականեան ու արեւելեան իր մթնոլորտով յայտնի այս Հայնոցին մէջ՝ որ, ինչպէս ըսինք, յամառօրէն կը պահէ հանրային – սահմանադրական կեանքի մը դէթ հիմնակաչ յատկանիշները:

Հայկական աւանդութիւններու եւ հայեցի ապրումներու երկարաձգում մը, փոյթ չէ թէ հետզհետէ նուազուն, շօշափելի է հարաւային այս նաւահանգիստին մէջ: Արհեստաւոր, խանութպան, միջակորեար դասն է մեր ժողովուրդին, որ հայրենակցական միութիւններու, երիտասարդական եւ մշակութային կորիզներու, թեմական կեանքի եւ կազմակերպական գործունէութեան մէջ կը փնտռէ գոհացումը ազգային իր հետաքրքրութեանց ու ապրումներուն:

Առաջնորդ Արտաւազդ եպիսկ. Թրթըռեան, մտացի եւ հոգեւորական մարդու ցայտուն արժանիքներով օժտուած եկեղեցական մը, կը ճգնի շրջանի հանրային կեանքը դնել իր բնական ճամբուն մէջ՝ ազգային ժողովներու եւ մարմիններու սերտ գործակցութեամբ: Սակայն, իր բաժինը ցաւն է եւ տառապանքը աւելի՝ քան հոգեկան բաւարարութիւնը, որով հետեւ ծանօթ «պայքար»ները նաե՛ւ Հարաւային Ֆրանսայի մէջ յաւիտենացնելու տմարդի ճիգը կ'ընեն կարգ մը մարդիկ, արդէն իսկ ուժաքամ մեր գաղութները վերածելու համար ոգիէ, ազգային կենսունակութենէ եւ դրական իրագործումներէ աղքատացած գօտիներու, — «Ի՛մ թեմս՝ ի՛մ խանութս» հոգեբանութեամբ:

Որո՞ւն հոգը, որ այս քաշքշուքներով կ'անշքանան եկեղեցին, հօտը, Հայուն հաւաքական եւ հանրային հաստատութիւնները ու... հայ մարդուն հոգին:

Մարսէյլը, իր արուարձաններով եւ 40 հազարէ աւելի Հայութեամբ՝ կրնար ենթահող դառնալ ազգային կենսունակ կեանքի, յատկապէս երիտասարդութիւնը փրկելով ստորագասութեան իր զգացումէն ու այն արդար դժգոհանքէն՝ թէ միջնադարեան նեղմտութիւնը, թեմական խնդիրներու ճամբով, ամլացուցած է մեզ եւ մատնած ոչխարամիտ բազմութեան...

Կը թողունք այս տղաքը՝ կենսախայտ բայց թախծոտ աչքերով, իրենց դառնօրէն քաղցր շշունջը՝ մեր հոգիներուն մէջ. — «Ե՞րբ պիտի զգան մեր տառապանքը. ե՞րբ պիտի հասկնան մեզ. եւ ո՞վ ու ի՞նչպէս պիտի ուզէ իսկապէս սիրել այս ժողովուրդը, որ այնքա՛ն հարուստ ատազ է վաղուան համար»...:

×

Մարինեանի օդանաւակայանէն՝ սաւառնակը թռիչք կ'առնէ դէպի Հռոմ:

ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

ԷՐԵԲՈՒՆԻ - 2750

Գ.

1639ի թուրքեւպարսիկ դաշնադրով վերջ դտաչ ռազմական գործողութիւնները: Ջարդուած ու աւերուած Հայաստան մըն էր, որ կը բաժնուէր երկու պետութիւններուն միջեւ: Արեւելեան Հայաստանը, Երեւանի նահանգը ներառեալ, կ'իյնայ Պարսիկներու գրաւման շրջանին մէջ: Երեւանը կը դառնայ պարսկական առանձին խանութեան կեդրոն: Շուրջ երկու հարիւր տարի, կը կառավարուի պարսիկ «սարդար»ներու կողմէ, որոնք, ճիշդ է, երկրի ահաւոր աւերածութիւնն ու ամայութիւնը տեսնելով վերաբնակեցման եւ վերաշինութեան ճիգ մը կ'ընեն, բայց աւելի լաւ կեղեքելու եւ աւելի առատօրէն հարստահարելու միտումով միայն: Անսահման էին սարդարներու եւ խաներու իրաւասութիւնները, ու նոյնքան անսահման՝ հայ բնակչութեան ճնշուածութիւնն ու իրաւազրկումը: Հակառակ այդ բոլորին, սակայն, մասնաւորաբար 18րդ դարու ընթացքին, Երեւանի մէջ կը վերածաղկէին արհեստներն ու առեւտուրը, կը ստեղծուէին իջեւանատուներ եւ շուկաներ:

1724էն 1735, սարդարներու իշխանութիւնը շուրջ տասը տարուան ընդմիջում մը արձանագրեց, սակայն ի շահ Թուրքերուն միայն: 1724ին, քաղաքի հայ բընակչութիւնը, պարսիկ իշխանաւորներէն լքուած, եւ յենելով իր իսկ սեփական ուժերուն վրայ, արագօրէն ու պարագայաբար կազմակերպուած, ամիսներ տեւող հերոսական կռիւներ մղեց Ապտուլլահ փաշայի բանակներուն դէմ, եւ ի վերջոյ տեղի տուաւ 80 հազարի հասնող թրքա-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Բաշիտ միեւնոյն ատեն տեսաւ հոն տիրող արտասովոր եռուզեռը եւ ընդհանուր ոգեւորութիւնը, միեւնոյն ատեն դառնութեամբ նշմարեց որ իր Վեհափառ Սուլթանին անունը նախատինքի առարկայ մը դարձած էր ու բացէ ի բաց անոր դէմ կը խօսէին սրճարաններու եւ հանրային վայրերու մէջ:

Տասնապետը չէր կրնար ըմբռնել թէ ի՛նչպէս կարելի էր այսպիսի բան մը: Ինք մինչեւ այդ օրը այնպէս կարծած էր որ ըմբոստութիւնը մէկ քանի դըժգոհ սպաներու գործն էր միայն եւ թէ ժողովուրդը որեւէ մասնակցութիւն չունէր անոր մէջ: Ընդհակառակն այժմ կը զգար որ շարժումը միեւնոյն ատեն թէ՛ զինուորական եւ թէ ժողովրդական էր:

Շէմսի փաշայի սպանութեան վրայ կը խօսէին փառաբանելով սպանիչը եւ նախատինքներ տեղալով զոհին վրայ:

Ինչ որ ամէնէն աւելի կը յուզէր միամիտ հրացանակիրը սա էր որ հայրենակից Ալպանացիները շարժումին գլուխը ըլլալ կը թուէին. այս բանը շատ կը շփոթեցնէր զինքը:

Եւ սակայն վայրկեան մը մտքէն չանցուց իր խորհուրդէն հրաժարիլ եւ երեք օրի չափ Սելանիկ մնալէ ու զանազան տեղեկութիւններ քաղելէ ետք, ճամբայ ելաւ դէպի Մանասթըր, ուրկէ պիտի երթար Բէսնէ, իր ծրագիրը գործադրելու համար:

Մանասթըր ուրիշ անակնկալ մը իրեն կը սպասէր: Երբ քաղաք հասաւ, ամբողջ ժողովուրդը խանդավառութեան մէջ գըտաւ: «Կեցցէ՛ Սահմանադրութիւն» բառերը կը թնդային ամէն կողմ եւ բոլոր բնակարանները դրօշակներով զարդարուած էին:

Բաշիտ զարմացած, չորս կողմը կը նայէր, առանց կարենալ մեկնութիւն մը տալու այս անցած դարձածին:

Բարեբախտաբար յանկարծ հանդիպեցաւ հայրենակիցի մը, որ անձնապահ հրացանակիրներու գունդին մէջ նախկին տասնապետն էր եւ որ տարիէ մը ի վեր վերադարձած էր իր հայրենիքը:

— Բարեւ Հասան աղա, պոռաց Բաշիտ ուրախութեամբ դէպի իր բարեկամը վազելով:

Նախկին տասնապետը իր ընկերը հազիւ տեսած, ողջագուրեց զայն անկեղծ դուրգուրանքով մը:

Երկու բարեկամները անմիջապէս ուղղուեցան սրճարան մը եւ առանձնացան փոքրիկ սեղանի մը քով:

— Ի՞նչ է այս իրարանցումը, հարցուց Բաշիտ, Սահմանադրութիւնը միթէ հաստատուեցա՞ւ...

— Շատ գէշ կացութեան մէջ ենք, եղբայր ըսաւ միւսը տխրութեամբ գլուխը օրօրելով: Մէկ շաբթուան մէջ չես դիտեր ի՛նչ դէպքեր անցան, Շէմսի փաշային սպանութիւնը տակնուվրայ ըրաւ մեր յոյսերը եւ ապստամբական շարժումը մէկէն ի մէկ այնպէս մը տարածուեցաւ որ ալ կարծեմ կարելի պիտի չըլլայ առաջքը առնել...:

— Իրա՞ւ է որ այս շարժումին գլխաւորը Նիազի պէյն է, հարցուց Բաշիտ ատելութեամբ լեցուն նայուածքով մը:

— Ան տուաւ զինուորական ապստամբութեան առաջին նշանը...

— Եւ հաւատարիմ անձնուէր մը չգըտնուեցաւ որ այդ ապերախտը գնդակով դետին տապալէ:

— Ի՞նչ կ'ըսես եղբայր, ամբողջ ժողովուրդը եւ հիմա ամբողջ զինուորականութիւնն ալ գրեթէ իրեն հետ են... տե՛ս այս առտուընէ ի վեր Մանասթըրի մէջ Սահմանադրութիւն հռչակեցին եւ կ'ըսուի թէ ուրիշ քաղաքներու մէջ ալ նոյնը ըրեր են ու իշխանութիւնը ձայն չի կըրնար հանել... կառավարիչն ալ քոմիթէին հետ է, հրամանատարն ալ, ոստիկաններն ալ...

— Ո՞ւր է այդ քոմիթէն, ո՞վ են այս մարդիկը, հարցուց տասնապետը յուզուած շեշտով մը:

— Մինչեւ հիմա ոչ ոք գիտէր, պատասխանեց Հասան, նոյնիսկ քոմիթէին հրամանները կատարողները չէին գիտեր թէ ո՞ւր կը գտնուի այն եւ թէ որոնցմէ կազմուած է... միայն անունը, իր թաքուն զօրութիւնը կը զգային... բայց այս առտու կանուխ, յանկարծ լսեցինք թէ քոմիթէն Մանասթըր եկեր է...:

— Քոմիթէն Մանասթըր եկեր է, ուրեմն այս միջոցիս հո՞ս է...

— Այո, և ինքն է որ այս առտու յայտարարութիւններ ցրուեց, Սահմանադրութեան հռչակումը ծանուցանող:

— Իսկ Նիազի պէ՞յ... ա՞ն ալ քոմիթէին մէջն է:

— Բնականաբար... արդէն քոմիթէին հետ համաձայնութեամբ կը գործէ:

— Ուրեմն Նիազի պէյն ալ հոս կը գտնուի:

— Այնպէս ըսին որ Նիազի պէյն ալ միասին եկած է այս առտու...

Բաշիտ վայրկեան մը լռեց, յետոյ իր բարեկամին դարձաւ եւ ըսաւ.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(221 – Շար.)

ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԱՀՈՎ

Ֆ. ՊՈՒՇ

ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԻ ԱՐՎԵՍՏԸ

Ա. Ա. Մարքոսյանի անվան տպարան, Գյումրի, 1936։ 16։ Գին 1 ռուբլի 50 կոպեկ։ Ստացվել է խմբագրություն 1936 թ. հունվարի 4-ին։

Ներկայացվող այս գործերում ամենից առաջ նկատելի է, որ Մարքոս ոչ թե պարզապես մոնումենտալ է ուզում լինել, այլ ձգտում է ստեղծել ինչ-որ ընդհանրացնող կերպար, որ ներկայացնի ոչ միայն իր ժամանակի, այլև ապագայի մարդուն։ Այդ ձգտումը նրան հաճախ տանում է դեպի ֆանտաստիկա, դեպի ինչ-որ ոչ իրական, ոչ կենդանի, ոչ մարդկային մի բան։ Ահա թե ինչու նրա գործերը, որոնք ունեն որոշ ուժ, ներքին լարում, ոչ միայն չեն հուզում, այլև ձանձրացնում են։

Մարքոսի «Ազատ» չափազանց ստվար է, ծանր, անշարժ։ Նրա մեջ կա ինչ-որ հնոցային մի բան, որ հիշեցնում է Ռոդենի «Մտածողը»։ Ինչպես վերջինը, այնպես էլ «Ազատը» ոչ մի կերպ չի համապատասխանում իր անվանը։ Ազատ մարդը ոչ միայն ֆիզիկապես, այլև հոգեպես թեթև է, ճկուն, ուժեղ, ինչպես Ռոդենի «Մարդը, որ քայլում է»։ Մարքոսի «Ազատը» ոչ միայն ֆիզիկապես ծանր է, այլև հոգեպես։ Նա ոչ թե ազատ է, այլ ինչ-որ ուրիշ բանի ստրուկ։ Նա ստրուկ է իր մտքերի, իր ֆանտազիայի։ Նա ստրուկ է իր ստեղծագործության։

Մարքոսի «Ազատի» ստվարությունը, ծանրությունը, անշարժությունը ոչ միայն ոչ մի կերպ չի համապատասխանում ազատ մարդու գաղափարին, այլև ոչ մի կերպ չի համապատասխանում ազատ քարի գաղափարին։ Ազատ քարը, ինչպես ազատ մարդը, պետք է լինի թեթև, ճկուն, ուժեղ։ Մարքոսի «Ազատը» ոչ մի կերպ չի համապատասխանում այդ պահանջներին։ Նա ծանր է, անշարժ, անճկուն։ Նա ոչ թե ազատ է, այլ ինչ-որ ուրիշ բանի ստրուկ։

Մարքոսի «Ազատի» ստվարությունը, ծանրությունը, անշարժությունը ոչ միայն ոչ մի կերպ չի համապատասխանում ազատ մարդու գաղափարին, այլև ոչ մի կերպ չի համապատասխանում ազատ քարի գաղափարին։ Ազատ քարը, ինչպես ազատ մարդը, պետք է լինի թեթև, ճկուն, ուժեղ։ Մարքոսի «Ազատը» ոչ միայն ֆիզիկապես ծանր է, այլև հոգեպես։ Նա ոչ թե ազատ է, այլ ինչ-որ ուրիշ բանի ստրուկ է։ Նա ստրուկ է իր մտքերի, իր ֆանտազիայի։ Նա ստրուկ է իր ստեղծագործության

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արամ Թագաւորեան եւ զաւակները՝ Էօժէնի եւ Մարգրիտ Թագաւորեան (Փարիզ), մասնաւոր հոգեհան – դիստ եւ պատարագ կատարել կուտան այս Կիրակի Մարսէյլի Ս. Սահակ–Մես – րոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ (339, Աւընիւ տիւ Փրառօ), իրենց հօր ՃԻՒԱՆԻ եւ մօր ԵՐԱՆՈՒՀիի (մահացած Մարոք) հոգի – ներուն համար:

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յար – գողները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ Պ. Ժան Պօղոսեան 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը չնորհակալու – թեամբ ստացած է 30 ֆր. Տիկին Սար – դիսեանէ եւ 20 ֆր. Տիկին Գալէնտէրի Տիկին Պահչէճեանի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ 100 ֆր. Տէր եւ Տիկին Հ. Պահչէճեանէ եւ զաւկէն Զարեհ Զուհաճեա – նի մահուան առթիւ, նոյն առթիւ Տիկին Գալէնտէր 20 ֆր.:

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւ – նը չնորհակալութեամբ ստացած է 30 ֆր. այրի Տիկին Եաղլին Դարբինեանէ, իր ամուսնոյն ողբացեալ Կիւրեղ Դարբինեա – նի մահուան քառասունքին առթիւ (յատ – կացուելու համար կարիքաւորներու):

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ ամն Ս. Խաչ Ժողովրդապետական եկեղեցւոյ: Հայրա – պետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԽԱՉՎԵՐԱՑ ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի ամնին առ – թիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատու – ցանէ եւ կը քարոզէ Զարեհ Վրդ. Թո – փալեան:

Յառաջ պատրաստի, մասնաւոր հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկե – ղեցւոյն վաստակաւոր Հոգ. Հովիւ Տէր Եսայի Խաչակիր Քհնյ. Ալթունեանի վախճանման 5րդ տարելիցին առթիւ:

Ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր ներկա – յութեամբ յարգելու հանգուցեալին յի – շատակը:

×

ԼԻՈՆ – Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի Վերացման Խաչի ամնին առթիւ, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը մա – տուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան: Պատարագը կ'երգէ Կոմիտաս երգչախումբը: Յառաջ պա – տարագի տեղի կ'ունենայ անդաստան:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի ամնին առ – թիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մա – տուցուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ. կը պատարագէ Հոգեւոր Հովիւ՝
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9,15, պա – տարագ ժամը 10,30ին:

Կը հրաւիրուի Առնուվիլի եւ շրջանի Հայութիւնը:

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղե – ցւոյ աւանդական մատաղօրհնութիւնը եւ ամնախմբութիւնը կը կատարուի Սեպտ. 28ին, Կիրակի օր:

Մանրամասնութիւնները յայտնուած:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ա – ճառագրութիւնները սկսած են: Ամէն ա – նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ – ները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի
Հեռաձայն 927–01–72:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Պօմոճի Ս. Գր. Լ. եկեղեցւոյ մէջ

Կիրակի, 14 Սեպտ. 1969ին, Խաչվերա – ցի ամնին, հանդիսաւոր պատարագ կը մա – տուցուի Պօմոնի Ս. Գր. Լս. եկեղեցւոյ մէջ, եւ յաւարտ պատարագի, ինչպէս անցեալ տարի, աւանդական մատաղօրհ – նութիւն կը կատարուի: Կը պատարագէ, քարոզէ եւ մատաղի օրհնութիւնը կը կա – տարէ Թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆ

Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10ին, քա – րոզ՝ ժամը 11,15ին, մատաղօրհնութիւն՝ ժամը 12ին:

Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրա – տուութեամբ, թող հաճին դիմել Թաղա – կանութեանս կամ Աւագնորդարանի Օ – ժանդակ Տիկնանց Միութեան, 372 Շըմէն տը Սէն Թիւլիէն:

Ձենումը կը կատարուի Հինգշաբթի Սեպտ. 11, ժամը 5,30ին եկեղեցւոյ բա – կին մէջ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմինը չը – նորհակալութեամբ ստացած է 2000 ֆր – անքի դրամարը, զոր Ատափազարցի ող – բացեալ Յովհաննէս Մուճուքեան նուի – րած է իր մեռնելէն առաջ, ի նպաստ իր օդափոխութեան ծովահայեաց նոր կա – յանին, Պ. Ա. Մալաճեանի միջոցով:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մի – նասեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովո – րական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԿՈՒԶՈՒԻՆ

Տունը կամ աշխատանոցը աշխատող մեքանիսիէններ, փրեսէօռներ, ֆինիսէօր – ֆինիսէօզ, պութոնիէ ԹԵՐԿԱԼԻ վրայ: Մնայուն գործ:

Դիմել՝
LUXE-CONFECTION
106, Rue St. Maur, Paris (11e).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մարաիրոս Փափազեան, բնիկ Էվէրէկ – ցի: Փնտռողը հօրեղբօր տղան՝ Քալան – դարեան: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝

SETRAG DJAMOUSSIAN
15, Rue Pierre Guys, Beaumont
13 - Marseille (12e)
Tél.: 48-81-95.

ԿՈՒԶՈՒԻ

Առանձին կին մը կամ օրիորդ մը կ'ուզ – ուի տարեց պարոնի մը քով իբրեւ կու – վերնաք: Լաւագոյն պայմաններ ապա – հովուած են՝ առանձին սենեակ, ուտե – լիք եւ ամսական:

Հեռաձայնել առաւօտները 306–55–66:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամ տարեկան պարահան – դէսը Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի կոմիտաս երգչախումբի տարե – կան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

Ֆրանսահայ կապ. Խաչի Լիոնի մաս – նաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նո – յեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գաղինօ տը Շարպոնիէրի չքեղ սրահնե – րուն մէջ:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի Ծննդեան հա – րիւրամեակը կը կատարուի համապատու – հային մեծ չուքով Փլէյելի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ըն – կերակցութեան վարչութիւնը կը յայտա – րարէ թէ Մարսէյլի հայկական դասըն – թացքներու վերամուտի արձանագրու – թիւնները կը սկսին Սեպտ. 8ին, ամէն օր կէսօրէ առաջ ժամը 10–12, Բարեգոր – ծականի սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, Մարսէյլ:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հո – գաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ իր հովանաւորած հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի 11 Սեպտեմբեր հինգշաբ – թի օր, համայնքիս Հոգեւոր Հովիւ Նա – րեկ քահանայ կը կատարէ հին եւ նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները մինչեւ հինգշաբթի 18 Սեպտեմբեր:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցը կը վերա – բացուի Հինգշաբթի Սեպտ. 18, Կաանտ Անսամպլի մէջ:

×

Լիոնի Հայ Ազգ. Վարչութեան Կրթա – կան Մ ա ր մ ի ն ը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վար – ժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. 2ին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղե – ցւոյ Հոգաբարձութեան հովանաւորած հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերա – բացուի Սեպտ. 18ին, Հինգշաբթի օր: Կը խնդրուի ծնողքներէ որ նոյն օրը առաջ – նորդեն իրենց զաւակները վարժարան:

ԱՄ Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղե – ցւոյ եւ Հոգեւոր Հովիւ Մեսրոպ քհնյ. Ժամկոչեանի հեռաձայնի թիւն է 985–28–77

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԺԸՆԵՒ

—o—

ԺԸՆԵՒԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՕԺՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ժընեւի նորակառոյց եկեղեցիին օծու – մին առթիւ, որ կը կատարուի այս կի – րակի, ձեռամբ Կաթողիկոսական Պատ – ուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի:

Մեկնում մասնաւոր ֆառով Շաբաթ առաւօտեան ժամը 7,30ին Շաթօ տը վէն – բէն Մեթրօ, քաֆէ Թեմփինիւսին առջեւ: Յետկուան ճաշ ճամբու ընթացքին, ժա – մանում Ժընեւ ժամը 17ին տաեններէն, քաղաքի այցելութիւն, տեղաւորում Սաճ – քիւռի պանդոկը: Իրիկունը ազատ, պա – նաման գրօսանքներ:

ԿԻՐԱԿԻ, մեկնում դէպի Հայոց եկե – ղեցին ներկայ ըլլալու համար հանդիսա – ւոր պատարագին եւ օծումին, ապա ան – միջական մեկնում դէպի Փարիզ: Յետկե – ուան ճաշ Նիոն, սովորական ճաշարանը եւ վերադարձ Փարիզ՝ Մորէզ, Լոն լը Սոնիէ, Տիժոն ճամբով: Փարիզ ժամա – նում ժամը 23ի տաեններէն:

Բացառիկ եւ անմրցելի դին՝ ամէն բան մէջը (ճաշ–պանդոկ), 99 ՖՐԱՆՔ:

Արձանագրութեան վերջին պայմանա – ժամ՝ Սեպտ. 11, Հինգշաբթի ժամը 19:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Ալ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «կատակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Յեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Խնուս (Տարօնի հրշեմի պատմութիւն)	15 ֆր.

(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)

ՏՕՔԹ. Ց. ՏԷՐ–ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Հայկական կիլիկիա	8 ֆր.
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջակաները, Պէյրութ, թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ, Վենետիկ	400 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաբել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc.

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ԾՐԱԳԻՐ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆ·	Վեցամսեայ 50 ֆ·	
Արտասահման	Տար· 105 ֆ·	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ
13
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
13 SEPTEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11612

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.612

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Ա·

Ներքին – քաղաքական ու տնտեսական – կեանքի տեսակէտէ նախանձելի վիճակ մը չի ներկայացներ Թուրքիա, ուր Հոկտեմբեր 12ին տեղի պիտի ունենան ընդհանուր ընտրութիւններ՝ կեանքի կոչելու համար նոր Մեծժողովը, — Սպղ· Ժողով եւ Վերակոյս:

Վերջին ընտրութիւնները տեղի ունեցած էին 1965ին: Շահած էր Ադալէթ կուսակցութիւնը, որուն նախագահը Սիւլէյման Տեմիրէլ երկիրը կը կառավարէ չորս տարիէ ի վեր, զէջ-զէկ, առանց յիշեցնելու աչքէն ու ձախէն եկած հարուածները:

Ան ու ձախը կը չարունակեն իրար հարուածել: Աղգայնամոլ ուսանողներ ու հեռասարներ կը յարձակին յառաջդիմական – համայնավարական տարրերու վրայ եւ՝ փոխադարձաբար: Ադալէթ կը շանայ հաւասարակշռութիւնը պահել երկու հոսանքներուն միջեւ: Հակառակ է ձախակողմեաններուն, զորս ծանկելու համար ո՛չ մէկ առիթ կը փախցնէ: Ամէն միջոցի կը դիմէ սիրաչահելու համար տգէտ ու մոլեռանդ դիւղացիները, որոնց համար իսլամական կրօնքը վերիվեր է ամէն բանէ:

Այս մարդին մէջ կը հետեւի Մէնտէրէսի Ժողովրդապատ կուսակցութեան քաղաքական – նեղութեան: Գիւղացիները կը կազմեն Թուրքիոյ բնակչութեան 77 առ հարիւրը: Ընտրութեանց մէջ անոնց քուէներն են, որ վճռական դեր կը կատարեն:

Հակառակ վերջին տասնամեակի ընթացքին բացուած նոր գործարաններուն, արտարարուեստը չատ տակաւ է տակաւ կ'ոտքի եւ բանուորական կազմակերպութիւնները մեծ ուժ մը չեն ներկայացներ: Թիւրք Իշ կոչուած բանուորական կուսակցութիւնը համայնավարական հովերէ տարուած՝ պարբերաբար գործադուլներ կը կազմակերպէ, առանց մեծ արդիւնքի մը հասնելու: Վերջին անգամ էրէյլիի (Սեւ ծով) պողպատի գործարանին 4400 բանուորներու գործադուլը արդիլուեցաւ կառավարութեան կողմէ, որ «ազգային» տնտեսութեան համար վնասակար» կը նկատէր զայն:

Օրինքով գործադուլը արտօնուած է, սակայն «ահմանադրական վարչակարգի պահպանութեան» նոր օրէնքով կառավարութիւնը մեծապէս կը սեղմէ բանուորական կազմակերպութեանց ազատութիւնները: Թիւրք Իշ ցարդ չէ յաջողած տնտեսական պայմանագրութեանց եւ ընտրական բարելաւման օրէնքները քուէարկել տալ, հակառակ կառավարութեան ջանքերուն:

Քաղաքական տեսակէտէ, խղճալի կացութեան մէջ է Թուրքիա: Տպագրական ազատութիւնը չարունակ կը բանի, դրամը կը տատանի, գնաճը կը բարձրանայ, գինները կը բարձրանան:

Հաշուարկուած է, որ 1967ի եւ 1968ի միջեւ, այսինքն հինգ տարուան մէջ գիները բարձրացած են 72 առ հարիւր համեմատութեամբ: Աւելի – դրամ ունեցող երկիրներու չարաչար ենթարկուած երկիրն է վերջ Թուրքիա երկրորդ կը դառնայ:

Հանրապետական Թուրքիան իր մայրաքաղաքը Եւրոպայէն Անատոլու փոխադրած, սակայն ամէն ճիգ կ'ընէ աստիճանաբար մտնելու համար Եւրոպայի: Ան ունի մօտենալու համար Եւրոպայի Ժողովուրդին եւ այլ արեմտեան երկիրներու հետ մշակութային կապեր: Տարիներ առաջ դիմում կատարեց նաեւ մտնելու համար Հասարակաց Շուկային մէջ: Քանի մը ամիսէն կը վերջանայ փորձի շրջանը, որ չնորհուեցաւ իրեն իբրեւ նախաքայլ: Թուրքիա արտօնուեցաւ Հասարակաց Շուկայի անդամ երկիրները արտածել չոր պտուղները, չամիչ, թուզ ու կաղին, ինչպէս նաեւ բամպակ ու ծխախոտ: Շնորհիւ այս կարգադրութեան, իր արտածումներու 34 առ հարիւրը կը ղրկէ Եւրոպա: Սակայն ներածումները չատ աւելի բարձր տոկոս մը կը կազմեն: Այդ պատճառաւ հաւանական չէ, որ ընթացք տրուի, փորձի պայմանաժամը լրանալէ վերջ, Հասարակաց Շուկային մէջ տասներկու տարուան փոխանցման շրջան մը անցընելու համար իր ներկայացուցած խնդրանքին:

Եւրոպայի համար Թուրքիա կը նկատուի թերաճ երկիր մը: Ուստի անիկա չի կրնար մտնել Հասարակաց Շուկային մէջ, որուն վրայ բեռ պիտի դառնայ: Տակաւին մեծ ճիգերու կը կարօտի, եւրոպական տնտեսական կազմակերպութեան ընկերակցելու — ո՛չ թէ անդամակցելու — արժանի բլլալու համար:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՍԻԳԻՆ - ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՔԱՆԻ ՄԸ ԺԱՄ ՓԵՔԻՆԻ ՕԴԱԿԱՅԱՆԸ ՄՆԱՑ

Հինգշաբթի օրուան քաղաքական մեծ անակնկալն էր Կոսիգինի տեսակցութիւնը Շու էն Լայի հետ, Փեքինի օդակայանին հիւրանոցին մէջ: Մինչ դեռ քանի մը չաբաթ առաջ ոմանք անխուսափելի կը նկատէին դիմել բախում մը համայնավարութեան երկու մեծերուն միջեւ:

Լուրը, առաջին անգամ լսուեցաւ Մոսկուա հրատարակուած զեկոյցի մը շնորհիւ, որ տասը տողը չանցնիր բայց կը ճշդէր թէ երկու կողմերն ալ «անկեղծօրէն» պարզած են իրենց դիրքերը եւ օգտակար խօսակցութիւն մը ունեցած են: Այս «անկեղծօրէն»ը կրնայ նշանակել թէ Զինացի թէ Ռուս իրարու ըսած են իրենց ըսելիքը առանց քաշուելու: Ուրեմն վերադարձի ճամբուն վրայ Կոսիգին չատ տարօրինակ ուղեգիծ մը ընտրած է հետեւեալ հանգրուաններով՝ Հանոյէն եաք՝ Կալկաթա, Տուշանբէ (Տաճիկիստան), Փեքին, ապա՝ Մոսկուա:

Բոլոր դէպքերը հարց կուտան անշուշտ թէ ի՞նչ նպատակներով եղած է այս հանդիպումը: Ամէն պարագայի մէջ կը թուի թէ Ռուսերը ըրած են առաջին ժեսթը: Նիւ Եորք Հերըլտի Մոսկուայի թղթակիցը կ'ըսէ թէ առաջին տպաւորութիւնը այն է թէ նոյնիսկ եթէ երկու պարագլուխները համաձայնութեան մը չեն յանգած, գոնէ հանդիպումը անհաճոյ չէ եղած: Բայց «անկեղծօրէն» խօսեցան բացատրութիւնը չատ յստակ կերպով կը նշանակէ թէ համաձայն չեն եղած: Ցատկանշական է նաեւ թէ հանդիպումէն քիչ առաջ Թաս երկար ամբաստանագիր մը կը հրատարակէր Զինաստանի դէմ, զոր կը մեղադրէր 488 սահմանային բռնաբարումներու համար: Արեւելեան Եւրոպայի համայնավար դիւանագէտներու կարծիքով, Ռումանիան է որ միջնորդի դեր խաղացած է եւ կարգադրած այս հանդիպումը

ՃԱՓՈՆ Կ'ԱՊՐԻ ԻՐ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՈՍԿԵԴԱՐԸ

Ֆայնէնշըլ Թայմզ կը գրէ·— Ճափոն սկսաւ հսկայաքայլ յառաջանալ համաչափարհային ճարտարարուեստի ճամբուն մէջ, եւ այսօր առաջնութեան տեսակէտով Ամերիկայէն անմիջապէս եաք կու – գայ եւ իր ծանրութիւնը կը պարտադրէ գրեթէ ամբողջ աշխարհի: Միացեալ Նահանգներու եւ կամ Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, ամէնէն աւելի ճափոնական ճարտարարուեստին մրցակցութիւնն է որ կը խրտչեցնէ գործի եւ առեւտուրի մարդիկը, եւ մղձաւանջի մը պէս կը հալածէ դանոնք: Սուէդի ջրանցքին փակմանէ հետեւանքով, այդ նոյն երկիրները կը ստիպուին ճափոնական քարիւղանաւերու օժանդակութիւնով հայթայթել իրենց հեղուկ վառելանիւթը, իսկ թերաճ երկիրները իրենց նախանիւթերը ճափոն արտածելով կարեւոր դրամարներ կը դան – ձեն: Ճափոն ճարտարադործները քաղաքական եւ դաղափարաբանական որեւէ կողմնակցութիւն չունին, հետեւաբար առեւտրական յարաբերութիւններ կը մշակեն հաւասարապէս համայնավար եւ ազատական Զինաստանի, նաեւ Հնդկաստանի հետ, կը թափանցեն ռուսական հրթռպարակներու վրայ եւ Ամերիկայի մէջ իրենց արտադրութիւնները «կը քշեն»:

Հակառակ այս արտասովոր եւ տարածուն յաջողութեան, Ճափոն ինչ ինչ դժուարութեանց հետ դէմ առ դէմ եկած է սակայն, եւ տեղի տուած տարբեր երկիրներու բողոքներուն: Անոնք կ'ամբաստանեն Ճափոնը անով որ իր ներքին հրապարակները կը փակէ օտար արտադրութիւններու դէմ, եւ իր ապրանքներով կ'ողողէ ուրիշներուն չուկաները, այս կերպով առիթ տալով առեւտրական անբնական երեւոյթներու, մինչ ի վնաս ուրիշին եւ յոզուտ իրեն: Այս կացութեան առջեւ, պիտի գայ օրը, ուր իր ապրանքներով ողողուած երկիրները փոխադարձութեան պիտի սկսին եւ նոյն մեթոտը պիտի կիրարկեն Ճափոնի դէմ, «աչքի ընդ աչքի» դիմելով: Իբր օրինակ պէտք է յիշել Թայլանտը, որ արդիլեց Ճափոնէ ինքնաշարժ ներածել, իսկ Ամերիկա որոշեց տահմանափակ քանակութեամբ հիւսուածեղէն դնել Ճափոնէն:

Առեւտրական ինքնասիրութիւնը աւանդութիւն մը եղած է այլեւս Ճափոնի համար, որ տարիներէ ի վեր այս մտայնութիւնով կը դործէ եւ դժուար թէ հրաժարի իր անփոփոխելի սկզբունքէն: Պէտք է յիշել թէ Ճափոնի մէջ տնտեսական որոշումները կը տրուին առեւտրական եւ ճարտարարուեստական ընկերութիւններու կողմէ, եւ վճռական բնոյթ կը ստանան: Օտար ընկերութիւններն ալ պարտաւոր են անոնալ այդ որոշում – ներուն, ամենալայն կարզադրութեամբ եւ խուսափելով մրցակցական որեւէ ձեռնարկէ: Ճափոնները չեն փափաքիր որ օտար դրամատէրեր իրենց երկրին մէջ յատկացումներ ընեն եւ գործատուներ բանան, վնասելով իրենց ազգային ճարտարարուեստին:

Միայն թէ ճափոն բանուորին արտադրական որակը տկար է, բաղդատմամբ ամերիկացի եւ դերման բանուորին: Ճըշդուած է որ ճափոն գործաւորը կ'արտադրէ դերման բանուորի մը աշխատանքին կէսը միայն, նաեւ ամերիկացի գործաւորին արտադրութեան հարիւրին 25ը: Ի փոխարէն, Ճափոնի խառն հասոյթը սկսած է մօտենալ Արեւմտեան Գերմանիոյ ապահոված եկամուտին, որ է 142 միլիառ տոլար: Պատճառն այն է որ Ճափոնի մէջ աշխատող գործաւորներուն թիւը կրկնապատիկ աւելի է Արեւմտեան Գերմանիոյ արտադրող ձեռքերէն: Կըրնայ ըլլալ սակայն, որ մօտաւոր ապագային Ճափոն կը կորսնցնէ այս առաւելութիւնը, որովհետեւ արդէն իսկ կը նեղուի գործաւորի պակասէն, ինչպէս Արեւմտեան Գերմանիա նոյն կացութեան մատնուած է եւ ամէն օր կը պահանջէ աշխատող նոր բազուկներ:

Գաղեց՝ Ս· ՎԱՐԴԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏԱՑԻՔ ալ օդանաւային զօրաւոր յարձակում մը ըրին Սինայի վրայ: Այս անգամ ալ կ'ըսուի թէ վեց օրուան պատերազմէն ի վեր ամէնէն մեծ օդանաւային բախումն էր: Իսրայէլի վարչապետն ալ՝ Տիկին Կոլտա Մէյր յայտարարած է ձայն–պատկերասփիւռէն. «Չենք կրնար ընդունիլ որ Միրաժները, որոնք մերն են, Ֆրանսա մնան»:

ՊԼՅՐՈՒԹի մէջ Հիւսէյն – Հելու տեսակցութեան ընթացքին, Հելու անդամ մը եւս հաստատած է թէ Լիբանան պատրաստ է իր արար եղբայրներուն զօրավիդ մնալու: Լիբանան պատրաստ է նաեւ իր պարտականութիւնը կատարելու մէկ կողմէ իր հարազատ պաշտպանութիւնը ապահովելով, միւս կողմէ ալ օժանդակելով արաբական դլխաւոր դատին — պղեստինեան դատին — յաջողութեան: Այսպէս Լիբանան կը ստանձնէ իր պատասխանատուութիւնները, երբեք չէ թերացած իր պարտականութեան մէջ, ինչպէս ոմանք կ'ուզեն հաւատացնել տալ»:

ՆԻՔՍՐՆ Նիւ Եորք պիտի երթայ Սեպտեմբեր 18ին եւ ելոյթ ունենայ Միացեալ Ազգերու ընդհ· ժողովի բացման առթիւ: Կրնայ ըլլալ նաեւ որ այդ առթիւ հանդիպում ունենայ խորհրդային Արտաքին Նախարարին հետ:

ՉԱՏի մէջ Ֆրանսացի վինուոր մը մեռած է կռիւներու ընթացքին: Առաջին Ֆրանսացի վինուորն է որ զոհ կ'երթայ քաղաքացիական կռիւներու ընթացքին, որոնք սկսած էին օրինաւոր ուժերուն եւ Թուպու ապստամբներու միջեւ: Ֆրանսացի վայրէջուներ Չատ ղրկուած էին կարգ ու կանոնի պահպանման օժանդակելու համար:

ՓՐԱԿԱՅի մէջ, «կարծր»ներու յարձակումները երթալով կը սաստկանան եւ նոյնիսկ «դաւաճան» բառը կը գործածուի այլեւս անոնց համար, որոնք ուզած էին մարդկային դիմադիծով ընկերվարութիւն մը ապահովել Չեխոսլովաքիոյ:

ԱՄՊՈՒԱՅի մէջ տեղի կ'ունենան «Իւ· ՏԷ· Էռ· (կոլիստ) խորհրդարանական ընտրու օրերը» ուր ուղղափառ Միչէլ Տըպրէ ըսած է ի մէջ այլոց·— «Ոչ ոք իրաւունք ունի, ոչ ոք կրնայ յանդգնութիւնն ունենալ զը Կոլի անունով խօսելու»: Տըպրէ կը փառաբանէ նաեւ Փոմփիտուն, չեչեելով·— «Պետութեան դեկավար, ժորժ Փոմփիտու այլեւս պէտք չունի մասնակցելու ամէնօրեայ պայքարներուն: Բայց պատասխանատու կենսականին, մեր օժանդակութիւնը կը վայելէ, մեր վստահութիւնն ունի, մեր յոյսերը: Համախոհ ենք իր ազդային գործունէութեան: Նոյնն է մեր դիրքը կառավարութեան հանդէպ զոր կը նախագահէ Ժաք Շապան Տէլմաս»:

ՈՒԳԵՎԱՐՆԵՐՈՒ գործադուլը չարունակուեցաւ Ուրբաթ օր, անվերջանալի խճողումներ պատճառելով մանաւանդ Փարիզի դուռները, դէպի այն արուարձանները որոնք միայն կառախումբէ կախում ունին: Բանակցութիւնները չէին խղուած բայց կողմերը դիջում չէին ըներ:

ՃԱՆՉՆԱԼ ԵՒ ՍԻՐԵԼ

ՖԻՆԼԱՆՏԱ

Հիւսիսային Եւրոպայի մէջ, գրեթէ անծանօթ եւ կորսուած երկիր մը շատերուն համար, Ֆինլանտայի աւելի քան 1600 տարուան պատմութիւնը մաս կը կազմէ Շուէտի եւ Ռուսիոյ դարաւոր թշնամութեանց եւ պատերազմներուն: Կռուախնձոր այդ ժամանակուան երկու զօրաւոր պետութեանց միջեւ, հեռու բոլոր քաղաքական, ելեւմտական եւ ընկերային ուրիշ հոսանքներէ, Ֆինլանտա, իր քաջ ժողովուրդին անկախութեան տենջանքին շնորհիւ այսօր բարգաւաճ անկախ պետութիւն մըն է:

Եօթներորդ դարէն սկսեալ, հիւսիսային Եւրոպայի ամենահին երկրամասերէն մէկուն վրայ հաստատուած է Ֆին ժողովուրդը: Ապրած է իր ուրոյն նկարագրով եւ լեզուով եւ մինչեւ տասնեւչորս դարը ենթակայ եղած է Շուէտի, հետզհետէ կ'ըլլան նաեւ յարձակումներ Ռուսիայէն: Գրաւուելով Շուէտէն, կ'ունենայ սակայն տեսակ մը անկախութիւն մինչեւ 1800: 1809ին նափոլէոնեան պատերազմներու ժամանակ Ռուսիոյ ցարը Ֆինլանտան կը վերածէ «մեծ դքսութեան» մը: Ալեքսանդր ինքզինքը կը հռչակէ «Ֆինլանտայի մեծ դուքս», եւ հակառակ իր ներքին անկախութեան, Ֆինլանտա ռուսական երկրամաս մը կը դառնայ մինչեւ 1916, ցարի անկումը եւ ռուսական մեծ յեղափոխութիւնը:

1917 Դեկտեմբերին, օգտուելով ռուսական կայսրութեան կազմալուծումէն, Ֆինլանտա իր անկախութիւնը կը հռչակէ: Պաշտօնապէս առաջին ճանչցողը այս անկախ պետութիւնը, Լենինը ինքն է, որուն յետին միտքն է անկախ երկիր մը բնական կերպով բերել եւ միացնել Խորհրդային Միութեան: Ռուսական ազդեցութեամբ, ամբողջ երկու տարի կը տեւէ ստեղծուած քաղաքացիական կռիւը: Համայնավարները կը պարտուին, Ֆինլանտա կը դառնայ «ժողովրդավար» Հանրապետութիւն մը, կը քուէարկէ Սահմանադրութիւնը, կը հիմնուի Երեսփոխանական Ժողովը եւ կառավարութիւնը հիմը կը դնէ կազմակերպուած պետութեան մը: Կը սկսի խաղաղ շրջան մը, քաղաքականութեամբ չէզոք՝ շրջապատուած Արեւմուտքէն Սքանտինավեան բարեկամ երկիրներէ (Նորվեկիա եւ Շուէտ) արեւելքէն ալ Խորհրդային Ռուսիան:

1939ին չհանդուրժելով եւ մերժելով Ռուսիոյ պարտադրած ծանր պայմանները, Ֆինլանտա ստիպուած կ'ըլլայ պաշտպանելու համար իր անկախութիւնը, պատերազմելու հսկայ Ռուսիոյ դէմ:

Ունի մարզուած բանակ մը: Կարելի չէ մոռնալ այդ քաջ դիմադրութիւնը եւ յաղթանակները զորս այս փոքրիկ ժողովուրդը տարաւ եւ փրկեց իր անկախութիւնը, հետեւելով կուրօրէն իր մեծ հերոսին՝ մառեշալ Մանէրհայմի:

Կը յաջորդէ զինադադարը. Ռուսիա կը դառնայ դաշնակիցը Ամերիկայի եւ Անգլիոյ եւ 1944ին, Ֆինլանտա փրկելով հանդերձ իր անկախութիւնը եւ չգրաւուելով Ռուսիայէն, ստիպուած կ'ընդունի Ռուսիոյ ծանր պայմանները հաշտութեան համար: Իր երկրագործական լաւագոյն հողամասերը կ'անցնին Ռուսիոյ ձեռքը, կը կորսնցնէ իր երկրին տարածութեան հարիւրին տասներեքը եւ կը պարտադրուի շատ ծանր պատերազմական նիւթական հատուցման: Երկիրը աղքատացած է, կորուստները շատ, աւերակ եւ թշուառութիւն: Հակառակ այս գոյավիճակին, կը սկսի վերաշինութեան շրջանը: Ամբողջ ժողովուրդը կը հետեւի Մանէրհայմի քաղաքականութեան, կը դարմանէ իր վէրքերը, կը բարելաւէ իր տնտեսական վիճակը. ամբողջ ժողովուրդը կ'աշխատի, մեծ զրկանքներով, վերաշինութիւնը կը շարունակուի, պատերազմի հատուցումները կը վերջանան, եւ այսօր Ֆինլանտա իր պատուաւոր տեղը գրաւած է հիւսիսային Եւրոպայի մէջ:

×

Երկրին տարածութիւնը կը հաւասարի Ֆրանսայի, կրանիթէ ժայռերու վրայ հաստատուած երկիր մը՝ շրջապատուած Պալթիկ ծովէն (արեւմուտք եւ հարաւ), սահմանակից Ռուսիոյ և Շուէտի. դաշտային երկիր մը՝ լեցուն անտառներով եւ 62·000 լիճերով:

Տնտեսապէս բարեկեցիկ, կ'ապրի իր արտածումներով (փայտ, թուղթի խմոր, կաթնեղէն, կարագ):

Բնակչութեան թիւն է 4 միլիոն եօթը հարիւր հազար: Ունի հինգ մեծ քաղաքներ, մայրաքաղաքն է Հելսինքի (եւրոպական կարեւոր նաւահանգիստ մը), բնակչութիւնը 530 հազար:

Կրօնքով լուտերական մեծ մասով, կան նաեւ օրթոտոքսներ (8 առ հարիւր). Ֆինլանտա երկիրն է մշակոյթի: Համալսարաններու եւ դպրոցներու թիւը կ'անցնի համեմատաբար միւս երկիրները. երկիր մը ուր բոլորն ալ կարդալ եւ գրել գիտեն:

19րդ դարէն ի վեր ունեցած է գրագէտներ, բանաստեղծներ, ճարտարագէտներ, եւ Ֆինլանտական ոճը մեծ ազդեցութիւն ունի իր դրացի ժողովուրդներուն վրայ:

Երաժշտասէր ժողովուրդ է Ֆինլանտացին. ունին հռչակաւոր երաժշտագէտներ դարէ մը ի վեր: Ո՞վ չի ճանչնար Եան Սիպէլիուսը...

Երկրին մէջ կան նաեւ շուէտական ծագում ունեցող Ֆինլանտացիներ, հարիւրին 8 համեմատութեամբ, բայց երկրին պաշտօնական լեզուներն են Ֆիներէն եւ շուէտերէն: Միեւնոյն ազատամտութիւնը կայ կրօնական պետերուն հանդէպ ալ: Լուտերական եւ օրթոտոքս եկեղեցիին պետերը հաւասար պատիւ ունին կառավարութեան մօտ:

Մայրաքաղաքը՝ Հելսինքի, լուսաւոր և մաքուր քաղաք մը, պահած է իր պատմական վիճակը եւ ոճը, շրջապատուած նորագոյն շինութիւններով եւ անտառներով: 12 թատրոններ կան քաղաքին մէջ, շատ մը նուագահանդէսի սրահներ եւ թանգարաններ: Քանի մը տարի առաջ Ֆրանսայի Մշակութային նախարարը Անտրէ Մալրօ երբ Ֆինլանտա կ'այցելէր, հմայուեցաւ միջին դարու Ֆինլանտական արուեստի թանգարանէն եւ իր առաջարկով Փարիզի մէջ տեղի ունեցաւ Ֆինլանտական ցուցադրութիւնը՝ մեծ յաջողութեամբ:

Մշակոյթ, սփոռ, արուեստ եւ ընկերային կեանք, ահա Հելսինքին:

Ժողովուրդը լուրջ է. համակրութեամբ կ'ընդունի զբօսաշրջիկները եւ այցելուները եւ կ'ապրի ընկերային լաւագոյն պայմաններու մէջ: Քաղաքական տեսակէտով «օրը օրին» կ'ապրի, բայց իր պատմական քաջութիւնը եւ զինուորական ձիրքը, յարգել կուտան զինքը իր բոլոր դրացիներէն:

×

Մեր առաջին ճամբորդութիւնն է դէպի Ֆինլանտա: Ի հարկէ նախ կը ջանանք Հայեր գտնել Հելսինքիի մէջ, բայց Հայ չկայ. մեզի կը մնայ ուրեմն Հայութիւնը ճանչցնել Ֆինլանտացիներուն:

Այնքան ալ անծանօթ չէ մեր ժողովուրդը եւ մեր պատմութիւնը Ֆինլանտացիին: Անձնապէս բախտն ու պատիւը ունեցայ հիւրասիրուելու Հելսինքիի համալսարանի պատմութեան փրոֆեսէօրի մը տունը, որ մասնակցած է նաեւ 1939–1944ի պատերազմին իբր զնդապետ. ապրած է երկար ժամանակ Փարիզ, Ժան Կուժոնի մեր եկեղեցիին մօտ, ունի հայ բարեկամներ եւ մեծապէս ուրախ է մեր այս հանդիպումէն: Ժամերով կը խօսինք մեր երկու երկիրներուն եւ իրենց ճակատագրին մասին:

Երկրորդ բարեկամս Ֆինլանտացի բարձրաստիճան զինուորական մըն է, որ շատ անգամներ վիրաւորուած է պատերազմի ընթացքին, վերջին չորս տարիներու ընթացքին Միացեալ Ազգերու (ՄԱԿ) խաղաղութեան բանակին մէջ, Ֆինլանտական գումարտակի մը գլուխը Կիպրոսի մէջ ապրած է. հոն ծանօթացած է հայկական համայնքին հետ եւ մօտէն ծանօթ է Հայկական Հարցին:

Ամէն տեղ շատ սիրալիր ընդունելութիւն գտանք. կան բազմաթիւ Ֆրանսերէն գիտցողներ. քաղաքին մէջ բոլոր ապրողները իրենց մայրենի լեզուէն զատ կը խօսին անգլերէն եւ երբեմն Ֆրանսերէն: Ռուսրէն գիտցողները շատ քիչ են:

Սկաուտական համաշխարհային հաւաքոյթէն դուրս (ուր 95 ազգերու ներկայացուցիչները հաւաքուած էին ութ օրուան համար) շատ առիթներ ունեցանք շփման մէջ մտնելու Ֆինլանտական ժողովուրդին հետ:

Պտոյտներ, հաւաքոյթներ, ընդունելութիւններ եւ մտերիմ խօսակցութիւններ առիթը տուին մեզ ճանչնալու Ֆինլանտան եւ իր ժողովուրդը, որ դարերու ընթացքին կռուած, գրաւուած, տառապած եւ քայքայուած, պահած է իր գոյութիւնը եւ մշակոյթը, ու այսօր, շնորհիւ իր լաւատեսութեան, հայրենասիրութեան և աշխատանքին, դարձած է ազատ եւ դեմոկրատ օրինակելի երկիր մը:

Օգտուած անցեալի դասերէն, անկեղծօրէն կը հաւատայ թէ, պահելով անկախութեան ոգին եւ հետեւելով իր վարիչներուն խոհեմ քաղաքականութեան, ոչ մէկ վտանգի ենթակայ է:

Կը պաշտէ իր ազգային հերոսը, մառեշալ Մանէրհայմը, եւ հաւատարիմ է անոր յիշատակին: Անոր անունը եւ արձանները ամէն տեղ են:

Զինուոր հերոսներ, ողիմպիական խաղերու ախոյեաններ (հանրածանօթ մարզիկ Նիւրմի իր արձանը ունի Հելսինքիի մէջ), համալսարան, դպրոց, երաժշտութիւն, սփոռ, անկախ ապրելու բուռն զգացում, ահա Ֆինլանտացին:

Գրաւիչ եւ առողջ բնութիւն մը. ձմեռուան սառոյցը եւ ցուրտը աւելի չարքաշ դարձուցած են ժողովուրդը: Կանանչութեամբ եւ անտառներով շրջապատուած նորագոյն քաղաքներ, լիճեր ամէն տեղ, լուսեղէն եւ վիպական բնութիւն մը, եւ այս բոլորին մէջ, մարդը արժէք մը կը ներկայացնէ իր ազատութեամբ: Ֆինլանտա արժանի է յարգանքի, եւ մասնաւորաբար անկեղծ համակրութեան: Հերոս ժողովուրդ մը, վստահ իր ապագային:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԷՐԵԲՈՒՆԻ - 2750

Դ.

Թուրքն էր Երեւանի դուռներէն անդին: Այն Թուրքը, որ տակաւին նոր ամբողջացուցած էր պատմութեան մեծագոյն ցեղասպանութիւնը՝ Արեւմտահայութեան բնաջնջումով: Անասնական իր կլափը բացած արիւնարբու թշնամին, որ ծրագրած էր Հայութեան ամբողջական վերացումով ջնջել ամէն խոչընդոտ, որ կրնար արգելք հանդիսանալ իր դէպի Արեւելք տարածման, իր ցեղակից Ազերիներու եւ Կեդրոնական Ասիոյ թուրանական ցեղերուն հետ ամբողջական միացումին: Հրաշք մը միայն կրնար փրկել Արեւելահայաստանը՝ Արեւմտահայաստանի դիժբախտ ճակատագրին ենթարկուելու անմիջական վտանգէն: Հրաշք մը միայն կրնար դէպքերը դասաւորել այնպէս, որ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Հասան աղա, դուն ալ ինծի պէս տարիներով Եըլտըզի պալատին մէջ ապրած ես, մեր Վեհափառ Սուլթանին հացը կերած, անոր շնորհները վայելած ես եւ երբ անցած տարի քու յօժար կամքովդ ծառայութիւնը թողուցիր, հայրենիքիդ ու ընտանիքիդ քով վերադառնալու համար, վերջին անգամ դարձեալ արժանացար Նորին Վեհափառութեան առատաձեռն շնորհներուն...:

— Այո, պատասխանեց միւսը, Աստուած երկար կեանք տայ մեր սիրեցեալ վեհապետին, մեկնումիս առթիւ ալ բացէն երկու հարիւր ոսկի նուէր ըրաւ ինծի... անոր շնորհիւն է որ հիմա հանդիստ կեանք կը վարեմ:

— Ասկէ զատ, դիտել տուաւ Բաշիտ, քու անդրանիկ զաւակդ անձնապահ հրացանակիրներուն գունդին մէջ ընդունեցաւ, ինչ որ դարձեալ բացառիկ շնորհ մըն է...

— Շատ ճշմարիտ է եւ ասոր համար յաւիտեան երախտապարտ պիտի մնամ իրեն:

— Ի՞նչ օգուտ երախտապարտութիւնը, երբ իր գահը ահա կործանման եզրը հասած է...

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, Բաշիտ աղա:

— Ըսել կ'ուզեմ որ չոր երախտապարտութիւնը կարեւորութիւն չունի եւ հիմա վայրկեանը հասած է գործնական կերպով ապացուցանելու մեր հաւատարմութիւնն ու երախտագիտութիւնը Նորին Վեհափառութեան:

— Առանձին մարդ մը ի՞նչ կ'ուզես որ ընէ այս ամբողջ զրութեան դէմ, տես նոյնիսկ կառավարութիւնը անկարողութեան մատնուած է:

— Ինչ որ ամբողջ կառավարութիւն մը չի կրնար ընել, երկու հոգի կրնան, եթէ կամք ունենան:

— Բաշիտ աղա, հաւատա որ դիտաւորութիւնդ չեմ հասկնար. քիչ մը պարզ խօսէ, դիտես որ քեզի պէս խորամանկ մարդ չեմ, պատասխանեց Հասան միամտութեամբ:

— Նախ ըսէ ինծի թէ պատրա՞ստ ես... Սուլթանը փրկելու համար քու կեանքդ զոհելու:

— Աստուած դիտէ որ պատրաստ եմ... միայն թէ՝ Սուլթանին կեանքը վտանգի մէ՞ջ է...

— Ուրեմն չե՞ս հասկնար այս եղածները... եթէ Սուլթանը ստիպուի Սահմանադրութիւն տալ, իր իշխանութիւնը ա՛լ լմնցած է եւ այդ անիծեալ քոմիթէն հետեւեալ օրը անոր գահընկէցութիւնը պիտի պահանջէ ու ետքն ալ հաւանօրէն զինքը մէջտեղէն պիտի վերցնէ...

— Իրա՞ւ կ'ըսես, Բաշիտ աղա, գոչեց ընկերը շատ յուզուած այս խօսքերէն:

— Միթէ ըարելի՞ է կասկածիլ այդ մասին...

— Բայց ի՞նչ կարելի է ընել մեր Սուլթանը պաշտպանելու համար:

— Հասան աղա, զիս մտիկ ըրէ, քեզի գաղտնիք մը պիտի հաղորդեմ, որովհետեւ վստահ եմ որ զիս պիտի չմատնես, այլ ընդհակառակն հետս պիտի գործակցիս:

— Յանուն Աստուծոյ՝ ինչ որ ըսես պիտի ընեմ, պատասխանեց միւսը, ձեռքը հանդիսաւոր երկարելով:

— Պոլիսէն մինչեւ հոս եկած եմ Նիազի պէյը սպաննելու որոշումով...

— Նիազի պէյը սպաննե՛լ, գոչեց միւսը ափ ի բերան եղած:

— Այո, եւ այս որոշումս յայտնած եմ նոյնիսկ Վեհափառ Սուլթանին, որուն ներկայանալու պատիւը ունեցայ մեկնելէս առաջ եւ որ հինգ հարիւր ոսկի նուիրեց ինծի...

— Եւ հաւանութիւն տուա՞ւ այդ գործին:

— Անշուշտ քանի որ անմիջապէս արտօնեց որ մեկնիմ եւ դրամական նուէր մըն ալ ըրաւ:

— Ուրեմն հիմա որոշումդ պիտի գործադրե՞ս... բայց դիտցիր որ ողջ պիտի չթողուն քեզ:

— Այդ խնդիր չէ, կը մեռցնեմ ու յետոյ կը մեռնիմ, շատ բնական բան է... միայն թէ, հիմա, քու խօսքերդ լսելէս ետք, դիտաւորութիւնս փոխեցի...

— Ի՛նչ, հրաժարեցա՞ր որոշումէդ...

— Ի՛նչպէս կարելի է հրաժարիլ քանի որ երդում ըրած եմ...

— Ուրեմն ի՞նչ ըսել կ'ուզես, դիտաւորութիւնս փոխեցի ըսելով:

— Այսինքն փոխանակ միայն Նիազին, քոմիթէի անդամներն ալ միասին սպաննել, քանի որ ամէնքն ալ հոս կը գտնուին:

— Առանձի՞ն գլուխ պիտի հանես այդ ամէնը:

— Ոչ, այլ քեզի հետ...

Հասան ցնցուեցաւ եւ պահ մը իր ընկերոջ նայելով շլմորած աչքերով:

— Մէկ անգամէն Սուլթանն ու իր գահը կը փրկենք սպառնացող վտանգէն... միթէ կը վարանի՞ս:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(222 – Շար.)

համամարդկային պատմութիւնը չկարե-նար արձանագրել իր տոմարներուն մէջ, «Հայոց պատմութիւնը վերջ կը գտնէ 1918ին»...:

Ու պատահեցաւ այդ հրաշքը: «Ազա-տութիւն կամ մահ» իմաստին ամբողջա-կան ըմբռնումն էր այդ հրաշքը, բնազ-գական ու հաւաքական գիտակցումը Հա-յոց պատմութեան անվիճելի հրահան-գին՝ Արարատի եւ Արագածի փէշերուն ծուարած ափ մը Հայութեան համար: Ազգային նկարագրի առհաւական այդ հրամայականին անսալով, հայ ժողո-վուրդի մէկ մարդու նման ծառանալուն մէջ կը կայանայ հիմնական գաղտնիքը այդ հրաշքին: Ծառացում՝ որ գերագոյն կռուին մէջ նետեց բոլորը անխտիր, Ա-րեւմտահայ թէ Արեւելահայ, զինուոր թէ քաղաքացի, երիտասարդ թէ ծերունի, կին թէ երախայ: Կեանքի ու մահուան գերագոյն գուպար, որ դիւցազնական հե-րոսամարտի մը վերածուեցաւ Սարդա-րապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլի-սէի դաշտերուն վրայ, կասեցնելով թըշ-նամի բանակներուն յառաջխաղացքը եւ փախուստի մատնելով զանոնք:

Մայիս 28ի հրաշք...: Բայց եթէ ազ-գային ուժերու ամբողջական լարումը, համաժողովրդական ծառացումն ու հայ-կական բանակի գերմարդկային հերոսու-թիւնը եղան Երեւանն ու Արեւելեան ու Արեւմտեան Հայաստանը բնաջնջումէ փրկողները, այդ բոլոր ազդակները ի-րենց մղիչ ու կազմակերպիչ ուժը ունե-ցան յանձին Հայոց պատմութեան դիւ-ցազնակերպ հսկաներէն Վանի անզուգա-կան հերոսին՝ Արամ Մանուկեանի, որ մարտի առաջին օրերուն Երեւանի ժողո-վուրդին կողմէ Արարատեան աշխարհի դիկտատոր հռչակուած էր: Պատմական ի՛նչ աղուոր զուգադիպութիւն եւ ի՛նչ հոյակապ կրկնութիւն. — Հայաստանի անկախութեան դարբինը՝ Արամը Արգիշ-տիին նման կուգար Տուշպայէն, Արգիշ-տիակերտ Էրեբունին փրկելու ամար:

Մեր նիւթէն դուրս է եւ միանգամայն անհնար՝ տալ այստեղ ամբողջական շարքն ու նկարագրութիւնը այն բոլոր դէպքերուն եւ իրադարձութիւններուն, որոնց թատերաբեմը եղան Երեւանն ու Արարատեան Աշխարհը 1918 Մայիս 28ին յաջորդող երկու-երեք տարիներուն ըն-թացքին: Երեւանի կեանքին մէջ հիմնա-կան նորութիւն բերող իրողութիւնը այն է, որ Հայոց Ազգային Խորհուրդը Մայիս 30ին Հայաստանը պաշտօնապէս հռչակեց անկախ, Երեւանը դարձաւ Անկախ Հա-յաստանի մայրաքաղաքը: Յուլիսի կէսե-րուն՝ վարչապետ Քաջազնունի եւ կառա-վարութեան այլ անդամներ Թիֆլիսէն փոխադրուեցան Երեւան:

Շփոթ ու դժուարին կացութեան մէջ էր, որ դարերէ ի վեր որբացած ու գե-րեվարուած Երեւանը կը ձեռնարկէր Ան-կախ Հայաստանի մայրաքաղաքի իր նոր ու պատասխանատու պաշտօնին: Կտըր-ուած արտաքին աշխարհէն, շրջապատ-ուած ներքին ու արտաքին թշնամինե-րով, ծանրաբեռնուած գաղթականներով ու որբերով, սովի եւ համաճարակներու ամէնօրեայ ներկայութեան ենթակայ: Բայց Մայիսեան օրերուն սկսուած հրաշ-քը կը շարունակուէր: Ամէն կարգի դժ-ուարութիւնները չկրցան արգելք հան-դիսանալ, որ մէկ-երկու տարուան ըն-թացքին կազմակերպուի վարչական մե-քենան, հաստատուին դիւանագիտական յարաբերութիւններ, բացուին կարեւոր թիւով դպրոցներ, հիմնուի պետական համալսարան, թշուառութեան եւ հիւան-դութեանց դէմ տարուի դրական աշխա-տանք, հաստատուին որբանոցներ եւ հի-ւանդանոցներ, հայկական բանակը կազ-մակերպուի եւ զինուի, եւ երկրի տնտե-սական վիճակը զգալապէս բարելաւուի: Տուեալ պայմաններուն մէջ՝ ինչ որ կա-տարուեցաւ այդ երկու տարիներու ըն-թացքին, տիտանեան գործ էր, որ պա-տիւ միայն կրնայ բերել քաղաքակըր-թուած եւ պետական փորձառութիւն ու-նեցող ռեւէ ժողովուրդի:

Անկախ հանրապետութեան հաստատ-ման երկրորդ տարին իսկ Հայաստանի մայրաքաղաքը թատերաբեմը հանդիսա-ցաւ երկու շատ կարեւոր իրադարձու-թիւններու: Առաջինը՝ 1919 Ապրիլ-Մա-յիս ամիսներուն գումարուած Արեւմտա-հայոց երկրորդ Համագումարն էր, որ իր քաղաքական կամքը ձեւակերպեց «Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան»ի յայ-տարարութեամբ: Երկրորդը՝ Հ. Յ. Դ. 9րդ Ընդհանուր Ժողովն էր՝ նոյն տար-ուան Սեպտեմբեր ամսուն: Անկախ Հա-յաստանի մէջ գումարուած այդ առաջին Ընդհանուր Ժողովը լիովին յարեցաւ Մի-ացեալ եւ Անկախ Հայաստանի բանաձե-ւին, որ անկէ ետք դարձաւ պետականօրէն իրագործելի քաղաքականութիւն:

Բայց անկախ Հայաստանը հազիւ պիտի սկսէր շունչ քաշել եւ վայելել բարիքները երկու տարուան իր անդուլ աշխատան-քին, երբ ներքին ու արտաքին միեւնոյն դժուարութիւններուն բերումով կացու-թիւնը վերստին վատթարացաւ: 1920 Մա-յիսին, բոլշեւիկեան խլրտումները սկսեր էին արդէն Հայաստանի զանազան շրջան-ներուն մէջ: Հազիւ զսպուած էին անոնք, երբ Կարսի կողմէն Թուրքիոյ բանակները յարձակում գործեցին: Ստիպուած ըլլա-լով ներքին ճակատի վրայ պայքարիլ Թուրք - Թաթարական դաւերուն ու բոլ-շեւիկեան շարժումներուն եւ, արտաքին ճակատի վրայ, Գարապեքիրի կանոնաւոր բանակներուն դէմ, հայկական զօրքը նահանջեց մինչեւ Ալեքսանդրապոլ: Այս պայմաններուն մէջ էր ահա, որ Հայաս-տանի ժողովուրդի ֆիզիքական գոյու-թեան ի խնդիր, անկախ Հայաստանի վեր-ջին կառավարութիւնը, Սիմոն Վրացեանի գլխաւորութեամբ, ստիպուած եղաւ իշ-խանութիւնը զիջիլ համայնավար Յեղկո-մին, 1920 Դեկտեմբեր 2ին: Կարմիր բա-նակը Հայաստանի դուռներուն էր արդէն:

Հակառակ Հայաստանի յոգնած ու խա-ղաղութեան կարօտ ժողովուրդի ցուցա-բերած սրտբաց ընդունելութեան եւ հա-կառակ նախօրօք տրուած յստակ հաւաս-տիքներու Լպաշտօնական խոստումներու, Կասեանի Յեղկոմը առաջին իսկ օրէն թշնամական դիրք բռնեց ժողովուրդին ու անոր երբեմնի ղեկավարներուն նկատ-մամբ: Դեկտեմբերին անհասկնալի փութ-կոտութեամբ մը կազմուած Չեկան բան-տերը լեցուց դաշնակցական աչքառու դէմքերով, աքսորեց սպայութիւնը, բըռ-նագրաւեց պարէնն ու ստացուածքները ժողովուրդին: Քաղաքական գետնի վրայ՝ ոչ միայն Կարսի շրջանի թրքական գրաւ-ման եւ դաժանութեանց վերջ չի դրուիր, այլեւ Նարիմանովներու կողմէ «Եղբայ-րական Սովետական Հայաստանին» խոս-տացուած վիճելի հողամասերը՝ Ղարա-բաղն ու Նախիջեւանը ամրօրէն կը մնան Թուրք Ազերիներու ձոռքը: «Բոլշեւիկ-եան իշխանութիւնը քաղաքացիական կը-ռիւով կը հաստատուի» համայնավարա-կան բանաձեւը Յեղկոմը կը մղէ կարծես արտաքին պատերազմներէն յոգնած ու սպառած Հայաստանը քաղաքացիական այդ կռիւներուն բովէն ալ անցընելու:

ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

(Շար. - 4)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԸ

—o—

1969-70 ուսումնական տարին սկսաւ Սեպտեմբեր 1ին: Համաձայն Լուսաւո-րութեան նախարարի օգնական Ս. Մով-սիսեանի, հանրակրթարաններու մէջ այս տարեշրջանին արձանագրուած են 613,500 աշակերտներ: Իրենց դուռները բացած են 30 նոր դպրոցներ, որոնց թիւը մինչեւ Յունուար պիտի բարձրանայ հարիւրի:

Դպրոցական կեանքին մէջ արձանա-գրուած նորութիւնը այն է, որ գոր-ծադրութեան պիտի դրուի ուսումնական նոր ծրագիրը: Բուսաբանութիւնը, աշ-խարհագրութիւնը, օտար լեզուները 5րդ դասարանին, բնագիտութիւնը 6րդին, քիմիագիտութիւնը 10րդին, հայ գրակա-նութիւնը, Հայոց պատմութիւնը 8-10րդ դասարաններուն մէջ պիտի դասաւան-դուին նոր ծրագիրներով: Այս նոր ծրա-գիրներուն նպատակն է ժամանակին հետ համընթաց քալել, քանի որ գիտութիւ-նը, արուեստը եւ, ընդհանրապէս կեան-քը մեր դարուն մէջ մեծ յառաջդիմու-թիւններ կ՚արձանագրէ: Յարդ դասա-գիրքերը եւ նիւթերը ետ կը մնային ներ-կայ ընդունելի մակարդակէն:

Լուսաւորութեան նախարարութիւնը այս նպատակով կազմակերպած է յատուկ դասընթացքներ ուսուցիչներու համար: Միւս կողմէ ձեռք առնուած են գործնա-կան միջոցներ, որպէսզի բարեփոխուին, կատարելագործուին դասաւանդութեան եղանակները:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—o—

Արտաշատի շրջանի Ազատաւան գիւղին մէջ հաստատուած է քացախի գործարան մը, որ առաջինն ու միակն է Հայաստա-նի մէջ: Գործարանը «Էրեբունի 2750» պիտակով տարեկան երկրին պիտի տայ մէկ միլիոն 800 հազար շիշ (կէս լիթրա-նոց) քացախ:

×

Հայաստանը իր չորս հազար յուշար-ձաններով բացօթեայ թանգարանի մը տպաւորութիւնը կը թողու: Այս յուշար-ձաններու շարքին բացառիկ տեղ կը գը-րաւէ Գառնիի ամրոցը, որուն զարդը կը կազմէ համանուն մեհեանը, կառուցուած 19 դար առաջ:

Հայաստանի գիտութիւններու ակադե-միայի նախագահութիւնը հաւանութիւն տուած է կոթողին վերահաստատման ծրագրին գործադրութեան: Աշխատանք-ներուն պիտի հսկէ Ալեքսանդր Սահին-եան, որ արդէն իսկ պատրաստած է գոր-ծին նախագիծը:

Եւ այսպէս ուղիղ 19 դար ետք Գառնիի հեթանոսական տաճարը վերստին պիտի ծնի, այսինքն պիտի կառուցուի երկրորդ անգամ ըլլալով, իր նախկին վայրին մէջ, անաղարտ մնացած երկաթաքարէ պատ-ուանդանին վրայ:

×

Օգոստոս 10ին, պաշտօնական հանդի-սութեան մը ընթացքին, հիմնաքարը դըր-ուած է ապագայ նոր աւանի մը, որ պիտի կոչուի Վարդենիս: Վերոյիշեալ աւանին տուները, որոնք պիտի ունենան 5-9 յարկ, պիտի շինուին տեղական վար-դագոյն տուֆով: Մինչեւ 1973 կը նախա-տեսուի կառուցանել մօտ 40 բնակելի տուներ եւ այլ շէնքեր, իսկ աւանին բը-նակչութեան թիւը հասցնել վեց հազարի:

Աւանին մէջ բնակութիւն պիտի հաս-տատեն Զօդիի ոսկեհանքին մէջ աշխա-տող բանուորներն ու մասնագէտները ի-րենց ընտանիքներով:

×

Թիֆլիսի հայկական թատերախումբը շարք մը ներկայացումներ տուած է Լե-նինականի մէջ: Ներկայացումները ար-ձանագրած են յաջողութիւն:

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մարիուսի պէս մտախոհները ասանկ ծայրայեղ վհատութիւններ կ՚ունենան, եւ այս վհատութիւններէ յուսահատական որոշումներ կը տրուին: Ապրելէ յոգնիլը անտանելի բան մըն է. մահուամբ շուտ մը կը վերջանայ այս յոգնութիւնը: Այն ատեն մտածեց Մարիուս թէ երկու պարտք ունէր կատարելիք. մին էր՝ մա-հը իմացնել Քողէթին եւ վերջին մնաս բարովը ըսել անոր, միւսն էր՝ պատ-բաստուող աղէտալի վախճանէն ազատել այն խեղճ պատանին որ Էփոնիի եղբայրը եւ Թենարտիէի տղան էր:

Թղթակալ մը ունէր քովը. ճիշդ այդ թղթակալին մէջ դրած էր ժամանակին այն տետրակը որու վրայ այնքան սիրա-ւէտ խորհրդածութիւններ դրած էր Քո-զէթին համար: Թերթ մը պատռեց այս թղթակալէն եւ մատիտով յետագայ տո-ղերը գրեց.

«Մեր ամուսնութիւնը անհնարին էր: Խնդրեցի մեծ հօրմէս որ հաւանի ամուս-նութեանս, բայց մերժեց. ինչպէս դուն, նոյնպէս եւ ես հարուստ չեմ: Վազեցի տունդ եկայ, բայց հոն չէիր. գիտես ի՛նչ խօսք տուած էի քեզի: Ահա կը բըռ-նեմ խօսքս. պիտի մեռնիմ: Կը սիրեմ քեզ: Երբ կարդաս այս գիրս, հոգիս քովդ պիտի ըլլայ եւ պիտի ժպտի»:

Այս նամակը կնքելու բան մը չունենա-լուն համար ծալեց միայն եւ վրան գրեց.

«Առ Օրիորդ Քողէթ Ֆոշլըվան, Պ. Ֆոշլըվանի տունը, Օմ-Արմէ փողոց, թիւ 7»:

Նամակը ծալելէն ետք պահ մը կեցաւ խոհուն կերպարանք մը առնելով, նորէն առաւ թղթակալը, բացաւ, եւ միեւնոյն մատիտով սա չորս տողերը գրեց առաջին երեսին վրայ.

«Անունս Մարիուս Փոնմէրսի է: Դիակս տարուի մեծ հօրս՝ Պ. Ժիլնորմանին տու-նը, Մառէ թաղը, Ֆիյ տիւ Քալվէր փո-ղոց, թիւ 6»:

Թղթակալը թիկնոցին գրպանը դնելէն ետք Կավռօշը կանչեց: Ստամբակը Մա-րիուսի ձայնը լսելուն պէս իր զուարթ եւ անձնուէր կերպարանքովը վազեց եկաւ:

— Կ՚ուզե՞ս բան մը ընել ինծի համար:

— Ամէն բան, ըսաւ Կավռօշ: Կը կար-ծէք թէ մոռցա՞յ: Աստուած վկայ հիմա եփած պիտի ըլլայի, եթէ զիս դուք աղատած չըլլայիք:

— Կը տեսնե՞ս սա նամակը:

— Այո:

— Հիմա անմիջապէս առ ասիկա,, դուրս ելիր պատնէշէն (Կավռօշ՝ ան-հանդարտ սկսաւ ականջը քերել), եւ վազը առտու տեղը տար, յանձնէ Օրիորդ Քողէթին որ Օմ-Արմէ փողոցը, Պ. Ֆոշ-լըվանին թիւ 7 տունն է:

Դիւցազնասիրտ պատանին պատասխա-նեց.

— Աղէկ, բայց մինչեւ ետ դառնալս պատնէշը պիտի առնուի, եւ ես մէջը պի-տի չըլլամ:

— Շատ հաւանական է թէ պատնէշը այլեւս առտու միայն յարձակում կրէ, եւ վազը կէսօրէն առաջ պիտի չառնուի:

Իրօք յարձակողները պատնէշէն ետ քաշուելէն ի վեր նորէն յարձակողական շարժում մը ըրած չէին տակաւին:

Այս անշարժութիւնը այն դադարներէն մէկն էր, որոնք ստէպ կը պատահին գի-շերային կռիւներու ատեն, եւ որոնցմէ ետք կռուողներուն կատաղութիւնը կը կրկնապատկուի:

— Միթէ վնաս ունի՞ եթէ վազը առ-տու տանիմ այս նամակը, ըսաւ Կավռօշ:

— Շատ ուշացած պիտի ըլլաս: Հա-ւանական է թէ պատնէշը պիտի պաշար-ուի, փողոցները պիտի պահպանուին եւ պիտի չկրնաս դուրս ելլել: Հիմա անմի-ջապէս գնա:

Կավռօշ չկրցաւ պատասխան մը գտնել այս առարկութեան. կայնած տեղը վա-րանումով կը սպասէր եւ ականջը կը քերէր տրտմութեամբ: Յանկարծ թըռ-չունի յատուկ շարժումով մը որ սովորա-կան էր իրեն, առաւ նամակը:

— Լաւ, ըսաւ:

Եւ մեկնեցաւ Մոնտէթուր փողոցէն վա-զելով:

Կավռօշ նոյն միջոցին գաղափար մը ունեցած ըլլալով, որոշած էր նամակը տանիլ, բայց վախնալով թէ Մարիուս առարկութիւն կ՚ընէ, չէր ըսած անոր այդ գաղափարը որ սա էր.

— Հազիւ կէս գիշեր է. Օմ-Արմէ փո-ղոցը հեռու չէ. շուտ մը նամակը կը տա-նիմ եւ ժամանակին հոս կը հասնիմ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՊՈՒԼ ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Հանգ. Յարութիւն Դաւիթեանի թաղ-ման փոխան ծ.պսակի Պուլ. Օտտոյի Կ. Խաչը եկեղեցիին 10 ֆր. Հ. Յ. Դ. Վռամ-եան ենթ. փխ. ծ. Նոր Սերունդին 20, «Յառաջ»ին եւ Կ. Խաչին 10ական, Պ. Կիւլեան եկեղեցիին 10, Քէօսէեան Կ.Խա-չին 10, եկեղեցիին 10, Հ. Մ. Ը. Մ. եւ «Արծիւ» մարզական Միութիւն եկեղե-ցիին 80, Տէր և Տիկ.Արամ Արմաղանեան Շ. Նարդունի ֆոնտին 20, եկեղեցիին 10, Նոր Սերունդին 10, Տիկ. Մարի Պօղոս-եան եկեղեցիի բարեզարդման 10, Տէր եւ Տիկ.Պետրոսեան եկեղեցիի բարեզարդման 30, Տէր եւ Տիկ. Զորեան փոխ. ծ.պսա-կի հանգ. Ուզունեանի մահուան առթիւ Վիէնի մէջ, կը նուիրէ Պուլ. Օտտոյի ե-կեղեցիին 50 ֆրանք:

ԾԱԽՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Պանեէոյի լաւագոյն շրջանին մէջ, ծա-խու է բնակարան մը, բոլոր յարմարու-թիւններով:

Դիմել Պ. Լ. Տօնիկան
52, Rue Gustave Courbet, 92 - Bagneux
Tél. : 253-38-83

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեց-ւոյ աւանդական մատաղօրհնութիւնը եւ տօնախմբութիւնը կը կատարուի Սեպտ. 28ին, Կիրակի օր:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԾԱԽՈՒ ԵՆ
A VENDRE

Machines à tricoter de toutes sortes — état neuf — jauge 12/120, 7/120 talons hauts et talons bas, jauge 10 etc.

bobinoire de 10 broches

Téléphoner : TAI. 42-36
NOR. 14-20

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

(Piano, Accordéon, Solfège)

Կը դասաւանդուին մասնագէտ եւ փոր-ձառու ուսուցիչներու կողմէ:

Փափաքողները դիմեն.—

Madame TCHITOUNY
13, Rue Caumartin, Paris (9e)
Tél. : OPE. 37-62

Նաեւ՝ վարձու սենեակ ուսանողի հա-մար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահան-դէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարե-կան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մաս-նաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նո-յեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահնե-րուն մէջ:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հա-րիւրամեակը կը կատարուի համագաղու-թային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 - 1970 ուսում-նական տարեշրջանին արձանա-գրութիւնները:

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին ի-րենց զաւակները արձանագրել, փու-թով դիմեն վարժարանին տեսչու-թեան, գրաւոր կամ անձամբ:

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջա-կան ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դա-սարանէն սկսեալ (10 տարեկան):

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրու-թիւ առնել, գրաւոր կամ հեռաձայ-նով: Հեռ. 027-18-28

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տունը կամ աշխատանոցը աշխատող մեքանիսիէններ, փրեսէօռներ, ֆինիսէօր-ֆինիսէօզ, պութոնիէ ԹԵՐԿԱԼԻ վրայ: Մնայուն գործ:

Դիմել՝
LUXE-CONFECTION
106, Rue St. Maur, Paris (11e).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մարտիրոս Փափազեան, բնիկ Էվէրէկ-ցի: Փնտռողը հօրեղբօր տղան՝ Քալան-դարեան: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝

SETRAG DJAMOUSSIAN
15, Rue Pierre Guys, Beaumont
13 - Marseille (12e)
Tél. : 48-81-95.

ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ» ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Փարիզի համալսարանական ոստանի «Մարի Նուպար» Հայկ. Տունը կ'ընդուն-ուին այն հայ ուսանողները, որոնք Ֆը-րանսայի զաւառներէն կամ արտասահմա-նէն կը դիմեն եւ կը ներկայացնեն հետեւ-եալ պայմանները.—

Ա) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջ-նակարգ լրիւ ուսման (պաքալորէայի) կամ համապատասխան վկայականը:

Բ) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փա-րիզի համալսարանի ճիւղերէն մէկուն կամ բարձրագոյն ուսման դպրոցի մը մէջ: Լիսէները կամ երկրորդական վար-ժարանները բարձրագոյն դպրոց չեն նը-կատուիր:

Գ) Հայկական Տան մէջ բնակողները կ'օգտուին ոստանի ուսանողական ճա-չէն, աժան գինով: Հայ ուսանողական տունը ունի իր մատենադարան - ընթեր-ցասրահը, իր հաւաքոյթի սրահը, նա-խաճաշի սպասարկութիւնը եւ բնակու-թեան բոլոր արդիական պայմանները:

Դիմումները պէտք է կատարուին ու-սումնական տարեշրջանին սկիզբին, մին-չեւ Սեպտեմբերի վերջը: Դիմողներուն կը ղրկուին ոստանի վարչութեան կողմէ տրուած հարցարանները, որոնք պէտք է լեցուին, կցելով պահանջուած թուղթե-րը, եւ վերադարձուին մեզի:

Այս թուղթերն են.—

1) Խնդրագիր (երկու օրինակ) ոստանի տնօրէնութեան.
2) Յաճախելի դպրոցին արձանագրու-թեան թուղթը:
3) Ուսանողի նախապէս յաճախած վար-ժարանին վկայագիրը:
4) Եթէ կարելի է ուսանողի ուսուցիչին կողմէ յանձնարարագիր մը:
5) Յանձնառութեան թուղթ մը, որով ուսանողը կը յայտնէ թէ պիտի յարգէ ոստանին կանոնները:
6) Ուսանողին ծնողքին կամ պաշտպա-նին յանձնառութիւնը ոստանին ծախքը (ամսական վարձքը) վճարելու:
7) Ծննդեան վկայագիր:
8) Բժշկական վկայագիր:
9) Երեք հատ փոքրիկ լուսանկար:
10) Նամակի բաց պահարան մը, ուսա-նողի հասցէով եւ դրոշմաթուղթով:

Դիմումները պէտք է ուղղուին Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդրոնական Յանձնաժողովին:

Դիմումներու թղթածրարը Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի երկու ներկայա-ցուցիչներէն եւ ոստանի վարչութեան մէկ ներկայացուցիչէն բաղկացած յանձ-նախումբի մը կողմէ քննուելէ յետոյ, թեկնածուներու ընդունելութիւնը կը կա-տարուի Սեպտեմբերի վերջը, այսինքն ուսումնական նոր տարուան սկիզբը: Այս թուականը անցնելէ յետոյ որեւէ դիմու-մի ընթացք չի կրնար տրուիլ:

Արտասահմանէն եկող ուսանողներուն մասնաւորապէս կը յանձնարարենք որ Փարիզ գալէն առաջ հմտութիւն ձեռք բերեն ֆրանսերէն լեզուի մէջ, որպէսզի դժուարութիւն չկրեն իրենց ուսման հե-տեւելու համար:

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Հասցէ
U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75-Paris (16e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտա-րարէ թէ Մարսէյլի հայկական դասընթացքներու վերամուտի արձանագրու-թիւնները կը սկսին Սեպտ. 8ին, ամէն օր կէսօրէ առաջ ժամը 10–12, Բարեգոր-ծականի սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, Մարսէյլ:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հո-գաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ իր հովանաւորած հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի 11 Սեպտեմբեր հինգշաբ-թի օր, համայնքիս Հոգեւոր Հովիւ Նա-րեկ քահանայ կը կատարէ հին եւ նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները մինչեւ հինգշաբթի 18 Սեպտեմբեր:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցը կը վերա-բացուի Հինգշաբթի Սեպտ. 18, Կռանտ Անսամպլի մէջ:

×

ԼԻՈՆԻ Հայ Ազգ. Վարչութեան Կրթա-կան Մ ա ր մ ի ն ը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վար-ժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. 2ին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեց-ւոյ հոգաբարձութեան հովանաւորած հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերա-բացուի Սեպտ. 18ին, Հինգշաբթի օր: Կը խնդրուի ծնողքներէ որ նոյն օրը առաջ-նորդեն իրենց զաւակները վարժարան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
RESTAURANT
LE
Piment Rouge
20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան
— Հաճելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր
Խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ
Ամէն օր՝ շամփուրով խորոված
եւ տէօնէր - խորոված

ԱՌ Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեց-ւոյ եւ Հոգեւոր Հովիւ Մեսրոպ քհնյ. Ժամկոչեանի հեռաձայնի թիւն է
985-28-77

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ
ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
POUR TOUS VOS PROBLEMES
Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique
Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez
THOMLAC
16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91
DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61
ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԹՌՈՒՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...
Դիմեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60
ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
14
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
14 SEPTEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11613 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.613

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Բ.

Հակասութեանց երկիրն է Թուրքիա, որ մէկ կողմէն կը ներկայացնէ արդիականացման ձգտում մը, միւս կողմէ կը յամառի մնալ մակարդակի մը վրայ, որ աւելի շատ Միջին դարը կը յիշեցնէ:

Այս է տպաւորութիւնը, զոր կրած է Ալէն Վէրնէ՝ Ֆիկարոյի աշխատակիցը, Թուրքիոյ մէջ կատարուած շրջապտոյտէ մը (Ֆիկարօ, 6 Սեպտ.):

Հակասութիւն է այն՝ որ մէկ կողմը կան կպրապատ լայն ուղիներ գլխաւոր դիծերու վրայ, միւս կողմը կը տեսնուին ճեղքերու մէջ քարեր լեցուած անանցանելի ճամբաներ: Մէկ կողմէ Սեւ, Եգէական ու Միջերկրական ծովերու երկայնքին կառուցուած են մոթէլներ, միւս կողմէ երկրին ներսերը կ'երեւան թշուառ վաչկատուններու վրաններ ու խեղճուկ խրճիթներ:

Հակասութիւնը կը տեսնուի նաեւ Պոլսոյ մէջ, որ ունի մէկ միլիոն ութ հարիւր հազար բնակիչ, մշտատեւ խճողուած կառքերով, որ ունի հարուստ շուկայ մը եւ շրջապատուած է նոր գործարաններու գօտիով մը, սական իր շուրջը կան անթիւ, հազիւ նշմարելի գիւղեր, որոնց գլխաւոր վառելանիւթն է չորցած թրիքը, հունձքը կը հաւաքեն նախնական միջոցներով, կը գործածեն եզան սայլեր ամբողջական փայտէ անիւներով, որոնք կը յիշեցնեն Անգարայի թանգարանին հիթիթեան նմոյշները:

Անատոլուն, հակառակ իր Անգարայի մայրաքաղաքին եւ շրջակայքին, քանի մը դար ետ մնացած է եւրոպական Թուրքիայէն: Թերաճ է եւ ամէնէն աղքատը Եւրոպայի տնտեսական կազմակերպութեան: Այս է կարծիքը տնտեսագէտներուն, — ոչ թէ բարոյագէտներուն — հիմնուած կարգ մը տուեալներու վրայ, որոնց գլխաւորն է ծնունդներու աստիճանաչափը: Ահա՛ քանի մը թուանշաններ —

Նախ՝ բնակչութիւնը, որ 1945ին 19 միլիոն էր, բարձրացած է աւելի քան 32 միլիոնի եւ դանդաղելու նշաններ ցոյց չի տար: Յետոյ՝ ուսման մակարդակը: 12 տարեկանէն վեր եղողներու հարիւրին 50ը, գիւղաբնակ կիներու հարիւրին 78ը գրել-կարդալ չեն գիտեր: Մարդ-գլուխ տարեկան եկամուտը 300 տոլարը չանցներ, այսինքն Եւրոպացիներու միջին մակարդակին եօթներորդէն ութերորդին միջեւ:

Թուրքիոյ թերաճ մնալուն ուրիշ մէկ նշանն է ճարտարարուեստի բերած նպաստին տկարութիւնը ազգային ընդհանուր արտադրութեան, հազիւ 17 առ հարիւր: Ճարտարարուեստը արտածումներու հարիւրին 6էն 7ը միայն կը կազմէ, այդ տոկոսն ալ պակսելու վրայ է, ներքին սպառումներու աճումին պատճառաւ: Բարդաւաճ վիճակ չունի նաեւ գիւղատնտեսութիւնը: Բանուորներու հարիւրին 77ը երկրագործութեան մէջ կ'աշխատի: Սակայն հունձքի եղանակին անգամ հարիւրին տասը անգործներ կան, այսինքն 1.400.000 հոգի: Իսկ ձմեռը շուրջ 7 միլիոն 800.000 հոգի անգործութեան դատապարտուած են:

Վիճակագրական այս թուանշանները տալով, Ֆիկարոյի աշխատակիցը դիտել կուտայ թէ այս պայմաններուն մէջ պէտք չէ զարմանալ, որ Թուրքիա երկուստեք փոխանակութեան ձեւով առեւտրական գործառնութիւն կը կատարէ Արեւելքի երկիրներուն հետ հարիւրին 18 համեմատութեամբ, իսկ մասնաւոր համաձայնութեան հիման վրայ՝ արաբական երկիրներու հետ հարիւրին 7 տոկոսով:

Թուրք կառավարութիւնը բազմաթիւ սեղմումներ կը պարտադրէ առեւտրականներուն: Ներածումի համար արտօնագիր ստանալէ ետք քսաներկու շաբաթ պէտք է սպասեն անոնք՝ օրինական ճամբով անհրաժեշտ գումարները ստանալու համար: Մաքսատան արգելքներուն եւ բաժնեչափի սահմանափակումներուն դէմ դնելու համար մարդիկ կը ստիպուին դիմել սեւ շուկային, ուր ամէն բան կը գտնուի անմատչելի գիներով, բայց անմիջապէս:

Թղթակիցը վիճակագրական տեղեկութիւններ կուտայ Հնգամեայ Ծրագիրներու մասին, որոնց առաջինը վերջացած է եւ երկրորդին ձեռնարկուած: Ճարտարարուեստին յատկացուած գումարները հետզհետէ կ'աւելցուին: 1972ին երկրագործութեան մէջ աշխատողներու համեմատութիւնը ընդհանուր բանուորներու հարիւրին 66ը պիտի կազմէ: Մեքենաներու գործածութիւնը մէկ կողմէ, 1960էն ի վեր գիւղացիներուն հող չբաժնուիլը միւս կողմէ պատճառ կը դառնան, որ ամէն տարի 200 հազար գիւղացիներ խուժեն դէպի քաղաքները, դժուարին կացութիւն ստեղծելով բնակարանի եւ աշխատանքի համար: Գիշերաբոյս տնակներ կը շինեն, սակայն ատով չի լուծուիր բնակարանային տագնապը: Փողոցի ոչ-շահաւէտ արհեստներ կը փորձեն ապրելու համար: Ալէն Վէրնէ կ'ըսէ թէ աշխարհի վրայ չկայ քաղաք մը, որ Պոլսոյ չափ բեռնակիր ունենայ...:

Խօսելով յառաջիկայ Հոկտ. 12ի ընտրութեանց մասին, Ֆիկարոյի աշխատակիցը կը շեշտէ անոնց կարեւորութիւնը: Կը զարմանայ, որ ի'նչպէս վարչապետ Տէմիրէլ արեւմտասէր եւ արդիականացման կողմնակից ըլլալով հանդերձ բաւական ատենէ ի վեր մօտեցած է գիւղական շրջաններու կրօնական աւանդական ազդեցիկ ուժերուն: Ու իր այդ քաղաքականութեամբ իրմէ հեռացուցած է քաղաքներու զարգացեալ տարրերը:

Ըստ իրեն, Թուրքիոյ երկու ծայրայեղ հոսանքներու միացման միակ կէտերն են չէզոքութիւն ու ամերիկեան մենաշնորհներուն դէմ հակառակութիւնը՝ այն նկատումով, որ երկիրը հետզհետէ կը զըրկուի իր ամենամեծ հարստութիւններէն: Հակառակութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ այն է, որ մինչ 1967ին Ամերիկա 130 միլիոն տոլար էր տուած Թուրքիոյ, 1968ին իր նպաստը իջեցուցած է 30 միլիոնի: Սակայն նոյն շրջանին Թուրքերը յաջողեր են 200 միլիոն տոլար ստանալ Խորհ. Միութենէն, մեծ ձեռնարկներու յատկացնելու համար: Ասկէ զատ Միջազգ. Դրամական Քոնսորսիոմը, որ 1960էն ի վեր 1200 միլիոն տոլար փոխ տուած էր Թուրքիոյ պզտիկ տոկոսով եւ շատ երկար պայմանաժամով, որոշեր է այժմ պակսեցնել իր օժանդակութիւնը:

Տարեկան 300·000 Թուրք աշխատաւորներ կ'երթան Գերմանիա, Հոլանտա եւ Աւստրիա: Ասոնք Անատոլու ու Տաւրոս վերադառնալով, իրենց գիւղերուն մէջ կը կիրարկեն ինչ որ սորված են այնտեղ: Ասիկա առաւելութիւն մըն է Թուրքիոյ համար, իսլամական միակ երկիրը, որ իր դարու «թէքնիք» նրբութիւնները լիովին իւրացուցած է: Ու եթէ Եւրոպա չդադրեցնէ իր դրամական նպաստը, Թուրքիա տասը տարիէն կրնայ դառնալ Եւրոպայի տնտեսական շարունակութիւնը...:

Ա'յս խորհրդածութիւններով ու եզրակացութեամբ կը վերջացնէ Ալէն Վէրնէ իր թղթակցութիւնը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

Սպիտակ Տան մէջ գումարուած «պատերազմի մեծ խորհրդաժողովը», որուն մասնակցեցան Վիէթնամի պատերազմին հետ ուղղակի կամ անուղղակի կապ ունեցող ամերիկացի բարձրաստիճան զինուորականներ եւ պետական դէմքեր, որոնց շարքին Մ. Նահանգներու դեսպանը Սակոյնի մօտ, Վիէթնամի ամերիկեան ուժերու ընդհանուր հրամանատարը եւ Խաղաղական ճակատի ընդհանուր պետը, տեւեց շուրջ չորս ժամ:

Նախագահը՝ Նիքսըն, ժողովի աւարտին անմիջապէս մեկնած է Քէմփ Տէվիս, առանց որեւէ պաշտօնական յայտարարութիւն կատարելու իր տուած որոշումներու մասին: Ամերիկեան քաղաքական եւ զինուորական շրջանակները, իրենց կարգին, ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրած են: Ուրեմն առայժմ դեռ դաղտնի կը մընան խորհրդաժողովի ընթացքին բանաձեւուած տեսակէտներն ու որոշումները: Անշուշտ վերջնական որոշումը պիտի տայ ինքը՝ նախագահը:

Յամենայն դէպս, դէտերու կարծիքով Նիքսըն որոշ չափով նկատի պիտի առնէ զինուորականներուն տեսակէտը, առանց ամբողջովին հետեւելու անոնց պահանջներուն:

Խորհրդաժողովէն առաջ Նիքսըն վերջնական արտօնեց ամերիկեան դեր-ռմբակոծիչ ՊԷ 52երու ռմբակոծութիւնը Հարաւային Վիէթնամի մէջ: Ծանօթ է, որ Հօ Շի Մինհի մահուան առթիւ հաստատուած զինադուլէն ետք, նախագահին իսկ կարգադրութեամբ ՊԷ 52երը գործողութեան չանցան:

Հակառակ պաշտօնական շրջանակներու լռութեան, կասկածէ դուրս է, որ Նիքսըն ռմբակոծումները դադրեցնելու որոշումը տուած էր, ցոյց տալու համար իր տրամադրութիւնը խաղաղութեան ելք մը գտնելու: Որոշումը չեղեալ նկատած է, երբ տեսնուած է, որ դիմացի ճակատը իր կողմէ զիջումի որեւէ քայլ առած չէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ ձայնասփիւռը վերսկսաւ իր յարձակողականը խորհրդային ղեկավարներուն դէմ, զանոնք անուանելով հաւատուրացներ: Փեքին այս անգամ մեղադրած է Մոսկուան, որ զօրավիգ կը կանգնի Ինտոնեզիոյ Ֆաշիստներուն եւ Ճափոնի ու այլ ասիական երկիրներու հետ կը ճգնի դաւել Չինաստանի, համայնավարութեան եւ չինացի ժողովուրդին դէմ:

ՍԼՈՎԱՔԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան օրգանը՝ Պրաւդա, կրկին ամբաստանութեան խօսք ըրաւ «ազատախոհ» ղեկավարութեան հասցէին: Համաձայն պաշտօնաթերթին, այս վերջինները հեռացած են մարքսեան գաղափարներէն եւ շահագործած են ժողովուրդին զգացումներն ու տրամադրութիւնները:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մէջ ներկայ ուսումնական տարեշրջանին չորս հազար Ֆրանսացի ուսուցիչներ պիտի դասաւանդեն: Անցեալ տարուան թիւին վրայ հինգ հարիւր ուսուցչի յաւելում կայ:

ՉԱՏԻ նախագահը՝ Ֆ. Թոմպալպայէ ուսանողներու առջեւ խօսած ճառի մը ընթացքին խոստովանեցաւ, որ երկրին վիճակը վատթարացած է: Գոյութիւն ունի « կազմակերպուած աւազակութիւն » մը: Կան նաեւ տնտեսական եւ ելմտական դժուարութիւններ:

ՊԻԱՖՐԱ միշտ պատրաստ է բանակցելու Նիժերիոյ հետ, յայտարարեց Պիաֆրացի բարձրաստիճան անձնաւորութիւն մը:

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ օդուժը կրկին ռմբակոծեց եգիպտական դիրքերը Սուէզի ծոցին մէջ: Եգիպտական քոմանտօներու խումբ մը քանդած է իսրայելեան զինուորական կայան մը Սինայի մէջ:

ՌԱՊԱԹԻ մէջ ի մօտոյ գումարուելիք մահմետական երկիրներու խորհրդաժողովին պիտի մասնակցին 35 երկիրներ:

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետը՝ Սաթօ, Նոյեմբեր 19–21ին պիտի տեսակցի Նիքսընի հետ: Խօսակցութեան գլխաւոր նիւթը՝ Օքինաուայի վերադարձը Ճափոնի:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ կրկին դըժուարութիւններ յարուցանեց Արեւմտեան Պերլին գացող ինքնաշարժներուն առջեւ: 24 ժամուան մէջ երկրորդ անգամն է:

ԱՄՊՈՒԱԶԻ մէջ, Իւ. Տէ. Էռ.ի համագումարին առջեւ, Շապաչ Տէլմաս յայտարարեց թէ կառավարութիւնը վճռած է օրէնքը գործադրել տալ բոլորին: Կը յուսայ որ ուղեվարներու սենտիքաչ կը դիտակցի կացութեան:

ՈՒՂԵՎԱՐՆԵՐՈՒ գործադուլը կը շարունակուէր Շաբաթ թէեւ յոյս կար որ կարգադրութիւն մը ըլլայ:

ԼԻՒՍԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Սրտի խոր կսկիծով կ'իմանանք թէ Ուրբաթ գիշեր Միլանոյի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Լիւսի Արզումանեան-Սեւումեան, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Ողբացեալը ծնած էր Թիֆլիզ, տաղանդաւոր արուեստագիտուհի եւ երգչուհի, երիտասարդ տարիքին ամուսնացած էր վաղամեռիկ դերասանապետ Յովհ. Սեւումեանի հետ, որու ղեկաավրութեան տակ, Պոլիս թէ Թիֆլիզ իր գնահատելի աշխատանքը բերած էր հայ բեմին: Սեւումեանի մահէն ետք, անցած էր Եւրոպա եւ շարք մը երգահանդէսներ տուած Ֆրանսա, Իտալիա, Եգիպտոս: Յետագային ամուսնացած Տոքթ. Երուանդ Արզումանեանի հետ, Տիկին Լիւսի Արզումանեան իր արուեստագէտի նուրբ խառնուածքով, իր ամուսնոյն կողքին միշտ իր գնահատելի մասնակցութիւնը բերած էր Միլանոյի հայ ազգային կեանքին սիրուած՝ բոլորէն, ջանք չէր խնայեր հասնելու բոլորին, մանաւանդ արուեստագէտներուն որոնց չէր զլանար իր թելադրութիւնները եւ օժանդակութիւնը:

Դեռ առիթը կ'ունենանք խօսելու իր մասին:

Մեր խորազգաց ցաւակցութիւնները սիրելի Տոքթ. Արզումանեանին, ինչպէս նաեւ Տէր և Տիկին Աղասի Խանտանեանի:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին.—

Հ. Խաչատուր Վրդ. Վրթանէսեան, տեսուչ Պուէնոս – Այրէսի Մխիթարեան վարժարանին (որ ունի 320 աշակերտ), որ Վենետիկէն դէպի Արժանթին վերադարձի ճամբուն վրայ քանի մը օր Փարիզ անցուց:

Տիկին Արաքսի Պապիկեան-Անտիկեան, Քալիֆորնիայէն որ շրջապտոյտ մը կը կատարէր Եւրոպա:

Պ. Ա. Մարտիրոսեան, Լոս-Անճըլըսէն:

Պ. Գուրգէն Քրմոյեան, Պոսթընէն:

Պ. Վահէ Սէթեան եւ ընտանիքը, Պէյրութէն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԵՐԸ

Ա.

Երեք ոսկէ չքանչաններ պատկերացուած են հայկական գորգերուն պիտակին վրայ: Այդ չքանչանները անոնք չահած են վերջին երեք տասնամեակներուն, առաջինը՝ Փարիզի միջազգային ցուցահանդէսին, երկրորդը՝ Պրիւսէլի, երրորդը՝ Լայփցիկի տօնավաճառին մէջ:

Հայաստանի գորգերուն ընծայուած այս պատիւը պատահականութեան արդիւնք պէտք չէ նկատել:

Հայաստանի նուրբ եւ գեղեցիկ գորգերու մասին գովեստով խօսած են յոյն պատմագիրներ Հերոդոտն ու Քսենոֆոնը, որոնք այցելած են մեր երկիրը Ք. Ա. 5րդ դարուն: Սակայն հնագիտական նոր պեղումները եւ անոնց տուեալներուն ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ գորգագործութիւնը ծանօթ էր Հայաստանի մէջ Հերոդոտէն եւ Քսենոֆոնէն շատ առաջ: Յայտնաբերուած է Ասորեստանի թագաւոր Ասուրբանիպալի արձանագրութիւնը, որ ապրած էր 9րդ դարու կէսերուն (Ք. Ա.): Այդ արձանագրութիւնը կը պատմէ, որ Բիթ-Զամանի մէջ՝ Տիգրանակերտի շրջակայքը (այժմ Տիապ Պէքիր) այլ եւ այլ հարստութիւններու հտ Ասուրբանիպալը աւար առած է «հազար խայտաբղէտ բանուածքներ եւ կտաւեղէն»: Վանի եւ Ուրմիոյ միջեւ կը գըտնուէր Մուսասիր քաղաքը՝ Ուրարտացիներուն կրօնական կեդրոնը: Մուսասիրի պալատն ու տաճարը անուանի էին իրենց հարստութիւններով: Յարձակելով այս քաղաքին վրայ, Ասորեստանի թագաւոր Սարգոն 7րդ դարուն սկիզբները (Ք. Ա.) պալատը եւ տաճարը կը կողոպտէ: Ուրարտուի Ուրզանա թագաւորին պալատէն կը յափշտակեն մեծ քանակութեամբ ոսկեղէն իրեր, թանկարժէք քարերով զարդարուած բազմաթիւ անօթներ: Բարձըրարուեստ առարկաներու շարքին Սարգոն կը յիշատակէ երփներանգ բանուածքներ եւ զգեստներ, պատրաստուած վուշէ: Բանուածքները պատուոյ տեղ կը գրաւէին ուրարտական արուեստին մէջ: Այս իրողութիւնը կը հաստատէ ակադ. Բորիս Պիոտրովսկի՝ «Վանի թագաւորութիւնը», «Ուրարտուի արուեստը» եւ «Կարմիր Բլուր» գիրքերուն հեղինակը: «Ոչխարաբուծութիւնը Ուրարտացիներուն կուտար, — կը գրէ ան, — ոչ միայն միս եւ կաթնեղէն, այլեւ բուրդ: Բուրդէ բանուածքները լայն չափով կը գործածուէին կեանքի մէջ: Կարմիր Բլուրի պեղումներէն յայտնաբերուեցան բուրդէ նուրբ բանուածքներու բազմաթիւ նմոյշներ»: Սեպագիր արձանագրութիւնները կը յիշատակեն, որ Ուրարտացիները սովորութիւն ունեցած են ներկելու բուրդէ թելերը: Սակայն Կարմիր Բլուրին մէջ գտնուած թելերը ներկի հետքեր չեն կրեր: Յամենայն դէպս, արձանագրութիւնները կը վկայեն, որ թելեր ներկելու արուեստը ծանօթ եղած է Ուրարտացիներուն:

Գերմանացի գիտնական Լեման Հաուպտը, որ հնագիտական պեղումներ կատարած է Թոփրաք-Քալէի մէջ (Վան) ուրարտական մթերանոցէ մը հանած է անօթ մը, որուն մէջ գտնուած են մետաքսեայ բանուածքներու մնացորդներ:

Հայկական գորգերու մասին արժէքաւոր վկայութիւններու կը հանդիպինք գըրեթէ բոլոր պատմագիրներու եւ ուղեւորներու մօտ, որոնք այս կամ այն չափով այցելած են մեր երկիրը:

Առանձնապէս մեծ թափ եւ ծաւալ ստացաւ գորգագործութիւնը Հայաստանի մէջ միջին դարերուն, մանաւանդ Բագրատունիներու օրով: Հայաստանէն հեռու երկիրներու մէջ հռչակ հանած էին որդան կարմիրի ֆոնով հայկական գորգերը:

Խօսելով, որ կաւէ պատրաստուած հայկական ձեռագործ ամանները, մանաւանդ ջրամանները, յայտնի էին բովանդակ մահմետական աշխարհին եւ կ'ուղարկուէին Հայաստանէն Իրաք, Սուրիա եւ Եգիպտոս, ակադ. Ն. Մառ կ'անդրադառնայ հայկական գորգերուն եւ կը վըկայակոչէ արաբ պատմագիր Մոհամէտ Պար Եահիայի հետեւեալ խօսքը, որ պահպանուած է սուրիական պատառիկի մը մէջ. «Էմիր Ապուսաճ Հայաստանէն Մուկտացիր խալիֆային ուղարկեց 400 ձի, 30·000 տինար եւ եօթը հայկական գորգ, գորգերէն մէկը 60 կանգուն երկարութիւն եւ 60 կանգուն լայնք ունէր, այդ գորգին վրայ աշխատած էին տասը տարի»: Արաբ գրագէտ Իպն Ֆատլան Ժ. դարուն սկիզբները կ'այցելէ Կամայի Պուլկարներու երկիրը եւ կը պատմէ, որ պուլկար թագաւորին վրանին մէջ փըռուած էին հայկական գորգեր:

Կարաւանները Հայաստանէն Պարսկաստան, մինչեւ Ասիոյ երկիրները, Եգիպտոս, Թրակիա, Վոլկայի ափերը կը տանէին հայ կնոջ փափկասուն մատներով հիւսուած ոսկեզօծ դիպակները, գորգերը, կարպետները, տապաստները:

Գորգերը, ինչպէս ցոյց կուտան անոնց մեծ չափերը, կը չինուէին գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ: Այնպիսի մեծ չափեր ունեցող գորգեր, որոնց մասին կը խօսին արաբ ականատես պատմիչները, անհնարին էր պատրաստել սովորական գիւղական տան մէջ: Անշուշտ, ասոնք կը պատրաստուէին միջնադարեան գիւղաքաղաքներու կամ քաղաքներու մէջ, օրինակ՝ Դուին, որ հռչակ հանած էր իր որդան կարմիրով ներկուած գորգերով: Միայն մեծ քաղաքներու մէջ կարելի էր ստեղծել բոլոր յարմարութիւնները գորգի արտադրութեան համար՝ մեծ արհեստանոցներ, թելեր մանելու եւ ներկելու բաժիններ:

Այդպիսի յարմարութիւններ ունէր երբեմնի մայրաքաղաք Դուինը, ուր բազմաթիւ այլ արհեստանոցներու շարքին կային նաեւ գորգի արհեստանոցներ: Արաբ պատմագիրները հիացումով կը խօսին Դուինի արտադրութիւններուն մասին: Իպն Հակուալ կը գրէ. «Դաւիլի մէջ (Դուին) կը պատրաստեն աղուամազէ եւ բուրդէ մանուածքներ գորգերու, բարձերու եւ բազմոցներու ժանեակներու եւ այլ տիպի հայկական արտադրութիւններու համար՝ ներկուած կրմզով (որդան կարմիր)...:

Միջնադարէն մնացած է մեծ արժէքով խոշոր գորգ մը, որ ուսումնասիրուած է հայ եւ օտար մասնագէտներու կողմէ: Ասիկա նշանաւոր «Եռախորան» գորգն է, որ բանած է ոմն Կիրակոս 1202ին: Կ'ենթադրուի, որ գորգը բանուած է Սեբաստիոյ մէջ: Այժմ անիկա կը գտնուի Վիէննա: Ի'նչ ձեւով Սեբաստիայէն Վիէննա դացած է գործը, տակաւին յայտնի չէ: Վ. Թեմուրճեան իր «Գորգագործութիւնը Հայաստանի մէջ» գործին մէջ կը նկարագրէ, այսուհանդերձ, նկարագրութենէն առաջ կուտայ շատ հետաքրքրական բացատրութիւն մը, որ անհրաժեշտ կը համարինք ներկայացնել.

«ԺԳ. դարուն սկիզբները քանդակագործութեան եւ ընդհանրապէս հայկական կիրառական արուեստին միւս ճիւղերուն, որոնց շարքին գորգագործութեան մէջ, բուսական զարդամոթիվները արդէն ոճաւորուած էին եւ հասած էին հիւսուածքի ձեւին: Ծանօթ է, որ Ե. դարէն սկըսեալ ծաղիկներու, ծաղկազարդ պտղատու ճիւղերու, շիւղերու հիւսուածքի մոթիվներ օգտագործուած են Քասախի, Թանահատի (Դ.-Ե. դար), Զուարթնոցի (Է. դար), Աղթամարի (Ժ. դար) զարդաքանդակներուն մէջ...

Հայկական կիրառական արուեստին աւանդական ոճը կը տեսնենք նաեւ տուեալ գորգին մէջ: «Եռախորան» գորգերը կը պահեն նախորդ դարերուն (Ե.-ԺԱ. դարեր) յատկապէս քանդակագործական մոթիվներուն (որոնք ամենայն հաւանականութեամբ օրինակ ծառայած են այս գորգին նկարիչին) պարզութիւնն ու որոշ իրականութիւնը»:

Յիշատակենք, որ հայկական ուրիշ նշանաւոր գորգ մը (ԺԳ. դար) վիշապի եւ արծուի կռուի տեսարանով, կը գըտնուի Պերլինի թանգարանը, իսկ Լոնտոնի «Վիքթորիա էնտ Ալպձերտ» թանգարանին մէջ կը պահուի ուրիշ հայկ. գորգ մը՝ հիւսուած 1680ին:

Հին պատմութիւն ունի նաեւ Հայաստանի մէջ կարպետագործութիւնը: «Կիլիկիոյ հայկական պետականութեան պատմութիւնը» գիրքին մէջ Գ. Միքայէլեան կը յիշատակէ հետեւեալ դէպքը: Վենետիկի նաւատորմը ԺԳ. դարու վերջաւորութեան կը կողոպտէ Ֆրանսական նաւ մը, որ ճամբայ ելած էր Մարսէյլէն: Կողոպտուած իրերուն եւ ապրանքներուն մէջ կը յիշուի նաեւ կարպետը: Հետաքրքրական է, կը գրէ Միքայէլեան, որ կողոպուտի մասին կազմուած Ֆրանսական արձանագրութեան մէջ գրուած է կարպետ բառը, որ հայկական ծագում ունի: Յետագային բառը տարածուեցաւ Եւրոպայի մէջ:

ԺԳ. դարուն Հայաստանէն կ'անցնի վենետիկցի Մարքօ-Փոլօն: Իր «Ճամբորդութիւն» գիրքին մէջ ան կը յիշէ Գոնիան, Սեբաստիան, Կեսարիան, բոլորն ալ հայաբնակ վայրեր, ուր «կը հիւսուէին աշխարհի ամէնէն նուրբ եւ ամէնէն գեղեցիկ գորգերը»:

Կ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ

(Շար. – 1)

ԷՐԵԲՈՒՆԻ - 2750

Ե.

Արդիւնքը ծանօթ է: Ալագեազի Սասունցիներու հետեւողութեամբ՝ կ'ապրատամբէր Հայաստանի ամբողջ ժողովուրդը, եւ Փետրուար 18ին հանրապետութեան Եռագոյնը վերստին կը ծածանէր Երեւանի Խորհրդարանի չէնքին վրայ: Կասեանի Յեղկոմը կը փախչէր Նախիջեւան: Կը կազմուէր Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէն:

Պարզ է սակայն, որ իր սպայութենէն եւ քաղաքակաչ ղեկավարութեան կարեւորագոյն մասէն զրկուած ափ մը Հայութիւնը երկար պիտի չկարենար դիմադրել Կարմիր բանակի կանոնաւոր յարձակողականին: Մէկ քանի ամիսներու անհաւասար կռիւէ ետք, հայ ժողովրդական ուժերը նահանջեցին դէպի Լեռնահայաստան եւ Ապրիլ 3ին Կարմիր բանակը վերադրաւեց Երեւանը: Փետրուարեան համաժողովրդական պոռթկումը ունեցաւ սակայն իր դրական ու բարերար դերը, — Հայաստանի նոր Յեղկոմը կազմուեցաւ Միասնիկեանի նման լուրջ եւ իրապէս հայ մարդոցմէ, որոնք անսալով Լենինի իսկ թելադրանքներուն, շատ աւելի զգոյշ եւ մեղմ վերաբերում ունեցան Հայաստանի ժողովուրդին նկատմամբ:

Վերջին 48–49 տարիները կը կազմեն Երեւանի պատմութեան նորագոյն սովետական հանդրուանը: Հանդրուան մը, որուն ընթացքին Հայաստանի մայրաքաղաքը բաւական տաք ու պաղէ անցաւ, միշտ հարազատօրէն տրոփելով իր ժողովուրդի սրտի զարկերուն հետ: Սթալինեան երկարատեւ բռնակալութիւնն ու Բերիաներու Չեկային բոլոր «բարիքները վայելեց Երեւանը, մնալով հանդերձ անխարդախ տունն ու միջավայրը Չարենցներուն, Աղասի Խանջեաններուն, Ի-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Չէ, բայց... թոթովեց միւսը այս յանկարծակի առաջարկէն տակաւին շուարած:

— Ստացած հինգ հարիւր ոսկի նուէրիս կէսը քուկդ է...:

Եւ առանց Հասանի պատասխանի սպասելու, Բաշիտ իր մէջքի գօտիին մէջէն ծըրար մը հանեց ու զայն բացաւ: Գունաւոր թաշկինակ մըն էր, որուն մէջ ոսկիները պահած էր զանոնք յիսունական հատ զատ զատ թուղթերու մէջ պլորած: Հինգ հատը դրաւ Հասանի առջեւ: Նախկին տասնապետին ակնարկը շողաց ու աչքերը սեւեռած ոսկեկոյտերուն վրայ:

— Գրպանդ դիր, ըսաւ Բաշիտ հանդարտ ձայնով մը:

— Բայց, Բաշիտ աղա, տակաւին բան մը...

— Գրպանդ դիր, ընդմիջեց միւսը, յետոյ խօսքերնիս կը շարունակենք:

Հասան մեքենաբար առաւ դրամները եւ իր մէջքին մէջ տեղաւորեց:

— Քանի՞ հոգի է քոմիթէն, հարցուց Բաշիտ:

— Լսեցի որ հինգ հոգի են եղեր եկողները... որոնց երկուքը կին:

— Կի՞ն... միթէ քոմիթէին մէջ կինե՞ր ալ կան, գոչեց տասնապետը զարմացած:

— Չե՞ս գիտեր որ քոմիթէին պետերէն մին կին մըն է... Սալիհա հանըմը: Ամիսէ մը ի վեր ամէնուն բերանն է այդ անունը... նշանաւոր կին մըն է այս, որ ամիսներ առաջ Սելանիկէն Սկիւպ եկած ատեն, զինքը կայարանին մէջ ձերբակալելու միջոցներուն յաջողած է փախչիլ իր մէկ քանի ընկերներով ու անկէ ի վեր լեռներն ու գիւղերը ապաստանած՝ ժողովուրդը կը գրգռէ Սուլթանին կառավարութեան դէմ:

— Դուն տեսա՞ր զինքը:

— Այո, այս առտու միջոց մը տեսայ, երբ հրապարակ եկաւ ու հոն ժողվուած բազմութեան բաներ մը խօսեցաւ ու յետոյ յայտարարութիւններ բաժնեց... նիհար ու երկայնահասակ կին մըն է...

— Միւս ընկերները որո՞նք են...

— Երկու երիտասարդներ կային հետը, որոնց մին զինուորական էր... Նուրի պէյ կը կոչուի եղեր:

— Իսկ միւս կի՞նը...

— Միւս կինը չտեսայ, միայն լսեցի որ պառաւ մըն է եղեր:

— Իսկ Նիազի պէ՞յը...

— Ան ալ իրենց հետ եկեր է, սակայն չեմ գիտեր թէ հո՞ս է տակաւին... ես չտեսայ:

— Ո՞ւր կը կենան այդ անձերը:

— Իրաւ որ չեմ գիտեր, Բաշիտ աղա:

— Պէտք է տեղեկանանք անմիջապէս ու մեր որոշումը գործադրենք. կրնայ ըլլալ որ հոս երկար չմնան ու դարձեալ մեկնին:

— Ուրեմն բացարձակ կերպով որոշա՞ծ ես խորհուրդդ գործադրել...

— Այո, քեզի հետ... հիմա եկուր երթանք ու տեղեկանանք թէ ո՞ւր կը կենան:

— Այդ դիւրին է, այստեղ ծանօթներ ունիմ անոնցմէ կրնանք հասկնալ:

Բաշիտ անհամբեր շարժումով մը ոտքի ելաւ ու սուրճին դրամը վճարեց: Հասան ինքն ալ մեքենաբար հետեւեցաւ ընկերոջը:

Երկու բարեկամները բաւական ատեն քով քովի քալեցին առանց իրարու խօսք մը ուղղելու: Երկուքն ալ խորին մտատանջութեան մատնուած կ'երեւային:

Վերջապէս տասնապետը ըսաւ.

— Հասան, ի՞նչպէս պիտի գտնենք քոմիթէն:

— Պէտք է բարեկամներ տեսնել ու անոնցմէ տեղեկանալ...

— Երթանք ուրեմն այդ բարեկամներուն քով:

Մէկ քանի ժամ վատնելէ ու անծանօթներ հարցուփորձելէ ետքը՝ կրցան իրենց ուզած տեղեկութիւնները ստանալ:

Քոմիթէին անդամները Մանասթիրի երեւելիի մը ագարակը կը գտնուէին, որ քաղաքէն հազիւ կէս ժամ հեռաւորութիւն ունէր:

Այս պարագան նպաստաւոր թուեցաւ Բաշիտի:

— Ագարակի մը մէջ աւելի դիւրաւ կրնանք մեր գործը յաջողցնել քան թէ քաղաքին մէջ, դիտել տուաւ իր ընկերոջ, ինծի այնպէս կ'երեւայ որ Ասատան մեղի հետ է... այս որոշումը տալէս ի վեր միշտ յաջողութիւններ ելան դէմ: Ագարակին տեղը գիտե՞ս:

— Անշուշտ, ո՞վ չի գիտեր Ալի պէյին ագարակը:

Երկու Ալպանացիները թէեւ իրենց սովորական զէնքերը, դաշոյն եւ ռեվոլվէր վրանին կը կրէին, բայց Բաշիտ դիտել տուաւ որ ասոնք բաւական չէին եւ թէ հարկ էր երկու լաւ հրացան ճարել:

— Այդ դիւրին է, ըսաւ Հասան, դրամ ունինք եւ աշխարհի լաւագոյն հրացանները կրնանք ճարել այստեղ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(223 – Շար.)

ՅԱԳՈՒՏԱՅԻՆ

Ա. ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

ՈՎՎՈՄՈՒ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳՈՍՀՐԱՏԱՐԱՆԱՅԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆ

Ա. ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

ՅԱԳՈՒՏԱՅԻՆ

ՈՎՎՈՄՈՒ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳՈՍՀՐԱՏԱՐԱՆԱՅԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆ

1969

Ա. Մանուկյան. Յագուտային ովվոմու. Խմբագրական կոմիտեի հայկական ՍՍՀ գոսհրատարանային հրատարակչություն. Երևան,

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պէտիճեանէ յիսուն Ֆրանք իրենց աղջկան Շաքէի ամուսնութեան առթիւ:

×

Նոյնպէս մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Քնար Թէրզեանէ քսան Ֆրանք իր թոռնիկին Տիկին Օտէթ Պօռղիքի (Փարիզ) իբրեւ դեղագործ վկայուելուն առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Վարոս Գայթանճեանի եւ պարագաներուն իրենց քրոջ եւ տալոց Տիկին Եղիսաբէթ Տուտուկճեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ԾԱԽՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Պանեէոյի լաւագոյն շրջանին մէջ, ծախու է բնակարան մը, բոլոր յարմարութիւններով:

Դիմել Պ. Լ. Տօնիկան
52, Rue Gustave Courbet, 92 - Bagneux
Tél. : 253-38-83

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ աւանդական մատաղօրհնութիւնը եւ տօնախմբութիւնը կը կատարուի Սեպտ. 28ին, Կիրակի օր:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տունը կամ աշխատանոցը աշխատող մեքանիսիէններ, փրեսէօռներ, ֆինիսէօր-ֆինիսէօզ, պութոնիէ ԹԵՐԿԱԼԻ վրայ: Մնայուն գործ:

Դիմել՝
LUXE-CONFECTION
106, Rue St. Maur, Paris (11e).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մարտիրոս Փափազեան, բնիկ Էվէրէկցի: Փնտռողը հօրեղբօր տղան՝ Քալանդարեան: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝

SETRAG DJAMOUSSIAN
15, Rue Pierre Guys, Beaumont
13 - Marseille (12e)
Tél. : 48-81-95.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ» ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Փարիզի համալսարանական ոստանի «Մարի Նուպար» Հայկ. Տունը կ'ընդունուին այն հայ ուսանողները, որոնք Ֆրանսայի գաւառներէն կամ արտասահմանէն կը դիմեն եւ կը ներկայացնեն հետեւեալ պայմանները.—

Ա) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաքալորէայի) կամ համապատասխան վկայականը:

Բ) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի համալսարանի ճիւղերէն մէկուն կամ բարձրագոյն ուսման դպրոցի մը մէջ: Լիսէները կամ երկրորդական վարժարանները բարձրագոյն դպրոց չեն նըկատուիր:

Գ) Հայկական Տան մէջ բնակողները կ'օգտուին ոստանի ուսանողական ճաշէն, աժան գինով: Հայ ուսանողական տունը ունի իր մատենադարան - ընթերցասրահը, իր հաւաքոյթի սրահը, նախաճաշի սպասարկութիւնը եւ բնակութեան բոլոր արդիական պայմանները:

Դիմումները պէտք է կատարուին ուսումնական տարեշրջանին սկիզբին, մինչեւ Սեպտեմբերի վերջը: Դիմողներուն կը զրկուին ոստանի վարչութեան կողմէ տրուած հարցարանները, որոնք պէտք է լեցուին, կցելով պահանջուած թուղթերը, եւ վերադարձուին մեզի:

Այս թուղթերն են.—

1) Խնդրագիր (երկու օրինակ) ոստանի տնօրէնութեան.
2) Ցաճախելի դպրոցին արձանագրութեան թուղթը:
3) Ուսանողի նախապէս յաճախած վարժարանին վկայագիրը:
4) Եթէ կարելի է ուսանողի ուսուցիչին կողմէ յանձնարարագիր մը:
5) Ցանձնառութեան թուղթ մը, որով ուսանողը կը յայտնէ թէ պիտի յարգէ ոստանին կանոնները:
6) Ուսանողին ծնողքին կամ պաշտպանին յանձնառութիւնը ոստանին ծախքը (ամսական վարձքը) վճարելու:
7) Ծննդեան վկայագիր:
8) Բժշկական վկայագիր:
9) Երեք հատ փոքրիկ լուսանկար:
10) Նամակի բաց պահարան մը, ուսանողի հասցէով եւ դրոշմաթուղթով:

Դիմումները պէտք է ուղղուին Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդրոնական Ցանձնաժողովին:

Դիմումներու թղթածրարը Եւրոպայի Կեդր. Ցանձնաժողովի երկու ներկայացուցիչներէն եւ ոստանի վարչութեան մէկ ներկայացուցիչէն բաղկացած յանձնախումբի մը կողմէ քննուելէ յետոյ, թեկնածուներու ընդունելութիւնը կը կատարուի Սեպտեմբերի վերջը, այսինքն ուսումնական նոր տարուան սկիզբը: Այս թուականը անցնելէ յետոյ որեւէ դիմումի ընթացք չի կրնար տրուիլ:

Արտասահմանէն եկող ուսանողներուն մասնաւորապէս կը յանձնարարենք որ Փարիզ գալէն առաջ հմտութիւն ձեռք բերեն Ֆրանսերէն լեզուի մէջ, որպէսզի դժուարութիւն չկրեն իրենց ուսման հետեւելու համար:

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Հասցէ
U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75-Paris (16e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ Մարսէյլի հայկական դասընթացքներու վերամուտի արձանագրութիւնները կը սկսին Սեպտ. 8ին, ամէն օր կէսօրէ առաջ ժամը 10–12, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, Մարսէյլ:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ իր հովանաւորած հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի 11 Սեպտեմբեր հինգշաբթի օր, համայնքիս Հոգեւոր Հովիւ Նարեկ քահանայ կը կատարէ հին եւ նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները մինչեւ հինգշաբթի 18 Սեպտեմբեր:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Սեպտ. 18, Կռանտ Անսամպլի մէջ:

×

ԼԻՈՆԻ Հայ Ազգ. Վարչութեան Կրթական Մարմինը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. 2ին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան հովանաւորած հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտ. 18ին, Հինգշաբթի օր: Կը խնդրուի ծնողքներէ որ նոյն օրը առաջնորդեն իրենց զաւակները վարժարան:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 2էն սկըսեալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 3ին Միութեան գրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ Մեթրօ Քատէ:

×

ՇԱՒԻԼ

Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները կը սկսին Սեպտ. 18ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱ

Մարսէյլի բոլոր Միութիւններէն կազմուած գեղարուեստասիրաց Միութիւնս մեծ ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ 1970ի Մայիսին Արմէն Տիգրանեանի ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱՆ պիտի ներկայացուի՝ բեմադրութեամբ մեծ երաժշտագէտ՝ Ժորժ Քօմպի:

Միութիւնս կոչ կ'ընէ Մարսէյլի բոլոր Հայ Երիտասարդներուն եւ երիտասարդուհիներուն, որոնք երգը կը սիրեն եւ երգելու յարմարութիւն ունին, երգչախումբին արձանագրուելու, ժամը 14էն 18, 7 Ռիւ Փափէր, Բարեգործականի սրահին մէջ: Առաջին փորձը տեղի կ'ունենայ Սեպտ. 5ին ժամը 7·30–9·30:

ԴԻՒԱՆ

PARENTY
ET
DESROUSSEAUX
AGENCE DE VOYAGE
7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)
Métro :
Quatre-Septembre ou Opéra
Tél. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար —օդանաւ, շոգենաւ, երկաթուղի օդանաւային բոլոր ընկերութիւններու միջոցով (ամերիկեան, Ֆրանսական, գերմանական, թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունական եւայլն եւայլն): :

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը:

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9–12 եւ 14–18:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Ձեր հանգստեան ժամերուն եւ առօրեայ հոգերէն ետք, լաւագոյն է հայերէն գիրք կարդալ եւ հայկական երաժշտութիւն մտիկ ընել ու նուիրել: Դիմել.—
43, Rue Richer, Paris (9e) — Métro Cadet — Tél. 770-25-46

Առաւօտները ժամը 10էն 12, իսկ կէսօրէ վերջերը ժամը 2,30էն 7:

Գրատունը ունի արտասահմանեան եւ հայաստանեան հրատարակութիւններ, բառարաններ, տարեգիրքեր, թերթերու հաւաքածոներ եւայլն:

Նոր ստացուած են հետեւեալ գրքերը.—

Գր. Եպս. Պալաքեան «Հայ Գողգոթան», Բ. հատոր, Փարիզ, 15 Ֆրանք

Աղասիի «Զէյթուն», տպ. Պէյրութ 1968, 15 Ֆ.,: Ս. Վրացեանի «Կեանքի Ուղիներով», 6 հատոր, կազմ. հատորը 15 Ֆր.: Ս. Մխիթարեանի «Ֆրանսերէնով արտայայտուող արուեստագէտներ», տպ. Փարիզ 1969, 25 Ֆր.: Տոքթ. Ա. Նագաշեանի «Եղեռնի հետքերով», տպ. Պէյրութ, 1969, 12 Ֆր.: Հր. Ք. Արմէնի «Հայկական Գերագոյն Ատեան», տպ. Պէյրութ, 1969, 15 Ֆր.: Գ. Օզանեանի «Հայապատում», Պէյրութ 1969, 15 Ֆր.: Թ. Խ. Յակոբեանի եւ Սիմոնեանի «Երեւան 2750», տպ. Երեւան, 1968, 25 Ֆր.: Վ. Հ. Համբարձումեանի «Տիեզերքի էվոլուցիայի պրոբլեմները», Երեւան, 1968, գին՝ 18 Ֆր.: Լ. Վ. Միրզոյեանի «Վիկտոր Համբարձումեան», Երեւան, 1968, 10 Ֆր.: Առաքել Պատրիկի «Հայկական Տարազ», Երեւան, 1967, 17 Ֆր.: «Ռազմաճակատային յուշեր», Երեւան, 1968, գին 5 Ֆր.: Սայաթ Նովա «Խաղեր», տպ. Երեւան 1969, 10 Ֆր.:

Մեզ մօտ պիտի գտնէք զանազան դասագրքեր, մանկ. գրականութիւն, երգարաններ, երաժշտական երկեր, քարտէսներ, ինչպէս նաեւ հայկական եւ օտար դրոշմաթուղթեր:

Կան նաեւ Ֆրանսերէն գրքեր Հայոց մասին:

Գրատունը ունի ճոխ մթերք մը հայկական սալերու (տիսք): Արա Պարթեւեանի ամբողջական գործերը, Արմէն Կիրակի (Ամերիկա չինուած), Պր. Լիսիցեանի, Ա. Խաչատուրեանի, Օ. Տուրեանի, Շահմուրատեանի, ինչպէս նաեւ Գ. Գասբարեանի, Լ. Զաքարեանի, Յ. Պատալեանի, Չէքիմեանի, Թ. Ալթունեանի ժողովրդական եւ աշուղական զանազան Հայաստանեան երգիչներու ձայնապնակները եւ Հայկական Պատարագը:

Ունինք նաեւ Յ. Թումանեանի արտասանական կտորները:

Օփերաներ.— Ա. Տիգրանեանի «Անուշը», «Դաւիթ Բէգ» եւ «Ալմաստ» օփերաները:

Գրադարանը պատրաստ է ապսպրանքներ ընդունելու ամէն վայրերէ:

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է:

Հին գրքեր կը գնենք, պայմանաւ որ լաւ վիճակի մէջ ըլլան անոնք:

Արդ, մի՛ մոռնաք այցելել Հ. Բալուեան գրատունը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆ·	Վեցամսեայ 50 ֆ·	
Արտասահման	Տար· 105 ֆ·	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
16
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
16 SEPTEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11614

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.614

ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԵՒ ՈՂՋԱՄԻՏ

—o—

Ինչո՞ւ շարունակ «հին»ի ու «նոր»ի խնդիր կը յեղյեղուի հայ իրականութեան մէջ:

Մենք կը կարծենք, թէ առանց պատճառի չէ որ հանրային, ընկերային եւ մշակութային մարզերու մէջ տիպարը – ինչը կը ծագի առանձը անդամ մը «բռընցնու» եւ նո՛յն ջուրը ծեծելու սանդի մէջ...

Հոգեբանական երեւոյթ է, ու ճիշդ պիտի չըլլար տեսնել, լսել, կարդալ ու... անդնել:

Ընդունելով հանդերձ, որ օդուտ չունին այ ատումը եւ ոչ ալ խանդավառու – թիւնները՝ որոնք կը բանաձեւուին կոր – ուած առաքինութիւններու կամ անժըխ – տելի արժէքներու յայտնութեանց առթիւ, ազամնասիրութեան արժանի փաստ կը նկատենք ալէն ու ձախէն լսուած ձայ – ներ· ողբերը եւ փառերգները՝ հաւասա – րապէս:

Կը նշանակէ, թէ մեր ժողովուրդը չէ կորսնցուցած յստակատեսութիւնը հայ երեւոյթներ կշռելու: Չէ հրա – ժարած տակալու, տեւելու, ազգային իր գոյութիւնը արժեւորելու կամքէն: Չէ համակերպած «ինձմէ ետք ջրհեղեղ»եան հոգեբանութեան, օրը օրին ապրելու ինք – նագոհութեան հետ:

Հետեւաբար, նաեւ, ուշած է հետա – զրքրուիլ՝ թէ ի՛նչ հեռանկարներ կան այս տեսակէտով·ի՛նչ կարելիութիւններ: Ցոյսի եւ վստահութեան ի՛նչ աղբիւրներ: Փորձած է ճշդել, թէ իրաւունք ունի՞ թաւտես ըլլալու կամ հիմ ունի՞ն իր յո – ռետութիւնները:

Անկասկած, անձէ անձ կրնան փոխուիլ դիտելու կերպերը: Նոյնը չեն հասողու – թիւնն եւ ճանաչումի կարողութիւնները: Աչքերումի տարբեր չափանիշներ կան· գնահատութեան կամ քննադատութեան տարբեր մեկնակէտեր: Արդար չէ ակնկա – լել, որ ամէն մարդ հայ իրականու – թիւնը ճանչնայ ա՛յն չափով եւ իր հաս – տատումները կարենայ ձեւակերպել ա՛յն տիպարումներով՝ որոնք անհրաժեշտ են արդար ու առարկայական որեւէ եզ – րակացութեան համար:

Եթէ անվիճելի է այս պարագան, վի – ճելի է սակայն այն կարծիքը՝ թէ յոռե – տեսական չէշտով հայ կեանքը վերլուծ – ողներ կրնան բեկում ստեղծել, կամ յատուկապէս չէշտով արտայայտուղները բարոյական կորով կը ներշնչեն անպայ – ման:

Ասոնք չունինք բոլոր անոնց մասին, ո – րոնք մեր ժողովուրդի կրաւորական խաւը կը կազմեն· անհատական կարծիք ու տե – սակէտ չունին, կ'ապրին լուսանցքի վրայ եւ կը դահանան անդրանիկին կամ բենիա – մինին՝ մեծին ու փոքրին եզրակացու – թեամբ: Այսօր երէց սերունդի խօսքը կը նորգան, — կը յուզուին· վաղը նոր սե – րունդի խօսքը կը լսեն, — կը խանդա – վառուին:

Իր յուսաբեկութենէն, թէ խանդավա – ռութենէն օգուտ կարելի չէ ակնկալել, որովհետեւ բացասական թէ դրական տը – պորութիւնները կէս ժամ հեռք պիտի ցոյն:

Առողջ հանրային կարծիք մը կը տակայ թէ՛ յոռետեսականին, թէ՛ լաւատեսակա – նին: Չենք կարծեր, որ դատումի ի վի – ճակի մարդիկ՝ որոնք նաեւ կարելի չա – փով կը հետեւին մեր կեանքին եւ տեսնել դիտեն ու մտածել, ազդուին մէկուն ու միւսին սեւէն կամ կարմիրէն, ողբէն ու ցնծերգէն:

Այս հաստատումը ըրած տանն, երբ – միական հրապարակագրութեան պաշտ – պանի դերը չէ որ կ'առնենք: Ո՛չ ալ կը ժխտենք վարդապետն յօդուածագրութեան գոյութեան իրաւունքը: Սակայն կը հա – ւատանք, թէ առարկայական մնալու ճի – գը լաւագոյն միջոցն է, եւ ողջմտութիւնը պայման՝ անկեղծ ու աննախապաշար հե – տեւութիւններու:

«Հինն»ի ու «նոր»ի խնդիրը եթէ յաճախ կը յեղյեղուի հայ իրականութեան մէջ, հիմնական պատճառներէն մէկն ալ կեան – քի մասնայատուկ այն պայմաններն են, որոց մէջ կ'ապրի Հայութիւնը:

Հայրենի իր հողին վրայ եւ համախումբ ապրող ժողովուրդ մը, հին եւ նոր սե – րունդներու փոխանցման ականատես եւ վկայ կը դառնայ առանց մեծ ցնցումնե – րու: Անո՞նք ալ մտահոգութիւններ կ'ու – նենան, սակայն ոչ մղձաւանջներ: Անոնք եւս կ'արտայայտուին ու կը վիճին, սա – կայն մեղադրանքի ու պատասխանա – տուութիւններու խնդիրը չի ստեղծուիր առ հասարակ: Ընտանեկան յարկերէ մին – չեւ հանրային ու ընկերային մարդեր՝ հինն ու նորը բախումներ կ'ունենան, հիմնական տարբերութիւններով կը բնո – րոշուին· սակայն ամէն ինչ տեղի կ'ու – նենայ բնականոն ճամբով: Կեանքը կը հարթէ ամէն դժուարութիւն ու լաւատե – սը թէ յոռետեսը հոգեկան մասնաւոր ենթակայ չեն ապրիր:

Հայութեան արտասահմանեան թեւը այս տեսակէտով ենթակայ է բացառիկ պայմաններու, եւ եթէ կարեւոր թիւ կը կազմեն այսպէս կոչուած «յոռետես»նե – րը, անոնց այդ դիրքորոշումը պէտք չէ վե – րագրել հաւատքի կաթիլական պակասի մը, նոր սերունդի արժանիքները անտես – տեսելու, ներքին որեւէ տրամադրութեան կամ բնախօսական բարդոյթներու:

Ձենք կարծեր որ երէց սերունդի դի – տակից դասուն մէջ գտնուին մարդիկ, որ ի վիճակի չըլլան ըմբռնելու «դարուն դրօշմը», մեր օրերու մարդկային խռով – ները, ընկերային խմորումները, դիտու – թեան ու կեանքի արագ եւ հիմնական փոփոխութիւնները, որոնց կնիքը կամ ազդեցութիւնը անվանելի է: Ոչ ոք իրա – ւունք թող ղգայ ակնկալելու որ «նոր»ը «հին»ը ըլլայ: Նման ցնորքներու յանձ – նուած մարդիկ չկան այսօր: Ընդհակառա – ռակն, միրականը կը դառնայ հետզհետէ այն իմացումը, որ հայ երիտասարդու – թիւնը հաղորդ պէտք է մնայ իր ժամա – նակին, ու պատասխատուի: Քալէ օրերուն հետ եւ արժեցնէ մտաւոր թէ հոգեկան իր պատրաստութիւնը:

Ոմանց մօտ հաստատելի յոռետեսու – թիւնը թելադրուած է ո՛չ թէ այն իրո – ղութենէն որ «նորը հինը չէ», այլ այն անժխտելի իրականութենէն, որ, մինչ մարդկային ընդհանուր կեանքը հնարա – ւորութիւն կ'ընծայէ հայրենիքի եւ պե – տականութեան տէր ժողովուրդներուն՝ առանց իմքնութեան գունատումի ներ – դաշնակուելու ընկերային նոր շարժում – ներու հետ, հայ տարասփիւռ ժողովուրդի կեանքը կը պահանջէ՝ ընդհակառակն, որ սփիւռքային մեր իրականութեան մէջ ամ – րօրէն կանչած մնանք «հին» ու նոյնիսկ «ժամանակավրէպ» նկատուած ըմբռնում – ներու, աւանդութեանց, հանրային եւ հատւածական հասկացողութիւններու: Պահանջ՝ որ, դժբախտաբար, արժանի կարեւորութեամբ իւրացուած չէ մեր օ – րերուն:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

—o—

ՆԻՔՍԸՆ ԴԵՊ ՈՐՈՇՈՒՄ ՁՏՈՒԱԾ

Կատարեալ լռութիւն կը տիրէ Վիէթ – նամի մասին տրուելիք Նիքսընի որոշու – մին կապակցութեամբ: Պատերազմի մեծ խորհրդաժողովէն եաք, Մ. Նահանգնե – րու նախագահը մեկնած էր Քէմփ Տէվիս, ուր կը սպասուէր նախագահին որոշու – մին:

Անպայման լուրերու համաձայն, Նիք – սըն ի մտոց պիտի յայտարարէ 35·000 յատելեալ զինուորներու հեռացումը Հա – րաւային Վիէթնամէն: Միւնոյն ատեն քոնկրէսին պիտի ներկայացնէ զօրակոչի նոր օրինագիծ մը: Համաձայն ամերիկ – եան պետական չրջանակներու, կ'են – թադրուի, որ վերոյիշեալ օրինագիծին գլխաւոր կէտերէն մէկը պիտի ըլլայ մի – այն կամաւորներու առաքումը պատերազ – մական գօտի: Համաձայն նոյն աղբիւր – ներուն, Նիքսըն առժամեայ կերպով եւ մինչեւ անորոշ ժամանակ պիտի դադրե – ցընէ զօրակոչը Մ. Նահանգներու մէջ: Զօրակոչի պիտի ենթարկուին միայն 19 տարեկանները:

Դիտել կը տրուի, որ եթէ 35·000 ա – մերիկեան զինուորներ եւս հեռանան Վի – էթնամէն, պատերազմի գօտիէն հեռաց – ուածներու թիւը հասած պիտի ըլլայ 60 հազարի, այսինքն նախկին նախագահ Ճոնսընի սահմանած թիւին:

Ցամենայն դէպս նախագահ Նիքսըն չի կրնար իր որոշումը ուշացնել, քանի որ քոնկրէսի չրջանակներուն մէջ ճնշում կայ այդ ուղղութեամբ: Նոյնպէս՝ ներքին քա – ղաքական կեանքին մէջ: Պահպանողա – կաններն եւ զինուորականները հաւատա – ցած են, որ յատելեալ փոքր ճիգով մը կարելի է չուտով լուծել Թէնամին, մինչդեռ ազատախոհները կը ջատագովեն Ամերիկայի ձերբազատումը Վիէթնամի կնճռոտ հարցէն:

Նիքսըն հաւանաբար միջին ճամբան ընտրէ:

×

Մինչ կը սպասուի Նիքսընի որոշումին, անդին Վիէթնամի մէջ կռիւները կը սաստկանան օրէ օր: Կարմ զինադուլին այժմ յայտրուած են բուռն բախումները քիչ մը ամէն տեղ: Հիւս. Վիէթնամի ու – ժերը կրկին ռմբակոծած են ամերիկեան զինուորական կայանները, իսկ այս վեր – ջիններէն Մեքոնկի չրջանին մէջ կարեւոր ուժեր համախմբած են: Վերջին օրերու կռիւներուն ընթացքին սպաննուած են 150 Հիւս. Վիէթնամցիներ:

ՀԻԽԻՍԱՅԻՆ ԻՐԱՆՏԱ

Անգլիական ուժերու միջամտութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով երկու անգլիացի զինուորներ սպաննուեցան առ – ջի օր Պելֆասթի մէջ, ուր լարուած մթ – նոլորտը կրկին իր զագաթնակէտին հա – սած է:

Անգլիական զինուորական չրջանակները կը փորձեն չծանրացնել կացութիւնը: Այս առաջադրութեամբ դիտել կուտան, թէ սպաննուած երկու զինուորները կրնան դէմ դացած ըլլալ արկածի: Ցամենայն դէպս քննութիւն բացուած է:

Առջի օր բողոքական դպրոց մը եւ եկե – ղեցի մը հրկիզուեցան «քոքթէյլ Մոլո – թով»ներու միջոցաւ: Պելֆասթի մէջ քա – րերով եւ բիրերով կռիւ մըն ալ տեղի ու – նեցաւ բողոքականներու գօտիին մէջ: Բանակը միջամտեց:

Իրաց կացութեան մէջ, խնդրոյ առար – կայ կը դառնայ կաթոլիկ եւ բողոքական առաջնորդներու միջեւ վերջերս դոյացած համաձայնութիւնը՝ արգելք հանդիսանալ եղբայրասպան կռիւներու:

Պատուելի Փէյսլի, որ ծայրայեղ տրա – մադրութիւններով կ'առաջնորդուի, Մ. Նահանգներու մէջ յայտարարեց, թէ կը մտադրէ հարիւր հազար հոգիի մասնակ – ցութեամբ ցոյց մը կազմակերպել Սեպ – տեմբեր 30ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՐԵԱԿԱՆ ամանորի առթիւ (աշխարհի սկիզբին, այսօր Հրեաներուն համար 5730 է) որ կը տեւէ երկու օր, Իսրայէլի մէջ միակ մազթանքն է՝ Շնաթ Շալոմ (խա – ղաղութեան տարի):

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄՋի Անգարայի թղթ – թակիցը կը հաղորդէ, թէ Մ. Նահանգ – ները չէին դումարի մը փոխարէն (15 միլիոն տոլար) երկու մարտանաւեր պի – տի յանձնեն Թուրքիոյ: Նաթոյի ռազմա – փորձերուն մասնակցելու համար Թուր – քիա պայման դրած է Ամերիկայի՝ իր նա – ւատորմին զօրացումը: Ամերիկա ընդու – նած է պայմանը եւ սէմպոլիֆ դումարի մը փոխարէն տրամադիր եղած է Թուր – քիոյ «ծախելու» երկու ռազմանաւեր: Թուրքիա դումարը պիտի վճարէ լիրա – յով: Համաձայն եղած կարգադրու – թեան, դումարը պիտի փոխանցուի Ան – կարայի ամերիկեան դեսպանատան՝ զոր – ծածուելու համար Թուրքիոյ մէջ: Թուրք զինուորական իշխանութիւնները դիտել կուտան, թէ վերոյիշեալ գործառնութիւ – նը իրականութեան մէջ «ամերիկեան յա – ւելեալ օժանդակութիւն մըն է»՝ տրուած Թուրքիոյ:

ՊԱՂՏԱՏԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց, թէ իրանեան ուժեր փորձած են անցնիլ սահմանը՝ օգնելու մտադրութեամբ քիւրտ ապստամբ ուժերուն: Համաձայն Պաղտատի, կռիւի ընթացքին սպաննուած են 30 իրանցի զինուորներ, որոնք տուած են նաեւ 14 զերի: Թեհրան խօսիւ կը հերքէ, լուրը նկատելով անհիմն:

ՉԵՒՈՍԼՈՎԱՔԻՈՑ համայնավար կու – սակցութեան կեդր. կոմիտէի անդամնե – րէն Սատովսքի յայտարարեց, թէ կու – սակցութեան յառաջիկայ փլենումին «կուսակցութեան չարքերէն պիտի վտար – ուին բոլոր անոնք, որոնք զօրավիղ կանդ – նած են հակընկերվարական եւ հակա – խորհրդային տարրերուն»: Այս ամբաս – տանութիւնը առաջին հերթին ուղղուած է Տիւպչէքի եւ Զմիրքովսքիի:

ԻՍՐԱՑԵԼԵԱՆ օդուժը, վեց օրուան մէջ հինգերորդ անգամ ըլլալով, ռմբա – կոծեց եգիպտական զինուորական ռազ – մակէտէր: Երկու կեդրոններ — Ռաս Զա – հարանա եւ Ռաս Ղարիպ — գլխաւոր թի – րախները դարձած են իսրայելեան օդա – նաւերուն:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ բացուեցաւ Հասարա – կաց Շուկայի հերթակաղ նստաչրջանը: Կը մասնակցին Շուկային անդամ երկիր – ներու Արտաքին եւ Գիւղատնտեսութեան նախարարները:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ուղեվարներու գործադուլը կը չարունակուի: Մինչեւ երկուչաբթի առաւօտ դեռ ոչ մէկ համաձայնութիւն կարելի եղած էր դոյացնել: Այսուհան – դերձ խօսակցութիւնները կը չարունակ – ուին:

ԼԻԲԱՆԱՆի նախագահը՝ Շարլ Հելու տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ճորդանի թագաւորին հետ: Տեսակցութեան աւար – տին, նախագահը յայտարարեց, թէ Լի – բանան քաղաքական դետնի վրայ պիտի օժանդակէ պաղեստինեան դատին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ի՞նչ պայմաններու մէջ կ՚աշխատէին դեղջկուհիները՝ գորգագործները, ջուլհակները:

«Յովնաթան Նաղաշ» աշխատութեան մէջ Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի թղթակից անդամ Լ. Խաչիկեան կը ներկայացնէ հետաքրքրական պատկեր մը Գողթան գաւառի գիւղաքաղաքներ Ադուլիսի, Ցղնայի, Աստաբատի, Շոռոռթի կեանքէն, ուր ԺԷ. դարու կէսերուն զարգացած էին արհեստները, անոնց շարքին նաեւ գորգագործութիւնը: Յիշատակելով Յովնաթանի ոտանաւորը կիներու ծանր առօրեայի մասին՝

Քաղցր քնելու ժամանակն
Կու քաշեն վանքի զանգակն,
Դեռ մէկ է կանչած քոռ որձակն,
Կ՚ասեն վեր կաց, ընտրէ բամպակն...
. . . . . .
Էլ չեմ մանել, բամպակն վատ է,
Մէջն մրջիկ բամպակ հատ է,
Աղջիկ, վեր ջահրան պատրաստ է.
Թեւերն ծուռ է, շատ է զոռն,
Թունբաֆուն ընկնի խսատի գոռն...

Լ. Խաչիկեան կը գրէ. «Ինչքան բան է ասուած այս մի քանի տողի մէջ: Գիւղական չքաւոր ընտանիքներում, որոնք ընկել էին իրենց հայրենակից խոջաների վաշխառուական ցանցի մէջ, կանայք ու աղջիկները առաւօտեան դեռ լոյսը չբացուած ստիպուած էին արթնանալ եւ ողջ օրը տառապալից աշխատանք կատարել, ընտրել բամպակը, որ վատ էր գզած եւ մաքրած, մանել իլիկով եւ ջահրայով, պատրաստի կիսաֆաբրիկատը հայրենակից խոջաներին յանձնելու եւ փոքր-ինչ շահ ստանալու խոր մտահոգութեամբ»:

Այս վայրերուն, ինչպէս նաեւ մեր երկրին միւս շրջաններուն մէջ, անդադար կը բանէր ջուլհակը եւ կը մանէր հայ կնոջ ճախարակը.

Մանիր, մանիր, իմ ճախարակ,
Մանիր սպիտակ քուլաներ,
Մանիր թելեր հաստ ու բարակ,
Որ ես հոգամ իմ ցաւեր...

Ղազարոս Աղայեանի մշակած ծանօթ այդ երգը կուգայ դարերու ծալքերէն:

×

1925ին նկարիչ-գորգագործ Դովլաթ Ղարանֆիլեանի ջանքերով եւ անոր ղեկավարութեամբ Երեւանի մէջ կազմակերպուեցաւ գորգագործարան մը: Այդ գործարանը 1926ին արտադրեց 500 քառ. մեթր գորգ: Նշենք, որ 1968ին «Հայգորգը» արտադրած է մօտ 100 հազար քառ. մեթր գորգ (26·000 ք. մ. ձեռքի գորգ, 400·000 ք. մ. մեքենայի գորգ, 170·000 ք. մ. կարպետ եւայլն):

«Հայգորգը» ունի 9 բաժանում, որոնցմէ մեծագոյններն են Շահնազարի, Կամոյի, Մարտունիի, Բասարգեչարի, Ծովագիւղի արհեստանոցները: Աշխատանքը այդ արհեստանոցներուն մէջ կը կատարուի ձեռքով: Չորս այլ բաժանումներու մէջ (Կիրովական, Ստեփանաւան, Եղէգնաձոր եւ Իջեւան) աշխատանքը մեքենայացուած է:

Նկարիչները անընդհատ կը փնտռեն հին գորգերու նմոյշներ՝ Մատենադարանին, արտասահմանեան թանգարաններու, քարերու վրայ փորագրուած նկարներու մէջ: Նկարիչները վերստեղծած են հին վիշապագորգերուն լաւագոյն նմոյշները: Ասոնցմէ է «Երեւան-39» գորգը, որ Լայփցիկի տօնավաճառին մէջ շահեցաւ ոսկիէ չքանչան մը: Վիշապագորգերու ընտանիքին կը պատկանի «Անահիտը», որուն նկարը վերստեղծուած է Վիէննայէն ստացուած լուսանկարներուն եւ նկարագրութիւններուն հիման վրայ:

Հին գորգագործական շրջաններուն եւ թանգարաններուն մէջ կատարուած որոնումներուն հիմա վրայ վերստեղծուած եւ արտադրութեան մէջ դրուած են շարք մը գորգեր՝ «Խնձորեսկ», «Լոռի», «Իջեւան»:

Երթալով կը մեծնայ մեքենայով արտադրուած գորգերուն քանակը:

Թէեւ մեքենայի գորգերուն արտադրութիւնը որոշ չափով նորութիւն է հայ գորգագործներուն համար, այսուհանդերձ նկարիչները, մասնագէտները եւ գորգագործները, յենելով անցեալի հարուստ փորձառութեան վրայ, կուտան գորգերու նոր նմոյշներ, որոնք լաւ ընդունելութիւն կը գտնեն օտար երկիրներու մէջ:

×

Մեր երկիրը անցած է արիւնալի պատերազմներու եւ աւերածութիւններու բովէն: Բայց երբ դադրած է զէնքին չարագուշակ շառաչիւնը, մարդիկ անձնատուր կ՚ըլլային տոկուն ու ստեղծագործ աշխատանքին, կրկին կը վերստեղծէին եւ կը ծաղկեցնէին արհեստները, հրաշագործ ձեռքերը կը կառուցանէին ջրանցքներ եւ կամուրջներ, հոյակապ պալատներ եւ տաճարներ:

Անդադար կը գործէր ճախարակը:

Կ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ

ԷՐԵԲՈՒՆԻ - 2750

(Զ. եւ վերջին մաս)

Եղան օրեր, երկար օրեր խորհրդային տարիներուն, երբ Երեւանը լռեց: Սթալիններու, Բերիաներու եւ անոնց մանկլաւիկներու ամէնօրեայ ճնշումին տակ, Երեւան քաշուեցաւ ինքն իր մէջ, զբաղեցաւ միայն իր Ֆիզիքական կառուցումով, չբացաւ իր ներաշխարհը, եւ համազգային հարազատ տրամադրութիւններ չարտայայտեց: Հայկական արտասահմանը մանաւանդ անհաղորդ մնաց անոր իսկական զգացումներուն, կտրուած անկէ, կամ անոր պաշտօնական նկատուած բերաններէն քարոզչական անբովանդակ ու ոչ հայեցի խօսքեր միայն իմացաւ, որոնց ընդմէջէն դժուար էր Հայաստանի հայրենասէր ու հայրենակերտ ժողովուրդի սրտին իրական զարկերը լսել: Եկաւ սակայն ժամանակը, պայմանները փոխուեցան, Սթալիններն ու Բերիաները վերացան, եւ Հայաստանի մայրաքաղաքին իրական ձայնը ստէպ սկսաւ հնչել, մերթ զգուշաւոր, մերթ երիտասարդական աւիւնով՝ բուռն ու կատաղի, ազգային ու համազգային հարազատ ապրումներու եւ պահանջներու մասնակի կամ ամբողջական արտայայտութեամբ: Հին ու նոր համայնավար ղեկավարներու եւ Կարմիր բանակի հայ հերոսներու յուշարձաններու կողքին Զարենցներու եւ Իսահակեաններու, Սասունցի Դաւիթներու եւ Անդրանիկներու արձանները սկսան բարձրանալ, Յաղթանակի Այդիի բարձրութենէն Երեւանին գերիշխող պրոնզէ հսկայ Սթալինը տապալեցաւ, եւ աւելի ուշ՝ «Մայր Հայաստան»ը զայն փոխարինեց, տասնամեակներէ ի վեր ուրացուած կամ «դաշնակցական աւանտուրա»ներու շարքին դասուած Սարդարապատը վերարժեւորուեցաւ՝ դառնալով այն ինչ որ էր իսկապէս, այսինքն հայրենիքի անկախութեան ի խնդիր դարաւոր ոսոխին դէմ մղուած կենաց եւ մահու համաժողովրդական կըռիւ, արժանի համազգային ոգեկոչման եւ յարգանքի շքեղագոյն կոթողներուն, հարիւր հազարի հասնող երիտասարդական բանակ մը հրապարակ իջաւ՝ նոյն թշնամիին կողմէ բռնագրաւուած հայրենական հողերու պահանջը արտայայտելու:

Այսպէս է, որ Խորհրդային Հայաստանի մայրաքաղաքը հետզհետէ դարձաւ իսկապէս համազգային մայրաքաղաք, համահայկական կեդրոն՝ ազգային ապրումներու, զգացումներու եւ իղձերու եթէ ոչ պաշտօնական, դէթ համաժողովրդական արտայայտութեան: Երեւանը դարձաւ, ինչպէս քիչ վերը կ՚ըսէինք, կեդրոնը հայ հոգիին, մեր բոլորի սրտին, մտքին եւ յոյսերուն կեդրոնախոյզ վառարանը:

Կը մնայ սակայն, որպէսզի ամբողջական ըլլայ համազգային բնոյթը անոր էութեան, որպէսզի ան հոյակապ լրումի մը մէջ ամբողջացնէ Հայոց Պատմութեան անցեալի և ներկայի քաղաքամօր իր նըկարագիրն ու պարտաւորութիւնները, կը մնայ՝ որ Երեւանը, Եղեռնի զոհերէն, Անդրանիկներէն եւ Սարդարապատի հերոսներէն ետք, յարգանքի իր արդար տուրքը տայ նաեւ Հայոց նորագոյն պատմութեան շքեղագոյն դէմքերէն այն տիտանեան հերոսին, առանց որուն կազմակերպական տաղանդին եւ գերագոյն ղեկավարի ոգեշնչող ներկայութեան կրնար չըլլալ Սարդարապատի յաղթանակը, կրնար չըլլալ, Արեւմտահայաստանէն ետք նաեւ Արեւելեան Հայաստանը: Կը մնայ, որ ան ըլլայ նոյնքան լիովին համահայկական, որքան հարազատօրէն խորհրդային մայրաքաղաք յաւերժական Հայաստանի իրական Մայր, վեր՝ կուսակցական ու գաղափարական ամէն տեսակ ժամանակաւոր տարակարծութիւններէն և բաժանումներէն, կը մնայ՝ որ Երեւանը, բազմահարիւր իր մարմարակերտ ու կրանիտեայ կոթողներուն եւ յուշարձաններուն կողքին, բարձրացնէ նաեւ պանթէոնը Ղարաբաղի այն անզուգական զաւկին, որ Տուշպայի բերդին առջեւ թըրքական ուժերը ծունկի բերելէ ետք, Էրեբունիի փրկութեան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծման գլխաւոր դարբինը եղաւ:

Պանթէոնը Արամին, երեւանեան անոր անշուք ու թերեւս մոռցուած գերեզմանին տեղ, անոր մահուան յիսնամեակին առիթով:

Պանթէոնը Արամին, աններելի անտեսումի մը սրբագրութեան, ճանաչումի եւ յարգանքի իբրեւ գերագոյն արտայայտութիւն, որ իրեն չափ եւ իրեն հետ պիտի բարձրացնէ զայն կերտողները նաեւ:

Պանթէոնը Արամին, իբրեւ ներշնչարան Հայաստանի եւ հայկական արտասահմանի ներկայ եւ գալիք բոլոր սերունդներուն:

Իբրեւ մնայուն ներշնչարան Հայութեան եւ հայեցիութեան, ազգային գիտակցութեան եւ ապրումներու, ազգային անխորտակելի իրաւունքներու:

Որպէսզի, ինչպէս 2750 տարի առաջ Տուշպայի տէրը Արարատեան աշխարհը գրաւեց եւ Էրեբունին կերտեց, օր մը, պատմութեան գերագոյն մէկ շրջադարձով Արգիշտիի որդիները, այսօրուան տէրերը Էրէբունի քաղաքի, վերակերտեն Տուշպան եւ իրենց վերադարձին սպասող՝ Արեւմտեան Հայաստանի բոլոր Տուշպաները:

ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Արդարեւ ժամ մը ետք հրացանները դտած էին: Ալ հիմա կազմ ու պատրաստ էին, թէ հարկ էր դիշերուան՝ գործի սկսելու համար:

Բաշիտ եւ Հասան կրկին սրճարան մը մտան, ուր քանի մը ժամ մնացին մինչեւ որ մութը պատեց ամէն կողմ:

Երկու ընկերներն ալ խօսք մը չէին ըներ իրենց կատարելիք եղեռնափորձին մասին: Կարծես թէ բոլորովին մոռցած էին զայն կամ իրենց խորհուրդէն հրաժարած:

— Երթանք փորերնիս կշտացնենք, առտուընէ ի վեր տակաւին չճաշեցինք, ըսաւ Բաշիտ ոտքի ելլելով:

Արդարեւ երկու բարեկամները ժամանակ չէին դտած կամ մանաւանդ մոռցած էին ճաշելու եւ հիմա, յանկարծ իրենց անօթութիւնը զգացին:

Մօտակայ խոհարարի մը խանութը մըտան ուր համեստ ճաշ մը ըրին: Միայն թէ Բաշիտ ուզեց քիչ մը իրենց գլուխները տաքցնել եւ շիշ մը պալքանեան գինի ապսպրեց: Ճաշը աւարտելէ ետքը՝ տասնապետը ժամացոյցը նայեցաւ եւ տեսաւ որ տակաւին կանուխ էր: Կ՚ուզէր որ դիշերը լաւ մը յառաջացած ըլլար իրենց արշաւանքին սկսելու համար:

— Թողունք որ ագարակի մարդիկը քնանան, որոշած էր վրէժխնդիր Ալպանացին:

Ուստի ժամանակ անցընելու համար խօսքի բռնուեցան խանութին տիրոջ հետ, որ ծերունի Ալպանացի մըն էր, բայց բոլորովին իրենցմէ տարբեր գաղափարի տէր: Խանդավառութեամբ կը խօսէր ապըստամբական շարժումին վրայ եւ երկինք կը բարձրացնէր Նիազի պէյը, զոր Ալպանիոյ փառքն ուպարծանքը կը նկատէր: Երկու դաւադիրները խոհեմութիւն համարեցան իրենց զգացումները ծածկել եւ ինքզինքնին համամիտ ցոյց տալ խոհարարին:

Ծերուկը ասկէ քաջալերուած, սկսաւ աւելի եռանդով յառաջ տանիլ իր խօսքը եւ ի վերջոյ յայտնեց թէ ինքն ալ յեղափոխական մըն էր եւ երդում ըրած էր հարկը պահանջած ատեն զէն ի ձեռին կռուիլ ազատութեան վերջնական յաղթանակին համար:

— Ուրիշներ ալ կա՞ն այդ երդումը կատարող, հարցուց Բաշիտ...

— Հապա՛... թերեւս քառասուն հազար հոգի ու աւելի ալ...

— Նիազի պէյը անձամբ կը ճանչնա՞ս:

— Բնականաբար... այս առտու իրեն հետ տեսնուեցայ:

— Տակաւին հո՞ս է թէ Բէսնէ վերադարձաւ:

— Այս դիշեր հոս Ալի պէյի ագարակը պիտի անցընէ ու վաղն առտու արշալոյսին պիտի մեկնի:

— Բայց ի՞նչպէս կը համարձակի այսպէս ազատօրէն պտըտիլ երբ Սուլթանը հրաման ըրած է որ ողջ կամ մեռած զինքը ձեռք ձգեն:

— Սուլթանին հրամանը ա՛լ կարեւորութիւն չունի այստեղ... հիմա քոմիթէն է մեր երկիրը կառավարողը:

— Սակայն բանակը կայ տակաւին, որ Սուլթանին հաւատարիմ է, դիտել տուաւ Բաշիտ:

Երկու բարեկամները իրենց խօսքը այսպէս վերջացնելէ ետք, մեկնեցան իրենց ծրագիրը գործադրելու համար:

Երբ հասան ագարակին մօտերը, արդէն կը տեսնուէին, պատուհանէ մը, Նիազի պէյն ու իր ընկերները:

— Ո՞րն է Նիազի պէյը, հարցուց Բաշիտ դէմքը պռստելով:

— Ահա՛, ըսաւ Հասան, կեցողը Նիազի պէյն է, իսկ քովի կինը Սալիհա հանըմն է, ինչպէս որ ըսի...

— Մեր կեցած տեղէն կրնանք երկուքին ալ մէյ-մէկ զնդակ հասցնել, ըսաւ Բաշիտ չարաշուք ձայնով մը, միայն թէ հարկ է աճապարել, որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ պատուհանին քովէն հեռանան:

Բայց այնպէս կը թուէր թէ կինն ու էրիկ մարդը շուտով հեռանալու միտք չունէին պատուհանին առջեւէն: Երկուքն ալ ուշադիր գլուխնին կախած՝ թուղթ մը աչքէ կ՚անցընէին, մերթ ընդ մերթ ընթերցումը ընդհատելով ու իրարու մէկ քանի խօսք փոխանակելով:

— Քանի մը քայլ աւելի մօտենանք, որպէսզի մեր հարուածները անվրէպ կերպով իրենց նպատակին հասնին, ըսաւ Բաշիտ քայլ մը յառաջանալով:

Այսպէս հասան տեղ մը ուր այլեւս ծառերն ու մացառները կը լմննային ու լերկ հող մը կը տարածուէր մինչեւ բնակարանին առջեւ:

Հիմա իրենց գտնուած տեղէն ա՛լ աւելի յստակ կերպով կը տեսնուէին երկու անձերը:

Սալիհա հանըմ, որովհետեւ նոյնքն էր, ձեռքը թուղթ մը բռնած էր որուն վրայ ատեն ատեն բաներ մը կը գրէր, Նիազի պէյի հետ խօսքեր փոխանակելէ ետք: Հաւանօրէն յայտարարութիւն մը կամ հեռագիր մը կը խմբագրէին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(224 – Շար.)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Բ. ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԸ

Դաշն. Գերմանիոյ նախագահ Հայնէ-ման Սեպտեմբեր 1ին ձայնասփռուած եւ պատկերասփռուած ճառ մը խօսելով, հիմնապէս արտայայտուեցաւ Գերմանիոյ յանցապարտութեան մասին եւ հաշտութեան խնդրանքով առաջարկեց խորհիլ եւ միջոցներ գտնել պատերազմը ինքնին բոլորովին վանելու ժողովուրդներու կեանքին մէջէն: Նախագահը արդէն ծանօթ է իբր պատերազմի հակառակորդ, բայց իր պաշտօնական այս ճառով ընդդծեց Գերմանիոյ յետպատերազմեան քաղաքական ուղղութիւնը: Ասկէ զատ բացայայտ հրապարակ եկաւ, իբր ջատագով Արտաքին նախարար Վիլլի Պրանտի եւ սոցիալ դեմոկրատներու ուղեգծին, հարկաւ ընդհանուր գիծերու մէջ առնուած, որովհետեւ իր խօսքը պէտք է ըլլայ ամբողջ Գերմանիոյ համար եւ բոլոր Գերմանացիներուն կողմէ ընդունելի: Այս ինքն՝ հարկ է Գերմանացիներուն եւ արեւելեան դրացիներու միջեւ նոր սկզբնաւորութիւն մը. հարկ է որ խրամատը գոցուի մանաւանդ «մեր եւ Լեհաստանի միջեւ»: «Ինչ որ յաջողուեցաւ Ֆրանսայի հետ, որ «ժառանգական թշնամի» կը յորջորջուէր, պէտք է ընենք մեր արեւելեան դրացիներուն հետ, եւ ջանալու ենք վըստահութիւն շահիլ»:

Նախագահ Հայնէման իր ճառին պատմական հիմնաւորման ընթացքին ըսաւ, որ Հիթլէր շաբաթներ շարունակ վիճեցաւ Լեհաստանի հետ Տանցիկի եւ «լեհական նրբանցքի» մասին, եւ 1939 Սեպտեմբեր մէկի չարաշուք առտուն քալեց Լեհաստանի վրայ յայտարարելով թէ՝ այս առտու ժամը 5,45էն սկսեալ մեր բանակը զինարձակումներուն կը պատասխանէ «Ռայխի ապահովութեան եւ իրաւունքին համար»: Այս սոսկալի «տրամա»ն, որ Բ. Աշխարհամարտ կոչուեցաւ, իր սկզբնաւորութիւնը գտած էր արդէն այսպէս կոչուած «սլաւական ստորադաս մարդոց» դէմ հիթլէրական հակակրութեան արտայայտութիւններէն եւ 55 միլիոն մարդկային կորուստի պատճառ եղաւ: Նոյնքան մը եւ աւելի թիւով մարդիկ տեղահան եղան: Լեհերը վեց միլիոն մարդու կորուստ ունեցան: 17 միլիոն արեւելեան երկրամասերու Գերմանացիներ իրենց ծննդավայրէն քշուեցան, եւ դեռ յայտնի չէ վերջնական հետեւանքը այդ պատերազմին:

1945էն ասդին ալ աշխարհի մէջ պատերազմներ տեղի ունեցան եւ դեռ կան: Ինչ է այս: Պէտք չէ՞ր որ մարդկութիւնը զրաղէր խաղաղութեան գիտական հետազօտութեամբ: Պատերազմը բնական օրէնք չէ, հարկ է ասոր հետքերը քննել եւ գտնել: Պատերազմը արդիւնք է մարդկային վարմունքի: Պատերազմները կը ծագին սովորութիւններէն, նախապաշարումներէն, ընկերային դասաւորումներէն եւ տիրապետական ձեւերէն: Յիրաւի «մենք պէտք ունինք խաղաղութեան հետազօտութեան»:

Նոր կարգ ու կանոնիչ կը պատկանի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, բայց պէտք է նաեւ նոր սովորութիւն մը մտցնելու վարժուիլ, այն է՝ որեւէ կնճռոտ հարցի նայիլ նաեւ դիմացինին աչքով: Նոր վարուելակերպ մըն ալ կրնայ ըլլալ «միջին ճամբայ մը գտնել», քոմփրոմի մը ընել, եւ կողմերը գործակցութեան մղել մոռցնել տալով սերունդէ սերունդ ժառանգուած թշնամութիւնները:

Նաեւ խաղաղութիւնը բնական օրէնք չէ: Ասիկա տեսանք մեր կեանքին մէջ. — խաբկա՞նք մըն է արդեօք: Բայց ինչպէս կարգաւորելու է մարդ իր կեանքը նախ քան պատերազմ մը, որ իր կեանքին կը սպառնայ կամ սպաննել կուտայ: Այս հարցումին բացարձակ պատասխան չկայ: Մէկ պատասխան կրնայ ամէն ոք տալ.— Իր ուժերը հաւաքել եւ խաղաղասիրական քաղաքականութիւն վարել, ետ մղել ազգայնական ոգին եւ անհաշտ ձգտումները:

Կուսթաւ Հայնէմանի այս խորհրդածութիւնները հրաւէր մըն էին առաւելապէս դերման ժողովուրդին հետեւեալ եզրակացութեամբ.

«Ալպէր Քամիւ ըսած է անգամ մը. «Թերեւս չենք կրնար արդիլել որ այս ստեղծուածը աշխարհ մըն է, որուն մէջ մանուկներ կը զոհուին, բայց կրնանք զոհուող մանուկներու թիւը նուազեցնել»: Այս խօսքը կրնայ պատերազմին համար ալ ըսուիլ: Հետեւաբար այսօրուան երեսնամեակին առթիւ կրկնապէս մտածենք այս մասին»:

×

Պերլինի քաղաքապետը Քլաուս Շիւց օտար զինուորներու շիրիմներուն վրայ պսակ զետեղելու առթիւ խօսեցաւ նոյն Սեպտեմբեր մէկին զղջումի ճառ մը, ըսելով որ՝ «Լէտիչէի, Աուշվիցի, Քովընթրիի, Վարշաւայի, Օրատուրի, Ռոթէրտամի վայրագութիւնները մեր վրայ անդրադարձան»:

Շիւց Լեհաստան այցելած էր մօտ օրերս եւ այնտեղի ցուցահանդէսին ներկայ գտնուելով տեսակցութիւններ ունեցած էր տնտեսական յարաբերութիւնները սերտացնելու համար: Կը թուի թէ Լեհաստան քայլ առ քայլ ընթացք պիտի տայ Գերմանիոյ մերձեցման խնդրանքին, պայմանով որ այժմու Օտէր-Նայս գիծը Դաշնակցային Գերմանիոյ կառավարութիւնը վերջնապէս ընդունի:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

«Գրական թերթ»ի խմբագրութիւնը շահեկան տեսակցութիւն մը ունեցած է Արմէն Կարապետեանի հետ, որ վարիչն է Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի եւ Երեւանի համալսարանի վիճակագրական հետազօտութիւններու կեդրոնին: Վերոյիշեալ կեդրոնը բաւական հարուստ նիւթեր հաւաքած եւ տուեալներ քաղած է Հայաստանի մէջ հայկական անուններու տարածման մասին: Այս աշխատանքը իր տեսակին մէջ առաջինն է Հայաստանի մէջ եւ շահեկան միանգամայն:

Ստորեւ Ա. Կարապետեանի հաղորդած տուեալները՝ իրենց հիմնական գիծերուն մէջ.

— Անուններու խնդիրը շատ կարեւոր է եւ ցոյց կուտայ ժողովուրդին զանազան խաւերուն ներքին տրամադրութիւնները:

Ամէնէն բնորոշ իրողութիւնը այն է, որ ներկայիս կարեւոր ձգտում կայ տարածելու հայկական անունները եւ, մանաւանդ, ձերբազատուելու օտար հնչիւններէ: Ահա քանի մը փաստեր. մինչեւ 30ական թուականները 100 նորածիններէն 80ին անունը հայկական էր: Քառասունական թուականներուն հայկական անուններուն տեսակարար կշիռը կ՚իջնէ մինչեւ 61ի: Ներկայ տասնամեակին պատկերը փոխուած է: Զագսի (ամուսնութեան դրասենեակները) տուեալներով, նորածին հարիւր տղաքներէն եւ աղջիկներէն 84ին անունները մաքուր հայկական են: Եթէ մինչեւ 30ական թուականները նորածին հարիւր աղջիկներէն 72ին անունները հայկական էին, ապա տասը տարի ետք, այսինքն 40ական թուականներուն, ասոնց թիւը կը նուազի եւ կը հասնի 40ի: Այս տասնամեակին ընդհակառակն՝ հարիւր նորածին աղջիկներէն 72ը կը կրեն հայկական անուններ:

Ինչ կը վերաբերի առանձին անուններու մասին, դժուար չէ պատասխանել, քանի որ բոլոր անուններէն (ասոնց թիւը կը հասնի 600ի) առանձնացուած են ամէնէն աւելի տարածուած 40 անուններ՝ երկու սեռի:

Ստացուած արդիւնքներուն համաձայն, 1960էն ետք ծնած տղաքներուն տրուած հինգ ամենատարածուած անունները ունին հետեւեալ պատկերը: Արմէն՝ 1000էն 43, Սամուէլ՝ հազարէն 43, Գագիկ՝ 36, Աշոտ՝ 27, Վարդան՝ 26: Յիսունական թուականներուն այր մարդոց անուններուն տարածումը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէր. Սամուէլ՝ հազարէն 53, Աշոտ՝ հազարէն 39, Յովհաննէս՝ 33, Լեւոն՝ 26, Գագիկ՝ 26: Աւելի մեծ փոփոխութիւններու ենթարկուած են կիներու անունները: Այժմ ամէնէն աւելի տարածուած են Անահիտ (հազարէն 63), Կարինէ (50), Գայեանէ (48), Սուսան (41), Ռուզան (41) անունները: Հետաքրքրակաչ է դիտել տալ, որ վերոյիշեալ անուններէն ոչ մէկը 40ական թուականներուն չէր մտներ հինգ ամէնէն տարածուած անուններուն մէջ: Այդ տարիներուն շատ օգտագործուած են Ռոզա, Ռիմա, Սեդա, Էմմա, Գոհար անունները:

Դժբախտաբար, հայկական բարեհնչիւն քանի մը կնոջական անուններ մոռացութեան կը տրուին: Սաթենիկ, Հրանուշ, Արաքսի, Արուսեակ, Աշխէն, որոնք կապուած են մեր ժողովուրդին պատմութեան եւ դասական գրականութեան հետ եւ լայնօրէն տարածուած էին 30ական թուականներուն, վերջին տարիներուն շատ քիչ չափով կ՚օգտագործուին:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հրապարակ հանուած եւ շրջանառութեան դրուած է Յովհ. Թումանեանի ծննդեան 100ամեակին նուիրուած նամամադրոշմ մը, որուն վրայ պատկերացուած է բանաստեղծը՝ հայրենի բնութեան գիրկին մէջ: Տասը կոպէկ արժողութիւն ունեցող նոր նամակադրոշմը հրապարակ հանուած է Սեպտեմբեր մէկին:

×

Սեպտեմբեր ութին Երեւանի տռամաթիք թատրոնի շէնքին մէջ բացումը կատարուեցաւ հայկական Թատերական Ընկերութեան համագումարին:

×

Երեւանի մէջ 15 նոր դպրոցներ բացուեցան 13·000 աշակերտներու համար:

×

Հայաստան այցելած է իր կնոջ հետ Լիբանանի ազգային տեղեկատուութեան գործակալութեան տնօրէնը՝ Ռազվան Մավլաուի: Լրագրողներու հետ ունեցած տեսակցութեան ընթացքին Ռ. Մավլաուի գոհունակութեամբ ընդդծած է, որ տարիներէ ի վեր կը սերտանայ կապը երկու երկիրներու միջեւ: Իբրեւ ցայտուն օրինակ յիշատակած է Երեւան-Պէյրութ հեռատիպի հաստատումը: «Լիբանան մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի հայ կեանքին»:

×

Երեւանի մէջ ի մօտոյ լոյս պիտի տեսնէ Վահագն Դաւթեանի «Ծուխ ծխանի» գիրքը, որուն մէջ ամփոփուած են բանաստեղծին վերջին տարիներուն գրած պատմական նիւթերով քերթուածները: Հատորին մէջ տեղ գտած է նաեւ «Թոնդրակեցիներ» երկարաշունչ քերթուածը, որ սակայն հիմնապէս վերամշակուած է:

×

Թաշկենտի մէջ Հայաստանի ոտնագընդակի «Արարատ» խումբը հաւասար արդիւնք ձեռք ձգած է Պախտակոր խումբին դէմ տեղի ունեցած մրցումին ընթացքին: Արդիւնքը՝ 2-2: «Արարատ» 26րդ մրցումէն ետք ունի 28 կէտ: Կը մնայ առաջին շարքի վրայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (580)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Այս փանաքի ընթրիքը ըրած միջոցին անորոշապէս եւ երկու կամ երեք անգամ Թուսէնին թոթովումը լսած էր որ կ՚ըսէր իրեն. «Պարոն, Փարիզի մէջ աղմուկ կայ, կռիւ կայ»:

Բայց միտքը շատ մը ներքին կարգադրութիւններէ պաշարուած ըլլալով, ուշադրութիւն ըրած չէր: Ճիշդը ըսելով լսած չէր:

Ոտքի վրայ ելաւ եւ սկսաւ պատուհանէն դուռը եւ դուռնէն պատուհանը երթեւեկել հետզհետէ աւելի հանդարտելով: Հանդարտութեան հետ նորէն միտքը կուգար Քոզէթ, որ իր միակ մտահոգութիւնն էր: Չկարծուի թէ այս մտահոգութեան պատճառն էր Քոզէթի գլխացաւը, որ կրնար ջիղերու պզտիկ տագնապ մը, նորատի աղջիկներու յատուկ դժկամակութիւն մը, վայրկեանական ամպ մը ըլլալ, եւ մէկ կամ երկու օրէն չերեւալ: Ժան Վալժան ապագային վրայ կը խորհէր եւ՝ սովորութեան համեմատ, քաղցրութեամբ կը խորհէր: Վերջապէս չէր տեսներ խոչընդոտ մը որով երանաւէտ կեանքը չկարենար իր առաջին ընթացքով անցնիլ: Կան ժամեր ուր ամէն բան անհնարին կը թուի. կան նաեւ ուրիշ ժամեր ուր ամէն բան դիւրին կ՚երեւայ: Ժան Վալժան ահա այսպիսի բարի ժամու մէջ կը գտնուէր: Բարի ժամերը գէշ ժամերէն ետք կուգան առ հասարակ, ինչպէս ցերեկը գիշերէն ետք, յաջորդումի եւ հակապատկերի այն օրէնքին համեմատ, որ բնութեան հիմն իսկ է եւ զոր թեթեւամիտները հակադրութիւն կ՚անուանեն:

Ժան Վալժան այս անդորրաւէտ փողոցը ապաւինելով կը հանէր իր մտքէն այն բոլոր բաները որոնք ժամանակէ մը ի վեր վրդովեր էին զինքը: Շատ խաւար տեսած էր ան, եւ տեսած ըլլալուն համար հիմա կը սկսէր նշմարել քիչ մը երկինքի գոյն: Առանց խառնակութեան եւ առանց դէպքի Փլիւմէ փողոցէն ելած ըլլալը արդէն բարեգուշակ իրողութիւն մըն էր: Թերեւս խոհեմութիւն մըն էր տարաշխարհիլը գէթ քանի մը ամսուան համար, եւ Լոնտոն երթալ: Ինչո՞ւ պիտի չերթար. միթէ հ՞ոգն էր Ֆրանսայի մէջ, Անգլիոյ մէջ ըլլալը քանի որ հետը պիտի ըլլար Քոզէթը: Քոզէթն էր իր ազգը: Քոզէթ կը բաւէր իր երանութեան, հիմա եւ ոչ իսկ կը մտածէր թէ ինք թերեւս չբաւէ Քոզէթին երանութեան: Մտածում, որ ժամանակին իր տենդն ու տքնութիւնը եղած էր: Իր բոլոր անցեալ վիշտերը յանկարծ վրան կը տեղային, եւ ամէն բան լաւ կ՚երեւար իրեն: Քոզէթ իր քովը ըլլալով կը կարծէր Ժան Վալժան թէ իրեն կը նմանի ան. հեռաւոր տեսիլի տպաւորութիւն, զոր ամէն մարդ կրած է: Ինքն իրեն եւ ամէն տեսակ դիւրութիւններով կը կարգադրէր՝ Քոզէթի հետ դէպի Անգլիա ընելու ճամբորդութիւնը, եւ իր մտախոհութեան հեռանկար տեսարանին մէջ կը կարծէր տեսնել թէ իր երանութիւնը կը կազմուի չեմ գիտեր ո՛ւր:

Մինչդեռ աջէն ձախ կ՚երթեւեկէր յամրաքայլ, նայուածքը յանկարծ տարօրինակ բանի մը հանդիպեցաւ:

Դիմացի կողմը, դաբանին վրայ, շեղապէս դրուած հայելիին մէջ յետագայ տողերը նշմարեց եւ որոշապէս կարդաց.

«Ամենասիրելիդ իմ, ափսո՛ս, հայրս կ՚ուզէ որ անմիջապէս մեկնինք: Այս գիշեր Օմ Արմէ փողոցը թիւ 7 տունը պիտի ըլլանք: Ութ օրէն Լոնտոն պիտի գըտնուինք»:

Ժան Վալժան կանգ առաւ մոլորած:

Քոզէթ այս տունը եկած օրը ծծատետրը հայելիին առջեւ դարանին վրայ դրած, եւ վիշտով համակուած ըլլալով, հոն մոռցած էր զայն՝ առանց դիտելու անգամ թէ բացուած էր ծծատետրը, բացուած ճիշդ այն երեսը որու վրայ կոխած էր Մարիուսին գրած եւ Փլիւմէ փողոցէն անցնող երիտասարդ բանուորին յանձնած հինգ տող գիրը որպէսզի թաց մելանը ծծուի:

Գիրը ծծատետրին վրայ տպուած էր, եւ հիմա հայելիին մէջէն անդրադառնալով կ՚երեւար:

Ասկէ կը հետեւէր ինչ որ երկրաչափութեան մէջ համաչափական պատկեր կ՚անուանուի, այսինքն ծծատետրին վրայ վրայ խոտորնակի տպուած գիրը հայելիին մէջ շտկուելով իր բնական ուղղութեամբը կ՚երեւար, եւ Ժան Վալժան իր առջեւ կը տեսնէր Քոզէթին առջի օր առ Մարիուսի գրած նամակը:

Պարզ ու շանթարձակ բան մըն է այս:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ
ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լիւսի Արզումանեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Հրանտ Բամպակեան, Մի–լան, 300 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը չնորհակալու–թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները հանգուցեալ Մ. Քիւրքճեանի մահուան քառասունքին առթիւ.—

Քլերմոն–Ֆերանէն այրի Տիկ. Փափազ–եան, Մարսէյլէն Պ. Արզումանեան դըպ–րոցին 30ական ֆրանք Լիոնէն Ոմն Ազք.ին 50: Այրի Տիկ. Հ. Ալթունեանի մահուան քառասունքին առթիւ այրի Տիկ Զ. Քէօ–լէօեան, Տէր եւ Տիկ. Դանիէլեան եկեղե–ցիին 50ական: Պ. Տէր–Մանուկեան, իր զաւկին մկրտութեան առթիւ 50 եկեղե–ցիին եւ 50 դպրոցին: Տիկ. Քնար Թէր–զեան իր թոռան Օտէթի (Փարիզ) իրրեւ դեղագործ վկայուելուն առթիւ 50 եկե–ղեցիին եւ 20 «Յառաջ»ին: Պր. Պ. Պէ–ճիտեան իր աղջկան Շաքէի պսակին առ–թիւ 50ական եկեղեցիին, Ազք.ին եւ երգ–չախումբին: Այրի Տիկ. Ի. Օհաննէսեան իր աղջկան Աղաւնիի ամուսնութեան առ–թիւ 150ական եկեղեցիին, երգչախումբին եւ 100 Ազք.ին: Սէնթ Էթիէնէն Տիկ. Վանէսեան իր զաւեր Էթիէնի պսակին առթիւ 150ական եկեղեցիին եւ երգչա–խումբին եւ 30 Ազք.ին: Եկեղեցւոյ պայ–ծառութեան համար Պ. Քէլէկեան եւ Տիկ. Ռ. Սարգիսեան 50ական, Պ. Օ. Գապագ–ճեան 30, Պ. Հ. Կուրտիկեան 10: Խաղո–ղի օրհնութեան առթիւ Տիկ. Եաղուպեան 50: Պ. Կ. Քէլէկեան, Պր. Պ. Եսայեան, Ալիքսանեան եւ Տիկ. Բէքմէկեան 20ա–կան: Պ. Գարաօղլանեան 15: Տիկիններ Ղուկասեան, Ինէքճեան, Գալայճեան, Յարութիւնեան, Զալըքեան, Տէր–Գար–րիէլեան, Դերճակեան, Սաչեան, Յովհան–եան, Խաչատուրեան, Պ. Զալըքեան եւ Կուրտիկեան 10ական: Տիկիններ Շահ–պազեան եւ Տէր–Մխսքեան 5ական:

ՇԱՒՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Պանեէոյի լաւագոյն չրջանին մէջ, ծա–խու է բնակարան մը, բոլոր յարմարու–թիւններով:

Դիմել Պ. Լ. Տօնիկան
52, Rue Gustave Courbet, 92 - Bagneux
Tél. : 253-38-83

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղե–ցւոյ աւանդական մատաղօրհնութիւնը եւ ծօնախմբութիւնը կը կատարուի Սեպտ. 28ին, Կիրակի օր:

Մանրամասնութիւնները յայտրդուի:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տունը կամ աչխատանոցը աչխատող մեքանիսիէններ, փրեսէօռներ, ֆինիսէօր–ֆինիսէօզ, պութոնիէ Թերկանի վրայ: Մնայուն գործ:

Դիմել՝
LUXE-CONFECTION
106, Rue St. Maur, Paris (11e).

ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ» ՀԱՅՑ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Փարիզի համալսարանական ոստանի «Մարի Նուպար» Հայկ. Տունը կ'ընդուն–ուին այն հայ ուսանողները, որոնք ֆը–րանսայի գաւառներէն կամ արտասահմա–նէն կը դիմեն եւ կը ներկայացնեն հետեւ–եալ պայմանները.—

Ա.) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջ–նակարդ լրիւ ուսման (պաքալորէայի) կամ համապատասխան վկայականը:

Բ) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ փա–րիզի համալսարանի ճիւղերէն մէկուն կամ բարձրագոյն ուսման դպրոցի մը մէջ: Լիսէները կամ երկրորդական վար–ժարանները բարձրագոյն դպրոց չեն նը–կատուիր:

Գ) Հայկական Տան մէջ բնակողները կ'օգտուին ոստանի ուսանողական ճա–շէն, ժամն դինով: Հայ ուսանողական տունը ունի իր մատենադարան – ընթեր–ցասրահը, իր հաւաքոյթի սրահը, նա–խաճաչի սպասարկութիւնը եւ բնակու–թեան բոլոր արդիական պայմանները:

Դիմումները պէտք է կատարուին ու–սումնական տարեշրջանին սկիզբին, մին–չեւ Սեպտեմբերի վերջը: Դիմողներուն կը դրկուին ոստանի վարչութեան կողմէ տրուած հարցաթերթերը, որոնք պէտք է լեցուին, կցելով պահանջուած թուղթե–րը, եւ վերադարձուին մեզի:

Այս թուղթերն են.—

1) Ծննդեան վկայագիր (երկու օրինակ) ոստանի տնօրէնութեան.

2) Ցանախելի դպրոցին արձանագրու–թեան թուղթը:

3) Ուսանողի նախապէս յաճախած վար–ժարանին վկայագիրը:

4) Եթէ կարելի է ուսանողի ուսուցիչին կողմէ յանձնարարագիր մը:

5) Ցանձնառութեան թուղթ մը, որով ուսանողը կը յայտնէ թէ պիտի յարգէ ոստանին կանոնները:

6) Ուսանողին ծնողքին կամ պաշտպա–նին յանձնառութիւնը ոստանին ծախքը (ամսական վարձքը) վճարելու:

7) Ծննդեան վկայագիր:

8) Բժշկական վկայագիր:

9) Երեք հատ փոքրիկ լուսանկար:

10) Նամակի բաց պահարան մը, ուսա–նողի հասցէով եւ դրոշմաթուղթով:

Դիմումները պէտք է ուղղուին Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի կեդրոնական Ցանձնաժողովին:

Դիմումներու թղթածրարը Եւրոպայի կեդր. Ցանձնաժողովի երկու ներկայա–ցուցիչներէն եւ ոստանի վարչութեան մէկ ներկայացուցիչէն բաղկացած յանձ–նախումբի մը կողմէ քննուելէ յետոյ, թեկնածուներու ընդունելութիւնը կը կա–տարուի Սեպտեմբերի վերջը, այսինքն ուսումնական նոր տարուան սկիզբը: Այս թուականը անցնելէ յետոյ որեւէ դիմում–մի ընթացք չի կրնար տրուիլ:

Արտասահմանէն եկող ուսանողներուն մասնաւորապէս կը յանձնարարենք որ Փարիզ գալէն առաջ հմտութիւն ձեռք բերեն ֆրանսերէն լեզուի մէջ, որպէսզի դժուարութիւն չկրեն իրենց ուսման հե–տեւելու համար:

Դիման Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի կեդր. Ցանձնաժողովի
Հասցէ
U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75-Paris (16e)

Հ. Ց. Դ.

Լիոն.— Հ. Ց. Դ. «Վարանդեան» կո–միտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 8,30ին հին հաւաքատե–ղին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ կրօն. ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտա–րարէ թէ Մարսէյլի հայկական դասըն–թացքներու վերամուտի արձանագրու–թիւնները կը սկսին Սեպտ. 8ին, ամէն օր կէսօրէ առաջ ժամը 10–12, Բարեգոր–ծականի սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, Մարսէյլ:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հո–գաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ իր հովանաւորած հինդչաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի 11 Սեպտեմբեր հինդչաբ–թի օր, համայնքիս Հոգեւոր Հովիւ Նա–րեկ քահանայ կը կատարէ հին եւ նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները մինչեւ հինդչաբթի 18 Սեպտեմբեր:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցը կը վերա–բացուի հինդչաբթի Սեպտ. 18, Կուանտ Անսամպլի մէջ:

×

Լիոնի Հայ Ազգ. Վարչութեան կրթա–կան Մ ա ր մ ի ն ը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վար–ժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին հինդչաբթի Հոկտ. 2ին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեց–ւոյ հոգաբարձութեան հովանաւորած հինդչաբթի օրերու դպրոցը կը վերա–բացուի Սեպտ. 18ին, հինդչաբթի օր: Կը խնդրուի ծնողքներէ որ նոյն օրը առաջ–նորդեն իրենց զաւակները վարժարան:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի արձանագրութիւնները եւ դասաւանդու–թիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 2ին սկըս–եալ Հինդչաբթի օրերը ժամը 3ին Միու–թեան դրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ Մեթրօ Քաստէ:

×

ՇԱՒԻԼ

Հինդչաբթի օրուան դասընթացքները կը սկսին Սեպտ. 18ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մարտիրոս Փափազեան, բնիկ Եվէրէկ–ցի: Փնտռողը հօրեղբօր տղան՝ Քալան–դարեան: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝

SETRAG DJAMOUSSIAN
15, Rue Pierre Guys, Beaumont
13 - Marseille (12e)
Tél. : 48-81-95.

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան կեդր. Վարչական Ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 56րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 6 Դեկտ. 1969, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Միութեան կեդրոնական դրասենեակին մէջ, 109 Իսթ 40րդ փողոց, Նիւ Եորք, Ն. Ե.:

Եթէ օրինական մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիչեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իրրեւ երկրորդ հրաւէր Ընդհ. Ժողովի, որ պի–տի գումարուի Շաբաթ եւ Կիրակի, 13 եւ 14 Դեկտեմբեր 1969, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Առաջնորդարանի Կիլլապի կեդ–պէնկեան մշակութային կեդրոնին մէջ, 630 Սէէքընտ Էվընիւ, Ն. Ե. 10016:

Այն բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս Ժողովին, օրի–նական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն:

ՕՐԱԿԱՐԳ

1) Ընդհանուր Տեղեկագիր 1968 տարե–շրջանի
2) Ընդհ. Հաշուեքննութիւն 1968 տա–րեշրջանի:
3) Ընտրութիւն կեդր. Վարչ. Ժողովի իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը ա–ւարտած անդամներու տեղ:
4) Կանոնադրի բարեփոխութիւն:
5) Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:
6) Գնահատանքի բանաձեւեր:

Ի դիմաց կեդր. վարչ. Ժողովի
Աւետնապետ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Աւետնադպիր Բ. Ֆ. ԿՐԿՆԿԵԱՆ
Նիւ Եորք, 1 Օգոստ. 1969

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահան–դէսը Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարե–կան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՑՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԱԳՐԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU . 9

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bas

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalar

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆ.	Վեցամսեայ 50 ֆ.	
Արտասահման	Տար. 105 ֆ.	Հատը 0,50	LE NUMÉRO 0,50 F.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
17 SEPTEMBRE
1969

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11615 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.615

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՒՈՏ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Հայերէնի ուղղագրութեան ցաւոտ հարցը օրակարգի վրայ է դրուած դարձեալ : Ու այս անգամ նոյն ինքն հայրենիքի դրողներուն կողմէ :

Ցաւոտ չկան — եւ ինչո՞ւ չէ՝ խակտիկ ծախահարելի եւ չնորհաւորելի — երեւոյթ է Ռ. Իշխանեանի ծանօթ դրուքինը երեւանի Գրական թերթի Յուլիս 25ի թիւին մէջ, Յովհաննէս Թումանեան եւ հայերէնի ուղղագրութեան հարցերը խորագրով զոր հրատարակեցինք Յաւելի 19, 20 եւ 21 Օգոստոսի թիւերուն մէջ : Արատասխինը նաեւ Գահիրէի մեր պատասխանը Յուսաբերի խմբագրականը նոյն հարցին չուրջ (6 Սեպտ) :

Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը 1922 Մարտ 4ի դեկրետով խոր փոփոխութեան կ'ենթարկէր 1500 տարիէ ի վեր ամբողջ աշխարհի մէջ գործածած – ամէն մեռոպեան դասական սքանչելի ուղղագրութիւնը :

Ունէինք արդէն երկու բարբառներ, արեւելահայերէնն ու արեւմտահայերէնը : Տակառակ քերականական — հոլով, խոնարհում — որոշ տարբերութեանց, քիչ–շատ գրոց–բրոցներ սահմանին երկու կողմը շատ լաւ կը հասկնային զիրար, որովհետեւ նոյնն էր ուղղագրութիւնը, — դասական, դարաւոր, նուիրագործուած ուղղագրութիւնը :

«Հայ խոշորագոյն բանասէր» Մանուկ Աբեղեանն էր հեղինակը բոլշեւիկեան նոր ուղղագրութեան, որուն դէմ առաջին օրէն իսկ ծառացաւ սփիւռքի հայ մամուլը, որ 47 տարիէ ի վեր չէ դադրած ամէն առիթ քննադատելէ զայն, պահանջելով վերադարձ դէպի հին, աւանդական, դասական, իսկական ուղղագրութիւնը :

Բոլշեւիկեան ուղղագրութիւնը մենք կոչած ենք սխալագրութիւն : Ու ճիշդ է այս որակումը, որովհետեւ անիկա կը մերժէ մեր լեզուի օրէնքներուն դէմ եւ կ'աղաւաղէ զայն՝ երբեմն բառերը անհասկնալի դարձնելու աստիճան :

Խորհրդային Հայաստանի այդ օրերու կարիչները կարծեցին յեղափոխական գործ մը կատարել, առանց լուրջ, գիտական քննութեան ենթարկելու Մ. Աբեղեանի առաջարկած փոփոխութիւնները եւ զանոնք պարտադրեցին հայրենի ժողովուրդին :

Անոնք կարծես թէ ուզեցին ամէն կապ խզել անցեալին հետ, որ իրենց աչքին «ժողովուրդական» ու «հակայեղափոխական» էր : Նոր, կարմիր վարչակարգի համար անհրաժեշտ էր նոր գրականութիւն, ա– նոր դասակարգելու համար նոր սե – րունդը :

Ցաւատանալի իրողութիւն է, որ Խ. Հայաստանի Գործավարներու Խորհուրդը այդ ձայնի առաւելութեամբ ընդունած է նոր ուղղագրութիւնը : Չար բերաններ կ'ըսեն թէ այդ մէկ ձայնը կը պատկանէր Ստալինի դէմ մղուած վարչաճեւին տակ ընկճուած Բոլշեւիկեան դաժան վարչաճեւին տակ գտնուող հրեայ գործավարի մը . . . :

Բոլշեւիկեան դաժան վարչաճեւին տակ գտնուող հրեայ գործավարի մը . . . :

Բոլշեւիկեան ուղղագրութիւնը մենք կոչած ենք սխալագրութիւն : Ու ճիշդ է այս որակումը, որովհետեւ անիկա կը մերժէ մեր լեզուի օրէնքներուն դէմ եւ կ'աղաւաղէ զայն՝ երբեմն բառերը անհասկնալի դարձնելու աստիճան :

Խորհրդային Հայաստանի այդ օրերու կարիչները կարծեցին յեղափոխական գործ մը կատարել, առանց լուրջ, գիտական քննութեան ենթարկելու Մ. Աբեղեանի առաջարկած փոփոխութիւնները եւ զանոնք պարտադրեցին հայրենի ժողովուրդին :

Անոնք կարծես թէ ուզեցին ամէն կապ խզել անցեալին հետ, որ իրենց աչքին «ժողովուրդական» ու «հակայեղափոխական» էր : Նոր, կարմիր վարչակարգի համար անհրաժեշտ էր նոր գրականութիւն, ա– նոր դասակարգելու համար նոր սե – րունդը :

Ցաւատանալի իրողութիւն է, որ Խ. Հայաստանի Գործավարներու Խորհուրդը այդ ձայնի առաւելութեամբ ընդունած է նոր ուղղագրութիւնը : Չար բերաններ կ'ըսեն թէ այդ մէկ ձայնը կը պատկանէր

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Ուղեվարներու ներկայացուցիչները երկար տեսակցութիւն մը ունեցան եւ բանակցութիւնները չարունակեցին երկար – թուղթի տնօրէնութեան հետ : Վերջին տեղեկութիւններուն համաձայն, տնօրէ – նութիւնը, ըստ ուղեվարներու ներկայա – ցուցիչներու յայտարարութեան, «դրա – կան նոր առաջարկներ» կատարած է, ո– րոնք քննութեան պիտի առնուին ուղե – վարներուն կողմէ : Ցամենայն դէպս, դեռ մինչեւ երեքշաբթի գործադուլը վերջ չէր դտած : Միայն փոքր թիւով երկաթու – ղիներ (20 առ հարիւր համեմատութեամբ) բանեցան մեծ ղիծերու եւ արուարձան– ներու միջեւ, ըստ սովորութեան :

Զգաճիզ մթնոլորտ ստեղծուած է նաեւ հանրային սպասարկութեանց այլ կեդ – րոններու մէջ : Էր. Ա. Թ. Փէ.ի (մեթրօ, հանրակառք) պաշտօնեաներու սենտիքան տեսակցութիւն մը պիտի ունենար մեթ– րոյի եւ հանրակառքի տնօրէնութեան

լուխ չծռել կատարուած իրողութեան առ– ջեւ :

Մեր ընթերցողները Ռ. Իշխանեանի դրութենէն տեղեկացան, որ բոլշեւիկեան սխալագրութեան դէմ առաջին բողոքողն էր եղած ամենայն Հայոց բանաստեղծ Յովհաննէս Թումանեան, որ Հայաստանի Լուսժողկոմատի (Լուսաւորութեան ժո – ղովրդական գործավարութիւն) Մարտ 4ի ծանօթ «դեկրետ»էն քանի մը ամիս վերջ, 1922 Մայիս 29ին հրապարակ կ'իջնէր բո– ղոքելու համար Մ. Աբեղեանի առաջար– կին «առանց քննութեան» ընդունուելուն դէմ, պահանջելով «ուղղել Թոյլ արուած սխալը, խնդիրը համարել բաց եւ դնել քննութեան» : Իր կարծիքով, վերջնական որոշում տալէ առաջ անհրաժեշտ էր հաշ– ուի առնել ո՛չ միայն Հայաստանի, այլեւ «մանաւանդ» սփիւռքի հայ դրողներու, բանաստեղծներու, մանկավարժներու եւ հրատարակիչներու կարծիքները :

Թումանեան կարեւոր կը նկատէր ըս – փիւռքի ներկայացուցիչներու մասնակ – ցութիւնը, ինչպէս կը չեշտէ Ռ. Իշխան – եան : Այլապէս «բանաստեղծը կանխատե– սում էր դժգոհութիւն ու պառակտում» : Սակայն Երեւանի մէջ ո՞վ կը մտածէր հարցնել արտասահմանի Հայութեան կարծիքը :

Դժբախտաբար օրուան թթու համայ – նավար վարիչները ուշադրութիւն չեն ըն– ծայած մեծ բանաստեղծի կարծիքին ու «հեռատես նախազգուշացման» : Հետե – ւանքն եղաւ ա՛յն, որ «ուղղագրական պատնէշ ստեղծուեց բազմադարեան հայ դրականութեան եւ մեր ժամանակների դրականութեան միջեւ : . . Պառակտուեց մայր երկրի եւ սփիւռքի ուղղագրական միասնութիւնը, քանի որ վերջինս չա – րունակեց գրել դասական ուղղագրու – թեամբ» :

Փոխանակ պարզուելու աւելի բարդա – ցաւ ուղղագրութեան հարցը : «Ոչ ոք չի կարող պնդել, որ նոր ուղղագրութիւնը աւելի հեշտ է սովորել, քան դասականը (աւելի շատ հակառակն է դիտուում)» :

Դասական ուղղագրութիւնը «կամուրջ» էր մայր հայրենիքի եւ սփիւռքի դրա – կանութիւններուն միջեւ :

Հայաստանի 1922ի կարմիր վարիչները քանդեցին այդ կամուրջները :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

հետ : Մինչ այդ, արդէն, մեթրոյի կարգ մը գիծեր չբանեցան եւ վախ կայ, որ չարժումը տարածուի : Երկաթուղիէն եաք՝ հանրային փոխադրութեան միւս երկու միջոցները եւս կրնան մաս կազմել ծաւալ առացող գործադուլի չարժումին :

Թղթատարութեան (Փէ. Թէ. Թէ) պաշտօնէութիւնը, իր կարգին, որոշած է «խանգարումներ» ստեղծել իր աշխատանքին մէջ Սեպտեմբեր 29էն մինչեւ Հոկտեմբեր 4 : Աւելին՝ որոշած են ընդհանուր ու ամբողջական գործադուլ մը Հոկտեմբեր 2ի համար :

Կազի եւ էլեկտրականութեան դաշնակցութիւնները եւս միտքերու փոխանակութիւն մը պիտի կատարեն այս օրերուն՝ որոշելու համար իրենց պահանջներն ու ձեռք առնելիք միջոցները :

«Գաւառը» եւս կը չարժի : Լիոնի մէջ հինգ հազար վաճառականներ ցոյց մը կատարեցին քաղաքապետարանին առջեւ, ուր տեղի ունեցան բախումներ ցուցարարներուն եւ ոստիկանութեան միջեւ : Երեք հոգի վիրաւորուած է : Փարիզի մէջ, վաճառականներու փոքր «բոման – տօ» մը քանի մը ժամուան համար «դրա– ւեց» Ազգային Ապահովագրութեան դրա– սենեակը էֆոուելի մօտ : Փոքր տարողու – թեամբ ցոյցեր կատարուած են նոյնպէս Արասի, Պորտոյի եւ Նիսի մէջ :

Սէ. Ժէ. Թէ.ի ընդհանուր քարտուղարը՝ Ժ. Սէկիի, 24 ժամուան մէջ երեք յայտարարութիւններ ըրաւ՝ խիստ կերպով քննադատելով կառավարութեան վարած քաղաքականութիւնը ընկերային դետնի վրայ : Կարդ մը չրջանակներ, նկատի ունենալով Սէկիի ճառերուն բնոյթը եւ արտասանած խօսքերը, յայտարարութիւն – ները նկատեցին մարտահրաւէր մը՝ ուղղուած իշխանութեանց :

Իրաց այս կացութեան մէջ է, որ Ազգ. Ժողովը բացառիկ նիստ ունէր լսելու համար կառավարութեան քաղաքականութեան ծրագիրը : Հաւանական է, որ զայն վաւերացնեն մեծամասնութեամբ :

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԸ

Եւրոպայի Հասարակաց Շուկայի Ար – տաքին նախարարները Պրիւսէլի մէջ համաձայնեցան խորհրդաժողովի հրաւիրել հասարակապետութեան նախագահներն ու վարչապետները Նոյեմբեր 17 – 18ին, Լահէ :

Խորհրդաժողովէն առաջ երկու հանդի – պումներ տեղի պիտի ունենան, առաջինը Լիւքսէնպուրկի մէջ, Հոկտեմբեր 17– 18ին, երկրորդը՝ Պրիւսէլի մէջ, Նոյեմ – բեր 9–10ին :

×

Նիւ Եորքի մէջ երեքշաբթի առաւօտ բացումը կատարուեցաւ ՄԱԿի 24րդ ընդ– հանուր ժողովին : Ու Թան նախագէս մա– մուլի ասուլիս մը տուած էր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Թրիֆոլիի ձայնասփիւռը հանրութեան ներկայացուց «յեղափոխական խորհուր – դին նախագահը»՝ զնդապետ Մուամմէր Էլ–Քաատաֆի : Ջինուորականը 27 տարե – կան է եւ սպայակոյտի պետն է Լիբիոյ բանակին : Երկրին նոր քաղաքականու – թիւնը պիտի ըլլայ, համաձայն Թրիփոլիի ձայնասփիւռին մէկ հաղորդումին, յարգել ՄԱԿի Ուխտագրին տրամադրու – թիւնները, ինչպէս նաեւ միջազգային յանձնառութիւնները : Միեւնոյն առեն բոլորանուէր ճիգով զօրավիդ կանգնիլ ա– րաբական դատին, յատկապէս Պաղեստի– նի խնդրին : Պիտի գործադրուի ընկերվարական ծրագիր մը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅի սինակոկին մէջ ծանուած է հրէական նոր տարին : Երկու հազար Հրեաներ ներկայ գտնուած են կրօնական արարողութեան :

ՍԻՑԼԱՆի մէջ պատերազմական վիճակ հռչակուեցաւ՝ քարիւղի ճարտարարուեստի բանուորներն ու էլեկտրական հաս – տատութեանց պաշտօնեաները գործադու– լի դիմած ըլլալով : Բանակը պատրաստ է դիմագրաւելու հաւանական միջադէպերը :

ԱԹԼԷԻԻ մէջ սկսան Եւրոպայի մարզախաղերու ախոյենական մրցումները, ո– րոնք պիտի տեւեն մինչեւ Սեպտեմբեր 21 : Երեսուն աղգերու պատկանող հազարի մօտ երկու սեռէ մարզիկներ կը մասնակցին մարզախաղերուն : Ֆրանսական խում– բին «յոյսերն» են՝ Վատու, Նալէ, Փանի եւ Վիլէն վազքի եւ ցատկի մէջ, իսկ ի– գական սեռէն՝ Քոլէթ Պէսոն եւ Նիքոլ Տիւքլօ, վազքի մէջ :

ՋՈՆԿՈՒԼՏԱՔի (Թուրքիա) ածխահան– քերուն մէջ պայթում մը պատահեցաւ, որու հետեւանքով 15 Թուրք բանուորներ մեռան եւ 12 բանուորներ ալ ծանրապէս վիրաւորուեցան :

ՓԷՇՏԱ լոյս տեսնող ուսանողական ամ– սաթերթի մը համաձայն, Հունգարիոյ մայրաքաղաքին համալսարանին մէջ երե– ւան հանուած է «Մայոական»ներու խմբակ մը, որ դրօշակիրը զարձած էր Ջինացի– ներու տեսակէտներուն :

ՓՐԱԿԱՑի մէջ անակնկալօրէն մեռած է Ռումանիոյ փոխ–վարչապետը՝ Տիմիթրի Փեթրեսքու, 67 տարեկան : Ձաչական էր սթալինեան չրջանի բռնութիւնները՝ են – թարկուելով հալածանքի :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ փոքրաթիւ ուժերը մեկ – նեցան Անկիւլայէն : Լոնտոն, կղզին մէջ տեղի ունեցող խառնակութիւններուն վերջ տալու նպատակով, զինուորական ուժեր ուղարկած էր կղզի Մարտ 19ին :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴը դատապարտեց Իսրայէլը՝ երուսաղէմի Ալ–Աքսա մզկիթին հրկիզման համար : Ֆրանսա ձեռնպահ մնաց :

ՈՒԱՇԻՆԿԹՈՆէն կը հաղորդեն, թէ աւելի քան հաւանական է, որ մարդը առաջին անգամ ըլլալով իր ոտքը դնէ Լուսնի վրայ 1980էն 1990ի միջեւ : Ամերիկացիք այդ ուղղութեամբ նախապատրաստութիւններ կը տեսնեն :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Վիէթնամի փոխ–նախագահը՝ Քաօ Քի, Սայկոնի մէջ յայտարարեց, թէ 45·000 ամերիկացի զինուորներ եւս պիտի մեկնին երկրէն մինչեւ Նոյեմբերի վերջ : Այս յայտարարութիւնը զժգոհ ձգած է ամերիկեան պետական չրջանակները : Արդարեւ ցարդ Նիքսըն ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրաւ : Կը թուի, թէ Քաօ Քի ստապարած է «զաղտնիք»ը երեւան հանել : Միւս կողմէ, Սայկոնի ամերիկեան զինուորական չրջանակները ճշդեցին, թէ Սեպտեմբեր 11ի հաչուով, Հարաւային Վիէթնամի մէջ զինուորական գործողութիւններու մասնակցող ամե – րիկեան բանակը ունի 508·000 զինուոր :

ՆԱՍՐ պիտի չայցելէ Խորհ. Միութիւն, յայտարարեց Մ. Ֆայէք, որ պետական բարձրաստիճան դէմք մըն է Եգիպտոսի մէջ :

ՊԵԼԿՐԱՏԷն կը հաղորդեն, թէ Թիթօ ի մօտոյ հանդիպում մը պիտի ունենայ Ռումանիոյ վարչապետին հետ՝ միտքերու փոխանակութեան համար :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ հաւանական է, որ տեղի ունենան քաղաքական դատեր : Այս եննդրութիւնը կը հիմնուի խորհրդարանական համայնավար դեկավարի մը՝ Վասիլ Պիլաքի մէկ դրութեան վրայ, որ լոյս տեսած է Ռիւտ Փրաւոյի Սեպտ. 4ի թիւին մէջ :

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՈՒԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ՀՌՈՄ

Երկիրներէ, քաղաքներէ ու ժողովուրդներէ այցելուին փոխանցուած ապաւորութիւնները՝ յարաբերական են միշտ:

Այցելուին պատրաստուածութիւնը եւ հետաքրքրութիւնները հիմնական դեր ունին: Ի՞նչ «խնդրանք»ով է որ կը շրջի, — ի՞նչ կը փնտռէ, ի՞նչ կ'ուզէ գտնել, զգալի ո՛ւր եւ ի՛նչ բանի կը մղէ զինք՝ իր խառնուածքը:

Տեսակի եւ որակի հարց մը կայ հետեւաբար, ու նոր աշխարհներէ եւ ոստաններէ մեր տպաւորութիւնները նոյնը չեն կրնար ըլլալ... Որոնումի եւ ընկալչութեան խնդիր մը՝ որ մեզ կը մղէ առնելու ինչ որ կ'ուզենք եւ կրնանք:

Իմ երրորդ այցս է Հռոմ ու առաջին էջքս՝ վէնեատիկ: — Եթէ վերջինէն կըրցայ դէթ ընդհանուր գաղափար մը ունենալ առաջին իսկ այցելութեամբ, Հռոմ — մէն դրեթէ ոչինչ տեսած ըլլալու տպաւորութիւնը ունիմ:

Հինգ կամ տասը օր ոստոստե՛լ աւելի — բակներու մէջ, կամ թուղթի ակնարկով մը տեսնել դարերու մնացորդացը, — իրաւունք չի տար տպաւորութիւններ տալու թուղթին: Կը կարծեմ, թէ ամիսնե — րու կը կարօտի Հռոմ — Վատիկանի ճանաչումը՝ իբրեւ տեսարժան վայրերով ու պատմական յիշատակարաններով հարուստ ոստանի, ուր ճարտարապետու — թիւնը, քանդակը եւ գարերէն ու աւե — րակներէն ճառագայթող մարդկային հանճարը կ'ընկճէ քեզ:

Թանգարանային հրաշակերտներ առհասարակ կը յուղնեցնեն մեզ. այնքա՜ն մօտ են իրարու եւ խճողուած՝ որ, մէկէն միւսը, կեդրոնանալու մտային ճիգը կը սպառէ քեզ: — Ցունաստանի, Եգիպտո — սի, Ֆրանսայի եւ այլ երկիրներու մէջ՝ այդ փորձառութիւնը չատ սուղ արժած է ինծի: Գլխու պտոյտ կ'ունենաս, ջիղերդ կը պրկուին, ծունկերդ կը կթոտին եւ ... կը փախչիս:

Հռոմի « թանգարանները » բացօթեայ են. ցրուած են ոստանի կեդրոններուն եւ արուարձաններու մէջ, իրարմէ հեռու: Հինը եւ հնագոյնը՝ տեղաւորուած են նորին ու նորագոյնին մէջ: Քաղաքակրթութիւնը ինքզինք ներդաշնակած է պատմութեան հետ, առանց խանգարելու իր թէ ուրիշին առանձնայատուկ ինքնութիւնը, նկարագիրը եւ դեղեցկութիւնը: Հին Հռոմէականը, Հելլենականը, իտալականն ու « ներդաղթած » եգիպտականը՝ ոճերու մոզայիք մը ստեղծած են քաղաքին մէջ եւ քաղաքէն հեռու: Կ'ընկճուիս, բայց չես յոգնիր: Մարաւ մըն է, որ կը վերանորոգուի ժամերուն եւ օրերուն հետ:

Այնքա՜ն ճոխ ու հարուստ են, սակայն, այնքա՜ն չատ ու բազմատեսակ, որ այցելուի մը համար ակնթարթային վայելումի մը համար ակնկալելիին վայելքներու կշիռ միայն կրնան ունենալ, եւ ոչ՝ սիրական, խոր ու մնայուն տպաւորութիւններու: — Հաղիւ հեռացած՝ քեզի կը մնայ տեսած ըլլալու փաստը միայն, եւ երբեք վերապրելու էական տուեալները...

Ցաջորդական վեց օրերու հեւքով մը, դրեթէ կը սուրանք մէկ հրապարակէն միւսը, — մէկ աւերակէն միւս կամարը, մէկ կամուրջէն միւս պալատը, մէկ տաճարէն միւս եկեղեցին, մէկ քանդակէն միւս արձանը, մէկ աղբիւրէն միւս պարտէզը...

Բոլո՛րն ալ ձեռակերտներ մարդկային հանճարի, նիւթեզէն կառոյցները հեթանոսական թէ քրիստոնէական դարերու կիրքերուն, անկրկնելի երկունքներու, մտաւոր թէ ձեռական տեղծագործութեանց՝ որոնք անդամ մը եւս Մարդուն աստուածային կարողութեանց չօշափելի վկայութիւնները կը թուին ըլլալ:

Օգանաւակայանէն դէպի պանդոկ ճամբուն վրայ իսկ, տեսողութեանդ կը խուժէ, առաջին առթիւ, Քոլիսէումը՝ հսկայ ամփիթատրոն — կրկէսը, որուն համար Սթանտալ դրած է. «աշխարհի մէջ չկայ աւելի հրաշալի կառոյց մը՝ քան այս յիշատակարանը», որուն չինութիւնը աւարտած է Քրիստոսէ առաջ 80 թուականին, վեսպասիան կայսեր զաւկին՝ Թիթուսի օրով:

Հաղիւ չունչ առած հիւրընկալ օթեւանի մեր սենեակին մէջ, հոն ենք արդէն:

Քառայարկ, հոյաշէն կերտուածք մը՝ որուն չինութեան համար 100·000 խորհնարդ մեթր տիրերեան քար եւ 300 թոն երկաթ է գործածուած. 57 մեթր բարձրութեամբ. առաջին երեք յարկերը՝ սիւնազարդ — կամարակապ բացուածքներով, իսկ չորրորդը՝ որմնաչէն, փոքր լուսամուտներով: Կորնթական ոճի նմոյշ մը:

Համաճայն իրենց ընկերային դասակարգումին՝ Քոլիսէումի ներքին բաժանումներուն վրայ տեղ կը գրաւէին կրկէսային մրցանքներու հանդիսատես հը — րաւիրեալներ եւ ժողովուրդը: — Հռոմի ազնուականութիւնը՝ առաջին հարկայ պատչուամին վրայ, խաղաճացիները՝ երկրորդ, իսկ ռամիկները՝ երրորդ:

Մասնաւոր օթեակներու մէջ, արիւնալի մարանչումներուն կը հետեւէին կայսրը, ծերակուտականներ եւ հիւպատոսներ: Կրկէսի բուն բոլորակը, կեդրոնը, փայտաչէն է եղած, ծածկուած՝ աւազով: Սատրերկրեայ անցքերը ու դէպի կրկէս բացուող ելքի դուռները՝ փայտաչէն եւ երկաթեայ:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԷՋԵՐԷՆ

ՋԱՐՄԱՆԱՀՐԱՇ ԲԺԻՇԿԸ

Կալկաթայի « Ազգասէր » հանդէսին (1845–1852) 1846 Մարտ 21ի թիւին մէջ «Ազգային նշխար, բժիշկ Գէորգ Երեւանցի» խորագրով յօդուած մը կայ, ուր կը նկարագրուի զարմանահրաշ վիրաբուժական գործողութիւն մը: Երեւանի մէջ թուքի ծառէն վար իյնալով, աղջիկ մը աղդոսկրի ծանր կոտրուածք մը կ'ունենայ. «Ոտիկն սահեցաւ ի բարձրոյ ոտնի, որով խորտակեցաւ ոլորն բարձու նորա, եւ չնչեր արդեօք զվերջին իւր, եթէ չէր զգոճամիտ բժիշկին հասեալ իսկոյն յօգնութիւն»: Բժիշկը անմիջապէս կը սպան-

Ա.անդութիւնը կ'ըսէ, թէ հազարաւոր քրիստոնեաներ մարտիրոսացած են հոս. թէեւ պատմականօրէն հաստատուած իրողութիւն մը չի նկատուիր պնդումը:

Քրիստոսէ առաջ 325 թուականին, Կոստանդիանոսի, ապա նաեւ Օնորիուսի օրով մենամարտները կ'արգիլուին. իսկ 526էն առաջ, բարբարոսական արշաւանքներու եւ երկրաշարժներու հետեւանքով կ'աւերուի, մասամբ, Քոլիսէումը:

1740ին, Պենետեթթօ ԺԴ. պապը սբբ — բազան վայր կը հռչակէ վիթխարի շինութիւնը՝ ուր տեղի կ'ունենան կրօնական եւ հոգեշունչ հանդիսութիւններ: 1893էն առաջ, իտալական կառավարութիւնը կ'ը — նէ անհրաժեշտ նորոգութիւններ, որոնք պարբերաբար կը չարունակուին մինչեւ մեր օրերը:

Զբօսաշրջիկներու ընկերացող տարեց ու երիտասարդ ուղեկիցներ՝ պատմական տեղեկութիւններու հեղեղ կը ստեղծեն... Մեզի կը թուի, սակայն, որ քիչ հաւատացած պիտի ըլլան ամէն անուն, թիւական եւ անցուդարձ, ու պիտի մնայ ա՛յն միայն՝ որ մարդկային տաղանդը եւ արուեստը դրած են հողին, քարերուն, երկաթներուն ու աւերակեալ ամփիթատրոնին վրայ. վեհաշուք կեցուածքը կառոյցին, ճարտարապետութեամբ մարմին ստացած երեւակայութիւնը հեթանոսական դարերու Մարդուն, որ կ'ուզէ պատգամել, կարծես, թէ հիմնականը չնչող ու ապրող էակը չէ, այլ անոր գործը, անչնչօրէն յաւիտենական ու մշտաբար — բառ:

Կը նայիս քարերուն, սիւներուն, կամարներուն, զարերու աւերով քանդուած որմերուն, եւ կ'ուննենաս անդիմադրելի, անվանելի այն զգացումը՝ թէ ճշմարիտ կեանքը պէտք է միշտ փնտռել ուրիշներէ մեզի կտակուած վաստակին ու մեզմէ ուրիշներու փոխանցելի իրագործումներու մէջ: — Մենք, ապրողներս, ամենաչո՛ր կցման օղակներ միայն կրնանք ըլլալ... Մնացեալը՝ անոտիք է եւ պատրանք:

ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

նէ իր չունը, կ'առնէ անոր ազդոսկրը, եւ կը դնէ աղջկան կոտրուած ոսկորին տեղը, որմէ ետք կը կապէ վէրքը: (Վաճապարեալ առ զկոյսն ի տուն իւր եւ խնդրոյն սատակեալ զչունն զվէրս սիրելի՝ առ զոսկրն բարձու նորա եւ զեռեղացեալ ընդ ոսկեր բարձու անկելոյն, կարեաց, եդ ապեղանին ի վերայ կապեաց եւ այնպէս թող անսուաղ զաւուրս երից»):

Ցօդուածին հեղինակը կը վկայէ, որ ինը տարի ետք, երբ հանդիպած է երեք երախաներու մայր զարձած այդ կնոջ, ան բոլորովին առողջ էր:

Հակառակիչ եւ վիրաբուժութեան ամէնէն տարբական յարմարութիւններէ զուրկ պայմաններու մէջ կատարուած այս վիրաբոյժութիւնը Երեւանի մէջ իրապէս ապշեցուցիչ երեւոյթ է:

Համաշխարհային բժշկութեան պատմութեան մէջ ասիկա ոսկրափլաստիկ վիրահատութեան առաջին դէպքն է, մանաւանդ աղդոսկրի, որ մեծ ոսկոր մըն է: Հին Հնդիկները, իսկ յետոյ նաեւ Ցոյները եւ Արաբները, կը գտնային միայն քթափլաստիկ փոքր վիրահատութիւններով:

Ինչ կը վերաբերի նոր շրջանին, 1834-1840ին է միայն որ բժիշկներ Հայկն եւ Ֆլուրանսը զբաղեցան ասով, որ, սակայն, անյաջող անցաւ: 1858ին Ֆրանացի բժիշկ Օլիէ նորէն դիմեց վիրահատութեան մինչոցին՝ բժշկութեաց պատմութեան մէջ իր անունին կապելով ոսկրափլաստիկ առաջնութիւնը: Ցետագային Ամերիկան կատարելագործեց այդ մեթոտը՝ կենդանիին ոսկորին անվնաս պատուաստում կատարելով վերնոսկորին հետ միասին: 80ական թուականներուն արմատացաւ այս մեթոտը բժշկութեան մէջ: Մինչդեռ կը պարզուի, որ համաշխարհային բժշկ. մտքին այդ մեծ յաթթանակը, որ իր ժամանակին համարեա էր այսօրուան սիրտի պատուաստումներուն, տեղի ունեցած է Երեւանի մէջ, համեստ հայ բժիշկի մը կողմէ:

Հայ բժշկութեան հմուտ մասնագէտ Վահրամ Թորգոմեան, որ անցեալ դարու վերջերուն Փարիզի ազգային ակադեմիային մէջ դասախօսութիւններ կը կատարէր հայ բժշկութեան պատմութեան վերաբերեալ, բնականաբար, նկատեց բժիշկ Գէորգի այս սխրագործութիւնը, որ հեթերոփլաստիկի դարէն մօտ 80 տարի, իսկ բժիշկներ Հայկէի ու Ֆլուրանսի երեք չորս փորձերէն 20–25 տարի առաջ փայլուն կերպով կատարեց կենդանի աղդոսկրին պատուաստատեմ մարդուն մարմնին վրայ: «Ո՞վ էր այս Գէորգ Երեւանցի բժիշկը, ո՞ւր ուսած էր ան բժշկութիւնը, ի՞նչ եղած է...», տարակուսանքով կը հարցնէր Վ. Թորգոմեան (Հանդէս Ամսօրեայ», Վիէննա, 1913 թիւ 5):

Անցեալ դարու 20-30ական թուականներուն վարակիչ հիւանդութիւնները կը չարունակուէին Արեւելահայաստանի մէջ, որ դեռ նոր դրաւուած էր Ռուսերուն կողմէ: Ասոր դէմ պայքարելու համար ա-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ ՝

ԲԱՆԱԿԸ ԲՈՆԱԽՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Սենեակին պատուհանը բաց թողած էին եւ եթէ ցած ձայնով չխօսէին, հաւանօրէն իրենց խօսքերը պիտի հասնէին մինչեւ երկու դաւադիրներուն:

— *Առտուած մեզի հետ, կրկնեց Բաչիա կամաց մը իր ընկերոջ, այսքան յաջողութիւն երբեք չէինք կրնար երեւակայել... Նիազին ու Սալիհան, երկուքը քով քովի, այսպէս մեր ձեռքին տակ...*

— *Միւսները ինչո՞ւ մէջտեղ չկան, մրմռաց Հասան:*

— *Ի՞նչ կարեւորութիւն ունին անոնք, պլխաւորները հոս են ու այս բաւական է մեզի... բայց ժամանակ չկորսնցնենք. օ՛ն, հրացանդ չակէ:*

Այս ըսելով Բաչիա իր հրացանը ուղղած էր դէպի պատուհանը:

— *Ես Նիազին նշան կ'առնեմ, որպէսզի երդումս կատարեմ, իսկ դուն նայէ որ Սալիհան չվրիպեցնես...*

— *Ինչո՞ւ համար...*

— *Մէթէ չէ՞ք տեսներ, պատասխանեց պատանին, դեռին տարածուած երկու Ալպանացիներուն մարմինները ցոյց տալով:*

— *Վատահ եղիր, պատասխանեց միւսը, մէթէ ալպանացի հրացանակիրներու տասնապետի մը գնդակը կրնա՞յ վրիպիլ ... չե՞ս դիտեր որ...*

Խօսքը չկրցաւ աւարտել: Ցանկարծ եւեւէ եաեւ, ռեվոլվէրի երկու պայթիւն լսուեցաւ ու Բաչիա եւ իր ընկերը դեռին տապալեցան ահռելի աղաղակ մը արձակելով: Միեւնոյն տուն Նիազի եւ Սալիհա պատուհանին քով վազեցին այդ պայթիւնին անակնկալ ձայնէն խռոված:

Ծառերու առաջին չարքին վրայ նշմարեցին դեռին փռուած երկու մարմինները եւ անոնց մէջտեղ կանգնած պատանի մը որուն դաղտնի ձեռքին մէջ ռեվոլվէր մը կար:

— *Բայց մեր Հասանն է, գոչեց Սալիհա հանըմ իր քովինին, ի՞նչ կայ, ի՞նչ եղաւ...*

Ցետոյ ձայնը բարձրացնելով.

— *Հասա՛ն, Հասա՛ն, պոռաց:*

Պատանին ոստումով մը պատուհանին քով եկաւ:

— *Դո՞ւն էիր ռեվոլվէրը պարպողը, հարցուց Սալիհա:*

— *Ի՛նչ, դոչեց Սալիհա, դո՞ւն սպան — նեցիր զիրենք...*

— *Այո, որովհետեւ եթէ ես զիրենք չսպաննէի՝ անոնք ձեզի պիտի սպաննէին:*

Նոյն միջոցին արդէն ագարակին մէջ ամէն մարդ պայթիւնի ձայնէն արթնցած վազեր եկեր էին:

Մէկ քանի հոգի փութացին Ալպանացիներուն քով եւ տեսան որ մին արդէն մեռած էր, բայց միւսը տակաւին կը չնչէր:

Ագարակին մարդերէն մէկը որ Ալպանացի մըն էր, ճանչցաւ մեռնողը:

— *Հասան աղան է, ըսաւ, Սուլթանին հրացանակիրներուն նախկին տասնապետը...*

Սալիհա հանըմ իսկոյն ներս փոխադրել տուաւ միւսը, որ տակաւին կը չնչէր եւ փութաց պէտք եղած խնամքները տալ իրեն:

Երբ քիչ մը իրարանցումը հանդարտեցաւ, Սալիհա եւ իր ընկերները ուղեցին մանրամասնօրէն հարցուփորձել պատանի Հասանը, որ տակաւին լաւ մը չէր բացատրած իր գործած արարքին չարժառիթները:

Հասան պատմեց թէ ինչպէս այդ երկու Ալպանացիներուն հանդիպած էր առաջին անդամ ճաշարանին մէջ եւ յետոյ գանգատեցած էր որ դէպի ագարակը կ'ուղղուէին:

Իրենց դղուշաւոր ընթացքը եւ դիչերը ուշ աաեն դէպի ագարակը դալերնին՝ պատանիին մտքին մէջ կասկածներ յառաջացած էին, մանաւանդ որ առաջին անդամ դանոնք տեսած մէջոցին ալ նախադգացում մը ունեցած էր թէ այդ մարդիկը դէշ դիտաւորութիւն մը ունէին եւ սկսած էր ծածկաբար զիրենք հետեւիլ: Ագարակին մօտերը երբ ծառերու ետեւէն սողալով յառաջացան եւ մացառներու եաեւէն սողալով մօտենալ երկու մարդերուն, որոնց մէկ քանի կտկտուր խօսքերը, որոնց մինչեւ իր ականջին հասած էին, բոլորովին հաստատած էին իր կասկածները:

Վերջապէս հասած էին քնակարանին դիմաց: Պատանին միտքը դրած էր նախ կոյն իմաց տալ ագարակի մարդոց սպառնացող վտանգը: Բայց ահա յանկարծ բաց պատուհանին առջեւ, լամպարի լոյսին տակ երեւցած էին Նիազի պէյ եւ Սալիհա հանըմը: Երկու դաւադիրներուն իրենց հրացանները ուղղած էին...

*Պատանի Հասան տեսած էր որ բոպէ մը կարելի չէր կորսնցնել եւ իր պատանեկան դիրքին մէջ ուրիչ բան չունէր ընելիք, քան թէ այդ մարդուն մէջ ունեցած էր թէ այդ մարդկութիւն մը ունէին եւ զիրենք դէշ դիտաւորութիւն մը ունէին եւ սկսած էր ծածկաբար զիրենք հետեւիլ: Ագարակին մօտերը երբ ծառերու ետեւէն սողալով յառաջացան եւ մացառներու եաեւէն սողալով սողալ եւ մացառներու եա

առաջին առթիւ հարկ էին բժիշկներ, որոնք դեռ հատուկէնտ էին, այն ալ՝ զինուորական ծառայութեան մէջ:

Այս պայմաններուն մէջ, հիւանդները բուժելու հոգը, բնականաբար, կ՚ինյնար ինքնուս բժիշկներուն վրայ, որոնց մասին Ի. Շոփէն Երեւանի մարզի նկարագրութեան նուիրուած իր աշխատութեան մէջ կը գրէ. «Հոս, ինչպէս նաեւ ամբողջ Արեւելքի մէջ, անոնք (դալլաքները) շարլաղաններ են: Մարզիկ մէջ անոնց թիւը կը հասնէր 239ի... Անոնք կը սափրեն աղամարդոց գլուխները, կը զբաղին արիւն քաշելով եւ իրենց տրամադրութեան տակ ունին շատ տղրուկներ»: Սակայն Ի. Շոփէն հիացումով կը խօսի Երեւանի ինքնուս բժիշկներէն մէկուն մասին. «Երեւանի քաղաքային բժիշկ Գէորգ Տէր-Կարապետովը, առանց բժշկական տեսական կրթութիւն ունենալու, ձեռք ձգած է մեծ փորձառութիւն Հայաստանի մէջ տարածուած հիւանդութիւնները բուժելու մարզիկ մէջ, եւ յաջող բուժումներու շնորհիւ կը վայելէ Երեւան գտնուող ռուս աստիճանաւորներուն երախտագիտութիւնը»:

«Ազդարար», յիշատակելով բժիշկ Գէորգի վիրաբուժական մեծ շնորհքը, նոյնպէս կը գրէ, որ ան 1828–30ին ծանօթ դարձաւ Երեւանի մէջ տարածուած ժանտախտի համաճարակին դէմ պայքարելու ժամանակ, որուն համար արժանացաւ ցարին գանազան պարգեւներուն:

Երջանիկ պատահականութեամբ բժ. Գ. Տէր-Կարապետեանի կեանքին եւ գործին վերաբերեալ բաւական նիւթեր մնացած են Հայաստանի պատմութեան դիւանին մէջ:

Կը պարզուի, որ բժիշկը ռուսական բանակին մէջ իր մասնագիտութեան գիծով գործօն դեր ունեցած է 1826–28ի ռուսպարսկական եւ 1828–29ի ռուսթրքական պատերազմներու ընթացքին:

Պատերազմը աւարտելէն ետք, 1829ին, կը նշանակուի Երեւանի քաղաքային բժիշկ: Զարմանալին այն է, որ Գ. Տէր-Կարապետեան ոչ մէկ համալսարան չէր աւարտած եւ ինքնազարգացումով հասած էր դիրքին: Հաւանական է, որ օգտուած է հայ անուանի բժշկապետներ Մխիթար Հերացիի, Ամիրդովլաթի եւ միւսներուն բժշկական ձեռագիրներէն, իսկ յետագային փորձառութիւն ձեռք ձգած է շրջում հաստատելով բանակի զինուորական համալսարանաւարտ բժիշկներուն հետ:

Իր պաշտօնին գլուխը մնաց մինչեւ 1840: Իր ղեկավարութեան տակ ունէր վկայեալ բժիշկներու խումբ մը: 1828–1830ին Երեւանի մէջ ժանտախտի համաճարակին դէմ պայքարելու ընդհանուր պատասխանատուութիւնը յանձնուեցաւ իրեն:

Կը պարզուի նաեւ, որ Գէորգ Տէր-Կարապետեան վստահութիւնը վայելեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, որուն հաղորդած է բժշկական գիտելիքներ:

ՓՐՈՖ. Ռ. ՓԱՐՍԱԴԱՆԵԱՆ

ՔԱՆԱՏԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Հ. Մ. Ը. Մ. - ԿԱՄՔԻ 4ՐԴ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

ՄՈՆԹՐԷԱԼ «Յառաջ».— Փառաւոր հանդիսութեամբ մը Օգոստոս 16ին Շաբաթ կէսօրէ ետք, «Ճարրի» փարքին մէջ տեղի ունեցան Հ. Մ. Ը. Մ.-Կամքի տարեկան մարզական աթլեթիք խաղերը, որուն այս տարի առաջին անգամ ըլլալով իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին Հեմիլթընի եւ Թորոնթոյի Հ. Մ. Ը. Մ.ի քոյր մասնաճիւղերը Ֆութպոլի եւ աթլեթիքի խումբերով:

Օրուան հովանաւորութիւնը ստանձնած էր գաղութին Հոգեւոր Հովիւ Սուրէն Վրդ. Գաթատոյեան, նախագահութեամբ Եղ. Աւետիս Պալապանեանի:

Որոշեալ ժամէն առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.-Կամքի բոլոր սկաուտները, գայլիկները եւ նորակազմ արենոյշները, առաջնորդութեամբ նուագախումբին, հայկական թաղերէն տողանցելէ ետք մուտք գործեցին դաշտ, արժանանալով բազմահարիւր ներկաներու երկարատեւ ծափահարութիւններուն:

Ժամը 1,30ին «Օ՛ Քանատա» եւ «Մեր Հայրենիք» զոյգ ազգային փառերգներու ունկնդրութենէ ետք, օրուան խօսնակը եղ. Վարդգէս Քիւփէլեան բացուած յայտարարեց Հ. Մ. Ը. Մ.-Կամքի մարզական խաղերը:

Օրուան յայտնութիւնն էր Թորոնթոյի աթլեթիքի քառեակ խումբը, որ հիանալի եւ լաւ արդիւնքներ ձեռք ձգեց, խլելով նաեւ օրուան երեք ախոյեանութիւններէն մէկը, ինչպէս նաեւ քանի մը մետայլներ ու բաժակներ:

Յայտագրի կէսին թմբկահարներու առաջնորդութեամբ տեղի ունեցաւ տողանցքը, մասնակցութեամբ բոլոր մարզիկներուն, Ֆութպոլիստներուն, պասքէթպոլիստներուն, երէց սկաուտներուն եւ արենոյշներուն:

Ժամը 4,15ին սկսաւ բարեկամական Ֆութպոլի մրցումը Հեմիլթընի և տեղւոյն «Արմենիա» խումբերուն միջեւ: Եղբայրական մաքուր եւ հետաքրքրական խաղարկութենէ մը ետք մրցումը շահեցաւ «Արմենիա»ն: Արդիւնքը 1–0, եւ ըստացաւ տրամադրուած բաժակը: Իսկ բոլոր մարզիկներուն ալ տրուեցան մէկական յիշատակի մետայլներ:

Նոյն երեկոյեան «Սլովաքիա»շքեղ սրահին մէջ, կոկիկ հասարակութեան մը ներկայութեան, տեղի ունեցաւ ընտանեկան մտերմիկ խրախճանքը՝ խանդավառ մթնոլորտի մէջ: Տեղւոյն վրայ խօսք առնելով եղ. ատենապետը՝ Վ. Սերոբեան, շնորհակալութիւն յայտնեց Հեմիլթընի եւ Թորոնթոյի պատասխանատուներուն եւ մարզիկներուն, ինչպէս նաեւ տեղւոյն բոլոր միութիւններուն, կազմակերպութիւններուն եւ անհատներուն, որոնք իրենց նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւններով եւ նուիրատուութիւններով քաջալեր հանդիսացան այս զոյգ ձեռնարկներուն:

Խօսք առին նաեւ հիւր խումբերու պատասխանատուները, իրենց կարգին գնահատական եւ շնորհակալական արտայայտութիւններով:

Խրախճանքը, հայկական նուագախումբի մասնակցութեամբ, տեւեց մինչեւ ուշ ժամեր:

Ս. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲՆԱԿԱՆ ԿԱԶԸ

1958ին է, որ առաջին անգամ ըլլալով բնական կազ բերուած է Հայաստան: Այսօր, 11 տարի ետք, երկրին մէջ կառուցուած են բարձր, միջին եւ ցած ճնշումներով բանող կազամուղներ՝ 1682 քիլոմեթր երկարութեամբ:

Բնակավայրերուն եւ սպառողներուն բնական կազ մատակարարելու համար կառուցուած եւ շահագործման յանձնուած են 122 կազաբաշխիչ կայան: Այս կայաններուն շնորհիւ բնակաչ կազով ապահովուած են 188 արդիւնաբերական կեդրոններ, 950 ջեռուցման կաթսայ, 280 հազար բնակարան, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ դպրոցներ, հիւանդանոցներ եւայլն: Հայաստանի քաղաքներուն եւ աւաններուն մէջ հիմնական վառելիքը դարձած է բնական եւ հեղուկ կազը:

Ինչպէս հաստատուած է Համպուրկի կազի միջազգային համագումարին, կազ մատակարարելու եւ բնակչութեան անձ գլուխ բաժին ինկող կազին սպառումով Հայաստան Թուրքիայէն, Իրանէն եւ քանի մը ուրիշ երկիրներէ առաջ կուգայ: Իսկ գիւղերը հեղուկ կազով ապահովելու գործին մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ աշխարհի մէջ:

Բնական կազը Հայաստանի կենցաղին մէջ մտաւ 1960ին: Այն ժամանակ երկիրը տարեկան կը ստանար ընդամէնը 112 միլիոն խ. մ. կազ: Ասիկա շատ քիչ էր: 1969ին երկիրը կը ստանայ մէկ միլիառ 300 միլիոն խորանարդ մեթր կազ, իսկ 1970ին ան պիտի հասնի 4 միլիառ խորանարդ մեթրի: Բնական կազը ցայտուն կերպով իր դիրքը կը գրաւէ երկրին վառելանիւթերու տեսակին մէջ: (Այս տարի կը կազմէ 33 տոկոսը):

×

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պուլկարիոյ Պասարչիկ քաղաքին մէջ ներկայիս տեղի կ՚ունենայ ժամանակակից հնդամարտի միջազգային հանդիպումը: Անհատական եւ խմբական զոյգ ճիւղերուն մէջ Հայաստանի հնդամարտիկները առաջին դիծի վրայ կը մնան: Հինգ մարզաձեւերէն չորսին մէջ Հայերը արձանագրած են 11,164 կէտ: Եդուարդ Բարոյեան արձանագրած է 3,992 կէտ: Կը մնայ առաջին կարգի վրայ:

×

Արտաշատի շրջանի պտուղի բերքը առատ եղած է: Արտադրած է 1700 թոն պտուղ:

×

Հայաստանի դպրոցական մարզիկները վեցերորդ տեղը գրաւեցին Խորհ. Միութեան 11րդ «սպարտիակադ»ին (մարզական խաղեր) մէջ: Շահեցան 16 ոսկի, 12 արծաթ եւ 17 պրոնզ շքանշաններ: Մրցումներուն կը մասնակցէին 18 խումբեր:

×

Մեռած է վաստակաւոր գիւղատնտես Վահրամ Բաղալեան: Ծնած էր Վերին Ղամարլու 1892ին: Առաւելաբար անոր ջանքերուն շնորհիւ է, որ երկրին մէջ իւրացուած ու այդիներով ծածկուած են 2500 հեկտար խոպան եւ անջրդի հողեր:

×

Կիրովական – Թումանեան ճամբուն մօտ գտնուող «Ծիծեռնակի քարափ» ժայռին վրայ պիտի քանդակուի Թումանեանի դիմանկարը: Պիտի գրաւէ ութ քառակուսի մեթր տարածութիւն: Դիմաքանդակին հեղինակն է քանդակագործ Ալիս Մելիքեան:

×

Մոսկուայի մէջ, Սեպտ. 1ին մեռած է գրականագէտ Յակոբ Սալախեան: Ծնած էր Խարքով 1922ին: 1947–57 եղած է դասախօս Երեւանի համալսարանին մէջ: Իր դրչին կը պատկանին Չարենցի, Թոլսթոյի, Գոգոլի, Շեվչենկոյի նուիրուած մենագրութիւններ եւ հայ գրողներու գործերուն ռուսերէն թարգմանութեան յառաջաբաններ:

×

Երեւանի դաշնակի գործարանը շուտով պիտի արտադրէ ելեկտրակիթառներ: Մասնագէտներու կարծիքով օտար արտադրութիւններու որակին պիտի հաւասարի: Նոր կիթառին անունը՝ «Կռունկ»:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (581)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ժան Վալժան երերաց, թողուց որ իյնայ ձեռքէն ծծատետրը, եւ դարանին քովի հին թիկնաթոռին վրայ կքեցաւ մոլորագին, գլուխը վար ըրած, բիբը պըզտորած: Ըսաւ ինքն իրեն թէ յայտնի եւ մեկին էր տեսածը, թէ աշխարհի լոյսը մշտնջենապէս խաւարած էր, եւ թէ Քոզէթ մէկու մը գրած էր այդ տողերը: Այն ատեն վերստին սոսկալի դարձած հոգիին խորին կերպով մը խաւարին մէջ մռնչելը լսեց: Միթէ եղած բա՞ն է առիւծին յափշտակել իր վանդակին մէջ ունեցած շունը:

Արդ, երբ տեսաւ թէ ա՛լ ստուգապէս եղած լմնցած էր գործը, երբ հասկցաւ թէ Քոզէթ իրմէ խոյս կուտար, եւ իր ձեռքերէն կը սահէր, երբ դիտեց թէ ամպ մըն է, ջուր մըն է ան, երբ զինքը յաղթահարող ստուգութեամբ մը իմացաւ թէ ուրիշ մըն է անոր սրտին նպատակը, ուրիշ մըն է անոր կեանքին փափաքը, թէ ամենասիրելի մը կայ, թէ ինքը հայր մըն է միայն, թէ ինք էութիւն չունի ալ, երբ ալ չկրցաւ տարակուսիլ, երբ ըսաւ ինքնիրեն թէ Քոզէթ իր սրտէն խոյս կուտայ, անհնարին վիշտ մը զգաց: Ըրած ըլլալ ինչ որ ըրած էր մինչեւ այն օրը եւ հիմա այսպիսի բան մը ընդունիլ փոխարէնը, ա՛լ բան մը չըլլալ...: Այն ատեն, ինչպէս ըսինք քիչ առաջ, ոտքէն մինչեւ գլուխը ապստամբութեան սարսուռ մը ունեցաւ: Մինչեւ իր մազերուն արմատը եսասիրութեան անբաւ զարթնումը զգաց, եւ երեսը ոռնաց այս մարդուն անդունդին յատակէն:

Իր բնազդումը չվարանեցաւ ամենեւին: Համեմատեց այսինչ պարագաները, այսինչ թուականները, Քոզէթին այսինչ կարմրուքները եւ տժգունութիւնները, եւ ըսաւ ինքնիրեն.— Ան է: Յուսահատութեան դուշակութիւնը տեսակ մը խորհրդաւոր նիզակ է որ երբեք չի վրիպիր իր առած նշանէն: Անմիջապէս կարծեց թէ Մարիուսն է Քոզէթին ամենասիրելին: Ժան Վալժան չէր դիտեր անունը, բայց շուտ մը դտաւ մարդը: Յիշողութեան անողոքելի զարթնումին մէջ որոշապէս նշմարեց Լիւքսէնպուրկի անծանօթ թափառիկը, տարփուհին փնտռող թշուառականը, վիպական ծոյլը, ապուշը, վատը, վասնզի վատութիւն մըն է սիրապէս նայիլ եւ աչք ընել այնպիսի աղջիկներու որոնք իրենց հօրը քովն են եւ որոնք կը սիրուին անկէ:

Երբ լաւ մը հասկցաւ թէ այս կացութեան ներքեւ այդ երիտասարդը կար եւ թէ ան էր պատճառը ամէն բանի, Ժան Վալժան, վերածնած մարդը, այն մարդը որ այնքան աշխատած էր իր հոգիին համար, որ այնքան ջանք ըրած էր ամբողջ դժբախտութեան խնդիրը սիրոյ մէջ լուծել, իր սրտին անդունդը նայեցաւ եւ հոն ճիւաղ մը տեսաւ, այսինքն ատելութիւնը:

Մեծ վիշտերը վհատութիւն կը պարունակեն: Մարդ անոնցմով կը վհատի կեանքէն: Ով որ համակուի մեծ վիշտերով, կը զգայ թէ բան մը կը զատուի իրմէ: Երիտասարդութեան ժամանակ սոսկալի, իսկ անկէ ետք աղէտալի է անոնց այցելութիւնը: Աւա՛ղ, երբ տաք է արիւնը, երբ սեւ են մազերը, երբ կանգուն է գլուխը մարմինի վրայ, ինչպէս բոցը ջահին վրայ, երբ ճակատագրին կծիկը տակաւ պահած է իր գրեթէ ամբողջ մեծութիւնը, երբ ըղձալի սիրով լի սիրտը տակաւ ունի բախումներ որոնց փոխարէնը կրնայ ընդունիլ, երբ պատրաստ կը կենան բոլոր կիները, եւ բոլոր ժպիտները, ապագան եւ հորիզոնը ամբողջապէս, երբ անթերի է կեանքին ուժը, այլ սակայն եթէ դարձեալ զարհուրելի բան մըն է յուսահատութիւնը, հապա ի՞նչ է ծերութիւնը երբ տարիները եւս քան եւս տժգունելով կը շտապեն այն վերջալուսական միջոցին, ուր գերեզմանին աստղերը կը սկսին տեսնուիլ:

Մինչ այսպէս կը խորհրդածէր Ժան Վալժան, Թուսէն ներս մտաւ: Ժան Վալժան ոտքի ելաւ եւ հարցուց անոր.

— Ո՞ր կողմն է միթէ, դիտե՞ս:

Թուսէն ապշելով չկրցաւ պատասխանել եւ ըսաւ.

— Հրամմեցէ՞ք:

Ժան Վալժան կրկնեց.

— Քիչ մը առաջ չըսի՞ր ինձ թէ կռիւ կայ:

— Հա, այո, պարոն, պատասխանեց Թուսէն: Սէն Մէրիի եկեղեցիի կողմերն է:

Երբեմն կան այնպիսի մեքենական շարժումներ զորս մարդ իր մտքին խորերէն կ՚ընդունի յանդէտս: Ժան Վալժան հինգ վայրկեան ետքը փողոցն էր անշուշտ այս տեսակ շարժումէ մը դրդուելով, զոր հազիւ հազ զգացած էր ինք:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զուարթ Գշիկեան, զաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն, թէ այս Կիրակի 21 Սեպտ. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց հօր եւ մեծ հօր Ներսէս Գշիկեանի մահուան 4րդ տարեդարձին առթիւ:

Այս առթիւ Տիկին Գշիկեան եւ զաւակները հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընեն. Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարտեան կոմիտէին 50 Ֆր., Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին 50, Մուրատ Ուսումնասիրացին 50 (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ՕՎԵՐՆԵԸ

Հանդստաւէտ Փիւլման օթոքառով այցելութիւն Քլէրմոն – Ֆերանի տեսարժան վայրերը, որոնց շարքին Օվերնեի սքանչելի եկեղեցիները:

Պարանցիկ ցերեկոյթ Շաբաթ գիշեր:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 110 Ֆրք. (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ):

Մեկնում Փարիզէն Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 19, ժամը 20ին: Վերադարձ Փարիզ՝ Կիրակի երեկոյ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)
Tél. : TRO. 03-18

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգին Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, 27 Սեպտ. Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրինեանի բնակարանը 141, Պուլվար Ռոտէն, Իսի:

Մէրի տ'Իսիէն առնել օթոպիւս 190 եւ իջնել Շըմէն տէ Վիյնը:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԾԱԽՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Պանեէոյի լաւագոյն շրջանին մէջ, ծախու է բնակարան մը, բոլոր յարմարութիւններով:

Դիմել Պ. Լ. Տօնիկան
52, Rue Gustave Courbet, 92 - Bagneux
Tél. : 253-38-83

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ աւանդական մատաղօրհնութիւնը եւ տօնախմբութիւնը կը կատարուի Սեպտ. 28ին, Կիրակի օր:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տունը կամ աշխատանոցը աշխատող մեքանիսիէններ, փրեսէօռներ, ֆինիսէօր-ֆինիսէօզ, պութոնիէ ԹԵՐԿԱԼԻ վրայ: Մնայուն գործ:

Դիմել՝
LUXE-CONFECTION
106, Rue St. Maur, Paris (11e).

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 8,30ին հին հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը Սեպտեմբեր 25ին, երեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ Մարսէյլի հայկական դասընթացքներու վերամուտի արձանագրութիւնները կը սկսին Սեպտ. 8ին, ամէն օր կէսօրէ առաջ ժամը 10–12, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, Մարսէյլ:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ իր հովանաւորած հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի 11 Սեպտեմբեր հինգշաբթի օր, համայնքիս Հոգեւոր Հովիւ Նարեկ քահանայ կը կատարէ հին եւ նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները մինչեւ հինգշաբթի 18 Սեպտեմբեր:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Սեպտ. 18, Կռանտ Անսամպլի մէջ:

×

ԼԻՈՆԻ Հայ Ազգ. Վարչութեան Կրթական Մարմինը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. 2ին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան հովանաւորած հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտ. 18ին, Հինգշաբթի օր: Կը խնդրուի ծնողքներէ որ նոյն օրը առաջնորդեն իրենց զաւակները վարժարան:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 2էն սկըսեալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 3ին Միութեան գրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ Մեթրօ Քատէ:

×

ՇԱՒԻԼ

Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները կը սկսին Սեպտ. 18ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Ձեր հանգստեան ժամերուն եւ առօրեայ հոգերէն ետք, լաւագոյն է հայերէն գիրք կարդալ եւ հայկական երաժշտութիւն մտիկ ընել ու նուիրել: Դիմել.—

43, Rue Richer, Paris (9e) — Métro Cadet — Tél. 770-25-46

Առաւօտները ժամը 10էն 12, իսկ կէսօրէ վերջերը ժամը 2,30էն 7:

Գրատունը ունի արտասահմանեան եւ հայաստանեան հրատարակութիւններ, բառարաններ, տարեգիրքեր, թերթերու հաւաքածոներ եւայլն:

Նոր ստացուած են հետեւեալ գրքերը.—

Գր. Եպս. Պալաքեան «Հայ Գողգոթան», Բ. հատոր, Փարիզ, 15 Ֆրանք

Աղասիի «Զէյթուն», տպ. Պէյրութ 1968, 15 Ֆ.,: Ս. Վրացեանի «Կեանքի Ուղիներով», 6 հատոր, կազմ. հատորը 15 Ֆր.: Ս. Մխիթարեանի «Ֆրանսերէնով արտայայտուող արուեստագէտներ», տպ. Փարիզ 1969, 25 Ֆր.: Տոքթ. Ա. Նագաշեանի «Եղեռնի հետքերով», տպ. Պէյրութ, 1969, 12 Ֆր.: Հր. Ք. Արմէնի «Հայկական Գերագոյն Ատեան», տպ. Պէյրութ, 1969, 15 Ֆր.: Գ. Օղանեանի «Հայապատում», Պէյրութ 1969, 15 Ֆր.: Թ. Խ. Յակոբեանի եւ Սիմոնեանի «Երեւան 2750», տպ. Երեւան, 1968, 25 Ֆր.: Վ. Հ. Համբարձումեանի «Տիեզերքի էվոլուցիայի պրոբլեմները», Երեւան, 1968, գին՝ 18 Ֆր.: Լ. Վ. Միրզոյեանի «Վիկտոր Համբարձումեան», Երեւան, 1968, 10 Ֆր.: Առաքել Պատրիկի «Հայկական Տարազ», Երեւան, 1967, 17 Ֆր.: «Ռազմաճակատային յուշեր», Երեւան, 1968, գին 5 Ֆր.: Սայաթ Նովա «Խաղեր», տպ. Երեւան 1969, 10 Ֆր.:

Մեզ մօտ պիտի գտնէք զանազան դասագրքեր, մանկ. գրականութիւն, երգարաններ, երաժշտական երկեր, քարտէսներ, ինչպէս նաեւ հայկական եւ օտար դրոշմաթուղթեր:

Կան նաեւ Ֆրանսերէն գրքեր Հայոց մասին:

Գրատունը ունի ճոխ մթերք մը հայկական սալերու (տիսք): Արա Պարթեւեանի ամբողջական գործերը, Արմէն Կիրակի (Ամերիկա շինուած), Պր. Լիսիցեանի, Ա. Խաչատուրեանի, Օ. Տուրեանի, Շահմուրատեանի, ինչպէս նաեւ Գ. Գասբարեանի, Լ. Զաքարեանի, Յ. Պատալեանի, Չէքիմեանի, Թ. Ալթունեանի ժողովրդական եւ աշուղական զանազան Հայաստանեան երգիչներու ձայնապնակները եւ Հայկական Պատարագը:

Ունինք նաեւ Յ. Թումանեանի արտասանական կտորները:

Օփերաներ.— Ա. Տիգրանեանի «Անուշը», «Դաւիթ Բէգ» եւ «Ալմաստ» օփերաները:

Գրադարանը պատրաստ է ապսպրանքներ ընդունելու ամէն վայրերէ:

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է:

Հին գրքեր կը գնենք, պայմանաւ որ լաւ վիճակի մէջ ըլլան անոնք:

Արդ, մի՛ մոռնաք այցելել Հ. Բալուեան գրատունը:

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 18 SEPTEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11616 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.616

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՑԱՒՈՏ ՀԱՐՑԸ

Բ.

Յովհաննէս Թումանեանի հեղինակաւոր կարծիքը մնաց «ձայն բարբառոյ յանապատի»: Մեծանուն բանաստեղծը տեղի տուաւ Լուսժողկոմատի անըմբռնելի յամառութեան ու մերժումին առջեւ ու լռեց ակամայ: Աբեղեանի «սխալագրութիւն»ը պարտադրուեցաւ Խորհրդային Հայաստանի ժողովուրդին:

Արեւելահայերէնը միայն Պարսկաստանի մէջ է, որ շարունակուեցաւ գրուիլ դասական ուղղագրութեամբ, ըստ առաջնոյն:

Սակայն ի՞նչպէս որակել Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ մեր կարմիր-կտուցները, որոնք առանց վերէն պարտադրուած ըլլալու, աններելի ստրկամտութեամբ որդեգրեցին բոլշեւիկեան ուղղագրութիւնը, որով կը գրեն մեծասքանչ արեւմտահայերէնը, ծիծաղելի դառնալով:

Թումանեանէն վերջ նոր ուղղագրութեան դէմ պայքարեցան ու յաղթանակ տարին երկու բազմերախտ բանասէրներ, — Հրաչեայ Աճառեան եւ Ստեփանոս Մալխասեանց:

Առաջինն էր բազմավաստակ բանասէր Հրաչեայ Աճառեան, որ հայերէն լեզուն ուսումնասիրած է գիտակաչ մեթոտներով, գրաբարէն ու աշխարհաբարէն սկըսեալ մինչեւ գաւառաբարբառները: Անոր Արմատական բառարանը (7 հատոր), Անձնանունների բառարանը (5 հատոր) եւ Հայոց լեզուի լիակատար քերականութիւնը 562 լեզուներու համեմատութեամբ — որ պիտի բաղկանայ տասը հատորներէ, 6ը լոյս տեսած — կոթողական հոյակապ գործեր են, իրենց տեսակին մէջ աննախընթաց եւ անհաւասարելի:

Աճառեան 1926–1932ին իր ձեռագրով վիմատիպ հրատարակեց Հայերէն Արմատական Բառարանը, վեց հատոր: Յետագային տպագիր 7րդ հատոր մը եւս լոյս ընծայեց իբրեւ Յաւելուած:

Արդ, բազմահմուտ լեզուաբանը պայման դրաւ իր այդ բառարանը հրատարակել մեսրոպեան դասական ուղղագրութեամբ ու յաջողեցաւ արտօնութիւն ստանալ: Ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլար հայերէն բառերու արմատները գտնել բոլշեւիկեան ուղղագրութեամբ, որ աւելորդ գիրեր կ'աւելցնէր բառերու սկիզբը կամ մէջտեղը, կը փոխէր կարգ մը տառերու հնչումը: (Էին եի հնչում կուտար, օն եւ էն կը ջնջէր՝ ոի եւ եի վերածելով զանոնք, բառասկիզբի հ հնչիւն ունեցող յերը հի կը վերածէր, եւայլն):

Օրինակ Երուանդ Օտեանը կը գրուէր Յերվանդ Ոտյան: Եղիշէն՝ Յեղիշե, եւայլն:

1940ին որոշ սրբագրութիւններ կատարուեցան մասամբ բառնալու համար այս բարբարոսութիւնները: Սակայն կէս համբան մնացին: Զյանդգնեցան աւելի առաջ երթալ, յետս կոչում ընել, վերադառնալու համար հնդեւտասանդարեան դասական ոսկեղինիկ ուղղագրութեան:

Ուրեմն 1922ի դեկրետը անձեռնմխելի չէր: Ինչո՞ւ քայլ մը եւս չառնել, այդ չարաբաստիկ դեկրետը բոլորովին չեղեալ նկատելու համար:

Այժմ որ լեզուները բացուած են, կը յուսանք, որ Հայաստանի գրողները, հետեւելով Ռ. Իշխանեանի օրինակին, միահամուռ պայքար կը մղեն սրբագրել տալու համար ուղղագրութիւնը:

Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի Լեզվի Ինստիտուտը իր կարգին կարեւոր դեր մը կրնայ կատարել այս ուղղութեամբ: Իր հեղինակաւոր կարծիքը անպայման նկատի կ'առնուի Հայաստանի ներկայ կառավարութեան կողմէ, որու անդամներուն հայրենասիրութիւնը գրաւական մըն է յաջողութեան:

Ի՛նչ լաւ նուէր մը կ'ըլլար համայն Հայութեան համար դասական ուղղագրութեան ընդունուիլը յառաջիկայ տարի՝ խորհրդայնացման յիսնամեակին առթիւ...:

Աճառեանէն վերջ Ստեփանոս Մալխասեանց պայման դրաւ մեր ուղղագրութեամբ հրատարակել իր չորս հատորնոց Հայերէն բաացտրական բառարանը (1944–1945) եւ յաջողեցաւ: Այս եղաւ երկրորդ բացառութիւնը:

Մալխասեանց կը բացատրէ թէ ի՛նչ հիմքեր ունէր պահպանելու հին ուղղագրութիւնը:

« Բառարանը, ինչպէս իւր բովանդակութեամբ նպատակ ունի տալ լեզուի զարգացման պատկերը, այնպէս էլ նրա ուղղագրութիւնը պէտք է տայ բառերի գրութեան պատմական պատկերը, այսինքն պէտք է տայ բառերի գրութեան այն ձեւը՝ որ նրանք ունեցել են 1500 տարի: ... Կարո՞ղ էր արդեօք բառարանը գրել «հանդուգն», «վորպես», եւայլն, երբ այդ բառերը 1500 տարի շարունակ գրուել են «յանդուգն», «որպէս», եւայլն:

«Բառարանը մնայուն յատկութիւն ունեցող գրուածք է եւ սահմանուած է երկար տարիներ ու ամէնուրեք գործածուելու, ուրեմն նա պէտք է ունենայ նաեւ մնայուն եւ ամէնքին մատչելի ուղղագրութիւն, որ ընդհանուր է թէ՛ գրաբարում եւ թէ աշխարհաբարում»:

Հեղինակը կուտայ նաեւ ուրիշ բացատրութիւններ ու « գոհութեամբ » կ'արձանագրէ, որ «Ս. Հայաստանի կառավարութիւնը ընդառաջեց եւ թոյլ տուեց բառարանը տպել հին ուղղագրութեամբ»:

Դասական ուղղագրութեան ընդունուիլը պիտի օգնէ նաեւ հայրենիքի եւ սփիւռքի միջեւ կապի ամրապնդման: Արտասահմանի Հայերը հնարաւորութիւն պիտի ունենան աւելի դիւրաւ կարդալու հայաստանեան հրատարակութիւնները, որոնք ներկայիս դժբախտաբար դէզերով փոշիներու տակ կը մնան արտասահմանի հայ գրատուններու դարակներուն մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՊԱՆ ՏԷԼՄԱՍԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԼԱՅՆ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ԳՏԱԻ

Խորհրդարանէն անդին, նախարարապետ Շապան Տէլմասի ճառը ուղղուած էր ամբողջ Ֆրանսայի: Ընդհանուր առումով, Շապան Տէլմաս առանց ուրանալու անցեալի սխալները, չվարանեցաւ անդրադարձ մը ունենալու անոնց եւ շեշտը դրաւ մասնաւորաբար յառաջդիմութեան վրայ:

Ելոյթին սկիզբը Շապան Տէլմաս կարճ ակնարկ մը նետեց արժեզրկումին անհրաժեշտութեան վրայ, խոստանալով որ պահանջուած զոհողութիւնները պէտք է ըլլան ամէնէն նպաստաւորուածներուն կողմէ, բարելաւելով աննպաստաւորուածներու վիճակը: Նախարարապետը կ'ընդունի որ երկիրը դեռ դասակարգերու երկիր մըն է նաեւ նախապաշարումներու, ժողովուրդին մէկ մասին կողմէ թեքնիք կամ ձեռակերտ արհեստներու նկատմամբ: «Կ'աւելցնեմ, կ'ըսէ Շապան, որ ընկերային կառոյցներու այս պահպանողականութիւնը զաղափարաբանութեանց ծայրայեղութիւն մը կը պահէ: Շատ յաճախ նախընտրելի կը գտնուի պայքարիլ բառերու համար, նոյնիսկ եթէ ողբերգական ձախողութիւններ կը ծածկեն բուն իրողութիւնները: Այդ պատճառով է որ չենք յաջողիր բարեփոխումներ կատարել այլ կերպ քան յեղափոխութիւն ընել ձեւացնելով: Ֆրանսական ընկերութիւնը դեռ չէ կրցած յեղաշրջուիլ ուրիշ ձեւով քան ծանր տագնապներու ճամբով»:

Նախարարապետին ծրագրին գլխաւոր կէտերն են՝ նոր ընկերութեան մը կազմութիւնը, ընկերութիւն մը զոր Շապան կը նախատեսէ՝ բարգաւաճ, երիտասարդ, ազնիւ եւ ազատագրուած: Այս նպատակին համար երեւակայութեան եւ կազմակերպութեան հսկայ ճիգ մը պէտք է կատարուի բոլոր մարզերուն մէջ: Ասկէ զատ պէտք է կրկին սահմանել Պետութեան դերը: Պէտք է աւելի լաւ կատարէ իր պաշտօնը եւ չփորձէ կատարել նաեւ ուրիշներու գործը: Ազգայնացած հաստատութիւնները պէտք է աւելի լայն ինքնավարութիւն ստանան:

Կարեւոր հեռանկարն է նաեւ բարելաւել երկրին տնտեսական վիճակը ու Շապան կը շեշտէ.— «Մէկ կողմէ պիտի զարգացընենք տնտեսութեան մարդկային, նիւթական եւ ելմտական հիմերը, միւս կողմէ ի գործ պիտի դնենք քաղաքականութիւններ, որոնք կը ձգտին կառոյցներու վերանորոգման եւ մեքենակայութեանց արդիականացման»:

Նախարարապետը կը հաստատէ որ ազգային ծառայութիւնը (զինուորութիւն) 12 ամիս պիտի տեւէ միայն: Կարգ մը խոստումներ ալ կ'ընէ կառուղիներու շինութեան (1970ին՝ 300 քիլոմեթր կառուղիի շինութեան պիտի ձեռնարկուի), հեռաձայնի բարելաւման եւ բնակարային տագնապի լուծման համար:

Պէտք է նաեւ երիտասարդացնել ընկերային կառոյցները: Այս կը նշանակէ.— Արհեստակցական յարաբերութեանց փոփոխութիւն, բանուորական վիճակի արժեւորում եւ նոր սահմանում համախոհութեան: Սմիկը (նուազագոյն օրավարձք) որ Ապրիլին ժամական 3 Ֆր. 15 էր, հաւանաբար յաւելում մը կրէ Հոկտեմբերին:

Վերջապէս Շապան Տէլմաս կը յայտարարէ թէ կառավարութիւնը պիտի չհանդուրժէ անկարգութեանց եւ որեւէ վնասի մանաւանդ հանրային սպասարկութեանց եւ պիտի պաշտպանէ ազգը որեւէ արկածախնդրութեան դէմ:

Շապան Տէլմասի այս քաղաքական ծրագիրը 85ի դէմ 369 ձայնով վաւերացուեցաւ, մինչ ծերակուտականները վերապահութեամբ կ'ընդունէին: Կոլիստ թէ չափաւոր զոհ են ճառէն բայց ընդդիմադիրները կը խորհին թէ Շապան Տէլմաս կը շարունակէ ճշմարտութիւնը չըսել եւ ի վերջոյ այս բոլորը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ «գրականութիւն» կամ աւելի ճիշդ եւ կրկնելով նախարարապետին իսկ խօսքերը «աւելի կը նախընտրենք բառերու համար կռուիլ եթէ նոյնիսկ ողբերգական ձախողութիւններ կը ծածկեն քան՝ իրականութեանց»:

Այս անդամ ալ շատ բառեր կային Շապան Տէլմասի յայտարարութեան մէջ եւ կը սպասուի՝ գործի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԷՆ ձայնասփռուող «Պաղեստինի ձայն»ի համաձայն ծանր միջադէպեր տեղի ունեցած են լիբանանեան բանակին եւ պաղեստինեան ուժերուն միջեւ Լիբանանի հարաւը, ուր հաստատուած է պաղեստինեան զաղթակայաններու մեծ մասը: Ըստ ձայնասփիւռի հաղորդումին, լիբանանեան բանակը երկուշաբթի գիշեր պաշարած է Ռաշիտիէը և Պիւր էլՇամալի զաղթակայանները՝ հարկադրելու համար ֆետայիներուն հեռանալ շրջանէն, քանի որ Պէյրութի կարծիքով անոնց գործունէութիւնը վտանգաւոր կը նկատուի Լիբանանի ապահովութեան եւ անդորրութեան տեսակէտէն:

ՍՊԻՏԱԿ ՏՈՒՆԸ հրապարակեց նախագահ Նիքսընի որոշումները Հարաւային Վիէթնամի մասին: Մինչեւ Դեկտեմբեր 15 Հարաւային Վիէթնամէն պիտի հեռացուին 35·000 յաւելեալ զինուորներ: Այս ձեւով, Նիքսըն, իր պաշտօնին գլուխ անցնելէն ի վեր 65·000 ամերիկացի զինուորներ հեռացուցած պիտի ըլլայ ռազմաճակատէն: Նիքսընի տեսակէտով այլեւս եկած է ժամանակը վերջ տալու պատերազմին: Միւս կողմէ, նախագահը կրկնած է իր առաջարկները՝ հաշտութեան մասին: Վերջին լուրերու համաձայն, Հանոյ մերժած է ընդունիլ ներկայացուած պայմանները: Գալով պատերազմի դաշտին, կռիւները կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ:

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ անգլիական զինուորական ուժերը մէկ առ մէկ քանդեցին կաթողիկէներու հաստատած պարիսպները: Թաղեցիները նախ դժգոհութիւն եւ նոյնիսկ ընդդիմութեան փորձեր կատարած են, սակայն ի վերջոյ խոհեմութիւն նըկատած են տեղի տալ:

ԹՐՔԱԿԱՆ օդանաւ մը, որ ունէր 57 ճամբորդներ եւ վեց հոգիէ բաղկացած անձնակազմ մը, թուրք ուսանողի մը զէնքի սպառնալիքին տակ հարկադրուեցաւ շեղիլ իր ճամբէն եւ իջնել Սոֆիա:

ՄԱԿ-ի 24րդ ընդհանուր ժողովի նախագահ ընտրուեցաւ Ափրիկուհի մը Ա. Պրուքս, ներկայացուցիչը Լիպերիայի: Ցարդ միայն մէկ կին — Տիկին Լաքոմի, քոյրը Նեհրուի — նախագահ էր ՄԱԿի նիստերուն:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մարզիկները որոշեցին չմասնակցիլ Եւրոպայի ախոյենական մրցումներուն, որոնց բացումը կատարուեցաւ երեքշաբթի Աթէնքի մէջ: Մարզիկները այս որոշումը տուին, երբ տեղեկացան, թէ իրենց ընկերներէն Ե. Մէյ իրաւունք չէ ունեցած մասնակցելու մրցումներուն: Ե. Մէյ քանի մը տարի առաջ Արեւելեան Գերմանիայէն փախած էր Արեւմտեան Գերմանիա: Ողիմպիականի օրէնքով, մարզիկ մը իրաւունք ունի մասնակցելու, երբ երեք տարի կը բնակի նոյն երկրին մէջ:

ՈՒՂԵՎԱՐՆԵՐՈՒ գործադուլը չէ վերջացած թէեւ բանակցութիւնները վերջացան եւ կը սպասուի սենտիքաներու ու պազի խօսակցութեանց արդիւնքին: Մեթրօն ալ մասնակի կը բանի: Կառքերու խըճողումը աներեւակայելի է եւ լաւագոյն լուծումն է՝ քալել:

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԷԹՐ Է. ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ

Ցաւով կ'իմանանք որ Շաբաթ գիշեր գողեր մտած են Տէր եւ Տիկին Էմիլ Ասլանեանի բնակարանը (77 Պուլվար Սէն-Միշէլ) եւ կողոպտած են ամբողջ յարկաբաժինը, առնել տանելով մօտ 20 հազար Ֆրանքի գումար մը եւ Տիկին Ալիս Ասլանեան - Սամուէլեանի զոհարեղէնները: Ըստ երեւոյթին գողերը ծանօթ էին վայրերուն:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՊԱՏՄԱ-ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

«Աստուածաշունչը կազմող գրքերու հայերէնի թարգմանուիլը Ե. դարուն հայ մշակոյթի պատմութեան մեծագոյն մէկ դէպքն է, որ իրաւամբ եւ անհրաժեշտօրէն կը կարօտի ա՛լ աւելի մանրակրկիտ քննարկման: Գրութիւնս փորձ մըն է այդ ուղղութեամբ ոչ թէ լեզուական հարցեր քննելու, այլ կատարած հսկայ ձեռնարկին դերակատարները ճշդորոշելու:

«Վերջնական թարգմանութեան բացառաբար Սահակին, կամ ըստ Կորիւնի, ՍահակիՆ եւ Եղնիկին վերագրելը կը կարօտի ճշդորոշման»:

Այսպէս կը գրէ պատմաբան Հրանտ Ք. Արմէն (Մ. Նահանգներ) «Խորենացին եւ Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութիւնը» յօդուածին մէջ, որ տպագրուած է վերոյիշեալ հանդէսին այս տարուան առաջին թիւին «Բանավէճ եւ քննարկում» բաժնին մէջ:

«Ե. դարէն ժամանակակից խիստ կարեւոր վկայութիւն մը բոլորովին անտեսուած է, կը շարունակէ հեղինակը: — Եթէ չանտեսուէր, պիտի քննուէր, եթէ քննուէր, յայտնութեան առջեւ պիտի դնէր քննողը: Այս վկայութիւնը տուողն է Մ. Խորենացին: Տանք այդ.

«Այնուհետեւ եկան մեր թարգմանիչները, որոնց անունները առաջուց յիշել ենք եւ գտան Մեծն Սահակին եւ Մեսրոպին Տարօնի Աշտիշատում, յանձնեցին թղթերը եւ Եփեսոսի ժողովին կանոնները, սահմանուած վեց կանոն, այլեւ Ս. Գրքի ստոյգ օրինակները: Մեծն Սահակը եւ Մեսրոպը ընդունելով (Ս. Գրքի օրինակները), նորից թարգմանեցին մի անգամ շտապովի թարգմանուածը, նրանց հետ միասին, նորից յօրինելով ու նորոգելով: Բայց որովհետեւ նրանք մեր արուեստին տեղեակ չէին, ուստի գործը շատ կողմերից թերի է դուրս գալիս: Այս պատճառով Մեծն Սահակ եւ Մեսրոպ մեզ առան ուղարկեցիՆ Աղեքսանդրիա, պանծալի լեզուն սովորելու, իսկական ճեմարանում կատարելագործուելու»:

Խորենացիին վերոյիշեալ վկայութիւնը պարզաբանելու համար պատմաբանը կը քննէ Աստուածաշունչի գիրքերուն յօրինման պարագաներ Ա.–Դ. դար, Հայաստան մուտք գործելը եւ հայերէնի սկզբնական թարգմանութեան հարցը, ապա ԽորենացիիՆ Աղեքսանդրիա ճամբորդելը, վերադարձը եւ թարգմանական աշխատանքը:

«Խորենացիին գրածը, թէ Սահակի յունարէն թարգմանելու փորձը շատ կողմերէ թերի էր, որովհետեւ անոնք մեր արուեստին տեղեակ չէին, ճիշդ է: «Մեր արուեստ» ըսածը գրագիտակաՆ հմտութիւն է, այդ ատենուան հասկացողութեամբ քերթողական արուեստը, ներկայի ըմբռնումով՝ քերականութիւն եւ ճարտասանութիւն: Եթէ Խորենացիին այս քանի մը տողերը յախուռն ինքնագովութիւն համարես, ինչպէս ոմանք ըրած են եւ մերժած են հաւատ ընծայել ըսածին, սակայն ինքնագովական ելոյթը պատճառ ըլլալու չէ, որ սուտ համարես իր գրածը, թէ Սահակ եւ Մաշտոց զինք Աղեքսանդրիա զրկեցին: Ան որ յետագային պիտի հռչակուէր որպէս Քերթողահայր, Սահակի եւ Մաշտոցի աշակերտած ատեն արդէն ցոյց տուած ըլլալու էր իր այդ բացառիկ գրական ձիրքը: Այս կէտի շուրջ ինքնագովութիւնը... իրեն յանցանք համարել ինքնին յանցանք է»:

Երբ Խորենացին, կը շարունակէ յօդուածագիրը, Սահակի թարգմանութեան համար թերի կ՛ըսէ, իր բարձր արդարամտութիւնը ցոյց կուտայ, քանզի Սահակի հանդէպ իր սէրը պաշտամունքի աստիճանին կը հասնի, եւ չես ակնկալեր, որ իր պաշտելի ուսուցչին դէմ գոյզն իսկ քննադատական բառ գրէ, եթէ ճըշմարտութիւն չէ: Հայ հին մատենագրութեան մէջ չկան աւելի յուզաթաթաւ մորմոքիչ բառեր, որով աշակերտ մը կ՛ողբայ պաշտելի ուսուցչին կորուստը, քան Խորենացիին... Իսկ հետեւեալ տողը կարծես ի մտի ունի իր կատարելիք մեծ գործը, որուն համար Սահակ զինք Աղեքսանդրիա զրկած էր՝ Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը. «Ո՞վ հայրական զբաւարճութիւնը պիտի արտայայտէ մասամբ իր որդուց յաղթուելով»:

Երբ Խորենացին հայրենիք վերադարձաւ, Սահակ ՊարթեւՆ ու Մեսրոպ Մաշտոցը մեռած էին: Իրեն կը մնար նուիրուիլ այն մեծ աշխատանքին, որուն համար ուղարկուած էր Աղեքսանդրիա: Դեռ ապրելիք 40 տարի եւս ունէր: Մինչեւ խոր ծերութիւնը «անպարապ էր թարգմանութիւններէ», ինչպէս կը խոստովանի Բագրատունի իշխանին՝ իր մեկենասին: Տարակոյս չկայ, որ իբրեւ առաջին ու առաջնահերթ գործ, լրացուցած է Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը, նախապէս ասորերէնէ թարգմանուածին թերիները ուղղելով կամ վերստին մշակելով, իսկ շարք մը գիրքեր նորովի թարգմանելով:

«Մ. Վ. տը լա Քրոզ Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը կոչեց «թագուհի թարգմանութեանց»: Թագուհին իր շքեղ պատմուճանին ոսկեթել բանուած զարդարանքը կը պարտի քերթողահայր Մ. Խորենացիին»:

×

Հանդէսին նոյն բաժնին մէջ տպագրուած է «Նախամեսրոպեան շրջանի պատմագրութիւնը» յօդուածը: Հեղինակը (Դկ. Գագիկ Սարգսեան) կը գրէ. «Նախամեսրոպեան հայ պատմագրութեան հարցը լրջօրէն չի քննարկուել գիտական գրականութեան մէջ (բացառութիւն է կազմում Մարաբասի ու նրա մատեանի առեղծուածը): Դրա պատճառն, աՆշուշտ, փաստերի պակասութիւնն է եղել: Փաստերը այսօր էլ բազմաթիւ չեն, սակայն շատ նշանակալից են պատմագրութեան գոյութիւնը մատնանշող հանգամանքները, նրա գոյութեանը «ուղեկցող» պարագաները: Այդ պարագաները, կարճ ասած, երկուսն են: Առաջին, հայ պետականութեան այն բարձր զարգացումը Ք. Ա. 2–1 Դ. Դ. Արտաշէսեանների օրօք եւ յետագայում էլ՝ Արշակունիների օրօք, որ պէտք է որ ծնէր պատմագրութեան առաջացման անհրաժեշտութիւն: Երկրորդ, Ե. դարում հայ պատմագրութեան այն բուռն ծաղկումը, որ իսկական պայթիւնի էր նման, եւ որը անհնարին է պատկերացնել առանց նախորդող շրջանի պատմագրական մտքի արդասիքների աստիճանական կուտակման»:

Յօդուածագիրը հայ եւ օտար մատենագիրներէն քաղուած վկայութիւններով կը բացայայտէ այն փաստը, որ «հին Հայաստանում պատմագիտական մտքի զարգացման անընդմէջ շղթայ է գոյութիւն ունեցել, որի առայժմ նշմարելի սակաւաթիւ օղակներն իսկ ընդգրկում են 500-ամեայ մի շրջան: Մետրոդորոս եւ Արտաւազդ՝ Ք. Ա. առաջին դար. Տիգրանի Ներբողեանի հեղինակ եւ Օղումպ Քուրմ պատմագիր՝ Ք. Ա. 1–2 դարեր, Բարդածան՝ 3րդ դար, Մարաբա Մծուրնացի՝ 4րդ դար: Սա հայ պատմագրութեան նախնական շրջանն է»:

×

Փրոֆ. Կարօ Ղաֆադարեան «Երեւան քաղաքի պատմութեան մի քանի հարցերի մասին» յօդուածին մէջ կ՛ուրուագծէ քաղաքիՆ զարգացման ուղին եւ ամփոփելով յիշատակուած նիւթերը կ՛ընէ այս հետեւութիւնները.

1) Երեւանը հիմնադրուած է Ք. Ա. 782ին իբրեւ կարեւոր բերդաքաղաք Ուրարտուի հիւսիսային մատոյցները պաշտպանելու նպատակով:

2) Էրեբունի քաղաքը իր գոյութիւնը շարունակած է մինչեւ Ուրարտուի անկումը (6րդ դար Ք. Ա.) եւ, այնուհետեւ Աքեմենեան դարաշրջանին եղած է հիւսիսային Հայաստանի (18րդ սատրապութիւն) մեծ կեդրոններէն մէկը:

3) Ք. Ա. 3րդ դարուն Երեւան քաղաքի կեդրոնը արդէն Արին բերդէն հեռացած էր դէպի արեւմուտք եւ Գ.–Դ. դարերուն քաղաքի կեդրոնը դարձած էր հին Երեւան թաղը:

4) Ե.–Է. դարերուն Երեւան եղած է ոչ թէ գիւղաքաղաք, այլ Հայաստանի աչքի զարնող քաղաքներէն մէկը: Ան ունեցած է անառիկ բերդ, քանի մը եկեղեցիներ, որոնց շարքին Պօղոս–Պետրոս եռանաւ տաճարը: Անոր երէցները կարեւոր դեր կատարած են հայ–բիւզանդական կրօնական վէճերը լուծելու յօդուտ հայկական դաւանանքին:

×

Ակադ. Բաբկէն Առաքելեան «Քանդակագործութիւնը հին Հայաստանում (6րդ դար Ք. Ա.–3րդ դար Ք. Ե.)» յօդուածին մէջ, փաստերու ու մատենագրական տեղեկութիւններու ուսումնասիրութեան հիման վրայ կը յանգի այն եզրակացութեան, թէ «Հին Հայաստանի քանդակագործութիւնը իր աւանդական–ժողովրդական եւ հելլենական ուղղութիւններով, ինչպէս ճարտարապետական ու այլ յուշարձանները յարդարող բարձրաքանդակներով ու հարթաքանդակներով կազմած է հին հայկական մշակոյթին ինքնատիպ եւ նշանակալից բնագաւառներէն մէկը»:

Ք.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈԹՈՂ-ՔԱՆԴԱԿՆԵՐԸ

Հայկական բարձրաւանդակին վրայ կոթողներ կառուցանելու սովորութիւնը շատ հին անցեալ ունի: Քարի դարաշրջանէն մնացած են մենհիրներ (մենաքարեր): Աւելի հետաքրքրական են Վիշապ կոչուած քանդակազարդ կոթողները, որոնք համեմատաբար աւելի լաւ ուսումնասիրուած են, եւ ինչպէս ցոյց տուած է Մ. Աբեղեան, կապուած են ջուրին եւ Աստղիկ դիցուհիին պաշտամունքին հետ: Հայաստանի մէջ տարածուած կոթողներուն ծագումը Թ. Թորամանեան կը կապէ հիթիթական մշակոյթին հետ: Սեպագիր արձանագրութիւններով կոթող յուշարձաններ մնացած են նաեւ ուրարտական շրջանէն: Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել արամէատառ արձանագրութիւններով սահմանաքարերը, որոնք հաստատուած են Արտաշէս Ա.ի (189–161 Ք. Ա.) կողմէ: Ագաթանգեղոսն ու Մ. Խորենացին կը յիշատակեն հեթանոսական Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող այլ տիպի կոթողներ եւս:

Միջնադարէն մեզի հասած են շարք մը յուշարձաններ, որոնք կը պատկանին Դ.–Է. դարերուն եւ կ՛արտացոլեն տուեալ ժամանակաշրջանին զաղափարական տրամադրութիւնները: Ասոնք այն քանդակազարդ կոթողներն են, որոնք յայտնաբերուած են Շիրակի, Գուգարքի, Արագածոտինի եւ ուրիշ շրջաններու մէջ:

Կոթողները կառուցուած են իբրեւ յաւերժացում քրիստոնէական հաւատքին հաստատման, այդ պատճառով ալ պատկերաքանդակներուն մէջ մեծ տեղ տրուած են Հայերու քրիստոնէութիւնը ընդ-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Կեցցե՛ս Հասան, մեր կեանքը քեզի պարտական ենք, ըսաւ Սալիհա պատանիին ճակատը համբուրելով, բայց մեր կեանքը աւելի մեծ արժէք չունի, թերեւս հայրենիքի ազատութիւնը քեզի պարտակաՆ պիտի մնայ, այս վայրկեանիս կրնայ ըլլալ որ ամէն բան վտանգուէր:

Բաշիտ իրեն շռայլուած խնամքներուն շնորհիւ պահ մը աչքերը բացաւ եւ սկսաւ շուրջը ակնարկ մը պտըտցնել:

Սալիհա եւ իր ընկերները իր շուրջը կը հսկէին:

Հրացանակիրներու տասնապետը պիշ պիշ անոնց երեսը նայեցաւ, յետոյ տկար ձայնով մը հարցուց.

— Ի՞նչ եղաւ Հասանը...

— Ո՞ր Հասանը, ձեր հետ գտնուող մա՞րդը, հարցուց Սալիհա, վիրաւորին վրայ հսկելով:

— Այո, մրմնջեց վիրաւորը:

— Իր առած վէրքէն անմիջապէս մեռաւ:

— Իր քովը երկու հարիւր յիսուն ոսկի դրամ կայ, այդ դրամը առէք եւ իր ընտանիքին ձեռքը հասցուցէք:

— Շատ լաւ, բայց թերեւս դուն քու ձեռքովդ յանձնարարութիւնը կրնաս կատարել, պատասխանեց Սալիհա, որ ինք առանձին կը խօսէր վիրաւորին հետ՝ կարելի եղածին չափ քիչ յոգնեցնելու համար:

— Չէ, պատասխանեց Բաշիտ, առած վէրքս մահացու է եւ դիտեմ որ քիչ ետքը պիտի մեռնիմ... այո, կը զգամ... Հիմա ուրիշ խնդիր մըՆ ալ ունիմ...

— Խօսէ ու վստահ եղիր որ պիտի կատարենք, պատասխանեց Սալիհա:

— Իմ քովս ալ 400 ոսկիէն աւելի դրամ կայ... այդ դրամը կ՛ուզեմ որ իմ ընտանիքիս ձեռքը հասնի... Բէսնէի մէջ կը բնակի, տասնապետ Բաշիտի ընտանիքը. պէտք է փնտռել...

— Ես կը ճանչնամ ընտանիքը, ըսաւ ձայն մը:

Վիրաւորը դէպի ձայնը եկած կողմը դարձուց գլուխը:

— Նիազի պէյ, թոթովեց, այո, իրար կը ճանչնանք... ուրեմն դրամս դուք առէք ու իր տեղը յանձնեցէք:

— Շատ աղէկ, ապահով եղիր այդ մասին:

Բոլոր այս խօսակցութիւնը հոգեսպառ ըրած էր վիրաւորը, որ յանկարծ գլուխը խոնարհեցուց եւ լռեց:

Յայտնի էր որ ամէն դարման անօգուտ էր ու մահը կը մերձենար արագօրէն:

Այսուհանդերձ Բաշիտ դարձեալ գլուխը վեր առաւ ու աչքերը բացաւ:

— Ո՞վ էր մեզ զարնողը, հարցուց:

Սալիհան որ քովը կեցած էր, չուզեց պատասխանել եւ ինք ուրիշ հարցում մը ըրաւ, խօսքը փոխելու համար:

— Ի՞նչ գործ ունէիք գիշերուան այդ ժամուն ադարակին տան շուրջը, ըսաւ:

— Կ՛ուզեմ մեզ զարնողը տեսնել, պընդեց Բաշիտ այս անգամ աւելի հաստատ շեշտով մը, մեռնողներուՆ խնդիրքը չեն մերժեր:

Սալիհա նշան ըրաւ պատանի Հասանին, որ հեռուն կեցած էր, որպէսզի մօտենայ, եւ երբ պատանին մահամերձին դէմ եկաւ, ըսաւ

— Ահաւասիկ ձեզ զարնողը:

Մահամերձը իր մարելու մօտ եղող նայուածքը ուղղեց պատանիին:

— Ինչո՞ւ զարկիր մեզ, հարցուց:

— Որովհետեւ ձեր խօսքերը լսեցի, ձեր դիտաւորութիւնը իմացայ, պատասխանեց Հասան:

— Ես սխալեր եմ, մրմնջեց Բաշիտ ինքնիրեն խօսելու պէս, Աստուած մեզի հետ չէ եղեր, այլ ձեզի հետ... կը ներեմ քեզի տղաս, եւ կ՛ուզեմ որ իմ զէնքերս մեռնելէս ետք քեզի տրուին...

Ասոնք Բաշիտի վերջին խօսքերն եղան: Կրկին գլուխը խոնարհեցուց եւ հոգեւարքի հռնդիւնները սկսան:

Կէս ժամ ետք մեռած էր:

— Ահաւասիկ Ապտիւլ Համիտի մէկ զոհՆ ալ, ըսաւ Սալիհա, որ չափազանց յուզուած էր բոլոր այս անակնկալ դէպքերէն:

— Եւ ոչ վերջինը, աւելցուց իր ընկերներէն մէկը:

— Հիմա դառնանք մեր հեռադիրը խմբագրելու...:

Նորանոր լուրեր հասած էին Սելանիկէն, որոնք բաւական մտատանջութիւն կը պատճառէին իրենց:

Նախ իմաց տրուած էր թէ Շէմսի փալայի տեղ Օսման փաշան կը զրկուէր Մանասթիր, աւելի խիստ հրահանգներով:

Յետոյ Այտընէն Ապտիւլ Համիտի հաւատարիմ զօրագունդեր ճամբայ հանուած էին ըմբոստ զինուորներուն վրայ քալելու համար:

Այս երկրորդ լուրը շատ ծանրակշիռ կը գտնէին քոմիթէի անդամները:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(226 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻԾՏ ՀՈՂԻ ՀԱՐՑԸ...

Հայաստանի մէջ պարբերաբար կը խօսուի հողի սակաւութեան մասին: Վերջերս «Գարուն»ի մէջ երեւցաւ յօդուած մը այդ մասին (տես «Ցառաջ» Օգոստոս 12):

«Սով. Հայաստան»ի Օգոստոս 24ի թիւին մէջ լոյս տեսած տեղեկատուութենէ մը յայտնի կը դառնայ, որ դիւղական շրջաններու մէջ օրակարգի հարց կը դառնան հողին հետ առընչուող խնդիրները:

Ամէն անգամ, երբ խօսք կը բացուի հողի մասին, կը դրէ «Սով. Հայաստան»ի Հրազդանի թղթակիցը վերոյիշեալ թիւին մէջ, կ'ունենանք հետեւեալ պատասխանը՝ «քիչ է...»: Սակայն այդ «քիչ»ն ալ ի՞նչպէս կ'օգտագործենք եւ կը պահպանենք:

Այս հարցին պատասխանը մէկ է. «չատ դէշ»:

Եւ այդ «քիչ»ն ու «չատ դէշ»ը, համաձայն թղթակիցին (Կ. Տոնոյեան), դարձած են մարդոց այսօրուան խօսակցութեան նիւթը, մտահոգութեան առարկան:

Գաղտնիք չէ, կ'աւելցնէ թղթակիցը, որ վերջին տարիներուն Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած հաղարաւոր հեկտար հողեր, որոնք առեն մը բարիք կը պարզեւէին, այժմ ամլացած են:

Հրազդանի մէջ դումարուած շրջանային խորհուրդին նիստին ընթացքին հետեւեալ

բացած ձեւով մը, հազուստին կչոցթա-տոր, երբեմն միապաղաղ զուգահեռ դի-ծերով ձեւաւորուող ծալքերուն տակ կը կորսուին մարմնին համաչափութիւնը եւ փլաստիկ ձեւերը: Մարդկային կերպա-րանքէն կը մնայ միայն արտաքին ուր-ուագիծը՝ անմարմին մարդուն սիլուէթը: Ցղացումին վերացականութիւնը կ'ընդ-գծուի տիպերուն խէալականացուած դէմքերով, խիստ դիմահայեաց (ֆրոն-թալ) դիրքով, որ դիտողին մէջ ակամայ երկրպագելու զգացում մը յառաջ կը բերէ:

Դ.-Է. գարերու ազատագրական չար-ժումներն ու ազգային ինքնագիտակցու-թեան զարթնումը, ըստ էութեան ազգին միասնական պայքարին հիմնական ուժն էին: Այսպէս է, որ հողերը մշակոյթը կը ծառայէ ազգային նպատակներու:

Մխիթարեան հայկական արուեստն ու ճարտարապետութիւնը հիմնակէտ ունե-նալով ազգային ազատագրական պայքա-րին զաղափարախօսութիւնը, կոթողային ձեւերուն մէջ մարմնացուցին ազգին ընդ-դիմադիր ոգին, արտայայտելով դիւցազ-նական այն հզօր ուժը, որ յետագային ալ մնաց հայ մշակոյթը բնութագրող հիմնական առանձնայատկութիւններէն մէկը:

Լ. ԱՋԱՐԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Կազմակերպել ճուկերու «ապարակներ» նման անասնաբուծական կամ թռչնաբու-ծական ապարակներուն: Հին երազ մըն է, որ վերջերս սկսած է իրականութիւն դառնալ չարք մը երկիրներու մէջ: Այս-պէս, Ճափոնի մէջ, ուր գործերէ ի վեր սովորութիւն եղած է անուշ կուրերու մէջ ներուժ ձկնաբուծութեան կազմակերպու-մը, երկու տարի առաջ պետական ձկնա-բոյններու պաշտօնատունը սկսաւ մշակել ծովային ձկնաբուծական ապարակներու ծրագիրը:

Մշակուած ծրագրին համաձայն, ծո-վեզերքին մօտ գտնուած ջուրին յատակին պիտի զետեղուին կերի տուփեր, օժ-տուած՝ վերատուփիչ ժամացոյցներով, որոնք պիտի ճշդեն ճուկերը կերակրելու ժամանակամիջոցները: Ճուկերը կերին մօտեցնելու համար պիտի գործածուին ճայնային ազդանշաններ, իսկ տուփերու մօտ պիտի հաստատուին էլեկտրական հոսանքէ կազմուած «պատնէշներ», ո-րոնք նրբանցքի մը միջոցով պիտի առաջ-նորդեն դէպի կերը:

Այս ճամբով անունդ ապահովելու տըն-տեսական արդիւնաւէտութիւնը կախում ունի գլխաւորապէս ճուկերուն հայթայ-թուած կերին արժէքէն: Ցարդ պատ-րաստուած ճափոնական կերը կը բաղկա-նայ գարեջուրի փրփուրէ, խառնուած լուբիայով, ճուկի միսով եւ հանքային որոշ նիւթերով: Ճափոնցի մասնագէտ-ները, սակայն, չեն զոհանար այս բաղա-դրութեամբ եւ կ'աշխատին գտնել ուրիշ աւելի սննդարար ու աժան կեր մը:

Նկատի ունենալով որ վերջին 25 տա-րիներու ընթացքին ճափոնցիներուն թիւը 70 միլիոնէն բարձրացաւ 100 միլիոնի, իշխանութիւնները յոյս ունին, որ ձկնա-բուծական ծովային ապարակներու միջո-ցով կարելի պիտի ըլլայ լրացնել կենդա-նի սպրանքի պակասը:

×

Աչնան օրերը կը մօտենան եւ մեզի կը յիշեցնեն, ի մէջ այլոց, անոնց ընկերա-ցող երկարաձեւ անձրեւներն ու մառա-խուղը: Եթէ անձրեւները իրենց որոշ օ-գուտն ունին, մառախուղը, սակայն, ընդհակառակն, չատ վնասներ կը բերէ մանաւանդ փոխադրութեան մարզին մէջ: Օրինակ, չատ մառախուղին պատճա-ռով օդակայանները կը փակուին նիւթա-կան մեծ վնասներ պատճառելով օդանա-ւային ընկերութիւններուն:

Ցրուելու համար մառախուղը, ցարդ օգտագործուեցան զանազան եղանակներ: Ամենյմէ մէկն է չոր սառի միջոցով մա-ռախուղի կաթիլներուն սառեցումը: Այս եղանակը թէեւ լաւ արդիւնքներ կուտայ, սակայն սուղ է եւ կարելի չէ իրագործել մեծ տարածութիւններու վրայ: Վերջերս ամերիկեան Քորնըլ Էրոնաթիքըլ Լէյպը-րըթըրի ձեռնարկութիւնը նոր եղանակ մը յղացաւ, որ կը կայանայ մառախու-ղին վրայ սովորական աղ «ցանելու» մէջ: Աղին մասնիկները երթալով մառախուղին կաթիլներուն վրայ, կը ծծեն անոնց ջու-րը, վերածելով մեծ կաթիլներու, որոնք գետին կ'իյնան: Աղի մասնիկներուն մե-ծութիւնը հաստատուած է 5-30 միքրո-մեթր, այսինքն աղի սովորական մասնիկ-ներուն մէկ հարիւրերորդը: Թէեւ մառա-խուղը փառատելու տեսակէտէն այս ե-ղանակը լաւ արդիւնքներ տուած է, յանձ-նարարելի չէ անոր առէպ գործածութիւ-նը, որովհետեւ ապը կը ժանգոտէ օդանա-ւերուն մետաղային մասերը:

Գ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (582)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ժան Վալժան ղլուխը բաց նստած էր ան-դուռի վէմին վրայ: Կ'նայուածքը Գիչէր եղած էր արդէն:

Փողոցը ամայի էր: Քանի մը ահաբեկ ցաղգենիներ, որոնք արագօրէն տուն կը դառնային հաղիւ թէ նշմարեցին գայն: Վանդի ժամանակներ իւրաքանչիւր ոք իր շուրջը կը նայի: Գիչերուան ճրագա-ցաղ սովորութեան համեմատ եկաւ վա-ղաբ սովորութեան համեմատ եկաւ վա-ղաբ լամբարը որ ճիշդ թիւ 7 ղրան դիմաց դրուած էր, եւ վնաց:

Վերջապէս սկսաւ արամախօսել ինքն իր հետ:

Ցանկարծ վեր ըրաւ ղլուխը. փողոցին մէջ քալող կար. Ժան Վալժան իր քովէն քալողի մը ոտքի ճայնը կը լսէր. նայե-ցաւ եւ լամբարին նշոյլով՝ դէպի Արչիվ յանդող փողոցին կողմէն կապտագոյն, անտիական եւ զուարթ դէմք մը տեսաւ:

Քալողը Կավռոչն էր որ Օմ Արմէ փո-ղոցը հասած էր այդ միջոցին:

Կավռոչ վեր կը նայէր եւ կ'երեւար թէ բան մը կը փնտռէ: Կատարելապէս կը տեսնէր Ժան Վալժանը, բայց հոգ չէր ընէր:

Ժան Վալժան որ պահ մը առաջ իր սրտի վիճակին մէջ անչուշտ չէր ուղեր ոչ խօսիլ, ոչ ալ պատասխանել ոեւէ ան-ձի, այս մանկան հետ խօսելու անկի-մադրելի դրդում մը զգաց:

— Պզտիկ, ըսաւ, ի՞նչ կ'ուզես:

— Ի՛նչ պիտի ուզեմ, անօթի եմ, պա-տասխանեց Կավռոչ պարզամտօրէն: Եւ չա-րունակեց. պզտիկ նաեւ դուք:

Ժան Վալժան քսակը խառնեց եւ հինգ ֆրանքնոց մը հանեց:

Բայց Կավռոչ տեսակ մը չարժատուն ըլլալով եւ մէկ չարժումը միւսին անցը-նելու սովորութիւն ունենալով, դեռ-նէն քար մը առած էր նոյն պահուն: Ստամբակը լամբարը տեսած էր:

— Վայ, ըսաւ, հոս կանթեղ ունիք եւ-ղեր տակաւին: Կանոնին հակառակ է այդ, բարեկամներ: Անկարգութիւն է ա-տիկա: Կատրեցէք տեսնեմ զայն:

Եւ քարը լամբարին նետեց, որու ապա-կին այնպիսի ճայթիւնով մը ինկաւ, որ դիմացի տան մէջ իրենց վարագոյրներու եռեւէն կղկռտուած քաղքենիները զոչեցին: Ահա իննհսուն-երեքը: Կանթեղը սատա-կապէս օրօրուելով մարեցաւ: Փողոցը սեւցաւ յանկարծ:

— Ահա առանկ պէտք է ըլլայ, դիր դիչերուան դգակդ, հին փողոց, ըսաւ Կավռոչ:

Եւ Ժան Վալժանին դառնալով.

— Ի՞նչ է սա ահաղին չէնքին անունը, որ հոն փողոցին ծայրը կ'երեւայ: Ար-չիւն է, այնպէս չէ՞: Ի՞նչ ազէկ կ'ըլլար քիչ մը կարտեզ այդ ահաւին անպիտան սիւները եւ անոնցմով պատնէշ մը չինել:

Ժան Վալժան Կավռոչին մօտենալով.

— Խեղճ տղայ, ըսաւ, դէս ձայնով եւ ինքնիրեն խօսելով, անօթի է:

Եւ հինգ ֆրանքնոցը անոր ձեռքը դրաւ:

Կավռոչ դրամին մեծութենէն զարմա-նալով վեր ըրաւ քիթը, մութին մէջ նա-յեցաւ եւ զմայլեցաւ մեծ դրամին սպի-տակութեան վրայ: Ի լրոյ դիտէր հինգ ֆրանքնոց դրամները: Հաճելի էր իրեն անոնց համբաւը. մօտէն անոնց մէկը տեսնելով չատ ուրախացաւ: Նոյինք վադրին, ըսաւ:

Քանի մը րոպէ դրամին նայելէն ետք ակնապիշ, դէպի Ժան Վալժան դարձաւ, անոր երկնցուց դրամը եւ վեհափառօրէն ըսաւ.

— Գիւղացի, աղէկ կը համարիմ կան-թեղները խորտակել: Ետ առ անդութ դաղանդ: Ես կաշառք չեմ ուտեր: Ասիկա հինգ ճիրան ունի, բայց տակաւին չի կըր-նար ճանկրտել դիս:

— Մայր ունի՞ս, հարցուց Ժան Վալ-ժան:

— Դուցէ ձեղմէ աւելի, պատասխանեց Կավռոչ:

— Լաւ ուրեմն, կրկնեց Ժան Վալժան, մօրդ համար պահէ այդ դրամը:

Կավռոչ կակուղնալ դգաց: Մանաւանդ հիմա դիտած էր թէ իրեն հետ խօսող մարդը զվխարիկ չունէր: Մարդուն զգլ-խարկ չունենալը վատահութիւն կուտար իրեն:

— Ուրեմն կանթեղները խորտակելէ դիս արդիլելու մտօք չէիք տար այս գը-րամը այնպէս չէ՞:

— Ճորտակէ ինչ որ կ'ուզես:

— Լաւ մարդ մըն էք, ըսաւ Կավռոչ:

Եւ հինգ ֆրանքնոցը գրպաններէն մէ-կուն մէջ դրաւ:

Վատահութիւնը հետզհետէ աւելնալով, Կավռոչ չարունակեց.

— Մի՞թէ այս փողոցը կը ծնակիք:

— Այո, ինչո՞ւ կը հարցնես:

— Կրնա՞ք ինծի ցուցնել թիւ 7 տունը:

— Ի՞նչ պիտի ընես թիւ 7 տունը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԳՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Պ. Բագրատ եւ Եդուարդ Գրքոյեան եղբայրներ եւ իրենց ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ԱԶՆԻՒ ԳՐՔՈՅԵԱՆԻ

մահուաչ երրորդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկ. Երուանդ Պապեան, իր մօրեղբօր ողբացեալ Պր. Զարեհ Զուհաճեանի մահուան առթիւ կը նուիրէ 50 Ֆր. Հ. Բ. Ը. Միութեան բարենպատակ ձեռնարկներուն համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցին ստացած է հետեւեալ նուէրները որոնց համար կը յայտնէ իր շնորհակալութիւնները բոլոր նուիրատուներուն.

Ամերիկաբնակ Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Սահակեան՝ եկեղեցի այցելութեան առիթով 100 Ֆր.: Այրի Տիկ. Հայկանուշ Ջրբաշեան, Տէր եւ Տիկ. Խազինէճեան ընտանիք, Պ. Յակոբ Չիլճեան եւ Պ. Յուսիկ Գարակէօղեան 50ական Ֆր. եկեղեցիին: Տիկին Մարգրիտ Պապրուեան 40, Տիկ. Զապէլ Մանուէլեան 30, Տիկիններ Աննա Տէր-Մարտիրոսեան, Լուսիա Գասպարեան, Սոնա Պաժան 20ական եկեղեցիին: Տիկիններ Շահանիկ Նազարէթեան, Մարի Հաճի Աւետիսեան, Ալիս Շահում, Ժաքլին Կիւրճեան, Նոյեմզար Վարդերեսեան, Պ. Պ. Ռուբէն Մանուկեան, Արամ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկ. Նիքոթեան եւ Օր. Մայտա Եազըճեան 10ական: Պ. Լեւոն Մարիկեան իր թոռնիկի մկրտութեան առիթով ծերերուն՝ 10: Տիկ. Մարի Յակոբեան իր թոռնիկի մկրտութեան առիթով եկեղեցիին 10: Պ. Պետրոս Վարդերեսեան՝ իր մօր Թագուհիի քառասունքին առիթով 30: Մաքրուհի Շահիկեանի թաղման առիթով՝ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկ. Մանուկ Մանուկեան, Պ. Պ. Գրիգոր եւ Պաղտասար Նաճարեան 20ական, Խաչատուր Նունոյեան, Յարութիւն Պապայիկիթեան եւ Գուրգէն Քորբոյեան 10ական: Հայկ Գործունեանի տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ զաւակները Սուրէն եւ Գուրգէն Գործունեաններ՝ եկեղեցիին 150: Կարպիս Փափազեանի տարելիցի հոգեհանգստեան առիթով՝ եղբայրը Յակոբ Փափազեան 50 դպրոցին, աղջիկն ու փեսան Ղուկասեան ընտանիք՝ 50 եկեղեցիին եւ 50 դպրոցին: Նոյն առիթով Միսաք Ափրիկեան 20 եկեղեցիին եւ Մէհլէմէճեան 10:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Պ. Պ. Ժան Պօղոսեանէ (Իրաքէն) 30 Ֆրանք, Եղիա Գալայճեանէ (Հալէպ) 100 Ֆրանք:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ՕՎԵՐՆԵԸ

Հանգստաւէտ Փիւլման օթոքառով այցելութիւն Քլէրմոն – Ֆերանի տեսարժան վայրերը, որոնց շարքին Օվերնեի սքանչելի եկեղեցիները:

Պարանցիկ ցերեկոյթ Շաբաթ գիշեր:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 110 Ֆրք. (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ):

Մեկնում Փարիզէն Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 19, ժամը 20ին: Վերադարձ Փարիզ՝ Կիրակի երեկոյ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)
Tél. : TRO. 03-18

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

(Piano, Accordéon, Solfège)

Կը դասաւանդուին մասնագէտ եւ փորձառու ուսուցիչներու կողմէ:

Փափաքողները դիմեն.—

Madame TCHITOUNY
13, Rue Caumartin, Paris (9e)
Tél. : OPE. 37-62

Նաեւ՝ վարձու սենեակ ուսանողի համար:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 8,30ին հին հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը Սեպտեմբեր 25ին, երեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ Մարսէյլի հայկական դասընթացքներու վերամուտի արձանագրութիւնները կը սկսին Սեպտ. 8ին, ամէն օր կէսօրէ առաջ ժամը 10–12, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, Մարսէյլ:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ իր հովանաւորած հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի 11 Սեպտեմբեր հինգշաբթի օր, համայնքիս Հոգեւոր Հովիւ Նարեկ քահանայ կը կատարէ հին եւ նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները մինչեւ հինգշաբթի 18 Սեպտեմբեր:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Սեպտ. 18, Կռանտ Անսամպլի մէջ:

×

ԼԻՈՆԻ Հայ Ազգ. Վարչութեան Կրթական Մարմինը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. 2ին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան հովանաւորած հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտ. 18ին, Հինգշաբթի օր: Կը խնդրուի ծնողքներէ որ նոյն օրը առաջնորդեն իրենց զաւակները վարժարան:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 2էն սկըսեալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 3ին Միութեան գրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ Մեթրօ Քատէ:

×

ՇԱՒԻԼ

Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները կը սկսին Սեպտ. 18ին:

×

ՊՕՄՈՆ

Արձանագրութիւնները կը սկսին այս Շաբաթ առաւօտ, եկեղեցիին խորհրդարանը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգին Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, 27 Սեպտ. Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրինեանի բընակարանը 141, Պուլվար Ռոտէն, Իսի:

Մէրի տ'Իսիէն առնել օթոպիւս 190 եւ իջնել Շըմէն տէ Վիյնը:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տունը կամ աշխատանոցը աշխատող մեքանիսիէններ, փրեսէօռներ, Ֆինիսէօր-Ֆինիսէօզ, պութոնիէ ԹԵՐԿԱԼԻ վրայ: Մնայուն գործ:

Դիմել՝
LUXE-CONFECTION
106, Rue St. Maur, Paris (11e).

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ աւանդական մատաղօրհնութիւնը եւ տօնախմբութիւնը կը կատարուի Սեպտ. 28ին, Կիրակի օր:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Կեդր. Վարչական Ժողովը պատիւն ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 56րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 6 Դեկտ. 1969, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Միութեան կեդրոնական դրասենեակին մէջ, 109 Իսթ 40րդ փողոց, Նիւ Եորք, Ն. Ե.:

Եթէ օրինական մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր Ընդհ. Ժողովի, որ պիտի գումարուի Շաբաթ եւ Կիրակի, 13 եւ 14 Դեկտեմբեր 1969, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Առաջնորդարանի Կիւլլապի Կիւլպէնկեան մշակութային կեդրոնին մէջ, 630 Սէքընտ Էվընիւ, Ն. Ե. 10016:

Այն բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինակաչ մեծամասնութիւն պիտի կազմեն:

ՕՐԱԿԱՐԳ

1) Ընդհանուր Տեղեկագիր 1968 տարեշրջանի

2) Ընդհ. Հաշուետուութիւն 1968 տարեշրջանի:

3) Ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. Ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ:

4) Կանոնագրի բարեփոխութիւն:

5) Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:

6) Գնահատանքի բանաձեւեր:

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի
Ատենապետ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ատենադպիր Ր. Ք. ԿՐԷԿԸՐԻ

Նիւ Եորք, 1 Օգոստ. 1969

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc.

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆ.	Վեցամսեայ	50 ֆ.
Արտասահման	Տար. 105 ֆ.	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 19 SEPTEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11617 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.617

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱՐԱՅԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

Յիսունեւմէկ տարի առաջ, 1918 Սեպտեմբեր 19ին նոր էջ մը բացուեցաւ մեր ազատագրական շարժումներու պատմութեան մէջ, — Արարայի յաղթապա՛նծ ճակատամարտը:

Արարա՛ : Հայրենի սահմաններէն դուրս, օտար հողի մը կուշտին բարձրացող սա՛ հէք, անտեսուած բլուրը, որուն անունն իսկ կ՚անգիտանայինք մենք երէկ, կը գրէր Սուրէն Պարթեւեան, ու կ՚աւելցնէր.

«Արարա՛... բոլոր մեր յոյսերուն, բոլոր մեր երազներուն ու բոլոր մեր ոգորումներուն ամբողջ գումարը կը խտանայ այս եռավանկ անունին մէջ»: («Արարա», Աղեքսանդրիա, 1919, էջ 6):

Համաշխարհային առաջին պատերազմը, իր Մեծ Եղեռնով, ճակատագրական եղաւ Հայութեան համար: Ցեղասպանութեան բնական հետեւանքն էր վրէժի զգացումին զարգացումը այն բոլոր հայորդիներուն մէջ, որոնք ոճրագործ Թուրքի եաթաղանէն հեռու, Կովկասի եւ օտար, ազատ երկիրներու մէջ կ՚ապրէին:

Արեւելահայ մեր եղբայրները իրենց կամաւորական զօրագունդերով անմիջական փոխ-վրէժի էին դիմած ռուսական բանակի հովանիին տակ:

Արիւնը կ՚եռեւեփէր երակներուն մէջ արեւմտահայ երիտասարդներու, որոնք կ՚ապրէին կովկասեան ճակատէն հեռու, ասպնջական Եգիպտոսի ափերուն, ու ովկէանոսէն անդին Ամերիկայի անսահման տարածութեանց մէջ: Մեր անթաղ նահատակներու վրէժի աղաղակը արձագանգ կը գտնէր անոնց հոգիներուն մէջ:

1915ին քառասնօրեայ հերոսամարտէ վերջ, Մուսա Լերան քաջարի զաւակները, իրենց ընտանիքներով, — հինգ հազար հոգի, — հրաշքով փրկուած էին Ֆրանսական նաւատորմին կողմէ եւ ապաստանած Փորթ Սայիտ, Սուէզի ջրանցքի մուտքին:

Ֆրանս. ժորէկիպէրի մարտանաւին հրամանատար կոմս Պընուա տ՚Աղի զինուորական կրթութիւն տուաւ Մուսա Տաղցի հարիւրաւոր երիտասարդներու, որոնք պիտի կազմէին Արեւելեան Լեգէոնի կորիզը:

Ցետագային ասոնք պիտի փոխադրուէին Կիպրոս, որ կեդրոնը կը դառնար Լեգէոնին, դեր-գնդապետ Ռոմիէօի հրամանատարութեան տակ:

Եգիպտոսէն ու Ամերիկայէն հազարաւոր հայորդիներ կը փութային Կիպրոս, ուր կը մարզուէին Ֆրանսացի սպաներու կողմէ: Բոլորին աչքերը ուղղուած էին դէպի Կիլիկիա, անընդհատ հնչեցնելով ծանօթ երգը, — Ցանկամ տեսնել զ՚իմ Կիլիկիա...

Կիլիկիոյ գրաւումն էր հայ լեգէոնականներու միակ երազը: Այդ հաստատ յոյսով ու փայլուն հեռանկարով է, որ ամբողջ երկու տարի անհամբեր կը սպասէին այն երջանիկ օրուան, երբ պիտի հնչէր ժամը ռազմադաշտ նետուելու եւ արժանի պատիժը տալու Հայութեան դարաւոր, արիւնարբու դահիճին:

Այդ օրը հասաւ 1918 Սեպտեմբերին, երբ երկար ամիսներու պատրաստութենէ ետք, Եգիպտական Արշաւաբանակի անդլիացի հրամանատար զօրավար Ալէնպի ընդհանուր յարձակողականի ձեռնարկեց Պաղեստինի ճակատի Երլտըրըմ Օրտուսուին դէմ:

Գերմանացի սպարապետ Լեման Ֆոն Զանտէրս փաշան էր ընդհանուր հրամանատարը թրքական ուժերուն, որոնք կը բաղկանային 7րդ եւ 8րդ զօրաբանակներէն: Առաջինին հրամանատարն էր Մուսթաֆա Քէմալ, որուն բանակատեղին հաստատուած էր Նապլուս, երկրորդինը՝ Ճէվատ փաշա, բանակատեղին՝ Թուլքէրէմ:

Ընդհանուր յարձակողականը սկսաւ 1918 Սեպտ. 18–19 լուսնալիք գիշերը:

Հայկական Լեգէոնին բաժին ինկած էր գրաւել Արարայի ամրացեալ բարձունքը, որ ռազմադիտական կարեւոր դիրք մըն էր ճակատին ձախ կողմը եւ զոր կը պաշտպանէին մեծ թիւով գերման եւ Թուրք թնդանօթաձիգ եւ հետեւակ մասնագէտ սպաներ ու զինուորներ:

Հայ Լեգէոնականները առաջին ազդանշանին վրայ խոյացան անառիկ այդ դիրքին դէմ՝ զրահուած վրիժառութեամբ: Գրոհ տուին քաջաբար եւ յառաջացան առանց ընկրկելու, ամէն գնով յաղթելու վճռականութեամբ:

Ժամերով ճակատեցան թշնամի ուժերուն դէմ. առիւծի պէս կռուեցան՝ հիացում պատճառելով Ֆրանսացի սպաներուն: Ու տարին յաղթանակը՝ շնորհիւ Հայու աննկուն կամքին: Քսանեւմէկ կտրիճներ նահատակուեցան ռազմադաշտին վրայ՝ յանուն Հայութեան ու հայրենիքի:

Սեպտեմբեր 20ին կատարուեցաւ թաղումը այս քաջորդիներուն: Դամբանակաչ խսեցան զօրախումբի հրամանատար Բոմիէօ եւ հարիւրապետ Ազան, փառաբանելով անոնց քաջութիւնը, «որ խորհրդանշանն է հայ ազգի արիասրտութեան»: 21 հերոսները բոլորն ալ ինկած էին առաջին շարքին վրայ, երեսնին թշնամիին: Բոմիէօ շեշտեց, որ այդ յաղթանակը հորիզոն կը բանայ Հայոց ազգային բաղձանքներուն առջեւ...:

Զօր. Ալէնպի Սեպտ. 25ին Եգիպտոսի Հայ Ազգային Միութեան, Հոկտ. 12ին ալ Փարիզ Ազգային Պատուիրակութեան ուղղեց շնորհաւորական հեռագիրներ, ըսելով.—

«Ես հպարտ եմ հրամանատարութեանս տակ հայ զօրամաս մը ունենալուս: Անոնք կռուեցան փայլուն կերպով եւ մեծ բաժին մը ունեցան յաղթանակին մէջ»:

Արարայի ամրութեան գրաւումով թրքական ճակատին ձախ թեւը քայքայուեցաւ: Զոյգ բանակները խուճապահար բռնեցին նահանջի ճամբան: Մուսթաֆա Քէմալ 7րդ բանակը իր վիճակին ձգելով փախաւ Սեպտ. 19ին շունչը Հալէպ առաւ:

Ուրախ էին ու հպարտ յաղթական Լեգէոնականները:

Ճամբան բացուած էր դէպի Կիլիկիա:

Եւ սակայն...:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ ԿԸ ԲԱՆԻ ԲԱՅՑ ՄԵԹՐՕՆ ԿԵՑԱԻ

ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հինգշաբթի առաւօտ արդէն երթեւեկը գրեթէ իր բնականոն վիճակը վերստացած էր երկաթուղիին համար բայց յանկարծ աւելի կը տարածուէր եւ ծաւալ կ՚առնէր մեթրոյի ու նաեւ օթոպիւսի գործադուլը: Այս պատճառով քաղաքը մինչեւ դուռները նոյնքան խճողուած էր: Բանակցութիւնները կը շարունակուին: Օդանաւային ներքին գիծերու ընկերութեան (էռ-էնթէռ) ցամաքի անձնակազմը գործադուլի մէջ է: Խօսակցութիւններ կան նաեւ ելեկտրականութեան եւ կազի համար բայց ցարդ որոշում չէ տրուած:

Զորեքշաբթի օր տեղի կ՚ունենար նաեւ Նախարարաց հերթական Խորհուրդը, ուր նախագահ Փոմփիտու վճռական շեշտով կը յայտարարէր թէ.— «Օրէնքը պէտք է յարգուի եւ հանրապետական կարգը պահպանուի»:

Ասիկա անուղղակի պատասխան մըն է Աշխատանքի Ընդհանուր Դաշնակցութեան (Սէ. ԺԷ. Թէ.) ընդհ. քարտուղար՝ Սէկիի առջի օրուան խօսքերուն: Արդարեւ, Սէկի ըսած էր թէ գործադուլը կրնայ քաղաքական բնոյթ ստանալ եւ եօթնամեակն ալ երկար չտեւել:

× Թղթատարը իր դժգոհութիւնները պիտի արտայայտէ Հոկտեմբերի սկիզբը: Միջին եւ փոքր հաստատութիւններն ալ «պահանջներու օր»նշանակած են Հոկտեմբեր 13ը: Այսինքն ըստ երեւոյթին ոչ մէկ բան վերջանալու մօտ է այլ՝ կը սկսի:

× Գրած էինք թէ կառավարութեան ծրագիրը վաւերացուած էր Ազգ. Ժողովին կողմէ լայն մեծամասնութեամբ (85ի դէմ 359 ձայնով): Ցիշեալ քուէարկութեան աւելցնենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները, որոնք Ժողովին պատկերը կը պարզեն: Թեր քուէարկած են.— 259 կոլիստ երեսփոխան (272ի վրայ), 59 անկախ Հանրապետական (61ի վրայ), 29 կեդրոն (33ի վրայ) եւ 22 ոչ-արձանագրուած:

Դէմ քուէարկած են.— 51 երեսփոխան Զախ Դաշնակցութեան անդամ (57ի վրայ) եւ 34 համայնավար երեսփոխաններ:

Զեռնպահ մնացած են 5 կոլիստ երեսփոխաններ որոնց մէջ՝ Տավիտ-Ռուսէ եւ Վալոն: Երկու կեդրոն և մէկ ոչ-արձանագրուած: Քուէարկութեան չեն մասնակցած 7 Իւ. Տէ. Էռ. (Կոլիստ), որոնց մէջ Ազգ. Ժողովի նախագահը՝ Աշիլ Փերէթի, վեց ձախ եւ մէկ անկախ Հանրապետական: Քանի մը երեսփոխան ալ բացակայ էին:

× Ելմտական նախարար Ժիսքառ տ՚Էսթէն վերականգնումի իր ծրագիրը ներկայացուց Ազգ. Ժողովին եւ այս առթիւ շեշտեց թէ երկրորդ արժեզրկումի մը վարկածը ծիծաղելի եւ խնդալիք է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ կիսապաշտօն «Ալ Ահրամ» թերթը կը տեղեկացնէ, թէ նախագահ Նասր վարակուած է դումէ (կրիփ) եւ բժիշկներուն յանձնարարութեան ընթացք տալով, դադրեցուցած է ամէն աշխատանք: Այսուհանդերձ հաւանական կը նկատուի, որ նախագահը կրկին շաքարախտ ունեցած ըլլայ, քանի որ 1968ին դարմանուելու նպատակով Խորհ. Միութիւն մեկնած էր: Կարգ մը տեղական թերթերու համաձայն, Նասր, որ 51 տարեկան է, հիւանդութեան պատճառով հարկադրուի քաշուիլ քաղաքական եւ հանրային ասպարէզէն: Իրաց այս կացութեան մէջ ռումբի տպաւորութիւն գործած է Պէյրութի մէջ լոյս տեսնող «Ալ Ժարիտա» թերթին այն լուրը, թէ Եգիպտոսի մէջ նախագահը իր պաշտօնէն հեռացնելու ձգտող դաւ մը երեւան ելած է, որու հետեւանքով ձերբակալութիւններ կատարուած են: Համաձայն թերթին, դաւին կազմակերպիչները եղած են խորհրդայնասէր տարրեր՝ գլխաւորութեամբ Ալի Սապրիի:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ նոր ուժեր զրկուած են Զատ, օգնելու համար տեղական իշխանութեան, որ դժուար կացութեան մատնուած է կարգ մը շրջաններու մէջ ծաւալ ստացող ըմբոստութիւններուն եւ խռովութիւններուն պատճառով:

ՊԻԱՐԻՑԻ մէջ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց տասնեակ մը երիտասարդներ, որոնք սովորութիւն դարձուցած էին թմրեցուցիչներու գործածութիւնը: Երկրին հարաւը ցարդ 21 երիտասարդներ ձերբակալուած են՝ նոյն յանցանքով:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ երկու մարտանաւեր, հակառակ խորհրդային բողոքին, մուտք գործեցին Սեւ ծով: Երկու մարտանաւերն ալ մաս կը կազմեն Միջերկրականի ամերիկեան 6րդ նաւատորմիղին:

ԼԱՈՍԻ կառավարական ուժերը, Ամերիկացիներու օգնութեամբ, վերագրաւեցին երկու քաղաքներ, որոնք երկար ժամանակէ ի վեր կը գտնուէին համայնավար ուժերու տիրապետութեան տակ:

ՊԻԱՖՐԱՅԻ օդուժին պատկանող չորս օդանաւեր ռմբակոծեցին ելեկտրակայան մը Սափելի մէջ, Նիժերիա:

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ օդանաւեր վերստին ռմբակոծեցին եդիպտական եւ յորդանանեան զինուորական կայաններ:

ՌՈԶԱՐԻՕ քաղաքին մէջ, Արժանթին, արիւնալի բախումներ տեղի ունեցած են քանի մը հազար բանուորներու եւ ուսանողներու ու ոստիկանութեան միջեւ: Սպաննուած է մէկ ցուցարար եւ վիրաւորուած են հարիւր հոգի: Ձերբակալուածներու թիւը կը հասնի երկու հարիւրի: Բախումներուն պատճառը՝ ձեռք առնուած պատժական միջոցները բանթողներու դէմ:

ՌԱՊԱԹԻ մէջ Սեպտեմբեր 22ին գումարուելիք մահմետական վեհաժողովին մասնակցելու պատրաստակամութիւն յայտնած են 17 մահմետական երկիրներ՝ երեսունի վրայ:

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ շատ հաւանական է, որ ի մօտոյ գումարուի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստը: Տուեալներ կան մտածելու, որ խորհրդայնասէր տարրերը պիտի փորձեն մաքրագործել ազատախոհները, առաջին հերթին պաշտօնէ եւ շարքերէ հեռացնելով Զմիրկովսկին, Սիզարը եւ Տիւպչէքը: Այս վերջինները դեռ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն երկրին մէջ:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ ձերբակալուած երկու Ֆրանսացիներ ազատ արձակուեցան՝ խիստ քննութիւններու ենթարկուելէ ետք:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ Էսփրէսսօ ձախ շաբաթաթերթը կը գրէ թէ չեխ 200 մտաւորականներ 2000 բառերէ կազմուած նոր մանիֆեստ մը ստորագրած են, ուղղուած բոլոր ղեկավարներուն: Ցուսահատ ձեւ մըն է «ո՛չ» ըսելու մաքրագործումներու, գրաքննութեան եւ խորհրդային ներկայութեան: Կը շեշտեն թէ ոչ մէկ թշնամութիւն ունին Ռուսերուն դէմ բայց դէմ են օտար որեւէ միջամտութեան:

ՀՈՆՔ-ՔՈՆԿ հասած լուրերու համաձայն, ամիս մըն է որ բազմաթիւ գնդահարումներ կատարուած են Փեքին եւ զանազան քաղաքներու մէջ ուր բացօթեայ դատարաններ հաստատուած են եւ ամբաստանեալը 30–40 հազար հոգիի առջեւ «յանցաւոր» կը հռչակուի ամբոխին կողմէ իբրեւ «հակամաոյական» եւ մահապատիժ կը պահանջուի: Ոչ կրնաչ իրենք զիրենք պաշտպանել, ոչ ալ փաստաբան ունենալ:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ ալ գործադուլները կը ծաւալին: Որմնադիրները հետեւած են քիմիական ճարտարարուեստի բանուորներուն եւ 48 ժամուան գործադուլ որոշած:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ պատրիարք Կարդինալ Ուռպանի վախճանած է առջի օր, 69 տարեկանին:

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Թումանեան մէկն է այն հոյս ղէմքե – րէն, որոնց ծննդեան հարիւրամեակը կը լրանայ այս տարի եւ որոնց յիշատակին առջեւ պատկառանքի կոչուած է կենալ հայ ժողովուրդը, հայ գրականութեան եւ հայ արուեստին մատուցած իրենց ծա – ռայութիւններուն համար :

Առնցմէ կոմիտասին մասին խօսեցանք, եւ յետագային պիտի խօսինք նաեւ միւս երկուքին՝ Երուանդ Օտեանի եւ Լեւոն Շանթի մասին : Թումանեան, որ նիւթը կը կազմէ այս տողերուն, յոբելեանները տարեկից մը չէր լոկ : Եթէ իր կեանքին վերջին չորեքին էր, որ ծանօթացաւ Օտ – եանին՝ Պոլսոյ մէջ Հայ Արուեստի Տան ստեղծման օրերուն, Կոմիտասին եւ Շան – թին հետ սերտ զործակիցներ էին եղեր Թիֆլիս :

Թումանեան գրեթէ կենսագրութիւն չունի՝ այս բառին սովորական իմաստո – վը : Ծնած 1869 Փետր. 19ին Լոռիի Դսեղ (այժմ Թումանեան) գիւղը, իր նախնա – կան ուսումը առած է Ջալալողլույի (այժմ Ստեփանաւան) նախակրթարանը (1879–1883) չարունակելու համար զայն Թիֆլիսի Ներսէսեանին մէջ (1883–1886), առանց կարենալու սակայն աւարտել : Կեանքի պայմանները զայն պիտի քչէին զործի ասպարէզ, եւ ամբողջ հինգ տարի ստիպուած պիտի ըլլար հաստարակ գրա – գրութիւն ընել Թիֆլիսի Հայոց կռնսիս – տորիային մէջ, պաշտօն, ուրկէ զառն յիշատակներ պահեր էր : Յետոյ արդէն պիտի մտնէր ուղղակի գրական կեանքի մէջ, աւելի քան 20 տարիներ այլեւս չբաժնուելու համար անկէ, մինչեւ իր մահը՝ 1923 Մարտ 23ին :

Եթէ թիւերով վախտ է իր կենսագրու – թիւնը, հարուստ եղած է իր կեանքը գը – բական եւ հանրային զործունէութեամբ :

Յովհ. Թումանեան բանաստեղծ էր ա – մէնէն առաջ եւ Յովհ. Յովհաննիսեանի ու Ա. Խահակեանի հետ մէկտեղ կը կազմէր այն երրորդութիւնը, որ դարձի հանդիսացաւ արեւելահայ բանաստեղծու – թեան մէջ՝ վահան Տէրեանին հասնելէ եւ Զարենցին ճամբայ բանալէ առաջ :

Բանաստեղծական իր նախափորձերը ը – րած է 1880–81ի տարիներուն, երբ դեռ դպրոցական գրասեղաններուն վրայ էր, 1886–87ին արդէն իր բուն յայտնութիւնը կ'ընէր գրելով Շունն ու կատուն, Աճ – քախտ վաճառականը, Արեւ եւ լուսին, Գութքանի երգը, Հին օրնութիւն բանաս – տեղծութիւնները, իսկ 1890ին եւ 1892ին արդէն լոյս կը տեսնէն իր քերթուածնե – րուն առաջին երկու ժողովածուները, որ – պէսզի 1903ին « Բանաստեղծութիւններ » խորագրով մեծ ժողովածուի մը մէջ ամ – փոփուին մինչեւ այդ տուն գրած իր լա – ւագոյն բանաստեղծութիւնները, Պոէմ – ները եւ օտար բանաստեղծներէ ըրած իր թարգմանութիւնները : Թումանեանի վերջնական նուիրագործումը կ'ըլլար սա, ու տեղ կը բանար անոր հայ մեծ բա – նաստեղծներու չարքին մէջ :

Թումանեանի քնարերգութեան մաս կը կազմեն նաեւ իր պոէմները, որոնցմէ յայտնի են Անուշը, Սասունցի Դաւիթը, Թմբկաբերդի առումը, Մաքօն, Լոռեցի Սաքօն, իր աւանդավէպերը, որոնց մէջ կը փայլի Փարւանան (1902), իր Գառ – եակները, զորս գրեց 1916էն 1922, իր կեանքի վերջին տարիներուն, բայց նաեւ իր երգիծական ոտանաւորները ալ, ինչ – պէս Հայի զարմանքը, Հայի տրտունջը, Հայոց ապերախտ զրողը եւ, մանաւանդ, իր համբաւաւոր Պոէտն ու Մուսան :

Թումանեան դեղարուեստական արձա – կի ալ վարպետ էր : Իր արձակ էջերուն մէջ յայտնի են Գիքորը, զրուած 1894ին, «Մերոնիք» ընդհանուր վերնագրով պատ – մուածքներու իր շարքը, ինչպէս յիսունի մօտ իր հէքեաթները, որոնց մէջ ուշա – դրաւ են մանաւանդ Գառնիկ ախպէրը եւ Ոսկու կարասը (1905) : Քաջ Նազարը եւ Տէրն ու ծառան (1908) :

Թումանեան յայտնի զարձաւ նաեւ իր թարգմանութիւններով : Անոնք մեծ մա – սամբ ռուս դասական բանաստեղծներէ էին, գլխաւորաբար Փուշքինէն եւ Լեր – մոնտովէն, բայց նաեւ Ժուկովսկիէն, Նեկրասովէն, Կոլցովէն, Բլոկէն եւ Գոր – կիէն, ինչպէս նաեւ ռուսական հէքեաթ – ներէ եւ աւանդավէպերէ : Արեւմտեան զրողներէ ան թարգմանած է Պայրընէն, Հաքսլէն, Շիլլէրէն եւ Կէօթէէն, եւ հա – րեւան ժողովուրդներէն ալ, ինչպէս Պար – սից Ֆիրտուսիէն, Վրաց Իլիա Ճավճաւա – ցէէն եւ ազերի բանաստեղծ Ֆաքանքէն :

Բայց զրական իր այս բեղուն զործու – նէութեան ընդելուզուեցաւ իր հանրային կեանքին այնպիսի էջերը եւս, որոնք ի – րենք, առանձին, բաւական են անոր տեղ տալու հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ :

Արդարեւ՝ Յովհ. Թումանեան մեծ չէ – զաւ միայն իբր բանաստեղծ : Ան, ամբողջ երկու տասնամեակ, ոգեւորեց իր չուրջի զրական կեանքը՝ ռահվիրան հանդիսանա – լով ոչ միայն իր չուքին տակ հասակ նե – տող սերունդի մը, այլեւ յետագայ սե – րունդներու :

Ան խանդավառել դիտցաւ նաեւ զրչի եւ արուեստի մարդիկը, որոնք այդ օրե – րուն կը պճնէին Թիֆլիսի հայ մտաւոր կեանքը : Իր յարկը ժամադրավայրը դար – ձած էր անոնց բոլորին, եւ յիշատակելի պիտի մնան անոնց անցուցած զրական երեկոները : Այդ նիստերը «Վերնատուն» անունով կը յիշէ մեր զրականութեան պատմութիւնը, որովհետեւ անոնք տեղի կ'ունենային բնակարանին հինգերորդ յարկը : Գրական եղբայրակցութիւնը, որ կը զարգանար այդ նիստերու ընթացքին՝ պիտի չխամրէր երբեք :

Թումանեան իր ոգեւորութենէն բաժին հանեց նաեւ զրական աւելի լայն շրջա – նակի մը : Հայ Գրողներու Կովկասեան Ընկերութիւնը, զոր ան Թիֆլիսի մէջ հիմնեց 1912ին եւ վարեց մինչեւ 1921, թանկագին չաղախ մը եղաւ հայ զրողնե – րու միջեւ եւ միեւնոյն տանն զարբնոց մը նոր զրողներու համար, առանց յիշե – լու կապը, որ կը ստեղծուէր աւելի հին սերունդներու հետ, զորս կ'ոգեկոչէր ան՝ սկսելով Սայաթ Նովայէն :

Հայարտունը՝ զոր նոյնպէս Թիֆլիսի մէջ հիմնեց Թումանեան, կը փորձէր զը – բականութեան եւ արուեստի թեթխոր մը զառնալ նոր օրերու մէջ երթալ մարմին առնելու համար նաեւ հայրենի հողին վը – րայ, ինչպէս եւ ճիւղ արձակելու համար սփիւռքի մէջ եւս, մտահոգութիւն, զոր իրականացնելու համար Թումանեան 1921ի աշնան մինչեւ Պոլիս եկաւ, ուր իրապէս իր ստեղծած ոգեւորութիւնը պիտի մղէր հիմնելու Հայ Արուեստի Տուն մը նաեւ այնտեղ : Նոյն այդ ուղեւորութի – նը զէպի Պոլիս, Թումանեան օգտագոր – ծեց այլապէս ալ թրծելու համաբսփիւռքի կապը մայր հայրենիքին հետ՝ զաղութ – ներու օժանդակութիւնը ապահովելով նոր ստեղծուող երկրի մը անդրանիկ կարիք – ներուն :

Հայ ժողովուրդի սերտ կապերը ռուս ժողովուրդին հետ, ինչպէս նաեւ կովկաս – եան ազգերու միջեւ եղբայրութիւնը Թումանեանի զլխաւոր մտահոգութիւն – ներէն մէկն եղաւ նոյնպէս, ու ջանաց զանոնք իրականացած տեսնել ինչպէս զը – բականութեան նոյնպէս կեանքի մէջ : Ոչ ոք իրեն չափ փորձած է համոզել զառնալ հայ եւ ռուս, ինչպէս նաեւ հայ եւ վրացի մտաւորականութեան միջեւ, կամուրջ, որուն հիմնական սիւնը կը չ – րունակէ մնալ մինչեւ այսօր ալ :

Շատ վաղաժամ բաժնուեցաւ ան մեզ – մէ, երբ դեռ հազիւ բոլորած էր 54 տա – րին, իր հոգեկան ուժերուն եւ իր ոգեւո – րութեան ամէնէն եռուն մէկ պահուն՝ երբ հայ հողին վրայ մարմին առած նոր կեանքը եւ հոն աչք բացող սերունդը կարիք ունէին իր երիտասարդի խանդա – վառութեան :

Իր մահէն ի վեր արդէն անցած է մօտ կէս դար, ու այդ կէս դարու ընթացքին բանաստեղծներու ամբողջ սերունդ մը ա – ճած է մայր հողին վրայ, բայց Թու – մանեանի բարի չունչը կը չարունակէ ապրիլ այդ սերունդին մէջ, եւ անոր ի – մաստութիւնը միշտ վառ կը մնայ հոգի – ներէ ներս : Թումանեանն էր, որ այսուղի համեստ սպաը չքեղ քնարի մը վերածեց, եւ պատգամ թողուց նոր բանաստեղծնե – րուն եւս հայ հողին անուշ բուրմունքը իրենց ներսն ունենալ՝ տաղեր ձօնելու առեն մեր նոր օրերուն : Թախիծով օծուն էին Թումանեանի քերթուածները՝ ներ – չնչուած «որբի ու ողբի հայրենիքէն», բայց ան կը հաւատար նաեւ զալոց օրե – րուն, երբ այլեւս որբ ու ողբ պիտի չըլ – լան այդ հայրենիքին մէջ : Ու ի՜նչ ասիլի քաղցր օրհնութիւն քան այն, զոր ուղղեց վաղուան մանուկներուն.

Ապրէք երեխէք, բայց մեզ պէս չապ – րէք :

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԸ, ՄԱՐԴԻԿ ԵՒ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

Ա.

Աշխարհի բնակչութիւնը զարմանալի թափով կ'աճի : Եւ, բնականաբար, ամէն ոք կը հետաքրքրուի ապագայով : Որքա՞ն պիտի ըլլայ աշխարհի բնակչութեան թի – ւը մօտ եւ համեմատաբար հեռաւոր ա – պագային : Անկա սովորական հետա – քրքրութիւն մը չէ, այլ ապագայի հիմ – նական հարցերը նախատեսելու անհրա – ժեշտութենէ բխող պահանջ մը :

Ապագայի բնակչութեան թիւը ճշդելու զանազան միջոցներու կողքին անհրաժեշտ է դիտնալ նաեւ, թէ ինչ պատկեր ներ – կայացուցած է ան անցեալին : Ահա թէ ինչո՛ւ կը ներկայացնենք վերջին հազար տարիներու պատկերը ըստ հարիւրամ – եակներու եւ յինամեակներու (ադիւ – սակը կազմուած է ՄԱԿի տուեալներուն համաձայն, միլիոններով) .

Տարիներ	Աշխարհի բնակչ.	Աճը
1000	288	—
1500	436	15
1650	545	36
1750	728	91
1800	911	183
1850	1181	270
1900	1617	436
1950	2508	891
2000	6280	3772

Անը յատկապէս մեծ եղած է ի. պա – րուն, հակառակ այն իրողութեան, որ այդ ժամանակաշրջանին պոյութին ու – նեցած են երկու ամէնէն արիւնահեղ պա – տերազմները :

Այսուհանդերձ բնակչութեան թիւի յա – ւելումը բոլոր երկիրներուն եւ բոլոր ժողովուրդներուն մօտ նոյն համեմատու – թիւնը չէ ստացած : Հազար տարի առաջ, օրինակ, աշխարհի մէջ վեց միլիոն հայ կար, այսինքն ընդհանուր բնակչութեան 2,2 տոկոսը, իսկ ներկայիս, 5,5 միլիոն է, այսինքն՝ 0,17 տոկոսը : Հետաքրքրա – կան է բնակչութեան թիւին փոփոխու – թիւնը այժմ ներկայ Հայաստանի սահ – մաններուն մէջ : Ռուսիոյ կողմէ նուաճ – ուելէ առաջ, 1800ական թուականներուն, հոն կային 128 հազար հայեր : Ռուսիոյ տիրապետութեան տակ անոնց թիւը 1832ին հասաւ 200 հազարի, 1897ին՝ 1 միլիոնի, 1914ին՝ 1,5 միլիոնի, 1926ին՝ 1,5 միլիոնի, 1939ին՝ 1,8 միլիոնի, 1959ին՝ 2,8 միլիոնի, 1970ին՝ 3,5 միլիոնի : Ներկայիս անոնց թիւը 4 միլիոնի կը մօտենայ :

Թուրքիոյ մէջ հայերու թիւը 1914ին 2,1 միլիոն էր, 1927ին՝ 1,3 միլիոն, 1935ին՝ 1,2 միլիոն, 1945ին՝ 1,1 միլիոն, 1960ին՝ 1 միլիոն, 1970ին՝ 0,8 միլիոն : Ներկայիս անոնց թիւը 0,6 միլիոնի կը մօտենայ :

Պարսկաստանի մէջ հայերու թիւը 1914ին 200 հազար էր, 1927ին՝ 100 հազար, 1935ին՝ 90 հազար, 1945ին՝ 80 հազար, 1960ին՝ 70 հազար, 1970ին՝ 60 հազար : Ներկայիս անոնց թիւը 50 հազարի կը մօտենայ :

Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ հայերու թիւը 1914ին 100 հազար էր, 1927ին՝ 150 հազար, 1935ին՝ 200 հազար, 1945ին՝ 250 հազար, 1960ին՝ 300 հազար, 1970ին՝ 350 հազար : Ներկայիս անոնց թիւը 400 հազարի կը մօտենայ :

Ամերիկայի մէջ հայերու թիւը 1914ին 100 հազար էր, 1927ին՝ 200 հազար, 1935ին՝ 300 հազար, 1945ին՝ 400 հազար, 1960ին՝ 500 հազար, 1970ին՝ 600 հազար : Ներկայիս անոնց թիւը 700 հազարի կը մօտենայ :

Ընդհանուր հաշուով, 1914ին աշխարհի մէջ հայերու թիւը 2,5 միլիոն էր, 1927ին՝ 1,8 միլիոն, 1935ին՝ 1,7 միլիոն, 1945ին՝ 1,6 միլիոն, 1960ին՝ 1,5 միլիոն, 1970ին՝ 1,4 միլիոն : Ներկայիս անոնց թիւը 1,3 միլիոնի կը մօտենայ :

Այս թուերը ցոյց կու տան, որ հայերու թիւը 1914էն ի վեր անընդհատ նուազած է : Ամէնէն մեծ նուազումը տեղի ունեցած է Թուրքիոյ մէջ, ուր հայերու թիւը 2,1 միլիոնէն իջած է 0,6 միլիոնի : Ամէնէն մեծ աճը տեղի ունեցած է Ամերիկայի մէջ, ուր հայերու թիւը 100 հազարէն բարձրացած է 700 հազարի : Ընդհանուր հաշուով, հայերու թիւը 2,5 միլիոնէն իջած է 1,3 միլիոնի : Ներկայիս հայերու թիւը 1914ի թուականէն կէսն է :

Հայերու թիւը 1914էն ի վեր նուազելու պատճառները բազմաթիւ են : Ամէնէն կարեւորը հայերու զանգուածային կոտորածներն ու տեղահանութիւնները եղած են Թուրքիոյ մէջ : Ուրիշ պատճառներ ալ եղած են, ինչպէս՝ հայերու արտագաղթը, հայերու ձուլումը, հայերու ցածր ծնելիութիւնը եւ այլն :

Ներկայիս հայերու թիւը 1,3 միլիոնի կը մօտենայ : Ամէնէն մեծ թիւը Հայաստանի մէջ է, 4 միլիոնի մօտ : Ամերիկայի մէջ հայերու թիւը 700 հազարի կը մօտենայ : Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ հայերու թիւը 400 հազարի կը մօտենայ : Պարսկաստանի մէջ հայերու թիւը 50 հազարի կը մօտենայ : Թուրքիոյ մէջ հայերու թիւը 0,6 միլիոնի կը մօտենայ :

Ընդհանուր հաշուով, հայերու թիւը 1,3 միլիոնի կը մօտենայ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Ք. ԵՐԵՎԱՆ

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹՅԱՆ

— * —

ՊԱՀԱՆՋՎՈՒՄ Է

ՀՀ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀՈՂԱՅԻՆ ՖՈՆԴԻ ՀԱՄԱՐ ՀՈՂԱՄԱՍԵՐԻ ՀԱՆՁՆՈՒՄԸ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՃՈՒՐԴՈՎ

Հանձնման ենթակա հողամասերի ցանկը հրապարակվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 37-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 38-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 39-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 41-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 42-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 43-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 44-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 45-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 46-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 47-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 50-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 51-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 52-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 53-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 54-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 56-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 57-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 58-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 59-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 60-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 61-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 62-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 63-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 64-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 65-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 67-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 68-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 69-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 70-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 71-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 72-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 74-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 75-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 76-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 77-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 78-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 79-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 80-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 81-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 82-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 84-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 85-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 86-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 87-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 88-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 89-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 90-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 91-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 92-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 93-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 94-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 95-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 96-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 97-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 98-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 99-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 100-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 101-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 102-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 103-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 104-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 105-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 106-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 107-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 108-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 109-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 110-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 111-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 112-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 113-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 114-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 115-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 116-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 117-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 118-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 119-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 120-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 121-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 122-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 123-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 125-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 126-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 127-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 128-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 129-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 130-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 131-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 132-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 133-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 134-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 136-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 137-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 138-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 139-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 140-րդ հոդվածի համաձայն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀՈՂԱՅԻՆ ՖՈՆԴԻ ՀԱՄԱՐ ՀՈՂԱՄԱՍԵՐԻ ՀԱՆՁՆՈՒՄԸ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԱՃՈՒՐԴՈՎ

Հանձնման ենթակա հողամասերի ցանկը հրապարակվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 37-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 38-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 39-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 41-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 42-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 43-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 44-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 45-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 46-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 47-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 50-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 51-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 52-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 53-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 54-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 56-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 57-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 58-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 59-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 60-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 61-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 62-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 63-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 64-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 65-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 67-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 68-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 69-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 70-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 71-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 72-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 74-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 75-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 76-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 77-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 78-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 79-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 80-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 81-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 82-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 84-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 85-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 86-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 87-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 88-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 89-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 90-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 91-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 92-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 93-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 94-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 95-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 96-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 97-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 98-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 99-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 100-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 101-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 102-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 103-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 104-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 105-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 106-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 107-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 108-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 109-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 110-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 111-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 112-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 113-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 114-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 115-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 116-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 117-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 118-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 119-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 120-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 121-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 122-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 123-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 125-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 126-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 127-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 128-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 129-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 130-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 131-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 132-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 133-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 134-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 136-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 137-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 138-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 139-րդ հոդվածի համաձայն:

Հողամասերի հանձնումը կատարվում է ՀՀ հողային օրենսգրքի 140-րդ հոդվածի համաձայն:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻՈՆԻ Հայ Ազգ. Վարչութեան Կրթական Մարմինը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. 2ին:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՅԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 2էն սկըսեալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 3ին Միութեան գրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ Մեթրօ Քատէ:

×

ՊՕՄՈՆ

Արձանագրութիւնները կը սկսին այս Շաբաթ առաւօտ, եկեղեցիին խորհրդարանը:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ՕՎԵՐՆԵԸ

Հանգստաւէտ Փիւլման օթոքառով այցելութիւն Քլէրմոն – Ֆերանի տեսարժան վայրերը, որոնց շարքին Օվերնեի սքանչելի եկեղեցիները:

Պարանցիկ ցերեկոյթ Շաբաթ գիշեր:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 110 ֆրք. (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ):

Մեկնում Փարիզէն Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 19, ժամը 20ին: Վերադարձ Փարիզ՝ Կիրակի երեկոյ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)
Tél. : TRO. 03-18

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

(Piano, Accordéon, Solfège)

Կը դասաւանդուին մասնագէտ եւ փորձառու ուսուցիչներու կողմէ:

Փափաքողները դիմեն.—

Madame TCHITOUNY
13, Rue Caumartin, Paris (9e)
Tél. : OPE. 37-62

Նաեւ՝ վարձու սենեակ ուսանողի համար:

Ընտանեկաչ հաւաքոյթներու եւ խնջոյքներու առթիւ փաափքողներուն համար տրամադրելի է մասնագէտ Աքոռտէոնիստ մը, հայկական, կովկասեան, ռուսական եւ եւրոպական ճոխ յայտագրով մը:

Դիմել նոյն հասցէին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգին Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, 27 Սեպտ. Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրինեանի բնակարանը 141, Պուլվար Ռոտէն, Իսի:

Մէրի տ'Իսիէն առնել օթոպիւս 190 եւ իջնել Շըմէն տէ Վիյնը:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ աւանդական մատաղօրհնութիւնը եւ տօնախմբութիւնը կը կատարուի Սեպտ. 28ին, Կիրակի օր:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեաչ հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 8,30ին հին հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը Սեպտեմբեր 25ին, երեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

ՎԻԷՆ.— «Անի» կոմիտէի ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ, (Սեպտ. 20), ժամը 20ին, «Հ. Օհանջանեան» սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ» ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Փարիզի համալսարանական ոստանի «Մարի Նուպար» Հայկ. Տունը կ'ընդունուին այն հայ ուսանողները, որոնք Ֆրանսայի գաւառներէն կամ արտասահմանէն կը դիմեն եւ կը ներկայացնեն հետեւեալ պայմանները.—

Ա) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաքալորէայի) կամ համապատասխան վկայականը:

Բ) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի համալսարանի ճիւղերէն մէկուն կամ բարձրագոյն ուսման դպրոցի մը մէջ: Լիսէները կամ երկրորդական վարժարանները բարձրագոյն դպրոց չեն նըկատուիր:

Գ) Հայկական Տան մէջ բնակողները կ'օգտուին ոստանի ուսանողական ճաշէն, աժան գինով: Հայ ուսանողական տունը ունի իր մատենադարան – ընթերցասրահը, իր հաւաքոյթի սրահը, նախաճաշի սպասարկութիւնը եւ բնակութեան բոլոր արդիական պայմանները:

Դիմումները պէտք է կատարուին ուսումնական տարեշրջանին սկիզբին, մինչեւ Սեպտեմբերի վերջը: Դիմողներուն կը ղրկուին ոստանի վարչութեան կողմէ տրուած հարցարանները, որոնք պէտք է լեցուին, կցելով պահանջուած թուղթերը, եւ վերադարձուին մեզի:

Այս թուղթերն են.—

1) Խնդրագիր (երկու օրինակ) ոստանի տնօրէնութեան.

2) Ցաճախելի դպրոցին արձանագրութեան թուղթը:

3) Ուսանողի նախապէս յաճախած վարժարանին վկայագիրը:

4) Եթէ կարելի է ուսանողի ուսուցիչին կողմէ յանձնարարագիր մը:

5) Ցանձնառութեան թուղթ մը, որով ուսանողը կը յայտնէ թէ պիտի յարգէ ոստանին կանոնները:

6) Ուսանողին ծնողքին կամ պաշտպանին յանձնառութիւնը ոստանին ծախքը (ամսական վարձքը) վճարելու:

7) Ծննդեան վկայագիր:

8) Բժշկական վկայագիր:

9) Երեք հատ փոքրիկ լուսանկար:

10) Նամակի բաց պահարան մը, ուսանողի հասցէով եւ դրոշմաթուղթով:

Դիմումները պէտք է ուղղուին Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդրոնական Ցանձնաժողովին:

Դիմումներու թղթածրարը Եւրոպայի Կեդր. Ցանձնաժողովի երկու ներկայացուցիչներէն եւ ոստանի վարչութեան մէկ ներկայացուցիչէն բաղկացած յանձնախումբի մը կողմէ քննուելէ յետոյ, թեկնածուներու ընդունելութիւնը կը կատարուի Սեպտեմբերի վերջը, այսինքն ուսումնական նոր տարուան սկիզբը: Այս թուականը անցնելէ յետոյ որեւէ դիմումի ընթացք չի կրնար տրուիլ:

Արտասահմանէն եկող ուսանողներուն մասնաւորապէս կը յանձնարարենք որ Փարիզ գալէն առաջ հմտութիւն ձեռք բերեն ֆրանսերէն լեզուի մէջ, որպէսզի դժուարութիւն չկրեն իրենց ուսման հետեւելու համար:

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
Հասցէ
U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75-Paris (16e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ
Surprise Party

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին կողմէ այս Շաբաթ (Սեպտ. 20) ժամը 18էն 24 Հայ Մշակոյթի Տունը
17, Rue Bleue
BAR AMBIANCE BUFFET

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ
ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
POUR TOUS VOS PROBLEMES
Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique
Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez
THOMLAC
16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91
DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61
ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalara

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.
(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ–ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Հայկական Կիլիկիա	8 ֆր.
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջականները, Պէյրութ, թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ, Վենետիկ	400 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ
Առաքման ծախքը գնողին վրայ
Դիմել
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 20 SEPTEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11618 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.618

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԱՋ ՕՐԵՐ

Արարան կրակի մկրտութիւնն էր Հայկական Լեգէոնին, որ հազիւ ռազմադաշտ նետուած՝ փառապանծ յաղթանակով մը ցոյց տուաւ աշխարհի թէ ի՛նչ հրաշքներ կրնար գործել Հայուն վրիժառու բազուկը:

Արարա եւ Հայկական Լեգէոն (նախապէս «Արեւելեան Լեգոն») զօդուած են իրարու հետ: Կարելի չէ խօսիլ մէկուն մասին, առանց յիշելու միւսը:

Նոյնպէս իրարու զօդուած են Հայկական Լեգէոնն ու Կիլիկիան, անխզելի կապերով: Առաջինը կ՚իմաստաւորուէր երկրորդով: Առանց Կիլիկիոյ տիրանալու հեռանկարին, դժուար թէ կարելի ըլլար հազարաւոր հայ երիտասարդներ համախմբել Լեգէոնի դրօշին տակ:

Արարան հանգրուաչ մըն էր դէպի Կիլիկիա տանող ճամբուն վրայ, որ մաքրագործուած էր բոլորովին: Թուրք զինուորները խուճապահար կը փախչէին դաշնակից յաղթական բանակիչ առջեւէն՝ տասնեակ հազարաւոր գերիներ տալով:

Պաղեստինէն վերջ կը գրաւուէին Լիբանանն ու Սուրիան: Հուսկ ուրեմն Կիլիկիան: Անգլիական ուժերը հետզհետէ կը քաշուէին՝ իրենց տեղը տալով Ֆրանսականներուն:

Կիլիկիան կը դառնար «Հայկական Օջախ» մը, ուր կը համախմբուէին Մեծ Եղեռնէն ճողոպրած, անապատներէն ազատած բեկորներ ու խլեակներ, օժանդակութեամբ դաշնակից իշխանութեանց, մանաւանդ Ֆրանսացիներու:

Ժորժ Փիքօ, որ 1916ին անգլիացի Սայքսի հետ ստորագրած էր օսմանեան կայսրութեան բաժանման ծանօթ գաղտնի դաշնագիրը, Փարիզէն Պէյրութ կը հասնէր իբրեւ մարզպան (բարձր կոմիսէր) «Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Հայաստանի»: «Հայաստան»ը Կիլիկիան էր:

Խանդավառութիւնը չափ ու սահման չունէր: Մէկուկէս միլիոն նահատակներու հոգիները կը խայտային անդենականին մէջ Լեգէոնականներու զոհողութիւնը ի գուր չէր անցած ուրեմն:

Երջանիկ տարի մըն էր 1919ը: Անդին ունէինք Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնը: Ասդին Կիլիկիան, որ հետզհետէ ամբողջովին կը հայանար, դառնալու համար երկրորդ Հայաստան մը Միջերկրականի ափերուն վրայ, ինչպէս երբեմն՝ 1080–1375, — շուրջ երեք հարիւր տարի:

Զինադադարի խանդավառ տարիներուն Պոլիսն ալ վերագտած էր իր հին օրերու փառքը: Մեծ Եղեռնի զոհ մտաւորական ընտրանին փոխարինուած էր «միջին սերունդ»ի անձնազոհ երիտասարդ ուժերով, որոնք պատասխանատու դիրքեր գրաւած՝ կը ջանային զգալի չդարձնել անդարձ մեկնող երէցներու կորուստը:

Երա՛ղ օրեր:

Եւ սակայն յոյսերն ու երազները յօդս ցնդեցան շուտով: Չար բախտը կրկին սկսաւ հալածել հայ ազգը, որ աշխարհամարտի սեւ տարիներու բացած վէրքերը դարմանելու, նոր բոյն եւ նոր տնտեսութիւն ստեղծելու շինարար աշխատանքներուն էր լծուած, փայլուն ապագայի մը շողշողուն հեռանկարներով:

Կիլիկիան «արցունքի հովիտ» կը դառնար: Քէմալական շարժումը օրէ օր կը ծաւալէր՝ շնորհիւ կարմիր Ռուսիոյ եւ կարգ մը դաշնակիցներու օժանդակութեան: Մարաշ, Այնթապ, Հաճըն օրհասական կռիւներ կը մղէին, տասնեակ հազարաւոր նոր զոհեր տալով: Կը լուծուէր Հայկական Լեգէոնը: Կը պարպուէր Կիլիկիան: Ընդմիշտ կը թաղուէր Միջերկրականեան Ազգային Օջախի լուսաշող երազը:

Տարագրութեան դառնութիւնները ճաշակող բեկորները անգամ մը եւս կը լքէին տուն-տեղ ու կը դառնային գաղթական, ցիրուցան ի սփիւռս աշխարհի:

Նախ քան այդ, Հայաստան կորսնցուցած էր ա՛յնքան զոհողութիւններով գընուած իր անկախութիւնը և կարմիր պատմուճան հագած:

Մահացու վերջին հարուածները պիտի չուշանային: 1922 Սեպտեմբերի Իզմիրի աղէտը եւ 1923ի գարնան Պոլսոյ եւ շրջակայքի պարպումը դաշնակիցներէն՝ պիտի յորդեցնէր բաժակը:

Շուրջ կէս դարէ ի վեր գաղթական դարձած՝ սրտի ճմլումով կը յիշենք մեր անթիւ, անհամար զոհերը, յանուն ազատութեան ու սեփական հայրենիքի մեր կրած անասելի ու աննկարագրելի դժբախտութիւնները, մեր մղած հերոսական կռիւները, դաշնակիցներու յաղթանակին մեր բերած թանկագին օժանդակութիւնները, Զէյթունի, Սասունի, Վասպուրականի, Տարօնի, Եդեսիոյ, Շապին Գարահիսարի, Սարդարապատի, Արարայի եւայլն դիւցանամարտերը: Անզօր կատաղութեամբ կ՚ողբանք մեզի բաժին ինկած դժբախտ ճակատագիրը: Կ՚ընդվզինք բարեկամ կարծուած «մեծ դաշնակից»ներու ուրացումներուն և մոռացումներուն դէմ:

Ու հակառակ բոլոր դժբախտութեանց եւ անիրաւութեանց չենք յուսահատիր երբեք, չենք կորսնցներ մեր հաւատքը: Անխախտ կը պահենք մեր վստահութիւնը թէ ի վերջոյ, պիտի յաղթէ արդարութիւնը: Եւ թէ անպայման պիտի ծագի վարդամատն արշալոյսը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՆՈՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՈՒ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ

Երկաթուղին բնականոն վիճակը ստացած է այլեւս, բայց մեթրօ եւ օթոպիւս ահաւոր վիճակ մը ստեղծած են Փարիզի մէջ, ուր անձրեւին տակ, ժողովուրդը կը քալէ աշխատանքի երթալու համար: Որեւէ համաձայնութիւն գոյացած չէ եւ նոր բարդութիւններ ալ կը ստեղծուին, տրուած ըլլալով որ այս անգամ տարակարծութիւններ սկսած են սենտիքաներու միջեւ իսկ: Մեթրօ – օթոպիւսի գլխաւոր պահանջն է երկու յաջորդական օրերու հանդիստ 6 օր աշխատանքէ ետք: Մինչ այդ հազիւ քանի մը գիծերու վրայ կարելի է մեթրօ գտնել, իսկ փողոցները խճողուած են քալողներով եւ անհամար կառքերով:

× Կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն եւ մանաւանդ թղթատար իրենց կարգին կը պատրաստեն գործադուլի շարժումներ Սեպտեմբերի վերջի եւ Հոկտեմբերի ըսկիզբին համար:

ՆԻՔՍԸՆԻ ՃԱՌԸ

Նախագահ Նիքսըն ՄԱԿի ամպիոնը օգտագործեց, յատկանշական ճառի մը ընթացքին, յայտարարելու համար, թէ Մ. Նահանգները կը ձգտին վերջ տալ վիէթնամեան պատերազմին: Արդարեւ, ՄԱԿի 24րդ ընդհանուր ժողովին առջեւ իր արտասանած ճառին ընթացքին, Մ. Նահանգներու նախագահը դիտել տուաւ նախ, թէ պատրաստ է, ինչպէս յայտարարած էր իր ժողովուրդին առջեւ Մայիս 14ին, Վիէթնամէն հեռացնելու ամերիկեան բոլոր ուժերը: Յարդ 60·000 զինուոր հեռացուած պիտի ըլլան — 35·000ը ի մօտոյ — ազմաճակատէն, ինչ որ կարեւոր եւ յատկանշական թիւ մըն է:

Ժամանակը եկած է, դիտել տուած է նախագահը այնուհետեւ, որ դիմացի ճակատը իր կարգին դրական պատասխան մը տայ առնուած քայլերուն առթիւ: «Խաղաղութեան անունով կը խնդրեմ բոլորէդ, որ կը ներկայացնէք 126 ազգութիւնթեր, ձեր դիւանագիտական լաւագոյն միջոցները և գործ դնել համոզելու համար Հանօյը լուրջ քայլեր առնելու բանակցութիւններուն ուղղութեամբ, որպէսզի վերջ գտնէ պատերազմը»:

Դէտերու կարծիքով, Նիքսընի կոչը առաւելաբար ուղղուած է Մոսկուայի, որ հնարաւորութիւն ունի առնուազն իր ազդեցութիւնը բանեցնելու Հանօյի վրայ:

Նիքսըն իր ճառի ընթացքին անդրադարձած է նաեւ Միջին Արեւելեան կընճռոտ խնդրին, որ իրականութեան մէջ թնճուկ մը դարձած է այլեւս: Նախագահին յայտարարութեան միտք բանին այն եղած է, որ ամէն ազգ իրաւունք ունի իր գերիշխանութիւնը ունենալու՝ ապահով եւ ընդունուած սահմաններու մէջ: Միեւնոյն ատեն անհրաժեշտ նկատած է, որ վերջ տրուի զինահայթայթման արշաւին, որպէսզի խաղաղութիւնը վերահաստատուի Միջին Արեւելքի մէջ: Նիքսըն ապա սկսած է իր տեսակցութիւնները Արտաքին նախարարներու հետ եւ առաջին առթիւ աւելի քան կէս ժամ տեսնուած է Մօրիս Շումանի հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍՐԻ հիւանդութիւնը աւելի քան «դիւանագիտական» կը նկատուի եւ աւելի մարմին կը ստանայ այն վարկածը թէ վերջին պահուն կարելի եղած է առաջքն առնել «խորհրդայնասէր» պետական հարուածի մը: Ամէն պարագայի մէջ ծովային ուժերու հրամանատարին եւ սպայակոյտի պետին պաշտօնազրկումները փաստեր են որ բան մը կար եւ Նասրի հիւանդութեան պատմութիւնն ալ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ բանաւոր պատճառ մը, որպէսզի Մոսկուա չերթայ: Իսրայէլի մէջ շատ հաւատք չեն ընծայեր «Սապրի» դաւի մը, որու տունը մնալը աւելի սրտի տկարութեան կը վերագրուի քան ոստիկանական հսկողութեան:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Եւրոպայի ախոյեանական մրցումներու (երկարութեան) առաջին հանդիսացաւ Իկոր Տէր–Յովհաննիսեան (8 մեթր 17) իսկ 400 մեթր վազքի առաջին հանդիսացաւ Ֆրանսուհի Նիքոլ Տիւքլօ, կոտրելով աշխարհի մրցանիշը:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ գործադուլներու շարժումը մեծ համեմատութիւններու հասաւ: Այժմ երկաթուղիի ուղեվարներն ու «Ալ Իթալիա» օդանաւային ընկերութեան պաշտօնեաները գործադուլ հռչակեցին: Գերմանիոյ մէջ ընկերային կեանքը եռեւեփումի մէջ է:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ մամուլին հասած լուրերու համաձայն, Մոսկուա եւ Փեքին խօսակցութիւններ պիտի ունենան սահմանային հարցին կարգադրութեան համար: Ասիկա արդիւնքն է Կոսիգինի եւ Շու Էն Լայի վերջին հանդիպումին: Մոսկուայի պատկերասփիւռը առջի օր ցոյց տուաւ երկու պետական դէմքերուն հանդիպման պատկերը՝ իրարու ձեռք սեղմած սիրալիր:

ՓԱՐԻԶԸ ԱՅՍ ՕՐԵՐՈՒՆ...

Երկաթուղի, ապա նաեւ մեթրոյի եւ հանրակառքերու գործադուլը Փարիզի փողոցները դարձուցին անանցանելի ինքնաշարժներուն եւ, նոյնիսկ, պարզ անցորդներուն համար: Երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի կառքերու խճողումը իր գագաթնակէտին հասաւ: Առջի օր, արուարձաններէ դէպի կեդրոն ուղղուող ինքնաշարժերուն շարքերը տասնեակ քիլոմեթրերու երկարութիւն կազմեցին եւ երթեւեկը շարունակակաչ ձեւով տեւեց ամբողջ հինգ ժամ:

Առաւօտեան ժամը 6էն 11 Օթոռութ տիւ Սիւտի վրայ 12·690 ինքնաշարժեր երթեւեկեցին, որու հետեւանքով 12 քիլոմեթր երկարութեան վրայ մայրուղին անանցանելի դարձաւ: Օթոռութ տը լ՚Ուէսթի վրայ արձանագրուեցաւ 6էն 7ը 2·460, 7էն 8ը՝ 4,260 եւ 9էն 10ը՝ 2,740 ինքնաշարժ: Օթոռութ տիւ Նոռի վրայ ժամը 7էն 8ը երթեւեկեցին 6,350 ինքնաշարժ: Բնականաբար փէրիֆէրիֆի երթուղիները եւս խիստ խճողուած էին առաւօտեան ժամերէն սկսեալ: Փարիզի մէջ ժամը 9էն սկսեալ գրեթէ անկարելի դարձած էր ինքնաշարժներու քիչ թէ շատ բնականոն երթեւեկը:

Միայն երթեւեկը չէր, որ անկարելի դարձած էր, այլ նաեւ՝ ինքնաշարժները մայթի մը եզրին կեցնելը: Ասիկա պատճառ չեղաւ սակայն, որ օժանդակ ոստիկանները տուգանքներ սահմանեն աջ ու ահեակ՝ ջղագրգռելով արդէն իսկ իրենց համբերութիւնը հատած ինքնաշարժի տէրերը: Մոնմարթրի փողոցին մէջ ամբոխը վիճեցաւ ոստիկանի մը հետ, որ տուգանքներ կը հաստատէր, եւ վիճողներէն մէկը պատռեց տուգանքի թղթիկները:

Անոնք որ ինքնաշարժ չունէին, կ՚երթեւեկէին մայթերուն վրայ՝ խճողելով նաեւ զանոնք: Լրագրավաճառները շահութաբեր օր մը արձանագրեցին, քանի որ ամէն ոք իր ժամանակը կ՚անցընէր թերթ կարդալով... մինչեւ հանրակառքի մը, թաքսիի մը կամ երկաթուղիի մը երեւումը...

Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 5էն մինչեւ 9–10 պէտք էր Յորի համբերութիւն ունենալ գործատեղիէն տուն հասնելու համար:

Ահա Փարիզի պատկերը այս օրերուն...

ՓԱՐԻԶԻ ոստիկանապետը յայտարարեց, թէ Օգոստոսին 13·000 անձեր ձերբակալուած են ցոյցերու հետեւանքով: Ասոնցմէ միայն 260ը դեռ կը մնան բանտը: Ապահովաբար պատիժներու ենթարկուին: Այս կապակցութեամբ յատկանշական է Անգլիոյ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթին (Մորնինկ Սթար) հաստատումը, թէ Արեւմուտքցի քանի մը դաւադիրներու ներկայութիւնը Չեխոսլովաքիոյ մէջ չէր արդարացներ հարիւր հազարաւոր օտար զինուորներու ներխուժումը: Արդարեւ, միջամտութեան ընթացքին, չեխ զեկավարներն էին, որ Մոսկուա տարուեցան:

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային նախկին դեսպանը՝ Ալեքսանդր Բոկոմոլով մեռած է 69 տարեկանին, Մոսկուա:

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ մէջ խորհրդային նաւերու թիւը կը շարունակէ բարձրանալ: Ներկայիս 50 նաւ, 18 ռազմանաւ եւ 16 սուզանաւ կայ:

ՌՈՍԱՐԻՈՅԻ մէջ (Արժանթին) պատերազմական վիճակ հռչակուած է: Կացութիւնը ծանր է նաեւ Մեքսիքա:

ԺԱՄԱՆԱԿԸ, ՄԱՐԴԻԿ ԵՒ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

Բ.

Նախ քննենք բնակութեան ներկայ գօտիները, որոնք ըստ 1959ի մարդահամարին, հետեւեալ պատկերը կը պարզէին (բոլորն ալ տոկոսով).—

Գօտիները ըստ բարձրութեան (ծովի մակերեսէն, մեթրով).

390	500	800	1000	1500	2000	2500
500	800	1000	1500	2000	2500	4095

Հողատարածութիւնը առանց Սեւանի

0,1	1,8	8,0	18,3	31,3	24,5	16,0

Բնակչութիւնը

0,2	3,7	45,3	15,4	31,3	1,3	—

Քաղաք

—	1,6	65,8	12,7	19,9	—	—

Գիւղ

0,3	3,9	24,7	21,5	47,1	2,5	—

Բնակչութեան խտութիւնը

175	123	337	52	72	3	0

Ահա ինչքան անհաւասար չափով բնակութիւն հաստատուած է Հայաստանի մէջ, ըստ որուն ամէնէն խիտ բնակութեան գօտին, յատկապէս քաղաքային բնակչութեամբ, 800–1000 մեթրն է:

Ենթադրենք, թէ յետագային եւս Հայաստանի մէջ կը պահպանուի այսօրուան պատկերը եւ բոլոր գօտիներուն մէջ ժողովուրդին թիւին յաւելումը հաւասարաչափ կ'ըլլայ: Ի՞նչ պատկեր պիտի ներկայացնէ այդ պարագային մեր երկիրը 2000 թուականին: Եթէ 1959ի համեմատութեամբ բնակչութիւնը աւելնայ 2,5 անգամ, ըստ գօտիներու հետեւեալ խտութիւնը կ'ունենանք. մինչեւ 500 մեթր՝ 438 մարդ մէկ քառ. քիլոմեթրի մէջ, 500–800 մեթր՝ 308, 800–1000ը՝ 840, 1000–1500ը՝ 130 եւ 1500–2000ը՝ 180 մարդ:

Ուրեմն՝ երբեք ալ նպատակայարմար չէ, որ բնակավայրերուն աճը ամենուր հաւասարաչափ ըլլայ: Ամէնէն շատ յաւելումը պէտք է արձանագրուի 1000 մեթր բարձրութիւններու վրայ, մինչեւ 1800ը, եւ ամէն կերպ պէտք է կասեցուի աճը աւելի ցած գօտիներուն մէջ: Ըսենք, սակայն, որ խօսքը այստեղ քաղաքային բնակչութեան մասին է, քանի որ գիւղերունը բաւական հաւասարաչափ տեղաբաշխուած է: Ատկէ զատ, կը նախատեսուի, որ գիւղերու բնակչութիւնը զգալի կերպով չաւելնայ, իսկ անոր տեսակարար կշիռը բնակչութեան ընդհանուր թիւին մէջ յառաջիկային նոյնիսկ կ'իջնէ, 50 տոկոսէն հասնելով 35–30 տոկոսի:

Միաժամանակ զգալի կերպով կ'աւելնայ քաղաքի բնակչութիւնը (թէ բացարձակ, թէ յարաբերական թիւերով) եւ 2000 թուականին կը հասնի 3,2–3,5 միլիոնի: Համեմատութեան համար ըսենք, որ 1959ին եղած է 881·000, 1965ին՝ մէկ միլիոն 175·000, այսինքն՝ 35 տարուան մէջ բացարձակ աճումը կը կազմէ 2–2,3 միլիոն մարդ:

1967ին երկրին տասը քաղաքներուն մէջ (581 քառ. քլմ. տարածութիւն) բնակութիւն հաստատած էին մէկ միլիոն 17·000 անձ, այսինքն՝ 1000 բնակիչին միջին հաշուով բաժին ինկած է 57 հեկտար տարածութիւն:

Քաղաքներու կառոյցը ներկայի համեմատութեամբ պահպանելու պարագային իսկ, քաղաքային բնակչութիւնը մինչեւ 2000 թուականը պէտք ունի 110–130·000 հեկտար մակերեսով նոր հողատարածութիւն մը:

Հայաստանի մէջ գիւղատնտեսական հողատարածութիւններու ընդհանուր մակերեսը մէկ միլիոն 370·000 հեկտար է: Եթէ այս թիւէն հանենք արօտավայրերն ու խոտհարքը, որոնք կը գտնուին ալպեան գօտիին մէջ եւ ուր քաղաքներ չկան, կը մնայ միայն մէկ միլիոն հեկտար: Եւ ճիշդ այս տարածութեան 11–13 տոկոսն է, որ կը կլանեն քաղաքները, այսինքն գիւղատնտեսութեան լաւագոյն հողերը, որոնք հիմնականին մէջ կը գտնուին Արարատեան հարթավայրին մէջ:

Այս տրամադրութիւնը այսօր եւս շատ լաւ կ'երեւի Արարատեան գօտիին մէջ, ուր գոյութիւն ունեցող քաղաքներէն զատ (Երեւան, Էջմիածին եւայլն), նախատեսուած է հիմնել ելեկտրուժի, մետաղագործութեան, քիմիագիտութեան նոր կեդրոններ:

Սխալ պիտի ըլլար ըսել, թէ այս հարցը նկատի չէ առնուած այն մարմիններուն կողմէ, որոնք կը ձգտին կարելի եղածին չափ փոքր հողեր տրամադրել բնակութեան համար: Եղած օրէնքներուն համաձայն 1000 բնակիչ ունեցող քաղաքին նախագիծին նորմը 10–11 հեկտար է: Այս հաշուով մինչեւ 2000 թուականը նոր քաղաքային բնակչութեան հարկ պիտի ըլլայ յատկացնել 30–40 հազար հեկտար: Սակայն ներկայ տուեալները նկատի առնելով, երբ փոքր յարկերով շէնքերու թիւը մեծ է, այդ նորմը կարելի չէ պահպանել երկրին ամբողջ քաղաքային բնակչութեան համար:

Կ. ՎԵՐՄԻՇԵՒ

(Մնացեալը յաջորդով)

Connaissez-vous LE MUSÉE ARMÉNIEN DE PARIS ?

Այս վերտառութեամբ արտայայտուած էր 9րդ Տէռնիէռ ամսաթերթին մէջ 10րդ թաղամասի երեսփոխան Պր. Մարքիւս, որ միեւնոյն ժամանակ խորհրդական է 9րդ թաղապետարանի, և օր մըն ալ կուգար լուսանկարիչի ընկերակցութեամբ, մի քանի տեսարաններ առնելու թանգարանէն ու զանոնք կը ցուցադրէր նոյն թերթին մէջ:

Մարքիւս գտած էր որ մեր թանգարանը ճոխ է, այդ իսկ պատճառաւ կրնայ հետաքրքրութիւնը շարժել նոյնիսկ օտարներու, պայմանաւ որ առարկաներուն տակ Ֆրանսերէն եւս արձանագրուին բացատրագիրները:

«Ինծի համար մեծ զոհունակութիւն պատճառած է այն իրողութիւնը, որ իմ թաղամասիս մէջ, առաջին անգամ ըլլալով Հայերը եղան Մշակոյթի Տուն մը հիմնող»: Այսպէս կ'արտայայտուէր հրապարակաւ 9րդի քաղաքապետը Պր. Ժէրվիլ–Ռէաշ:

Զանց կ'առնենք 9րդի երեսփոխան Կասփէրէթի եւ իր փոխանորդ Քոլիպոյի գընահատական արտայայտութիւնները:

Այժմ, հարց կուտանք մենք մեր հայ ժողովուրդին: Կը ճանչնա՞ք հայկական թանգարանը, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Շատ քիչեր հաւանաբար կարենան պատասխանել դրական կերպով:

Արդեօ՞ք յանցանքը մերն է, որ պէտք եղած չափով չենք ծանօթացուցած զայն մեր հայրենակիցներուն:

Ամէն պարագայի տակ, պարտականութիւն համարած եմ տարին մի քանի անգամ քանի մը տող մրոտելու Տան մասին:

Տասնեւհինգամեակ մը առաջ խումբ մը սրտցաւ ազգայիններ, իրենց նպատակ ընտրեցին Մշակոյթի Տուն մը ստեղծել, հայկական օճախ մը՝ հայ երիտասարդութիւնը սրճարաններէն ազատելու եւ հայ շրջանակի մէջ ի մի հաւաքելու նպատակաւ:

Տրուած պայմաններու մէջ դիւրին չեղաւ ձեռք ձգել յարմար շէնք մը:

Վերջապէս գտնուեցաւ փլատակ տուն մը Փարիզի կեդրոնական թաղամասին մէջ եւ տարիներու ընթացքին մարմին ու ձեւ ստացաւ, եւ այսօր այդ տունը իրականութիւն մըն է:

Նիւթական մեծ զոհողութիւններ եւ ճիգեր պէտք եղան, կազմակերպիչները սակայն — որոնցմէ մի քանին մինչ այդ դժբախտաբար առ յաւէտ բաժնուած են մեզմէ — ոչինչ խնայեցին, պարտքերու տակ մտան, տքնեցան, մտահոգուեցան, ու վերջապէս դլուխ հանեցին գործը: Միլիոններ ծախսուեցան փլատակը տունի վերածելու համար: Եւ այսօր Հայ Մշակոյթի Տունը իր հինգ յարկերով սեփականութիւնն է Հայութեան:

Երկու – երեք սրահներու մէջ դասախօսութիւններ, պարախումբերու եւ երգչախումբերու փորձեր, ժողովներ, հոն է Կապոյտ Խաչը իր գրասենեակով ու հինգշաբթի օրուան դպրոցով, «Հայաստան»ը, Նոր Սերունդը, Ուսանողական Միութիւնը, եւայլն:

Այս շէնքին երկրորդ յարկին մէջ է փոխադրուած Մոնմորանսիէն Հ. Յ. Դ. թանգարանը: Հոն է Մասիսն ու Արարատը, հոն են Անդրանիկը, Սեպուհը, Արամը, Աղբիւր–Սերոբը, Զաւարեանը, Քրիստափորը եւ բազմաթիւ հերոսներ, իրենց անձնական ու պատմական առարկաներով, որոնք զետեղուած՝ Լուվրի թանգարանին յար եւ նման ապակեդարաններու մէջ, պատիւ բերելով Հայութեան:

Հայ եւ Հայութիւն այդ շէնքէն ներս:

Սխալ պիտի ըլլար հատուածականութեան գաղափարներով խորթ աչքով նայիլ Մշակոյթի Տան, ան կը պատկանի ամբողջ Հայութեան, մարդիկ անցողական են, կուգան ու կ'երթան: Այդ տունը պիտի մնայ յաւիտեան:

Փաստացի ապացոյցը տուաւ մեզի վերջերս Հայաստանէն եկող զօրավար Մարտիրոսեանը, որ հետաքրքրութեամբ այցելեց շէնքը գնահատական արտայայտութիւններ արձանագրեց մատեանին մէջ, վեր հանելով թանգարանի պատմական արժէքը:

Մեր ճիգերը սակայն, բաւարար չեղան տակաւին շէնքը իր լրումին հասցնելու, 4րդ յարկի բաժանմունքները տակաւին պակաս կը մնան, որու համար պէտք ունինք հայ ժողովուրդի նիւթական ու բարոյական օժանդակութեան:

Գտնուեցան կարգ մը հաստատութիւններ եւ ազգանուէր անհատներ, որոնք ի պատիւ իրենց մեծ նուիրատուութիւններով մինչեւ օրս կ'օժանդակեն մեզի եւ որոնց անունները արձանագրուած են շէնքի մուտքին զետեղուած մարմարեայ պատուոյ տախտակին վրայ:

Երախտապարտ ենք միեւնոյն ժամանակ հայ ժողովուրդին, որ իր լումաներով մեծապէս սատարեց գործին ու քաջալերեց մեզ:

Վստահ ենք որ հայ ժողովուրդը, այսուհետեւ եւս, իր բոլոր խաւերով զօրավիգ պիտի կանգնի մեզի, որպէսզի կատարելութեան հասնի Հայ Մշակոյթի Տունը Հայութեան:

Եկէ՛ք, այցելեցէ՛ք, մտէ՛ք Հայութեան այս կեդրոնավայրը, ներշնչուելու եւ հրպարտանալու համար:

Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Կեցցէ՛, գոչեց Սատըք պէյ խանդավառուած, ահաւասիկ հիանալի ծրագիր մը որ իրաւցնէ հարիւր անգամ աւելի կ'արժէ քան զայն գնդակահար սպաններ:

— Եւ ասկէ զատ՝ կրնայ մեր ձեռքին մէջ իբրեւ պատանդ ծառայել, աւելցուց Նիազի պէյ:

— Ուրեմն այս կէտին մասին համաձա՞յն էք, հարցուց Սալիհա հանըմ:

— Այո, այո, գոչեցին ամէնքը միաբերան:

«Գալով Այտընէն ճամբայ ելած զօրագունդերուն, որոնք մեզի դէմ կռուելու պաշտօն ունին եւ որոնց ներքին տրամադրութիւնները անծանօթ են տակաւին մեզի, կ'արժէ որ ամենալուրջ միջոցներ ձեռք առնենք զանոնք մեզմութեամբ մեր կողմը շահելու համար: Առաջին վայրկեանէն պէտք է եղբայրաբար ընդունիլ զիրենք եւ բացատրել ներկայ շարժումին իսկական նկարագիրը: Հաւանօրէն զիրենք առաջնորդող սպաները, եթէ արդէն մեզի գաղափարակից չեն՝ շուտով մեզի պիտի յարին, եթէ կարենանք անուշութեամբ եւ խելացութեամբ գործել: Այս նպատակով վաղն իսկ Սալիհա հանըմ Սատըք պէյի ընկերակցութեամբ ճամբայ պիտի ելլէ Սելանիկ գալու համար: Իրենց ներկայութիւնը կը յուսանք որ օգտակար կրնայ ըլլալ»:

— Այս մասին դիտողութիւն մը ունի՞ք, հարցուց Սալիհա հանըմ ընթերցումը ընդմիջելով:

— Ոչ, պատասխանեց Սատըք, կարծեմ ամէնքս ալ համաձայն ենք:

— Անշուշտ, հաստատեցին միւսները:

— Ուրեմն հեռագրին վերջին մասն ալ կարդամ.

«Այս առտու, ընդհանուր խանդավառութեան մէջ, Սահմանադրութիւնը հրաչակեցինք: Ժողովուրդին ոգեւորութիւնը աննկարագրելի է: Արագ եւ յանդուգն գործունէութեամբ պիտի կրնանք յաղթանակել՝ Աստուծմով»:

— Ահաւասիկ մեր խմբագրած հեռագիրը զոր անմիջապէս պիտի ուղղենք մեր Սելանիկի ընկերներուն:

— Կարեւոր բան մը մոռցած էք յիշել, դիտել տուաւ Նուրի պէյ:

— Ի՞նչ բան:

— Քիչ մը առաջուան մահափորձը:

— Այդ մասին Նիազի պէյ եւ ես խորհրդակցեցանք, թէ լաւագոյն էր լռութիւն պահել մեր ընկերներուն մտատանջութիւն չպատճառելու համար, որովհետեւ գործը թէեւ զուտ անհատական հանգամանք ունի, բայց կրնայ հեռուէն տարբեր կերպով մեկնուիլ... երբ Սելանիկ երթանք, բերանացի կը պատմենք ամէն բան: Բայց այդ մահափորձին առթիւ ուրիշ խորհուրդ մը ունիմ զոր կ'ուզեմ ձեզի յայտնել...:

— Խօսեցէք ուրեմն:

— Փոխանակ այդ յիշեալ մահափորձին լուրը մեր ընկերներուն հեռագրելու, ուղղակի Եըլտըզ Ապտիւլ Համիտի հեռագրենք, որ անշուշտ դիւային անհամբերութեամբ մը մեր սպանութեան աւետիսին կը սպասէ:

— Ահաւասիկ գեղեցիկ գաղափար մը, գոչեց Սատըք, այո, իսկոյն քոմիթէին անունով պէտք է հեռագրել Եըլտըզ եւ ծանուցանել բռնաւորին վարձկան մարդասպաններուն գլխուն եկած փորձանքը: Ասիկա աղուոր հարուած մը կ'ըլլայ իրեն համար:

Եւ իսկոյն ուրիշ հեռագիր մըն ալ խմբագրուեցաւ, որուն մէջ մանրամասնօրէն կը պատմուէին մահափորձին պարագաները եւ Բաշիտի ու Հասանի մահը:

Կարելի է երեւակայել թէ ի՛նչ դառն յուսախաբութեամբ Ապտիւլ Համիտ լսեց այս յետին փորձին վիժումը, որուն վրայ կեդրոնացուցած էր իր ամբողջ յոյսը:

ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՆԱԽԸՆԴՕՐԸ

Երբ Սալիհա հանըմ եւ Սատըք պէյ իրենց որոշման համեմատ, Սելանիկ եկան, ամբողջ քաղաքը բուռն յուզումի մը մատնուած գտան:

Այտընէն երկու զօրագունդ հասած էին արդէն եւ կը պատրաստուէին իսկոյն Մանասթըր մեկնիլ:

Այդ զօրագունդերուն՝ մանաւանդ անոնց հրամայող սպաներուն տրամադրութիւնները անծանօթ էին, բայց իրենց վերին հրամանատարը՝ ճանչցուած էր իբրեւ Սուլթանին խիստ հաւատարիմ եւ երաշխաւորեալ մարդը:

Ասկէ զատ կ'ըսուէր թէ բոլոր գինուորները Այտընէն մեկնելէ առաջ դրամական խոշոր պարգեւներ ստացած էին ու միեւնոյն ատեն հանդիսաւոր երդում ըրած էին Սուլթանին հաւատարիմ մնալ:

Պոլսէն եկած շատ մը փաթթոցաւորներ ու լրտեսներ կ'ընկերանային իրենց եւ կը ջանային որ սպաները յարաբերութեան չմտնեն իրենց Սելանիկի ընկերներուն հետ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(228 – Շար.)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ՏՊԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ԱՆԿԱՊ ՕՐԱԳԻՐ»

Հեղինակ, վահրամ Մավեան, արդի մեր արձակին տաղանդաւոր եւ խոստմնալից յայտնութիւնը:

Բանդակութիւնը՝ ճամբորդութեան հանգրուանները, հնաոճ քերդուածներ, հնաոճ յայտնի է «Օրագրի» ընթերցուածին, Մավեան անդադար կը ճամբորդէ, եւ այդ առիթը աշխարհի բոլոր ցամաքամասերուն ցրուած Հայերու նիւթական, հոգեկան, կրթական եւ մշակութային կացութեան մասին՝ ճշգրիտ վկայութիւններ յօրինելու պաշտօնով:

Մավեան վարպետ վրձինի աշխոյժ հարուածներով օգտագործած է առիթը, քանդակելու եւ պատկերացնելու աշխարհիս Հայու բեկորներուն անհատական եւ ընկերային ապրումները, հոգեբանական խոր նշումներով:

Հոգեվիճակները, հաւատքի եւ համոզումի փոխերուն հետաքրքրական ապրումները, այնպիսի զուգադէպ նկարագրութիւններով կը մատուցէ, որ ընթերցողը հարազատի տոհմիկ զգայնութիւն ներով «կը կապէ» իր էջերուն:

Քանի մը ամիս առաջ «Անկապ Օրագիրը» հասաւ հասցէիս, 248 էջնոց մատենը եւ ինամեալ հրատարակութիւն մը: Ինչպէս Թօփալեան իր արուեստի նուրբ վրձինով՝ կողքին վրայ պատկերացուցած էր լոյսի եւ գալարի պայքարը՝ սեւի անէացումին դէմ, խորհրդանշելով «Օրագրի» պարունակութիւնը:

Սիրեցի դրքին աշխոյժ եւ ճաշակաւոր արտաքինը, դրի կողմնակի, մտածելով կարդալ զայն մերձաւոր Օգոստոսի արձակուրդներուս ազատ ժամերուն, եւ ապուշիւ հետաքրքրական ընկեր մը հետս առած ըլլալու ստիճան ուրախացուցիչ դիս, եւ օրերս արժեւորեց ու խմաստասիրեց:

Կարդացի անդհատ. «Անկապ Օրագիրը» դարձաւ ինձի համար խակական ճոխ պտկերասրահ մը, չատ անդամներ ներս քանդակուած տիպարներուն առջեւ երկար խորհրդածեցի անոնցմէ եկած բարոյական եւ ընկերային պատգամները՝ մարդկային պատմութեան յատիսենական բարձունքները կամ անդունդները կը վերլուծեն, ահա այսպէս 20րդ դարու գերին Միւլէյմանի» սիրոյ ողբերգութիւնները խակապէս ահաւոր են երբ մանաւանդ լսելիան են... եւ թէ «մարդիկ կեան քին մէջ յաճախ կը քալեն դիմակով» ինչպէս Նուպարը... «Մարդոց օրէնքին սիրոը կարծր է ամէն տեղ աղքատին դիմաց»... Բայց ժամանակը լաւագոյն բժիշկն է մարդու ցաւերուն, մանաւանդ հոգեկաններուն...:

Շատ յայտնի նկարուած են ազգասէր տիպարներու աննահանջ եւ անընկճելի հաւատքը, արտայայտուած դունագեղ հազարումէկ տարաղներով, բիւրաւոր հանդիպումներու եւ դէպքերու առթիւ, ինչպէս հալէպցի կօչիկի ներկարարին բիւրեղացած մաքուր պատգամը թէ «Հայկն լաւ ազգ ո՞ւր պիտի գտնես...», Օդանաւի արկածի մը լուրին «արդեօք մէջը Հայ կա՞յ...», «Ճիպրալթար Հայ կա՞յ... «Վիրաբոյժներուն միջազգային համադումարին մէջ Հայ կա՞յ...» «Պալչոյի ներկայացումին պարոդներուն մէջ Հայ կա՞յ»... եւայլն:

Մավեան ազգային ոգիով խմորուած հոգեբան է. «Անկապ»ի առաջին էջերէն իսկ յայտնի է այդ, հոգիի խոր ծալքերը յաղող զգայնութեամբ կը թարգմանէ, յատկապէս սիրոյ ցաւի, թշուառութեան եւ հայրենասիրութեան իրականէն առնուած տիպարներուն մէջ, հոս կարծես Շիլլեանի վրձինով կը պատկերացնէ իր ընտրած տիպարները, ուր կ'ըսէ «Անծանօթ եւ օտար ափերու վրայ, նոյն յաճախանքէն միշտ հալածուած, դուն ես ամբողջական ակամայ փրթած մեր հոգին ու հարազատներէն հեռո՛ւ, չատ հեռո՛ւ, բիւրաւոր քառուղիներէ, հազար կանչով պիտի ղիրար, պիտի զմեզ որոնենք, ըսէք Հայ կա՞յ»...

Մավեանի «Անկապ»ին դրական չնորհը դրաւիչ եւ աշխոյժ, կը մաղթեմ որ տոհմիկ ճրագի մը պէս հասնի ան ամէն տեղ, ուր Հայ կայ, կապելու եւ պահելու դանդնք մեր սրբանուէր աւանդութիւններուն հարազատ բունին, եւ անմահ աւանդին:

ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ

Սեպտեմբեր 11ին, Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի նիստերու դահլիճին մէջ բացումը կատարուած է Յովհ. Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած յոբելենական պիտական նըս – տաշրջանին:

Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի նախագահը՝ Վ. Համբարձումեան, դիտել տալէ ետք, թէ հայ ժողովուրդը անհուն երախտապիտութեամբ կը յիշատակէ իր մէկ մեծ բանաստեղծին ծնունդը, դեղ հարիւրամեակը, ըսած է. «Թումանեան հրապարակ ելաւ, կարծես ի մի բերելու հայ գրականութեան առեղծա – գործական նուաճումները Խորենացիէն, Նարեկացիէն եւ Սայաթ Նովայէն մինչեւ Աբովեանն ու Րաֆֆին: Թումանեան բարձրացուց այդ հարստութիւնը նոր աստիճան մը եւ իր անունը միանգամ ընդմիշտ արձանագրեց այդ փառաւոր անուններու կողքին, դարձաւ հայ բազմադարեան գըրականութեան ամէնէն մեծ, ամէնէն վառ ու դեղեցիկ աստղերէն մէկը: Հուսկ ուրեմն տեղի ունեցած է աւանդական մատաղի օրհնութիւնը:

Այս տարի եւս Այնճարի «Ցառագ» գրլէժի Շրջ. Միութիւնը կազմակերպած է իր քերմէս–պազարը: Իրրեւ նորութիւն, ցուցադրութեան դրած են Սուէտիոյ Հայրենակցութեան պատկանող եւ Թանգարանային արժէք ներկայացնող պատմական առարկաներ:

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԻՀԼԻՐԵԱՆի յուշարձանին բացումը տեղի ունեցած է Օգոստոս 31ին, պատկառելի չուքով, համաժողովրդային խուռն եւ խանդավառ բազմութեան մը ներկայութեան: Օրուան արարողութեանց ներկայ գտնուած է Հրանդ Արք.: Խօսք առած են Հ. Ց. Դաշնակցութեան, Հնչակեան եւ Ռամկավար – Ազատական կուսակցութեան ներկայացուցիչները եւ յարանուանութեանց կողմէ ծանօթ անձնաւորութիւններ:

ԹԵՀՐԱՆի «Հայ Կին» միութիւնը, մասնակցութեամբ ազգային մարմիններու, միութիւններու, մամուլի եւ յարանուանութեանց ներկայացուցիչներուն, որոշած է տօնել երաժշտագէտ Համբարձում Գրիգորեանի երաժշտական գործունէութեան 55ամեայ եւ անոր հիմնադրած «Կոմիտաս» երգչախումբի 40ամեայ յոբելեանները Հոկտեմբեր 9ին: Այս առիթով, Կեդր. Յանձնախումբը կոչ կ'ուղղէ արտասահմանի հայ գաղութներուն, որ որեւէ ձեռնարկով դնահատէ հայ երգի սպասարկու Հ. Գրիգորեանի գործունէութիւնը:

ԼԻԲԱՆԱՆի ախոյեան Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղոց պատկանող Թանգարանային արժէք ներկայացնող պատմական առարկաներ:

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԻՀԼԻՐԵԱՆի յուշարձանին բացումը տեղի ունեցած է Օգոստոս 31ին, պատկառելի չուքով, համաժողովրդային խուռն եւ խանդավառ բազմութեան մը ներկայութեան: Օրուան արարողութեանց ներկայ գտնուած է Հրանդ Արք.: Խօսք առած են Հ. Ց. Դաշնակցութեան, Հնչակեան եւ Ռամկավար – Ազատական կուսակցութեան ներկայացուցիչները եւ յարանուանութեանց կողմէ ծանօթ անձնաւորութիւններ:

ՊՈՒԻՆՈՍ – ԱՅՐԷՍի մէջ Սեպտեմբեր 7ին քահանայ ձեռնադրուած է նախկին ուսուցիչ եւ «Արմենիա» թերթի խմբագրութեան երկարամեայ անդամ Մարտիրոս Ադամեանը:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆի «Գասպար Իփէկեան» թատերախումբը ներկայացումներ տուաւ Նիւ Եորքի, Ֆրէզնոյի, Լոս Անճէլըսի եւ Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ: Շրջագայութիւնը կը շարունակուի: Խումբը այցելած է Քանատա եւ յաջող ներկայացումներ տուած Մոնթրէալ եւ Թորոնթօ:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Խոհեմութիւնը կեանքին կէսն է. ըսողներ կան թէ կեանքն իսկ է ան:

×

Մուկը մուկի մը միայն կրնայ ծննդավայր:

×

Էջը մեռեր է, պոչին գարի կուտան:

×

Մինչեւ որ լաւ մը չճանչնաս՝ ո՛չ դովէ եւ ոչ ալ վար գարկ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՅՆՃԱՐԻ մէջ, Սեպտեմբեր 11ին, խուռներամ բազմութեան մը մասնակցութեամբ տօնակատարուած է Մուսա Լերան հերոսամարտին 34րդ տարեդարձը: Կրօնական արարողութիւններուն նախապատրաստած է Լիբանանի Հայոց առաջնորդը՝ Տաճատ Արք.: Յատարտ պատարագի ատենին ունեցած է պաշտօնական հոգեհանդիսութիւն 18 հերոս–նահատակներուն ի յիշատակ: Ապա խօսած է ընկ. Սարգիս Զէյթլեան, որ բնութագրած է հերոսական դիւցազնամարտին արժէքը՝ վեր հանելով Սուէտիոյ Հայութեան ազատատենչ եւ ըմբոստ ոգին: Հուսկ ուրեմն տեղի ունեցած է աւանդական մատաղի օրհնութիւնը:

Այս տարի եւս Այնճարի «Ցառագ» գրլէժի Շրջ. Միութիւնը կազմակերպած է իր քերմէս–պազարը: Իրրեւ նորութիւն, ցուցադրութեան դրած են Սուէտիոյ Հայրենակցութեան պատկանող եւ Թանգարանային արժէք ներկայացնող պատմական առարկաներ:

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԻՀԼԻՐԵԱՆի յուշարձանին բացումը տեղի ունեցած է Օգոստոս 31ին, պատկառելի չուքով, համաժողովրդային խուռն եւ խանդավառ բազմութեան մը ներկայութեան: Օրուան արարողութեանց ներկայ գտնուած է Հրանդ Արք.: Խօսք առած են Հ. Ց. Դաշնակցութեան, Հնչակեան եւ Ռամկավար – Ազատական կուսակցութեան ներկայացուցիչները եւ յարանուանութեանց կողմէ ծանօթ անձնաւորութիւններ:

ՊՈՒԻՆՈՍ – ԱՅՐԷՍի մէջ Սեպտեմբեր 7ին քահանայ ձեռնադրուած է նախկին ուսուցիչ եւ «Արմենիա» թերթի խմբագրութեան երկարամեայ անդամ Մարտիրոս Ադամեանը:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆի «Գասպար Իփէկեան» թատերախումբը ներկայացումներ տուաւ Նիւ Եորքի, Ֆրէզնոյի, Լոս Անճէլըսի եւ Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ: Շրջագայութիւնը կը շարունակուի: Խումբը այցելած է Քանատա եւ յաջող ներկայացումներ տուած Մոնթրէալ եւ Թորոնթօ:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Խոհեմութիւնը կեանքին կէսն է. ըսողներ կան թէ կեանքն իսկ է ան:

×

Մուկը մուկի մը միայն կրնայ ծննդավայր:

×

Էջը մեռեր է, պոչին գարի կուտան:

×

Մինչեւ որ լաւ մը չճանչնաս՝ ո՛չ դովէ եւ ոչ ալ վար գարկ:

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԲՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մարդ երբ բռնապէս կը մորմոքի, ձեռքը բռնած թուղթը չի կարդար, այլ եւ կարծես թէ կը տապալէ, կը ճնշէ իրեն հաշտատակ մը, կը ճնշէ զայն, իր բար – նութեան կամ ուրախութեան եղունդները անոր մէջ կը մխէ, դէպի իր վերջը կը վազէ, դէպի սկիզբը կը ցատկէ, ուշադրութիւնը աենդահար է, կարդացած պիտին իմաստը գրեթէ միահազոյն կ'ըմբռնէ, կէս մը կ'ըմբռնէ, իսկ միւս մասերը անթափանց կ'ըլլան. Մարիուսին առ Քօզէթ գրած տոմսակին մէջ Ժան Վալժան պիտի կարդար, քովէ պիտի ըլլայ հոգիս »:

Ժան Վալժան այս երկու տողին առջեւ սոսկալի հրճուանով մը չլացաւ. պահ մը կեցաւ՝ ճնշուելով իր սրտի մորմոքներուն փոփոխութենէն. տեսակ մը հոգեզրաւ դարմացումով Մարիուսի տոմսակին կը նայէր, վասնզի աչքերուն առջեւ պայծառութիւն մը ունէր, այսինքն ատելի ան – ձին մահը:

Ներքին ուրախութեան սոսկալի ազդակ մը հանեց: Ուրեմն ա՛լ վախ չկար: Վերջը յուսացածէն աւելի չուտ կը հասնէր: Կ'աներեւութանար այն անձը որ կը խափանէր իր ճակատագիրը: Անհետ կ'ըլլար ազատօրէն, ինքնակամ: Առանց իր՝ այսինքն Ժան Վալժանի գործակցութեան, առանց յանցանք մը ունենալու այս մարդին, ահա պիտի մեռնէր «այն մարդը»: Գուցէ նաեւ մեռած էր արդէն: Հոս իր աենդը հաշիւները ըրաւ: — չէ՛, տակաւին մեռած չէ: Ցայտնի է թէ նամակը վազը առաու Քողեթէն կարդացուելու դիտաւորութեամբ գրած է. — ժամը տասնեւմէկէն դէպի կէս գիշերի միջոցներուն յուսած այն հրացաններու կրկնի որ – ձակումէն ի վեր բան եղած չէ. պատ – նէշը առաուն պիտի կրէ սաստիկ յար – ձակումը բայց հոգ չէ. քանի որ «այս մարդը» այս կռիւին մէջ մտած է, ա՛լ ազատում չունի, մահուան ճիրաններէն բռնուած է:

— Ժան Վալժան զգաց թէ ա՛լ ազատեցաւ ինք: Ուրեմն ալ մինակ պիտի ըլլար Քողեթին հետ: Մրցումը կը գաղրէր. ապագան վերստին կը սկսէր: Այս տամ – սակը քովը գրպանին մէջը կը պահէր: Քողէթ երբեք չէր իմանար թէ ի՛նչ եղած է «այս մարդը»: «Կը թողում որ ըլլայ ինչ որ ինքնին պիտի ըլլար. այս մարդը չի կրնար փախչիլ: Եթէ մեռած չէ տակաւին, անտարակոյս պիտի մեռնի: Ի՛նչ երջանկութիւն»:

Ժան Վալժան այս ամէնը ինքնիրեն ըսելէն եառ սխրեցաւ: Ապա վար իջնելով դռնապանը արթնցուց:

Գրեթէ ժամէ մը եառ Ժան Վալժան կատարելապէս ազգային պահակի մը պէս հագուած եւ զինուած էր: Դռնապանը մօտակայ տեղերէն չուտ մը գտած էր ինչ որ կը պակսէր անոր այս զինումին: Ժան Վալժան լեցուն հրացան մը եւ փամփուշտներով լի պարկ մը ունէր: Դէպի Հալի կողմը ուղղուեցաւ:

ԳԼՈՒԽ ԾԱ.

ԺԱՆ ՎԱԼԺԱՆ

ԱՆԴՈՒՆԴի ՄԸ ՄԻՋ ԳՏՆՈՒՈՂՆԵՐ
Ի՛ՆՉ Կ'ԸՐՆԵՆ ԵԹԷ ՉԻՕՍԻՆ

Ապատամբները Անժոլրասի հակողութեան ներքեւ, ըստ որում Մարիուս, ա՛լ բանի չէր նայեր, օգուտ քաղեր էին դիչերէն: Պատնէշը ոչ միայն նորոգուած, այլ եւ երկու ոտքի չափ բարձրանալով մեծցած էր: Մալաքարերու մէջ տնկուած երկաթէ սիւնակներ թամբի վրայի նեւյուկներու մէջ կեցող նիզակներու կը նըմանէին: Ամէն կողմէ ամէն տեսակ աւերածներ բերուելով պատնէշին վրայ դրուեր եւ անոր արտաքին զօտեպնդութիւնները խառնելով աւելցուցեր էին: Ամրոցը վարպետութեամբ վերստին չինուած էր՝ ներսի կողմը պատի եւ դուրսի կողմը մացառի ձեւը առնելով:

Նորէն հաստատուած էր սալաքարէ սանդուխը որ պատնէշին վրայ կը հանէր բերդի պատի մը վրայ հանող սանդուխի մը պէս:

Պատնէշին մէջ հաւաքուած էին: Կապելային ստորին սրահին մէջ տեղ բռնող բանները դուրս հանելով, խոհանոցը չարժուն հիւանդանոց մը ըրեր էին, եւ վիրաւորներուն վէրքն ալ բոլորովին դարմաներ էին, ապա զէնքերը եւ սեղանին վրայ սփռուած վառօդները ժողված, գլնդակներ ձուլած, փամփուշտներ չինած, պատրոյգներ կտրած, զէնքերը բաշխած ամրոցին ներսը մաքրած, բեկորները հաւաքած եւ դիակներն ալ տարած էին:

ՎԻՒԳՈ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Փիւժէ սիւռ Արժանսէն Մուրատեան ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանէ
Ղ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ
մահը, որ պատահած է Սեպտ. 11ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զուարթ Գշիկեան, զաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն, թէ այս Կիրակի 21 Սեպտ. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց հօր եւ մեծ հօր Ներսէս Գշիկեանի մահուան 4րդ տարեդարձին առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Յասմիկ Քստրեան եւ ընտանիքը 40 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի, իրենց սիրեցեալ հօր՝
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔՍՏՐԵԱՆԻ
մահուան տարելիցին ի յիշատակ:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Ֆոնթէնպլօ Սեպտ. 28ին առաւօտէն մինչեւ երեկոյ: Ճամբուն վրայ այցելութիւն Մըլէօնի մօտ Վօ-լը-Վիքոնտի հռչակաւոր դղեակը՝ Լուդովիկոս 14րդի պերճաշուք ոճով, իր նշանաւոր պարտէզով:

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Սքուար Մոնթոլոնէն, վերադարձին կը հասնի Փարիզ ժամը 22էն առաջ:

Այժմէն արձանագրուիլ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878-27-35 կամ Տիկ. Ուզանեանի 254-17-74:

Գին 15 Ֆրանք:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻՈՆԻ Հայ Ազգ. Վարչութեան Կրթական Մարմինը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. 2ին:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 2էն սկըսեալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 3ին Միութեան գրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ Մեթրօ Քատէ:

×

ՊՕՄՈՆ

Արձանագրութիւնները կը սկսին այս Շաբաթ առաւօտ, եկեղեցիին խորհրդարանը:

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

(Piano, Accordéon, Solfège)

Կը դասաւանդուին մասնագէտ եւ փորձառու ուսուցիչներու կողմէ:

Փափաքողները դիմեն.—

Madame TCHITOUNY
13, Rue Caumartin, Paris (9e)
Tél. : OPE. 37-62

Նաեւ՝ վարձու սենեակ ուսանողի համար:

Ընտանեկան հաւաքոյթներու եւ խընջոյքներու առթիւ փաափքողներուն համար տրամադրելի է մասնագէտ Աբոռտէոնիստ մը, հայկական, կովկասեան, ռուսական եւ եւրոպական ճոխ յայտագրով մը:

Դիմել նոյն հասցէին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգին Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, 27 Սեպտ. Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրինեանի բընակարանը 141, Պուլվար Ռոտէն, Իսի:

Մէրի տ՝Իսիէն առնել օթոպիւս 190 եւ իջնել Շըմէն տէ Վիյնը:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ աւանդական մատաղօրհնութիւնը եւ տօնախմբութիւնը կը կատարուի Սեպտ. 28ին, Կիրակի օր:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ 26 Սեպտ. ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայ պիտի ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը Սեպտեմբեր 25ին, երեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

ՎԻԷՆ.— «Անի» կոմիտէի ընդհանուր ժողովը տեղի կ՝ունենայ այս Շաբաթ, (Սեպտ. 20), ժամը 20ին, «Հ. Օհանջանեան» սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ»

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Փարիզի համալսարանական ոստանի «Մարի Նուպար» Հայկ. Տունը կ՝ընդունուին այն հայ ուսանողները, որոնք Ֆըրանսայի գաւառներէն կամ արտասահմանէն կը դիմեն եւ կը ներկայացնեն հետեւեալ պայմանները.—

Ա) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաքալորէայի) կամ համապատասխան վկայականը:

Բ) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի համալսարանի ճիւղերէն մէկուն կամ բարձրագոյն ուսման դպրոցի մը մէջ: Լիսէները կամ երկրորդական վարժարանները բարձրագոյն դպրոց չեն նըկատուիր:

Գ) Հայկական Տան մէջ բնակողները կ՝օգտուին ոստանի ուսանողական ճաշէն, աժան գինով: Հայ ուսանողական տունը ունի իր մատենադարան - ընթերցասրահը, իր հաւաքոյթի սրահը, նախաճաշի սպասարկութիւնը եւ բնակութեան բոլոր արդիական պայմանները:

Դիմումները պէտք է կատարուին ուսումնական տարեշրջանին սկիզբին, մինչեւ Սեպտեմբերի վերջը: Դիմողներուն կը զրկուին ոստանի վարչութեան կողմէ տրուած հարցարանները, որոնք պէտք է լեցուին, կցելով պահանջուած թուղթերը, եւ վերադարձուին մեզի:

Այս թուղթերն են.—

1) Խնդրագիր (երկու օրինակ) ոստանի տնօրէնութեան.

2) Յաճախելի դպրոցին արձանագրութեան թուղթը:

3) Ուսանողի նախապէս յաճախած վարժարանին վկայագիրը:

4) Եթէ կարելի է ուսանողի ուսուցիչին կողմէ յանձնարարագիր մը:

5) Յանձնառութեան թուղթ մը, որով ուսանողը կը յայտնէ թէ պիտի յարգէ ոստանին կանոնները:

6) Ուսանողին ծնողքին կամ պաշտպանին յանձնառութիւնը ոստանին ծախքը (ամսական վարձքը) վճարելու:

7) Ծննդեան վկայագիր:

8) Բժշկական վկայագիր:

9) Երեք հատ փոքրիկ լուսանկար:

10) Նամակի բաց պահարան մը, ուսանողի հասցէով եւ դրոշմաթուղթով:

Դիմումները պէտք է ուղղուին Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդրոնական Յանձնաժողովին:

Դիմումներու թղթածրարը Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի երկու ներկայացուցիչներէն եւ ոստանի վարչութեան մէկ ներկայացուցիչէն բաղկացած յանձնախումբի մը կողմէ քննուելէ յետոյ, թեկնածուներու ընդունելութիւնը կը կատարուի Սեպտեմբերի վերջը, այսինքն ուսումնական նոր տարուան սկիզբը: Այս թուականը անցնելէ յետոյ որեւէ դիմումի ընթացք չի կրնար տրուիլ:

Արտասահմանէն եկող ուսանողներուն մասնաւորապէս կը յանձնարարենք որ Փարիզ գալէն առաջ հմտութիւն ձեռք բերեն Ֆրանսերէն լեզուի մէջ, որպէսզի դժուարութիւն չկրեն իրենց ուսման հետեւելու համար:

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Հասցէ
U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75-Paris (16e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ

Surprise Party

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին կողմէ այս Շաբաթ (Սեպտ. 20) ժամը 18էն 24 Հայ Մշակոյթի Տունը
17, Rue Bleue
BAR AMBIANCE BUFFET

ԱՇՆԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՍԵՒ ԱՆՏԱՌԸ
ՊԱՏԸՆ - ՊԱՏԸՆ, ՋԵՐՄՈՒԿՆԵՐՈՒ
ՄԱՐԳԱՐԻՏԸ

2 օր լիւքս օթոքառով, Սեպտ. 27 եւ 28

Անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ Շաբաթ, Սեպտ. 27, առաւօտեան 8ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն Թերմինիւս սրճարանին առջեւ: Մեկնում 8,15ին դէպի Գերմանիա Կրէց, Սեզան, Վիթրի լը Ֆրանսուա, Թուլ (ցերեկուան ճաշ) Նանսի, Լիւնէվիլ Պլամոն, Սառըպուրկ, Ֆալըզպուրկ, Սավերն, Սթրազպուրկ (այցելութիւն Մայր տաճարին):

Ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Քէհլ (սահմանագլուխ), Ափընվայըր եւ Սինցհայմ, Պատըն-Պատընէն 3 քիլոմեթր հեռու սիրուն վայր մը: Տեղաւորում պանդոկը, իրիկուան ճաշ, ազատ երեկոյ Պատըն-Պատըն: Կիրակի, Սեպտ. 28, Պատըն-Պատընի ծաղկազարդ պարտէզներ, պտոյտ քառով անտառին մէջ, զանազան զբօսանքներ:

Ճաշ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Փարիզ Քէհլ, Սթրազպուրկ, Նանսի ճամբով: Ժամանում Փարիզ ժամը 21ի ատենները:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 99 ՖՐԱՆՔ
ամէն բան մէջը

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Օգտուեցէք այս ճամբորդութենէն որ տարւոյն վերջինն է, բացառիկ գինով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
RESTAURANT
LE
Piment Rouge
20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84
Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան
— Հաճելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր
Խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ
Ամէն օր՝ չամփուրով խորոված
եւ տէօնէր - խորոված

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԹՌՈՒՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...
Դիմեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60
ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆ.	Վեցամսեայ	50 ֆ.
Արտասահման	Տար. 105 ֆ.	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ
21
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
21 SEPTEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11619 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.619

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վերջացան ամառուան արձակուրդի ամիսները:

Վերամուտ է ամէն մարդի մէջ, մանաւանդ կրթական ճակատի վրայ:

Քանի մը տարիէ ի վեր դպրոցները աւելի կանուխ կը բացուին Ֆրանսայի մէջ, — փոխանակ Հոկտեմբեր 1ի, ինչպէս աւանդութիւն էր, Սեպտեմբերի առաջին կիսամսեակին:

Բնակչութեան յաւելման հետ դպրոցականներու թիւն ալ կ'աւելնայ ամէն տարի: Կառավարութիւնը մեծ դժուարութեանց կ'ենթարկուի զոհացում տալու համար նոր պահանջներուն:

Դպրոցական չէնքի եւ ուսուցիչ-ուսուցչուհիներու պակասը լրացնել մեծ ծախքերու եւ ժամանակի կը կարօտի: Խորհրդարանը անցեալ տարի կարեւոր յաւելում կատարեց Կրթական նախարարութեան ելմտացոյցին վրայ, իբրեւ հետեւանք 1968 Մայիս-Յունիսի ուսանողական ցոյցերուն:

Օրուան նախարարը՝ Էտկար Ֆօր հիմնական փոփոխութիւններ մտցուց համալսարանի եւ երկրորդական վարժարաններու ներքին կանոնագրին մէջ: Ուսանողներն ու իրենց ծնողքը, ինչպէս նաեւ ուսուցիչները կը մասակցին վարժարաններու վարչական եւ ուսումնական խնդիրներուն, որոշ պայմաններով:

1968-69ի տարեշրջանի ամբողջ տեւողութեան անպակաս եղաւ ուսանողական ընդվզումներն ու ցոյցերը՝ կրթական նոր օրէնքի զանազան կէտերուն դէմ բողոքելու համար:

Նոր վերամուտին առթիւ եւս տեղ տեղ փոքր խլրտումներ ծագեցան: Հսկիչները գործադուլ յայտարարեցին ամսականի յաւելում պահանջելու համար: Սակայն ընդհանուր առմամբ կը տեսնուի, որ կիրքերը խաղաղած են: Յոյս կայ, որ 1969-1970ի տարեշրջանին պիտի չկրկնուին անցեալ տարուան դէպքերը, որոնցմէ տուժեցին բարձրագոյն եւ միջնակարգ վարժարաններու ուսանողները: «Բողոքարկուներու ձախակողմեան փոքրիկ խմբակներ էին բոլոր խռովութեանց եւ անկարգութեանց հեղինակները:

Հրատարակուած վիճակագրութեան համաձայն, այս տարի Ֆրանսայի նախակրթարանները յաճախող աշակերտաշակերտուհիներու ընդհանուր թիւն է 4·113·700: Ասոնց դպրոցները բացուեցան Սեպտեմբեր 8ին:

Պետական կամ անհատական երկրորդական վարժարան — քոլէժ, լիսէ — յաճախողներու թիւն է շուրջ չորսուկէս միլիոն: Ասոնց վարժարաններն ալ բացուեցան Սեպտեմբեր 15ին:

Աւելի ուշ կը բացուին համալսարանի — բարձրագոյն վարժարաններու զանազան ճիւղերը:

Մեր փոքր ածուն ալ գործի լծուած է վերամուտին առթիւ:

Մեր զոյգ լիսէները՝ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան եւ Բէնսիի Դպրոցասիրաց աղջկանց վարժարանները հետեւելով Ֆրանսական ծրագրին, իրենց դուռները բացին շաբաթ մը առաջ: Կը յուսանք, որ այս տարի աւելի մեծ թիւով աշակերտաշակերտուհիներ պիտի ունենան: Անցեալ շրջանի պատկերը — քանակի տեսակէտէն — քաջալերական չէր:

Հայերէնի դասընթացքներու ծանուցումները Յառաջի չորրորդ էջին մէջ իրար կը հրմշտկեն: Փարիզն ու գաւառը կարծես մրցումի են ելած իրարու հետ:

Ուրախալի երեւոյթ:

Տարագրի մեր ներկայ անստոյգ կացութեան մէջ համրանքին փրկութիւնը գերագոյն նպատակն է, որուն պէտք է ձգտինք բոլորս:

Հայերէնի ուսուցումը, — հոգ չէ թէ շաբաթական քանի մը ժամով — կոչուած է Հայութեան ծիրին մէջ պահելու մեր նոր սերունդը:

Սերունդի փոփոխութեամբ հայախօսութիւնը օրէ օր կը պակսի մեր ընտանեկան յարկերէն ներս: Այս հիւրընկալ երկրին մէջ ծնած երիտասարդ հայրերու եւ մայրերու զաւակները Հայութեան կապելու գլխաւոր միջոցներէն մէկն է մայրենի լեզուն, որուն ուսուցման համար ո՛չ մէկ ջանք պէտք է խնայել:

Գիտենք, որ «Հայերէնի Դասընթացք»-ները կիսամիջոցներ են, սակայն ներկայ պայմաններուն մէջ պարտաւոր ենք ատով գոհանալ, մինչեւ որ հնարաւոր դառնայ ամէնօրեայ դպրոցներ բանալ հայաշատ քաղաքներու մէջ, մանկապարտէզէն սկսեալ:

Ամերիկան ուշ սկսաւ, սակայն կրնայ օրինակ ծառայել Ֆրանսայի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՐՈՄԻՔՕ «ՆԻԷԹ» Կ'ԸՍԷ ՆԻՔՍԸՆԻ

Նախագահ Նիքսըն, որ Հինգշաբթի օր ՄԱԿի ամպիոնէն կոչ կ'ուղղէր Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան բոլոր անդամ պետութիւններուն իրենց բարոյական ազդեցութիւնը բանեցնել Հանօյի վրայ, որպէսզի այս վերջինը համաձայնի վերջ տալ Վիէթնամի պատերազմին, այժմ դիտէ թէ չի կրնար իր յոյսը դնել Խորհ. Միութեան վրայ: Արդարեւ, խորհրդային Արտաքին նախարարը՝ Ա. Կրոմիքօ, Ազգաժողովին մէջ արտասանած երէկուան ճառին ընթացքին դիտել տուաւ, թէ Վիէթնամի պատերազմի շարունակութեան միակ պատասխանատուն Ամերիկան է, որ իրապաշտ չէ, քանի որ բանակցութիւններու սեղանին վրայ կ'ուզէ շահիլ այն, ինչ որ չկրցաւ շահիլ իր կէս միլիոն զինուորներով պատերազմի դաշտին վրայ: Հանօյի առաջարկները դրական են, աւելցուցած է Կրոմիքօ:

Խորհրդային Արտաքին նախարարը մերժած է նաեւ -ընթացք տալ Նիքսընի այն առաջարկին, որով կը խնդրուէր վերջ տալ զինահայթայթման արշաւին Միջին Արեւելքի մէջ: Մոսկուա նկատի չի կրնար առնել այս առաջարկը ցորչափ իսրայելեան ուժերը դրաւման տակ կը պահեն արաբական հողամասեր: Խորհ. Միութիւնը կը հաւատայ քաղաքական լուծումի մը կարելիութեան, ահա այս պատճառով է, որ խօսակցութիւններ կը կատարէ շահակից պետութիւններու հետ:

Ապազինման խնդրին կապակցութեամբ Կրոմիքօ դիտել տուած է, թէ նման քայլ մը կարելի է առնել միայն այն ատեն, երբ աշխարհի բոլոր մեծ պետութիւնները տրամադիր ըլլան զինաթափուելու:

Այլ հարցերու կապակցութեամբ Կրոմիքօ յայտարարած է հետեւեալը. Խորհ. Միութիւնը պատրաստ է լաւ յարաբերութիւններ մշակելու Արեւմտեան Գերմանիոյ հետ, պայմանաւ որ այս վերջինը յարգէ Եւրոպայի, Խորհ. Միութեան եւ անոր դաշնակիցներուն շահերը: Պոն պէտք է ճանչնայ իրաւական գոյութիւնը Արեւելեան Գերմանիոյ, անձեռնմխելիութիւնը Եւրոպայի ներկայ սահմաններուն, մէջն ըլլալով Օտէր-Նայսի եւ այժմու Գերմանիաներու սահմանները:

Ասոնք անվիճելի նախապայմաններն են կայուն խաղաղութեան մը հաստատման համար Եւրոպայի մէջ:

Կրոմիքօ, վերջապէս, միջազգային ապահովութեան ձգտող ծրագիր մը ներկայացուցած է ՄԱԿի 24րդ ընդհանուր ժողովին: Համաձայն այդ ծրագրին, բոլոր օտար ուժերը պէտք է մեկնին գրաւեալ շրջաններէ: Խորհրդային Արտաքին նախարարին մտքին մէջ, անշուշտ, այս կէտը կը վերաբերի առաւելաբար Մ. Նահանգներուն, որոնք ուժեր ունին Վիէթնամի, Հարաւային Քորէայի եւ այլ երկիրներու մէջ, ինչպէս նաեւ Իսրայէլի, որ դրաւման տակ կը պահէ արաբական հողեր: Խօսքը չի վերաբերիր անշուշտ Չեխոսլովաքիոյ խորհրդային դրաւման ուժերուն...:

ՄԱԿի վերոյիշեալ նիստին Ու Թան իր կարգին առաջարկած է «ապազինման տասնամեակ»ի մը հաստատումը: 1970էն սկսեալ շարունակական ձեւով քանդել հիւլէական զէնքերը եւ միջազգային համաձայնագրով մը վերջ տալ հիւլէական փորձերուն, նոյնիսկ եթէ անոնք ընդերկրեայ կը կատարուին:

× Նկատի կ'առնուի որ առաջին անգամն է որ խորհրդային պատուիրակը Չինաստանի անդամակցութեան հարց չի դներ Ազգաժողովին:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ

Սկզբունքի համաձայնութիւն մը գոյացած ըլլալով, Շաբաթ օր իսկ կը սպասուէր որ հանրակառքերու եւ մեթրոյի երթեւեկը բարելաւուի անմիջականօրէն:

1970 Յունուարէն սկսեալ մեթրոյի պաշտօնեաները տարեկան ութ օր աւելի հանգիստ պիտի կարենան վայելել, այս՝ իբրեւ առաջին հանգրուան: 1971 Յունուար մէկէն օր մը աւելի պիտի ունենան 49 օրը անգամ մը: Երրորդ շրջանի մը՝ 1972 Յունուար մէկէն, 48 յաջորդական ժամ հանգիստ պիտի ունենան, վեց օր անգամ մը: Այս ձեւով զոհացում կը ստանայ սենտիքաներու գլխաւոր պահանջը: Ասոր փոխարէն 1970էն 1972, օրական աշխատանքը հինգ վայրկեան աւելի պիտի տեւէ:

× Ժիսքառ տ'Էսթէն դեռ քունը չէ գտած, քանի չէ վերցուած իր ելմտական ծրագրին այս բարեփոխումը, որ այլեւս մկրտուած է առաջարկող կոլիստ երեսփոխանին անունով՝ Սուշալ:

Մէօրթ-է-Մոզէլի այս կոլիստ երեսփոխանը կ'ուզէ որ հրապարակուին դրամագլուխներու «արտագաղթը», որ տեղի ունեցած է 1968 Նոյեմբերէն սկսեալ: Այս կը նշանակէ վերցնել դրամատուներու պարտադիր գաղտնապահութիւնը: Ելմտական նախարարը կը փորձէ համոզել թէ նման հրապարակում մը բան չի փոխեր եւ եթէ դրամատուներու գաղտնապահութիւնը վերնայ, կրնայ նաեւ արգելք ըլլալ որ օտարներ դրամագլուխ բերեն Ֆրանսա: Եթէ չհրաժարին առաջարկուած բարեփոխումէն Ժիսքառ տ'Էսթէն կը ստիպուի կեդրոնացած (պլոքէ) քուէարկութիւն մը պահանջել, այսինքն ամբողջը մէկ անգամէն եւ ոչ՝ յօդուած առ յօդուած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՅԿՈՆԻ զինուորական շրջանակները կը հաղորդեն, թէ համայնավար ուժերը սաստկացուցած են իրենց յարձակումները ամերիկեան կայաններու վրայ: Արդարեւ, վերջին 24 ժամուան մէջ Վիէթքոնկի ուժերը ռմբակոծեցին դաշնակից երեսուն կայան:

ԹԻԹՕ - ՉԷՈՒՉԵՄՔՈՒ հանդիպում մը ունեցան Շաբաթ առաւօտ Ճերտափի մէջ, Դանուբի ափին: Այս առթիւ բացումը կատարեցին Եւրոպայի ամենամեծ ամբարտակին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլը վերսկսաւ իր յարձակումը համայնավար Չինաստանի դէմ: Նոյնիսկ շրջանային թերթերը գրութիւններ ունին Փեքինի դէմ: Կոսիգին - Շու Էն Լայ հանդիպումի վաղորդայնին, Մոսկուա դադրեցուցած էր իր պարսաւները Չինաստանի հասցէին:

ՆԻՔՍԸՆԻ որոշումով 50·000 երիտասարդներ, որոնք զինուորական դրօշի տակ պիտի առնուէին Նոյեմբերին եւ Դեկտեմբերին, պիտի չկանչուին: Միեւնոյն ատեն զինուորական տարիք նշանակեց՝ 19: Յարդ դրօշի տակ կը կանչուէին 18էն 26 տարեկանները: Ներկայ որոշումը գործադրութեան դրուելու համար պէտք է վաւերացուի ամերիկեան Քոնկրէսին կողմէ:

ԹԱՅՄՉ հրապարակեց Գերմանիոյ մէջ կատարուած հանրային կարծիքի քննութեան մը արդիւնքը յառաջիկայ ընտրութիւններուն մասին: Համաձայն մատնանշուած թիւերուն, Սոսիալ Դեմոկրատները 47,4 առ հարիւրով պիտի գան առաջին գիծի վրայ: Երկրորդը՝ Քրիստոնեայ Դեմոկրատները 40,5 առ հարիւրի համեմատութեամբ:

ԼԱՈՍԻ կառավարական ուժերը մեծ տարողութեամբ յարձակումի ձեռնարկած են Փաթեթ Լաոյի համայնավար ուժերուն դէմ: Արդէն իսկ վերադրաւած են Ժառէսի հովիտը, որ տարիներէ ի վեր փաստօրէն կը գտնուէր համայնավար ուժերու տիրապետութեան տակ: Կ'ենթադրուի որ այս յարձակումին ծրագիրը մշակած եւ գործին մղում տուողը եղած են Ամերիկացիները:

ԼԻՊԻՈՅ մէջ գտնուող ամերիկեան եւ անգլիական զինուորական կայանները պիտի փակուին, երբ վերջ գտնէ պայմանաժամը (1971): Այս կայանները հաստատուած էին համաձայնութեամբը Լիպիոյ նախկին կառավարութեան:

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻՈՅ թագաւորը յայտարարեց, թէ մահմետական կրօնքին երկու մեծ թշնամիները Սիոնականութիւնն ու Համայնավարութիւնն են: Երկուքն ալ կ'ուզեն քանդել Մահմետականութիւնը:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստը պիտի գումարուի Սեպտեմբեր 25ին:

ՈՒՐԲԱԹ ՕՐ լուր մը շրջած է թէ տը Կոլ Փարիզ եկած է, ինչ որ հարցականներու եւ իրարանցումի տեղի տուած է: Բայց քիչ ետք կը հաստատուէր թէ նախկին նախագահը անձնական այցելութիւն մը կատարած էր Արտէններու մէջ եւ իրիկունն ալ վերադարձած՝ Քոլոմպէ:

ՍԷՆ-ՖԼՈՒՐԻ մէջ (Քանթալ) Կիրակի օր ընտրութիւն կը կատարուի Փոմփիտուի յաջորդը ընտրելու համար, իբրեւ երեսփոխան Ազգ. Ժողովի, քանի որ Փոմփիտու իր նոր պաշտօնով կը կորսընցընէ երեսփոխանի իր հանգամանքը:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ կը կարծուի թէ Ալի Սապրիի բացակայութիւնը խոր տարակարծութեանց արդիւնք չէ այլ անձի խնդիր է: Կ'ըսուի սակայն թէ Նասրի յարաբերութիւնները լաւ չեն Մոսկուայի հետ եւ նոյնիսկ Նասր խնդրած կ'ըլլայ Կրեմլինէն որ ետ կանչէ Գահիրէի իր դեսպանը:

ԼԻԲԱՆԱՆ դիմում կատարած է առանձնաշնորհեալ համաձայնագիր մը ունենալու համար Տնտեսական Եւրոպական Հասարակապետութեան հետ:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ՎԷՊԻՆ ԾԱԳՈՒՄԸ

Ա.

ԺԹ. դարու 50–60ական թուականներու արեւմտահայ ազատագրական շարժման իրադարձութիւնները ուրոյն ընթացք ու բովանդակութիւն տուին գրականութեան: Յոյսի եւ հաւատքի ժամանակներ էին: Բանաստեղծութիւնը, թատերագրութիւնը, արձակը վիպապաշտ եւ հայրենասէր գաղափարներով կ'ուռճանային, մտաւոր կեանքը կ'առաջնորդուէր ազատութիւն գուշակող քաղաքական հանդամանքներէ: Ազգային կացութիւնը իր կնիքը կը դնէր նոր ձեւ ստացող վիպագրութեան վրայ՝ որոշելով անոր վիպապաշտ – քաղաքական ուղղութիւնը:

Արեւմտահայ վիպագրութեան հիմնադիրներն Ստեփան Ոսկանեան, Արմենակ Հայկունի, Խաչատուր Միսաքեան, Յովհաննէս Հիսարեան:

Շրջանի բարդ եւ հակասական իրադարձութիւններու մթնոլորտին մէջ մարդոց յարաբերութիւններուն, անոնց ներքին մտերմիկ աշխարհին պատկերացման բնոյթը, որ կը կրէր եւրոպական որոշ գրական ուղղութեան մը ազդեցութիւնը, յատուկ էր այդ շրջանի վիպական բոլոր ստեղծագործութիւններուն: Կրթութիւն եւ լուսաւորութիւն տարածելու անհրաժեշտութիւնը հայրենիքի քաղաքական բարեկեցութեան գրաւական համարելով, արեւմտահայ արձակագիրները իրենց գործերը միջոց կը դարձնէին դաստիարակչական լայն գործունէութեան մը ծաւալումին՝ ազգին մէջ: Ասկէ նաեւ բարոյախօսական տրամադրութիւններուն առատութիւնը: Արեւմտահայ վէպին առանձնայատուկ է հրապարակախօսական նկարագիրը, որ անմիջական կերպով կապ ունէր զարթօնքի շրջանի առաջադրած խնդիրներուն հետ: Շրջանի վիպագիրները, առաջին առթիւ, քաղաքական գործիչներ եւ հրապարակագիրներ էին, որոնց գեղարուեստական միտքին մէջ գոյութիւն ունէին ազգին անկախութեան եւ լուսաւորութեան վիպապաշտ պատրանքները:

Օրուան նշանաբանն էր ազգային ազատագրութիւնն ու լուսաւորութիւնը. «Ահա մեր բանասէր հայրենակիցները թող գիտնան, կ'ազգարարէր Ստ. Ոսկանեան, վասնզի ժամանակը եկաւ, թող համոզուին, վասնզի օրը հասաւ, թող մէյ մը միտքերնին դնեն, որ հայ ազգը ազատութենէ երբեք վնաս չէ կրած, թող գիտնան, որ ազատութենէ դուրս լուսաւորութիւն չկայ...»:

Այս իմաստով Ոսկանեան իսկական յայտնութիւն մը կը համարէր Խ. Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի» վէպը. «Պ. Աբովեանը մէյ մը համոզուելէն ետեւ, կը գրէ ան, որ աշխարհաբար լեզուով պիտի գրուի այսուհետեւ աշխարհային դէպքերը, մանաւանդ եւ ազնիւ կիրքերը ժողովուրդին միտքը կը յափշտակեն ու կը զբօսցնեն, կը սկսի ճարտասանութիւնը, Աստուածաշունչը մէկդի թողուլ եւ բազմութիւնը քննել փիլիսոփայի աչքով: Կը տեսնէ, որ ժողովուրդը թէ՛ ընտանի եւ թէ հրապարակի կեանքին մէջ այն գործերը կը սիրէ, այն կիրքերով կը զմայլի որք հեռուէն կամ մօտէն արձագանգ են մարդկային զգայութիւններու եւ հայրենիքի փառքին կամ աղէտին... Խ. Աբովեանին ըրածը, եթէ ուրիշ ուսումնականներէ շարունակուի, կրնայ վերջ դնել մեր մտական աղքատութեան եւ փոխանակ սնոտի կամ օտարազգի գրուածներու տոհմային գրագիտութիւն մը հաստատել»:

Ինքը՝ Ոսկանեան եղաւ ազգային այդ ուսումնականներէն մէկը, գրելով «Հայ դիւցազնուհի մը» վիպակը, որ Աբովեանի առաջադրած սկզբունքներուն արեւմտահայ առաջին գեղարուեստական արձագանգն է: Վիպակը տպագրուած է 1859ին՝ «Արեւմուտք»ի մէջ: Անոր բովանդակութիւնը պարզ է՝ Երեւանի Հիւսէին խանի եւ անոր Ֆարաշներուն կատարած բռնութեան ու կամայականութեան դէպք մը, որ նիւթ է ծառայած ապացուցանելու համար, թէ հայ ժողովուրդին մէջ կենսունակ է, տակաւին, պայքարի եւ ազատութեան ոգին:

Վիպակին սկիզբը հեղինակը կը ներկայացնէ Փարիզէն իր հայրենիքը վերադարձող հայ երիտասարդ մը, որ մտահոգուած է ազգին ճակատագրով, անոր անմխիթար, խոշտանգուած ներկայով: Իր կիսաւեր հայրենիքը, երիտասարդը, կը նմանցնէ Իտալիոյ, որուն ազատագրական պայքարով ոգեւորուած ու խանդավառուած է: Հայազգի երիտասարդը նաւին վրայ կը մտերմանայ Անգլիացիի մը հետ, որուն կը պատմէ իր մտորումները, հայրենի երկրին հարստահարուած վիճակին մասին, կը հիանայ միւս ժողովուրդներուն հերոսական պայքարով եւ ազատաբաղձ ձգտումներով: Անգլիացին դիտել կուտայ, որ հայ ժողովուրդը նոյնպէս կրնայ պայքարով նուաճել իր անկախութիւնը. «Երկրի վրայ չի գտնուիր այնպիսի կէտ մը, կ'ըսէ օտարականը, ուր քաջութիւնը չկրնայ հասնիլ. բաւական է, որ ազգ մը կամք, անքայքայելի կամք մը ունենայ, օր մը աւերակ եւ տատասկ, թշուառութիւն եւ տգիտութիւն կը վերնան այն կողմերէ: Հայաստան կըրնայ նորէն ծաղկիլ եւ հինգ դարեայ խաւարումէն ետեւ, լուսաւոր երեւիլ եւ բազմիլ ազգերու մէջ»:

Անգլիացին կը պատմէ իր հայաստանեան ճամբորդութենէն դրուագ մը, որ վիպակին առանցքը կը կազմէ: Հայաստան կը տքնի Պարսկաստանի դաժան լուծին տակ, ժողովուրդը կը քայքայուի տնտեսապէս, սակայն հերոսաբար կը պահպանէ իր ոգիին ամրութիւնն ու յարատեւելու մեծ ձգտումը. «Երբ կը մտածեմ, կ'ըսէ Անգլիացին, որ տաս դար է որ Հայաստան պարսիկ, արաբ եւ ուրիշ խուժդուժ ազգերէ կը նահատակուի, մեծ զարմանքով կը յափշտակուիմ Հայերուն էութեան վրայ: Այո, զարմանալի բան է, որ հայ սերունդը, ամէն տեսակ վիշտեր ու հալածանք կրելէ ետեւ անհետ չեղաւ իր աւերակներու մէջ ուրիշ շատ ազգերու պէս. ինչ բարոյական եւ քրիստոնէի արիութեան հոգի մը պիտի ունենար անիկա, որ մինչեւ մեր օրերը մնայ, խլրտի, շարժի եւ փլատակներու մէջէն կենդանութեան ձայն տայ»:

Խանը կը հրապուրուի հայ գեղջկուհիի մը գեղեցկութեամբ եւ կը համաձայնի ամուսնութեան պայմանով միայն մեղմել իր դաժանութիւնները: Սակայն անոր այդ ցանկութիւնը կը հանդիպի համագիւղացիներուն եւ աղջկան հօր յամառ դիմադրութեան: Խանը փախցնել կուտայ աղջիկը: Իր ճոխ ապարանքին մէջ Հիւսէին խանը աղջկան կ'առաջարկէ գանձ, փառք, հարստութիւն՝ միայն թէ ան հաւատափոխ ըլլայ եւ պատկանի իրեն: Սակայն ապարդիւն՝ «կամ մահ կամ ազատութիւն կը գոչէր առնաբար անիկա»: Ի վերջոյ, բռնակալին սիրտը տեղի կուտայ, սակայն աղջիկը կողմնակից է միայն անկեղծ սիրոյ. «Եթէ յիրաւի զիս սիրէիք, մի՞թէ այսքան բռնութիւն ի գործ կը դնէիք, ո՛հ, ուր ազատութիւն չկայ սէր չի կրնար ըլլալ»:

Խանիչ կամայականութիւններուն եւ բռնութիւններուն չի հանդուրժեր նաեւ աղջկան սիրահարը, որ գիւղացի երիտասարդներու հետ կը յարձակի բերդին վրայ՝ ազատելու իր սիրած էակը կամ զոհուելու՝ յանուն իր պատուին: Անհաւասար կռուի ընթացքին կը վիրաւորուի հայ երիտասարդը: Հիւսէին խանը իմանալով եղելութիւնը ինքզինք կը նկատէ յաղթուած եւ ազատութիւն կը շնորհէ «հայ դիւցազնուհիին»: Ի վերջոյ կը յաղթէ ժողովուրդին կամքը:

Այս է ահա բովանդակութիւնը Ոսկանեանի վէպին:

Ն. ԱՆԱՆԵԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԸ, ՄԱՐԴԻԿ ԵՒ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Իբրեւ օրինակ բերենք շինարարութեան համար յատկացուած տարածութիւններուն օգտագործման նախագիծերը՝ երկրին միջին եւ փոքր քաղաքներուն մէջ:

Յարկերու թիւը	1–2	4–5	բազմայարկ	ընդամէնը
Միջին քաղաք				
այժմ	71,5	11,9	0,05	83,4
վաղը	35,4	20,9	4,4	60,7
Փոքր քաղաք				
Այժմ	70,6	3,4	—	74,0
Վաղը	41,5	25,5	—	67,0

Այնուամենայնիւ այդ քաղաքներուն բընակչութեան յաւելումին հետ անոնց ընդհանուր մակերեսը կը մեծնայ համապատասխանաբար 70 եւ 91 տոկոսով: Ըստ որուն միջին քաղաքին համար՝ վերոյիշեալ նորմը գրեթէ կը պահպանուի, իսկ փոքր քաղաքներուն համար կը կրճատուի՝ հազար բնակիչին ոչ թէ 46, այլ 28 հեկտար:

Ըստ երեւոյթին հեռանկարին մէջ 1000 բնակիչին անհրաժեշտ միջին մակերեսը աւելի իրական կ'ըլլայ համարիլ 20–25 հեկտարը, եւ այս պարագային մինչեւ 2000 թուականը քաղաքներու բնակչութեան յաւելումը կը պահանջէ մօտաւորապէս 69–75 հազար հեկտար նոր տարածութիւն:

Այս պայմաններուն մէջ ամբողջ դրժուարութիւնը այն է, թէ ինչպէս ընել, որ արդէն գոյութիւն ունեցող քաղաքներուն զարգացման եւ նորերուն ստեղծման ժամանակ շատ չմեծնայ անոնց բռնած տարածութիւնը, եւ ամէնէն կարեւորը, այդ նպատակով օգտագործել գիւղատնտեսութեան համար քիչ պիտանի հողեր: Խնդրին առաջին մասը կապուած է շինութիւններուն սթրիւքթիւրներուն հետ. պէտք է աւելի շատ կառուցանել բազմայարկ տուներ ոչ միայն մեծ եւ միջին, այլեւ փոքր քաղաքներուն մէջ: Այդ նպատակով անհրաժեշտ է վերակառուցանել քաղաքներուն հին թաղամասերը, ուր փոքրայարկ շէնքեր շատ կան: Հարկաւոր է նաեւ հրաժարիլ «միայարկ» գործատուներէն եւ, ուր հնարաւոր է, արտադրութեան թեքնիքը հորիզոնականէն փոխել ուղղաձիգի:

Ներկայիս միջազգային ճարտարապետական միտքը հոգը խնայողաբար օգտագործելու նպատակով պրպտումներ կը կատարէ քանի մը հարիւր յարկանի դերերկնաքերեր կառուցանելու, ծովերուն եւ ովկէանոսներուն մէջ ծփացող քաղաքներ ստեղծելու ուղղութեամբ:

Երկրաշարժներուն պատճառով Հայաստանի մէջ կարելի չէ ընել այդ, բայց փոխարէնը կարելի է օգտուիլ եղածէն՝ օգտագործելով գիւղատնտեսութեան համար քիչ կամ ոչ պիտանի հողերը եւ բարձր գօտիները:

Քաղաքները եւ արդիւնաբերութեան

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Հազիւ կառախումբէն վար իջած՝ ուր զիրենք դիմաւորելու եկած էին մէկ քանի ընկերներ, Սալիհա եւ Սատըք այս ոչ քաջալերական տեղեկութիւնները ստացան:

— Քանի մը ժամէն զօրագունդերը, որոնք բացօթեայ բանակած են, ճամբայ կ'ելլեն մասնաւոր կառախումբերով, ըսաւ զիրենք դիմաւորելու եկող քաղքենի զգեստով զինուորական մը, որուն Արիֆ պէյ անունը կուտային:

— Չկրցա՞ք գոնէ մէկ քանի սպաներու հետ տեսակցիլ ու գաղափարնին իմանալ, հարցուց Սալիհա:

— Բնականաբար զիրար ողջունեցինք, բարի գալուստ մաղթեցինք, քաղաքավարական խօսքեր փոխանակեցինք, բայց մեր տեսակցութիւնը ասկէց անդին չանցաւ, որովհետեւ միշտ կասկածելի անձերէ շրջապատուած էինք:

— Բայց անկարելի է որ առանց զիրար հասկնալու այդ մարդիկը Մանասթըր երթան, դոչեց Սալիհա հանըմ, սոսկալի բան պիտի ըլլայ եթէ ստիպուինք իրենց դէմ հանելու մեր սահմանադրական զօրքերը. նոյնիսկ եթէ յաղթանակը տանինք, բարոյապէս մեծ հարուած մը պիտի ընդունինք մեր դէպի ազատութեան առաջին քայլերուն մէջ: Ամէն դնով պէտք է այդպիսի հաւանականութեան մը առաջքը առնել, պէտք է իրենց հետ տեսակցելու միջոցը գտնել ու կացութիւնը պարզել... գոնէ չկրցա՞ք քոմիթէին փրոփականտի տետրակները ցրուել իրենց մէջ:

— Այդ մասին կարգադրութիւն մը ըրինք, պատասխանեց Արիֆ պէյ, որովհետեւ երկաթուղիի պաշտօնեաները մեզի հետ են՝ որոշեցինք որ բոլոր յեղափոխական տետրակները եւ յայտարարութիւնները զօրագունդը փոխադրելու սահմանուած վակոններուն մէջ դնենք ամէն կողմ եւ միեւնոյն ատեն տպագրուած կոչ մըն ալ ուղղենք իրենց՝ հրաւիրելով որ իրենց զէնքերը փոխանակ բռնակալութեան ի սպաս դնելու՝ Սահմանադրութեան վերահաստատմանը ծառայեցնեն:

— Ատոնք լաւ, բայց շատ ուշ մնացած էք, պատասխանեց Սալիհա, ճամբայ ելլելէն ետքը՝ շատ օդուտ պէտք չէ սպասել այդ միջոցներէն, հարկ է որ բերանացի բացատրենք ամէն բան:

— Բայց երէկ իրիկուն եկան եւ այսօր ահա կը մեկնին, ի՞նչ կրնայինք ընել. մենք կը յուսայինք որ գոնէ մէկ քանի օր պիտի մնան ու զօրանոցներու մէջ պիտի տեղաւորուին, մինչդեռ կ'երեւայ որ Երլտըզէն խիստ հրահանգ եկած է զօրագունդերը վրաններու տակ առանձնացնելու եւ իսկոյն զանոնք ճամբայ հանելու դէպի Մանասթըր:

— Իսկ Շէմսի փաշային յաջորդելու սահմանուած Օսման փաշա՞ն, հարցուց Սատըք պէյ, որ մինչեւ այն ատեն լուռ կեցած էր:

— Անիկա մասնաւոր կառախումբով երկու ժամ առաջ իր սպայակոյտով մեկնեցաւ Մանասթըր ուր պիտի սպասէ Այտընէն եկող զօրագունդերուն ժամանումին:

— Եւ անշուշտ իսկոյն պիտի սկսի հալածել Բէսնէի անձնուէրներու խումբը:

— Արդէն այդ չէ՞ իր պաշտօնը...

Պահ մը Սալիհա հանըմ քիչ մը հեռացաւ խոր մտածումի մը մէջ թաղուած, մինչ իր ընկերները կը շարունակէին խօսակցիլ իրարու հետ: Արիֆ պէյ եւ իր ընկերները ատելութեամբ կը խօսէին Իզմիրէն հասնող զինուորներուն վրայ եւ իրենց գաղափարը այն էր որ հարկ էր իսկոյն անոնց դէմ հանել Բումէլիի սահմանադրական զինուորները, առանց որևէ բանակցութեան դիմելու:

— Բայց այն ատեն Համիտի սարքած խաղին մէջ պիտի իյնաք, դիտել տուաւ Սատըք պէյ...

— Ի՛նչպէս, դոչեց Արիֆ պէյ:

— Եթէ կռիւ մղենք Այտընէն եկող զօրագունդերուն դէմ, ամբողջ Անատոլուի բանակը մեզի դէմ պիտի գրգռենք եւ այն ատեն, ներքին արիւնալից պատերազմի մը տեղի պիտի տանք, որուն սոսկալի հետեւանքները կարելի չէ կշռել այժմէն եւ այն ատեն պէտք է մոռնալ Սահմանադրութիւնն ալ Ազատութիւնն ալ...:

Սալիհա հանըմ արդէն մօտեցած էր ուլսած այս վիճաբանութիւնը:

— Սատըք իրաւունք ունի, ըսաւ վճռաբար, երբեք ատելութեան զգացում տածելու չէ այդ զինուորներուն հանդէպ, որոնք նոյնիսկ եթէ մեզի դէմ կը կռուին, անմեղ են, քանի որ անգիտակցաբար կը գործեն... պէտք է ջանանք զանոնք մեր կողմը շահիլ, ուրիշ միջոց չկայ մեր դատին յաղթանակը ապահովելու, իսկ եթէ երբեք պիտի ստիպուինք հետերնին կռուիլ, վա՛յ մեզի, արդէն այդ վայրկեանէն Սահմանադրութիւնն ալ, ազատութիւնն ալ ջուրը ինկած են...:

— Ուրեմն երթանք այժմէն իրենց անձնատուր ըլլանք, դոչեց Արիֆ պէյ դժկամակութեամբ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(229 – Շար.)

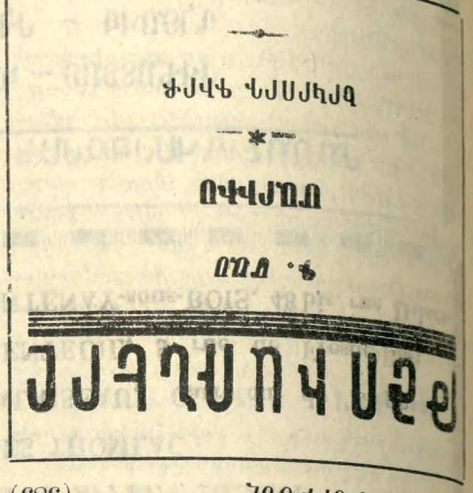

Մեկնելը Մոսկվա մեզ դժվար էր։ Ամեն ինչ պատրաստ էր, ճամպրուկները հավաքված, տոմսերը գնված, բայց ինչ-որ անհասկանալի տագնապ էր տիրում մեր սրտերում։ Ինչ-որ բան կարծես մնացել էր չասված, չտեսնված, չլսված։ Ամեն անգամ, երբ ես գալիս եմ Մոսկվա, ինձ թվում է, թե ես այստեղ ապրելու եմ հավերժ։ Ամեն անգամ, երբ ես հեռանում եմ Մոսկվայից, ինձ թվում է, թե ես այլևս երբեք չեմ վերադառնալու։

Ես ինձ համար որոշել էի, որ Մոսկվայում ոչ մի ֆոտոգրաֆիական նյութ չեմ հավաքելու, որ ամբողջ ժամանակս կնվիրեմ միայն հանդիպումներին, զրույցներին, ծանոթություններին։ Ես ուզում էի ինձ համար պարզել, թե ինչ է նշանակում ապրել Մոսկվայում, ինչ է նշանակում մոսկվացի լինել։ Ես ուզում էի հասկանալ, թե ինչ է նշանակում ապրել այն քաղաքում, որտեղ ամեն քայլափոխի կարելի է հանդիպել մարդկանց, որոնք ամբողջ աշխարհի համար դարձել են խորհրդանիշ, որոնք ամբողջ աշխարհի համար դարձել են ինչ-որ իդեալներ։

Ես ուզում էի հասկանալ, թե ինչ է նշանակում ապրել այն քաղաքում, որտեղ ամեն քայլափոխի կարելի է հանդիպել մարդկանց

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Անտոնեանէ 50 ֆրանք իր եղբօր՝ Զարեհ Զուհաճեանի մահուան առթիւ: Նոյն տխուր առթիւ 50 ֆրանք ալ Տէր եւ Տիկին Աղասի Խանտանեանէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Beaune-la-Rolande

Կիրակի 12 Հոկտեմբեր ժամը 11ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Պօնլա-Ռոլանտի (Լուառէ) եկեղեցիին մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
ժամը 13ին ճաշ, ժամը 14,30ին զբօսապտոյտ եւ այցելութիւն Ժերմինեի, Սէն-Պընուա, Սիւլի սիւռ Լուառի և Փիթիվիէի պատմական վայրերն ու հայկական ճարտարապետութեամբ կառուցուած եկեղեցիները:

Ծախքերու մասնակցութիւն 30 ֆրանք (ճամբորդութիւն Փիլման օթոքառով եւ ճաշ):

Մեկնում Փարիզէն ժամը 8ին
(Ligne H P A Paris-Aubigny
Place Denfert-Rochereau, Paris (14e)

Արձանագրութեան համար դիմել՝
Հեռ. 033-02-12 Փարիզի Ս. Խաչ եկեղեցի

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, փութալու է շուտ արձանագրուիլ:

ՎԱՐՁՈՒ Է ԿԱՄ ԾԱԽՈՒ

Սեւրանի մեծ պողոտայի վրայ վարձու է կամ ծախու.—

Ա) Պարապ խանութ մը յարակից սենեակով:

Բ) Երկու սենեակ, խոհանոց, լոգարան, կեդրոնական ջերմութիւն:

Դիմել
74 bis, Avenue de Livry
93 - Sevran — Tél. : 929-92-38

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՑԷՆ

Armenische Kolonie zu Berline e. V.
(1) Berlin 33, Rüdesheimer Platz 7

Արտասահմանի հայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Ֆոնթէնպլօ Սեպտ. 28ին առաւօտէն մինչեւ երեկոյ: Ճամբուն վրայ այցելութիւն Մըլէօնի մօտ Վօ-լը-Վիքոնտի հռչակաւոր դղեակը՝ Լուդովիկոս 14րդի պերճաշուք ոճով, իր նշանաւոր պարտէզով:

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Սքուար Մոնթոլոնէն, վերադարձին կը հասնի Փարիզ ժամը 22էն առաջ:

Այժմէն արձանագրուիլ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878-27-35 կամ Տիկ. Ուզանեանի 254-17-74:

Գին 15 ֆրանք:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻՈՆԻ Հայ Ազգ. Վարչութեան Կրթական Մարմինը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. 2ին:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 2էն սկըսեալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 3ին Միութեան գրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ Մեթրօ Քատէ:

×

ՊՕՄՈՆ

Արձանագրութիւնները կը սկսին այս Շաբաթ առաւօտ, եկեղեցիին խորհրդարանը ամէն առաւօտ ժամը 9էն 11,30:

Դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտ. 25ին:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ աւանդական մատաղօրհնութիւնը եւ տօնախմբութիւնը կը կատարուի Սեպտ. 28ին, Կիրակի օր:

Մանրամասնութիւններ յաջորդով:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ 26 Սեպտ. ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայ պիտի ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը Սեպտեմբեր 25ին, երեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս Զորեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Ռիւ տը լա Տէֆանս, Քաֆէ Սփոր:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԾԱԽՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Պանեէոյի լաւագոյն շրջանին մէջ, ծախու է բնակարան մը, բոլոր յարմարութիւններով:

Դիմել Պ. Լ. Տօնիկան
52, Rue Gustave Courbet, 92 - Bagneux
Tél. : 253-38-83

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգին Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, 27 Սեպտ. Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրինեանի բընակարանը 141, Պուլվար Ռոտէն, Իսի:

Մէրի տ'Իսիէն առնել օթոպիւս 190 եւ իջնել Շըմէն տէ Վիյնը:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԱՇՆԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՍԵՒ ԱՆՏԱՌԸ
ՊԱՏԸՆ - ՊԱՏԸՆ, ՋԵՐՄՈՒԿՆԵՐՈՒ
ՄԱՐԳԱՐԻՏԸ

2 օր լիւքս օթոքառով, Սեպտ. 27 եւ 28

Անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ Շաբաթ, Սեպտ. 27, առաւօտեան 8ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն Թերմինիւս սրճարանին առջեւ: Մեկնում 8,15ին դէպի Գերմանիա Կրէց, Սեզան, Վիթրի լը Ֆրանսուա, Թուլ (ցերեկուան ճաշ) Նանսի, Լիւնէվիլ Պլամոն, Սառըպուրկ, Ֆալըզպուրկ, Սավերն, Սթրազպուրկ (այցելութիւն Մայր տաճարին):

Ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Քէհլ (սահմանագլուխ), Ափընվայըր եւ Սինցհայմ, Պատըն-Պատընէն 3 քիլոմեթր հեռու սիրուն վայր մը: Տեղաւորում պանդոկը, իրիկուան ճաշ, ազատ երեկոյ Պատըն-Պատըն: Կիրակի, Սեպտ. 28, Պատըն-Պատընի ծաղկազարդ պարտէզներ, պտոյտ քառով անտառին մէջ, զանազան զբօսանքներ:

Ճաշ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Փարիզ Քէհլ, Սթրազպուրկ, Նանսի ճամբով: Ժամանում Փարիզ ժամը 21ի ատենները:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 99 ՖՐԱՆՔ
ամէն բան մէջը

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Օգտուեցէք այս ճամբորդութենէն որ տարւոյն վերջինն է, բացառիկ գինով:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

RECITAL DE PIANO
PAR
Mme Aïda ALECIAN
24 ETUDES DE CHOPIN
Le Samedi 27 Septembre à 18 heures, Conservatoire Musical de Choisy-de-Roi.
44, Rue du Dr. Roux

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱ

Մարսէյլի բոլոր Միութիւններէն կազմուած գեղարուեստասիրաց Միութիւնս մեծ ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ 1970ի Մայիսին Արմէն Տիգրանեանի ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱՆ պիտի ներկայացուի՝ բեմադրութեամբ մեծ երաժշտագէտ՝ Ժորժ Քօմպի:

Միութիւնս կոչ կ'ընէ Մարսէյլի բոլոր Հայ Երիտասարդներուն եւ երիտասարդուհիներուն, որոնք երգը կը սիրեն եւ երգելու յարմարութիւն ունին, երգչախումբին արձանագրուելու, ժամը 14էն 18, 7 Ռիւ Փափէռ, Բարեգործականի սրահին մէջ: Առաջին փորձը տեղի կ'ունենայ Սեպտ. 5ին ժամը 7·30-9·30:

ԴԻՒԱՆ

PARENTY
ET
DESROUSSEAUX
AGENCE DE VOYAGE
7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)
Métro :
Quatre-Septembre ou Opéra
Tél. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար —օդանաւ, շոգենաւ, երկաթուղի օդանաւային բոլոր ընկերութիւններու միջոցով (ամերիկեան, ֆրանսական, գերմանական, թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունական եւայլն եւայլն): :

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը:

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9-12 եւ 14-18:

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ
ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
POUR TOUS VOS PROBLEMES
Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique
Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez
THOMLAC
16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91
DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61
ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarne

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԹՌՈՒՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc.
Դիմեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60
ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
23
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
23 SEPTEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11620 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.620

ՄԵՐ ՈՍԿԵՂԻՆԻԿ ԼԵԶՈՒՆ

Արտասահմանի հայ կեանքի ամենատխուր երեւոյթներէն մէկը հայ լեզուի հանդէպ ցուցադրուած արհամարհանքն է, որ կը բխի անտարբերութենէ, չտեսութենէ, հանգամանքներու սխալ ըմբռնումէ, ծուռ դատողութենէ եւ քիչ մըն ալ սոփեստութենէ:

Օտար լեզու խօսիլը — ըլլայ անգլերէն կամ ֆրանսերէն — կը նկատուի զարգացման նշան, ոմանց մօտ բանգիտութեան ապացոյց եւ ոմանց մօտ դերազանցութեան զգացումի արտայայտութիւն, որ կը մատնէ հոգեկան հիւանդութեան մը ներկայութիւնը:

Մեր եկեղեցիներուն եւ ժողովարաններուն մէջ անգլերէնը սկսած է հսկայական նուաճումներ կատարել, մասնաւորապէս մեր աւետարանական եկեղեցիներուն մէջ: Պսակ է, մկրտութիւն է, թաղում է մէկ բառ հայերէն չկայ: Քննադատութեան սիրոյն համար չէ որ կը խօսինք եւ ոչ ալ որեւէ հակակրանք ունինք յարանուանութիւններու հանդէպ: Երեւոյթը խորապէս կը վրդովէ մեզ եւ ցաւ կը պատճառէ ի տես այս տխուր երեւոյթին:

Ի՞նչ կը փաստարկեն ոմանք երբ դիտողութիւն կ՚ըլլայ իրենց այդ վարմունքին նկատմամբ, թէ նոր սերունդը հայերէն չի հասկնար, թէ անոր հասկցած լեզուով պէտք է խօսիլ, այդպէսով միայն կրնանք զանոնք Հայ պահել, եւայլն, եւայլն: Իսկ եթէ ըսուի որ անգլերէն լեզուով Հայոց պատմութիւնը կը սորվեցնէ՞ք երիտասարդներուն, հայ մշակոյթը կը ծանօթացնէ՞ք նոր սերունդին, մեր ցեղային առաքինութիւններու մասին կը խօսի՞ք անոնց, մեծասքանչի հարստութեան մասին գաղափար կուտա՞ք: Դժբախտաբար դրական պատասխան պիտի չկրնան տալ տարաշխարհի այս փաստաբանները:

Կարմիր ջարդերը չկրցան մեզ բնաջինջ ընել, սպիտակ ջարդն է այժմ օրակարգի հարց եւ ամէնէն աւելի մեր հոգեւորականներն են որ իրենց սխալ դատողութիւնով կը փութացնեն տարրալուծման վնասակար ընթացքը:

Ի՞նչը առիթ տուաւ այս խորհրդածութիւնները ընելու:

Ս. Երրորդ. Մայր եկեղեցւոյ ամսաթերթիկին մէջ կարդացինք հետեւեալը.

Պսակադրութեան արարողութիւն մը կատարուած է հայ աւետարանական եկեղեցիի մը մէջ բոլորովին անգլերէն լեզուով: Ներկայ Ամերիկացի մը կը մօտենայ իր հայ բարեկամին եւ զարմանքով դիտել կուտայ, թէ «ասիկա հայ եկեղեցի է, պսակուող զոյգերը Հայ են, պսակող պաշտօնեան Հայ է, ինչո՞ւ անգլերէն լեզուով կատարեցին պսակի խորհուրդը: Ես շատ կը սիրեմ Հայոց լեզուն եւ Հայոց արարողութիւնները. եթէ այսպէս շարունակէք, դուք շուտով կը մոռնաք ձեր սքանչելի լեզուն եւ անոր հետ ալ ձեր ազգութիւնը»:

Հէքեաթ չէ որ պատմեցինք այլ կատարուած իրողութիւն մը, որ դժբախտաբար համաճարակի կերպարանք է ըստացած:

Օտարները մեզի կը թելադրեն որ պահենք մեր լեզուն, մեր աւանդութիւնները, մշակոյթը եւ ազգային ժառանգութիւնները: Անոնք կը գնահատեն մեր արժանիքները եւ կ՚ուզեն որ պահենք զանոնք, գուրգուրանք անոց վրայ, մինչդեռ մենք աճապարանք մը ունինք շուտով ուծանալու:

Եթէ մեր նոր սերունդը հայախօս չէ, անտեղեակ է մեր անցեալին, ո՞վ է պատասխանատուն:

Մեր հոգու փրկութեան համար շատ աղօթեցինք, այս ափերուն վրայ եկեղեցիներ կառուցինք, բայց մոռցանք մեր մտքերը լուսաւորել դպրոցներ կառուցանելով: Եկեղեցիներու հիմը դպրոցն է, առանց մայրենի լեզուին պատրանք է պահպանել եկեղեցին ու ազգութիւնը:

Պէտք է թօթափել ստորադասութեան զգացումը եւ գնահատել մեր մայրենի լեզուն, որ մեծ ազգերու լեզուներէն եթէ աւելի ճոխ ու հարուստ չէ, հաւասար է:

Աշխարհի գիտնականներն ու քաղաքագէտները այսօր սկսած են միջազգային լեզու մը փնտռել եւ կը խորհին որ ամէնէն յարմարը Հայոց լեզուն է իր հարուստ տառերով եւ քերականական սարքով: Ճափոնի մէջ վերջերս տեղի ունեցած լեզուաբան գիտնականներու համագումարին արծարծուած է այդ հարցը:

Աշխարհը կը գնահատէ մեր լեզուն, իսկ մե՞նք:

Ով որ յարգանք չունի մայրենի լեզուին հանդէպ, աչ չի կրնար յարգանք տածել ո՛չ իր ազգութեան եւ ոչ ալ որեւէ ազգութեան հանդէպ. եթէ լաւ Հայ չես, չես կրնար լաւ քաղաքացի ըլլալ բնակած երկրիդ:

Օտարամոլութիւնը պատիւ չի բերեր ոեւէ մարդու: Այս լաւ միտք պահեցէք:

«ԱՍՊԱՐԷԶ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ՉՈՐՍ ՄԵԾԵՐԸ

Աւանդական դարձած ճաշի մը ընթացքին էր, որ ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարն ու չորս մեծերու — Մ. Նահանդներ, Խորհ. Միութիւն, Անգլիա եւ Ֆրանսա — Արտաքին նախարարները քննութեան առին Միջին Արեւելքի խնդիրը, որ բառին իսկական առումով թնճուկ մը դարձած է այլեւս: Չորս մեծերու Արտաքին նախարարները ճաշի աւարտին հրապարակեցին զեկոյց մը, որով վերստին կը ճշդեն իրենց համատեղ դիրքը այս կնճռոտ հարցին հանդէպ:

Այսպէս, չորս մեծերը կը յիշեցնեն, թէ պէտք է յարգել Ապահովութեան Խորհուրդի 1967ի որոշումը, ըստ որուն.

— Իսրայէլ պէտք է պարպէ իր գրաւած հողերը:

— Միջին Արեւելքի բոլոր պետութիւններն ալ իրաւունք ունին գոյութիւն ունենալու իբրեւ գերիշխան պետութիւն:

Այս առթիւ չորս Արտաքին նախարարները յոյս կը յայտնեն, որ «տեւական խաղաղութիւն մը կը հաստատուի Միջին Արեւելքի մէջ»:

Տրամադիր են նաեւ շարունակելու խօսակցութիւններն ու բանակցութիւնները լուծման եղանակ մը գտնելու համար:

Չորսերու հանդիպումի նախօրէին Արտաքին նախարարները խօսակցութիւններ ունեցած են իրարու հետ: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը՝ Շուման տեսակցած է Անգլիոյ իր պաշտօնակցին հետ, որու ընթացքին ճշդած է Ֆրանսայի դիրքը Անգլիոյ անդամակցութեան Եւրոպական Շուկային: Ֆրանսա Շուկայի նպատակներուն իրականացումը կը կապէ անդամներու թիւին յաւելման հետ:

ՄԱԿի ընդհանուր ժողովը, իր կարգին, ճշդած է իր օրակարգը, որ կը բաղկանայ 96 կէտերէ: Հիւսիսային Իրլանտայի հարցը մաս չէ կազմած սահմանուած օրակարգին:

ՌԱՊԱԹԻ ԺՈՂՈՎԸ

Մարոքի մայրաքաղաքին՝ Ռապաթի մէջ երկուշաբթի բացումը կատարուեցաւ մահմետական երկիրներու վեհաժողովին, որ 1400 տարուան իսլամական պատմութեան մէջ առաջինն է իր բնոյթով ու տեսակով: Քսանեւեօթը երկիրներ միայն ներկայացուցիչներ ղրկած են: Այսպէս, այժմ քով քովի կը գտնուին Սէուտական Արաբիոյ, Յորդանանի, Լիբանանի, Քովէյթի, Թուրքիոյ, Հարաւային Եմէնի, Եմէնի, Աֆղանիստանի, Իրանի, Փաքիստանի, Մալեզիոյ, Ինտոնեզիոյ, Ալժերիոյ, Թունուզի, Լիպիոյ, Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան, Սուտանի, Սոմալիի, Մաւրիտանիոյ, Մալիի, Կինէի, Սենեկալի, Կամպիի, Նիժերիոյ, Չատի եւ Մարոքի վեհապետները կամ նախագահները:

Եգիպտոս, նախագահ Նասրի հիւանդութեան պատճառով, վեհաժողովին կը մասնակցի երկու նախարարներով:

Սուրիա մերժած է մասնակցիլ, իսկ Իրաք երկրորդական դէմք մը ղրկած է իբրեւ ներկայացուցիչ:

Արաբ դիւանագիտական շրջանակներու համաձայն, արաբական կարգ մը երկիրներ պիտի պահանջեն դիւանագիտական յարաբերութիւններու խզումը մահմետական երկիրներու եւ Իսրայէլի միջեւ, եթէ մինչեւ որոշեալ թուական մը, Իսրայէլ յանձնառու չըլլայ պարպելու Երուսաղէմի արաբական գօտին:

Հակառակ արաբ-իսրայելեան պատերազմին, բազմաթիւ մահմետական երկիրներ դիւանագիտական եւ առեւտրական կապ կը պահեն Թէլ Ավիվի հետ:

Միջազգային դէտերու կարծիքով, վեհաժողովը դժուար թէ ընդունի «ճիհատ» (սուրբ պատերազմ) հռչակել Իսրայէլի դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ վերջ գտան երկուշաբթի օր մեթրոյին եւ հանրակառքերուն համար: Բանակցութիւններ տեղի պիտի ունենան շաբթու մէջ կազի, ելեկտրականութեան եւ ջուրի մարզերուն մէջ: Մեթրոյի եւ հանրակառքի համար ալ բաւական դժուար եղաւ սենտիքաներուն համոզել պազը, տրուած ըլլալով որ օրական հինգ վայրկեան աւելի աշխատանք որոշ դժգոհութիւններ կը պատճառէր: Բայց մեթոտներու արդիականացումը ամէն տարի թոյլ կուտայ որ 750 հոգիի խնայողութիւն ըլլայ եւ այս նոր հինգ վայրկեաններն ալ թոյլ պիտի տան որ 250 պաշտօնեայ եւս պակսի անձնակազմէն:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ կիրակի օր վերջ գտան Եւրոպայի մարզախաղերու ախոյենական մրցումները: Արեւելեան Գերմանիա ապահովեց 11 ոսկի, 7 արծաթ եւ 7 պրոնզ շքանշան եւ գրաւեց առաջին տեղը: Խորհրդային Միութիւնը երկրորդ գիծի վրայ եկաւ՝ ապահովելով 9 ոսկի, 7 արծաթ եւ 8 պրոնզ շքանշան: Երրորդը՝ Անգլիա (6, 4 7), իսկ չորրորդը՝ Ֆրանսա (երեք ոսկի եւ չորս արծաթ): Պատկերը տարբեր կ՚ըլլար, եթէ Արեւմտեան Գերմանիոյ մարզիկները մասնակցէին մրցումներուն: Աղջկանց 4×100 դրօշարշաւի մրցավազքին Ֆրանսա տեղի տուաւ Արեւմտ. Գերմանիոյ առջեւ, ինչ որ յուսախաբութիւն պատճառեց Ֆրանսացիներուն: Այնուամենայնիւ դրօշարշաւի Ֆրանսայի արական խումբը փայլուն յաղթանակ մը ապահովեց՝ շահելով առաջնութիւնը:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Թայմ» շաբաթաթերթին համաձայն, Մաօ Սեպտեմբեր 2ին ուղեղային արիւնահոսութիւն մը ունեցած է եւ, ներկայիս, երկիրը կը ղեկավարուի երրորդութեան մը կողմէ (Շու Էն Լայ, վարչապետ, Լին Փիաօ պաշտպանութեան նախարար եւ Շէն Փօ Թա, կուսակցութեան տեսարան): «Թայմ» իր տեղեկութիւնները քաղած է Մոսկուայի արժանահաւատ աղբիւրներէն: Յամենայն դէպս իրողութիւնը կը ճշդուի յառաջիկայ շաբաթ, երբ համայնավար Չինաստանի հիմնադրութեան 20րդ տարեդարձի հանդիսութիւնները տեղի ունենան: Եթէ իրապէս հիւանդ է, Մաօ ապահովաբար ներկայ չգտնուի հանդիսութեանց:

ՉԱՏԻ մէջ 71 ըմբոստներ սպաննուած են: Զինուորական գործողութիւնները կը կատարուին Ֆրանսական ուժերու օժանդակութեամբ:

ՆԵՓԱԼԻ արքայական ամոլը Լոնտոնէն Փարիզ ժամանեց կիրակի օր:

ՏԱ ՆԱՆԿԻ (Հարաւային Վիէթնամ) մօտ ճամբորդական եւ զինուորական երկու օդանաւեր բուռն բախում մը ունեցան, որու հետեւանքով մեռած են 77 ճամբորդներ:

ԳԱՀԻՐԷԻ ձայնասփիւռը ծանուցանեց նախագահ Նասրի հիւանդութիւնը: Այս առթիւ հաղորդեց, թէ ռուս անուանի բըժիշկ Եւգենի Չաղով Գահիրէ հասած է խնամելու համար նախագահին շաքարախտը: Միւս կողմէ եգիպտական իշխանութիւնները «անհիմն» անուանեցին այն լուրը, ըստ որուն Նասր Եգիպտոսի խորհրդային դեսպանին մեկնումը պահանջած է:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ 94 հոգի մեռած են 500 հոգի վիրաւորուած եւ հարիւրաւոր ձերբակալութիւններ կատարուած են մահմետականներու եւ Հնդիկներու բախումի մը ընթացքին: Ահմետապատի մէջ կովի պատմութեան մը հետեւանքով ծագած են այս ծանր միջադէպերը: Մահմետականներ, որոնք կ՚աղօթէին, քարերով վռնտած են զիրենք խանգարող կովերը ինչ որ կատղեցուցած է Հնդիկները, որոնք խուժած են մահմետական թաղերը, թալանի տալով ամէն ինչ:

ՏԽՐՈՒՆԻ ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Յաւով կ՚իմանանք որ յետ կարճատեւ հիւանդութեան կիրակի օր, իր մահկանացուն կնքած է Բժ. Արշակ Պօղոսեան, շուրջ 83 տարեկան:

Բիիկ Սեբաստացի, Տոքթ. Պօղոսեան 1908ին աւարտած է Պէյրութի բժշկական համալսարանը, ապա վերադարձած է Սեբաստիա ուր բժշկութենէն զատ իր մասնակցութիւնը բերած է ազգ. եւ կուսակցական կեանքին: Գործակցած է մասնաւորաբար Սեբաստացի Մուրատի հետ: Պատերազմի շրջանին եղած է Հայաստան, հայկ. բանակի մէջ, գտնուած է Երզնկա Մուրատի հետ, ուր հիւանդանոցին մէջ խնամած է հայ գաղթականները մինչեւ 1918. երբ սկսած է նահանջը: Զինադադարին եղած է Պաքու, Մուրատի եւ Սեպուհի հետ:

Երկար տարիներէ ի վեր հաստատուած էր Փարիզ, ուր մինչեւ վերջ բացառիկ զոհաբերութեամբ հասած է բոլորին, առանց նկատի առնելու յոգնութիւնը կամ տարիքը: Բժշկութիւնը իսկական կոչում մըն էր իրեն համար եւ իր ազնիւ բնաւորութեամբ, սիրալիր վերաբերումով, ու առանց խնայելու ինքզինքը, չէր վարաներ իր խնամքը բերելու ոեւէ հիւանդի, որ զինքը կը կանչէր:

Դեռ առիթը կ՚ունենանք խօսելու իր մասին:

Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Ե. Պօղոսեանի, զաւկին եւ համայն Տամլամեան ընտանիքներուն:

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄՇՏԱՇՈՒՆՉ ՈՍՏԱՆ...

Վեց օրերու հեւասպառ վազք մը՝ մայրաքաղաքին եւ արուարձաններու մէջ, մինչեւ Վատիկան, անդամ մը եւս համոզեց զիս՝ թէ մարդիկ պէտք է յաւիտենապէս աշակերտեն ու աշխարհի վրայ լաւագոյն դպրոցը... ուղեւորութիւնն է երկրէ երկիր, քաղաքէ քաղաք, ժողովուրդէ ժողովուրդ:

Զբօսաշրջական կեդրոններու մէջ, սովորութիւնս եղած է նախ խառնուիլ բաղմազգի այցելուներու կարաւանին, ու զանոնք առաջնորդող մասնաւոր ընկերութիւններու միջոցաւ ճշդել տեսարժան վայրերը: — Համ չունին, անշուշտ, խմբական այս այցելութիւնները թանգարանէ թանգարան, յիշատակարանէ յիշատակարան, թաղէ թաղ: Ոչ ալ զոհացում կուտան հետաքրքրութիւններուդ: Պառաւած ուղեցոյց մը կամ համալսարանական ուսանող – ուսանողուհիներ, քսանէն մինչեւ յիսուն զբօսաշրջիկներ կապած իրենց պոչին՝ վայրէ վայր կը փոխադրեն քեզ: Հետեւակի ճակատագրով մը, ուշ պիտի դարձնես՝ որ հրմշտուքին մէջ կինդ կամ բարեկամներդ չկորսնցնես, սխալ ճամբայ չմտնես, աջէն ու ձախէն ոտքիդ չկոխեն ու մանաւանդ բան մը տեսնես, բացատրութիւն մը իմանաս...:

Այս ձեւի այցելութիւններով, միակ նըպատակս եղած է ճշդել՝ թէ ի՛նչ բան կ՛արժէ մօտէն ու ազատ ժամանակով տեսնել եւ ո՛ւր կը գտնուին այցելարժան կեդրոնները: Այս ձեւով ընդհանուր գաղափար մը կազմելէ ետք, կ՛ապահովես պատմական հաստատուն ծանօթութիւններ տուող հրատարակութիւն մը՝ բոլոր այն կառոյցներուն, հնութեանց, արուեստի գործերուն եւ վայրերուն մասին, զորս կ՛ուզես ուսումնասիրել, ու հանդարտ մտքով, անկախ եւ ինքնավար կը շրջիս, պատմական անհրաժեշտ բացատրութիւններ կարդալէ եւ մարսելէ ետք:

Այդպէս ալ ըրինք:

Երբ կ՛ուսումնասիրես Հռոմի ծագումը՝ իբրեւ քաղաքի եւ աստիճանական զարգացումով ծաւալող պատմական ոստանի, առաջին քայլերդ կ՛ուղղուին դէպի փորումները, — դէպի գլխաւոր այն հրապարակները՝ ուր կառուցուած են հոյատեսիլ տաճարները, ճարտարապետական վսեմ կոթողները, սրահներն ու սիւնազարդ պալատները հեթանոսական դարերուն: Հին Հռոմն է՝ որ արուեստի այդ հարուստ մնացորդացին ընդմէջէն մարմին կ՛առնէ, երբ աչքի առջեւ կ՛ունենաս մանաւանդ զբօսաշրջական հաստատութեանց կողմէ պատրաստուած հատորը, ուր այսօրուան փլատակները կամ կիսաքանդ կառոյցները տեղ են գտած իրենց սկզբնական ամբողջութեան մէջ:

Հովիւներու յատուկ գիւղ մը եղած է Հռոմը վաղ ժամանակներուն՝ Պալատինի բլուրին վրայ, որու ստորոտին տարածուող դաշտին վրայ, առաջին առթիւ բարձրացած է Ֆոռօ Ռոմանոն, հռոմէական առաջին հրապարակը՝ ուր այսօր կ՛երեւին Սաթուռնօ, Ճուլիա, Տիոսքուրի, Անթոնիօ եւ Ֆաուսթինա, Տիվօ Ռոմոլօ անուն տաճարներու սիւնազարդ մնացորդացը կամ վերանորոգուած կառոյցները: — Անթոնիօ եւ Ֆաուսթինօն այսօր վերածուած է եկեղեցիի:

Հրապարակի կողքին, քիչ անդին, կ՛երեւին Քոսթանթինոյի տաճարը, Քոլիսէումը եւ Սանթա Ֆրանչեսքա Ռոմանա եկեղեցին:

Հռոմի աստիճանական զարգացումով, Քրիստոսէ առաջ երկրորդ դարուն ձեռնարկուած է հանրային շէնքերու շինութեան, տաճարներու կառուցման, ինչպէս նաեւ կամուրջներու, պալատներու, հաւաքավայրերու եւ սրահներու՝ որոնց ճարտարապետական կառոյցը հռոմէականէն մինչեւ հելլենական, էթրիւսքեան եւ իտալական ոճերու զանազանութիւն մը կը մատնէ, — ձեւի, յօրինողական նրբութեանց թէ շինանիւթերու տեսակէտով: Մինչ հռոմէականը կը սիրէ հոյաշէն եւ վիթխարի կառուցումները, հելլենականը կը հակի նրբութեանց, արտայայտութեան թէ քանդակի գեղարուեստակաչ բծախնդրութիւններուն:

Քաղաքաշինական ծրագիրներու նախահայրը կը նկատուի Յուլիոս Կեսար, որ թէեւ նախաձեռնած է Կայսերական Հրապարակներու (փորում) շինութեան, սակայն չէ կրցած տեսնել իրագործումը իր առաջադրանքներուն: Իր մահէն ետք, յաջորդները լրացուցած են գործը՝ Հռոմէական Ճարտարապետութեան Կայսերական Դարաշրջանի անդին հարստութիւնները փոխանցելով մշակոյթի պատմութեան: Իրենց վեհապանծ կառուցումով, ճարտարապետական թեքնիքով եւ շինանիւթերով՝ Իտալիոյ եւ համաշխարհային պատմութեան մէջ փորումները կը մնան հրաշալիքներ, — տաճարներու, մատեճադարաններու, սիւնազարդ կառուցումներու, յաղթական կամարներու, պարտէզներու եւ հանրային վայրերու մէկտեղումով մը:

Ներոն կայսեր օրով (Ք.Ա. 64ին), Հռոմի մեծ մասը ճարակ դարձաւ պատմականօրէն աղետալի հրդեհին: Սակայն յետագայ դարերուն ծայր տուաւ վերակառուցողական շարժումը, քաղաքաշինական նոր ծրագիրներու հիման վրայ: Փայտաշէն կառոյցներ եւ տուներ քանդուեցան, շինուեցան անհամեմատօրէն լայն ճամբաներ: Կապի եւ հաղորդակցութեանց նոր պահանջները բնականաբար անդրադարձաչ ճարտարապետական ձրդտումներու եւ ուղղութեանց վրայ: Դիոկղետիանոս (Տիոքլեդիանուս) կայսեր օրով՝ Հռոմ կայսերավայել շքեղանքով յատկանշուող քաղաքի մը վերածուած էր, Պանթէոնի եւ Քոլիսէումի շինութեամբ, ինչպէս նաեւ կառուցումովը կրկէսներու, թատերավայրերու, ջերմուկ-բաղանիքներու, ջրամուղներու, մթերանոցներու, եւայլն:

Քրիստոսէ վերջ երրորդ դարուն, ապա նաեւ բարբարոսական արշաւանքներու սպառնալիքներուն հետեւանքով՝ Աւրելիանոս ձեռնարկեց վիթխարի եւ անառիկ պարիսպներու շինութեան: Տասնեւօթը դարերու անցեալէ մը, անոնք, այդ պարիսպները, այսօր ալ հիացում կ՛առթեն այցելուին:

Մարդկային պատմութեան մեծ վերիվայրումներուն, խաղաղութեան եւ պատերազմի դարաշրջաններու յատուկ մակընթացութեանց ու տեղատուութիւններուն վկայ՝ Հռոմը քանդումի բայց մանաւանդ կառուցումի ոստան մը մնաց, ունեցաւ իր Վերածնունդը, որ մշակոյթի եւ արուեստի նոր խիզախումներու, ճարտարապետական անօրինակ երկունքի, հրաշալի ձեռակերտներու եւ մարդկային միտքն ու հոգին ազնուական թռիչքներու կապող ստեղծագործութիւններու ճամբայ հարթեց, կրօնաշունչ-սրբազան ապրումներու ուղիով, արդի ճարտարապետութիւնը յատկանշող մայր տաճարներու, եկեղեցիներու, դիմաքանդակներու, արձաններու, զանդակագործական հրաշալիքներու կերտումով:

Հանրային ընդարձակ հաւաքավայրեր եւ շուկաներ էին փորումները (լատինական բառ՝ որ կը նշանակէ հրապարակ, վաճառատեղի փուառ, տօնավաճարներու յատուկ լայն բացատներ), ուր յետագայ դարերուն տեղի կ՛ունենային նաեւ իրաւական, դատական, առեւտրական հարցերու շուրջ հրապարակային վիճաբանութիւններ, նաեւ քաղաքական ու կրօնական խնդիրներու արծարծում: Այս վայրերուն մէջ է, որ կառուցուեցան, աստիճանաբար, արքունի ապարանքներ, տաճարներ, Ծերակոյտի յատուկ շէնքեր, յաղթական կամարներ, արձաններ:

Կայսերական փորումներ հաստատուած են նաեւ՝ Յուլիոսեանին շուրջ, Օգոստոս, Վեսփասիանուս, Ներվա եւ Թրայեանուս կայսրերուն կողմէ: Բոլոր այս հրապարակներուն վրայ, Հռոմի անցեալ փառքը կը պատմեն հսկայ պարիսպները, սիւնազարդ մնացորդացը երբեմնի տաճարներուն, կամարներ, կանգուն մնալու յամառող թատերավայրեր կամ վերանորոգուած տաճարներ, եկեղեցիներ, պատմական թաղամասեր:

Հինգերորդ դարուն հետ, Հռոմ դիմած է դէպի նոր գեղեցկութիւն, — արուեստի եւ ճարտարապետական նոր կոթողներ: Յիշատակարաններ եւ պալատներ կը ցցուին՝ եկեղեցիներու կողքին: Պորճիաներու պալատը նմոյշ մըն է այս ժամանակաշրջանի կերտումներէն: Բայց յատկապէս Վերածնունդի շրջանին է որ կը փայլի իտալակաչ հանճարը: Վերածննդեան ոճի առաջին հրաշալիքներէն է Վենետիկ Պալատը (Փալացցօ Վենեցիա). իսկ Ֆարնեզէ պալատը՝ ճարտարապետ Սանկալլոյի տաղանդակուռ յղացումով, կը նկատուի «անգերազանց գոհար» մը:

Տասնեւվեցերորդ դարը, Պապերու կողմէ արուեստից եւ գիտութեանց հանդէպ ցոյց տրուած գուրգուրանքով եւ գործնական հովանաւորութեամբ, ծաղկումի նոր հորիզոններ կը բանայ: Հռոմը կը դառնայ «դասական մայրաքաղաքը աշխարհի»: Պրամանթէ, Միքէլանճելօ, Ճուլիանօ տա Սանկալլօ, Տոմինիքօ Ֆոնթանա, Լորենցօ Պերնինի, Ֆրանչեսքօ Պորրոմինի, Պարպերինի, Տորիա, ու տակաւին ուրիշներ՝ պալատներու, ապարանքներու, վիլլաներու, աղբիւրներու, շէնքերու, յիշատակարաններու, եկեղեցիներու, անկրկնելի արուեստով մը քանդակուած արձաններու տեսանողները կը մնան, — յաւերժ յիշատակելի անունները համաշխարհային տարողութեամբ արուեստի իրագործումներու:

ՆՈՃԵԱՅ ՏՂԱՆ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ՎԷՊԻՆ ԾԱԳՈՒՄԸ

Բ.

Արմենակ Հայկունիի «Էլիզան» (1861) արեւմտահայ առաջին քաղաքական վէպն էր, որ բուռն արձագանգ գտաւ գրական եւ ընթերցող շրջանակներուն մէջ: «Ծաղիկը», «Մեղուն», «Մասիսը» եւ այլ պարբերականներ, դրուատանքի խօսքեր ուղղեցին երիտասարդ հեղինակին: Գրիգոր Չիլինկիրեան բարձր գնահատելով «Էլիզան» պահանջ կը դնէր վիպագրութեան « ... որ նպատակի համար կը շարադրուի եւ ընթերցողը միայն չի զբօսնուր, այլեւ կը կրթուի: Այս վերջինները յարգի են մեր առջեւ, մանաւանդ երբ անոնց մէջ հայելիին պէս ընթերցողին առջեւ կը շարուին, կ՛երեւան զգացողութիւններու տեսարանը, մարդկային սրտի յոռի եւ ազնիւ կիրքերուն ընդդիմամար-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Այո, այժմէն երթանք իրենց, պատասխանեց Սալիհա հանըմ հանդարտութեամբ, բայց ոչ թէ անձնատուր ըլլալու, այլ իրենց հետ եղբայրակցելու համար:

— Բայց ի՞նչպէս կարելի է... իրենց ամբողջ բանակատեղին լրտեսներով պաշարուած է, ասկէ զատ այդ բոլոր սպաները մօտիկութիւն ցոյց չեն տար մեզի ու թշնամիի աչքով կը նային, ըսաւ Արիֆ պէյ:

— Երբ զիրար հասկնանք, այն ատեն իբրեւ բարեկամ ձեռք պիտի տան, յարեց Սալիհա:

— Այդ ամէնը աղէկ, բայց անկարելի խորհուրդներ են, զօրագունդերը երեք ժամէն ճամբայ պիտի ելլեն...:

— Դեռ շատ ժամանակ ունինք ուրեմն:

Ամէնքը զարմացած Սալիհա հանըմի նայեցան որ այս խօսքերը արտասանած էր:

— Այո, շարունակեց, երեք ժամուան մէջ կը յուսամ որ պիտի յաջողիմ զիրենք համոզել որ Սահմանադրութիւնը ընդունին ու փոխանակ բռնակալութեան ծառայելու՝ հայրենիքին ու ազատութեան պաշտպան հանդիսանան:

— Ի՛նչ, կ՛ուզէք իրենց քով երթալ ու բացէ ի բաց հետերնին բանակցի՞լ:

— Ինչո՞ւ չէ... անկեղծութիւնն ու համարձակութիւնը միշտ յաջողելու լաւագոյն ճամբան են:

— Բայց բանակատեղին չհասած պիտի ճանչցուիք եւ...

— Ծպտուած պիտի երթամ, ընդմիջեց Սալիհա հանըմ:

Յետոյ աւելի լուրջ կերպարանք մը առնելով շարունակեց.

— Ալ բաւական խօսեցանք, քիչ մը գործենք, ես քոմիթէին կողմէ յատկապէս եկած եմ Այտընի զօրագունդերուն հետ բանակցելու եւ զանոնք մեր դատին շահելու պաշտօնով. ուստի ինձ վստահուած գործը պիտի կատարեմ ընկերոջս Սատըքի հետ, որ նոյն նպատակով եկած է հետս... Ուրեմն, սիրելի բարեկամներ, առայժմ ցտեսութիւն. մենք պիտի երթանք պանդոկ մը ուր պէտք ունինք հագուստնիս փոխելու եւ յարմար ծպտում մը որոշելու:

Այս խօսքերը այնքան հանդարտ ու վճռական կերպով մը արտասանուած էին, որ ոչ ոք դիտողութիւն մը ըրաւ:

Այտընէն եկող երկու զօրագունդերը բանակած էին կայարանէն հազիւ քսան վայրկեան հեռու դաշտի մը մէջ:

Վերը տեղի ունեցած խօսակցութենէն գրեթէ ժամ մը ետք կառք մը կը կենար առաջին վրաններուն քով և Եւրոպացի կին մը և պարոն մը վար կ՛իջնէին կառքէն: Իրենց կ՛ընկերանար գլուխը ֆէս դրած տեղացի մը, որ թարգման մը ըլլալ կը թուէր: Այս կառքին կը հետեւէին երկու խոշոր մուհաճիրի կառքեր որոնց մէջ ծխախոտի տուփեր լեցուած էին:

Հազիւ թէ տիկինը եւ պարոնը կառքէն իջած էին ու կը պատրաստուէին յառաջանալ, երբ պահակ զինուոր մը զիրենք կեցուց:

— Աւելի առաջ երթալ արգիլուած է, ըսաւ:

Ֆէս կրող տեղացին իսկոյն միջամտեց.

— Տիկինը եւ պարոնը Եւրոպացի են եւ կը փափաքին պտոյտ մը ընել բանակատեղին ու միանգամայն իրենց հետ բերած ծխախոտը բաժնել զինուորներուն, բացատրեց պահակին:

— Ես ատանկ բաներ չեմ գիտեր, պատասխանեց միւսը կոշտ կերպով. արգիլուած է աւելի առաջ երթալ:

— Ո՞ւր է քու տասնապետդ...

— Հոս չէ... ինքն ալ արդէն նոյն բանը պիտի ըսէ, քանի որ պատուէրը հաղորդողը ան է:

— Բայց անքաղաքավարութիւն կ՛ըլլայ այս օտարականները մերժել որոնք նուէրներով եկած են, պնդեց թարգմանը:

— Չեմ գիտեր, ինծի այսպէս պատուէր տրուած է:

— Գոնէ յիսնապետ մը կամ հարիւրապետ մը չկա՞յ այս կողմերը որուն հետ կարենանք խօսիլ, պնդեց թարգմանը:

— Արգիլուած է աւելի առաջ երթալ, հասկցա՞ր, պոռաց զինուորը, ուրիշ բան չեմ գիտեր:

Բարեբախտաբար հարիւրապետ մը, որ նոյն միջոցին հոնկէ կ՛անցնէր, նշմարեց այս վիճաբանութիւնը եւ մօտեցաւ պահակին:

— Ի՞նչ կայ, հարցուց դաժան գէմքով մը:

Թարգմանը իր խնդիրքը բացատրեց եւ ցոյց տուաւ կինն ու պարոնը, որոնք քիչ մը անդին կեցած էին բանակցութեան ելքին սպասելով:

— Թէեւ արգելքը բացարձակ է, ըսաւ հարիւրապետը եւրոպացի այցելուները քննելով ու տեսնելով որ շատ շնորհքով անձեր կ՛երեւային, բայց անգամ մը հազարապետին հարցնեմ, թերեւս բացառութիւն մը ընէ. դուք հոս քիչ մը սպասեցէք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(230 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԿԱՐԵՎՈՐ ԿՅԱՆՔԻ ՀԱՐՑԵՐ

Ամեն մարդ ունի իր անհատական կյանքը, որի մեջ նա ինքնուրույն է, և որի մեջ ոչ ոք իրավունք չունի միջամտելու։ Յուրաքանչյուր մարդ ունի իր ընտանիքը, որի մեջ նա ինքնիշխան է։ Ամուսինների, ծնողների և զավակների միջև գոյություն ունեցող հարաբերությունները կանոնակարգվում են օրենքով։ Ընտանիքի ներսում ամուսինները, ծնողները և զավակները ունեն հավասար իրավունքներ։

Ամուսնությունը, ընտանիքը, մայրությունը և մանկությունը գտնվում են պետության հատուկ հովանավորության ներքո։

Ամուսնությունը կնքվում է միայն ամուսնացողների ազատ համաձայնության հիման վրա։ Ոչ ոք չի կարող ստիպել որևէ մեկին ամուսնանալ կամ շարունակել ամուսնական կյանքը, եթե ամուսինները կամ նրանցից մեկը չեն ցանկանում դա։

Ամուսնության կնքման համար անհրաժեշտ է, որ ամուսնացողները հասած լինեն տասնութ տարեկան։ Բացառիկ դեպքերում, հատուկ պատճառների առկայության դեպքում, ամուսնությունը կարող է կնքվել նաև ավելի վաղ տարիքում։

Ամուսնության կնքման համար անհրաժեշտ է, որ ամուսնացողները գրանցվեն ամուսնությունների պետական գրանցման մարմնում։ Ամուսնությունը կնքվում է գրանցման պահից

Տիկին Եւգինէ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Արա Աբելեան–Պօղոսեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները սրտի խոր կըսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին

ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ կիրակի, Սեպտ. 21ին Փարիզ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Սեպտ. 24) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնմորանսիի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայիս իբրեւ այդ նկատել:

Պ. Մեսրոպ Զօրաբաբելեան, Տէր եւ Տիկին Էտմոն Զօրաբաբելեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ատեմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նոտարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ահարոն Չերչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Չերչեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Համբարձումեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Փափազեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Քէօմիւրճեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Սիրանոյշ Խաչիկեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Նոտարեան, Մկրտիչեան, Ատեմեան, Ագասեան, Աթէշեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, եղբօր զաւկին եւ ազգականին՝

ՈՎՍԱՆՆԱ ԶՕՐԱԲԱԲԵԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Չէրչեան, Չէնկիլերցի)

մահը, որ պատահեցաւ կիրակի Սեպտ. 21ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս չորեքշաբթի (Սեպտ. 24) ժամը 13,45ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայիս իբրեւ այդ նկատել:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Մառանեան իր ամուսնոյն հոգեհանգստեան առթիւ քսան ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան 20 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՊՕՄՈՆ.— Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Ելքովանեանէ 20 ֆր. Էլիզ Ծովիկեանի մահուան առթիւ, նոյն առթիւ Տիկին Գեղանոյշ Պէյլէրեանէ 20 ֆր.: 10 ֆր.՝ Ալիս Սարգիսեանէ իր ապաքինման առթիւ, 10 ֆր. ալ տեղւոյն Կապ. Խաչին:

×

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Բաբգէն Ուզունեանէ (Վալանս) 100 ֆր.ի գումարը ողբացեալ Տիկ. Պայծառ Ուզունեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Մուշեղ Սարեանի զոքանչ մօր Մարիամ Եշիլեանի (ծնեալ Զէնճիրճեան) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Մուշեղ Սարեան եկեղեցիին 100 ֆր., Սեբաստիոյ Վերաշինաց Միութեան 50, Պէյրութի Սահակեան լիսէին 20, Հոգեւոր Հովիւին 30, Յովհաննէս Պալիքեան, Ալեքսանդր Տէրտէրեան եկեղեցիին քսանական, Ղազար Կիւլեան, Լեւոն Քէնտիրեան 10ական, Տիկ. Սիրվարդ Նէմշէհիրլիեան 20, այրի Տիկ. Ովսաննա Նէմշէհիրլիեան, Տիկ. Զապէլ Սէթեան (Մուժէն), Մուշեղ Էլմասեան 10ական, Մուշեղ Էլմասեան դպրոցին 10:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ուսանողուհիի մը համար, կահաւորուած սենեակ մը կը փնտռուի հայ ընտանիքի մը մօտ, ի հարկին նախաճաշով եւ ցերէկուան ճաշով:

Դիմել «Յառաջ»ի:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ 26 Սեպտ. ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայ պիտի ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը Սեպտեմբեր 25ին, երեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Ռիւ տը լա Տէֆանս, Քաֆէ Սփոր:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻՈՆԻ Հայ Ազգ. Վարչութեան Կրթական Մարմինը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. 2ին:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՅԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 2էն սկըսեալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 3ին Միութեան գրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ Մեթրօ Քատէ:

×

ՊՕՄՈՆ

Արձանագրութիւնները սկսած են եկեղեցիին խորհրդարանը ամէն առաւօտ ժամը 9էն 11,30:

Դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտ. 25ին:

×

ՍԷՆԹ – ԱՆԹՈՒԱՆ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտ. 2ին հինգշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին: Յարգելի թաղեցիներէն կը խնդրուի այժմէն արձանագրել իրենց փոքրիկները, կիրակի առաւօտները, եկեղեցւոյ խորհրդարանը, իսկ շաբթու մէջ Պր. Երուանդ Պապոյեանի մօտ: Ոչ մէկ վճարում դպրոցի. դպրոցի գիրքերը ձրի կը տրուին:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ հայերէնի դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 5ին կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ խղճամտօրէն բարի ըլլան իրենց զաւակները արձանագրել անխտիր: Ուսուցչուհի Օր. Հելլէն Սապունճեան:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Ֆոնթէնպլօ Սեպտ. 28ին առաւօտէն մինչեւ երեկոյ: Ճամբուն վրայ այցելութիւն Մըլէօնի մօտ Վօ–լը–Վիքոնտի հռչակաւոր դղեակը՝ Լուդովիկոս 14րդի պերճաշուք ոճով, իր նշանաւոր պարտէզով:

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Սքուար Մոնթոլոնէն, վերադարձին կը հասնի Փարիզ ժամը 22էն առաջ:

Այժմէն արձանագրուիլ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 կամ Տիկ. Ուզանեանի 254–17–74:

Գին 15 ֆրանք:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ աւանդական մատաղօրհնութիւնը եւ տօնախմբութիւնը կը կատարուի Սեպտ. 28ին, Կիրակի օր:

Մանրամասնութիւններ յաջորդով:

ԾԱԽՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Պանեէոյի լաւագոյն շրջանին մէջ, ծախու է բնակարան մը, բոլոր յարմարութիւններով:

Դիմել Պ. Լ. Տօնիկան
52, Rue Gustave Courbet, 92 - Bagneux
Tél. : 253-38-83

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգին Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, 27 Սեպտ. Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրինեանի բնակարանը 141, Պուլվար Ռոտէն, Իսի:

Մէրի տ'Իսիէն առնել օթոպիւս 190 եւ իջնել Շըմէն տէ Վիյնը:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱ

Մարսէյլի բոլոր Միութիւններէն կազմուած գեղարուեստասիրաց Միութիւնս մեծ ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ 1970ի Մայիսին Արմէն Տիգրանեանի ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱՆ պիտի ներկայացուի՝ բեմադրութեամբ մեծ երաժշտագէտ՝ Ժորժ Քօմպի:

Միութիւնս կոչ կ'ընէ Մարսէյլի բոլոր Հայ Երիտասարդներուն եւ երիտասարդուհիներուն, որոնք երգը կը սիրեն եւ երգելու յարմարութիւն ունին, երգչախումբին արձանագրուելու, ժամը 14էն 18, 7 Ռիւ Փափէռ, Բարեգործականի սրահին մէջ:

ԴԻՒԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՇՆԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՍԵԻ ԱՆՏԱՌԸ
ՊԱՏԸՆ – ՊԱՏԸՆ, ՋԵՐՄՈՒԿՆԵՐՈՒ
ՄԱՐԳԱՐԻՏԸ

2 օր լիւքս օթոքառով, Սեպտ. 27 եւ 28

Անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ Շաբաթ, Սեպտ. 27, առաւօտեան 8ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն Թերմինիւս սրճարանին առջեւ: Մեկնում 8,15ին դէպի Գերմանիա Կրէց, Սեզան, Վիթրի լը Ֆրանսուա, Թուլ (ցերեկուան ճաշ) Նանսի, Լիւնէվիլ Պլամոն, Սառըպուրկ, Ֆալըզպուրկ, Սավերն, Սթրազպուրկ (այցելութիւն Մայր տաճարին):

Ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Քէհլ (սահմանագլուխ), Ափընվայրը եւ Սինցհայմ, Պատըն–Պատընէն 3 քիլոմեթր հեռու սիրուն վայր մը: Տեղաւորում պանդոկը, իրիկուան ճաշ, ազատ երեկոյ Պատըն–Պատըն: Կիրակի, Սեպտ. 28, Պատըն–Պատընի ծաղկազարդ պարտէզներ, պտոյտ քառով անտառին մէջ, զանազան զբօսանքներ:

Ճաշ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Փարիզ Քէհլ, Սթրազպուրկ, Նանսի ճամբով: Ժամանում Փարիզ ժամը 21ի ատենները:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 99 ՖՐԱՆՔ
ամէն բան մէջը

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Օգտուեցէք այս ճամբորդութենէն որ տարւոյն վերջինն է, բացառիկ գինով:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.

(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)

ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ–ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Հայկական Կիլիկիա	8 ֆր.
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջականները, Պէյրութ, թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ, Վենետիկ	400 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ
Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc.

Դիմեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 24 SEPTEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11621 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.621

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

Սեպտեմբեր 22էն 24 Մարոքի մայրաքաղաք Բապաթի մէջ տեղի կ'ունենայ իսլամական խորհրդաժողով մը, որուն հրաւիրուած են 37 երկիրներ: Մասնակցողներու թիւն է 26:

Անցեալ Ապրիլին Մալեզիոյ մայրաքաղաք Քուալա-Լումփուրի մէջ գումարուած էր առաջին իսլամական խորհրդաժողով մը համեստ պայմաններու տակ:

Այս անդամուանը շատ աւելի կարեւոր է թէ՛ մասնակցողներու թիւով եւ թէ օրակարգով:

Սէուտի Արաբիոյ թագաւոր Ֆէյսալն է, որ յղացած էր խորհրդաժողովի գաղափարը, համախորհուրդ Յորդանանի թագաւոր Հիւսէյնի եւ Մարոքի թագաւոր Հասան Բ.ի հետ:

Ֆէյսալ թագաւոր, իբրեւ վեհապետ իսլամական գլխաւոր սրբավայրերուն — Մէքքէի եւ Մէտինէի, — աշխարհի առջեւ կը ներկայանայ իբրեւ պաշտպան մահմետականութեան:

Մուսթաֆա Քէմալ 1924ին ջնջեց խալիֆայութիւնը, որ կը պատկանէր օսմանեան սուլթաններուն 1517էն ի վեր, երբ Եավուզ Սուլթան Սէլիմ Ա. Եգիպտոսը գրաւելով յափշտակած էր նաեւ Խալիֆայի տիտղոսը եւ դարձած Մարգարէի յաջորդը:

Ի չգոյէ Խալիֆայի, Սէուտի Արաբիոյ Վահապի թագաւորը ինքն իրեն իրաւունք կուտայ խօսելու յանուն իսլամութեան:

Բապաթի խորհրդաժողովի գումարման պատճառն է Երուսաղէմի Մէսճիտ Էլ-Աքսա կոչուած մեծ մզկիթին մէջ պատահած հրդեհը անցեալ Օգոստոս 21ին: Այս մզկիթը կառուցուած է Երուսաղէմի հին՝ արաբական բաժնին մէջ, Սողոմոնի քանդուած տաճարին արեւելեան կողմը եւ Մէքքէէն ու Մէտինէէն վերջ կը նկատուի իսլամութեան երրորդ մեծ սրբավայրը:

Անոր մասնակի հրկիզումը ընդհանուր զայրոյթ յառաջ բերաւ բովանդակ իսլամական աշխարհին մէջ եւ առիթ ընծայեց կիրքերը հրահրելու Իսրայէլի եւ սիոնականութեան դէմ:

Կրօնքը միութեան գիծ մը կազմեց արաբ եւ ոչ-արաբ այն բոլոր երկիրներուն միջեւ, ուր իսլամ բնակչութիւնը մեծամասնութիւն կը կազմէ:

Բապաթի խորհրդաժողովը Արաբական Լիկայի նեղ սահմաններէն դուրս ելլելով կ'ընդգրկէ Ասիոյ եւ Ափրիկէի մահմետական բոլոր երկիրները:

Վիճակագրութեան մը համաձայն, աշխարհի վրայ կ'ապրին 495·213·000 իսլամներ, բաժնուած 45 երկիրներու մէջ: Ամէնէն շատ մահմետական բնակչութիւն ունեցողներն են՝ Փաքիստան՝ 88 միլիոն, Ինտոնեզիա՝ 87 միլիոն, Հնդկաստան՝ 50 միլիոն, Խորհ. Միութիւն՝ 30 միլիոն, Թուրքիա՝ 30 միլիոն, Իրան՝ 24·800·000, Նիժերիա՝ 24 միլիոն, Եգիպտոս՝ 23 միլիոն 300·000, Աֆղանիստան՝ 15·800·000, Մարոք՝ 13·560·000, Ալժերիա՝ 12 միլիոն, Չինաստան 10 միլիոն, Սուտան՝ 9·700·000, Իրաք՝ 8·544·000, Սէուտի Արաբիա՝ վեցուկէս միլիոն, Եթովպիա՝ վեցուկէս միլիոն, Եմէն՝ 4·800·000, Մալեզիա՝ 4·600·000, Սուրիա՝ 4·600·000, Թունուզ՝ 4·360·000, եւայլն:

Բապաթի խորհրդաժողովին օրակարգի գլխաւոր հարցն է Էլ-Աքսա մզկիթին աղէտը եւ Երուսաղէմ քաղաքի ճակատագիրը:

Ըստ երեւոյթին ներկայ հաւաքոյթին դրդապատճառը կրօնական է, — պաշտպանութիւն իսլամական սրբավայրերու: Տարակոյս չկայ սակայն թէ ժողովի ընթացքին քաղաքական հարցեր ալ պիտի շօշափուին եւ որոշումներ պիտի տրուին Իսրայէլի կողմէ գրաւեալ հողամասերը վերագրաւելու մասին:

Լիբանանի կողմէ իսլամական խորհրդաժողովին պիտի մասնակցէր Հանրապետութեան նախագահ Շարլ Հէլու, ցոյց տալու համար կէս առ կէս քրիստոնեայ եւ իսլամ այդ երկրի համերաշխութիւնը արաբական աշխարհին հետ, բայց վերջին պահուն չգնաց:

Թուրքիա, որ նախապէս մերժած էր մասնակցիլ խորհրդաժողովին իբրեւ աշխարհական պետութիւն, Բապաթ զրկած է իր Արտաքին նախարար Չաղլայան-կիլը, ընտրական նկատումներով: Վարչապետը տեղի տուած է ժողովուրդի մոլեռանդ տարրերուն, որոնք բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը կազմեն:

Երուսաղէմի մզկիթին հրդեհին առթիւ Պոլսոյ մէջ մոլեռանդ երիտասարդներ հակահրէական բուռն ցոյցեր կատարած էին՝ ջարդի սպառնալիքներով...:

Բապաթի իսլամական խորհրդաժողովին զուգահեռ չորս մեծ պետութեանց ներկայացուցիչները Նիւ Եորքի մէջ կը շարունակեն բանակցութիւնները ՄԱԿի հովանիին տակ, լուծում մը գտնելու համար արաբեւիսրայելեան կնճիռին:

Պիտի յաջողի՞ն:

Կողմերը կը շարունակեն հաստատ մնալ իրենց տեսակէտներուն վրայ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ՃԻԳ ԵՒ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻ

Նախագահ Փոմփիտուի մամուլի երկրորդ ասուլիսն էր պաշտօնի գլուխ անցնելէն ի վեր: Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ Փոմփիտու անկեղծ եղած է եւ չէ ծածկած երկրին տնտեսական ծանր վիճակը, այլ խօսքով որոշած է ճշմարտութիւնը ըսել ժողովուրդին: Նախ քան հարցումներու անցնիլը, Փոմփիտու հետեւեալ ձեւով պարզած է կացութիւնը: «... Ինչ որ Ֆրանսացիք իրաւունքն ունին գիտնալու, այն է թէ ի՞նչ է կացութիւնը եւ պատճառները այն նախաձեռնութեան որու համար կոչ կ'ըլլայ իրենց: Պատճառներ կան որոնք արկածալի են, պատահական, ուրիշներ՝ աւելի խոր եւ աւելի մշտական: Առաջին հերթին, 1968 Մայիսի դէպքերը որոնք օտար դրամագլուխներու, ու նաեւ դժբախտաբար Ֆրանսական, արտագաղթ մը ստեղծեցին: Դրամագլուխներու փախուստ որ կրկնուեցաւ 1968 Նոյեմբերին մառքին միջազգային շահագործման ատեն: Նոյն ատեն գործադուլին տեւողութիւնը մեզի կորսընցնել տուաւ մօտ ամսուան մը արտադրութիւն, ճիշդ այն պահուն երբ ամսականներու յաւելումը սպառումի յաւելում մը պիտի պատճառէր եւ արդէն այդ թուականէն ի վեր, եւ հակառակ անոր որ մեր արտադրութիւնը իր առաւելագոյնը գտած է, չենք դադրած սպառելէ աւելի քան կ'արտադրենք, ինչ որ պատճառ եղաւ որ աւելի ներածենք քան կ'արտածենք»: Ու նախագահը կ'ըսէ թէ երկիրը քիչ-քիչ կը պարպուէր իր հիւթէն եւ պատկերալից ձեւով կը յայտնէ թէ արկածեալի մը վիճակին մէջ էինք, որ բուռն հարուած մը կերած է եւ կը թուի թէ ինքզինքը գտած է բայց կը շարունակէ իր արիւնը կորսնցնել փոքր վէրքէ մը: Եւ արիւնահասութիւնը նոյնիսկ եթէ դանդաղ է, նոյնիսկ եթէ տառապալից չէ, մահացու կ'ըլլայ եթէ կարելի չըլլայ դադրեցնել: Պէտք էր դադրեցնել եւ ձեռք առնուելիք միջոցներուն առաջինն էր՝ Ֆրանքին տալ իր բուն արժէքը, զայն արժեզրկելով: Ու Փոմփիտու կոչ կ'ընէ Ֆրանսացիին իմաստութեան, պէտք է կասեցնէ իր սպառումը, յետաձգէ կեանքին մակարդակը բարելաւող գնումները, ու դիմէ խնայողութեան եթէ կ'ուզէ որ երկիրը փրկուի: Եթէ իւրաքանչիւր Ֆրանսացի խուսափի այդ ճիդէն, այն ատեն Ֆրանսացիք իրենք զիրենք աւելի դէշ կացութեան մը մէջ պիտի գտնեն քան հիմա: Աշխատանքի իւրաքանչիւր կորսուած օր, կորսուած է ամբողջ Ֆրանսայի համար: Վնասաբեր են տնտեսութեան համար: Կառավարութիւնը յարգել պիտի տայ օրէնքը եւ հանրապետական կարգը: Բայց հարցը չի կայանար ընտրութիւն մը ընելու մէջ, կարգին եւ յառաջդիմութեան միջեւ այլ՝ իրագործել յառաջդիմութիւնը կարգին մէջ:

Ապա, Փոմփիտու կը պատասխանէ հարցումներուն: Փոմփիտու նեղը չի մընար երբ կ'ըսուի իրեն թէ ըստ իր յայտարարութեանց արժեզրկումը անհրաժեշտ էր արդէն 1968 Յուլիսէն, այլ խօսքով Քուվ տը Միւրվիլ եւ ի հարկին՝ տը Կոլ սխալ գործած են: Փոմփիտու վարպետօրէն մէջէն կ'ելլէ շեշտելով թէ սխալ պիտի ըլլար Ֆրանքը արժեզրկել 1968 Նոյեմբերին, յետոյ ոչ մէկ բան կը փաստէ թէ այլ քաղաքականութիւն մը պիտի չյաջողէր եթէ 68 Նոյեմբերի շահագործումը չըլլար, բայց իր գործի գլուխ գալէն ի վեր որոշումը տուած էր արժեզրկելու:

Փոմփիտու կ'ուզէ որ Ֆրանսա վերածուի ճարտարարուեստի արդիական երկրի մը ու կը ծանրանայ միջոցներուն վրայ բայց նախ շատ ետ կ'երթայ (երկու պատերազմներու միջեւ եղած շրջանը) շեշտելու համար տնտեսական Ֆրանսայի արտակարգ անկումը ու երկարօրէն կը վերլուծէ կացութիւնը, յանգելու համար այն միջոցներուն զորս հարկ է ձեռք առնել հասնելու համար որոշուած նպատակին: Մասնակցութեան մասին, Փոմփիտու կը պարզէ իր տեսակէտները: Մարդը պէտք չէ իջնէ ռոպոյի վիճակին, ենթակայ գործիքի մը, ըլլայ համայնավար, ըլլայ դրամատիրական, փոյթ չէ: Մարդը չի կրնար կղզիացած մնալ, պէտք է դեր մը խաղայ, աճի, պարտաւորութիւններ ունենայ: Պարտականութիւններ եւ իրաւունքներ, այս կը կոչուի՝ պատասխանատուութիւն:

Փոմփիտու մասնակցութեան փորձը կ'ուզէ սկսիլ Ռընոյէն, բանուորներուն բաժնելով դրամագլուխին մէկ մասը, ինչ որ զուցէ թոյլ տայ տեսնելու թէ կարելի՞ է քանդել պատնէշները աշխատանքին եւ դրամագլուխին միջեւ: Ու Փոմփիտու անդրադառնալով այն քննադատութեանց որոնք եղան Նափոլէոնի վրայ իր խօսած ճառին առթիւ (ոմանք մեղադրեցին թէ ոճը հարկ եղածին չափ դիւցազնաշունչ չէր), կ'իւրացնէ Պրաքի մտածումը ու կ'ըսէ. «Չեմ փնտռեր վերացումը, ջերմեռանդութիւնը կը բաւարարէ զիս»:

Ասուլիսին վերջաւորութեան, նախագահը կ'ընդունի դուրս ելլել ելմտական, ընկերային եւ տնտեսական մարզէն, որ օրուան ելոյթին միակ նիւթն էր, ու կը պատասխանէ այլ հարցումներու: Մէկը կ'ուզէ նախագահին կարծիքն ունենալ 32 տարեկան դասատու կնոջ մասին, որ դատապարտուած ըլլաով 17 տարեկան տղայ մը սիրած ըլլալու յանցանքով, անձնասպան եղաւ: Փոմփիտու չի մոռնար, որ ինք ալ փրոֆեսէօր էր գրականութեան, ու հեղինակ է Ֆրանսական բանաստեղծութեան հաւաքածոյի մը եւ կը պատասխանէ Էլիւառի քանի մը տողերով՝

Թո՛ղ հասկնայ ով որ ուզէ
Ինծի համար, ցաւս եղաւ
Այն խեղճ կինը, որ մնաց մայթին վրայ
Պատառ-պատառ հագուստով խելօք զոհը
Այլափոխուած, թագազուրկ

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ԼԻՒՍԻ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ - ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
որ վերջերս մեռաւ Միլանոյի մէջ
(Իր մասին եւ իրմէ գրութիւններ մեր ներսի էջերուն մէջ)

ԼԻԻՍԻ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ - ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ԽՄԲ.— Տիկին Լիւսի Սեւումեան-Արզումանեանի յիշատակին, Բազմավէպէն կ'արտատպենք Հ. Ե. Փ.ի յօդուածը, նուիրուած երգչուհիին, իր մէկ համերգին առթիւ:

Սխալած չենք ըլլար եթէ ըսենք, որ մեր մէջ շատ դանդաղ եղած է դեղարուեստի ըմբռնումը գրականութեան քով: Կարծես ցաւի օրեր հարկաւոր էին, որ այդ մարդին մէջ ալ յառաջդիմենք: Եւ տեսանք քաղաքակիրթ Եւրոպան, որ զմայլանք եւ դափնի կը ձօնէր դեղարուեստի նուիրուող տաղանդներուն. Հայերուն անդամ: Ո՞վ պիտի չզգայ ամօթ՝ տեսնելով մեզմէ աւելի խանդավառ ու սիրահար Ֆրանսացին եւ Իտալացիչ Շահինի, Փուշմանի, Թոդաթեաններու խնկարկու: Արուեստագէտի և շնորհալի հայ արուեստագէտի մը փայլուն աստղը միջազգային երկնքին վրայ, Կովկասէն մինչեւ Եգիպտոս, մինչեւ Իտալիա, Զուիցերիա, Ֆրանսա, Գերմանիա, հայ աստղ մը, որ կը շողշողայ Սիրանոյշ, Աբելեան, Օ. Սեւումեան, Փափազեան, Շահխաթունի եւայլն համաստեղութեան մէջ՝ անշուշտ Տիկին Լիւսի Սեւումեան – Արզումանեանն է, որուն տուած հմայիչ փորձերը Վենետիկի մէջ հայ ու եւրոպական ընտիր նմոյշներու, մեզ խանդավառեց պարզ արձագանգէն անդին համեստ տողեր նուիրելու իր ձայնին եւ բեմական արուեստին շուրջ, եւ եթէ ոչ արուեստագէտի հիմնական եւ խոր վերլուծում մը, դէթ անկեղծ գնահատութիւն մը ընել կ'ուզենք մեր ընթերցողներուն հետ իր արուեստին՝ որուն մէջ ճրատարօրէն զուգուած է շնորհ եւ կորով միանգամայն, ըմբռնումով մը որ ինչքան խոր՝ նոյնքան վստահ է:

Արուեստագէտ տիկինը, ծնեալ Խանտանեան, Աղեքսանդրապոլսեցի, հազիւ միամեայ՝ իր ծնողքին հետ կը փոխադրուի Թիֆլիս: Գեղարուեստի ասպարէզը կը թեւակոխէ թատերաբեմով, 1914ին, անուանի դերասան Օվի Սեւումեանի հետ, որուն ամուսինը կը դառնայ յաջորդ տարին:

Վեցամեայ գործունէութեան ընթացքին իր բեմի ընկերներն են եղած մեր լաւագոյն եւ կարող դերասանները՝ Սիրանոյշ, Աբելեան, Սեւումեան, Վ. Փափազեան, Մայսուրեան, Ալիխանեան, Արմենեան, Շահխաթունի, Սաթենիկ Ադամեան եւայլն: Իր սիրած դերերը հետեւեալներն են եղած. Ռոկսանա, Սիրանօ տը Պերժըրաք, Ե. Ռոստան, ռոմանթիքներ՝ Ռոստանի, Մարգարիտ – Պատուի համար, Սեդա – Հին Աստուածներ, Հիւրի – Արցունքի հովիտ:

Տիկին Լիւսիի միակ եւ մեծ ուսուցիչը բեմին վրայ Օվի Սեւումեանն էր, տաղանդաւոր դերասան, զոր մահը խլեց անկէ երիտասարդ հասակին մէջ, 1920ի գարնան, Կ. Պոլսոյ մէջ: Սակայն այդ դերասանը կ'ապրի արուեստագէտ տիկնոջ մէջ իր մեծ ազդեցութեամբ՝ որով կերպաւորած է անոր հոգին. եւ դեռ այսօր կը ծառայէ անոր արուեստի ասպարէզին մէջ որպէս լուսաւոր փարոս. որով անվերապահ է եւ մեծ՝ տիկնոջ երախտագիտութիւնը հանդէպ անոր, որուն կը պարտի ամբողջ գաղտնիքն իր արուեստին եւ բանալին բոլոր յաջողութիւններուն՝ թէ՛ թատերական եւ թէ քնարական աշխարհի:

Օվի Սեւումեանի մահէն ետք սակայն կարծես Տիկին Լ. Սեւումեան չեղում մը կ'ընէ իր ասպարէզէն, ինչպէս ոմանք կ'ըսեն: Երեւոյթին մէջ գուցէ այդպէս ըլլայ, սակայն մենք գիտենք, որ անոր սկզբնական եւ խոր ձգտումն ու փարումը երգին համար էր, որուն համար բնութիւնն օժտած էր զինք ձայնով մը, որ դեղեցիկ ու սրտագրաւ է:

Որքան ողջ էր Սեւումեան՝ Տիկին Լիւսի ի սէր իր ամուսինին՝ ընկերացաւ անոր տռամաթիք արուեստին. սակայն երգի սէրը վառ կը մնար իր հոգւոյն մէջ, եւ իր ձայնին հմայքն զգացուցած էր հայ եւ ռուսական երգի կտորներով, զորս կը լսեցնէր մեծ պատերազմի օրերուն՝ բարեգործական երեկոյթներու եւ ընտանեկան հաւաքոյթներու մէջ: Գեղարուեստագէտ բարեկամներու անընդհատ հիացումին եւ ստիպման ազդեցութեան տակ արդէն ան վճռեր էր մշակել իր ձայնը. եւ 1918ին էր որ կը մտնէր Թիֆլիսի երաժշտանոցը, ուր հետեւեցաւ երգի գլխաւոր եւ մեծանուն ուսուցչապետ Լեվիձկիի դասընթացքներուն: Այդ շրջանին արդէն արուեստն սկսեր էր աւելցնել հմայքն իր ձայնին. ու ան Լեվիձկիի քաջալերութեամբ եւ առաջնորդութեամբ, ոգեւորուած երաժշտական արուեստով, կուտար քանի մը երգահանդէսներ, որոնց արձագանգը հայ եւ ռուս մամուլին մէջ նպաստաւոր եւ քաջալերիչ էր արուեստագէտ տիկնոջ առաջին քայլերուն:

Մեր մէջ շատ անդամ շատ մը տաղանդներ անփայլ կ'անցնին եւ երբեմն ամլութեան կը դատապարտուին՝ միջավայրին սնանկութեամբ, ինչպէս նաեւ գիտակցութեան թերիով մը, որ կը զրկէ զիրենք կարեւորագոյն աշխատանքէ մը, որ հարկաւոր է տիրանալու համար արուեստի շնորհին, եւ անով զգացնելու եւ հմայելու:

Տիկին Արզումանեան սակայն կերպով մը բախտաւոր եղաւ, քանի որ երգի եւ բեմի գիրկը մեծցաւ, եւ որքան ինքնածին իր մէջ սէրը երգին՝ նոյնքան գնահատուած էր իրմէ արուեստը իր մոգիչ զօրութեան մէջ, որուն համար ան չբաւականացաւ մեր բնաշխարհի երգին հովուական եւ քնքոյշ շունչով միայն, այլ եւ տիրացաւ նախ ռուսականին անկեղծ, թափանցիկ ու կայտառ նկարագրին, ուսկից վերջ հայեացքն ուղղեց Արեւմուտք՝ եւրոպական վսեմ ու դասական գիծերն իւրացնելու:

Ատոր համար էր, որ 1920ին Կովկասէն Փարիզ անցաւ, ուր պարապեցաւ կատարելագործելու երաժշտական ուսումն եւ իր ձայնը, ունենալով որպէս ուսուցիչ համբաւեալ Լիթվինը: Վերջին փայլը սակայն Իտալիայէն պիտի առնէր, որ դասական երկիրն է գոյնի եւ երգի թրթռացումներուն:

Եւ Տիկին Սեւումեան Փարիզէն Հռոմ կը փոխադրուէր 1921ին, ուր յաջողութեամբ աւարտելով իր մասնաւոր դասընթացքը տուաւ իր կատարելագործուած արուեստի փայլուն երախայրիքը Քավալերիա Ռիւսթիքանայով՝ Սանթուծծայի դերին մէջ:

Առաջին քայլն էր ատիկա եւրոպական բեմի վրայ եւ յաջող, ինչպէս կը վկայեն շատ մը քննադատներ, որոնցմէ յիշել կ'արժէ Հռոմի առաջին քննադատին Կասքոյի կարծիքը. «Քավալերիա Ռիւսթիքանայի մէջ կատարեց իր արուեստագէտի նախաքայլը՝ հայ երգչուհին Լիւսի Սեւումեան, որ տուաւ ապացոյցը իր տաղանդին եւ իր ամենանուրբ ճաշակին, երգելով յստակ, ոլորուն, մեղմօրէն յուզիչ եւ դերազանց հմայքոտ ձայնով, եւ մեներգելով անվիճելի ճարտարութեամբ եւ իսկական ինքնատպութեամբ» («Լա Թրիպիւնա», Հռոմ):

Եւ այդ յաջող քայլը զինքը ուղղեց դէպի երգի ասպարէզը: Հռոմէն սկսաւ հրաչակն իր ձայնին. ան այլեւս տիրացած էր դաշնաւորումի, խաղերգի եւ բեմադրութեան գաղտնիքներուն, ինչպէս նաեւ իւրացուցած իտալերէնը՝ երգի տիեզերական լեզուն:

Շատ երկար պիտի ըլլար թուել բոլոր այն թատրոններն ու քաղաքները, ուր երգեց ան. իր փայլուն ներկայացումները վայելեցին ի միջի այլոց Վենետիկ, Միլանօ, Ուտինէ, Հռոմ, Նափոլի, Պարի, Մանտուա, Բատուա. Իտալիայէն զատ Զուիցերիա, Եգիպտոս, Գերմանիա, Փարիզ՝ նուագախաղի եւ երգահանդէսներու մէջ:

Գլխաւոր նուագախաղերը (օփերա), զորս երգած է՝ են, Մանոն (Մասընէ), Լոհենկրին (Վակնէր), Անդրէաս Շենիէ (Ճիորտանօ), Պոհէմ եւ Տիկին Պըթըրֆլայ (Փուչչինի), Մեֆիսթոֆէլ (Պոյիթօ), Ֆաուսթ (Կունօ), Քավալերիա Ռուսթիքանայ, Բարեկամ Ֆրից եւ Փոքրիկն Մարաթ (Մասքանի), եւայլն:

Միջազգային մամուլը լայն արձագանգ տուաւ՝ երգչուհիին ձայնին շնորհն եւ արուեստին կատարելութիւնը մատնանշելով:

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ»

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ՎԷՊԻՆ ԾԱԳՈՒՄԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Խաչատուր Միսաքեան «Սոփիա» վիպակը գրած է Փարիզ ապրած տարիներուն, աւելին, ճիշդ՝ 1859ին: Ասիկա կը վկայէ հեղինակը. «Տասնեւմէկ տարիէ ի վեր օրերնիս անանկ քաղաքի մը մէջ կ'անցունենք, կը գրէ ան վէպին մէջ, ուր... երկաթն անդամ մշտնջենաղօր շարժման մէջ է»: Իսկ ծանօթ է մեզի, որ հեղինակը Փարիզ մեկնած է 1848ին: Վէպը հեղինակին կենդանութեան օրով լոյս չէ տեսած եւ միայն անոր մահէն ետք, 1904ին հրատարակուեցաւ Փարիզի «Անահիտ» հանդէսին մէջ:

«Սոփիա» վէպին դաղափարական հիմը եւ դեղարուեստական արժանիքը ջերմ հայրենասիրութիւնն է եւ ազգային լուսաւորութեան հարցերուն շօշափումը: Ան չունի կուռ սիւժէ. բովանդակութիւնը կը պատմուի հեղինակին կողմէ՝ առաջին դէմքով: Միսաքեան Փարիզի մէջ անակընկալ կերպով կը հանդիպի հայ ընտանիքի մը, որուն հետ կը մտերմանայ: Վէպին նիւթը հերոսներուն դատումներն են իրենց հայրենիքին վիճակին, լուսաւորութեան ու կրթութեան, ինչպէս նաեւ դեղարուեստին մասին: «Ազգ մը, որ ազատութիւն եւ անկախութիւն չունի, կը խորհրդածէ հեղինակը, ինքնին չար կամ բարի մեծագործութեանց կարողութիւն կամ պատեհութիւն չունի: Մէջը մեծութեան պատկան ոգիներ ծնած ըլլան, փոքր ու աննշան կ'ապրին եւ կը մեռնին, ոչ մեծ մարդիկ ունի եւ ոչ մեծ մարդոց անդրի ու արձան կանգնելու հրապարակ, ոչ միւզէ ունի եւ ոչ մեծամեծ անցից եւ դիպաց նոր յիշատակութիւններու նկար: Նորին առիթն ու խրախոյսը չունենալով, յինքն ալ ձեռք զարնելու վհատութեան երկիւղ եւ ազքատութիւն ունի: Ասանկ վիճակի մէջ հարկաւ այն ազգը ոչ դեղարուեստից պէտք ունի եւ ոչ իսկ դեղարուեստից գոյութեանը ծանօթութիւն»:

Խաչատուր Միսաքեան ազգին ապագան հիմնականին մէջ կը տեսնէ բարոյական ամուր հիմերու վրայ հաստատուած ընտանիքին, ինչպէս նաեւ կիներու եւ երախաներու կրթութեան մէջ: Այս առումով կը նկարագրէ տիպար հայ ընտանիք մը: Սոփիան եւ Յոլակը զարգացած, բարոյական բարձր յատկութիւններով օժտուած մարդիկ են, անոնք մտահոգուած են իրենց երախաներուն դաստիարակութեամբ: «Կինը տանը պատգամն է», կ'ըսէ Միսաքեան՝ հերոսուհիին բերնով, ասով իսկ մեծ տեղ տալով կնոջ ընտանեկան եւ հանրային գործունէութեան: Եւ իրօք, Սոփիա մեծ դեր ունի իր զաւակներուն կրթութեան գործին մէջ: Անոր շնորհիւ է, որ երախաները կը սորվին քանի մը լեզու, հիանալի կը խօսին հայերէն, գիտեն Հայոց պատմութիւնը, ծանօթ են արուեստներուն եւ կը ձգտին մարդկային բարձր արժանիքներու: Այսպիսի դաստիարակութիւն ստացած երախաները, անպայման օգտակար կ'ըլլան հանրութեան. «իր ընտանեացը վրայ այս-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Շնորհակալ եմ, պատասխանեց թարգմանը:

Քանի մը վայրկեան ետքը հարիւրապետը վերադարձաւ եւ ըսաւ.

— Հրամմեցէք հազարապետին վրանը:

Եւ քաղաքավարութեամբ այցելուները առաջնորդեց վրաններուն մէջէն:

— Ի՞նչ ազգէ են, հարցուց հարիւրապը կամաց մը թարգմանին:

— Կարծեմ Ֆրանսացի են, գոնէ միշտ Ֆրանսերէն կը խօսին:

— Նո՞ր եկած են Սելանիկ:

— Այնպէս ըլլալու է, այս առտու առաջին անդամ հանդիպեցայ իրենց պանդոկին մէջ... շատ հարուստ անձեր կ'երեւան: Երկու կառք լեցուն ծխախոտ բերին զինուորներուն բաժնելու համար:

Այսպէս խօսակցելով հասած էին հազարապետին վրանը: Սպան յարգանքով մէկ կողմէ քաշուեցաւ, տիկինն ու պարոնը ներս հրամցուց, թարգմանն ալ ուզեց հետեւիլ իրենց:

— Ոչ, ըսաւ հարիւրապետը, հարկ չկայ, հազարապետը շատ լաւ գիտէ Ֆրանսերէն:

Երկու օտարականները սիրալիր ընդունելութիւն մը գտան բարձրաստիճան ըսպայէն, որ զարգացեալ անձ մը ըլլալ կը թուէր:

Քառորդ ժամու չափ խօսակցելէ ետք, յանկարծ տիկինը թրքերէն լեզուով ըսաւ.

— Մենք օտարականներ չենք այլ ձեր եղբայրն ու քոյրը քոմիթէի անդամներ, Սալիհա հանըմ եւ Սատըք պէյ:

Հազարապետն ու հարիւրապետը ափ ի բերան մնացին:

— Բայց ի՞նչ ընելու եկաք այստեղ, գոչեց սպան ոչ այնքան բարկութեամբ, որքան զարմանքով:

— Եկանք ձեզի հետ եղբայրակցելու, եկանք որպէսզի եղբայրասպան կռիւի մը առաջքը առնենք, պատասխանեց Սալիհա հանըմ հանդարտ ու գրաւիչ ձայնով մը:

Յեղափոխական կնոջ անունը արդէն հասած էր երկու զինուորականներուն ականջին, գիտէին թէ այդ կինը ի՞նչ անման քաջութեամբ ու անձնուիրութեամբ ինքզինք նուիրած էր ազատագրութեան գործին եւ ինչ հալածանքներ ու չարչարանքներ կրած էր անոր սիրոյն:

Պահ մը լռութիւն տիրեց վրանին մէջ, երկու զինուորականները խռովեալ իրարու կը նայէին, առանց իրենց բռնելիք ընթացքը կարենալ որոշելու: Ի վերջոյ հազարապետը ըսաւ.

— Չէք գիտեր որքան նեղ դիրքի մէջ կը դնէք զիս ձեր այս այցելութեամբը. եւ պիտի խնդրէի որ իսկոյն հեռանայիք թէ ձեր եւ թէ մերաղէկութեան համար:

— Ոչ, հոս պիտի մնանք ու պիտի խօսակցինք, ըսաւ Սալիհա, հանդիսաւոր ժամ մըն է այս, ուրկէ կախուած է մեր հայրենիքի փրկութիւնը: Մեզի համար վտանգը այլեւս գոյութիւն չունի եւ անշուշտ ձեզի համար ալ նոյնը ըլլալու է. ուրեմն առանց երկիւղի եւ առանց յուզումի նստինք այստեղ, զիրար հասկընանք:

Եւ Սալիհա սկսաւ խօսիլ, նախ Համիտեան երեսնամեայ բռնակալութեան ամբաստանութիւնն ըրաւ, յետոյ թուրք ազատականներու մարտիրոսութիւնները յիշեց, մի առ մի թուեց բոլոր այն զինուորական թարմ ու վեհոգի ոյժերը, որոնք բռնակալութեան ճիրանին տակ ջախջախուած էին: Յետոյ պատմեց յեղափոխականներու ջանքերը, ըրած զոհողութիւնները եւ ձեռք բերած ներկայ յաջողութիւնը:

— Ալ հիմա թերեւս քանի մը օր մնացած է, եզրակացուց, յաղթանակը տանելու եւ հայրենիքը իր կորստեան անդունդէն փրկելու ու ահա վերջին վայրկեանին եթէ դուք մեզի դէմ ելլէք, կրնայ ամէն բան խանգարուիլ եւ Սահմանադրութիւնն ու ազատութիւնը, որոնց այնքան մօտեցած ենք, ի սպառ թաղուիլ, իրենց հետ թաղելով նաեւ մեր նուիրական հայրենիքը:

Սալիհա հանըմի խօսքերը խոր տպաւորութիւն ըրին երկու զինուորականներուն վրայ: Հազարապետը ուզեց կացութիւնը ճշգրիտ իմանալ: Սալիհա հանըմ եւ Սատըք պէյ ամէն բան կէտ առ կէտ ներկայացուցին:

Ի վերջոյ Սատըք պէյ ըսաւ, գրպանէն թուղթ մը հանելով.

— Ահաւասիկ պաշտօնաթուղթ մը առաջին քարտուղար Թահսին փաշայի կողմէ ընդհանուր քննիչ Հիւսէին Հիլմի փաշայի ուղղուած, զոր քիչ մը առաջ մեր ընկերները մեզի հաղորդեցին եւ որ ցոյց կուտայ Երլտըզի պալատին տագնապալի կացութիւնը...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(231 – Շար.)

չափ գորով եւ խանդաղատութիւն զգա-
ցող անձինք, կը գրէ հեղինակը, անկարելի
է, որ օտարին վշտացն անկարեկիր եւ
տառապանաց ձայնին անլուր, անզգաց եւ
անշարժ մնան»:

Քաղաքական յետադէմ մտայնութեան
արտայայտութիւնն էր Յովհաննէս Հի-
սարեանի «Նեռն կամ կատարած աշխար-
հի» վէպը (1867): Արդարեւ, հեղինակը
հոն կը հրաժարի երբեմնի «բանասէր»ին
մէջ արտայայտած իր լուսաւոր դաղա-
փարներէն եւ կը ստեղծէ միջնադարեան
խաւարամիտ ոգիով գրուած գործ մը:

Հիսարեան նոյնիսկ կը հրաժարի աշ-
խարհաբար լեզուին յաղթնակին համար
տարած իր պայքարէն եւ վէպը կը գրէ
գրաբարով:

Ըստ հեղինակին, իր վէպին յատուկ են
«պարզախօսութիւնն ու ճշմարտութիւնը»,
որով ցանկացած է ապացուցանել «թէ ի
յաւիտենից է ներգործութիւն բարւոյ եւ
չարին սկզբան, թէ կեանս այս է նահա-
տակութիւն որոյ մրցանակն չէ աստի, թէ
ի վախճան ժամանակաց Իշխան աշխար-
հիս այսորիկ պիտի զայ առ ի կատարած
տալ նմին, թէ ամենայն ինչ յայտնեն մօ-
տալուտ եւ անվրէպ փոխակերպութիւն
կամ աւերած երեսաց երկրի յորմէ բնա-
կաչ եւ բարոյական հանգամանքն անհնար
է նմին զերծ մնալ...»:

Ինչպէս կը տեսնենք, Հիսարեան ճակա-
տագրապաշտ եզրակացութիւններու կը
յանգի եւ հանրային կեանքին հիմը կը
դասէ չար եւ բարի ուժերուն յարաբերու-
թիւնն ու բախումը՝ իրարու դէմ:

Վէպին նիւթը արկածային է, մանուա-
ծապատ, հերոսները կը սերին ինչ-ինչ իշ-
խանական տոհմերէ, պայմաններու բե-
րումով թափառական կեանք կը վարեն
եւ ապա կը մեկնին Ֆրանսա: Գլխաւոր
հերոսը՝ Հեթումը, Ղարաբաղի մելիքնե-
րու տոհմէն է, որուն հայրը զոհ կ'եր-
թայ չարանենգ մարդոց սարքած դաւին
(յետագային կը պարզուի, որ այդ ոճիրը
հրահրած է Լեւոնը՝ վէպին բացասական
հերոսը): Հեթում կը մնայ որբ եւ անօգ-
նական, սակայն կը նուիրուի գրականու-
թեան: Շուտով երիտասարդը կը ծանօ-
թանայ հայ եւ օտար դասական գրակա-
նութեան, կը զբաղի հանրային հարցե-
րով եւ կը գրէ գիրք մը՝ ազգին վիճակին
մասին: Բայց, դժբախտաբար, ժողո-
վուրդը չի գնահատեր այս աշխատանքը,
որու հետեւանքով Հեթում հիասթափած
կը դառնայ դեղագործ: Հիսարեան կու-
տայ նաեւ Հեթումին եւ Հռիփսիմէին
ռոմանթիք սիրոյ պատմութիւնը: Հռիփ-
սիմէն կրթուած եւհամեստ հայ կնոջ տի-
պարն է, որ հեռու է այդ շրջանի Պոլսոյ
հայ կիներու վարած շռայլ կեանքէն:
Այս կապակցութեամբ Հիսարեան կ'ան-
դրադառնայ եւրոպական կենցաղին եւ
բարքերուն բացասական ազդեցութեան՝
արեւելեան ժողովուրդներուն վրայ:

Շուտով Հեթում կը մեկնի Փարիզ, ուր
ուսումնասիրութիւններ կը կատարէ բնա-
գիտութեան ճիւղին մէջ: Կը յանդի այն
եզրակացութեան, թէ մարդոց բարոյա-
կան ախտին աղբիւրները կապ ունին
մարմնաւոր ախտին հետ: Ան մեծ տեղ կը
յատկացնէ ժառանգութեան հարցին:

Ըստ հեղինակին, Հեթումը հանրային
օգտակար աշխատանք կատարող բարի
ուժին տիպարն է: Ան կը փափաքի բարիք
տարածել եւ նոյնիսկ անմահացնել մար-
դիկը, սակայն բնութեան օրէնքով գոր-
ծող չար ուժերը մեծ խոչընդոտներ կը
ստեղծեն եւ աւերիչ ազդեցութիւն կ'ու-
նենան: Հեղինակը կ'ըսէ, որ բնութեան
մէջ կայ սոսկալի պատուար մը «... Ընդ
որ անհնար էր անցանել. այս է կորստա-
կան սկզբունքն, որուն ամենայն ինչ
հպատակ է եւ յորմէ ոչինչ զերծ մնայ»:
Վերին նախախնամութեան կողմէ սահ-
մանուած չար եւ բարի ուժերն են, որ
անընդհատ կը գործեն եւ պէտք է հաւա-
տալ «... ի յարատեւութեան օրինաց եւ
կարգաց որք վարեն զաշխարհս եւ որց
հնութիւն եւ թերութիւնք պատրաստեն
զմօտալուտ օրհաս նոցին կամ զհիմնա-
կան նորոգութիւն: Ահա այս կերպով,
իւրաքանչիւր ի հակառակ ծագաց Բարւոյ
եւ Չարին ելեալ, հասնէմք ի նոյն կէտ
նպատակի, ուր միեւնոյն միջոցին կրկին
ծայրք յիրերաց բաժանին եւ երկոքեան
ի միասին շաղկապին»:

«Նեռն կամ կատարած աշխարհի» վէ-
պին դաղափարական դիծը կը մարմնաց-
նէ Լեւոնը, որուն հեղինակը բացասական
գոյներով կը ներկայացնէ: Լեւոն ներ-
կայացուած է իբրեւ չարիք հասցնող տի-
պար մը, դէպի կործանում տանող ուժ
մըն է:

Լեւոն կը գտնէ, որ ընկերային անհաւա-
սարութեան վերացումով կարելի է հաս-
նիլ միայն ընդհանուր բարեկեցութեան:
«Մինչեւ որ այս իրաց վիճակն չփոխուի,
մինչեւ որ հասարակաց օգուտն մասնա-
ւորին տեղ չբռնէ, մինչեւ որ վերջապէս
ընդհանուր հաւասարութիւն մարդկային
ազգին մէջ չտիրէ եւ չնորոգէ աշխարհիս
երեսն, երջանկութիւնն եղջերուաքաղ մի
է անհնարին, եւ ճշմարտութեան անուն
վերացական մարդոց համար...»:

Հեթումի այն պնդումին, թէ բնութեան
օրէնքները ի վերուստ սահմանուած կէ-
տեր են, Լեւոն կը զարգացնէ նիւթին փո-
խակերպութեան սկզբունքը եւ կը գտնէ,
որ գերագոյն զօրութեան դաղափարը ան-
հիմն ու վերացական է:

Հիսարեան Հեթումի միջոցով կը ժխտէ
այս տեսակէտը:

Այսպիսով, ԺԳ. դարու կէսերուն ա-
րեւմտահայ քաղաքական կեանքը բարդ
էր ու հակասական. զարթօնքի շրջանի
տրամադրութիւններով առաջնորդուած
գրողներն ու գործիչները լուսաւորու-
թեան ազատութեան ու հաւասարու-
թեան ծրագիրներ կը մշակէին: Անոնց ա-
զատաբաղձ ձգտումները կ'անդրադառնա-
յին գեղարուեստական մտքին վրայ եւ կը
կազմեն այդ շրջանի վէպերուն հիմնական
դաղափարակաչ բովանդակութիւնը:

Ն. ԱՆԱՆԵԱՆ

ԵՐԳԵԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Իմ համեստ կարծիքով երգը, ինչպէս
եւ ամէն արուեստ, պէտք է ներկայացնէ
անհատականութիւն ինչպէս որ տրամայի
դերասանը իր ստանձնած դերը բոլորո-
վին իւրացնելով ինքնուրոյն անհատա-
կանութիւնը կը վերստեղծէ, ինչպէս որ
նկարիչը իր գոյներու, նկարչական ձեւի
եւ թեքնիքի տուեալներով կը ներկայացնէ
իր ըմբռնումը, իր ճաշակը, մէկ խօսքով
իր անհատականութիւնը, այնպէս էլ եր-
գիչը (երգիչ ասելով ըմբռնում եմ ձայնի,
արուեստի եւ թեքնիքի որոշ կատարելու-
թիւն) իր երգով պէտք է ներկայացնէ
ոչ միայն իր ձայնը, ո'չ միայն իր երգած
երգի բնոյթը, այլեւ ամէնից կարեւորը
իր անհատականութիւնը:

Այս ըմբռնումով իտալական օփերայի
արուեստը դժբախտաբար չի գտնւում այն
բարձրութեան վրայ, որին հասած է
Վիէննայի օփերան: Այստեղ անհատը,
արուեստագէտը յարգուած է եւ իր օրի-
նաւոր տեղն ունի, այն ինչ Իտալիայի
մէջ արուեստագէտը երկրորդական տեղ
է բռնում, կարեւորը նուագախմբի վա-
րիչն է: Ուզում եմ որ ինձ լաւ հասկա-
նաք, ես այս խօսքերով չեմ ուզում վար-
կաբեկել իտալական օփերայի արժէքը,
ուր կան հազարաւոր եւ համաշխարհային
համբաւ վայելող, իսկապէս սքանչելի
ձայներ, բայց այդ ձայները գեղեցիկ են
եւ հիացումի արժանի, իբրեւ ձայն, բայց
իբրեւ մեկնաբանական արուեստ, կամ
ուրիշ խօսքով, իբրեւ ինքնուրոյն անհա-
տականութիւն՝ շատ քիչ կ'արժեն: Ահա
այստեղ է որ իմ նկարագիրը, արուեստի
իմ ըմբռնումը, իմ ճաշակը կը հեռանայ
օփերայից, ու կը ձգտի աւելի թափով ու
անկեղծ դէպի ազատ ու մաքուր ար-
ուեստ – երգահանդէս: Երգահանդէսի մէջ
արուեստագէտը կը ներկայանայ ազատ
ու անկախ իր ստեղծագործակաչ կարո-
ղութիւնների անմիջական ու անկաշկանդ
տպաւորութեան տակ. այնտեղ չկան այլ-
եւս մայէսթրոյների ազդեցութիւնը, ճըն-
շումը, չկաչ բեմական արուեստագիտու-
թիւնը, որոնք յաճախ ծածկում են շատ
պակասութիւններ ու օգնում ունկնդիր-
ների երեւակայութեան եւ տպաւորու-
թեան:

Երգահանդէսի մէջ արուեստագէտը
ներկայանում է ազատ ու անկեղծ, բոլո-
րովին առանձին իր զգացմունքների աշ-
խարհում եւ դրա համար երբ լսում ենք
երգահանդէսի մեներգող արուեստագէտ-
ներ՝ կարող ենք առանց սխալուելու հաս-
կանալ արուեստագէտի արուեստը, իր
ճաշակը, մեկնարկութեան իր կարողու-
թիւնը, իր նուրբ զգայնութիւնը, իր խո-
րութիւնը, իր գեղարուեստական թա-
փանցողութիւնը եւ երեւակայութիւնը,
մի խօսքով բոլոր այն յատկանիշերը ո-
րոնցմով կարելի է դատել իսկական ար-
ուեստագէտը:

Երգահանդէսի մէջ ունկնդիրները շատ
քիչ կը սխալին, այն ինչ օփերայի տպա-
ւորութիւնը շատ խաբուսիկ է:

Ուրեմն ես գերադասում եմ երգահան-
դէսի արուեստը, որովհետեւ անկեղծ եմ
իմ երգի մէջ եւ ուզում եմ ունենալ ա-
զատութիւնն արտայայտուելու իմ ըմբռ-
նած եւ զգացած ձեւով. այն ինչ օփերայի
մէջ այդ անհնարին է, որովհետեւ կաշ-
կանդուած է նուագախումբի վարիչ հե-
ղինակաւոր? (պարզ է ոչ միշտ) պահան-
ջի առջեւ. կարծես թէ նուագախումբի
վարիչը լինի իսկական արուեստագէտը,
իսկ երգիչները պարզ պուպրիկներ, մի
բան որ ինձ խորապէս ցաւ ու զարմանք
է պատճառել բոլոր արուեստագէտների
փոխարէն:

Նախ քաչ որեւիցէ կտոր երգելը երբ
առաջին անգամ լսում եմ մեղեդին, ամէ-
նից առաջ պէտք է որ զգամ յետոյ հա-
մոզուեմ, իւրացնեմ եւ յետոյ միայն եր-
գեմ: Ահա թէ ինչո'ւ համար անհրաժեշտ
է եւ ինձ համար ազատութիւն եւ անմի-
ջականութիւն:

Արուեստի ամէչ ճիւղի մէջ ամենագե-
ղեցիկը եւ արժէքաւորը անկեղծութիւնն է
եւ անհատականութիւնը, թէկուզ թոյլ,
բայց լի անհատականութեամբ, եւ ոչ թէ
ընդօրինակութիւն. այս վերջինը ինձ հա-
մար գեղարուեստակաչ արժէքից զուրկ է:

Գալով մեր հայկական երգերի մասին,
նախ պէտք է ասեմ որ մեր երգերը ունեն
առանձնայատուկ եւ գեղեցիկ տեղ միջազ-
գային երաժշտութեան մէջ. հաւանաբար
շատ աւելի մեծ արժէք պիտի ներկայաց-
նէին եթէ չունենային միօրինակութիւն:
Այդ երգերի մէջ ուժեղ կերպով զգացւում
է մեր ժողովրդի վիշտը, յուսախաբ ե-
րազները եւ աննման հոգին: Մեզի Հայե-
րուս համար պարզ է որ հայկ. երգը
միակ արտայայտիչն է հոգեկան վերապ-
րումներին, մանաւանդ հիմա երբ այդ
երգերը ստեղծագործող ժողովրդի մի
մասը հայրենի հողի վրայ գոյութիւն
չունի:

Մեր Հայերից մի որոշ մասը միտում է
ժխտել մեր հայկ. երգերի անկեղծ, միա-
միտ բայց միեւնոյն ժամանակ խորին ար-
ժէքը. պարզ է որ սրանք կամ զգայնու-
թիւնից զուրկ են եւ կամ ուզում են բան-
գէտ ձեւանալ...:

Գալով մեր Կոմիտասին, պէտք է ասել
որ նա իբրեւ ժողովրդի հարազատ զաւակ
առաջինն է եղած որ ըմբռնել է մեր ժո-
ղովրդի հոգին եւ կարողացել է իրան եր-
գի միջոցով հարազատ կերպով եւ գե-
ղարուեստագէտի նրբութեամբ ներկա-
յացնել հայ ժողովրդի երգը:

Այս տեսակէտով նրա կատարած դերը
արժանի է հիացմունքի եւ երախտագի-
տութեան: Նա իր այս աշխատանքով նոր
ուղի բացեց մեր երաժշտական աշխարհի
համար:

ԼԻՒՍԻ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ-ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (587)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Սակայն հոն հասնելէն ետք պիտի
բռնուի, ըսաւ խումբէն ուրիշ ձայն մը:
Հարկաւ սահմանագիծը կամ շրջականները
հսկող պահակներուն մէջէն պիտի անցնի:
Պուզով եւ գլխանոցով մարդու մը անց-
նիլը պիտի տեսնեն պահակները: Ո՞ւրկէ
կուգաս. թերեւս պատնէշէն կուգաս,
այնպէս չէ՞, կը հարցնեն, ձեռքերուդ կը
նային: Վառօդին հոտը կ'առնեն, եւ ահա
հրացանի կը բռնուիս:

Անժոլրա, առանց պատասխանելու,
Քոմպըֆէրին ուսին դպաւ, եւ միասին
ստորին սրահը մտան:

Պահ մը ետք դուրս ելան. Անժոլրա
ձեռքին վրայ երկնցուցած էր այն չորս
համազգեստները զորս պահել տուած էր:
Քոմպըֆէր ետեւէն կուգար ազգային շա-
քօները, կաշեղէն պարկերը, զօտիները
եւայլն բերելով:

— Այս համազգեստը հագնողը, ըսաւ
Անժոլրա, զօրքերու կարգերուն կը խառ-
նուի եւ կ'ազատի: Առայժմ ահա չորս
համազգեստ չորս հոգիի համար:

Ուստի ձայնը հանելով.

— Անժոլրա եւ Քոմպըֆէր իրաւունք
ունին, ըսաւ, անօգուտ զոհ չընենք: Հա-
մամիտ եմ անոնց հետ եւ պէտք է փու-
թալ: Քոմպըֆէր վճռական բաներ ըսաւ
ձեզի: Ձեր մէջ կաչ ոմանք որոնք ընտա-
նիք, մայր, քոյր, կին, զաւակ ունին:
Թող դուրս ելլեն ատոնք:

Ոչ ոք շարժեցաւ տեղէն:

— Կանամբիները եւ ընտանիք նայողնե-
րը թող դուրս ելլեն, կրկնեց Մարիուս:

Մեծ էր իր իշխանութիւնը: Ստոյգ է
թէ Անժոլրա պատնէշին պետն էր, բայց
Մարիուս ալ ազատիչն էր:

— Կը հրամայեմ, գոչեց Անժոլրա:

— Կ'աղաչեմ, ըսաւ Մարիուս:

Այն ատեն այս դիւցազնական մարդիկը
Քոմպըֆէրի խօսքերէն յուզուելով, Աչ-
ժոլրայի հրամանէն դղրդելով, Մարիուսի
աղաչանքէն մորմոքելով սկսան զիրար
մատնել: — Իրաւ է, կ'ըսէր երիտասարդ
մը, կարգուած մարդ մը, ընտանիքի տէր
ես դու, ելիր գնա: — Ընդհակառակն դուն
պէտք է երթաս, կը պատասխանէ մարդը:
Վասնզի երկու քոյր ունիս, դուն կը նա-
յիս անոնց: Եւ անլուր կռիւ մը կը ծագէր:
Ամէն մէկը կը ջանար չարտասուել:

— Փութանք, սաւ Քուրֆէյրաք, քա-
ռորդէ մը ետք ալ ատեն պիտի չըլլայ
մեկնելու:

— Քաղաքացիներ, շարունակեց Անժոլ-
րա, հանրապետութիւն է հոս, եւ ընդհա-
նուր քուէարկութիւնը կ'իշխէ: Դուք
ինքնին ցուցուցէք թէ որոնք պարտաւոր
եչ մեկնելու:

Հնազանդեցան: Քանի մը բոպէ ետք
հինգ հոգի ամէնուն համաձայնութեամբը
նշանակուելով ապստամբներուն կարգե-
րէն դուրս կ'ելլէին:

— Հինգ հոգի են, գոչեց Մարիուս:

Չորս համազգեստ կար միայն:

— Ուրեմն, կրկնեցին հինգերը, պէտք
է որ մէկը մնայ:

Եւ ահա մէկը կը ջանար մնալ եւ միւս-
ներուն չմնալու պատճառներ գտնելու
կ'աշխատէր: Վեհանձնական կռիւը վե-
րըստին սկսաւ:

— Դուն կին մը ունիս որ կը սիրէ քեզ:

— Դուն ալ ոչ հայր, ոչ մայր ունիս,
ի՞նչ պիտի ըլլան երեք պզտիկ եղբայր-
ներդ:

— Դուն հինգ զաւակի տէր ես: Դուն
իրաւունք ունիս ապրելու, դեռ տասնեւ-
եօթը տարեկան ես, մեռնիլը շատ կանուխ
է քեզի համար:

Այս յեղափոխական մեծ պատնէշները
դիւցազնութիւններու ժամադրութիւններ
էին, ուր պարզ էր ինչ որ անհաւատալի
կը թուի: Այս մարդերը չէին զարմանար
իրարու վրայ:

— Շուտ ըրէք, կը կրկնէր Քուրֆէյ-
րաք:

Խումբերէն ոմանք Մարիուսին դիմե-
ցին.

— Դուք նշանակեցէք այն, որ պիտի
մնայ:

— Այո, գոչեցին հինգերը, ընտրեցէք:
Պիտի հնազանդինք ձեզի:

Մարիուս չէր հաւատար այլեւս թէ
կրնար յուզուիլ ինք: Սակայն երբ մտա-
ծեց թէ մարդ մը պիտի ընտրէ մեռնելու
համար, իր ամբողջ արիւնը դէպի սիրտը
խուժեց: Պիտի տժգունէր, եթէ տակաւին
կարենար տժգունիլ:

Յառաջացաւ դէպի հինգերը, որոնք կը
ժպտէին իրեն: Իւրաքանչիւր ոք՝ աչքը
լի ըլլալով այն մեծ բոցով որ պատմու-
թեան յատակը Թերմոփիլի կիրճին վրայ
կը տեսնուի, կը գոչէր.

— Ինծի՛, ինծի՛, ինծի՛:

Մարիուս ապշութեամբ մը համրեց զա-
նոնք, որ միշտ հինգ էին, յետոյ վար
ըրաւ աչքերը չորս համազգեստներուն
նայելով:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

(Շար. Ա. էջէն)

Կորսուած մանուկի նայուածքով
Այն կինը որ կը նմանի մեռելներուն
Որոնք մեռան սիրուելու համար

Այս տողերը կը պատկանին Էլիւառի մէկ քերթուածին նուիրուած այն կիներուն որոնց գլուխը ածիլեցին, Գերմանացիներ սիրած ըլլալու մեղադրանքով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ, որուն բացումը կատարեց Մարոքի վեհապետը Հասան Բ., կը շարունակէ իր աշխատանքները: Իրանի Շահը իր խօսքին մէջ շեշտը դրաւ հոգեկան եւ բարոյական արժէքներու պահպանման եւ ձեւաւորման վրայ, քանի որ ներկայ դարաշրջանը, դժբախտաբար, նիւթապաշտ նկարագիր մը ստացած է: Մահմետական փիլիսոփայութիւնը կրնայ օգնել հոգեկան արժէքներու պահպանման գործին: Նասր վեհաժողովին ուղղուած ուղերձի խօսքին մէջ դատապարտեց «սիոնական ցեղասպաշտութիւնը, որուն զօրավիգ կը կենայ աշխարհակալութիւնը»: Անակնկալ հիւր մը՝ պաղեստինցի պարագլուխ Արաֆաթ:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Պրանտ, Նիւ Եորքի մէջ անակնկալ հանդիպում մը ունեցաւ Խորհ. Միութեան իր պաշտօնակից՝ Կրոմիքոյի հետ: Կ'ենթադրուի, թէ խօսակցութեան նիւթ դարձած է երկու երկիրներու յարաբերութեանց բարելաւման եւ, մանաւանդ Պերլինի հարցին կարգադրութիւնը: Մօրիս Շուման, իր կարգին, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Կրոմիքոյի հետ: Խօսակցութեան նիւթը՝ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարին յառաջիկայ այցելութիւնը Մոսկուա:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ չինական դեսպանատունը հերքեց Մաոյի հիւանդութեան լուրը, զայն որակելով «սուտ եւ զրպարտիչ»:

Տիկին Եւդինէ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Արա Աբելեան–Պօղոսեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները սրտի խոր կըսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին

ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ կիրակի, Սեպտ. 21ին Փարիզ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Սեպտ. 24) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնմորանսիի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայիս իբրեւ այդ նկատել:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Յովհ. Վանլեան մնայուն կերպով «Յառաջ» կը նուիրէ Տիկին Ֆէրքաթեանի եւ Տիկին Գութուքճեանի:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրաց Հայր. Միութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Եւդինէ Պօղոսեանի, զաւկին եւ ընտանեկան պարագաներուն, Միութեանս պատուոյ նախագահ՝

ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկեր Կարապետ Յովսէփեանի իր եղբօր (Ամերիկա) կսկծալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. ընկերներ Յակոբ եւ Յովհաննէս Պէրպէրեանէ իրենց կնոջ եւ մօր մահուան առթիւ:

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այս կիրակի Վարագայ Ս. Խաչ տօնին առթիւ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ քահանայ կը ձեռնադրուի

ՄԱՂԱՔԻԱ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Անթիլիասի Դպրեվանքէն)

ձեռամբ Հարաւային Ֆրանսայի առաջնորդ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ 26 Սեպտ. ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայ պիտի ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը Սեպտեմբեր 25ին, երեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Ռիւ տը լա Տէֆանս, Քաֆէ Սփոր:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. « Վարդան » ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր – ընկերուհիները (27 Սեպտ.) շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ աւանդական մատաղօրհնութիւնը եւ տօնախմբութիւնը կը կատարուի Սեպտ. 28ին, Կիրակի օր:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյս սատարող ննջեցելոց հոգիներուն ի հանդիստ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻՈՆԻ Հայ Ազգ. Վարչութեան Կրթական Մարմինը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. 2ին:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 2էն սկըսեալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 3ին Միութեան գրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ Մեթրօ Քատէ:

×

ՊՕՄՈՆ

Արձանագրութիւնները սկսած են եկեղեցիին խորհրդարանը ամէն առաւօտ ժամը 9էն 11,30:

Դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտ. 25ին:

×

ՍԷՆԹ – ԱՆԹՈՒԱՆ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտ. 2ին հինգշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին: Յարգելի թաղեցիներէն կը խնդրուի այժմէն արձանագրել իրենց փոքրիկները, կիրակի առաւօտները, եկեղեցւոյ խորհրդարանը, իսկ շաբթու մէջ Պր. Երուանդ Պապոյեանի մօտ: Ոչ մէկ վճարում դպրոցի. դպրոցի գիրքերը ձրի կը տրուին:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ հայերէնի դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտ.5ին կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ խղճամտօրէն բարի ըլլան իրենց զաւակները արձանագրել անխտիր: Ուսուցչուհի Օր. Հելլէն Սապունճեան:

×

ՏԷՍԻՆ

Կապ. Խաչի հայկ. դպրոցի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հոկտ. 2ին Հինգշաբթի ժամը 14–17ը եւ Շաբաթ 17–19ը Հ. Յ. Դ. տան մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Դաշնակցութեան Օր»ը Լիոնի մէջ Կիրակի Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

URGENT

A céder, nouveau bail commercial, 4 pièces, cuisine, chauffage central.

1er étage très clair, *Métro Poissonnière*, pour tailleur confection.

Nouveau loyer 4500 francs par an.

Prix intéressant.

Téléphone : TAItbout 66-79.

ԾԱԽՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Պանեէոյի լաւագոյն շրջանին մէջ, ծախու է բնակարան մը, բոլոր յարմարութիւններով:

Դիմել Պ. Լ. Տօնիկան

52, Rue Gustave Courbet, 92 - Bagneux

Tél. : 253-38-83

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Ֆոնթէնպլօ Սեպտ. 28ին առաւօտէն մինչեւ երեկոյ: Ճամբուն վրայ այցելութիւն Մըլէօնի մօտ Վօ-լը-Վիքոնտի հռչակաւոր դղեակը՝ Լուդովիկոս 14րդի պերճաշուք ոճով, իր նշանաւոր պարտէզով:

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Սքուար Մոնթոլոնէն, վերադարձին կը հասնի Փարիզ ժամը 22էն առաջ:

Այժմէն արձանագրուիլ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 կամ Տիկ. Ուզանեանի 254–17–74:

Գին 15 Ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգին Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, 27 Սեպտ. Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրինեանի բընակարանը 141, Պուլվար Ռոտէն, Իսի:

Մէրի տ'Իսիէն առնել օթոպիւս 190 եւ իջնել Շըմէն տէ Վիյնը:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԱՇՆԱՆ ՎԵՐՋԻՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՍԵԻ ԱՆՏԱՌԸ

ՊԱՏԸՆ – ՊԱՏԸՆ, ՋԵՐՄՈՒԿՆԵՐՈՒ ՄԱՐԳԱՐԻՏԸ

2 օր լիւքս օթոքառով, Սեպտ. 27 եւ 28

Անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ Շաբաթ, Սեպտ. 27, առաւօտեան 8ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն Թերմինիւս սրճարանին առջեւ: Մեկնում 8,15ին դէպի Գերմանիա Կրէց, Սեզան, Վիթրի լը Ֆրանսուա, Թուլ (ցերեկուան ճաշ) Նանսի, Լիւնէվիլ Պլամոն, Սառըպուրկ, Ֆալըզպուրկ, Սավերն, Սթրազպուրկ (այցելութիւն Մայր տաճարին):

Ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Քէհլ (սահմանագլուխ), Ափընվայըր եւ Սինցհայմ, Պատըն–Պատընէն 3 քիլոմեթր հեռու սիրուն վայր մը: Տեղաւորում պանդոկը, իրիկուան ճաշ, ազատ երեկոյ Պատըն–Պատըն: Կիրակի, Սեպտ. 28, Պատըն–Պատընի ծաղկազարդ պարտէզներ, պտոյտ քառով անտառին մէջ, զանազան զբօսանքներ:

Ճաշ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Փարիզ Քէհլ, Սթրազպուրկ, Նանսի ճամբով: Ժամանում Փարիզ ժամը 21ի ատենները:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 99 ՖՐԱՆՔ

ամէն բան մէջը

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Օգտուեցէք այս ճամբորդութենէն որ տարւոյն վերջինն է, բացառիկ գինով:

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

RECITAL DE PIANO

PAR

Mme Aïda ALECIAN

24 ETUDES DE CHOPIN

Le Samedi 27 Septembre à 18 heures, Conservatoire Musical de Choisy-de-Roi.

44, Rue du Dr. Roux

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon,
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalaran

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆ.	Վեցամսեայ	50 ֆ.
Արտասահման	Տար. 105 ֆ.	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
25 SEPTEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11622 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.622

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Օսմանեան կայսրութեան դարաւոր տիրապետութեան օրով Պաղեստինի խնդիր չկար: Հրեաները չնչին փոքրամասնութիւն մը կը կազմէին Աւետեաց Երկրին մէջ: Հաղիւ 30–40·000 հոգի:

Բարեպաշտ Հրեաներ — մեծ մասամբ Լեհաստանէն ու Ռուսիայէն — Երուսաղէմ կ'երթային՝ իրենց վերջին տարիները սուրբ քաղաքին մէջ ապրելու եւ հոն ալ թաղուելու համար:

Ապտիւլ Համիտի օրով, Սիոնականութեան հիմնադիր Թէոտոր Հէրցլ յաջողած էր արտօնութիւն ստանալ Սուլթանէն հրէական գիւղեր հիմնել Քանանու երկրին մէջ, տեսակ մը կոլխոզներ, հաւաքական աշխատանքի եւ համայնական ապրուստի հիման վրայ:

Ներկայիս Քիպուցիմ անունով ծանօթ հրէական առաջին գիւղը Պաղեստինի մէջ հիմնուեցաւ 1882ին, Ռուսիոյ պոգրոմներէն(ջարդ) ճողոպրած Հրեաներու կողմէ: Հետզհետէ ստեղծուեցան երկրագործական ուրիշ գիւղեր ալ — Ռիշոն–լը–Սիոն, Սարոն, եւայլն, զորս անձամբ տեսնելու առիթն ունեցանք 1917ին — Ռոչիլտի եւ հրէական կազմակերպութեանց նիւթական օժանդակութեամբ:

1894ին 4000 Հրեաներ կը բնակէին այդ գիւղերուն մէջ:

Թէոտոր Հէրցլ 1895ին լոյս ընծայեց իր ծանօթ գիրքը՝ Հրէական Պետութիւն: Սիոնական շարժումը իր թունդ հակառակորդներն ունեցաւ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հրէական համայնքներուն մէջ, որոնք կը նախընտրէին հանդիստ ապրիլ, իբրեւ քաղաքացիները իրենց բնակած երկիրներուն:

Առաջին աշխարհամարտի ընթացքին սիոնական շարժման ռահվիրաներէն գիտնական Տոքթ. Վայցման անգլիական բանակին մատուցած ծառայութեանց փոխարէն Մեծն Բրիտանիոյ Արտաքին նախարար Պալֆուրէն ստացաւ 1917 Նոյեմբեր 3ի ծանօթ Յայտարարութիւնը Պաղեստինի մէջ հրէական օջախ մը կազմելու մասին:

Օսմանեան կայսրութիւնը քանդուեցաւ 1918ին: Անգլիա, յանուն Ազգերու Դաշնակցութեան, իր հոգատարութեան տակ առաւ Պաղեստինը: Մարզպան (բարձրկոմիսար) նշանակուեցաւ հրէածին Սըր Հէրպըրթ Սէմիւլ:

Աշխարհի բոլոր կողմերէն Հրեաներ խուժեցին դէպի Պաղեստին եւ սուղ գիներով ծախու առին արաբական տուներ ու հողեր:

Երբ 1948 Մայիս 14ին վերջ գտաւ բրիտանական հոգատարութիւնը եւ յաջորդ օրը Իսրայէլ դարձաւ անկախ պետութիւն, կէս միլիոնի կը հասնէր Հրեաներու թիւը Պաղեստինի մէջ (ներկայիս երկու միլիոնը անցած է):

Անկախութեան վաղորդայնին ծագած արաբեւիսրայելեան պատերազմի ողբերգական վախճանը պատճառ դարձաւ Պաղեստինի արաբ բնակիչներու հեռացման: Հարիւր հազարաւոր իսլամներ լքելով իրենց դարաւոր հայրենի տուներն ու ամբողջ հարստութիւնը, ապաստանեցան հարեւան արաբական երկիրները, — Անդրյորդանան, Սուրիա, Լիբանան, Իրաք եւ Եգիպտոս (Կազայի շրջանը):

Այդ օրուընէ միջազգային հարց դարձաւ Պաղեստինի արաբ գաղթականներու վերադարձի խնդիրը: ՄԱԿը քանիցս օրակարգի վրայ դրաւ զայն եւ քուէարկեց բազմաթիւ բանաձեւեր, որոնք մնացին ձայն բարբարոյ յանապատի:

1967 Յունիսի վեցօրեայ պատերազմը նոր գաղթականներ աւելցուց հիներուն վրայ, աւելի բարդացնելով խնդրին լուծումը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՍՈՒԼԻՍԷՆ ԵՏՔ

ՌԸՆՈՅԻ ՀԱՐՑԸ

Նախագահ Փոմփիտուի յայտարարութիւնը ինչ կը վերաբերի Ռընոյի բաժնեթուղթերու բաժանման բանուորներուն միջեւ, բաւական աղմուկ հանած է առջի օրուընէ ի վեր եւ նախարարապետ Շապան Տէլմաս պարտաւորուեցաւ կարգ մը լուսաբանութիւններ ընել խորհրդարանական մամուլի թղթակիցներուն առջեւ: Շապան Տէլմաս կը ճշդէ թէ հարցը ապազգայնացում չի նշանակեր, Ռընօ ազգայնացած հաստատութիւն մըն է, որով հպարտ ենք, այլ պէտք է աւելի հետաքրքրել աշխատաւորները: Առ այժմ բաժնեթուղթ բաժնելու հարց ալ չկայ, սա պարզ պատճառով որ բաժնեթուղթ չկայ: Աշխատանքի խումբ մը պիտի նշանակուի որ շահակից նախարարներուն հետ պիտի ուսումնասիրէ պայմանները:

Ամէն պարագայի մէջ եթէ մանաւանդ յիշուի տը Կոլի շրջանի դրութիւնը Հանրապետութեան նախագահին եւ կառավարութեան միջեւ, կը թուի թէ Փոմփիտու կը խօսի որպէս նախարարապետ մինչ Շապան Տէլմաս նախագահին դերը կը կատարէ: Այս երեւոյթը կը շեշտէ Մոնտի մէջ Ժաք Ֆօվէ, մինչ Ֆիկառօ կը վերլուծէ «գործադիրին երկուութիւնը»:

Ընդհանուր ձեւով ոչ ոք բարեացակամութեամբ կը քննէ Փոմփիտուի յայտարարութիւնները, բացի անշուշտ մեծամասնութեան պատկանողներէն: Ընդդիմութիւնը չի խնայեր նախագահին: Տիւքլօ կը նկատէ թէ մենաշնորհներու քաղաքականութիւնը կը շարունակուի եւ կը ծաղրէ նախագահին այն յայտարարութիւնը թէ տանտիրուհիին լուացքի մեքենան վարկով գնելը կը վտանդէ երկրին վերականգնումի քաղաքականութիւնը, բայց ոչ մէկ ակնարկութիւն կ'ընէ Պետութեան հսկայ ծախքերուն հիւլէական ուժին համար կամ շահագործումներուն:

Ընկերվարականները կը նկատեն թէ Փոմփիտու չի ժխտեր այլեւս Դ. Հանրապետութեան ձեռք ձգած դրական արդիւնքները: Արտասահմանն ալ խիստ է: Բրիտանական մամուլը առանց բարեացակամութեան կը քննէ Ֆրանսական ներքին կացութիւնը: Պելժերը կը գտնեն թէ վերադարձ մըն է դէպի կոլիստ ոճը մինչ ազատական «Վերջին Ժամը» յուսախաբ եղած է ասուլիսէն:

× Զորեքշաբթի օր, Իւմանիթէ կը ծաղրէր Շապան Տէլմասի յայտարարութիւնները ինչ կը վերաբերի մանաւանդ այն եղբայրութեան որ պէտք է հաստատուի: Շապան Տէլմաս իբրեւ օրինակ ալ առած էր փողոցի աւելածուն ինչ որ առիթ կուտայ համայնավար պաշտօնաթերթին խորագրելու՝ «Եղբայրութեան դարաշրջան Տասոյի եւ թաղապետական աւելածուին միջեւ...»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ մասնակից պետութիւնները միաձայնութեամբ դատապարտեցին Իսրայէլը եւ պահանջեցին արաբական բոլոր հողերու պարպումը այս վերջինին կողմէ: «Պաղեստինցիներուն վերադարձնել իրենց իրաւունքները»: Որոշումը ձեւով մը անակընկալ եղաւ միջազգային դէտերուն համար, որոնք մինչեւ երէկ կը պնդէին, թէ ոչ–արաբ երկիրները, նոյնիսկ անոնցմէ ոմանք, պիտի փորձէին վեհաժողովը պահել իր կրօնական բնոյթին ու հանգամանքին մէջ: Նոյնիսկ Իրանի Շահը արտօնեց իր Արտաքին նախարարին համաձայնիլ վեհաժողովի օրակարգին հետ, որ կը ներկայացնէ արաբական պահանջները: Վեհաժողովին վերջին բանաձեւը պիտի մշակուի հինգշաբթի: Առ այդ քննութեան պիտի առնուին Ալ–Աքսա մզկիթին հրկիզման խնդիրը, ինչպէս նաեւ Երուսաղէմի վիճակը, դրաւեալ հողերը եւ Պաղեստինի ժողովուրդին իրաւունքները: Պաշտօնապէս ընդունուեցաւ Պաղեստինի Ազգ. Ճակատի մասնակցութիւնը:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Պրանտ Նիւ Եորքէն Գերմանիա վերադարձին հաղորդեց, թէ մեծ հաւանականութիւն կայ, որ Պերլինի հարցին շուրջ չորսերու միջեւ խօսակցութիւններ սկսին Նոյեմբերի ընթացքին: «Կրցանք հաստատել, աւելցուց նախարարը, թէ որոշ չափով բարելաւուած են յարաբերութիւնները Պոնի եւ Մոսկուայի միջեւ»: Պրանտ Նիւ Եորքի մէջ անակընկալ խօսակցութիւն մը ունեցած է Կրոմիքոյի հետ:

ԱՀՄԵՏԱՊԱՏԻ եւ շրջակայ քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ արիւնալի բախումները կը շարունակուին Հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ: Հակառակ բանակի ներկայութեան, որ չի խուսափիր կրակելէ ամբոխին վրայ, եղբայրասպան կռիւներու հետեւանքով ցարդ սպաննուած են աւելի քան հազար հոգի եւ վիրաւորուած երկու հազար անձ: Հարիւրաւոր վիրաւորներ հիւանդանոցներու մէջ մեռած են: Մարմինները զետեղուած են հասարակաց փոսերու մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը՝ Մ. Շուման պաշտօնական այցելութիւն պիտի տայ Ալժերիա Հոկտեմբեր 2–3ին: Ապա պիտի այցելէ Թունուզ Նոյեմբերի վերջ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ երեսփոխանական ընտրութիւններու նախօրէին — տեղի պիտի ունենան երեք օրէն — դեռ յայտնի չէ, թէ երկու գլխաւոր կուսակցութիւններէն ո՞վ պիտի ապահովէ յաղթանակը: Ընկերվարականներն ու Դեմոկրատ քրիստոնեաները հաւասար գետնի վրայ կը մնան, համաձայն գերման լաւատեղեակ շրջանակներու: Այսուհանդերձ, դեռ հինգ քուէարկողներէն մէկը (8 միլիոն ձայն) չէ ճշդած իր դիրքը:

ԻՏԱԼԻՈՅ ընկերային տագնապը կը ծաւալի: Ճարտարարուեստի բանուորները, որոնց թիւը երեք միլիոն է, կը շարունակեն իրենց գործադուլը: Այժմ գործադուլ հռչակելու տրամադրութիւն ցոյց կուտան գիւղատնտեսութեան մէջ աշխատող 1·600·000 աշխատաւորները:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը Տիկին Կոլտա Մէյր պաշտօնական այցելութեան գնաց Մ. Նահանգներ: Հաւանական կը նկատուի, որ Մ. Նահանգներէն զինուորական եւ տնտեսական յաւելեալ օժանդակութիւն մը խնդրէ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ արաբ դիւանագիտական շրջանակներու համաձայն, Նասր, որ պաշտօնապէս Մոսկուա պիտի այցելէր Սեպտ. 22ին, իր այցելութիւնը պիտի կատարէ Հոկտեմբերին:

ԿՐՈՄԻՔՕ ԵՒ ՌՈՃԸՐՍ, Խորհ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարները, երեք ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցան Նիւ Եորքի մէջ: Տեսակցութիւնը, որ ճաշի մը ընթացքին կատարուեցաւ, եղած է սիրալիր: Երկու կողմերը համաձայնած են չորս մեծերու հանդիպումի ճամբով խորհրկցիլ Միջին Արեւելքի շուրջ:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ Դաշնակցութեան (ՍԷ. ԺԷ. ԹԷ) ընդհ. քարտուղարը կը գրէ Իւմանիթէի մէջ թէ նոր գործադուլներ կրնան ըլլալ: Թղթատարի գործադուլը պիտի սկսի Սեպտ. 27ին (մինչեւ Հոկտ. 4): Արդէն 15րդ թաղամասին մէջ 600 պաշտօնեաներ գործադուլ ըրին առջի օր:

ԱԹԷՆՔԻ ՄԱՐԶԱԽԱՂԵՐԸ

Երեք տարի առաջ Արեւելեան Գերմանիա Փէշտայի մէջ առաջին անգամ ըլլալով առանձին խումբով մը ներկայացաւ Եւրոպայի աթլեթիք մարզախաղերու ախոյենական մրցումներուն: Մինչեւ այդ թուականը երկու Գերմանիաները միացեալ խումբով մը կը ներկայանային ողիմպիական խաղերուն:

Փէշտայի մէջ Արեւելեան Գերմանիա առաջնակարգ դիրք գրաւեց ապահովելով 17 շքանշան եւ դասուելով երրորդը (առաջինը Խորհ. Միութիւն՝ 20 շքանշան, երկրորդը՝ Արեւմտեան Գերմանիա):

Այս տարի Աթէնքի մէջ Արեւելեան Գերմանիա 51 ֆինալիստ ունեցաւ եւ ապահովեց ընդամէնը 25 շքանշան: Կը նշանակէ, թէ ան 51 մարզիկներ ունի, որոնք կը դասուին ութ երկիրներու առաջնակարգներու շարքին: Խորհ. Միութիւնը ունեցաւ 49 ֆինալիստ եւ ապահովեց 23 շքանշան, Անգլիա՝ 34 ֆինալիստ եւ 17 շքանշան, Ֆրանսա 26 ֆինալիստ եւ 7 շքանշան, իսկ Լեհաստան 13 ֆինալիստ եւ 7 շքանշան:

Անշուշտ, Արեւմտեան Գերմանիոյ բացակայութիւնը մարզախաղերէն տարբեր դիմագիծ տուաւ ընդհանուր դասաւորումի տախտակին, սակայն մեծ բան չի փոխեր կացութենէն, քանի որ բոլոր երկիրներն ալ հաւասարապէս օգտուեցան Դաշնակցային Գերմանիոյ բացակայութենէն:

Ուրեմն, Արեւելեան Գերմանիա սփորի բոլոր մարզերուն մէջ կարեւոր աստիճանի գերակայութիւն մը ապահովեց: Նոյնը եղաւ նաեւ լողի մրցումներու ընթացքին:

Ասիկա արդիւնք է անշուշտ այն իրողութեան, որ մարմնամարզը պարտադիր է դպրոցներուն մէջ, միւս կողմէ մասնաւոր մարմիններ կ'ընտրեն ապագայ խոստացող ախոյեանները, որոնց կը տրուի նիւթական ամէն ապահովութիւն: Գերմանացիները եւ Արեւելեան Գերմանացիները (իրենց 200·000 մարզիկներով եւ 100 հազար վեթերաններով) յաջողեցան ներկայ գտնուիլ եւ մասնակցիլ մարզախաղերու բոլոր ճիւղերուն:

Խորհ. Միութիւնը, որ Մեքսիկոյի ողիմպականին ցած մակարդակի մը վրայ մնաց, առաջին կարգի վրայ հասաւ կրկին Աթէնքի մէջ: Սակայն անոնց խումբը դժուարութեամբ կը վերանորոգուի: Արդարեւ, դեռ հարկադրուած են իրենց յոյսը դնել հին ուժերու վրայ, ինչպէս Տէր – Յովհաննիսեանին (հեռաւորութեան ցատք), Լիւսիսի (նիզակ), Պոնտարչիւքի եւ Քլիմի (մուրճ) եւայլն:

Աթէնքի մարզախաղերուն մէջ յայտնութիւն մը եղաւ Անգլիոյ խումբը, որ 1966ին Փէշտայի մարզախաղերու ընթացքին երկրորդական կարգի վրայ մնացած էր: Ֆրանսացիները Փէշտայի աստիճանին վրայ մնացին, սակայն երիտասարդ խոստմնալից ուժերու շնորհիւ ապագայի երաշխիքը ունին:

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ՎԱՏԻԿԱՆ

Մեզ Հռոմէն Վատիկանի կեդրոնը փոխադրող հանրատար ինքնաշարժը կանդ առաւ գլխաւոր հրապարակի աջակողմը՝ մայթեզրի մը մօտիկ, ու խճողուած քառասունէ աւելի զբօսաշրջիկներ, բոպէ մը առաջ բաց օդ ելլելու փոյթով, գրեթէ խուժեցին մայթին վրայ՝ ուր մեզուաբոյն մը կը վժար կարծես:

Աշխարհի չորս ծագերէն հազարաւոր մարդիկ, կը հոսէին կամ կը լճանային անցքերուն վրայ: Անցուդարձ եւ խմբական խօսակցութիւններ՝ ամէն ուղղութեամբ, ամէն լեզուով:

Քրիստոնեայ աշխարհի պատմական այս ոստանը ճիշդ քառասուն տարիէ ի վեր անկախ երկիր մըն է, — աշխարհի փոքրագոյն պետութիւնը՝ որուն գահակալը սրբազան Պապն է, օրէնսդիր եւ գործադիր իշխանութեամբ միաժամանակ:

Չեմ կրցած ըմբռնել ու երբեք պիտի չկարենամ հաշտուիլ այն մտածումին հետ, որ կղերապետ մը, որպիսին է կաթողիկէ աշխարհի հոգեւոր մեծամեծը, իրաւունք ստացած ըլլայ օրէնք ու հրահանգ ըլլալու միաժամանակ, — թէ՛ որոշէ, թէ՛ գործադրէ՝ ամենակալ արքաներու նման:

Նազովրեցի վարդապե՛տն ալ «թագաւոր» էր Հրէից. սակայն ծնունդէն մինչեւ Գողգոթա ու մահ՝ ընկերվարութեան ախոյեան մը եղաւ, եւ, կը թուի ինծի, խրտչում ունեցաւ միշտ բացարձակատիրութենէ:

Ամէն յարգանք ունենալով հանդերձ Վատիկանի գահակալին հանդէպ, եւ ըստ ամենայնի հաւատացած ըլլալով նաեւ՝ թէ Պապին ընծայուած օրէնսդրական եւ գործադիր իշխանութիւնները միշտ ի չարս եւ յանպէտս չեն օգտագործուիր, կ՝ընդվզիմ՝ որ ժողովրդավարական ու ազատական ըմբռնումներու յարաճուն զարգացման ճանապարհին վրայ, Կաթողիկէ Եկեղեցին կը շարունակէ սրբազան Պապին անսխալականութեան դաւանիլ, եւ կարգապահական ու նուիրապետական իր հասկացողութեան մէջ մնալ նո՛յնքան խստամբեր՝ որքան եղած է անցեալին:

Քանի որ ներելի է անձնական մտածումներու, նախասիրութիւններու եւ խորհրդածութեանց թուում մը՝ ճամբու այս նոթերուն մէջ, այստեղ իսկ յայտնեմ՝ թէ... հակարքայական մը չեմ: Կը հաւատամ, ընդհակառակն, որ կարգ մը ժողովուրդներ եւ հաւաքականութիւններ անարժան են ժողովրդավարական կարգուսարքի: Մտրակի պէտք ունին, զօրեղ անհատականութեանց կը կարօտին, հրահանգներով պէտք է շարժին, — որովհետեւ իրենք իրենց հրահանգելու, իրենք զիրենք վարելու ներքին պատրաստութիւնը չունին: Ժամանակ պէտք է տալ որ դաստիարակուին, հասնին ընկերային այն մակարդակին, ուր այլեւս չփանալու, սանձարձակ անիշխանականներ դառնալու մարդկային տրամադրութիւնը կը մշակուի, կը չքանայ, եւ կ՝ընձիւղի ներդաշնակուելու պահանջը, անհատական ու հաւաքական պատասխանատուութիւններու գիտակցութիւնը:

Տարբե՛ր է հոգեւոր հաստատութիւններու կամ ազգ. եկեղեցական հաւաքականութիւններու պարագան՝ Եկեղեցին ժողովո՛ւրդն է ,հոգեւոր ու կրօնազգած հաւաքականութիւն մը խորհրդանշող այն հաւաքավայրը՝ որ չէնք ու քար չէ միայն, — աղօթատունը, տաճարը կամ ժողովարանը չէ սոսկ. մանաւանդ բովանդակութի՛ւնն է, քրիստոնէական դաւանանքով միացած մարդկային ընկերութիւնը:

Նազովրեցի վարդապետի կողմէ քարոզուած ընկերային եւ բարոյական ըմբռնումները Եկեղեցիին կուտան անհատականութիւն մը, որ անձի մը գերիշխան հեղինակութեամբ բնորոշուելէ աւելի, զայն գոյաւորող ու կենսաւորող ժողովուրդի հեղինակութեամբ ըմբռնելի է:

Անցնող երկու հազար տարիներու պատմութիւնը եւս կուգայ հաստատելու, թէ կղերապետական կարգերը քրիստոնեայ եկեղեցիներու բացարձակ մեծամասնութեան տուած են հրահանգող իշխանութեան եւ հրահանգուող հաւատացեալներու հիմնովին դասակարգային նկարագիր մը: Ու տեղը չէ թուելու, թէ ի՛նչ չարիքներ գործուած են հոգեւորական դասերու եւ հոգեւոր պետերու գերագահական հակամիտութեանց հետեւանքով:

Բացառիկ երեւոյթ է, այս տեսակէտով, Հայաստանեայց Եկեղեցին՝ որ իր խարիսխը ամրապնդող կը պահէ հայ ժողովուրդի հաւաքական հեղինակութեան մէջ ու անոր կ՝ընծայէ ազգային եւ մշակութային առաքելութիւն մը, քրիստոնէական վարդապետութիւնը՝ ընկերային խոր դաստիարակութեան ակունքի մը, անցամաք ազբիւրի մը վերածելով հօտին համար:

Կարդինալներու ժողովը օրէնսդիր հեղինակութիւն եւ հրահանգող իշխանութիւն կը դառնայ այն պարագային միայն երբ թափուր է պապական աթոռը:

Հանրատար ինքնաշարժէն հազիւ մայթին վրայ ոտք դրած, մեր առաջնորդը բարձրախօսով հրահանգեց.

— «Նախ քան Ս. Պետրոս մայր տաճար մուտք, առիթ կուտանք ձեզի՝ մըտնելու քայլ մը անդին գտնուող այն խանութը, ուր Վատիկանէն յիշատակներ, սրբազան ու կրօնաշունչ առարկաներ կրնաք գտնել... կէս ժամ ետք, ձեր գրնումները կատարելէ վերջ, հաւաքուած պէտք է ըլլաք հոս, հաւաքաբար շրջելու համար տաճարը...»:

Հասկնալի՛ էր այս կոչը:

Հաւանական է, որ շատեր մինչեւ Վատիկան եկած ըլլան բացառապէս այս «գնումներուն» համար: Կաթողիկէ մարդը, մանաւանդ կիները, կրօնազգած իրենց ապրումներուն մղումով՝ մասնաւոր տկարութիւն մը ունին առարկաներու հանդէպ որոնք Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ոստանը կը խորհրդանշեն կամ կաթողիկէ հաւատքի ու դաւանանքի արտայայտութեամբ կը բնորոշուին: — Վատիկանը ունի իր մասնաւոր նամակադրոշմները, հարուստ զանազանութիւն մը նկարներու, մանրատիպ խաչերու, վարդարաններու, կրօնաշունչ զարդեղէններու, տուփիկներու, ես ի՛նչ գիտնամ՝ նիւթերու եւ իրեղէններու, որոնց վրայ խուժեց, քանի մը երկվայրկեանի մէջ, այցելուներու երամը...

Անկիւն մը կծկտեցայ, ու տեսայ որ ինծի նման ուրիշ անզգամներ ալ կը սպասեն խանութի այդ մասին մէջ, վայրկեանին ու վայրին յատուկ անմեղ քաշքշուքներով զբաղած...

Անփափկանկատ չըլլալու համար, պահ մը մնացի անտարբեր — ականջալուրի դիրքին մէջ, մինչեւ որ Ֆրանսախօս երիտասարդ մը ուզեց հասկնալ, թէ ի՛նչ լեզու կը խօսէի կնոջս ու անոր քրոջ հետ, որոնք, բան մը ըրած ըլլալու համար, բացիկներ եւ նամակադրոշմ կը փնտռէին քիչ անդին...

— Հայերէն կը խօսինք, ըսի ժպտելով:

— Ռումանացի՞ էք, հարցուց դարձեալ խօսակիցս, «Արմէնիէն»ը հաւանօրէն շըփոթելով «Ռումէն»ի հետ...

— Ո՛չ, յարեցի: Ռումէնները լատին ժողովուրդ են, մենք արիական ենք: Ռումանիան եւրոպական երկիր է, Արմենիան՝ ասիական...

Ու խօսակցութիւնը զարգացաւ, բնականաբար, առիթ տալով ինծի՝ որ փորձեմ բացատրել տաքարիւն եւ համակրելի բարեկամիս թէ ո՞վ է Հայը, ի՛նչ կ՝ընէ, ի՛նչ ունի, ո՛ւր կ՝ապրի, ե՛րբ քրիստոնեայ եղած է, ի՛նչ մշակոյթ ունի եւ ի՛նչ ճամբաներու վրայ կը թափառի այսօր...

Հարկ եղաւ միջազգային համբաւի տէր Հայոց հինգ-տասը անուն յիշատակել հոլանտացի խօսակիցիս, որ ուսանած է եղեր Թուլուզի համալսարանին մէջ, որպէսզի շօշափելի գաղափար մը կազմէ Հայերու եւ Հայութեան մասին, — Կարդինալ Աղաճանեան, Ուիլեըմ Սարոյեան, Վիկտոր Համբարձումեան, Շարլ Ազնաւուր...:

Թուեցաւ ինծի, որ մինչեւ այդ պահը ոչինչ է լսած, ոչինչ գիտէ մեր մասին՝ ո՛չ կրօնքի, ո՛չ երգի, ո՛չ գրականութեան, ոչ ալ գիտութեան ճամբով:

Կիսատ — պռատ բացատրեցի իրեն՝ թէ ԺԴ.-ԺԷ. դարերուն հայ գաղթականական թեւեր, ու մանաւանդ առեւտրականներ հասած են Հոլանտա, Ամսթերտամ, ուր այսօր ալ, որքան գիտեմ, Հայութիւն կայ, հայ եկեղեցի մը կայ: Դիտել տուի, թէ մեր մեծ մատենագիրներէն մէկուն (Խորենացիի) Հայոց պատմութեան առաջին տպագրութիւնը 1690ին կամ 1697ին եղած է Ամսթերտամի մէջ, եւ անհաւանական չէ որ նոյնիսկ որոշ թուով Հայեր ձուլուած ըլլան հոլանտացի ժողովուրդին մէջ...

Լսեց հաճոյքով ու հետաքրքրութեամբ, մինչ խանութէն ներս պոչ բռնող բազմութիւնը կ՝ուշանար նահանջելու առուծախի իր տենդին մէջ:

— Հիմա կը հասկնամ, թէ ինչո՛ւ մեզ հոս խճողեցին, յարեց յատկանշական ժպիտով մը, ակնարկելով շահաբեր եռուզեռին: Առեւտրական մտածողութիւնը կ՝երեւի չքացած չէ կաթողիկէ նուիրապետութեան մէջ:

«Ի՞նչ կ՝ուզէք ըսել»ու նայուածքով մը՝ սեւեռեցայ աչքերուն:

— Գիտէ՞ք թէ Վատիկանը աշխարհի ամէնէն հարուստ կղերապետութիւնն է, շարունակեց, առանց հարցում ուղղելու առիթ տալու...

ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

ԱՆԱԹՈԼ ՖՐԱՆՍ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

(Ծննդեան 125ամեակին առթիւ)

Հայերու դատը մարդկութեան դատն է...
Ա. ՖՐԱՆՍ

Ա.

Դառն ու ծանր եղած է հայ ժողովուրդին պատմական ճակատագիրը: Ան դարեր շարունակ արեւելեան բռնակալութեան ճիրաններուն մէջ հիւծած ու արիւնաքամ է եղած: Անոր գեղեցիկ ու հինաւուրց քաղաքներն ու գիւղերը աւերակներու եւ փլատակներու վերածուեցան: Բայց այն, ինչ որ տեղի ունեցաւ 19րդ դարու վերջին եւ 20րդ դարու առաջին տասնամեակներուն վեր է ամէն տեսակի երեւակայութենէն: Ամբողջ ժողովուրդ մը սուրի էր մատնուած: Թուրքիան որոշած էր բնաջնջել Արեւմտեան Հայաստանը, եւ այդ կատարեց անլուր բռնութեամբ՝ քաղաքակիրթ աշխարհի աչքին առջեւ:

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

«Մանասթըրի կողմերը ժողովուրդին եւ զինուորներուն մէկ մասին կողմէ կարգ մը արարքներ գործուած ըլլալը կանխաւ ծանուցուած ըլլալով զինուորական բարձր յանձնաժողովի անդամներէն Նորին Վսեմութիւն Միւշիր Օսման փաշա արտասովոր հրամանատարի տիտղոսով յիշեալ անկարգութիւնները յարդարելու պաշտօնին կոչուած է:

«Նորին Վսեմութիւնը երբ Սելանիկ ժամանէ, քննիչ Հիւսէին Հիլմի եւ երրորդ զօրաբանակի հրամանատար Իպրահիմ փաշաներուն հետ տեսակցելով ձեռք առնուելիք միջոցներուն մասին որոշումներ տրուելէ ետք, քաղաքային գործերու համար ալ զինուորական հրամանատար փաշան պէտք եղած արդելիչ միջոցներուն պիտի ձեռնարկէ եւ արդիւնքը ծածկագիր հեռագրով պիտի տեղեկացուի Նորին կայսերական Վեհափառութեան:

«Ամենահին առածի կարգ անցած է այն խօսքը թէ մէկ խռովարար՝ ամբողջ բանակ մը կրնայ ապականել, Շէմսի փաշային պէս փորձ, պատուաւոր եւ խիստ հաւատարիմ անձի մը հանդէպ ի գործ դրուած մահափորձին հեղինակը, յօրինակ ի պահպանումն օրինական տրամադրութեանց մահուան պատիժին արժանացնելու համար պէտք է ի գործ դրուին ինչ որ կարելի է, որովհետեւ եթէ յիշեալ ոճրագործը չձերբակալուի, պատկանեալ պաշտօնէութեան ազդեցութիւնը պիտի նուազի եւ չարագործները քաջալերուած այս անյաջողութենէն, առիթ պիտի գտնեն աւելի եւս ընդլայնելու իրենց ոճրապարտ արարքները: Նկատի ունենալով այս կարեւոր պարագաները, պէտք է անպատճառ ձերբակալուին ոճրագործը եւ իր արբանեակները:

«Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ օսմանեան իշխանութեան գոյութիւնը զինուորական կարգապահութենէ կախում ունի: Ժողովուրդին մէջ առաջ գալիք անկարգութիւն մը յայտնի է թէ զինուորական միջոցներով կը զսպուի. ուստի ամէն գնով նախ զինուորական կարգերուն մէջ օրէնքի, հաւատարմութեան եւ հնազանդութեան բացարձակ տիրապետութիւնը ապահովել ջանալու է:

«Նորին կայսերական Վեհափառութեան երջանկայիշատակ նախնիքներէն Սուլթան Մահմուտ յայտնի է թէ որքա՛ն զոհողութիւններով յաջողած է հաստատել զինուորական օրէնքը ու կարգապահութիւնը եւ ապահովել ընդհանուր անդորրութիւնը:

«Մինչդեռ օտարները մեր զինուորներուն անօգուտ տարր մը ըլլալը եւ յիշեալ վայրերուն մէջ ընդհանուր ապահովութեան չգոյութիւնը փաստել կը ջանային եւ անընդհատ բողոքի առիթ կը փնտռէին, վերոյիշեալ շարժումները օտաներու ստութիւնը պիտի փութան հաստատել եւ տեղի պիտի տան նորանոր յայտարարութիւններու եւ բողոքներու:

«Բաց աստի՝ կ՝ըսուի թէ պետութիւնները մտադիր են Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ զինուորի տեղ ոստիկան գործածելու առաջարկ մը ներկայացնել եւ մինչդեռ մենք այս առաջարկը մերժելու միջոցներուն վրայ կը խորհինք, յայտնի է թէ այս պայմաններուն տակ որքա՛ն կնճռոտած է մեր կացութիւնը:

«Արդէն օտարները կը ջանան ամբողջ աշխարհի մէջ իսլամները պառակտելու, այս միեւնոյն ջանքն է որ ի գործ կը դրուի հիմա ալ այդ կողմերը եւ, Տէրը մի արասցէ, դրաւումի նախօրեակը կը պատրաստուի այս կերպով, Պուլկարներն ալ արդէն առիթի կը սպասեն Էտիրնէէն անդին անցնելու:

«Ինչպէս արդէն վերը յիշուած է, զինուորներուն պատկանող աննշան բան մը խիստ խոշոր կ՝երեւայ, ուստի Նորին կայսերական Վեհափառութեան վերոյիշեալ խորհուրդներուն համեմատ վարուելով՝ ըստ այնմ գործունէութիւն եւ անձնուիրութիւն եթէ ցոյց տրուի, թէ՛ բարձրեալն Աստուած, թէ նուիրապանծ Մարգարէն զոհ եւ ուրախ պիտի թողուք:

«Յիշեալ Օսման Ֆէվզի փաշայի ձեռներեցութեան, հաւատարմութեան եւ անձնուիրութեան համաձայն այս մասին ձեր պէտք եղած բարի ծառայութիւնները կը սպասուին Վեհափառ Սուլթանին կողմէ, եւ այսպէս կը հրամայէ ձեզ Մարգարէին Վեհափառ փոխանորդը»:

Այս հեռագրին ընթերցումը խոր տպաւորութիւն գործեց երկու զինուորականներուն վրայ:

— Ուրեմն կացութիւնը այսքան տագնապալի՞ց է որ Եըլտըզի պալատը կը ստիպուի արտասովոր միջոցներու դիմել, հարցուց:

Սալիհա հանըմ եւ Սատըք պէյ անդամ մըն ալ մանրամասնօրէն պատմեցին ամէն բան եւ դարձեալ կոչում ըրին երկու սպաներուն հայրենասիրութեան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(232 – Շար.)

Մեծ էր աշխարհի մարդասէրներուն զայրոյթն ու ցասումը սուլթանական Թուրքիոյ բարբարոսութիւններուն դէմ: Ռուսաստանի, Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Պելժիոյ, Իտալիոյ նշանաւոր գրողներն ու արուեստագէտները, հրապարակախօսներն ու հանրային գործիչները իրենց ձայնը բարձրացուցին ցեղասպանութեան դէմ: Բացառիկ է յատկապէս Անաթոլ Ֆրանսի դերը այն մեծ շարժումին մէջ, որ ծաւալած էր Եւրոպայի մէջ հայ ժողովուրդին ի նպաստ: Ա. Ֆրանսի ճառերը, յօդուածները, ուղերձները հայ ժողովուրդին մասին մեծ արձագանգ գտան Եւրոպայի, Ամերիկայի, Միջին եւ Մայրագոյն Արեւելքի մէջ: Ա. Ֆրանսի ճառերը կ'ունկնդրէին Եւրոպայի մարդասէր մտաւորականները, աշխարհի լաւագոյն մարդիկները:

Թուրք արիւնարբու դահիճները ամէն տեսակ գաղտնի դաւադրութիւններ կը կազմակերպէին լռեցնելու համար աշխարհահռչակ գրողն ու քաղաքին, բայց այդ ամէնը՝ աւելի բացարձակ, աւելի ցայտուն դարձուցին անոնց հրէշային արարքը

Անաթոլ Ֆրանսի, ինչպէս նաեւ Արեւմուտքի շարք մը հռչակաւոր մտաւորականներու ուշադրութիւնը հայ մշակոյթի, Հայկական Հարցի շուրջը գրաւելու գործին մէջ բացառիկ դեր է կատարած Արշակ Չօպանեանը: Իր անունին հետ կապուած է նաեւ Անաթոլ Ֆրանսի առաջին ճառը Հայերու մասին:

1897 Մարտ 9ին, Փարիզի մէջ, Ֆրանսական մտաւորականութեան համար Արշակ Չօպանեանը դասախօսութիւն մը կը կարդայ հայ ժողովուրդի, անոր պատմական ճակատագրի, անոր մշակոյթի, ապա Արեւմտեան Հայաստանի մէջ Թուրքիոյ կատարած բարբարոսութիւններու, ջարդերու եւ կոտորածներու մասին: Ժողովին կը նախագահէր Ա. Ֆրանսը, որ իր բացման խօսքին մէջ, կը ներկայացնէ Ա. Չօպանեանը՝ շեշտելով անոր գործունէութիւնը, անոր դերը հայ եւ Ֆրանսական մշակոյթին ու բարեկամութեան ասպարէզին մէջ: Հակիրճ, բայց բացառիկ ուշադրութեան արժանի են իր խօսքերը:

Ստորեւ մէջբերում մը իր ճառէն.

«Տիկիններ եւ պարոններ,

«Հայ մըն է որ ձեզի պիտի պատմէ իր երկրին մասին: Պր. Արշակ Չօպանեանը, որուն այժմ պիտի լսենք, դեռ շատ երիտասարդ հասակին իր մտաւոր կարողութեամբ ու եռանդով աչքի զարկաւ Կ. Պոլսոյ հայ գաղութին մէջ: Ան նուիրուած է իր հայրենակիցներուն մէջ Ֆրանսական միտքը տարածելու գործին, եղած է Ազգ. Կեդրոնական Վարժարանի դրականութեան դասախօս, «Հայրենիք» թերթի խմբագիր, հիմնած է գրական – գեղարուեստական «Ծաղիկ» հանդէսը, իր մայրենի լեզուով թարգմանած է Ֆրանսական բազմաթիւ գիրքեր: Ան կը սիրէ Ֆրանսան եւ ազատութիւնը: Ան հայ ազգին հաւատարիմ զաւակն է: Վերջապէս, ան բանաստեղծ է եւ գիտէ ձայն տալ ժողովուրդին մտքերուն:

«Ահա այն յանցանքները, որուն համար վտարանդի է այսօր: Տարագրութեան մէջ, Ֆրանսայի մէջ, հրատարակեց այն վայրագ ու մեթոտիկ կոտորածները, որոնց ընթացքին երեք հարիւր հազար Հայեր բնաջնջուեցան Սուլթանի՝ հզօրութեան ու թուլութեան հրէշի, սարսափէն խելագար բռնակալին հրամանով: Պր. Չօպանեանը Հայր Շարմետանի հետ կը բաժնէ Ֆրանսական ժողովուրդին առջեւ այդ ահաւոր սպանդը բացայայտելու պատիւը, սպանդ, որ ամիսներ շարունակ դիւանագիտական գաղտնիք էր մնացած: Արդարեւ, Պր. Չօպանեանը 1896ի Յունիսին Փարիզի մէջ հրատարակեց Հայաստանէն ստացած նամակներու ժողովածուն մը, Ժորժ Քլեմանսոյի յառաջաբանով: Այդ պարզ եւ արհաւրալից նկարագրութիւնները զարհուրանքով ու ցասումով համակեցին հասարակութիւնը, որուն գրեթէ անտեղեակ կը պահէր կառավարութիւնն ու թերթերու մեծամասնութիւնը:

«Սրտի տէր մարդիկ, Եւրոպայի հանրային կարծիքի պաշտպանութեան տակ դրին արեւելքի քրիստոնեաները:

«Տիկիններ եւ պարոններ,

«Պր. Ա. Չօպանեան մեզի պիտի ծանօթացնէ այն երկրի գրականութիւնը, որուն մենք կը ճանչնանք միայն իր դրժբախտութիւններով: Ան պիտի ցուցադրէ հայ միտքը դարերու մէջէն եւ մեզ լսելի պիտի դարձնէ մերթ դիւցազնական եւ մերթ թախծալի ձայնը ժողովուրդի մը, որ հարիւրամեակներէ ի վեր իր հայրենիքէն այնքան որբացած՝ կը շարունակէ գոյատեւել, տոկալ, յուսալ: Մենք պիտի տեսնենք, որ Հայերը, իրօք, ժողովուրդ մըն են իրենց լեզուի ու կրօնական հաւատալիքներու ընդհանրութեամբ, նոյն յիշատակներու եւ նոյն յոյսերու հաղորդակցութեամբ, զգացումներու եղբայրութեամբ միեւնոյն կեանքով ապրելու, միեւնոյն հոգիով մտածելու մեծ ու անդրդուելի հաւատարմութեամբ: Եւ մենք, պիտի խոստովանինք, որ այս խելօք ու հերոսական ժողովուրդը, որ հակում ունի իւրացնելու արեւմտեան աշխարհի ամենավեհ գաղափարները, իրաւունք ունի, թէ՛ իր հանճարի եւ թէ իր դժբախտութիւններու համար, վայելելու համակրանքն այն ժողովուրդներուն, որոնցմէ բխած են արդարութեան ու ազատութեան գաղափարները»:

Այնուհետեւ, զեկուցումին համար խօսքը կը տրուի Ա. Չօպանեանին: Անոր ընդարձակ ճառը կ'ունկնդրուի լարուած ուշադրութեամբ: Շատեր իրենց հիացումը կը յայտնեն երիտասարդ հայ գրողին՝ իր փայլուն, տաղանդաւոր ճառին համար, ճառ, որուն մէջ լայնօրէն բացայայտուած էր հայ ժողովուրդին մշակութային կեանքը՝ հեռաւոր դարերէն սկսած մինչեւ նոր ժամանակները:

Յետոյ, Անաթոլ Ֆրանս դարձեալ խօսք կ'առնէ.

«Տիկիններ եւ պարոններ,

«Ձեր զգացումներուն թարգմանը կը դառնամ՝ շնորհակալութիւն յայտնելով Պր. Ա. Չօպանեանին, որ մեզի ծանօթացուց հայ միտքը դարերու ընդմէջէն եւ ծափահարելով անոր ջերմ ու հմտալից ճառը»: Այնուհետեւ դարձաւ Ա. Չօպանեանին եւ ըսաւ.

«Պարոն, նահատակներուն արիւնը ի զուր աղաղակած չէ: Ձեզ հետ է ուժ մը ցրուած, բայց հզօր: Այդ՝ համակրանքն է ջերմ սրտերու եւ ազնիւ հոգիներու: Կառավարութիւններու խորհրդաժողովներն ու պետութիւններու մանուածապատ տրամադրութիւնները սքօղուած են ըստուերով մը, որուն մենք չենք կրնար թափանցել: Փոխանակ ունայն խօսքեր արձակելու այդ բարձրադիր խաւարներուն դէմ, մենք միայն պիտի ըսենք, որ այն օրը, Ֆրանսան իր սխալներուն համար չարաչար պատժուելով դադրեցաւ Եւրոպայի յարգարժան խորհրդատուն ըլլալէ, այդ օրը արդարութիւնն ու մարդասիրութիւնը, անկասկած, լացին»:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՅՈՎՆԱՆ

(Շար. – 1)

ՅՈԲԵԼԵԱՆ Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ

Մեծ պատմագէտ Յ. Ճ. Սիրունիի յարգանքի օրուան Յանձնախումբը կազմուած է 1969 Սեպտեմբեր 14ին, երկայ Էսաեանցիներով եւ Ռումանահայ արենակիցներով, ուր կը գտնուէին արուեստագէտներ եւ օփերայի երգիչներ, որոնք սիրով ընդունած են իրենց մասնակցութիւնը բերել Սիրունիի Յոբելեանին: Այդ օրը պիտի տրուին մոգական լապտերով Սիրունիի կեանքէն նկարներ եւս:

Կ'ուղարկուին ինքնաբուխ նուիրատուութիւններ, որոնք կ'ընդունուին շնորհակալութիւնով:

Նուիրատուներուն անունները պիտի հրապարակուին յառաջիկային:

Չէքերը կը գրուին՝
A. HONANYAN
140 Tyler Avenue
Iselin, N. J. 08830
հասցէին
Essayan Alumni Society Inc.
անունով:

Կը խնդրուի նուիրատուներէ իրենց ուղարկած չէքին յոբելենական հանդիսութեան համար ղրկուած ըլլալը գրել՝ սխալութեան տեղի չտալու նպատակաւ:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ
ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԻՆՉԵՐ ԳՐԵՑԻՆ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԵՂԾ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Արդեօք 1918ի՞ն է որ Հայաստանի համար պիտի հնչէ վերջնական ազատագրման եւ ազգային զարթնումի ժամը: Իրենց ամբողջ սրտով եւ իրենց բանականութեամբ այս բանը կը մաղթեն բոլոր անոնք որոնք գիտեն թէ ի՛նչ է եւ ի՛նչ կ'արժէ հայ ազգը, եւ գիտեն նաեւ իր անցեալին խաղացած եւ ապագային խաղալիք դերը, գիտեն այն չարչարանքները զորս կրեց այդքան քաջութեամբ ու վեհանձնութեամբ: Երկար դարեր, իր փառաւոր եւ ողբերգական պատմութեան ընթացքին ան պայքարեցաւ իր իտէալին համար, ան եղաւ տարածիչը եւ պաշտպանը արեւմտեան քաղաքակրթութեան Արեւելքի մէջ: Աղօթենք որ մեր մաղթանքը կատարուի:

Բայց եթէ ճակատագիրը այնպէս մը տնօրինէ, որ կրկին ուշանայ հատուցումը այդ ահաւոր անարդարութեան որուն զոհ գացած է Հայաստանը, ան պիտի չյուսահատի, այնպէս չէ՞: Ան իր խոցուած արիւնող սրտէն պիտի չվանէ յոյսը:

«Իմ ազգը կ'ուզէ ապրիլ, ան կ'ուզէ ազատագրուիլ, ան յոյսով լեցուն է: Ինչո՞ւ կ'ուզէք որ լամ» կ'երգէր աշուղ Ջիւանին:

Հայաստանը կ'ուզէ ապրիլ, եւ պիտի ապրի, ոչ այլեւս արցունքներու եւ տառապանքի մէջ, բայց իր վերագտած ազատութեան ուրախութեան մէջ: Կարելի չէ որ դաշնակիցները չյարգեն իրենց խոստումը. ո՛չ Ֆրանսա, ո՛չ Անգլիա, ո՛չ Ամերիկա պիտի դրժեն իրենց հանդիսաւորապէս յայտարարած յանձնառութիւնները: Թող շուտ ծագի այդ օրը, երբ անոնք յաղթական դուրս գալով, պիտի կատարեն իրենց երդումը:

ԿԱՊՐԻԷԼ ՄՈՒՐԷ

Փարիզ, 19 Դեկտ. 1917

×

Աստուած Հայաստանին ըրաւ բազմաթիւ աննման պարգեւներ. ան կը պահէ իր հողին վրայ մարդկութեան ամէնէն հին Սուրբ Վայրը: Իր դետերը իրենց ջուրերուն հետ կը տանին հին պատմութիւն մը, իր ժողովուրդը կը յարգէ հողը՝ յարատեւելու իր կամքով, եւ երկարատեւ ու զարհուրելի մարտիրոսութեան մը սրբագործուած ծիրանին կը պարուրէ զայն: Իր բանաստեղծներուն ճակտին վրայ կայ դափնեպսակ: Ամօթ մը ու դժբախտութիւն մը պիտի ըլլար եթէ այն դիւանագէտները, որ պիտի վերակազմեն աշխարհի քարտէսը, այս արիւնալի փոթորիկէն յետոյ, մոռնային որ այս փոքրիկ ու սիրելի երկիրը հազար անգամ շահեցաւ ու վճարեց իր անկախութիւնը:

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԹՈՒՇԷ
Եպիսկոպոս Օրլէանի

20 Դեկտ. 1917

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (588)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Նոյն միջոցին այդ չորս համազգեստին վրայ հինգերորդ մըն ալ ինկաւ՝ կարծես երկինքէն իյնալով:

Հինգերորդ մարդը ազատած էր:

Մարիուս վեր ըրաւ աչքերը եւ Պ. Ֆոշլիվանը ճանչցաւ:

Իրօք Ժան Վալժան պատնէշ մտած էր: Կամ տեղեկութիւն առած ըլլալով, կամ բնազդաբար եւ կամ պատահաբար Մոնտէթուրի զռիհը եկած էր:

Իր ազգային պահակի զգեստին շնորհիւ դիւրութեամբ անցած էր:

Ապստամբներուն կողմէ Մոնտէթուր փողոցը դրուած պահնորդը վտանգի նշան տուած չէր միայն մէկ ազգային պահակի համար: Թողած էր որ անցնի եւ փողոցը մնայ, ըսելով. հաւանական է թէ ձեռնտու մըն է ան, եթէ ոչ կալանաւոր մը: Վայրկեանը ծանրակշիռ ըլլալով, պահակը չէր կրնար իր պարտականութենէն եւ հսկողութեան տեղէն շեղիլ:

Ժան Վալժան պատնէշ մտած պահուն ոչ ոք նշմարած էր զինքը, վասնզի ամէնքն ալ ընտրուած հինգ անձերուն եւ չորս համազգեստներուն կը նայէին ակնայեռ: Բայց Ժան Վալժան տեսած եւ լսած ըլլալով, լռելեայն վրայէն հանած էր իր համազգեստը եւ միւսներուն դէզին վրայ նետած էր:

Անպատում եղաւ յուզումը:

— Ո՞վ է այս մարդը, հարցուց Պոսիւէ:

— Մարդ մըն է ան որ ուրիշները կ'ազատէ, պատասխանեց Քոմպըֆէր:

— Կը ճանչնամ զինքը, շարունակեց Մարիուս ծանր ձայնով մը:

Այս երաշխաւորութիւնը ամէնուն կը բաւէր:

Անժոլրա դէպի Ժան Վալժանը դառնալով.

— Բարի եկաք, քաղաքացի, ըսաւ, եւ շարունակեց.

— Գիտէք անշուշտ թէ պիտի մեռնինք:

Ժան Վալժան՝ առանց պատասխանելու, իր ազատած ապստամբին օդնեց, որ համազգեստը հագնի:

ԳԼՈՒԽ ԾԴ.

ՄԱՐԻՈՒՍ ԴԱԺԱՆ,
ԺԱՎԷՐ ԼԱԿՈՆԱԿԱՆ

Հիմա ըսենք թէ ի՛նչ կ'անցնէր Մարիուսի մտքէն:

Ընթերցողը թող յիշէ անոր սրտին վիճակը:

Ինչպէս յիշեցինք արդէն, ամէն, ամէն բան ցնորք մըն էր անոր համար: Իր դատումը պղտոր էր: Կը կրկնենք թէ Մարիուս հոգեվարքներու վրայ բացուած խաւարային մեծ թեւերուն ստուերին տակն էր: Գերեզման մտած ըլլալ կը զգար. կ'երեւար իրեն թէ արդէն պատին միւս կողմը կը գտնուի եւ ալ մեռելի մը աչքերով կը տեսնէր կենդանիներուն դէմքը:

Պ. Ֆոշլիվան ի՞նչպէս հոն եկած էր. ինչո՞ւ եկած էր: Ի՞նչ ընելու եկած էր: Մարիուս այս հարցումները չըրաւ ինքնիրեն: Մանաւանդ որ մեր յուսահատութիւնը մասնաւոր հանդամանք մը ունենալով, որ է ճիշդ մեզի պաշարելուն պէս ուրիշն ալ պաշարել, Մարիուսին բնական կ'երեւար ամէն մարդուն մեռնելու համար պատնէշ դալը:

Միայն թէ սիրտը մորմոքելուն Քողէթը յիշեց:

Սակայն Պ. Ֆոշլիվան ոչ խօսեցաւ անոր, ոչ նայեցաւ եւ ոչ իսկ լսել ձեւացուց երբ Մարիուս ձայնը բարձրացնելով ըսած էր. կը ճանչնամ զինքը:

Իսկ Մարիուս մխիթարութիւն կը զգար Պ. Ֆոշլիվանին այս գիրքէն, նաեւ հաճոյք եթէ ներելի է այսպիսի տպաւորութիւններու համար հաճոյք բառը գործածել: Մարիուս միշտ բացարձակ անհնարութիւն մը զգացած էր խօսք ուղղել այս կնճռալի մարդուն, որ իրեն համար երկդիմի ու միանգամայն պատկառելի էր: Ասկէ զատ շատ ժամանակէ ի վեր տեսած չէր զայն, ասով՝ վեհերոտ եւ զգուշաւոր բնութեան տէր Մարիուսին համար 'ալ աւելի անհնարին կ'ըլլար այդ մարդուն խօսք ուղղելը:

Զատուած հինգ մարդերը պատնէշէն դուրս ելան Մոնտէթուր զռիհին կողմէն. կատարելապէս ազգային պահակներու կը նմանէին: Անոնց մէկը լալով գնաց: Մեկնելէ առաջ համբուրեցին պատնէշը մնացողները:

Կեանքի վերածուող հինգ մարդերը երբ մեկնեցան, Անժոլրա Ժավէրը յիշեց, որ մահուան դատապարտուած էր: Ստորին սրահը մտաւ: Ժավէր ցիցին կապուած՝ կը խորհէր:

— Բանի մը պէտք ունի՞ս, հարցուց Անժոլրա:

Ժավէր պատասխանեց.

— Ե՞րբ պիտի մեռցնէք զիս:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՊՕՄՈՆ.— Այս կիրակի Սեպտ. 28, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ողբացեալ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԹԵՐԶԻՊԱՇԵԱՆԻ

յիշատակին, իր մահուան քառասունքին առթիւ, ըստ փափաքին իր զաւակներուն՝ Տէր եւ Տիկին Արա Թերզիպաշեանի եւ իրենց աղջկան, Տէր եւ Տիկին Արմէն Թերզիպաշեանի եւ Օր. Սիլվա Թերզիպաշեանի:

Ի դիտութիւն ողբացալին յիշատակը յարգողներուն:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ — ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ տօնախմբութիւն Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղցւոյ

Այս կիրակի, Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարուի եկեղեցւոյ դպրաց դասին կողմէ:

Երգէոնը կը նուագէ Պ. Արա Պարթեւեան, իսկ մեներգնրը կը կատարէ Փարիզի Երաժշտանոցէն

Օրիորդ Սոնա Նիկողոսեան:

Կը հրաւիրուի ուխտաւոր ժողովուրդը ներկայ ըլլալու այս հանդիսութեան:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի տօն Վարագայ Խաչի, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ՝

Նորվան Աբեղայ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ողբացեալ Պ. Պետրոս Նորհատեանի մահուան քառասունքին առթիւ. Տէր եւ Տիկին Քիրազեան, Պետրոս Նորհատեան 100ական, այրի Տիկին Պարսումեան 30 Ֆրանք:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկ. Գալուստ Մինասեան եւ Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Մինասեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն, Տէր եւ Տիկին Գլըճեանի իրենց սիրեցեալ մը՝ Տիկին Անոյշ Բաբելեանի մահուան առթիւ, եւ կը նուիրեն Շաւիլի դպրոցին 30, Կապոյտ Խաչին 30 Ֆրանք:

URGENT

Environ 10 kms. de Paris

Vends salon coiffure dames avec fonds et murs. Catégorie B, bonne affaire. Matériel état neuf. Possibilité mixte, logement 2 pièces, cuisine, W.-C.

Douche, téléphone. Prix 105.000 francs.

S'adresser :

Mme FRENGULIAN Berthe

14 bis, Rue du Progrès, 92 MEUDON

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այս կիրակի Վարագայ Ս. Խաչ տօնին առթիւ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ քահանայ կը ձեռնադրուի

ՄԱՂԱՔԻԱ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Անթիլիասի Դպրեվանքէն)

ձեռամբ Հարաւային Ֆրանսայի առաջնորդ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Դաշնակցութեան Օր»ը Լիոնի մէջ Կիրակի Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ 26 Սեպտ. ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայ պիտի ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը Սեպտեմբեր 25ին, երեկոյեան ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր – ընկերուհիները (27 Սեպտ.) շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻՈՆԻ Հայ Ազգ. Վարչութեան Կրթական Մարմինը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. 2ին:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 2էն սկըսեալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 3ին Միութեան գրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ Մեթրօ Քատէ:

×

ՊՕՄՈՆ

Արձանագրութիւնները սկսած են եկեղեցիին խորհրդարանը ամէն առաւօտ ժամը 9էն 11,30:

Դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտ. 25ին:

×

ՍԷՆԹ – ԱՆԹՈՒԱՆ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտ. 2ին հինգշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին: Յարգելի թաղեցիներէն կը խնդրուի այժմէն արձանագրել իրենց փոքրիկները, կիրակի առաւօտները, եկեղեցւոյ խորհրդարանը, իսկ շաբթու մէջ Պր. Երուանդ Պապոյեանի մօտ: Ոչ մէկ վճարում դպրոցի. դպրոցի գիրքերը ձրի կը տրուին:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ հայերէնի դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտ.5ին կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն, որ խղճամտօրէն բարի ըլլան իրենց զաւակները արձանագրել անխտիր: Ուսուցչուհի Օր. Հելլէն Սապունճեան:

×

ՏԷՍԻՆ

Կապ. Խաչի հայկ. դպրոցի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հոկտ. 2ին Հինգշաբթի ժամը 14–17ը եւ Շաբաթ 17–19ը Հ. Յ. Դ. տան մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգին Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, 27 Սեպտ. Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրինեանի բնակարանը 141, Պուլվար Ռոտէն, Իսի:

Մէրի տ'Իսիէն առնել օթոպիւս 190 եւ իջնել Շըմէն տէ Վիյնը:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

×

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները Հոկտ. 5ին, կիրակի ժամը 15ին, Մշակոյթի Տուն, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կարեւոր օրակարգ:

ԾԱԽՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Պանեէոյի լաւագոյն շրջանին մէջ, ծախու է բնակարան մը, բոլոր յարմարութիւններով:

Դիմել Պ. Լ. Տօնիկան

52, Rue Gustave Courbet, 92 - Bagneux

Tél. : 253-38-83

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20

MARSEILLE (IER) (Opéra)

Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան

որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —

Արեւելեան համով ճաշեր

Խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ – ՈՐԴԻ

Ամէն օր՝ շամփուրով խորոված

եւ տէօնէր – խորոված

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՇՆԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՍԵԻ ԱՆՏԱՌԸ

ՊԱՏԸՆ – ՊԱՏԸՆ, ՋԵՐՄՈՒԿՆԵՐՈՒ ՄԱՐԳԱՐԻՏԸ

2 օր լիւքս օթոքառով, Սեպտ. 27 եւ 28

Անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ Շաբաթ, Սեպտ. 27, առաւօտեան 8ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն Թերմինիւս սրճարանին առջեւ: Մեկնում 8,15ին դէպի Գերմանիա Կրէց, Սեզան, Վիթրի լը Ֆրանսուա, Թուլ (ցերեկուան ճաշ) Նանսի, Լիւնէվիլ Պլամոն, Սառըպուրկ, Ֆալըզպուրկ, Սավերն, Սթրազպուրկ (այցելութիւն Մայր տաճարին):

Ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Քէհլ (սահմանագլուխ), Ափընվայրը եւ Սինցհայմ, Պատըն–Պատընէն 3 քիլոմեթր հեռու սիրուն վայր մը: Տեղաւորում պանդոկը, իրիկուան ճաշ, ազատ երեկոյ Պատըն–Պատըն: Կիրակի, Սեպտ. 28, Պատըն–Պատընի ծաղկազարդ պարտէզներ, պտոյտ քառով անտառին մէջ, զանազան զբօսանքներ:

Ճաշ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Փարիզ Քէհլ, Սթրազպուրկ, Նանսի ճամբով: Ժամանում Փարիզ ժամը 21ի ատենները:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 99 ՖՐԱՆՔ

ամէն բան մէջը

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Օգտուեցէք այս ճամբորդութենէն որ տարւոյն վերջինն է, բացառիկ գինով:

ԿՈՒՋԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints

Revètement de sols plastiques, nylon

Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc.

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE

— PARIS - IXe —

Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 90 ֆ· Վեցամսեայ 50 ֆ·
Արտասահման Տար· 105 ֆ· Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
26
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
26 SEPTEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11623 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.623

ՕՐՎԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀԱՐՑԸ

Բ.

1948ի արաբեւիսրայելեան պատերազմէն վերջ, ՄԱԿի Զինադադարի խառն յանձնախումբը երեք մասի բաժնեց բրիտանական հոգատարութեան ենթակայ Պաղեստինի հողը:

Կապայի չրջանը կցուեցաւ Եգիպտոսի: Յուդայի երկրին մեծագոյն մասն ու Այսրյորդանանի հողամասերը կցուեցան Այրյորդանանի, որ այնուհետեւ կոչուեցաւ պարզապէս Յորդանան, դեմին ալ եւ ձախ մասերու միացումով: Տիբերիոյ (կամ Գալիլիոյ) լիճին չրջանը, արեւելեան լեռնաղաշտերն ու Նեկեւի անապատը կազմեցին Իսրայէլը:

Սուէզի չրանցքի միջազգային ընկերութեան ազգայնացումը նախագահ Ապտէլ Կամալ Նասըրի կողմէ (1956 Յուլիս 26ին), պատճառ դարձաւ Իսրայէլի յարձակման՝ Սինայի անապատէն դէպի Սուէզ՝ նոյն տարուան Հոկտեմբերի վերչերը: Անգլիա եւ Ֆրանսա մասնակցեցան հակներուն, Իսրայէլի կողքին: Միացեալ Նահանգներու եւ Խ. Միութեան կտրուկ միջամտութիւնը — վերջնագրի ձեւով խիստ ազդարարութեամբ, վերջ տուաւ կարճատեւ հակներուն: Իսրայէլ սրբագրեց իր սահմանները:

Աւելի ծանրակչիռ հանդամանք ստացաւ 1967 Յունիսի վեցօրեայ պատերազմը: Եգիպտոսի, Յորդանանի եւ Սուրիոյ պատկանող հողեր դրաւուեցան Իսրայէլեանների կողմէ, որոնք 28 ամիսէ ի վեր իրենց տիրապետութեան տակ կը պահեն զանոնք: Շուրջ երկու հարիւր հազար Արաբներ տուն-տեղ լքելով ապաստանեցան դրացի երկիրները: Սակայն արաբ բնակչութեան մեծագոյն մասը մնաց իր տեղը:

Պաղեստինցի զաղթականներ իրենց փէշպայիական քանի մը կազմակերպութիւններով անդադար եղեռնափորձեր կը կատարեն զրաւման բանակին դէմ, մշտական խռովայոյզ վիճակի մէջ պահելով ամբողջ Պաղեստինը:

Իսրայէլ հարուածին հարուածով կը պատասխանէ՝ ծանր կորուստներ պատճառելով հակառակորդ կողմերուն:

Վիճակագրութեան մը համաձայն, իրենց հայրենի տուներէն արմատախիլ պահոնցիներու թիւը ներկայիս մէկուկէս միլիոնէն աւելի է: Այս քանակին մէջ են քան տարիէ ի վեր արաբ հիւրընկալ հողերուն վրայ ծնածները: Արաբները բազմածին են: ՄԱԿի հովանաւորած Ունռուայեան Պաղեստինցի զաղթականներուն համար միլիոններ կը ծախսէ:

Ամէնէն շատ զաղթական ունեցող երկիրն է Յորդանան (չուրջ մէկ միլիոն): Լիբանանի մէջ կան 350 հազար Պաղեստինցիներ, որոնցմէ 90 հազարը միայն կը պահուին 16 զաղթակայաններու մէջ (վեցը Պէյրութի արուարձաններուն մէջ): Մը նացեալները (260·000 հոգի) կ'ապրին քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, ուր տուն-տեղ են եղած: Նպաստընկալներու թիւն է 104·000: Ասոնք կը ստանան աննդեղէն, դրի ուսում եւ ձրի բժշկական խնամք: Զաղթակայաններու ընդհանուր տարածութիւնն է չուրջ 1·600·000 քառակուսի մեթր:

Սուրիոյ մէջ կ'ապրին 149·000 զաղթականներ, Իրաք՝ 14·000, Եգիպտոս (կապայի չրջան)՝ նոյնպէս 14·000: Տասնեակ հազարաւոր զաղթականներ ցրուած են Ափոտի Արաբիոյ, Լիբիոյ եւ Պարսից ծոցի չրջանի հողամասերուն վրայ:

Քանի տարիները կը սահին, այնքան կը դժուարանայ զաղթականներու վերադարձը իրենց հայրենի բոյները: Շատեր նոր անտեսութիւն ստեղծած են հիւրընկալ արաբ եղբայրական երկիրներու մէջ: Ասոնք չեն կրնար մէկ օրէն միւսը հաչուեյարդարի ենթարկել ամէն ինչ՝ վերադառնալու համար իրենց հայրենիքը, ուր անհաճոյ անակնկալներու առջեւ կրնան դառնալ:

Ցեղով կայ նոր սերունդը, որ չի ճանչնար իր հայրերու ծննդավայրը: Այս դասակարգն ալ դժուար թէ դիւրաւ համակերպի վերադառնալ Պաղեստին: Հիւրընկալ երկիրները նոյն լեզուն, նոյն կրօնքը, նոյն ցեղային ծագումը, նոյն բարքերն ու աւանդութիւնները կը ներկայացնեն: Զուլումի, կորսուելու վտանգ չկայ զաղթականներուն համար:

Սակայն եւ այնպէս մեծ թիւ մը կը կազմեն անոնք, որ կը ցանկան վերադառնալ իրենց ծննդավայրը եւ տիրանալ իրենց տուներուն ու կալուածներուն: Հրեաները չատոնց դրաւած են այս վերջինները: Մեծ դումարներ պէտք են զաղթականները տեղաւորելու համար, վերադարձի պարագային:

Բալաթի Իսլամական Մորհրդաժողովը իրերու բնական բերումով իրրեւ «դիտող» հրաւիրեց էլ-Ֆաթհի ներկայացուցիչները եւ Պաղեստինի հարցը դրաւ օրակարգի վրայ:

Շատ բարդ է ու կենսական Պաղեստինի զաղթականներու խնդիրը: Արաբեւիսրայէլեան վէճի յաւերժացման մէջ խիստ մեծ է ու կարեւոր անոր կատարած դերը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԱՐԻՒՆԱՀԻ ԿԻՒԻՆԵՐ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ — ՋԱՀԱ-ԿՈՂՄԵԱՆ ԵՒ ԱՋԱԿՈՂՄԵԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ ԻՐԱՐ ԿԸ ՎԻՐԱՒՈՐԵՆ — ՄԷԿ ՈՒՍԱՆՈՂ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ, ՈՒՐԻՇՆԵՐ ԾԱՆՐԱՊԷՍ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Պոլսոյ թերթերը սիւնակներ կը յատկացնեն այն արիւնալի կռիւներուն, որոնք տեղի ունեցած են իրաւաբանութեան եւ երկրաչափութեան ֆաքիւլթէներուն մէկ, Սեպտեմբեր 19ին 20, ձախակողմեան (զորս թերթերը համայնավար կը կոչեն) եւ աջակողմեան ուսանողական խմբակներու միջեւ:

Կռիւները սկսած են իրաւաբանութեան լսարանին մէջ, երբ ձախակողմեան ուսանողներ fոfթէյլ Մոլոթովներու եւ բիրերու միջոցաւ քարուքանդ ըրած են վարտեսուչին ինքնաչարժը: Համալսարանի պաշտօնէութիւնը եւ միւս ուսանողները միջամտելով փորձած են արգելք հանդիսանալ հրկիզումին ու քանդումին:

Վերջապէս ոստիկանութիւնը երեք ուսանողներ ձերբակալած է:

Երկրաչափութեան եւ ճարտարապետութեան բաժիններուն մէկ ծայր տուած կռիւները աւելի բուռն եղած են: Եւ սրիւնալի: Արդարեւ ուսանողները իրարու դէմ դէնք պարպած են, դիւրաւ վիրաւորած են fոfթէյլ Մոլոթովներով, դանակներով եւ բիրերով:

Այս կռիւներուն հետեւանքով ուսանող մը սպաննուած է եւ ինը հոգի ալ վիրաւորած են, որոնցմէ չորսը՝ ծանրապէս:

Երեք ամիսէ ի վեր հաստատութեան խումբ մը ուսանողներ պոյfոթ հոչակած էին, եւ այս պարագան վէճի դուռ բացած էր վերջերս աջակողմեան եւ ձախակողմեան ուսանողներու միջեւ: Պոյfոթին հետեւանքով հաստատութեան տնօրէնութիւնը դիմումներ ուղարկած էր ուսանողներուն, որոնց մէջ կ'ըսուէր թէ ամէն ուսանող, որ պիտի չհամաձայնի պոյfոթին, պիտի ենթարկուի կարգապահական տուգանքի:

Ուսանողներուն մէկ մասը կ'ուզէ դասերը շարունակել, ուրիշներ կ'ուզեն փակել հաստատութիւնը, որպէսզի ուսուցիչները չկարենան դասաւանդել:

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Յովհ. Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած յոբելենական հանդիսութիւններու չարքը սկսաւ երեւանի մէջ, Մեպտ. 19ին, «Անոյշ» օփերայի ներկայացումով:

Օփերան, որ առաջին անգամ ներկայացաւ 1912ին, Ալեքսանդրապոլ, մինչ 1935էն ետք բեմադրուեցաւ 900 անգամ:

Այժմու ներկայացումը վարեց խմբավար Օհան Տուրեան: Անոնն ունեցող երգիչներ եւ երգչուհիներ, ինչպէս Ե. Վարդանեան, Վ. Միրաքեան, Մ. Երկաթ եւ ուրիշներ, ինչպէս նաեւ նուագախումբն ու երգչախումբը, մեծապէս նպաստեցին ներկայացման յաջողութեան գործին:

Ներկայ գտնուեցան պետական դէմքեր (Ա. Միկոյեան, Ն. Յարութիւնեան եւլն):

×

Յոբելենական տօնակատարութիւններու առթիւ Երեւան ժամանեցին խորհրդային զանազան պատուիրակութիւններ, բայց ձրատոիճան անձնաւորութիւններ, որոնց չարքին մտաւ նաեւ Յ. Բաղրամեան, ինչպէս նաեւ զանազան երկիրներէ — Մ. Նահանգներ, Ֆրանսա, Անգլիա, Լիբանան, եւայլն — հայ հրատարակիչներ: Յիշենք մէկ քանին՝ Սերովբէ Վրդ. Ագըլեան, Բ. Թօփալեան, Վահէ-Վահեան եւայլն:

Լիբանանեան թերթեր եւս թղթակիցներ ղրկեցին:

×

Մեծ բանաստեղծին յոբելեանին առթիւ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը որոշեց Ալավերդիի չերջանը այսուհետեւ անուանել Թումանեանի չերջան:

×

Սեպտեմբեր 20ին, տուամաթիֆ թատրոնի գահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան յոբելենական լիակատար նիստը՝ նուիրուած Յովհ. Թումանեանի:

×

Յ. Թումանեան դիմանկարը կրող նոր դրոշմաթուղթեր հրատարակ հանուեցան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌԱՊԱԹԻ ԺՈՂՈՎԸ

Արարներու կարծր եւ յառաջդիմական հոսանքն է որ կը յաղթի տէր մնալ ընդհանուր կացութեան, թէեւ չատ անորոշ է թէ ի՞նչ է ի վերջոյ այս ժողովին նպատակը:

Փաքիստան վերջին վայրկեանին մերժեց մասնակցիլ նիստին եթէ Հնդկաստան մնար նախարարական պատուիրակութիւնով, այն պատճառաբանութեամբ թէ մահմետականները հալածանքի ենթակայ են Հնդկաստանի մէջ: Անապատելի կերպով իրեն միացած է Յորդանան, որ հասկնալի է նկատի առնելով որ Երուսաղէմ կը գտնուի Յորդանանի տիրապետութեան տակ:

× Պապը դիր մը ղրկած է Մարոքի թագաւորին, ուր կը չեչտէ թէ միասնական երեք կրօնքներու ներկայացուցիչները պէտք է ընդունին Ս. վայրերու եղակի եւ նուիրական բնոյթը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԼԷԶԻՆ կը հաղորդեն որ Զօր. Ամթիրաս կոչ մը ըրած է Կոնստանդին թագաւորին որպէսզի ապստամբութեան մղէ ժողովուրդը: Զօրավարը ինքզինքը կը հռչակէ միապետական դիմադրական չարժումի մը պետը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ մէջ փակուեցան (մինչեւ դալ չաբթու) տարադրամի եւ դրամ փոխելու բոլոր չուկաները, առաջքն առնելու համար մառքի չահագործումներու: Ընտրութեան նախատեսութիւնները անկարելի չեն նկատեր ընկերվարականներու յաղթանակը, որոնք կոմունակից են մառքի վերարժեւորման:

ԳԵՂԵՑԻԿ ՅԱՅՏՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հետաքրքրական յայտնագործութեան մը հետեւանքով խիստ շահեկան է «Գարուն» ամսաթերթին այս տարուան Յուլիսի թիւը, որ միաժամանակ կը բովանդակէ արժէքաւոր քանի մը գրութիւններ, յատկապէս տնտեսագէտ Կոստանդին Վերմիշեւի «Ժամանակը, մարդիկ եւ քաղաքները» յօդուածը, ուր այնքան հանդամանօրէն կը ներկայացուի մեր երկրին ներկային եւ, մանաւանդ, ապագային հետ կապուած կարեւորագոյն հարցերէն մէկը՝ մշակելի հողերու սակաւութիւնը եւ, հետեւաբար, քաղաքներու ու ձեռնարկութիւններու շինութեան ու ծաւալման կապակցութեամբ նկատի առնուելիք հիմնական կէտը — բարեբեր ու մշակելի հողերուն առաւելագոյն օգտագործումը գիւղատնտեսութեան կողմէ:

«Գարուն»ի վերոյիշեալ թիւին մէջ ներկայացուած է «Սասունցի Դաւիթ»ի մէկ նոր տարբերակը, զոր բանասիրական գիտութիւններու տոքթոր Գրիգոր Գրիգորեան, բարեդէպ հանդիպումով մը, հնաւորութիւն ունեցած է գրի առնելու Մոկսէն 1915ին գաղթած եւ այժմ իր 89-ամեակը բոլորող Կակօ Բիձայի բերնէն:

«Սասունցի Դաւիթ» ժողովրդավէպին յայտնագործումը ճիշդ մէկ դարու պատմութիւն ունի:

Բանահաւաք Գարեգին Սրուանձտեանց 1869ին Պոլսոյ «Մանզումէ»ին մէջ կը հրատարակէ հայկական գաւառներէն հաւաքած իր նիւթերը, որոնք, յետագային, առանձին հատորով մը, որ կը կրէր «Գրոց եւ Բրոց Սասունցի Դաւիթ կամ Մհերի Դուռ» ընդհանուր խորագիրը, լոյս կը տեսնեն 1874ին, նոյնպէս Պոլսոյ մէջ: Ժրաջան բանահաւաքը դիւցազներգը գրի առած էր Մշոյ դաշտի Առնիստ գիւղը՝ ոմն Կրպոյի բերնէն. «Երեք օր զինքը պահեցի, կ'ըսէ հայրենասէր հոգեւորականը, խնդրեցի, պատուեցի, պարգեւատրեցի, եւ նա ինքզինքը կազդուրելով, պատրաստելով, պատմեց բերանացի, զոր իրեն բարբառով ի գիր անցուցի»:

Ժողովրդավէպը առաջին օրէն իսկ մեծ հետաքրքրութեան առարկայ դարձաւ, տեսակ մը յայտնագործութիւն էր՝ մեծարժէք եւ ինքնատիպ:

Օրուան տրամադրութեան եւ ստեղծուած շահագրգռութեան մէկ ցայտուն օրինակը տուած ըլլալու համար հետաքրքրական է հոս մէջբերել ազգագրագէտ Գրիգոր Խալաթեանցի նամակէն հատուած մը՝ ուղղուած բանահաւաք հոգեւորականին.

«Անտեղի լինելու չէր, կը գրէ նամակագիրը Մոսկուայէն 1881ին, մի փոքր եւս «Դաւիթ Սասունցու» մասին խօսիլ... Արդէն ընդհանուր կարծիք է դարձել, որ «Դաւիթ Սասունցի» վէպն է հայ ժողովրդական գրականութեան ամենավսեմ եւ գերազանց աւանդութիւններից մէկը. նորա լեզուն՝ կորովի, ամփոփ, նորա ոճը՝ բարձր բանաստեղծական, նորա իմաստը՝ վերին աստիճանի հարցասիրական. ուստի նա ամենայն իրաւամբ արդէն գրաւել է ուսումնասիրաց ուշադրութիւնը, միանգամայն յուսադրելով նոցա, թէ հայ ժողովրդի բերանում դեռ շատ կը շրջին այդպիսի «Մհերի դռներ», «Ճինուաղից արարքներ», «Խանդուտ – խանումներ», «Քեռի Թորոսներ», «Զէնով-Օվաններ», որոց անհրաժեշտ է հաւաքել ու ժողովածուներ կազմել: Ո՛ւր էր, թէ մի քանի հատ լինէր «Դաւիթ Սասունցու» նման և կամ գտնուէր նորա շարունակութիւնը...»:

«Սասունցի Դաւիթ»ին տարբերակները, ինչպէս նաեւ շարունակութիւնը, բարեբախտաբար, գտնուեցան՝ հմուտ բանահաւաքներու եւ ազգագրագէտներու ջանքերով:

Մասնաւորաբար երեք անուններ անխզելի կերպով կապուած կը մնան «Սասնայ ծռեր» ժողովրդական հերոսավէպին հաւաքման, հրատարակման եւ ժողովրդականացման աշխատանքներուն հետ:

Ակադ. Կ. Մելիք-Օհանջանեան կը հաւաքէ եւ գրի կ'առնէ ժողովրդավէպին ութ տարբերակները, որոնցմէ երկուքը կը կրեն հերոսավէպին բուն օրրանին՝ Սասունի կնիքը, ուրեմն կը նկատուին ամէնէն հարազատները:

Ակադեմականին վիճակուեցաւ 1936ին Մ. Աբեղեանի հետ, իսկ այս վերջինին մահէն ետք, 1944ին, իրագործել «Սասնայ ծռեր»ուն գիտական, ակադեմական հրատարակութիւնը՝ բաղկացած երեք մեծադիր հատորներէ, որոնք ընդամէնը կ'ընդգրկեն հերոսավէպին շուրջ 50 տարբերակները:

Ակադ. Մանուկ Աբեղեան, որ հմտօրէն հետազօտած է հայ ժողովրդական վաղընջական առասպելներն ու վէպերը, վիպերգները, գուսանական տաղերը եւ ժողովրդական խաղերը, դեռ 52 տարի առաջ հաստատեց, որ Սասունցի Դաւիթը ժողովրդական ստեղծագործութիւն մըն է՝ ծնունդ առած նախ Սասունի, ապա տարածուած ամբողջ Հայաստանի մէջ:

Վերջապէս, ակադ. Յովսէփ Օրբելի 1939ին, դիւցազնավէպին հազարամեակի յոբելեանին առթիւ, Երեւան, լոյս կ'ընծայէ «Սասունցի Դաւիթ»ին համահաւաք բնագրին հայերէն եւ ռուսերէն հրատարակութիւնները յառաջաբանով մը, որ բովանդակալից է ու շահեկան ուսումնասիրութեան բնոյթով:

«Գարուն» ամսագրին մէջ հրատարակուած Սասունցի Դաւիթը պատմուած է Մոկսի բարբառով: Դժբախտաբար այս տարբերակը լեզուական աղճատումներ ունի, քանի որ տեղ-տեղ կը նշմարուին արեւելահայ բարբառներու ազդեցութիւնը: Գրիգոր Գրիգորեան, որ գրի առած է վերոյիշեալ տարբերակը, կը բացատրէ ասոր պատճառը, դիտել տալով, թէ Կակօ Բիձան «աւելի քան կէս դար ապրելով Արարատեան դաշտավայրում նա չի կարողացել անարատ պահել Մոկսի բարբառը»:

Հաւանաբար հմուտ բարբառագէտներ հնարաւորութիւն ունենան զտումի եւ սրբագրութեան ճամբով տարբերակը դընելու իր հարազատ ձեւին մէջ:

Յամենայն դէպս աներկբայ է այս տարբերակին գեղարուեստական արժէքը: Հոս եւս նշմարելի են ժողովրդական բանահիւսութեան առանձնայատկութիւնները, որոնց շնորհիւ նմանօրինակ աւանդավէպերը կը դառնան ինքնատիպ: Աւելին՝ գրաւիչ:

Մոկսի բարբառով ներկայացուած այս տարբերակին մէջ ալ ցայտուն է շարահիւսութեան ներդաշնակութիւն, մասնաւորաբար իրականին եւ շինծուին — նախընտրելի պիտի ըլլար ըսել ստեղծականին — գեղեցիկ հիւսքը: Ոճը անզարդ է, զերծ աւելորդ գունաւորումներէ, ածականներէ, մակդիրներէ եւ դարձդարձիկ խօսքերէ: Կտրուկ եւ կարճ երկախօսութիւններու եւ պատմողական նկարագիր ունեցող տողերու մէջ յաջողութեամբ խոտացուած են ժողովրդային հարազատ գիծերը, անձերու եւ դասերու հոգերանութիւնները:

Այս պատումին մէջ եւս տիրական է պատկերաւոր երեւակայութիւնը, բնութենէն մարդուն շնորհուած մեծագոյն պարգեւներէն մէկը, ինչպէս պիտի ըսէր Փրոֆ. Ա. Ղանալանեան իր «Աւանդապատում» ծաւալուն գործին մէջ:

Աւելցնենք, որ Մոկացի պատմասացը ներկայացուցած է միայն «Դաւթի ճիւղը, այն էլ ոչ լրիւ»:

Բանասիրական գիտութիւններու տոքթոր Գր. Գրիգորեանի կը մնայ շարունակել իր գործը՝ զայն հասցնելով իր ամբողջական լրումին:

Գնահատելի է այս աշխատանքը անկասկած:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԱՆԱԹՈԼ ՖՐԱՆՍ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

(Ծննդեան 125ամեակին առթիւ)

Հայերու դատը մարդկութեան դատն է...
Ա. ՖՐԱՆՍ

Բ.

Հրատարակուեցան տասնեակ յօդուածներ Արեւմտեան Հայաստանի մէջ տեղի ունեցող ահաւոր իրադարձութիւններու մասին: Ոճրագործութիւնը պետական քաղաքականութիւն դարձուցած՝ սուլթանական Թուրքիան զայն կը գործադրէր ազատ, անկաշկանդ ու սանձարձակ: Արիւնով եւ արցունքով ներկուած էր Արեւմտեան Հայաստանը: Տասնեակ հազարաւոր որբ մանուկներ նետուած էին ցուրտին ու քաղցին երախը:

Շարք մը երկիրներու մէջ ստեղծուեցան հայ որբերուն օգնելու կոմիտէներ: Կազմակերպուեցան հանգանակութիւններ, գեղարուեստական երեկոներ, զանազան հրատարակութիւններ, որոնցմէ գոյացած դումարները յատկացուեցան հայ որբերու օգնութեան մարմիններուն: Հայ որբերուն օգնելու ակնառու միջոցառումներ ձեռնարկուեցան Ռուսաստանի, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ միւս երկիրներու մէջ:

Անաթոլ Ֆրանսը Եւրոպայի մեծահրաչակ առաջին գրողն էր, որ իր հեղինակաւոր ձայնը բարձրացուց հայ որբերուն օգուտին: Հրապարակային ելոյթներու ընթացքին, մամուլի էջերուն մէջ եւ պետութիւններու յղած դիմումնագրերով ոչ միայն կը պահանջէր վերջ դնել Թուրքիոյ վայրագութիւններուն, այլեւ լայն օգնութիւն կազմակերպել հազարաւոր հայ որբերուն:

1900 Յունիս 13ին, «Ֆիկարօ» շաբաթաթերթին մէջ լոյս կը տեսնէ Ա. Ֆրանսի «Որբերու համար» ընդարձակ յօդուածը: Այդ յօդուածին մէջ բազմաթիւ հաւաստի փաստեր ու վկայութիւններ բերելով Ա. Ֆրանս կը պարզէ Տրապիզոնի, Էրզրումի, Պիթլիսի, Վանի եւ Արեւմտեան Հայաստանի այլ շրջաններուն 1895ի եւ յետագայ տարիներուն տեղի ունեցած ջարդերը, աւերումները, քաղցը, անպաշտպան ժողովուրդին աննկարագրելի թշուառութիւնները: Ա. Ֆրանս կը գոչէր, որ մենք ժամանակին չկարողացանք կանխել հայկական կոտորածները, որ եւրոպական պետութիւնները, անոնց դիւանագէտները, ոչ միայն անտարբեր գտնուեցան այդ կոտորածներուն նկատմամբ, այլեւ աշխատեցան օգնել եւ օգտուեցան արեան մէջ մխրճուած հայ ժողովուրդին բնաջնջումէն:

«Հայերուն դրութիւնը դեռ այսօր իսկ ողբալի է, — կը գրէ Ա. Ֆրանս իր յօդուածին մէջ, — ասիկա պէտք է յուզէ մեր սիրտերը եւ եթէ մենք թոյլ տուինք, որ Հայերը ջարդեն, պէտք է գոնէ օգնութիւն հասցնենք անոնց զաւակներուն»:

Անաթոլ Ֆրանս իր յօդուածին մէջ բազմաթիւ օրինակներ կը բերէ Թուրքիայէն ստացած պաշտօնական հաղորդումներէն, նամակներէն, յօդուածներէն, թէ ինչպիսի ճակատագիր ունին հայ որբերը Թուրքիոյ մէջ: Ահա այդ վկայութիւններէն մէկը. «Կը հաշուեն, որ միայն մէկ գաւառի մէջ քառասուն հազարի կը հասնի այդ երկսեռ խեղճ երախաներու թիւը,

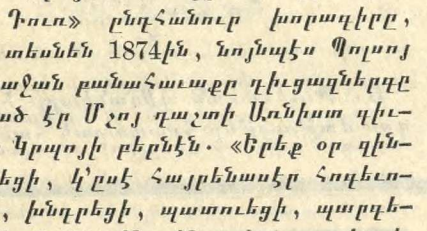

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Երկիւղէ առաջ եկած աղաչանք մը չէ որ կ'ընենք ձեզի, ըսաւ Սալիհա հանըմ. մենք մեր ոյժին վրայ վստահ ենք եւ դիտենք որ եթէ հարկ ըլլայ ամբողջ Բումելիի բանակը, որ արդէն լռելեայն մեզի հետ է, գործնականապէս ալ պիտի միանայ մեզի, բայց մենք նպատակ չունինք եղբայրասպան կռիւներ ու արիւնահեղութեամբ բռնակալութիւնը տապալելու, մենք կ'ուզենք որ բռնակալութիւնը իյնայ բովանդակ Օսմանցիներու միահամուռ կամքին առջեւ... եթէ դուք այսօր Սահմանադրութիւնը հռչակող հայրենասէրներուն դէմ քալէք, վստահ եղէք որ կրկին Ազատութիւնն ու Սահմանադրութիւնը պիտի յաղթանակեն. միայն թէ այ ատեն պանծալի յաղթութեան գերագոյն օրը ձեր անունը անէծքով պիտի յիշուի:

Մերթ սպառնական, մերթ աղաջաւոր, մերթ փաղաշուք երկու յեղափոխականները խօսքը շարունակեցին՝ քաջալերուելով հազարապետին ընթացքէն որ հետզհետէ տեղի կուտար:

— Բայց, գոչեց ի վերջոյ, մեր երկուքին հաւանութիւնը բաւական չէ, պէտք է մեր միւս սպաներն ալ համոզէք:

— Լաւ ուրեմն զիրենք հոս կանչեցէք, պատասխանեց Սալիհա ուրախութեամբ, ապահով եմ որ շատ երկար ու դժնդակ պիտի չըլլայ մեր աշխատութիւնը:

— Արդէն բաւական սպաներ ունինք, որոնք քոմիթէին կը պատկանին, դիտել տուաւ հարիւրապետը ժպ ելով:

— Այդ մասին կը կասկածէի արդէն, պատասխանեց Սատըք, անկարելի է երիտասարդ, զարգացած ու հայրենասէր ըլլալ ու բռնակալութեան յարիլ...:

Քիչ մը ետքը վրանին մէջ հաւաքուած էին բոյոր բարձրաստիճան սպաներն ու երկու յեղափոխականները առանց ամենափոքր յոգնութիւն կամ ձանձրոյթ զգալու, վերսկսան իրենց փրոփականտը:

Զինուորականներու տրամադրութիւնները նպաստաւոր էին արդէն եւ կարծես առիթի մը կը սպասէին արտայայտուելու համար:

«Կեցցէ՛ Սահմանադրութիւնը», թնդաց յանկարծ վրանին մէջ, բոլոր սպաներու ձայնը մէկէն:

Յեղափոխութեան եւ Այտընի զօրագունդերուն միջեւ եղբայրակցութիւնը կատարուած էր:

Իրիկունը, ուշ ատեն, Սելանիկի մէջ լուր մը տարածուեցաւ որ սարսափ ազդեց բռնակալութեան կուսակիցներուն:

Այտընէն եկած զօրագունդերը մերժած էին կռիւի երթալ ապստամբներուն դէմ եւ յայտարարած էին թէ իրենք ալ Սահմանադրութիւն կը պահանջեն:

Ընդհանուր քննիչ Հիւսէին Հիլմի փաշա իրողութիւնը կը յայտնէր իսկոյն Երլտըզի պալատը, ըսելով թէ այլեւս կարելի չէր հոսանքին դիմադրել եւ թէ հարկ էր Սահմանադրութիւնը հռչակել, վճռական աղէտի մը առաջքը առնելու համար:

Ապտիւլ Համիտ սոսկալի բարկութեամբ լսեց այս հեռագիրը զոր Թահսին փաշա կարդաց իրեն գողահար ձայնով մը:

Բռնաւորը յորմէհետէ որոշած էր զինու զօրութեամբ ջախջախել յեղափոխական շարժումը, այլեւս չէր ուզեր երբեք Սահմանադրութեան անունը լսել:

— Սահմանադրութի՛ւն հռչակել, գոչեց կատաղօրէն, այդ անիծեալ ապերախտներուն առջեւ տեղի՞ տալ... ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ երկու հարիւր ապստամբ ամբողջ զօրաբանակներու կը դիմադրեն ... որովհետեւ դիտենք թէ այդ Նիազի կոչուած թշուառականին ձեռքին տակ հազիւ 200 ապստամբ զինուոր կայ, ինչպէս նոյնիսկ կը յայտարարէ իր հեադիրներուն մէջ. եւ այդ 200 հոգիին խօսքովը պէտք է որ Սահմանադրութիւն հռչակենք ... Այդ Հիլմի փաշան ցնդեր է պարզապէս եւ կամ ինքն ալ քոմիթէին միացեր է:

— Բայց, Վեհափառ տէր, դիտել տուաւ Թահսին փաշա դողդոջուն ձայնով մը, իրաւ երկու հարիւր հոգի են գէն ի ձեռին ապստամբողները, բայց ահա ամիսէն աւելի է որ ոչ ոք կ'ուզէ իրենց դէմ քալել... եւ մեր յոյսը որ Այտընէն զրկուած զօրագունդերուն վրայ էր, ան ալ օդը կը ցնդի:

— Ի՞նչ նշանակութիւն ունի այդ, գոչեց Ապտիւլ Համիտ, անոնց դէմ չեն քալեր բայց անոնց հետ ալ միացած չեն...

— Եւ սակայն իրենց այս ընթացքը մի թէ ըմբոստութիւն չէ՞...:

— Յետոյ տակաւին Օսման փաշայի լուր չունինք. թերեւս անիկա պիտի յաջողի խօսք հասկցնել զինուորականներուն եւ այդ աւազակները պատժել. իսկ եթէ դարձեալ չուզեն իրեն հպատակիլ, այն ատեն Պոլսէն զինուոր կը զրկենք. գոնէ կրնանք վստահ ըլլալ որ Պոլսէն զացող զօրքերը մեր հրամանը կէտ առ կէտ պիտի կատարեն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(233 – Շար.)

ՅԱՂՈՒՍԿԱՅԻ

— ԹՈՒ —

ՈՎՀԱՆՆ

— * —

ԹԻՒԱՎԱՅ ՅԱՎԱՀԱՆ

— Ողջո՛յն, հոռոմ մեր ուսուցիչ, — ըսաւ ան – ուսուցանելով մեզի քու լեզուդ, ուր մեր հայրերն ալ ստրկացան, ինչպէս կ՚ըսեն։

Ես ալ ժպտեցայ ու պատասխանեցի անոր ողջոյնին։ Ան ինծի մօտեցաւ ու ըսաւ.

— Ես Յովհաննէս եմ, Սիմոնի որդի, Գալիլեայի Բեթսայիդա քաղաքէն։ Ձկնորս եմ։ Ես ալ քեզի պէս ուսանող եմ։ Ուզեցի հոռոմերէնը սորվիլ, որպէսզի կարդամ Աստուածաշունչը եւ Յունաց հին իմաստասէրներուն գրքերը։ Ես ալ քեզի պէս հետաքրքրասէր եմ։ Ուզեցի գիտնալ, թէ ինչո՞ւ համար Հռոմ կրնայ տիրել աշխարհի։ Ինչո՞ւ համար մենք ստրուկ ենք։ Ինչո՞ւ համար մեր հայրերը ստրկացան։ Ինչո՞ւ համար մեր հայրենիքը կորսնցուցինք։ Ինչո՞ւ համար մեր ազգը ցրուեցաւ աշխարհի չորս կողմերը։ Ինչո՞ւ համար մեր ազգը կորսնցուց իր լեզուն, իր սովորութիւնները, իր աւանդութիւնները, իր հագուստները, իր ապրելակերպը։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք ապրիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք մտածեր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք խօսիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք հագնիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք ուտեր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք ուրախանար։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք տխրիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք ծիծաղիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք լար։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք ապրիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք մտածեր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք խօսիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք հագնիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք ուտեր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք ուրախանար։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք տխրիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք ծիծաղիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք լար։

Ես ալ ժպտեցայ անոր ողջոյնին։ Ան ինծի մօտեցաւ ու ըսաւ.

— Ես Յովհաննէս եմ, Սիմոնի որդի, Գալիլեայի Բեթսայիդա քաղաքէն։ Ձկնորս եմ։ Ես ալ քեզի պէս ուսանող եմ։ Ուզեցի հոռոմերէնը սորվիլ, որպէսզի կարդամ Աստուածաշունչը եւ Յունաց հին իմաստասէրներուն գրքերը։ Ես ալ քեզի պէս հետաքրքրասէր եմ։ Ուզեցի գիտնալ, թէ ինչո՞ւ համար Հռոմ կրնայ տիրել աշխարհի։ Ինչո՞ւ համար մենք ստրուկ ենք։ Ինչո՞ւ համար մեր հայրերը ստրկացան։ Ինչո՞ւ համար մեր հայրենիքը կորսնցուցինք։ Ինչո՞ւ համար մեր ազգը ցրուեցաւ աշխարհի չորս կողմերը։ Ինչո՞ւ համար մեր ազգը կորսնցուց իր լեզուն, իր սովորութիւնները, իր աւանդութիւնները, իր հագուստները, իր ապրելակերպը։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք ապրիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք մտածեր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք խօսիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք հագնիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք ուտեր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք ուրախանար։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք տխրիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք ծիծաղիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք լար։

— Ողջո՛յն, հոռոմ մեր ուսուցիչ, — ըսաւ ան – ուսուցանելով մեզի քու լեզուդ, ուր մեր հայրերն ալ ստրկացան, ինչպէս կ՚ըսեն։

— Ես Յովհաննէս եմ, Սիմոնի որդի, Գալիլեայի Բեթսայիդա քաղաքէն։ Ձկնորս եմ։ Ես ալ քեզի պէս ուսանող եմ։ Ուզեցի հոռոմերէնը սորվիլ, որպէսզի կարդամ Աստուածաշունչը եւ Յունաց հին իմաստասէրներուն գրքերը։ Ես ալ քեզի պէս հետաքրքրասէր եմ։ Ուզեցի գիտնալ, թէ ինչո՞ւ համար Հռոմ կրնայ տիրել աշխարհի։ Ինչո՞ւ համար մենք ստրուկ ենք։ Ինչո՞ւ համար մեր հայրերը ստրկացան։ Ինչո՞ւ համար մեր հայրենիքը կորսնցուցինք։ Ինչո՞ւ համար մեր ազգը ցրուեցաւ աշխարհի չորս կողմերը։ Ինչո՞ւ համար մեր ազգը կորսնցուց իր լեզուն, իր սովորութիւնները, իր աւանդութիւնները, իր հագուստները, իր ապրելակերպը։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք ապրիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք մտածեր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք խօսիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք հագնիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք ուտեր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք ուրախանար։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք տխրիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք ծիծաղիր։ Ինչո՞ւ համար մենք ուրիշներուն նման չենք լար։

Ես ալ ժպտեցայ անոր ողջոյնին։ Ան ինծի մօտեցաւ ու ըսաւ.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գարակէօղեան վարժարանի նախկին աշակերտներու Սանուց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ բարերար Միհրան Գարակէօղեանի որդին

ՀԱՎՈՒԱՐՏ ԳԱՐԱԿԷՕՁԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Գրիգոր Դաւիթեանի յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ (Սեպտ 28) Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Աղասի Խանտանեան 50ական ֆրանք կը նուիրեն Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու իրենց քրոջ՝

ԼԻՒՍԻ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ – ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

յիշատակին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ — ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ տօնախմբութիւն Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղցւոյ

Այս կիրակի, Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարուի եկեղեցւոյ դպրաց դասին կողմէ:

Երգէոնը կը նուագէ Պ. Արա Պարթեւեան, իսկ մեներգնրը կը կատարէ Փարիզի Երաժշտանոցէն

Օրիորդ Սոնա Նիկողոսեան:

Կը հրաւիրուի ուխտաւոր ժողովուրդը ներկայ ըլլալու այս հանդիսութեան:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի տօն Վարագայ Խաչի, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ՝

Նորվան Աբեղայ:

URGENT

Environ 10 kms. de Paris

Vends salon coiffure dames avec fonds et murs. Catégorie B, bonne affaire. Matériel état neuf. Possibilité mixte, logement 2 pièces, cuisine, W.-C.

Douche, téléphone. Prix 105.000 francs.

S'adresser :

Mme FRENGULIAN Berthe

14 bis, Rue du Progrès, 92 MEUDON

Կ'ՈՒՋՈՒԻՆ

Հայկական հաստատութեան մը համար.—

Mécaniciennes pour travailler à l'atelier et ouvrières à domicile.

EM - JI - MAKI

73, Rue de Provence, Paris (9e)

Tél. : TRI. 92-98

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այս կիրակի Վարագայ Ս. Խաչ տօնին առթիւ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ քահանայ կը ձեռնադրուի

ՄԱՂԱՔԻԱ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Անթիլիասի Դպրեվանքէն)

ձեռամբ Հարաւային Ֆրանսայի առաջնորդ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը Հոկտ. 25 Շաբաթ իրկուն ժամը 20,30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

«Դաշնակցութեան Օր»ը Լիոնի մէջ Կիրակի Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 20ին:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻՈՆԻ Հայ Ազգ. Վարչութեան Կրթական Մարմինը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. 2ին:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 2էն սկըսեալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 3ին Միութեան գրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ Մեթրօ Քատէ:

×

ՍԷՆԹ – ԱՆԹՈՒԱՆ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտ. 2ին հինգշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին: Յարգելի թաղեցիներէն կը խնդրուի այժմէն արձանագրել իրենց փոքրիկները, կիրակի առաւօտները, եկեղեցւոյ խորհրդարանը, իսկ շաբթու մէջ Պր. Երուանդ Պապոյեանի մօտ: Ոչ մէկ վճարում դպրոցի. դպրոցի գիրքերը ձրի կը տրուին:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ հայերէնի դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտ.5ին կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ խղճամտօրէն բարի ըլլան իրենց զաւակները արձանագրել անխտիր: Ուսուցչուհի Օր. Հելլէն Սապունճեան:

×

ՏԷՍԻՆ

Կապ. Խաչի հայկ. դպրոցի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հոկտ. 2ին Հինգշաբթի ժամը 14–17ը եւ Շաբաթ 17–19ը Հ. Յ. Դ. տան մէջ:

ԱՇՆԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՍԵՒ ԱՆՏԱՌԸ

ՊԱՏԸՆ – ՊԱՏԸՆ, ՋԵՐՄՈՒԿՆԵՐՈՒ ՄԱՐԳԱՐԻՏԸ

2 օր լիւքս օթոքառով, Սեպտ. 27 եւ 28

Անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ Շաբաթ, Սեպտ. 27, առաւօտեան 8ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն Թերմինիւս սրճարանին առջեւ: Մեկնում 8,15ին դէպի Գերմանիա Կրէց, Սեզան, Վիթրի լը Ֆրանսուա, Թուլ (ցերեկուան ճաշ) Նանսի, Լիւնէվիլ Պլամոն, Սառըպուրկ, Ֆալըզպուրկ, Սավերն, Սթրազպուրկ (այցելութիւն Մայր տաճարին):

Ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Քէհլ (սահմանագլուխ), Ափընվայըր եւ Սինցհայմ, Պատըն–Պատընէն 3 քիլոմեթր հեռու սիրուն վայր մը: Տեղաւորում պանդոկը, իրիկուան ճաշ, ազատ երեկոյ Պատըն–Պատըն: Կիրակի, Սեպտ. 28, Պատըն–Պատընի ծաղկազարդ պարտէզներ, պտոյտ քառով անտառին մէջ, զանազան զբօսանքներ:

Ճաշ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Փարիզ Քէհլ, Սթրազպուրկ, Նանսի ճամբով: Ժամանում Փարիզ ժամը 21ի ատենները:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 99 ՖՐԱՆՔ

ամէն բան մէջը

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Օգտուեցէք այս ճամբորդութենէն որ տարւոյն վերջինն է, բացառիկ գինով:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ 26 Սեպտ. ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայ պիտի ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր – ընկերուհիները (27 Սեպտ.) շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգին Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, 27 Սեպտ. Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրինեանի բընակարանը 141, Պուլվար Ռոտէն, Իսի:

Մէրի տ'Իսիէն առնել օթոպիւս 190 եւ իջնել Շըմէն տէ Վիյնը:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

×

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները Հոկտ. 5ին, կիրակի ժամը 15ին, Մշակոյթի Տուն, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կարեւոր օրակարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

RECITAL DE PIANO

PAR

Mme Aïda ALECIAN

24 ETUDES DE CHOPIN

Le Samedi 27 Septembre à 18 heures, Conservatoire Musical de Choisy-de-Roi.

44, Rue du Dr. Roux

Կ'ՈՒՋԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon,
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalara

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc.

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE

— PARIS - IXe —

Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆ·	Վեցամսեայ 50 ֆ·	
Արտասահման	Տար· 105 ֆ·	Հատը 0,50	LE NUMÉRO 0,50 F.

ՇԱԲԱԹ
27
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
27 SEPTEMBRE
1969

45րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11624

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.624

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Բապաթի իսլամական խորհրդաժողովը հրաւիրուած էր զբաղելու Երուսաղէմ քաղաքի եւ Սրբազան Տեղեաց խնդիրներով, իրրեւ հետեւանք Մէօճիտ էլ-Աքսայի մզկիթի հրկիզման: Իր օրակարգը սահմանափակ էր:

Ժողովի բնթացքին կարգ մը պատուիրակութիւններու պահանջով ուրիշ հարցեր ալ եղան օրակարգին վրայ, որ սաստկաւ հետեւեալ ձեւը.—

1) Էլ-Աքսա մզկիթի հրդեհը:

2) Երուսաղէմի իրաւական վիճակը:

3) Իսրայէլի կողմէ զբաւուած հողերու պարպումը:

4) Պաղեստինցիներու իրաւունքներուն վերադարձումը եւ իսլամական երկիրներու վրայ ազդեցութեան ուժգնացումը:

5) Գործադրութիւն իսլամական խորհրդաժողովի որոշումներուն եւ մօտակայ դումարում Արտաքին գործոց նախարարներուն:

6) Ապագայ գործակցութիւն իսլամ պետութեանց մէջեւ:

Դիւրին չէր միաձայնութիւն գոյացնել օրակարգի այսքան բազմաճիւղ եւ բարդ հարցերուն շուրջ: Խորհրդաժողովը հապճեպով էր հրաւիրուած եւ հարցերը առաջուց չէին մշակուած նախապատրաստական ժողովի մը մէջ ճեռնհաս մարդոց կողմէ:

Այս պարագան պատճառ էր զարճած, որ իրաք մերժէ իրեն ուղղուած հրաւէրը: Որով հրաւիրեալ իսլամ 37 երկիրներու վրայ միայն 25ը (ո՛չ թէ 26ը) մասնակցեցան խորհրդաժողովին, այսինքն ընդհանուրին երկու երրորդը միայն: Փա — քիստան առարկեց Հնդկաստանի մասնակցութեան դէմ, առարկելով որ իսլամները — 50 միլիոն — փոքրամասնութիւն կը կազմեն իր հարեւան երկրին մէջ:

Խորհրդաժողովի ընթացքին երեւան եկան երկու հակոտնեայ տեսակէտներ: Ընդհանուր երեւոյթ մը չէ այս, երբ նկատի ունենանք, որ բազմաթիւ իսլամական երկիրներ դիւանագիտական եւ տնտեսական — առեւտրական յարաբերութիւններ ունին Իսրայէլի հետ: Այս կարգէն են Իրան, Թուրքիա եւ ափրիկեան երկիրներու մեծ մասը:

Խորհրդաժողովի նախագահ Հասան Բ. բազաւորը առաջարկեց մշակել «Ոուխտ» մը, որու հիման վրայ իսլամական երկիրները մնայուն կապ պէտք է պահեն իրարու հետ, շարունակ խորհրդակցին եւ պարբերաբար հաւաքոյթներ ունենան՝ միասնական քաղաքականութիւն վարելու համար:

Բապաթի խորհրդաժողովը առաջին քայլ մըն է: Կարգ մը պատուիրակութիւններ փափաք յայտնեցին յառաջիկայ պարբերական խորհրդաժողովներ գումարելու՝ նախապէս բոլորին կողմէ ուսումնասիրուած օրակարգերով:

Եգիպտոսի պատուիրակութեան նախագահը լեցուր դրաւ Պաղեստինի ազատագրութեան վրայ: Ըսաւ թէ Իսրայէլ քանի մը տարիէ ի վեր կ'արհամարհէ ՄԱԿի որոշումները: 1967 Նոյ· 22ի բանաձեւին մասին ալ Իսրայէլ քանի մը անգամ յանդիմանուած է, որպէսզի նահանջի զբաւուած տարածքներէն:

Պաղեստինի դիմադրական ճակատը — որ ներկայացուած էր Ալ Ֆաթհ — խորհրդաժողովին ներկայացուց վեց կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը, որով կը պահանջէ իսլամական բոլոր երկիրներու մէջ կազմել ժողովրդական յանձնախումբեր, որոնց պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ դրամ հանգանակել եւ նիւթական այլ միջոցներ ճարել՝ ազատագրական պայքարին:

Մուտանի պատուիրակը ջերմօրէն պաշտպանեց այս ծրագիրը: Լիբիոյ ներկայացուցիչը պահանջեց, որ իսլամական բոլոր երկիրները խզեն իրենց դիւանագիտական, քաղաքական ու մշակութային կապերը Իսրայէլի հետ: Հետեւանք չտեսաւ այս պահանջին:

Դժուար էր հարթել տարակարծութիւնները ա՛յսքան բազմամարդ ժողովի մը մէջ, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք, որ իւրաքանչիւր երկիր ամէն բան առաջ իր սեփական շահերով կ'առաջնորդուի:

Բապաթի իսլամական խորհրդաժողովը իր համաչխարհային հանդամանքով — Ասիոյ եւ Ափրիկէի մահմետական բոլոր երկիրները իրարու հետ չփման մէջ դնելով — փորձ մըն է ընդլայնելու Արաբական Լիկան: Փորձ մը նաեւ՝ ներքին անհամաձայնութիւնները փարատելու եւ համերաշխարար միացեալ ճակատ կազմելու:

Ցուսա՞նք որ այս փորձերը ի վերջոյ պիտի յանգին խաղաղութեան, որուն ա՛յնքան պէտք ունի աշխարհ, մանաւանդ Մերձաւոր Արեւելքը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի պետական թատերասրահին մէջ, Սեպտեմբեր 20ին, դումարուեցաւ Սորհ· Միութեան եւ Հայաստանի գրողներու գոյդ միութիւններու վարչութիւններուն միացեալ նիստը՝ նուիրուած Յովհաննէս Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակին:

Նախագահութեան մաս կը կազմէին պետական բարձրաստիճան դէմքեր (Ա. Քոչինեան, Բ. Մուրատեան, Ն. Յարութիւնեան, մասնաւոր Յ. Բաղրամեան, Ա. Միկոյեան եւայլն), ինչպէս նաեւ հայ եւ օտար անուանի գրագէտներ (Մ. Կապուտիկեան, Գ. Էմին, Վ. Նորենց, Ս. Ալաջալեան, Լ. Թոփչեան եւայլն):

Յոբելենական նիստին բացումը կատարեց Սորհրդային Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղարը՝ Բարուզդին: Ապա յաջորդաբար խօսեցան բանաստեղծներ եւ գրագէտներ Հր. Յովհաննիսեան, Նարովչատով, Ե. Դեր, Մեժելայտիս, Զրանճակի, Հ. Կրիֆին (Քանատայէն), Վահէ-Վահեան, Փրոֆ. Լ. Զրբաչեան, Մ. Շահինեան եւ ուրիշներ:

Բոլոր խօսողներն ալ գրուատիքը հիւսեցին յոբելեարին գրական արժանիքներուն, չեչտելով, մասնաւորապէս, որ բանաստեղծը իր ժողովուրդին ապրումներուն երգիչը եղած է առաւելաբար: Յովհ. Թումանեան միեւնոյն ատեն հանրային օգտակար գործունէութիւն մը ունեցած է: Սիրած է Թատրոնը, երգը, բոլոր արուեստները եւ միշտ զօրավիգ կանգնած է մշակութային բնոյթ ունեցող ձեռնարկներուն:

«Յովհ. Թումանեանը ծնունդ ժողովուրդից, ինչպէս բոլոր բանաստեղծները, եւ դնաց դէպի ժողովուրդը, ինչպէս միայն մեծ բանաստեղծները»:

Բանաստեղծ Հր. Յովհաննիսեանի այս հաստատումները կը խտացնեն արտայայտուղներուն հիմնական միտքերը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Ֆրանսայի ներքին հոգերը օրէ օր կը չատնան հակառակ Փոմփիտուի խիստ ազդարարութեանց: Թուռ տիւ Փէնի ծանօթ չարժումն է որ այս անգամ կրկին խլրտումներ կը առիթէ:

Իզէռի այդ քաղաքին պատմութիւնը ծանօթ է, փոքր առեւտրականներ են որ ժամանակէ մը ի վեր կը բողոքին պատահած ձեւերով իրենց վիճակուած տուրքերու մասին:

Այսպէս, չարժումին դեկավար Նիքուի հրահանգով Թուռ տիւ Փէնի քաղաքապետը եւ ընդհ· տեղեկատուութեանց երկու քննիչներ առեւանգուած են և պահուած՝ իրրեւ պատանդ:

Կառավարութիւնը անմիջապէս դեկոյց մը հրատարակած է, ուր կը չեչտէ որ ցոյցեր կը ճգտին խանգարել ելմտական եւ տնտեսական նախարարին գործը: Կառավարութիւնը կը զգուչացնէ բոլոր անոնք որ կը փորձուին ցոյցեր ընել կամ ընդդիմանալ պետութեան պաչտօնեաներու գործերուն: Վճռած է յարդել տալ օրէնքը եւ առաջքն առնել այս անհանդուրժելի արարքներուն:

× Ֆրանսայի 95 նահանգապետները Փարիզ եկած էին Ներքին նախարարութեան մէջ կարեւոր ժողովի մը մասնակցելու համար: Մասնաւոր եւ պաչտօնական ոչ մէկ բան ըսուած է այս մասին:

ԿՈԼԻՍՏՆԵՐ՝ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ

Կը թուի թէ, ինչպէս կը նախատես ուէր, առանց որ Կոլի կոլիզմը չատ դիմերին բան մը չէ: Զախ եւ ուղղափառ կոլիստները արդէն իսկ (Վալոն, Քափէթան եւայլն) կը յայտնեն բացէ ի բաց թէ առանց վարանումի պէտք էընդդիմութեան մէջ մտնեն: Աւտնք, դլխաւորաբար Քափէթան, դէմ են Շապան-Փոմփիտու քաղաքականութեան, որ կոլիստ ըմբռնումներէ հեռու՝ դրամատիրական վարչակարգ մըն է պարզապէս: Քափէթան դեռ չատ բաներ կ'ըսէ «Փարիզի Հեռատիրը» թերթին մէջ, որոնք միայն նոր եւ լուրջ մտահոգութիւնները կրնան պատճառել Փոմփիտուի եւ Շապանի, որոնք արդէն բաւական մտահոգութիւններ ունին ընկերային դեռնի վրայ:

Սեպտ· 27էն կը սկսին արդէն թղթատարի գործադուլները, որոնք ա՛լ աւելի անկանոն պիտի դարձնեն արդէն իսկ անկանոն գրուումները (ի չարս որոնց՝ «Ցառաջ»ի):

Կազի եւ ելեկտրականութեան համար բանակցութիւնները կը չարունակուին եւ ձախողութեան պարագային մերճաւոր օրերս այդ մարզերուն մէջ ալ գործադուլը կը սկսի:

ՐԱՊԱԹ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՈՉ ՄԷԿ ԱՐԴԻՒՆՔ

Մահմետական վեհաժողովը վերջացուց իր աչխատանքները միաձայնութեամբ քուէարկելով բանաձեւ մը, որ կը խտացնէ յառաջդիմական Արաբներու տեսակէտները: Բանաձեւին հիմնական կէտերը կը կազմեն հետեւեալները. Ա) Ամբապնդել կապը մահմետական պետութիւններու միջեւ: Բ) Կոչ ուղղել մեծ պետութիւններուն, որպէսզի ապահովեն իսրայէլեան ուժերու պարպումը 1967 Յունիսի սահմաններուն հիման վրայ: Գ) Երու — սաղէմը վերադարձնել իր նախկին, այսինքն 1967 Յունիսէն առաջուած վիճակը: Դ) Բոլոր ուժերով զօրավիգ կանգնիլ պղեստինցի ժողովուրդին, որպէսզի վերստանայ իր իրաւունքները:

Մահմետական վեհաժողովը, որ վերջին վայրկեանին ձախողութեան կամ առնուազն լուրջ դժուարութիւններու առջեւ կը պտնուէր Փաքիստան – Հնդկաստան խնդրին կապակցութեամբ, այս ձեւով կ'արձանագրէ յաջողութիւն մը, քանի որ վերջ կը դնէ բանաձեւամոլ մը, որ կը վայելէ բոլորին հաւանութիւնը: Բնա — կանաբար ճիշդ է նաեւ այն, որ կարգ մը պետութիւններ տարբեր բնոյթ ու նըկարագիր կ'ուզէին տալ Վեհաժողովին:

Տարակարծութիւն մը եւս ծագած է, երբ առաջարկուած է «հերթական ժողով»ին վայրը հաստատել ձեետայի մէջ, Սէուտական Արաբիա: Այսպէս կոչուած յառաջդիմական արաբ Պետութիւնները, մասնաւորաբար Եմէնը, որ պատերազմի մէջ է Սէուտական Արաբիոյ հետ, դէմ արտայայտուած են որոշումին: Ցէյասլի հաւաստիքէն ետք, թէ ներկայացուցիչ — ները պիտի ընդունուին ուխտաւորներու նման, կարելի եղած է համաձայնութիւն մը գոյացնել առաջարկուած վայրին մասին:

Վեհաժողովը ոչ մէկ խօսք ըրած է Պաղեստինի առաջարկին մասին: Ծանօթ է, որ Գողտ Զ· առաջարկած էր երուսաղէմի սրբատեղիներուն չուրջ խօսակցութիւններ հաստատել միաստուածաբանական երեք կրօնքներու ներկայացուցիչներուն միջեւ:

Ամէն պարագայի մէջ, նկատելի է նաեւ թէ բանաձեւերէ զատ որ ընդհանուր ծանօթ բաղձանքներ կը պարզեն, գործնական ոչ մէկ արդիւնք տուած է այս ժողովը:

× Երկու Պետութիւններ յաւելեալ պատճառներ ունին դոհ մնալու Վեհաժողովէն: Առաջինը՝ Մաւրիտանիա, որուն իրաւական դոյութիւնը միշտ խնդրոյ առարկայ գարձած էր Մարոքի կողմէ: Արդարեւ, այս վերջինը հողային պահանջներ կը ներկայացնէր եւ Մաւրիտանիոյ մեծ մասը կը նկատէր իր երկրին անբաժանելի մասը: Վեհաժողովին տոհմով Բապաթի մէջ Մաւրիտանական դրօչին պարզումը եւ Հասան Բ·ի յարգանքի նըշանը դրօչին հանդէպ, լռելեայն տէ ֆաքթօ ընդունիլ կը նչանակէ Մաւրիտանիոյ դոյութիւնը, անչուչտ իրաւական դետնի վրայ:

Փաքիստան, իր կարգին դոհ է, քանի որ Հնդկաստան իրաւունք չունեցաւ մասնակցելու ժողովին: Փաքիստան միշտ դիտել կուտայ, թէ Տելհի իրաւասութիւն չունի ներկայացնելու Հնդկաստանի 50 միլիոն մահմետականները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԵՒՈՍԼՈՎԱՔԻՈՑ Համայնավար կուսակցութեան կեդր· Կոմիտէի լիակատար նիստին բացումը կատարուեցաւ Սեպտեմբեր 25ին: Քաղաքական չրջանակներու կարծիքով աւելի քան հաւանական կը նկատուի, որ կուսակցութեան խորհրդարանական ընդհանուր ասպետը հաստատէ իր դիրքը, այլեւ հաշուեյարդարի ենթարկել ազատախոհ տարրերը, առաջին հերթին Տիւպչէքն ու իր ընկերները: Այլ խօսքով կանոնաւոր մաքրագործում մըն է որ տեղի պիտի ունենայ լիակատար նիստի ընթացքին: Ժողովուրդին եւ մտաւորականութեան տարածդրութեան ցայտուն օրինակը կարելի է նկատել «2000 բառ»երէ կազմուած այն մանիֆէսթը, որ գաղտնի միջոցներով չրջանառութեան դրուած է երկրին մէջ: Զայն ստորագրող մտաւորականները (գաղտնի կը պահեն իրենց անունը) տասը կէտերու մէջ կը պարզեն Չեխոսլովաքիոյ տեսակէտները, որ անյարիր է ներկայ դեկավարութեան տեսակէտներուն հետ:

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔԱՂԱՔԱՄԱՅՐ ԵՐԵՒԱՆԷՆ

Երբ Հայաստան հասայ, առաջադրութիւն չունէի շատ գովուած, շատ խօսուած, շատ փառաբանուած ու շատ տեսնուած բաներու մասին գրելու: Կը խորհիմ թէ Սարդարապատի մեծածաւալ Յուշարձանը կ'իյնայ այդ դասաւորման տակ: Ամէն Հայ, բազմաթիւ անգամներ տեսած է զայն, կամ՝ անոր նկարը, կարդացած՝ նկարագրութիւնը, հիացած՝ ու հպարտ զգացած անով ու անոր խորհրդանշան միտքով:

Այս բոլորէն ետք, ալ ինծի ընելիք ուրիշ բան չէր մնար՝ բացի լռելէ կամ, միայն ի միջի այլոց ձեւով մը ակնարկութիւն մը ընելէ անոր մասին:

Սեպտեմբեր 9ի երեքշաբթի առաւօտ, ջերմ օդով օրուան մը խոստումով, ճամբայ կ'ելլենք: Ճամբու երկայնքին հոս ու հոն ինկած հաստատութեանց մասին Ինթուրիսթի ներկայացուցիչը բացատրութիւններ կուտայ, բայց իմ աչքերը շատ աւելի բաներ կը տեսնեն: Անհամար բարտիներ ու փշատի փոշեթաթաւ թուող թուփեր բնանկարը կը զարդարեն: Սովորական բարտիներ չե՞ն, ծննդավայրիս բարտիները կը յիշեցնեն, ուղղաձիգ՝ դէպի երկինք կը վազեն ու իրենց բուներու սպիտակն ու տերեւներու առողջ կանաչը, երկնքի մաքուր կապոյտին վրայ, հաճելի ներդաշնակութիւն մը կը կազմեն: Ի զո՞ւր անոնցմէ մէկուն կամ միւսին զագաթին արագիլի բոյն կ'որոնեմ. ու եթէ կառավարը բոպէ մը կանգ առնէ, որոշած եմ դուրս թռիլ ու փշատի պտուղ մը (հոգ չէ թէ դեռ խակ) նետել բերանս:

Շատակեր չեմ, ոչ ալ՝ որկրամոլ. բայց բոլոր հոգիովս կը ցանկամ փշատի փոշոտ պտուղ մը ծամել՝ որովհետեւ կը յուսամ, թէ այդ բանը մանկութիւնս ետ պիտի բերէ ինծի: Տարիներու ընթացքին, ամբողջ Միացեալ Նահանգներու լայնքին ու երկայնքին (ուր որ գացած եմ), փշատ եմ փնտռած, փշատ ու ալոճ:

Ու չեմ գտած:

Երբ քաղաքէն քիչ մը կը հեռանանք, Երեւանի նորաւարտ արուեստական լիճի կողքին, մեր աչքերուն առջեւ կը փռուի Երեւանի ընդհանուր տեսարանէն մաս մը՝ բլուրներէն վեր վազող ու կանաչներու մէջ կիսով կորսուած տուներով: Ու քիչ մը կը նախանձիմ անոնց մէջ բնակող մարդոցմէ:

Գիտեմ թէ ամէն գեղեցիկ տունի մէջ ապրող երջանիկ չէ, տեսած եմ պալատներու մէջ ապրող թշուառներ, ու հիւղերու մէջ օր անցընող երջանիկներ, բայց այդ բաներուն գիտակցութիւնը արգելք չըլլար որ նախանձիմ Երեւանի բարձունքներուն թառած տուներուն մէջ ապրողներէն:

Երեւանի լիճը, որ բնաւ ալ արուեստական ըլլալու երեւոյթ չունի, անամպ երկինքը իր մէջ առած, խաղաղ կը ծփայ ու կը գեղեցկացնէ համայնապատկերը: Ճամբու շարունակութեան ընթացքին, միակ բանը որ չեմ կրնար տեսնել, ցորենի ծըփացող արտեր են: Անապատ, անմշակ, խոպան ու անյոյս թուացող հող շատ կայ: Կան ձմերուկի, լոլիկի, եգիպտացորենի ու առուոյտի ջրարբի արտեր. բայց հացահատիկի արտ չկայ: Թերեւս, կը մտածեմ, Հայաստանի հողը որ քարոտ է, տեղ-տեղ աղով ու կիրով խառն, անյարմար է ցորենի համար՝ որովհետեւ զուրկ է բուսական մնացորդներէ: Ու եթէ չըլլային բազմաթիւ ջրառատ առուները, որոնք կը պտղաբերեն այդ անապատային հողերը, կատարեալ ամայութիւն պիտի տիրէր այդ հողերուն վրայ: Ու սրտագին օրհնէնք մը կը նետեմ բոլորի հասցէին. հասարակ արհեստաւորներէն՝ մինչեւ ծրագրողն ու յղացողը եւ միջոցներ հայթայթողը:

— Ապրի՛ք, տղերք:

Ու կ'ապրին:

— Վիճակնիս, քսան տարի առաջուանէն քսան անգամ լաւ է, ըսաւ ինծի մտերիմ մը: Փառք Աստուծոյ, հիմա ամէն բան ունինք:

Սագերու խումբ մը պատճառ կ'ըլլայ որ մեր վարորդը դանդաղեցնէ դնացքը: Ոչխարի հօտեր կը տեսնենք, արածող ազնուազգի կովեր, շուքերու տակ մրափող մարդեր, նորակերտ համեստ տուներու կողքին՝ փլատակներ: Հինն է որ քանդելով ու գործածելի մասերը օգտագործելով, հինին քով՝ բարձրացուցած են նորը: Ու այդ՝ ընդհանուր պատկերն է Երեւանին: Ծիծեռնակաբերդի բարձունքին վրայ կառուցուած նահատակներու Յուշարձանէն, պղտորուած աչքերով, ես նայեցայ Երեւանի համայնապատկերին ու հոգիս խայտաց: Երեւանը մեր վրէժն ու պատասխանն է մեր արմատը չորցնել սպառնացող Թուրքին: Փորձեցին գերեզմանաքար դնել մեր վրայ ու մենք մայրաքաղաք կերտեցինք: Մենք որ կ'ըսեմ, կ'ակնարկեմ հայրենիք ստեղծող ու կերտողներուն: Ես մէջը չեմ «մենք»ին: Բախտը կամեցաւ որ ես պատեհութիւն չունենամ բահ հողին մէջ խրելու: Ու կը ցաւիմ այդ բանին համար: Վերջապէս, բարձունքի մը վրայ նշմարելի կ'ըլլայ կարմիրին տուող Յուշարձանը: Հեռուէն իսկ տպաւորիչ է: Բայց մօտենալու պարագային է որ կը կարողանաս գաղափար մը կազմել անոր պատկառազդու գեղեցկութեան, թափին ու զայն յղացող ու գործադրող ճարտարապետին հոգեկան թռիչքին մասին:

Մուտքի աջ ու ձախ կողմերը, երկու կատղած ցուլ, կարծես կը սպառնան ամբարիշտները դուրսը պահել ներսի սրբազան հողէն: Զանգակները ինչ-ինչ խոհեր կ'արթնցնեն մէջս: Ո՞վ չէ լսած անոնց ուրախ, աւետաբեր զօղանջը խաղաղութեան օրերուն... Ու նաեւ իբրեւ գուժաբեր, ու նաեւ աղօթքի հրաւէր: Հաղուագիւտ պարագաներու մէջ ալ՝ մարտակոչ:

Հազարաւոր մատղաշ ծառեր կան չորս կողմը, կարծես անոնց ամէն մէկուն մէջ նահատակի մը ոգին, յիշատակը կ'ապրի, ու ո՞վ հրաշք, անոնք բոլորը հայրենիքի բորբ արեւուն տակ կ'ապրին, չե՞ն չորցած ու կը խոստանան օր մը հովանի տալ ու գեղեցկացնել համայնապատկերը:

Թուխ մարդ մը, որ հրաշքով լեռ բարձրացուած ջուրին ուղղութիւն կուտայ, կը լսեմ որ քթին տակէն «Պինկէօլ-Մինկէօլ» բաներ մը կ'ըսէ: Կանգ կ'առնեմ ու կը հարցնեմ իրեն, թէ ո՞ր տեղացի է ինք՝ որ «Պինկէօլի» մասին կը մտածէ:

— Ե՞ս, ես Սասունից եմ, կ'ըսէ:

— Սասունը ո՞ր կողմ կ'իյնայ:

Թեւի լայն շարժումով մը, հեռուն մըշուշին մէջ լողացող հորիզոնը կը ցուցնէ.

— Հո՛ն, Արարատի կռնակը... մնացել է շների ձեռք... Մենք Սասունցիներս հիմա հաստատուել ենք Արագածի փէշերի տակ, Թալին: Կը բազմանանք... Լաւն է, շատ լաւն է... բայց Սասունը ուրիշ էր... Մի օր, եթէ Ռուսը մի քիչ օգնէ մեզ, կը գնանք կը գրաւենք:

Ու ծերացած արծիւի իր աչքերով կը նայի կապոյտ մշուշի մէջ լողացող հեռաւորութեան ետին պահուող Սասունին:

— Բարի յաջողում, ընկեր ջան, Աստուած աղօթքդ լսէ:

Ալ բան չըսեր. բահը կը խրէ հողին մէջ ու առուի կարկաչուն ջուրը կը դարձնէ ուրիշ մատաղատի ծառաշարի մը տակ:

Շարունակելով մեր վերելքը, կը հասնինք մեծ կոթողին տակ: Անոր Արարատին նայող կողին վրայ, բարակուկ մըշտահոս ջուրի երակ մը կը թափի մէջը թարմ ծաղիկներ դրուած դուռի մը ծոցը, ու դուռին վրայ՝ երեք բառ.

«Սարդարապատի ճակատամարտի հերոսներին»

Անուն չկայ, փառքի բաժանում չկայ:

«Սարդարապատի ճակատամարտի հերոսներին»

Որքան շա՞տ հերոս ունեցած է եւ ունի հայ ժողովուրդը:

Հայրենիք փրկող, հայրենիք ստեղծող, հայրենիք կերտող հերոս:

Փառք մեզի, հայ ժողովուրդին, ու փառք Երեւանին:

Գէորգ Էմինն ու Վ. Նորենցը եկեր էին զիս տեսնելու անցեալ օր: Կ'անձրեւէր թեթեւ մը:

«Հոգ չէ, լաւ հագնուիր ու գնանք», ըսաւ Էմին, մօրուսաւորը:

Ու գացինք Ծիծեռնակաբերդ: Չեմ կրնար ըսել, թէ Յուշարձա՞նը (Ապրիլեան Եղեռնի) աւելի յուզիչ էր, թէ բարձունքէն տեսնուող Երեւանի համայնապատկերը:

Ծեծ կերած տղու մը պէս հեկեկալով լացի:

— Էմին, ըսի, 1915ին կորսնցուցած սիրելիներուս, ընտանիքիս համար չէ որ կուլամ: Այլ, անոր համար որ երջանիկ եմ... 1915ին Թուրքը ջանաց դամբանաքար դնել մեր վրայ ու մենք մօտ կէս դար վերջ Երեւանի նման մայրաքաղաք ունինք:

Ահա թէ ինչո՛ւ կուլամ...: Այո՛, լալու բան չէ, գիտեմ, բայց կուլամ...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

Երեւան, Սեպտ. 12

ԱՆԱԹՈԼ ՖՐԱՆՍ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

(Ծննդեան 125ամեակին առթիւ)

Հայերու դատը մարդկութեան դատն է...
Ա. ՖՐԱՆՍ

Գ.

Ա. Ֆրանս անհրաժեշտ կը նկատէ յատուկ յօդուածով մը հրապարակ գալ մամուլին մէջ՝ հայ ժողովուրդին ի նպաստ: Անոր հրատրակումէն ասդին՝ աւելի քան կէս դար է անցած եւ սակայն, այսօր ալ, հանճարեղ գրողին մտքերը կը պահեն իրենց թարմութիւնն ու արդիականութիւնը Հայութեան համար:

«Հայկական միութեան համար» իր այդ յօդուածին մէջ, նախ եւ առաջ կոչ կ'ընէ արթուն մնալ Թուրքիոյ նկատմամբ: Այսպէս՝ «Բոլոր անոնք, որ ինձ նման, Եգիպտոսի եւ Ֆրանսայի Հայերու կողմէ, վստահութեամբ են ընդունուած, սրտանց խոր հիացմունք եւ վառ համակրութիւն կը տածեն բնաջնջումի դատապարտուած այդ հայրենազուրկ եւ աշխոյժ ժողովուրդին հանդէպ: Բոլոր Հայերը, անկախ այն բախտէն, որ իրենց վիճակուած է սփիւռքի մէջ, մտահոգութեամբ կը նային մահուան ենթակայ իրենց եղբայրներուն: Անոնք գիտեն, որ Սուլթանը հետեւողական ծրագիր մը կը գործադրէ, որուն նպատակն է կոտորել ամբողջ հայ ժողովուրդը. ուստի Հայերը փրկելու համար, ինչ որ դեռ կարելի է փրկել, կրնան մեծ ճիգ եւ զոհողութիւններ ընել:

Սուլթանին ծրագիրներու իրականացումը արդիլելու ամէնէն արդիւնաւէտ միջոցն է կատարուելիք որեւէ փորձի առաջին նշանին՝ իսկոյն իմացնել եւ յայտնել ամբողջ աշխարհին:

Այս գործին մէջ մենք կրնանք օգնել Հայերուն: Կոտորածները անհնար կը դառնան այն ժամանակ, երբ կը տեղեկացուի բովանդակ աշխարհին: Կառավարութիւնները թոյլատրեցին այդ կոտո-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Յայտնապէս կ'երեւար որ պալատի առաջին քարտուղարը իր Վեհափառ տիրոջ կարծիքէն չէր եւ թէ այլեւս յուսահատած էր, ինք որ ծայրայեղ ընդդիմութեան կուսակից եղած էր մինչեւ այն ատեն: Բայց վերջին օրերս Հիլմի փաշայէն հասած հեռագիրները հետզհետէ վրդովեցուցիչ կը դառնային եւ միւս կողմէ պալատի գաղտնի գործակալներն ալ որոնք Սելանիկ եւ Մանասթիր զրկուած էին կացութեան մասին տեղեկութիւններ հաղորդելու համար, երբեք նպաստաւոր կամ յուսատու տեղեկութիւն մը չէին տուած:

Բայց քանի կացութիւնը կը կնճռոտէր, այնքան Ապտիւլ Համիտի ընդդիմութիւնը կը զօրանար: Բռնաւորը որ վայրկեան մը վհատած էր եւ տրամադիր կ'երեւար կարեւոր զիջողութիւններ ընել, հիմա բոլորովին փոխած էր իր գաղափարը:

— Հեռագրէ Հիլմի փաշային, հրամայեց, որ երբեք Սահմանադրութիւնը պիտի չհռչակուի որչափ ատեն որ ապըստամբները զէնքերը վար չդնեն ու հպատակութիւն չյայտնեն, իրենց խնդրանքները այն ատեն միայն նկատողութեան կրնան առնել երբ օրինաւորութեան ճամբով մեզի ներկայացնեն. թող հանդարտութիւնը տիրէ, քոմիթէն քաշուի երթայ, Շէմսի փաշայի եւ ուրիշներու ըսպաննիչները իշխանութեան յանձնուին ու իրենց արժանի պատիժը կրեն, այն ատեն կրնանք նկատողութեան առնել զիրենք, եւ իրենց դիրքը, եւ եթէ զայն համաձայն դտնենք պետութեան շահերուն, գոհացում տալ անոր, բայց ներկայ վիճակին մէջ բան մը չենք կրնար ընել: Սպառնալիքի առջեւ տեղի չենք կրնար տալ: Շուտ այսպէս հեռագրէ Սելանիկ: Միեւնոյն ատեն հեռագրէ նաեւ Մանասթիր եւ տեղեկութիւն ուզէ Օսման փաշայի գործունէութեան մասին եւ ըսէ իրեն որ եթէ պէտք ըլլայ նոյնիսկ Եըլտըզի իմ անձնապահ գունդերէս հաւատարիմ զինուորներ զրկել, պատրաստ եմ, ապստամբները զսպելու եւ անդորրութիւնը վերահաստատելու համար...

Սակայն երբ բռնաւորը առանձին մնաց, խորին մտատանջութեան մէջ ինկաւ:

Բռնաւորը քանի մը ժամ խորին մտածողութեան մէջ թաղուած մնաց:

Յանկարծ գաղափար մը յղացաւ:

— Անգամ մը, մտածեց, եւրոպական պետութիւններու կարծիքը հարցնեմ, տեսնենք անոնք ինչ խորհուրդ կուտան. ինձ կը թուի թէ ոչ մէկուն գործին կուգայ Թուրքիոյ մէջ բէժիմի փոփոխութիւնը եւ թերեւս ոչ միայն հակառակ կարծիք յայտնեն Սահմանադրութեան այլ նոյնիսկ ուզեն ինծի օժանդակել այդ յեղափոխական շարժումը ջախջախելու համար: Այո, անոնց մէջ պետութիւններ կան, որոնց գերագոյն շահը կը պահանջէ որ ես բացարձակ միապետը ըլլամ այս երկրին, հետեւաբար այս պարագային իրենց պարտականութիւնը պիտի համարէին ինծի օժանդակել իշխանութիւնս անփոփոխ պահելու...:

Ապտիւլ Համիտ այս մտածումներէն տարուած իր պալատական երկրորդ քարտուղարը կանչեց եւ հրամայեց որ մեծ պետութիւններուն շրջաբերական մը ուղղէ որուն մէջ բացատրելով Ռումելիի կացութիւնը՝ խորհուրդ հարցնէ թէ հա՞րկ է տեղի տալ եւ Սահմանադրութիւնը հրաչակել եւ կամ հակառակ պարագային կարելի՞ էր վստահիլ իրենց աջակցութեան վրայ:

Ապտիւլ Համիտի ուզած աջակցութիւնը ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ եւրոպական պետութիւններու կողմէ ճնշում մը Պալքանեան փոքր պետութիւններու վրայ, որպէսզի անոնք Թուրքիոյ ներքին խռովութիւններէն օգուտ քաղելով՝ չփորձէին յարձակում գործել:

Բռնաւորը միտքը դրած էր այս մասին բացարձակ խոստում մը առնելէ ետքը՝ ծայրայեղ միջոցներու դիմել ու ապըստամբական շարժումը արիւնի մէջ խեղդել, ա՛լ աւելի չընդարձակուած:

Քանի կացութիւնը տագնապալից կը դառնար, Ապտիւլ Համիտի կորովը այնքան կը զօրանար ազատական շարժումին դիմադրելու մասին: Կը զգար որ մահու եւ կենաց պայքար մըն էր այս, իրեն համար, գերագոյն ու վերջնական պայքարը որ իր ճակատագիրը պիտի որոշէր:

Հազար տեսակ նորանոր սադրանքներ, դիւային հնարքներ, խաբեբայական միջոցներ իր մտքին մէջ ծնունդ կ'առնէին տագնապին դիմադրելու համար:

Հազիւ թէ մեր վերը յիշած հրահանգները տուած էր իր երկու քարտուղարներուն, երբ նոր հնարք մը յղացաւ եւ իսկոյն իր շուրջը հաւաքել տուաւ աւագանին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 234)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

րածները եւ յետոյ ըսին թէ անտեղեակ էին: Այսուհետեւ պէտք է տեղեակ ըլլան, եւ ամէն ոք պէտք է գիտնայ թէ անոնք տեղեակ են»:

Այս տողերէն կ'երեւան Հայութեան բընաջնջումի՝ Թուրքիոյ հետեւողական ծրագիրը: Անաթոլ Ֆրանս իր պարտքը համարեցաւ գրել, թէ «Բոլոր գաղութներու համար ամէնէն անհրաժեշտ բանը միութիւնն է: Բաւական չէ աչալուրջ ըլլալ: Հարկաւոր է այդ աչալրջութիւնը միասնաբար ի գործ դնել: Պէտք է, որ բոլոր Հայերը մէկ միաք եւ մէկ հոգի դառնան եւ համաձայնութեան գան վրա-ծանդի մէջ գտնուող իրենց եղբայրներուն պաշտպանութեան համար: Այս պայմանով միայն անոնց գործունէութիւնը ազդու կրնայ ըլլալ, քանի որ կ'ունենայ համաշխարհային բնոյթ: Հայերու դատը՝ մարդկութեան դատն է, հետեւաբար անոնք պէտք է ամբողջ մարդկութիւնը հետաքրքրեն այդ դատով: Եւրոպային եւ արար աշխարհին իրենց ձայնը հասցնելու համար, բոլոր Հայերու ձայնը մէկ ձայն պէտք է կազմէ: Անոնց միակ փրկութիւնը համերաշխ գործունէութեան մէջ է: («Փրօ-Արմենիա», 1901 Մայիս 25):

Հայ մտաւորականութեան գիտակից մասը խորապէս կ'ըմբռնէ մեծ դրոդին բարեկամական ազնիւ խորհուրդը եւ թշնամիին հանդէպ շատ մը վայրերու մէջ, Հայութիւնը ցուցաբերած էր միասնութեան շատ գեղեցիկ օրինակներ:

Թուրքիոյ մէջ վայրագութիւնները չէին դադրեր: Անիկա միայն վիլայէթէ մը կը տեղափոխուէր մէկ ուրիշ վիլայէթ, երկրին մէկ ծայրէն միւս ծայրը: Հարկ էին աւելի արմատական միջոցներ, դադրեցնելու համար Թուրքիոյ բարբարոսութիւնները:

Շարք մը պետութիւններու նախարարներ, երեսփոխաններ, ակադեմականներ, փրոֆեսէօրներ, բարձրաստիճան կրօնաւորներ կը պահանջէին որ Հայկական Հարցին կապակցութեամբ հրաւիրուի միջազգային ժողով մը: Այդ տեսակի պահանջներ եղան Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Իտալիոյ, Հունգարիոյ, Պելժիոյ, Դանիոյ, Հոլանտայի, Նորվեկիոյ, Զուիցերիոյ եւ այլ երկիրներու մէջ:

1902 Յուլիս 10ին Ա. Ֆրանս հրապարակ կուգայ նոր յօդուածով մը՝ «Պրիւսէլի Վեհաժողովը» վերնագրով: Ուրիշ հարցերու հետ, Զէյթունէն եւ Սասունէն ստացած նոր լուրեր կը հաղորդէ, թէ ինչպէս ժողովուրդը ահաբեկած կը սպասէ նոր կոտորածներու:

Ա. Ֆրանս այնուհետեւ կ'անդրադառնայ Հայերու ի նպաստ հրատարակուող կոչերուն. «Դանիոյ մէջ, — կը գրէ Ա. Ֆրանս, — կարգ մը երեսփոխաններ, համալսարաններու դասախօսներ եւ բարձրաստիճան հոգեւորականներ, նկատի ունենալով հայ ժողովուրդին սպառնացող մեծ վտանգը, առաջարկած են բոլոր քաղաքակիրթ ազգերու մասնակցութեամբ հիմնել « զուտ մարդկային, առանց քաղաքական բնոյթի » միութիւն մը, պաշտպանելու համար այդ մահամերձ ժողովուրդը: Այդ նախաձեռնութեան հիման վրայ Ապրիլ 5ին, Փարիզի մէջ տեղի ունեցած է միջազգային համագումար մը, ուր ներկայ եղած են Գ. Փրանդէս, Ռոպերտին, Մարսէլ Սանպա եւ ուրիշներ: Համագումարի ընթացքին քուէարկուած է հետեւեալ որոշումը՝ Ա. Ֆրանսի առաջարկով.

«Եւրոպայի բոլոր երկիրներու ականաւոր մարդիկ, Յուլիս ամսուն պիտի հաւաքուին Պրիւսէլի համագումարին որպէսզի բարձրաձայն յայտնեն այն իղձը, թէ պէտք է վերջ տրուի Հայերուն տանջալի հալածանքներուն: Ժամանակը շատ սուղ է: Զէյթունի եւ Սասունի մէջ զօրանոցներ կը կառուցուին: Մեզի կը յայտնեն նոր գրգռութիւններու մասին:

Ֆրանսայի մէջ, Տընի Քոչէնը եւ Ժօռէսը, Հոլանտայի մէջ Տոքթ. Քուպէրը եւ Վան Քոհլը միացած են Հայերու պաշտպանութեան համար:

Մենք կ'առաջարկենք բոլոր անոնց, որոնց սրտին մէջ գութ գոյութիւն ունի դէպի մարդկային ցեղը, միանալ Պրիւսէլի հայասիրական վեհաժողովին եւ աւելցընել ազնիւ մարդոց ձայներու թիւը, ձայներ, որոնք եւրոպական կառավարութիւններուն եւ աշխարհի բոլոր մարդոց լսելի պիտի դարձնեն ամէնէն արդար բողոքը, որ երբեւիցէ բարձրացած է այս երկրագունդին վրայ: («Փրօ-Արմենիա», 902 Յունուար 10):

Այդ կոչին ջերմօրէն կը ձայնակցին հայ ժողովուրդին լաւագոյն բարեկամները՝ Ժան Ժօռէս, Ռոմէն Ռոլան, Փիէռ Կիյառ, Պրանդէս, Ժորժ Քլէմանսօ, Ֆրանսիս տը Փրեսանսէ, Վիքթոր Պեռնար եւ հռչակաւոր շատ մտաւորականներ:

1903 Մարտ 17ի հաւաքոյթին, որ նուիրուած էր թրքական բարբարոսութիւններուն, Արեւմտեան Հայաստանի եւ Մակեդոնիոյ մէջ Ա. Ֆրանս կ'ըսէ. «Քաղաքացիներ, Կարմիր Սուլթանին հրամանով երեք հարիւր հազար Հայեր սպաննուեցան: Այժմ, Տաւրոսի գագաթներէն մինչեւ Արարատեան դաշտը որբերու բազմութիւն մը կ'ապրի ահ ու սարսափի տակ:

Եթէ ճարպիկ մարդոց հաւատք ընծայենք, երկու տեսակ քաղաքականութիւն կայ. խոհեմութեան քաղաքականութիւնը եւ մերը: Իսկ մենք կը պատասխանենք. ոճիրին առջեւ մէկ քաղաքականութիւն կայ. համամարդկային քաղաքականութիւնը:

Ոմանց կարծիքով, մեր մօտ կը պակսին խոհեմութիւնն ու զգուշաւորութիւնը: Ո՛չ: Մենք չենք թերանար ոչ խոհեմութեան, ոչ ալ իմաստութեան մէջ: Խոհեմութիւնը չի կայանար լռելուն եւ կոտորածները ուրանալուն մէջ, խոհեմութիւն չէ ստոր լռութեամբ ոճիր թոյլատրելը: Ստորնութիւնը երբեք իմաստութիւն չէ:

Ի՞նչ բան է այդ իմաստութիւնը, որ կը լռէ, երբ զոհերու արիւնը կ'աղաղակէ:

Իմաստուն է միայն մեր քաղաքականութիւնը, որովհետեւ սրտաբաց է եւ անկեղծ, իսկ ուղիղ ճանապարհէն դուրս կան միայն անակնկալներ եւ վտանգներ: Միայն մեր քաղաքականութիւնն է խաղաղասէր, որովհետեւ ան հիմնուած է քաղաքակիրթ ժողովուրդներու զգացումներուն վրայ, իսկ ժողովուրդները կ'ատեն պատերազմը:

Քաղաքացինե՛ր,

Հայերու եւ Մակեդոնացիներու ճակատագրով հետաքրքրուելով, — ոչ թէ անոր համար, որ անոնք քրիստոնեայ են, այլ որովհետեւ մարդ արարածներ են, — անոնց փրկութիւնը երաշխաւորելու եւ համաշխարհային խաղաղութիւնը ամրապնդելու համար մենք կը պահանջենք Պերլինի դաշնագրին լիակատար ու ամբողջական գործադրութիւնը Հայաստանի եւ Մակեդոնիոյ նկատմամբ»:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՅՈՎՆԱՆ

(Շար. – 3)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 20ին յետ միջօրէին, Պերլինի մէջ յարգուեցաւ հարիւրամեակը «Ամենայն Հայոց բանաստեղծ»ին:

Պերլինի Հայ Գաղութային Միութիւնը հրաւիրած էր մտերմիկ թէյասեղանի մը շուրջ գաղութիս Հայութիւնը եւ մեծ թիւով Հայեր օգտուած էին այս առիթէն:

Սեղանին կը նախագահէր իր մեծադիր նկարով նոյնինքն անուանի սեղանապետը: Մուտքին ամէն ոք կը ստանար Յովհ. Թումանեանի փոսթ-քարթի մեծութեամբ լուսանկարը՝ իբր յիշատակ հարիւրամեակին:

Հանդէսին բացման եւ ողջոյնի խօսքերէն ետք Տոքթ. Պ. Ֆրունճեանի առաջարկով յոտնկայս յարգուեցաւ յիշատակը անմոռանալի բանաստեղծին, մինչ դաշնակի վրայ կը նուագէր Տիկ. Շուշան Հանըմեան «Ո՛վ Մեծասքանչ»ը:

Պ. Ֆրունճեան բանախօսութեամբ մը ներկայացուց Յովհ. Թումանեանի կեանքը եւ գրական վաստակը:

Պր. Պ. Սաժէրեան մէջ ընդ մէջ կարդաց բանախօսութեան մէջ յիշուած եւ մեկնաբանուած գրական կտորներէն մասեր՝ հայերէն եւ գերմաներէն, զոր առաջին անգամ թարգմանած էր բանախօսը հարիւրամեակին առթիւ:

«Անոյշ»ի նախերգանքին ընթերցումէն ետք նոյն կտորէն նուագեց դաշնակի վրայ Տիկին Շ. Հանըմեան, ինչպէս նաեւ ուրիշ մաս մը տրուեցաւ օփերայի երգերէն սալի վրայ առնուած:

Ներկաներու խնդրանքին ընդառաջելով, Պր. Վ. Զաքարեանց պատմեց իր ծանօթութեան մէկ դրուագը Յովհ. Թումանեանի հետ 1906ին վաթսուն հոգինոց ժողովին Թիֆլիսի մէջ, երբ Յովհ. Թումանեան «արժանաւոր» թամատա ընտրուած էր: Հաճելի զրոյց ընող եւ զուարճացնող սեղանապետը այդ օրը ցոյց տուած էր ինքզինք իբր «ամենայն Հայոց թամատան» ինչպէս շեշտեց Պր. Զաքարեանց:

Պ. Ա. Վանփուշ մեծ բանաստեղծին անհատական կեանքը ներկայացուց խնամքով պատրաստուած բանախօսութեամբ մը, որ բազմակողմանի զրոյցներով եւ զաւեշտական կողմերով ներկաները փոխադրեց պահ մը Թումանեանի ընկերական եւ ընտանեկան զուարճալի մթնոլորտը:

Օր. Մ. Հանըմեան արտասանեց Թըմկաբերդի առում»ին խրատական վերջաբան ոտանաւորը, ինչպէս նաեւ գերմաներէն թարգմանութիւնը՝ տպաւորելով հանդիսականները:

Պր. Հ. Պետրոսեան արտասանեց ոգեւորիչ առոգանութեամբ, Թումանեանի «Հայրենիքիս հետ» ծանօթ քերթուածը, որուն վերջաւորութեան «հզօր հայրենիք» տողը երկարատեւ ծափեր խլեց ամէնքէն:

Սալի վրայ նուագուած «Հայաստան երկիր դրախտավայր»ով, զոր երգած էր ատենին Շահմուրատեան, վերջ գտաւ հանդէսը ազգային ոգեւորութիւն ստեղծած ըլլալով:

Շնորհաւորելի էր վարչութեան ձեռնարկը, որուն յաջողութեան համար անխոնջ աշխատանք կատարած էր Պր. Ե. Աբելեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԵՒԱՆԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԳՕՏԻՆ

Սեւանի շրջակայ տարածութիւնները իրենց կլիմայական պայմաններով կը տարբերին իրարմէ: Այդ առանձնայատկութիւնները նկատի առնելով Սեւանի հանգստեան գօտին բաժնուած է քանի մը ենթագօտիներու՝ զբօսաշրջիկներու, հանգըստեան տուներու, մանկական եւայլն:

Սեւանի հանգստեան գօտին ձեւով մը առողջարան – քաղաք մը պիտի ըլլայ, որ հնարաւորութիւն պիտի ունենայ միաժամանակ ընդունելու 40·000 զբօսաշրջիկներ: Ամէնէն խիտ բնակուած մասը, ըստ նախագիծին, պիտի ըլլայ լիճին հարաւային ափը, ուր կլիման համեմատաբար բարենպաստ է՝ քամիները քիչ, ջուրը աւելի տաք եւայլն:

Արեւմտեան ափին պիտի կառուցուին հանգստեան տուներ՝ կարճ հանգիստի համար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (590)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ամէնքն ալ լռեցին երբ Անժոլրա իր երկփող քարապինով տեղաւորուեցաւ տեսակ մը պարսպի ժայռի մը վրայ զոր իրեն համար պահած էր: Սալաքարէ պատին երկարութեամբը պ զ տ ի կ եւ չոր ձայներու շաչում մը լսուեցաւ խանիխուռն: Լեցուող հրացաններու ձայներն էին լսուած ձայները:

Ապստամբներն բոլորն ալ նախորդ օրուան երեկոյթին պէս իրենց ուշադրութիւնը դարձուցած, եւ թերեւս կրնանք ըսել թէ կռթնցուցեր էին փողոցին ծայրին վրայ, որ հիմա լուսաւոր էր եւ կ'երեւար:

Երկար չտեւեց համբերութիւնը: Շարժումը Սէն Լէոյի կողմէն սկսաւ որոշակի, բայց առաջին յարձակումին շարժումին չէր նմաներ ան: Շղթաներու տատանում մը, մարմինի մը սպառնական երերումը, քարայատակին վրայ ցատկող արոյրային շաչիւն մը, գրեթէ հանդիսական գղրդում մը իմաց տուաւ թէ սոսկալի երկաթեղէններ կը մօտենային: Սարսուռ մը ունեցաւ այս հին եւ խաղաղաւէտ փողոցներուն ընդերքը, փողոցներ որոնք շահերու եւ գաղափարներու բեղնաւոր շրջաբերութեան համար բացուած եւ շինուած էին եւ որոնք պատերազմի սոսկալի արիւններուն հոլովումը տեսնելու համար եղած չեն:

Փողոցին ծայրը նայող բոլոր ապըստամբներուն ակնայեռ նայուածքը վայրագ նայուածքի մը փոխուեցաւ:

Փողոցին ծայրը թնդանօթ մը երեւցաւ:

Թնդանօթաձիգները թնդանօթը կը հրէին, որ արձակուելու ուղղութեամբ կցուած էր սալին. յառաջամասը վերցուած էր. հրձիգներուն երկուքը թնդանօթին սայլակը կը բռնէին, չորսը անիւներուն քովին էին. ուրիշ հրձիգներ ալ ետեւէն կուգային պաշարի սայլակին հետ: Վառած պատրոյգին սխալը կը տեսնուէր:

— Կրա՛կ, գոչեց Անժոլրա:

Պատնէշին բոլոր հրացաններն արձակուեցան՝ ահարկու կերպով մը գոռալով, եւ մուխի ամպով մը ծածկելով աներեւոյթ ըրին թնդանօթն ալ, մարդերն ալ: Քանի մը բոպէ ետք ամպը փարատեցաւ, եւ վերստին երեւան ելան թնդանօթն ալ, մարդերն ալ. թնդանօթաձիգները յամրաբար, ճշդութեամբ եւ առանց աճապարանքի թնդանօթը պատնէշին դիմացը հրած եւ բերած էին: Անոնց եւ ոչ մէկը վիրաւորուած էր: Ապա թնդանօթապետը՝ արձակումին ուղղութիւնը բարձրացնելու համար հրանօթին ետեւի ծայրին վրայ ծանրանալով, ակնոց մը դնող աստղաբաշխի մը ծանրութեամբ սկսաւ թնդանօթը իր նպատակին ուղղել:

— Կեցցե՛ն թնդանօթաձիգները, գոչեց Պոսիւէ:

Եւ պատնէշին բոլոր մարդերը ծափահարեցին:

Վայրկեան մը ետք թնդանօթը փողոցին ճիշդ մէջտեղը քառակուսօրէն հեծած եւ մարտկոց մը եղած էր: Պատնէշին վրայ զարհուրելի բերան մը բացուած էր:

— Օ՛ն, զուարթ լլանք, գոչեց Քուրֆէյրաք: Ահա տմարդի Պոնթէն ետք կրռուփը: Բանակը դէպի մեզ ե՛երկնցնէ իր խոշոր թաթը: Պատնէշը սաստկապէս պիտի ցնցուի: Հրացանը կը շօշափէ, թնդանօթը կ'առնէ:

— Արոյրէ, նոր ձեւի ութնոց թնդանօթ մըն է ան, ըսաւ Քուրֆէյրաք:

— Նորէն լեցուցէք հրացանները, ըսաւ Անժոլրա:

Հիմա պատնէշին պատուարը ի՞նչպէս պիտի վարուէր թնդանօթին հետ. գունդերը պիտի ծակե՞ն արդեօք այս պատուարը: Խնդիրը ասոր վրայ էր: Մինչ դեռ ապստամբները հրացանները կը լեցընէին, թնդանօթաձիգներն ալ թնդանօթը կը լեցնէին:

Սաստիկ էր պատնէշին անձկութիւնը:

Նետուեցաւ թնդանօթը, գոռաց յարձակումը:

— Հոս եմ, գոչեց զուարթ ձայն մը:

Եւ մինչ թնդանօթին գունդը պատնէշին վրայ ինկաւ, միեւնոյն ժամանակ ներս ցատկեց նաեւ Կավռօշ:

Կավռօշ Տիւ Սինեը փողոցին կողմէն եկած եւ Փըթիթ Թրիւնտըրիի բաւիղին դիմացը շինուած պզտիկ պատնէշին վրայէն արագութեամբ անցնելով հասած էր:

Ստամբակը գունդէն աւելի տպաւորութիւն ըրաւ պատնէշին վրայ:

Գունդը աւերներուն քառսին մէջ կորսուած էր՝ հանրակառքին մէկ անիւը քիչ մը եւ Անսոյի հին սայլը բոլորովին խորտակելէն ետք: Պատնէշը տեսնելով գունդին այս ազդեցութիւնը, սկսաւ խնդալ:

— Շարունակեցէք, գոչեց Պոսիւէ թընդանօթաձիգներուն:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գարակէօզեան վարժարանի նախկին աշակերտներու Սանուց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ բարերար

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

զաւկին՝

ՀԱՎՈՒԱՐՏ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Գրիգոր Դաւիթեանի յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ (Սեպտ 28) Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռոմի թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի՝ ողբացեալ Խաչիկ Գէորգեանի մահուան առթիւ.—

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էսկիճեան, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Թոքաթլեան եւ Տէր եւ Տիկին Գէորգեան 20ական Ֆր. եկեղեցւոյ, դպրոցին, առաջնորդարանին, «Յառաջ» եւ «Հայաստան» թերթերուն:

Մինասեան ընտանիք, Զըլզարեան Արսէն 50, Յարութիւն Տէրոյեան 20, Տորումեան եղբարք 15, Ճորճ Բրուտեան, Շարլ Գալոյեան եւ Աբրահամ Մանկասարեան 10ական, Յարութիւն Պաղտասարեան 5 Ֆ. եկեղեցւոյ: Համազասպ Արամեան 20, Տորումեան Օննիկ 10 թաղին դպրոցին, Ժաք Պօղոսեան 20 եւ Տորումեան եղբարք 15 առաջնորդարանին:

Թաղականութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Ե. Պապեան եւ Տիկին Հ. Անտոնեան կը նուիրեն 50ական Ֆր. Աղքատախնամին եւ Անարատ Յղութեան Քոյրերու վարժարանին իրենց զաւկին եւ թոռան Հայկ Պապեանի մահուան 6րդ տարեդարձին առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Beaune-la-Rolande

Կիրակի 12 Հոկտեմբեր ժամը 11ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Պօնլա-Ռոլանտի (Լուառէ) եկեղեցիին մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ժամը 13ին ճաշ, ժամը 14,30ին զբօսապտոյտ եւ այցելութիւն Ժերմինեի, Սէն-Պընուա, Սիւլի սիւռ Լուառի և Փիթիվիէի պատմական վայրերն ու հայկական ճարտարապետութեամբ կառուցուած եկեղեցիները:

Ծախքերու մասնակցութիւն 30 Ֆրանք (ճամբորդութիւն Փիւլման օթոքառով եւ ճաշ):

Մեկնում Փարիզէն ժամը 8ին

(Ligne HPA Paris-Aubigny

Place Denfert-Rochereau, Paris (14e)

Արձանագրութեան համար դիմել՝

Հեռ. 033-02-12 Փարիզի Ս. Խաչ եկեղեցի

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, փութալու է չուտ արձանագրուիլ:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ — ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ տօնախմբութիւն Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղցւոյ

Այս կիրակի, Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարուի եկեղեցւոյ դպրաց դասին կողմէ:

Երգէոնը կը նուագէ Պ. Արա Պարթեւեան, իսկ մեներգները կը կատարէ Փարիզի Երաժշտանոցէն

Օրիորդ Սոնա Նիկողոսեան:

Կը հրաւիրուի ուխտաւոր ժողովուրդը ներկայ ըլլալու այս հանդիսութեան:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի տօն Վարագայ Խաչի, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ՝

Նորվան Աբեղայ:

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այս կիրակի Վարագայ Ս. Խաչ տօնին առթիւ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ քահանայ կը ձեռնադրուի

ՄԱՂԱՔԻԱ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Անթիլիասի Դպրեվանքէն)

ձեռամբ Հարաւային Ֆրանսայի առաջնորդ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Երուանդ Փափազեան (Ռումանիայէն) 100ական Ֆր. կը նուիրեն Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Հայր. Միութեան եւ «Յառա»ի Բժ. Արշակ Պօղոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

URGENT

Environ 10 kms. de Paris

Vends salon coiffure dames avec fonds et murs. Catégorie B, bonne affaire. Matériel état neuf. Possibilité mixte, logement 2 pièces, cuisine, W.-C.

Douche, téléphone. Prix 105.000 francs.

S'adresser :

Mme FRENGULIAN Berthe

14 bis, Rue du Progrès, 92 MEUDON

×

A céder, nouveau bail commercial, 4 pièces, cuisine, chauffage central.

1er étage très clair, *Métro Poissonnière*, pour tailleur confection.

Nouveau loyer 4500 francs par an.

Prix intéressant.

Téléphone : TAItbout 66-79.

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Սեպտ. 25էն սկսեալ վերաբացուած են Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող հայերէնի դասընթացքները հետեւեալ վայրերուն մէջ.

Փարիզի եկեղեցի (կիրակնօրեայ վարժարան) ժամը 10–12:

Ժանթիյի, 22 Ռիւ Վիքթոր Հիւկօ:

Ալֆորվիլ՝ տեղական Ֆրանսական վարժարանի սրահին մէջ:

Պուա Քոլոմպ-Անիէռ՝ 4 Ռիւ Մարի Լու Շաւիլ՝ Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

Պանեէօ-Քաշան՝ 43 Ռիւ Մատամ Քիւրի:

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալ իրենց զաւակները վերոյիշեալ թաղամսերուն մէջ:

×

ԼԻՈՆԻ Հայ Ազգ. Վարչութեան Կրթական Մարմինը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. 2ին:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 2էն սկըսեալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 3ին Միութեան գրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ Մեթրօ Քատէ:

×

ՍԷՆԹ – ԱՆԹՈՒԱՆ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտ. 2ին հինգշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին: Յարգելի թաղեցիներէն կը խնդրուի այժմէն արձանագրել իրենց փոքրիկները, կիրակի առաւօտները, եկեղեցւոյ խորհրդարանը, իսկ շաբթու մէջ Պր. Երուանդ Պապոյեանի մօտ: Ոչ մէկ վճարում դպրոցի. դպրոցի գիրքերը ձրի կը տրուին:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ հայերէնի դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 5ին կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ խղճամտօրէն բարի ըլլան իրենց զաւակները արձանագրել անխտիր: Ուսուցչուհի Օր. Հելլէն Սապունճեան:

×

ՏԷՍԻՆ

Կապ. Խաչի հայկ. դպրոցի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հոկտ. 2ին Հինգշաբթի ժամը 14–17ը եւ Շաբաթ 17–19ը Հ. Յ. Դ. տան մէջ:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ Ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 Ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ Հոկտ. 3ին ժամը 19էն 21, Լիսէ Քոնտորսէ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Հայկական հաստատութեան մը համար.—

Mécaniciennes pour travailler à l'atelier et ouvrières à domicile.

EM - JI - MAKI

73, Rue de Provence, Paris (9e)

Tél. : TRI. 92-98

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր – ընկերուհիները (27 Սեպտ.) շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգին Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, 27 Սեպտ. Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրինեանի բընակարանը 141, Պուլվար Ռոտէն, Իսի:

Մէրի տ'Իսիէն առնել օթոպիւս 190 եւ իջնել Շըմէն տէ Վիյնը:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

×

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները Հոկտ. 5ին, կիրակի ժամը 15ին, Մշակոյթի Տուն, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կարեւոր օրակարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

(Piano, Accordéon, Solfège)

Կը դասաւանդուին մասնագէտ եւ փորձառու ուսուցիչներու կողմէ:

Փափաքողները դիմեն.—

Madame TCHITOUNY

13, Rue Caumartin, Paris (9e)

Tél. : OPE. 37-62

Նաեւ՝ վարձու սենեակ ուսանողի համար:

Ընտանեկան հաւաքոյթներու եւ խնջոյքներու առթիւ փափաքողներուն համար տրամադրելի է մասնագէտ Աքոռտէոնիստ մը, հայկական, կովկասեան, ռուսական եւ եւրոպական ճոխ յայտագրով մը:

Դիմել նոյն հասցէին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը Հոկտ. 25 Շաբաթ իրկուն ժամը 20,30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

C.E.D.D.I.

CENTRALE DE DIFFUSION
DU DISQUE

Ուրախ է ձեզի ներկայացնելու

ԼԻԻՔՍ հրատարակութիւնով մը
2 նոր սալեր 33 թուռ,
30 սանթ. (հայկ. երգեր)

1. Նախերգանք	1. Մթնշաղ
2. Ծաղիկներ	2. Այլ աչեր
3. Աշուղ եմ	3. Ծաղիկներս ո՞ւմ նուիրեմ
4. Մանիշակ	4. Այն դիշեր
5. Սայլորդ	5. Մի գնա
6. Լիւսի	6. Ճէյրանի պէս

Երգի բաժին՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ
Disque
VOIX DES ETOILES No 10 003

Գործիաւոր բաժին
նուագախումբ՝ ՌԵՏՏԻ ՊՈՊԻՕ
Disque
VOIX DES ETOILES No 10 004

Գին հատը՝ 31 ֆր. 70

Ապսպրանքները նամակով հետեւեալ հասցէին՝

« ANCIENNE MAISON PASDELOUP »
COUILLÉ ET CIE
89, Boulevard Saint-Michel
75 - PARIS (5e)
C. C. P. : 7152-66 PARIS

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
28
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
28 SEPTEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11625 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.625

ՈՒՇ ՉԷ ՏԱԿԱՒԻՆ

Եթէ ազգային մեր պայմաններն ու պահանջները մեկնակէտ նկատելով ցաւագին հաստատումներ կ'ընենք նոր սերունդի բացարձակ մեծամասնութեան «կորուստ»ին համար, — կը շեշտենք — դատապարտութեան վճիռ չէ որ կ'արձակենք. «մեր տարտը կուլանք»:

Եւ եթէ կը թուենք կարգ մը երեւոյթներ եւ իրողութիւններ, երբեք չենք անդիտանար՝ թէ յաճախ խրտչումի, յուսալքութեան եւ ձեռնթափութեան պատճառներ կուտանք հայ երիտասարդութեան:

Դպրոցական գրասեղաններէ մինչեւ հանրային կեանքի բարձրագոյն մարզերը, ու 1800ական թուականներէ մինչեւ այսօր, «հին»երու մէջ անպակաս եղած են մարդիկ, որոնք անհատական խանուածքի, կարճատեսութեան կամ մարդկային այլ թերութիւններու ճամբով խրտչում պատճառած են: Իրենց սխալներով, անհանդուրժողութեամբ, մի'շտ լսուելու սակայն երբեք լսելու հիւանդագին յանձնապաստութեամբ՝ «հին»ի, երէցի, մեծի իրենց դերին մէջ ձախողած են:

Եթէ հորիզոն չենք ունեցած յաճախ, ու, պարիսպներու ետեւ մեկուսացած, անկարող եղած ենք ճանչնալու իրականութիւնը եւ բարեշրջուելու ի հարկին, գլխաւոր պատճառը եղած է ինքնաբաւութեան զգացումը, անհեռատես մեծամտութիւնը եւ այլամերժութիւնը:

Փաստ մըն է ասիկա, որմէ ուսանելի դասեր ունինք բոլորս ալ, մեծ թէ պզտիկ:

Ասոնք, սակայն, ու այս կարգի այլ տուեալներ, արդարացումի հիմ չեն կըրնար կազմել՝ երբ յաջորդական սերունդներ ո՛ւր կը թօթվեն հայ իրականութեան մէջ, կռնակ կուտան ու կ'անհետին, փղոսկրեայ աշտարակներէ պոռալու համար՝ թէ չարժեր տառապիլ ու զոհել Հայութեան համար:

Ոեւէ ժողովուրդի մէջ, երիտասարդը կամ նոր սերունդը ա'յն է, որ նախ իր ազգային իրականութիւնը ճանչնալու սէրը եւ ձգտումը կ'ունենայ, ապա նաեւ կ'ընէ այդ փորձը, ի յառաջագունէ յանձնառու՝ պատասխանատուութիւններ ստանձնելու:

Այս կէտին մէջ է, որ մեր օրերու երիտասարդութիւնը զոհը կը դառնայ, դարձեալ, դարուն եւ ժամանակին. իր ընդհանուր պատրաստութեան, ուսման եւ դաստիարակութեան: — Համաշխարհային շարժումներու հետ իր հաղորդութիւնը, եւրոպականին եւ ամերիկեանին ճանաչումը, ինչպէս առհասարակ ընկերային եւ քաղաքակրթական նոր ըմբռնումներ՝ զինք կը վերածեն «որակ»ի մը, որ թէեւ բարձրարժէք է, սակայն... հայարժէք չէ:

Հիացում ունի օտար մշակոյթի հանդէպ. ծանօթ է օտար շարժումներու, որոնց կարեւորութիւնը, ընկերային արժէքը եւ մարդկային տարողութիւնը կ'ըմբռնէ լիովին. զինք կը կախարդեն «կարելիութեանց» անսահման դաշտերը: Հրապուրուած է, յաճախ արդարօրէն, մեծ կոչուած ժողովուրդներու եւ պետութեանց քաղաքակրթական վաստակէն: Եւ երբ կը փորձէ դառնալ ի'ր իսկ ազգային հաւաքականութեան, կը հաստատէ արդարօրէն, որ շատ ետ ենք մնացած: Երբեմ մըն է հայ կեանքը՝ ուրիշներու պալատին քով...:

Բացարձակ մեծամասնութիւնը այս սերունդին՝ նախ չէ ուզած, չէ փորձած կամ չէ կրցած ստուգել թէ ի'նչ է Հայութիւնը. ո՞վ է. ի՞նչ ունի. ի՞նչ խմոր է. ուրկէ՞ եկած եւ ո՞ւր հասած. ինչո՞ւ այսպէս է. ԻՆՉՈ՞Ի ԱՅՆ Է՝ ԻՆՉ ՈՐ Է, ԵՒ ԱՅՆ ՉԷ՝ ԻՆՉ ՈՐ ԻՆՔ Կ'ՈՒՉԷՐ ՈՐ ԵՂԱԾ ԸԼԼԱՅ: Հետեւաբար, նաեւ, ստորակայութեան անխուսափելի՛ բարդոյթը՝ որ ո'չ միայն զինք հեռու կը պահէ յանձնառութիւններ ստանձնելու փորձութենէն, այլեւ, ինչ որ աղետալին է՝ զինք կը մղէ ժխտելու այն, ինչ որ ունինք. մերժելու ա'յն՝ ինչ որ ենք. ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ԵՂԱԾԻՆ ՊԷՍ ԵՒ ՉՕՐԱԿՈՉԻ ԵՆԹԱՐԿՈՒԵԼՈՒ՝ ՈՐՊԷՍՉԻ ԹԵՐԻՆ ԼՐԱՑՆԷ ԿԱՄ ՍԽԱԼԸ ԴԱՐՄԱՆԷ:

Հիները չեն յաւակնիր անփոխարինելի ըլլալ: Տգիտութեան եւ յանձնապաստանութեան այդ գիծը՝ չտեսնելու եւ աղքատամիտներու յատուկ հիւանդութիւն է:

Ո'չ ալ կ'ակնկալեն, որ նորերը... իրենց պէս ըլլան:

Սակայն կը կարծեն՝ թէ, «իրենց պէս չըլլալով» հանդերձ, նորերը պէտք է ըլլան հայ իրականութեան պահանջներուն հետ ներդաշնակուելու ճամբու մը մէջ:

Եւ որպէսզի այդ «ներդաշնակութիւնը» լոկ նորութեան եւ նորարարութեան հետ համերաշխելու ճիգ մը չըլլայ, պէտք է հաշտուին հայ կեանքի վարդին թէ փուշին հետ, ու արդարօրէն դառնանալով եւ դժգոհելով հանդերձ՝ չքաշուին անկիւն մը, աղէտին պատասխանատուութիւնը փաթթելու համար հիներու եւ հնագոյններու վզին, ու դառնալու համար «քընդատներ»՝ որոնք իրենց պարտականութիւնը կը սահմանափակեն դատափետումի փիլիսոփայութեան մը մէջ:

Ճիշդ չէ բացարձակ ճշմարտութիւն մը դաւանիլ ոմանց այն հաստատումը, թէ հիները չուզեցին, չփորձեցին կամ չկրցան դաստիարակել նորերը. ճամբայ հարթել անոնց համար՝ դէպի ամբողջական ճանաչումը իրենց ժողովուրդին:

Զախաւերութիւնները եւ անտարբերութիւնները կը սկսին ընտանեկան յարկերէն. կան ամէ'ն տեղ. պիտի ըլլան միշտ: Իրենք, այսօրուան նորերը, զերծ պիտի չմնան այդ համբակութիւններէն: Սակայն, եթէ ճիշդ է այս վերագրումը, սխալ չէ նաեւ այն միւս հաստատումը, որ նորերու հսկայ բանակ մը չուզեց, չփորձեց կամ չկրցաւ «ստանալ» ա'յն, զոր տուին իրեն, իրենց մեծերը: Խնդրանքի եւ մատուցման հարց մը կայ նաեւ դաստիարակութեան մարզերու մէջ:

Փոխադարձ այս թերացումներուն եւ զանցառութեանց համար գիրար մեղադրել՝ խակ ժողովուրդի վերաբերում է. նախնական ընկերութիւններու բնորոշ գիծ: Հայոց պատմութեան ծանօթ ոեւէ մարդ գիտէ, թէ մենք իրաւունք չունինք այդպէս ըլլալու: Գիտէ, թէ կեանքն ու պայմանները ըրին մեզ այնպէս, ինչ որ ենք:

Եթէ կ'ուզենք սահմանափակել չարիքը, պարտաւոր ենք ճիշդ տեսնել իրականութիւնը: Յոռետես չըլլալ, լաւատեսութիւնն ալ մերժել, սակայն առարկայօրէն ճանչնալ մեր իսկական վիճակը, ու մտածել միջոցներու մասին՝ նոր սերունդները դարձնելու համար գիտակ իրենց լրիւ պատասխանատուութիւններուն, ու այնքան մը անկեղծ ու քաջ՝ որ Հայութեան եւ «հին»երու վէրքերը դարմանելու մասին մտածեն եւ ո'չ թէ սպիները արիւնելու:

Անշուշտ, մեր կարծիքով, այս ճիգին առջեւ գլխաւոր խոչընդոտը հանրային կազմակերպ կեանքի մը չգոյութիւնն է՝ կարգ մը գաղութներու մէջ: Ընկերային առումով ուժեղ Արտասահմանի մը բացակայութիւնը, զոր պէտք չէ վերագրել լոկ արտաքին, յարաբերական եւ «կամքէ անկախ» պատճառներու:

Այս բոպէիս իսկ, շա՛տ բան կարելի է փոխել դէպի լաւը՝ եթէ հին թէ նոր սերունդներ յօժար ըլլան մտածուած, ծրագրուած աշխատանքի: Յօժար ըլլան յաւելեալ յանձնառութեանց ու զոհողութիւններու: Յօժար ըլլան նուազ «արդիականութեան» եւ նուազ պահպանողականութեան, ու հաւատան բարեշրջումի սկզբունքին՝ առանց երբեք մոռնալու, թէ Հայկ. Արտասահման եւ Հայրենիք նո'յնքան զօրեղ կերպով պէտք է կառչած մընան միացեալ Հայութեան իտէալին:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ԵՒ ՎԻԷԹՆԱՄԸ

Սպիտակ Տան մէջ, Յունիս 19էն ի վեր երկրորդ անգամ ըլլալով, նախագահ Նիքսըն մամուլի ասուլիս մը տուաւ, որու ընթացքին շօշափեց քանի մը հարցեր: Առաջին առթիւ խօսեցաւ Վիէթնամի կնճռոտ հարցին մասին: Նախագահը բացարձակապէս դէմ է ի յառաջագունէ ճըշդելու ամերիկեան ուժերու պարպումին թուականը: Արդարեւ, կարգ մը ծերակուտականներ ճնշում կը բանեցնեն նախագահին վրայ, որպէսզի յայտարարէ ամերիկեան ուժերու պարպումին թուականը, որ համաձայն իրենց պէտք է ըլլայ 1970ի վերջերը, կամ առ առաւելագոյնը 1971ի կէսերուն:

Նման որոշում մը առիթ պիտի տար հակառակորդ ճակատին՝ սպասել մինչեւ պարպումի թուականը: Խօսքը այժմ կը պատկանի դիմացի ճակատին, քանի որ Ամերիկա կարեւոր թիւով ուժեր հեռացուցած է ռազմաճակատէն եւ միւս կողմէ առաջարկուած զինադուլ մը միջազգային հակակշռի տակ: Աւելին, համաձայն Նիքսընի, Ամերիկա առաջարկած է ազատ ընտրութիւններ Հարաւային Վիէթնամի համար, միշտ, անշուշտ, միջազգային հսկողութեան ներքեւ:

Միակ կէտը, որ բանակցութեան եւ սակարկութեան հարց չի կրնար ըլլալ, Հարաւային Վիէթնամցիներուն իրաւունքն է որոշելու իրենց ապագան:

Լաոսի կռիւներուն կապակցութեամբ, նախագահը մտահոգութիւն յայտնած է, որովհետեւ 50·000 Հիւսիսային Վիէթնամցիներ հաստատուած են հոն: Հերքած է, թէ ամերիկեան ուժեր կը գրտնուին Լաոս: Զինուորական խորհրդատուներ են միայն:

Հիւլէական զէնքերու վրայ հաստատելի հակակշռին եւ քննութեան կապակցութեամբ, Նիքսըն յոյս յայտնած է, որ Խորհ. Միութիւնը դրական պատասխան կուտայ Մ. Նահանգներու բանակցութեանց առաջարկին:

Նիքսըն, վերջապէս, ըսած է, թէ Հոկտեմբերին Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը կարեւոր յայտարարութեամբ մը պիտի ճշդէ իր քաղաքականութիւնը Լատին Ամերիկայի վերաբերեալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷԼԻԶԷ հաղորդագրութեամբ մը կը տեղեկացնէ, թէ Մ. Նահանգներու նախագահին հրաւէրին ընդառաջելով, Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը՝ Ժորժ Փոմփիտու, շաբթուան մը պաշտօնական այցելութիւն պիտի տայ Մ. Նահանգներ: Նախագահը Փետրուար 24 եւ 25ին պիտի գտնուի Ուաշինկթըն, ապա՝ այլ քաղաքներ: Մանրամասն ժամանակացոյցը պիտի ճշդուի յառաջիկային:

ՊՈԼԻՎԻՈՅ (Հարաւային Ամերիկա) բանակը, գլխաւորութեամբ իր ընդհանուր հրամանատար Զօր. Օվանտոյի, պետական հարուած կատարեց: Զինուորականները առանց դժուարութեան տէր դարձան երկրին՝ պաշտօնազրկելով Հանրապետութեան նախագահը: Զօր. Օվանտոյի առաջին գործը եղաւ հաստատել քարիւղի նոր օրէնք մը փոխարինելու համար նախկինը, որ հաստատուած էր 14 տարի առաջ «օտար ընկերութիւններու կողմէ»: Այս միջոցառումը կը թուի առաջին քայլը ըլլալ դէպի ազգայնացում: Առայժմ դիւանագիտական յարաբերութիւնները առկախուած են Ուաշինկթընի եւ Լա Փազի միջեւ: Նոր դեկավարը պետական հարուած չուզեր նկատել ըրածը այլ՝ յեղափոխութիւն:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը՝ Տիկ. Կոլտա Մէյր վերջացուց իր խօսակցութիւնները նախագահ Նիքսընի եւ անոր խորհրդատուներուն հետ: Տիկին Կոլտա Մէյրի նըպատակն էր, ինչպէս կը հաստատեն ամերիկեան շրջանակները, զինուորական եւ տնտեսական յաւելեալ օժանդակութիւն մը ապահովել Մ. Նահանգներէն: Իսրայէլ փափաքած էունենալ 100է աւելի նոր օդանաւեր: Կը թուի, թէ զոհացում չէ ստացած, քանի որ Նիքսընի բանբերը՝ Զիկլը, մամուլին յայտարարած է, թէ «անմիջական որոշում մը տալու պատճառ չկար»:

ՀՐԷԱԿԱՆ ծագում ունեցող զուիցերացի ճարտարագէտ մը Իսրայէլի ծախած է գաղտնի փաստաթուղթեր Միրաժ 3 օդանաւերու մասին: Պերնի Դաշնակցային դատախազը Զուիցերիա պատահած լրտեսական մեծագոյն ձեռնարկը կը նկատէ եղածը մինչ ԹելԱվիվ լուռ կը մնայ:

ԹՈՒՌ ՏԻՒ ՓԷՆԻ «ապստամբ» ճաշարանապետը՝ Նիքու անգտանելի էր շաբաթ օր: «Մաքի» փախած է պատանդներն ալ միասին: Ներքին նախարարը դատական հետապնդումի ձեռնարկած է:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷՆ սկսեալ կը սղէ էսանսի գինը: Սովորականը պիտի արժէ 1,06 լիթը իսկ լաւագոյնը (սիւփէր) 1,15:

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի Փեքինի դեսպանին հետ:

ԿԱՐՄԻՐ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻՆ վրայ կին մը փորձեց խաղաղ ցոյց մը կազմակերպել խորհրդային վարչաձեւին դէմ, բայց անմիջապէս ձերբակալուեցաւ գաղտնի ոստիկաններու կողմէ: Այսուհանդերձ, խորհրդային քաղաքացին որ 50 տարեկան էր, ցուցատախտակ մը ունէր որուն վրայ գրուած էր. «Չեմ ապրիր, այլ կը մեռնիմ: Խորհրդային կառավարութիւնը ոչինչ ըրեր է ժողովուրդին համար, կը պարտադրէ միայն, որ տառապի: Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը դժբախտութիւն բերաւ միայն ռուս ժողովուրդին»:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշեց բանալ տարադրամներու շուկան, երկուշաբթի օր: Ծանօթ է որ փակ էր քանի օր է առաջքն առնելու համար շահագործումներու, ընկերվարական յաղթանակի մը հաւանականութեան պատճառով:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Շաբաթ վաղ առաւօտեան Փրակայի մէջ վերջ դտած է Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստը: Միայն կիրակի իրիկուն պիտի յայտնուէր արդիւնքը բայց անդամներէն մին արդէն յայտարարած է ձայնասփիւռէն՝ «Ուրախ եմ որ հեռացուեցան այն մարդիկը որոնք վնասեցին երկրին»: Կասկած չկայ թէ հարցը կը վերաբերի Տիւպչէքի եւ Զմրկովսկիի:

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

Ս. ՊԵՏՐՈՍԻ ՄԷՋ

Դիտել տուի երիտասարդ խօսակիցիս, թէ շշուկներ հասած են նաեւ իմ ականջիս, սակայն ինչ որ ե՛ս լսած եմ՝ հիմնովին կը հակասէ իր այն հաւատքին, թէ «Վատիկանը աշխարհի ամէնէն հարուստ կղերապետութիւնն է»:

— Որքան գիտեմ, *ըսի*, իրողութիւնը ճիշդ հակառակն է: Ապագան մութ է տնտեսապէս, եւ անձկութիւները այնքան շեշտուած են եղեր, որ Սրբազան Պապը կը մտածէ Վատիկանի բաժնեթուղթերը ծախելու մասին...

— Կ'երեւի չկարդացիք Փարիզի «Նիւ Եորք Հերըլտ»ի Հռոմի թղթակցին՝ Նինօ Պելլոյի մէկ հատորը, որ կը կրէ «Վատիկանի Ոսկին» անունը, *պատասխանեց անմիջապէս հոլանտացի պսակաւորը:* Պապը կը շարունակէ մնալ աշխարհի ամէնէն հարուստ մարդը. աւելի՛ քան Նիարքոս մը կամ Օնասիս մը...»:

Եւ շարունակեց պատմել, մինչ բազմութիւնը՝ ոչխարներու հօտի մը պէս, զբօսաշրջիկները առաջնորդող ուղեցոյցին կը հետեւէր, խանութէն գնած իր առարկաներու ծրարիկները տակաւին ափին մէջ...:

— Երբ կ'ըսենք թէ Պապը աշխարհի ամէնէն հարուստ մարդն է, անշուշտ կ'ակնարկենք Վատիկանի հարստութեան: Իրողութեան մէջ, կաթողիկէ աշխարհի հոգեւոր պետը աղքատիկ ռեւէ մահկանացուէ աւելի փարթամ կեանք չունի...

(Ակա՛նջը խօսի մեր կարգ մը քահանաներուն, *ըսի... մտովի*):

— Նինօ Պելլոյի հատորին մէջ, *վերսկսաւ պատմել խօսակիցս*, հետաքրքրական կարգ մը ցանկեր, անուններ ու թիւեր կան, որոնցմէ կը պարզուի, թէ Վատիկան օտար բազմաթիւ հաստատութիւններէ, առեւտրական ընկերակցութիւններէ, ծովային ու օդային ուղեւորական ընկերութիւններէ, դրամատուներէ, արհեստագիտական թէ ճարտարարուեստական նախաձեռնութիւներէ կարեւոր շահաբաժիններ կը ստանայ, անկախաբար կալուածային ու անշարժ վիթխարի հարստութիւններէ, զորս ունի:

Իր կողմէ յիշատակուած բոլոր անուններն ու թիւերը չեմ կրնար ճշդիւ յիշել անշուշտ: Ծովային փոխադրական միջոցներէն «Իտալական շոգենաւային ընկերակցութիւնը», «Ատրիաթիքա»ն եւ «Թիրէնէա»ն, Ֆլորանսի, Վենետիկի, Հռոմի եւ Նափոլիի նման քաղաքներու մէջ գործող դրավաճառատուներ, մուշտակի, ձայնապնակներու, գուլպայի, հանդերձեղէնի վաճառատուներ, դրամատուներ՝ ինչպէս Պանքօ Տի Ռոմա, Պանքա Քոմերչիալէ Իթալիանա, Քրետի Իթալիէն, Պանքօ Տի Սանթօ Սփիրիթօ պատկառելի գումարներ կը վճարեն Վատիկանի՝ իբրեւ շահաբաժին:

«Պանքօ Տի Սանթօ Սփիրիթօ» («*Սուրբ Հոգիի դրամատուն*»), *օրինակ, Պօղոս Հինգերորդ Պապի կողմէ հիմնուած է 1605 թուականին, — աշխարհի ամէնէն հին դրամատունը...:*

Իտալիոյ 36 քաղաքներուն մէջ կը գործէ «Իթալի-կազ» ընկերութիւնը, որ ենթակայ է Պապի հակակշռին:

Թորինոյի բնակիչները իրենց ըմպելի ջուրին համար շահաբաժին կը վճարեն Վատիկանի: Ֆլորանսի ծանօթ «պլոնտի» սփակեթթին (դդմաճ) եւ «Փանթանելլի» կարկանդակները կը պատրաստուին գործարաններու կողմէ՝ որոնք նոյնպէս հաշուետու են Վատիկանի:

Ֆիաթ, Վեսփա եւ Ալֆա Ռոմէօ ինքնաշարժի գործարաննե՞րը... Հոս եւս եկամուտի հարուստ աղբիւրներ ունին:

Միայն Վատիկանի յատուկ նամակագրոշմներէն՝ միլիոններ կ'ապահովուին: Եկեղեցական ու աշխարհական հաղարաւոր մարդիկ պարտականութիւն ունին ոչ միայն հասոյթի աղբիւրներ անվտանգ պահելու, այլեւ զարգացնելու: Զուիցերական եւ ամերիկեան դրամատուներու մէջ, Վատիկանի հարստութիւնը աստղաբաշխական թիւերու կը հասնի...

Խումբը հասած էր արդէն մայր տաճարի աջակողմեան թեւի վերջին սիւնին, ուր կանգնած է Ս. Պետրոսի պրոնզեայ վիթխարի արձանը, գործ՝ Արնոլֆօ Տի Քրամպիոյի:

Հոլանտացին ըմբռնեց կոճկուելու անհրաժեշտութիւնը, ու ես փակեցի զրոյցը՝ հարցումով մը.

— Ի՞նչ է ձեր մասնագիտութիւնը, սիրելի՛ բարեկամ...

— Թուլուզի մէջ առեւտրական գիտութիւններու հետեւած եմ, իսկ մասնագիտութիւնս պիտի ըլլայ ելեւմտական ճիւղը...:

Ինծի կը մնար լռել, ու յածիլ վերստին տաճարի վեհաշուք մթնոլորտին մէջ, որ աւա՛ղ, հաղարաւոր այցելուներու ա ն խուսափելի ժխորով վիրաւոր էր:

— Ես այս իրարանցումին մէջ եկեղեցի մտած ըլլալու տպաւորութիւնը չունիմ: Աւելի ամայի ու խաղաղ ժամու մը պէտք է գանք, *ըսաւ կինս, մեղմօրէն:*

Հաւատացեալներու անհատնում պոչ մը, երկիւղածօրէն, կարգաւ կը համբուրէր Ս. Պետրոսի աջ ոտքը. ուրիշ զանգուած մը, հիացիկ, խճողուած էր Միքելանճելոյի գլուխ գործոցներէն՝ աշխարհահռչակ «Փիեթա»յի առջեւ. յետ խաչելութեան՝ Մարիամ Աստուածածնայ ծունկերուն ու աջ թեւին վրայ անշունչ հանգչող մարմինը Յիսուսի...

Վշտահեղձ տրտմութեան, ցաւի եւ վեհաշուք գեղեցկութեան մարմարացած պատկեր մը, որ կը դամէ քեզ դետին, կ'անշարժացնէ ամբողջ վայրկեաններ, որպէսզի դէմքերէն, գիծերէն, արձանացած շարժումներէն, արտայայտութեամբ պոռթկուն մկաններէն ու նոյնիսկ հագուստներու ծալքերէն անդին կարենաս տեսնել հանճարը արուեստագէտի մը, որ, քսանեւհինգ տարեկանին, կրցեր է անմեռ շունչ, լոյս ու անհունօրէն խօսուն արտայայտութիւն տալ քարին:

Նոյն անկրկնելի կախարդին՝ Միքէլ Անճելոյի «Մովսէ՛ս»ը, — ահեղ դատաւոր եւ պատգամաբեր աստուածային օրէնքի, որուն աչքերուն մէջ եւ շրթունքներուն վրայ՝ կորովի, ուժի, խորտակիչ հեղինակութեան մը շուքը կը ծանրանայ:

Ինծի կը թուի, որ Ս. Պետրոսը արուեստի եւ մարդկային հանճարի գերագոյն կարելիութեանց մէկ գանձարանն է՝ ուր մարդիկ իրենց աղքատութեան եւ ոչնչականութեան դիտակցութիւնը կ'ապրին ու կը սորվին բարձրանա՛լ. կը փորձեն խոնարհումը աղբիւր դարձնել ճշմարիտ աղօթքի, եւ աղօթքը՝ կամուրջ, դէպի անհասանելի բարձունքները քրիստոնէական ճշմարիտ մեծութեան...:

ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

ԱՆԱԹՈԼ ՖՐԱՆՍ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

(Ծննդեան 125ամեակին առթիւ)

Հայերու դատը մարդկութեան դատն է...
Ա. ՖՐԱՆՍ

Դ.

Հռոմի մէջ, 1903 Մայիս 7ին, կը գումարուի Իտալիոյ լրագրողներու ընդհանուր համագումարը՝ նուիրուած հայկական դատին պաշտպանութեան գործին: Համագումարին հրաւիրուած էին եւրոպացի անուանի գրագէտներ, լրագրողներ, խմբագիրներ, հանրային եւ պետական դէմքեր:

Այդտեղ Ա. Ֆրանս կ'ըսէ.— «Դուք, պարոններ, եկած էք Եւրոպայի խաղաղութեան ամրապնդման համար աշխատելու, համաձայն ձեր ուժերուն, որոնք փոքր չեն, քանի որ անոնք առաւելաբար մտքի ուժեր են: Հարցը կը վերաբերի Եւրոպայի բարոյական միասնութեան եւ մտաւոր համերաշխութեան: Ձեր մարդաբանութեան դպրոցի տնօրէնը՝ անուանի Փրոֆ. Սերչին, քիչ առաջ, գեղեցիկ լեզուով մը պատմեց, թէ ինչպէս պաշտպանուած է Հայկ. Դատը Եւրոպայի բոլոր մայրաքաղաքներուն մէջ: Այս ձմեռ Փարիզ էր: Իմ երկրիս մէջ, ուր այս միջոցին երկու կուսակցութիւններ բուռն պայքար կը տանին իրարու դէմ, ամէնէն թունդ հակառակորդներն անդամ զօրավիգ կը կանգնին Հայկական Դատին:

Այնուհետեւ Ա. Ֆրանս կը դիմէ իտալացի մտաւորականներուն եւ ազատ ասպարէզի մարդոց, որպէսզի հետեւին Ֆրանսայի մտաւորականութեան օրինակին, որուն բովանդակ համակրութիւնը կ'երթայ դէպի ճնշուած ու հալածուած ժողովուրդը: Բազմամարդ ժողովի մը ընթացքին Լրթոլ եւ Քաշէն, Ժօռէս եւ Փրէսանսէ, բոլորն ալ կողք-կողքի, միաձայն բողոքի ձայն բարձրացուցին եղած խժդժութիւններուն համար եւ պահանջեցին Պերլինի դաշնադրին գործադրութիւնը:

Ա. Ֆրանս հաւատացած էր, որ միահամուռ բողոքը ի զուր չանցնիր, որ Եւրոպայի պետութիւնները հարկադրուած կ'ըլլան լսել այդ բողոքները եւ սանձահարել արիւնարբու Սուլթանը:

Մայիս 24ին, Ա. Ֆրանս նորէն գնաց Հռոմ՝ հայկական արդար դատին պաշտպանութեան համար կրկին իր ձայնը բարձրացնելու: «Ես Հայկական Դատը կը ներկայացնեմ ոչ թէ մեռած, այլ կենդանի Իտալիոյ: Գիտնալու համար, թէ ինչքան նախանձախնդիր էք դուք՝ մարդ արարածին դէմ գործուող ոճիրներուն վրէժը լուծելու համար, եւ ինչ ազնիւ կարեկցութեամբ կը յարգէք ոճիրներուն զոհերը, ես պէտք չունիմ ոչ յիշատակներ փնտռելու եւ ոչ ալ ոգեկոչելու ձեր մեծ հերոսին յիշատակը՝ Կարիպալտիին անունը, որ պայքարեցաւ ճնշուած Իտալիոյ եւ պարտուած Ֆրանսայի համար:

Ա. Ֆրանս Թուրքիան լաւ ճանչցող եւրոպացի մտաւորականներէն մէկն էր: Եւ պատմութենէն ծանօթ էր, թէ քանի քանի անգամներ թուրք վայրի հորդաները քանդած, աւերած ու ամայացուցած էին Հայաստանի, Յունաստանի, Պուլկարիոյ, Մակեդոնիոյ եւ այլ երկիրներու բարգաւաճ գիւղերն ու քաղաքները:

Ծանօթ էր նոյնպէս սուլթաններու հրէշային նկարագրին: Սուլթան Համիտի մասին իր կարծիքը հետեւեալն էր. «Հրէշ մըն է, որ իր ողորմելի ամենաղօրութեան մէջ շարունակ դողալով, 1893էն մինչեւ 1896 խոշտանգեց, ողջ ողջ այրեց եւ բնաջնջեց երեք հարիւր հաղար Հայեր: Եւ այդ թուականէն սկսեալ զարշելի զգուշաւորութեամբ մը կը ջանայ աստիճանաբար ոչնչացնել այդ ժողովուրդը»:

Առողջական պատճառներով չկարողացաւ ներկայ գտնուիլ Լոնտոնի միջազգային համագումարին, որ տեղի ունեցաւ 1904 Յունիս 29ին: Այսուհանդերձ, հա-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— *Կ'ուզեմ գահէս հրաժարիլ, յայտարարեց անոնց, յոգնած ու տկար եմ ու այլեւս չեմ կրնար իշխանութեան այս ծանր բեռը տանիլ... միայն թէ կ'ուզեմ հրաժարիլ ի նպաստ իմ որդւոյս Պիւրհանէտտինի, որ միակ արժանաւոր յաջորդը կրնայ ըլլալ ինծի...*

Այս յանկարծական յայտարարութիւնը ափ ի բերան թողուց պալատականները, որ չէին գիտեր թէ ի՛նչ պէտք էր պատասխանել:

— *Վեհափառ տէր, կմկմաց վերջապէս Թահսին փաշա որ այդ դժնդակ օրերուն բացառիկ ազդեցութիւն մը կը վայելէր իր տիրոջ քով, այս միջոցիս այդպիսի արարք մը բոլորովին պիտի կնճռոտէ կացութիւնը եւ քաջալերէ ապստամբները...*

— *Բայց թերեւս պատճառ մը ըլլայ, որ այս կերպով հանդարտութիւնը վերահաստատուի... քանի որ շարժումը ինծի դէմ կ'երեւայ:*

— *Ոչ, բողոքեցին մէկ քանի պալատականներ, ձեր նուիրական անձին դէմ ոչ ոք համարձակած է մինչեւ այս վայրկեան դժգոհութիւն մը յայտնել...*

— *Այդ դժգոհութիւնը տակաւին հրապարակաւ չէ յայտնուած, բայց կը զգամ որ գոյութիւն ունի, պատասխանեց բրռնաւորը:*

— *Բայց եթէ ձեր Վեհափառութիւնը գահէն հրաժարելու աստիճան զիջողութիւն ընելու տրամադիր է, լաւագոյն է որ Սահմանադրութիւնը հռչակէ ու յեղափոխական շարժումին վերջ մը դնէ, դիտել տուաւ ծերունի փաշա մը որ մէկ քանի անգամ նախարարապետ եղած էր:*

— *Սահմանադրութիւն... երբեք պիտի չյօժարիմ այդ բանը ընելու...:*

— *Եւ եթէ ձեր Վեհափառութեան յաջորդը ստիպուի տեղի տալո՞ւ, հարցուց ծերունի փաշան:*

— *Թոյլ պիտի չտամ որ այդ բանը ընէ եւ ասոր համար կ'ուզեմ որ Պիւրհանէտտինը ըլլայ իմ յաջորդս:*

Եւ Ապտիւլ Համիտ պարզեց իր ծրագիրը մտերիմ պալատականներուն:

Գահէն հրաժարումը պարզապէս՝ կեղծիք մըն էր, առժամեայ կարգադրութիւն մը միայն մինչեւ իր ծրագիրը գլուխ հանէր՝ այն է զինու զօրութեամբ ջախջախէր յեղափոխական շարժումը, ըմբոստ սպաները ինչպէս նաեւ բոլոր կասկածելիները, որոնք թէեւ բացէ ի բաց ապըստամբներուն չէին միացած, բայց անոնց համամիտ էին՝ հրացանի բռնել, քոմիթէն փճացնել եւ անդառնալիօրէն Սահմանադրութեան գաղափարը վերցնել մէջէն: Ապտիւլ Համիտ կ'ուզէր այս ամէնը իր զաւկին անունով կատարել եւ յետոյ վերադառնալ գահ, աւելի քան երբեք իր իշխանութիւնը զօրացուցած:

Ասով բռնաւորը կ'ուզէր ծայրայեղ միջոցներով յեղափոխութիւնը ջախջախել արիւնայեղութեան պատասխանատուութիւնը ուրիշի մը վրայ բեռցնելով:

Յետոյ կը յուսար որ երբ այսպէս իր առժամեայ յաջորդը իրմէ աւելի ատելի դառնար ամէնուն, ինք կրկին գահը բազմած ատեն իբրեւ փրկիչ պիտի ընդունուէր:

— *Հիմա հասկցաք թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ պիտի կատարուի իմ գահէն հրաժարումս, ըսաւ Ապտիւլ Համիտ խօսքը աւարտելով:*

Պալատականները սակայն շատ վտանգաւոր խաղ մը համարեցան այս, մանաւանդ յաջորդութեան կարգին այս փոփոխութիւնը, որ կրնար նորանոր խնդիրներու դուռ բանալ: Բայց ինք անդրդուելի մնաց եւ պնդեց թէ իր որոշումը պիտի գործադրէր մէկ քանի օրէն՝ երբ եւրոպական պետութիւններէն որոշ պատասխան մը ստանար իր տուած շրջաբերական հեռագրին:

Նոյն դիշերը Օսման Ֆէվզի փաշային Մանասթըր հասնիլը ծանուցանող հեռագիր մը կը հասնէր Երլտըզ: Շէմսի փաշային յաջորդը այնքան լաւատես էր, որքան գնդակահար եղող իր նախորդը:

Բէսնէի ապստամբ փոքրիկ խումբը նոյնը կը մնար: Նորանոր դասալքութիւններ չէին եղած բանակին մէջ. թէեւ սպաները միշտ կը մերժէին ապստամբներուն դէմ քալել, բայց հրամանատարը կը յուսար որ խոստումներով պիտի յաջողէր զանոնք ի վերջոյ համոզել:

Իրականութիւնը սակայն բոլորովին տարբեր էր մակեդոնական դաւառներուն մէջ: Շաբաթուան մը միջոցին յեղափոխական գաղափարը հսկայական յառաջդիմութիւն ըրած էր ամէն կողմ:

Սահմանադրութիւնը հետզհետէ կը հռչակուէր քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, սուլթանական իշխանութիւնը իր ազդեցութիւնը կորսնցուցած էր բոլորովին եւ իրական կառավարութիւնը անցած էր քոմիթէին ձեռքը, որ կը տնօրինէր ամէն բան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(235 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. ԲԱՅ

ԲՆԱԿԱՐԱՆ

—*—

ԳԻՒՂ ՊԱՅԾ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԳԻ ԴԱՏԱՒ ՆԱ ՅԱՅԵՂԱՐԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐԵՒԱՆ
1920

Ը. Ղարիբեանի նամակը ինձ հասաւ Ռոստովի մէջ, ուր ես գտնուում էի Դենիկինի ձերբակալութեան օրերին։ Ես ուրախ էի, որ Ղարիբեանը ողջ է մնացել, բայց «Ազատ» թերթում տպուած նրա յօդուածը ինձ վրդովեցրեց։ Ես գրեցի Ղարիբեանին, որ նա ինձ ոչ մի ծանր բան չի արել, որ ես ոչ մի ատելութիւն չունեմ նրա հանդէպ, որ ես ամենայն ուրախութեամբ կը տեսնէի նրան մեր շարքերում, որ ես ինձ համարում եմ նրա ընկերը։ Ես գրեցի նրան, որ ես ինձ համարում եմ մեղաւոր նրա առաջ, որ ես ինքս եմ ստիպել նրան գրել այդ յօդուածը, որ ես ինքս եմ ստիպել նրան ատել ինձ։ Ես գրեցի նրան, որ ես ինձ համարում եմ մեղաւոր նրա առաջ, որ ես ինքս եմ ստիպել նրան գրել այդ յօդուածը, որ ես ինքս եմ ստիպել նրան ատել ինձ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Յակոբ Պապիկեան եւ զաւակները՝ Ռոպէր, Ժանին, Լիլիան, Սոնիա,

Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ֆէթթէլեան եւ զաւակները (Հալէպ),

Տէր եւ Տիկին Տիրան Պապիկեան եւ զաւակները (Պէյրութ),

Տէր եւ Տիկին Մէթր Խաչիկ Պապիկեան եւ զաւակները (Պէյրութ),

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ազիրեան եւ զաւակները (Հալէպ),

Պր. Ֆուատ Ֆէթթէլեան եւ զաւակները (Պէյրութ),

Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Ֆէթթէլեան եւ զաւակները (Հալէպ),

Տէր եւ Տիկին Փիէր Ֆէթթէլեան եւ զաւակները (Դամասկոս),

Այրի Տիկին Ա. Գանիպալեան եւ զաւակները (Հալէպ),

Այրի Տիկին Վիքթորիա Ադամեան եւ զաւակները (Հալէպ),

Այրի Տիկին Զապէլ Պզտիկեան եւ զաւակները (Հալէպ),

Այրի Տիկին Այկիւլ Մարգարեան եւ զաւակները (Մարսէյլ),

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Փարթամեան եւ զաւակները (Մարսէյլ),

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պապիկեան (Մարսէյլ),

Տէր և Տիկին Յակոբ Գէօնճեան եւ զաւակները (Մարսէյլ),

Այրի Տիկին Լիւսի Կէօքճեան եւ զաւակները (Լոնտոն),

Տէր եւ Տիկին Հայկազ Հազարապետեան եւ զաւակները (Պէյրութ),

Տէր եւ Տիկին Գ. Հազարապետեան եւ զաւակները (Պէյրութ),

Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Յակոբ Գասապեան եւ զաւակները (Պէյրութ),

Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Սիսուան Կէօքճեան եւ զաւակները (Ժընեւ),

Տոքթ. Ա. Գոնեալեան եւ զաւակները (Հալէպ),

Տէր եւ Տիկին Վարդան Ազիրեան (Պէյրութ),

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մարգարեան (Մոնփելիէ),

Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէլեան (Հալէպ) սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԷՄԻԼԻ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ պատահեցաւ 66 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի Սեպտ. 29 ժամը 14ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Յակոբ Պապիկեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեան 40 Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Տիկին Լիւսի Արզումանեանի յիշատակին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի (Հոկտ. 8) ժամը 21ին Սոյի նախկին քաղաքապետարանի սրահը (68 Ռիւ Ուտան, Սօ):

Կը դասախօսէ նախկին նախարար՝

EDOUARD DEPREUX

« La vie douloureuse et glorieuse de l'Arménie »

(*Un patriotisme persistant à travers les pires persécutions*)

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը Հոկտ. 25 Շաբաթ իրկուն ժամը 20,30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 20ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Beaune-la-Rolande

Կիրակի 12 Հոկտեմբեր ժամը 11ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Պօնլա-Ռոլանտի (Լուառէ) եկեղեցիին մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ժամը 13ին ճաշ, ժամը 14,30ին զբօսապտոյտ եւ այցելութիւն Ժերմինեի, Սէն-Պընուա, Սիւլի սիւռ Լուառի և Փիթիվիէի պատմական վայրերն ու հայկական ճարտարապետութեամբ կառուցուած եկեղեցիները:

Ծախքերու մասնակցութիւն 30 Ֆրանք (ճամբորդութիւն Փիւլման օթոքառով եւ ճաշ):

Մեկնում Փարիզէն ժամը 8ին

(Ligne H P A Paris-Aubigny

Place Denfert-Rochereau, Paris (14e)

Արձանագրութեան համար դիմել՝ Հեռ. 033-02-12 Փարիզի Ս. Խաչ եկեղեցի

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, փութալու է շուտ արձանագրուիլ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ Ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 Ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ Հոկտ. 3ին ժամը 19էն 21, Լիսէ Քոնտորսէ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Հայկական հաստատութեան մը համար.—

Mécaniciennes pour travailler à l'atelier et ouvrières à domicile.

EM - JI - MAKI

73, Rue de Provence, Paris (9e)

Tél. : TRI. 92-98

URGENT

Environ 10 kms. de Paris

Vends salon coiffure dames avec fonds et murs. Catégorie B, bonne affaire. Matériel état neuf. Possibilité mixte, logement 2 pièces, cuisine, W.-C.

Douche, téléphone. Prix 105.000 francs.

S'adresser :

Mme FRENGULIAN Berthe

14 bis, Rue du Progrès, 92 MEUDON

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

(Piano, Accordéon, Solfège)

Կը դասաւանդուին մասնագէտ եւ փորձառու ուսուցիչներու կողմէ:

Փափաքողները դիմեն.—

Madame TCHITOUNY

13, Rue Caumartin, Paris (9e)

Tél. : OPE. 37-62

Նաեւ՝ վարձու սենեակ ուսանողի համար:

Ընտանեկան հաւաքոյթներու եւ խնջոյքներու առթիւ փափաքողներուն համար տրամադրելի է մասնագէտ Աքոռտէոնիստ մը, հայկական, կովկասեան, ռուսական եւ եւրոպական ճոխ յայտագրով մը:

Դիմել նոյն հասցէին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Սեպտ. 25էն սկսեալ վերաբացուած են Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող հայերէնի դասընթացքները հետեւեալ վայրերուն մէջ.

Փարիզի եկեղեցի (կիրակնօրեայ վարժարան) ժամը 10–12:

Ժանթիյի, 22 Ռիւ Վիքթոր Հիւկօ:

Ալֆորվիլ՝ տեղական Ֆրանսական վարժարանի սրահին մէջ:

Պուա Քոլոմպ-Անիէռ՝ 4 Ռիւ Մարի Լու

Շաւիլ՝ Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

Պանեէօ-Քաշան՝ 43 Ռիւ Մատամ Քիւրի:

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալ իրենց զաւակները վերոյիշեալ թաղամսերուն մէջ:

×

ԼԻՈՆԻ Հայ Ազգ. Վարչութեան Կրթական Մարմինը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. 2ին:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 2էն սկըսեալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 3ին Միութեան գրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ Մեթրօ Քատէ:

×

ՍԷՆԹ – ԱՆԹՈՒԱՆ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտ. 2ին հինգշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին: Յարգելի թաղեցիներէն կը խնդրուի այժմէն արձանագրել իրենց փոքրիկները, կիրակի առաւօտները, եկեղեցւոյ խորհրդարանը, իսկ շաբթու մէջ Պր. Երուանդ Պապոյեանի մօտ: Ոչ մէկ վճարում դպրոցի. դպրոցի գիրքերը ձրի կը տրուին:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ հայերէնի դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 5ին կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ խղճամտօրէն բարի ըլլան իրենց զաւակները արձանագրել անխտիր: Ուսուցչուհի Օր. Հելլէն Սապունճեան:

×

ՏԷՍԻՆ

Կապ. Խաչի հայկ. դպրոցի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հոկտ. 2ին Հինգշաբթի ժամը 14–17ը եւ Շաբաթ 17–19ը Հ. Յ. Դ. տան մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները Հոկտ. 5ին, կիրակի ժամը 15ին, Մշակոյթի Տուն, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

×

«Դաշնակցութեան Օր»ը Լիոնի մէջ Կիրակի Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

PARENTY
ET
DESROUSSEAUX
AGENCE DE VOYAGE
7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)
Métro :
Quatre-Septembre ou Opéra
Tél. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար —օդանաւ, շոգենաւ, երկաթուղի օդանաւային բոլոր ընկերութիւններու միջոցով (ամերիկեան, Ֆրանսական, գերմանական, թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունական եւայլն եւայլն): :

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը:

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9–12 եւ 14–18:

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon,
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 90 ֆ· Վեցամսեայ 50 ֆ·
Արտասահման Տար· 105 ֆ· Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
30
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
30 SEPTEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11626

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.626

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՄԸ ՄՆԱՆ

—o—

Հակառակ կարգ մը նախատեսութեանց Գրանտի ընկերվարականները ընտրական յաղթանակը չտարին, թէեւ զգալի յա– ռաջխմութիւն մը արձանագրեցին ան– ցեալի բաղդատմամբ եւ Քրիստոնեայ–Դե– մոկրատները հակառակ որոշ կորուստնե– րու, կը մնան Արեւմտեան Գերմանիոյ ա– ռաջին կուսակցութիւնը։

Ընտրական վերջնական արդիւնքները հետեւեալ պատկերը կը պարզեն.— Քրիս– տոնեայ – Դեմոկրատ՝ ձայներու 46,1 առ հարիւր (15 միլիոն 203·457), կ'ապահովէ 242 աթոռ Պունտըսթակի մէջ (կորուստ՝ 47 աթոռ), Ընկերային Դեմոկրատ (Գր– անտի ընկերվարականները) կը ստանայ ձայներու 42,7 առ հարիւր, 224 աթոռ (նախապէս՝ 202), ազատականները՝ 5,8 առ հարիւր, 30 աթոռ (նախապէս՝ 49), ֆր. փէ· Տէ· (նոր–Նացիական կուսակցու– թիւն նկատուած) չկրցաւ ստանալ ձայ – ներու մէկ հինգերորդը որպէսզի ներկա– յացուցիչ ունենայ երեսփոխանական ժողովին մէջ։

Այս պայմաններու մէջ, չատ հաւանա– կան կը թուի որ յաջորդ չորս տարիներու կառավարումը մնայ Քիզինկէրը, բայց ըն– կերվարականները որոնք բարելաւած են իրենց դիրքերը, կրնան համախմբում մը կազմակերպել ազատականներուն հետ։ Ներքին կարեւոր հարցը այն է թէ ո – րու պիտի երթայ ազատականներու հա– ճակրութիւնը, տրուած ըլլալով որ չատ կան կախում ունի իրենցմէ, հակառակ ա– նոր որ դիւանագիտական պարտեզներէն են այս յաղորդութիւնները։ Ամէն պարագայի մէջ, Ար– տաքին նախարար եւ ընկերվարական պա– գուրտ Վիլի Պրանտ չեչտեց արդիւնք– ներէն անմիջապէս եառ թէ՝ «կառավա – րական համախմբում մը, որ կը միացնէ ընտրական արդիւնքներէն անմիջապէս եառ, յայտնեցին թէ դուռը բաց է ընկեր– վարականներուն առջեւ։

× Դրամ փոխելու չուկաները վերա – բացուեցան երկուշաբթի օր։

ՓՐԱԿԱՅԻ ԱՇՈՒՆԸ

—o—

ՏԻՒՊԶԼԻՔ ՀԵՌԱՑՈՒԱԾ ՊՐԵԶԻՏԻՈՒՄԷՆ, 28 ԱԶԱՏԱԿԱՆՆԵՐ ՔՇՈՒԱԾ ԿԵԴՐ· ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Եթէ քանի մը օրէ ետքապայի զանազան երկիրներուն համար աշունը սկսած է, ոչ մէկ երկիր, ոչ մէկ ժողովուրդ կը զգայ այդ աշունը որքան Չեխոսլովաքիան որ պիտի թէ ուրիշներու համար զարունը կրկին պիտի գայ, բայց իրեն համար զարուն չկայ այլեւս։

Արդարեւ, այլեւս զժբախտ իրողութիւն է, որ խորհրդային հրասայլերը պար – տադրեցին իրենց կամքը ազատասէր ժո – ղովուրդի մը վրայ, որուն միակ փափաքն էր համայնավար վարչաձեւը օժտել մարդկային դիմագիծով։

Չեխոսլովաքիոյ Համայնավար կուսակ– ցութեան կեդր· Կոմիտէն իր վերջին լիա– կատար նիստին մէջ պրեզիտիումի անդա– մի պաշտօնէն հեռացուց, ինչպէս նաեւ Ազգային Ժողովի նախագահի պաշտօնէն, Ալեքսանդր Տիւպչէքը, որ այսուհանդերձ կը մնայ միայն անդամ կեդր· Կոմիտէի։ Խորհրդայնասէր տարրերը աւելի առաջ երթալով, կեդր· Կոմիտէի անդամակցու– թենէն դուրս հանեցին վեց ազատախոհ– ներ, որոնց չարքին՝ Զմիրկովսքի։ Ուրիշ երեք անձեր հեռացուեցան Համայնավար կուսակցութեան չարքերէն, վերջապէս, 19 ազատախոհներու «հրաժարական»ը ընդունուեցաւ։

Մէկ խօսքով կատարեալ մաքրագոր – ծում մը կուսակցութեան վերին մարմնին չարքերուն մէջ։

Մաքրագործումը աւելի ամբողջական դարձնելու նպատակով է, անշուշտ, որ երկրին Դաշնակցային կառավարութիւնը, իր կարգին, հրաժարեցաւ, հնարաւորու– թիւն տալով վարչապետին (Զերնիկ) նոր կառավարութիւն մը՝ բաղկացած բա– ցառապէս խորհրդայնասէր տարրերէ։

Մաքրագործումներու չարքը պիտի եր– կարի ու տարածուի բոլոր մարգերէն ներս եւս, քանի որ Լուսաւորութեան նախա – րարը յայտարարեց, թէ բոլոր բարեն – րոզիչները պէտք է հեռացուին իրենց պաշտօններէն։

Սակայն ինչ որ ամէնէն աւելի վրդո – վեցուցիչ է, այն հաղորդագրութիւնն է, որով կեդր· Կոմիտէն կ'արդարացնէ խոր– հրդային ուժերու մուտքը Չեխոսլովա– քիա։ 1968 Օգոստոս 21ին, կեդր· Կոմի – տէն միաձայնութեամբ դատապարտած էր խորհրդային զինուորական միջամուտ– թիւնը Չեխոսլովաքիոյ մէջ։ Այս անգամ, կարմիր բանակին մուտքը կը նկատուի «ընկերվարութիւնը պաշտպանելու» կո– ւած ակտ մը։ «Ոչ յարձակում եւ ոչ ալ պրաուում» է, կը ճշդէ կեդր· Կոմիտէի հաղորդագրութիւնը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Գ.Ա.Հիրի կիսապաշտօնական Ալ Ահ – րամը կը գրէ թէ Ռապաթի իսլամական վեհաժողովը առանց օրակարգի սկսած է եւ վերջացած առանց որոշումի բանաձե– ւերու։ Թերթը կը գրէ նաեւ թէ եղիպտա– կան պատուիրակութիւնը ձախողեցնել կան պատուիրակութիւնը ձախողեցնել տուած է պարբերութեան մը չարագրու– թիւնը վերջնական զեկոյցին մէջ, ուր պի– տի նշուէր թէ իսլամական ուխտ մը գըլ– խաւոր հեռանկարներէն էր ժողովին։

ԵՐԵՒԱՆ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Կը չարունակուին Յովհ· Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած հանդիսութիւնները։ Սեպտ· 21ին հազա– րաւոր երեւանցիներ եւ հիւրեր հաւաք – ուեցան դրպէտին տուն–թանգարանին առջեւ։ Ներկայ էին նաեւ Ա· Միկոյեան, Ա· Քոչինեան, Բ· Մուրադեան, մտաւ – չալ Յ· Բագրամեան, Մ· Սարեան եւ այլ բարձրաստիճան պետական դէմքեր՝ հայ թէ օտար։

Յովհ· Թումանեանի տուն – թանգարա– նի նոր ցուցադրութեան եւ բանաստեղծին բարձրաքանդակին հանդիսաւոր բացումը կատարեց Հայաստանի Մշակոյթի նախա– րարը Կ· Ուղումեան, որ այս առթիւ դի– տել տուաւ, թէ ցուցահանդէսը ունի նոր, հարուստ նիւթեր, որոնք ամբողջական պատկերացում մը կուտան դրպէտին կեանքինեւ գործին մասին։ Ասիկա ժողո– վուրդին լաւագոյն նուէրն է հարազատ զաւակին յոբելեանին, ներկայ եւ գալիք սերունդներուն։

Ապա յաջորդաբար խօսեցան Մոսկուայի դրպէտաներու կազմակերպութեան վար – չութեան քարտուղար Լ· Կաբելին, Արե – ւելեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչ դրա– պէտ Վերնէր, Հայաստանի Գրպէտնե – րու Միութեան վարչութեան քարտուղար Սո· Ալաջալեան, Լիբանանի դրպէտ Մուրատուխ եւ Լոնտոնէն Տոքթ· Մ· Գիւտեան, որ բանաստեղծին գործերը կը թարգմանէ անգլերէնի։

Բոլորն ալ անդրադարձան Յ· Թուման– եանի գործերուն վայելած ժողովրդակա – նութեան, անոր կատարած ստեղծագոր – ծական մեծ աշխատանքին եւ դրական վաստակին։

Ապա ներկաները տուն – թանգարանին մէջ դիմաւորուեցան բանաստեղծին կեանքի ընկերուհի՝ 98ամեայ Օլգա Թու– մանեանի կողմէ։ Ներկայ էին նաեւ բա – նաստեղծին երեք աղջիկները՝ Արփիկ, Սեդա եւ Թամար։

Այցելուները կը դիտեն նոր ցուցահան– դէսը, որ իր տասը բաժիններով կը պատ– կերացնէ մեծ բանաստեղծին կեանքն ու գործը։

×

Լենինականի մէջ հանդիսաւոր չուքով յիշատակուեցաւ Յ· Թումանեանի 100ամ– եայ յոբելեանը Սեպտեմբեր 22ին։ Խօսե – ցան Մ· Մուրատեան եւ Շ· Թորոսեան։

×

Դիլիջան իր կարգին, Սեպտ· 19ին, դասախօսութիւն – համերգով մը յիշա – տակեց անուանի բանաստեղծին ծննդեան 100ամեակը։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

—o—

ՁԱԽԱԿՈՂՄԵԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻՆ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ — ԿՐԿԻՆ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿՈՒԻՆԵՐ — ՅԱՐԴ ԵՐԿՈՒ ՈՒՍԱՆՈՂ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Պոլսոյ համալսարանին մէջ կռիւները կը չարունակուին պարբերական կարճ ընդհատումներով։ Սեպտեմբեր 23ին, ձախակողմեան ուսանողներ յարձակած են աջակողմեան ուսանողներու վրայ եւ վե– րջիսին ատրճանակներ գործածուած ու molotov մոլոթովներ նետուած են։

Զերբակալուած է համայնավար ուսա – նող մը, որ չէր վարանած ատրճանակ գործածել ոստիկանութեան դէմ։

Ուրիշ ուսանող մը՝ Թայլան Իօզկիւր անունով, որուն դէմ ի բացակայութեան ձերբակալման հրաման տրուած էր, հա – մալսարանի բակին մէջ սպաննուեցաւ ոս– տիկաններու կողմէ։ Համայնավար ուսա– նողը փորձած էր դիմադրել դէնքով։

Այս դէպքերուն առիթով ոստիկանու – թիւնը որոշած է խիստ միջոցներ ձեռք առնել խռովարար ուսանողներուն դէմ։ Արդարեւ, լարուած կացութիւնը կը չա– րունակուի։ Մէկ չարթուան մէջ երկու ուսանողներ սպաննուած են, իսկ կռիւնե– րու ընթացքին ուսանողութիւնը բաւարար քանակութեամբ դէնք ունեցած իր տրա – մադրութեան տակ։

Ոստիկանութիւնը երկրաչափութեան վարժարանին մէջ խուզարկութեան մը ժամանակ մեծաքանակ դէնք գտած է։

Ոստիկանութիւնը յատուկ խումբ մը կազմած է՝ բաղկացած իր լաւագոյն տարրերէն, քննելու եւ երեւան հանելու համար պատասխանատուները։

Կռիւներուն առթիւ բազմաթիւ ձերբա – կալութիւններ կատարուած են։

Հաղարաւոր ուսանողներ «Ալլահ էք – պէր» բացագանչելով հետեւած են ուսա– նողի մը, (որ աջակողմեան խմբակին կը պատկանէր) թաղումին։ Այս առթիւ յու– ցադրած են պաստառներ, որոնց վրայ գրուած էր՝ «Եթէ մեռնինք կ'ըլլանք նա– հատակ, եթէ ապրինք՝ կ'ըլլանք յաղթա– կան»։

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

Ս. ՊԵՏՐՈՍ ԵՒ ՍԻՔՍՏԻՆԵԱՆ ՄԱՏՈՒՌ

Դարերէ ի վեր վէճ կայ Ս. Պետրոս մայր տաճարի վայրի պատմական ինքնութեան շուրջ:

Ըստ աւանդութեան, կաթողիկէ աշխարհի հաւատքի կեդրոնը կառուցուած է պատմական այն վայրին վրայ՝ ուր նահատակուած է Պետրոս առաքեալ, Ներոն կայսեր օրով, հաւանաբար 67 թուականին:

Նախ քան տաճարի շինութիւնը, Անակլէտուս Պապի կողմէ յուշաքար մը զետեղուած էր նոյն այս վայրին վրայ: Յետագային է, որ Կոնստանդին կայսեր ու Սիլվեստրուս Պապի կամքով մարմին առաւ քրիստոնեայ աշխարհի մեծագոյն եւ շքեղագոյն եկեղեցին:

Շրջանէ շրջան հերքուած է թէեւ այս վկայութիւնը, սակայն հետախուզական եւ պատմական վերջնագոյն ուսումնասիրութիւններ հաստատած են ստուգութիւնը աւանդապատումին:

Մայր տաճարի սկզբնական կառոյցը հինգ թեւեր ունեցած է, լայն մուտքով մը. բազմաթիւ մոզայիքներ, ֆրեսքօներ ու այլ յօրինումներ՝ կը կազմէին շէնքին մասնաւոր նկարագիր տուող արուեստագիտական մանրամասնութիւնները:

Յուլիոս Բ. Պապի օրով է, որ կը քանդուի հինը ու նորին կառուցումը առիթ կուտայ տարակարծութեանց՝ իբր հետեւանք ճարտարապետական ոճերու նախասիրութեանց, շինութեան առընչակից կրօնական եւ ծիսակատարական մտահոգութիւններու, հելլենական ու լատինական ուղղութեանց: Պրամանդէ, Ռաֆայէլ, Միքէլ Անճելօ, Մատերնօ՝ ճարտարապետական, նկարչական ու առ հասարակ արուեստի իրենց նախասիրութիւններով, եւ մինչեւ 17րդ դարու հոգեւոր պետերը՝ իրենց առաւելապէս կրօնական մղումներուն թելադրանքով, փոփոխութիւններ, յաւելումներ, սրբագրութիւններ կատարած են շինութեան մէջ, մինչեւ որ 1614ին իր վերջնական ձեւը ստացած է Ս. Պետրոսը:

Պօղոս Ե. Պապի օրով, Մատերնօ երեք մատուռներ աւելցուցած է մայր տաճարի երկու կողմերուն վրայ՝ եկեղեցիի ճակատը այժմու իր լայն ու տպաւորիչ տարածքին բերելու համար: Առանձին վայելչութիւն մը ստացած է կառուցուածքը, հրապարակէն դէպի մայր դուռ լայնանիստ սանդուխներու շարքով:

Անկասկած՝ Ս. Պետրոսի գմբէթն է ճարտարապետական այս հրաշալիքի ամէնէն մեծարուեստ կառուցումը, որ Միքէլանճելոյի պատմական համբաւը կը նուիրագործէ: Իրմէ առաջ Պրամանդէի դաղափարն էր եղած Ս. Պետրոսի վեհութիւնը իր գմբէթով յատկանշել. սակայն Ռաֆայէլ՝ բիւզանդական աւանդութիւններու հանդէպ վերապահ՝ ընդդիմացած էր այս մտածումին: Միքէլանճելոյի տեսակէտը եւս եղաւ ա՛յն, որ գերիշխող կառոյցը պէտք է ըլլայ տաճարի գմբէթը, առանց որուն այսօ՛ր ալ մայր եկեղեցին պիտի չունենար այն հրապոյրն ու կախարդանքը՝ որով շինութիւնը, իր ամբողջութեան մէջ, տեղ կը գրաւէ ճարտարապետական անկրկնելի կոթողներու կարգին:

Ինը լայն լուսամուտներ կը գրաւեն տաճարի ճակատը, սիւնազարդ յառաջամասին ու գլխաւոր կառոյցին միջեւ: Կեդրոնի լուսամուտէն՝ հանդիսաւոր օրերու եւ եկեղեցական տօներու առթիւ հանրուրութեան կ՝երեւի սրբազան Պապը:

Ս. Պետրոսի տաճարը վստահօրէն նուաղ պատկառազդու ըլլար սակայն, եթէ Պերնինիի տաղանդը մարմին տուած չըլլար այն հրապարակին՝ որ խորք, սլացք եւ մթնոլորտ կուտայ Վատիկանի այս գլխաւոր կեդրոնին:

Այցելուին համար շօշափելի, լրիւ ըմբռնելի ու արդար պատկերացում մըն է Աղեքսանդր եօթներորդի այն բացատրութիւնը՝ թէ Ս. Պետրոսի հրապարակին շինութեամբ, կաթողիկէ մայր եկեղեցին «թեւաբաց այն տաճարն է, որ կը գրկէ իրեն դիմող հաւատացեալները, հերետիկոսները թէ մեղաւորները հաւասարապէս»:

Հրապարակը հաւկթաձեւ բոլորակ մըն է, վիթխարի ու լայնաշունչ, որուն երկու կողերուն վրայ կիսաշրջանակաձեւ ու սիւնազարդ ճարտարապետական կառուցումներ կան: 284 սիւներ, եկեղեցական 140 սուրբերու արձաններ, հրապարակի կեդրոնին՝ եգիպտական կոթող մը, եւ կոթողէն հաւասար հեռաւորութեանց վրայ՝ երկու ցայտաղբիւրներ, Ս. Պետրոս տաճարին ու անոր գմբէթին հետ կը կազմեն գրեթէ համանուագային ամբողջութիւն մը, — ներդաշնակ, վեհաշունչ, այցելուն տարաշխարհիկ ապրումներու յանձնող միջավայր՝ որ տափակ առօրեայէն դէպի աստուածային կը մղէ մարդը...:

Տաճար մուտքիդ, առաջին քայլերդ չեն տպաւորեր քեզ: Ներքին տարածութեանց, գիծերու, բարձրութեանց եւ ընդհանուր մթնոլորտի խորազգած դեղեցկութիւնը կ՝ապրիս այն րոպէին միայն՝ երբ հասած ես գմբէթին տակ, կեդրոնը: Մեծութեան, նրբութիւններու, ցայտուն յօրինումներու թէ նուազուն զարդարանքներու պերճ համադրութիւն մը կը շրջապատէ քեզ, կը խուժէ աչքերուդ, մտքիդ, սրտիդ ու հոգիիդ: Արուեստի բոլոր պահանջներդ՝ քանդակէն մինչեւ նկար, ճարտարապետութենէ մինչեւ արձանագործութիւն, լոյսերու եւ գոյներու գրեթէ երաժշտական ծփանքով մը՝ ձեռակերտ ստեղծագործութեանց վրայ, անդրերկրային մթնոլորտով մը կը յաղեան:

46 մեթր բարձրութեան մը վրայ հիւսուած է կեդրոնական կամարը տաճարին, որուն տակ զետեղուած է 29 մեթր բարձրութեամբ պապական ամպհովանին (քենըփի), գործ՝ Ճան Լորենցօ Պերնինիի, պառոքեան ոճով հրաշակերտ մը, զոր իտալացի արուեստագէտը կառուցած է 29 տարեկանին...:

Զեռակերտ ամէն շինուածք, տաճարէն ներս թէ դուրս, կը ձգտի զգացնել մարդուն՝ թէ ոչնչականութեան սահմանուած գոյութիւն մըն է ինք, որքան ատեն որ ինքզինք ամենարաւ կը կարծէ, կամ կը յամառի չփնտռել իր մէջ այն իսկութիւնը, որ կը յատկանշուի «Աստուծոյ շունչով»ով: Գիտակցութեան կոչ մըն է սրբազան ամէն յօրինուածք, — մարդուն ներքին էութեան մէջ ներկայ ու գրեթէ միշտ մոռցուած դերագոյն կարելիութիւններ մշակելու, դաստիարակելու. իրականացնելու հրաւէր մը՝ որ խոնարհութեամբ, յաւիտենական աշակերտութեամբ միայն կրնայ գործ դառնալ...:

Արարչագործութեան հրաշավէպն է Սիքստինեան Մատուռը՝ Քափելլա մանեա յորջորջումով պատմականացած քահանապետական մատուռը, որ գոյութիւն է ունեցած ութերորդ դարէն իսկ՝ երբ Սիքստուս Դ. (Ֆրանչեսքօ տելլա Ռովերէ) զայն կառուցելու պարտականութիւնը կուտար Ֆլորենսի ճարտարապետներէն Ճովաննի Տոլչէի: Մօտաւորապէս 45 եարտ երկարութեամբ ու 15 եարտ լայնքով քառանկիւնաձեւ տաճար մը, որ պապական մասնաւոր հանդիսութիւններու յատուկ սրբավայր մը պիտի ըլլար:

Երկա՛ր է պատմութիւնը, զոր ապրեցաւ Սիքստինեան մատուռը՝ յատկապէս 1481էն ետք, մինչեւ 1508, երբ Յուլիոս Բ. Պապի օրով եւ Պրամանդէի յանձնարարութեամբ Միքէլանճելոյի վստահուեցաւ մատրան կամարամասին, տասներկու պատուհաններու վերնամասերուն նկարչազարդումը եւ տարածուն պատերու որմնանկարումը:

Նախանձի, չկամութեանց, մրցակցութիւններու, փոփոխամտութեանց պատմութիւն մը՝ որ սակայն յաղթահարուեցաւ մեծ արուեստագէտին ու հանճարեղ քանդակագործին հուրքով, կամքով, եւ տեսանողներուն միայն վերապահուած աստուածային իրագործումներով:

Կտակարանային ու աւետարանական եղելութեանց, պատգամներու, դէպքերու եւ սեւեռումներու ուժական արտայայտութիւնն է անդերազանցելի Միքէլանճելոյի գործը, — յաւիտենական «նոր»ութիւնն է, իր «դասական» մեծութեան մէջ. ինքնատպութեան զօրեղ նկարագրովն իսկ՝ յաւերժական դեղեցկութիւնն է քանդակին թէ նկարին:

Երբ կը թողուս Ս. Պետրոսն ու Սիքստինեան մատուռը, կը թուի քեզի՝ թէ Անցեալը երազուած Ապագան է մարդ էակին համար, որ արուեստին մէջ կը փնտռէ յաւերժական դեղեցիկը, — անանց ներադշնակութիւնը մտքին եւ հոգիին...

ՆՈՃԵԱՅ ՏՂԱՆ

ԱՆԱԹՈԼ ՖՐԱՆՍ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

(Ծննդեան 125ամեակին առթիւ)

Հայերու դատը մարդկութեան դատն է...
Ա. ՖՐԱՆՍ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Յովհ. Թումանեան, դարերու ընդմէջէն դիտելով հայ ժողովուրդին ճակատագիրը, իմաստուն կերպով նկատած էր, որ «Զարմանալի է մեր ժողովուրդին կենսունակութիւնը. ոչ մի բռնակալ, ոչ մի բարբարոս չէ կարողացել ընկճել, նուաճել մեր ժողովրդի ազգային այդ յատկութիւնը»:

Հայութեան բնորոշ ազգային այդ յատկութիւնը նկատի առնելով է, որ Անաթոլ Ֆրանս շատ ճիշդ կերպով ըսած է, թէ «Հայաստանը մահամերձ է, բայց կը վերածնի: Ժողովուրդ մը, որ չուզեր մեռնիլ, երբեք չի մեռնիր»:

Ա. Ֆրանս, որ նամակագրական կապ հաստատած էր հայ գրողներու, արուեստագէտներու, հայ մտաւորականութեան լայն շրջանակներու հետ, կը ստանայ շնորհակալութեան եւ երախտագիտութեան բազմաթիւ նամակներ աշխարհի բոլոր ծայրերէն: Եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին (ԽՄԲ.— Գէորգ Ե. Սուրէնեան) անսպասելի կոնդակը խորապէս կը յուզէ զինք: «Զեզ եւ Ֆրանսայի մեծ ժողովուրդին, մեր բարեմաղթութիւններուն հետ, կ՝ուղարկենք նաեւ մեր շնորհակալութիւններն ու սրտաբուխ երախտագիտութիւնը հայ ժողովուրդին ի նպաստ ձեր կատարած բոլոր բարի գործերուն համար», կը գրէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ուղղած իր պատասխանին մէջ Ա. Ֆրանս կը գրէ. «Կոնդակը, զոր Ձեր Սրբազնութիւնը մեծ պատիւ ըրաւ ինծի ուղարկելու՝ ուրախութեամբ եւ երախտագիտութեամբ լեցուց սիրտս: Դուք ըմբռնեցիք եւ զգացիք, որ մեծ եռանդ մը կը տոչորէ զիս

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Կառավարական պաշտօնեաները, որոնք արդէն կը զգային վաղուան իշխանութիւնը, աւելի փութկոտութեամբ կը հպատակէին քոմիթէին հրամաններուն քան թէ կեդրոնի հրահանգներուն: Երլտըզի պալատէն տրուած բոլոր հեռագիրներու պատճէնները իսկոյն կը հաղորդուէին յեղափոխականներուն, որոնք կրցած էին ձեռք անցընել նոյնիսկ ծածկագիր հեռագիրներու բանալին:

Ժողովուրդը, գրեթէ առանց բացառութեան յարած էր յեղափոխական շարժումին, որմէ կը սպասէր իր փրկութիւնը:

Զինուորականները կամաց կամաց իրենց չէզոքութենէն դուրս կ՝ելլէին եւ կը սպառնային բացէ ի բաց Կ. Պոլսոյ վրայ քալել եթէ իրենց դոհացում չտրուէր ու Սահմանադրութիւնը պաշտօնապէս չհրաշակուէր իսկոյն:

Օսման Ֆէյզի փաշային Մանասթըր զրկուիլը ոչ միայն երկիւղ չէր ազդած յեղափոխականներուն, այլ անոնց եռանդը աւելի զրգռած էր:

Օսման փաշա հասկցած էր որ Բումելիի զօրագունդերով գործ մը պիտի չկըրնար տեսնել եւ թէ անկարելի էր անոնց վրայ յոյս դնել:

Հիմա անհամբեր կը սպասէր հաւատարիմ զօրագունդերու գալստեան, ինչպէս խոստացուած էր իրեն:

Այս սպասումին մէջ, գիշեր մը երբ Մանասթըրի իր բնակարանին մէջ նստած Երլտըզ ուղղուելիք հեռագիր մը խմբագրելու վրայ էր, յանկարծ շշնկոց մը լսեց դուրսը եւ միեւնոյն վայրկեանին սենեակին դուռը զարկին:

— Մտէք, ըսաւ լիազօր հրամանատարը:

Դուռը բացուեցաւ եւ իր թիկնապահներէն մին երեւցաւ շփոթած դէմքով:

— Ի՞նչ կայ, Սիւլէյման պէյ, հարցուց փաշան այս անակնկալ երեւումէն զարմացած:

— Փաշա էֆէնտի, թոթովեց միւսը, մեր բնակարանը պաշարուած է...:

— Պաշարուա՛ծ, գոչեց Օսման փաշա ոտքի ելլելով, ո՞վ կը համարձակի այդպէս բան մը ընել...:

— Կարծեմ Նիազիի խումբն է որ եկած է Բէսնէէն...

— Ի՞նչ կ՝ուզէ մեզմէ Նիազիի խումբը:

Այս խօսքերը արտասանելով հանդերձ Օսման փաշայի դէմքը մթագնեցաւ: Շէմսի փաշային յիշատակը տակաւին շատ թարմ էր եւ նախազգացում մը կ՝ըսէր իրեն թէ փորձանք մը կը պատրաստուէր իր գլխուն:

Իսկոյն պատուհանը վազեց որ փողոցին կը նայէր:

Տունին ամէն կողմը ձիաւոր ու զինեալ մարդիկ պաշարած էին...:

Օսման փաշա, որ քաջասիրտ զինուորական մըն էր, անմիջապէս պատուհանը վեր առաւ եւ գլուխը դուրս երկարելով գոչեց.

— Ի՞նչ կ՝ուզէք գիշերուան այս ժամուն:

— Կը փափաքինք փաշա էֆէնտին տեսնել, ըսաւ ձիաւոր մը գլուխը վեր առնելով:

— Ո՞վ ես դուն...

— Քոլ Աղասի Նիազի, պատասխանեց ձայնը:

— Ի՞նչ է ձեր նպատակը, հարցուց հրամանատարը, որ իր պաղարիւնութիւնը բնաւ կորսնցուցած չէր:

— Բանակցիլ նորին Վսեմութեան հետ եւ եթէ կարելի է անօգուտ արիւնհեղութեան մը առաջքը առնել, պատասխանեց նոյն ձայնը:

— Բայց ատոր համար ոչ այս ժամը յարմար է եւ ոչ ալ տունը պաշարելու հարկ կայ:

— Դժբախտաբար մեզի համար յարմարագոյն ժամն այս է:

— Լաւ ուրեմն, Օսման փաշան ես եմ, ըսաւ հրամանատարը խրոխտ կերպարանքով մը:

Ձիաւորը յարգանքով զինուորական բարեւ մը տուաւ եւ պատասխանեց.

— Ձեր Վսեմութիւնը եթէ կը բարեհաճի թող հրաման ընէ որ դուռը բացուի, որպէսզի հանդարտօրէն կարենանք մեր այցելութեան պատճառը բացատրել:

— Լաւ, դուռը բանալ կուտամ, բայց պայմանաւ որ դուք միայն ներս մտնէք, ըսաւ փաշան:

— Կը խոստանամ առանձին մտնել, վստահելով ձեր վրայ:

— Եւ ես կ՝երդնում, որ ձեր մազին թելին իսկ դպչող պիտի չըլլայ:

Յետոյ Օսման փաշա դարձաւ թիկնապահին որ ետեւը կեցած էր եւ ըսաւ.

— Դուռը բանալ տուր եւ հոս առաջնորդէ Նիազի պէյը:

Վայրկեան մը ետքը Բէսնէի ըմբոստ զօրագունդի յեղափոխական պետը կը մտնէր հրամանատար փաշային սենեակը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(236 – Շար.)

նահատակուած Հայաստանի սուրբ դա-
տով, եւ Ձեր բարձր գնահատանքով վար-
ձատրեցիք տկար ձայնիս կանչը, որ ու-
րիշ ձայներու հետ բարձրացաւ Ֆրանսա-
յի մէջ այն ահաւոր եղեռնին դէմ, որ
բազմիցս կրկնուելով, ընաջնջեց աւելի
քան մէկ միլիոն Հայ:

«Արցունքի եւ անձկութեան երկար տա-
րիներէն ետք, ահա վերջապէս կը ծագի
փրկութեան օրը, կ'իրականանան ազա-
տութեան եւ անկախութեան իղձերը, ո-
րոնք փորձութեան մէջ կանգուն պահեցին
այն ժողովուրդը, որուն հոգեւոր Հայրն
էք Դուք: Այժմ, վերջապէս հայ ազգը
միրաբար կը հաստատուի այն հողին վը-
րայ, ուր յայտնուած է իր հանճարով եւ
առաքինութիւններով ու թրծուած իր հե-
րոսական արիւնով:

«Թոյլ տուէք, Վեհափառ Հայրապետ,
որ ատոր համար իսկ Ձեզի հետ հրճուիմ
եւ Ձեր օգոստափառ գահին առաջ մա-
տուցեմ երախտագիտութեան զգացում-
ներս»:

Մինչեւ իր կեանքին խոր ծերութիւնը,
Ա. Ֆրանս մարտնչեցաւ հայ ժողովուր-
դին արդար դատին համար: 1922ին, Եւ-
րոպայի ականաւոր շարք մը գրողներու,
լրագրողներու, հանրային ու պետական
գործիչներու հետ, պատրաստեց կոչ մը
ուղղուած Ազգերու Լիկային, Լօզանի Վե-
հաժողովին: 1922 Դեկտ. 8ին այդ կոչին
հետ նամակ մը զրկեց իր հին բարեկամ
Արշակ Չօպանեանին.

«Պարո'ն,

«Պատերազմը հայ ժողովուրդը ձգած
է այնպիսի վիճակի մը մէջ, որ մարդկու-
թիւնը չի կրնար հանդուրժել:

«Հարիւր հազարաւոր — կին ու երա-
խայ — վերջին մնացորդացը աշխատա-
սէր ու խաղաղ ժողովուրդի մը, կը թա-
փառի անապաստան: Հարկ է, որ Լօզանի
բարդ վէճերը չաւարտած՝ ապահովուի
անոնց ապագան: Մեր կառավարութիւնը
կը զբաղի այդ հարցով: Սակայն անհրա-
ժեշտ է յայտնի կերպով ցոյց տալ, որ
Ֆրանսացիները, իրենց սեփական դժուա-
րութիւններուն ժամանակ, չեն մոռցած
այն թշուառները, որոնք իրենց յոյսը եր-
բեք չեն կտրած մեր երկրին պաշտպանու-
թենէն:

«Կը խնդրեմ, որ ստորագրէք կցուած
կոչը, որ պիտի ուղարկուի Լօզանի Վե-
հաժողովին»:

Ի հարկէ Լօզանի Վեհաժողովը ոչինչ
տուաւ հայ ժողովուրդին: Ինչպէս միշտ,
այս անգամ եւս Թուրքիան կարողացաւ
օգտուիլ օտար պետութիւններու հակա-
մարտութիւններէն եւ չթոյլատրեց, որ
Հայկական Հարցին քննութեան առթիւ
ընդունուի հակաթուրք որեւէ որոշում:
Օտար մեծ պետութիւնները ունէին իրենց
շահերը Արեւելքի մէջ եւ անոնց չէր հե-
տաքրքրեր հայ ժողովուրդին ողբերգա-
կան ճակատագիրը:

Այսուհանդերձ, բոլորն ալ անխտիր շա-
հագործեցին Հայկական Հարցը ի նպաստ
իրենց քաղաքական նպատակներուն: Ահա

ՄԵԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Հարուստ է Յ. Թումանեանի ձգած ձե-
ռագիր ժառանգութիւնը, որ կ'ընդգրկէ
մեծ բանաստեղծին արձակ եւ չափածոյ
բոլոր գրուածքներուն ինքնագրերը, սե-
ւագրութիւնները եւ մաքրագիր օրինակ-
ները, նամակները, զանազան նիւթեր,
մէկ խօսքով՝ անոր ստեղծագործութեան
ամբողջ ժառանգութիւնը:

Ձեռագիրներուն ծաւալուն հաւաքածոն
ամէնէն առաջ ցոյց կուտայ բանաստեղ-
ծին մտայղացումներուն տարեգրութիւ-
նը, գեղարուեստական նիւթին ընտրու-
թեան եւ մշակման թումանեանական ձե-
ւերն ու եղանակները, երկար ու տքնա-
ջան աշխատանքը հայ եւ օտար դասական
գրողներու գործերուն ուսումնասիրու-
թեան ուղղութեամբ եւ ապա՝ բանաս-
տեղծին գրական – հանրային լայն կա-
պերը, անձնական կեանքը, ընտանեկան
մթնոլորտը:

Թումանեան խստապահանջ եղած է գը-
րական նիւթին թէ' բովանդակութեան եւ
թէ լեզուին մէջ: Մշակած ու յղկած է
իւրաքանչիւր տողը, հետեւած է ամէն
մէկ բառին բարեհնչունութեան, խօսքին
կուռ ու գեղարուեստական կառուցուած-
քին:

Յիշենք, որ իր ստեղծագործութեան նը-
կատմամբ խստապահանջ բանաստեղծը
«Անոյշ»ը գրած եւ մշակած է երկար տա-
րիներ: Նոյնը նաեւ՝ «Հառաչանք»ը, «Լո-
ռեցի Սաքօ»ն եւայլն:

1894ին Թումանեան ժողովուրդին բառն
ու բանը ուսումնասիրելու նպատակով կը
շրջի Լոռի, Բորչալու, եւ գրի կ'առնէ
«Հազարան բլբուլ»ին նոր տարբերակները:

Յովհ. Թումանեանի ձեռագիրներուն
մէջ յատուկ տեղ կը գրաւեն հայկական
դիւցազնավէպին՝ «Սասունցի Դաւիթ»ին
մշակման աշխատանքները: Բանաստեղծ-
ծը ուսումնասիրած է նաեւ ուրիշ ազգե-
րու ժողովրդավէպերը՝ ռուսական բիլի-
նաները, հնդկական վեդաները, սերպ վի-
պերգութիւնը եւ թարգմանած է անոնցմէ
հատուածներ:

Ներսիսեան դպրոցի գրասեղաններուն
վրայէն իսկ յափշտակուած է Աբովեանի,
Պատկանեանի, Բաֆֆիի եւ միւս գրա-
գէտներուն, եւրոպացի դասականներու
գործերով, յատկապէս ոգեւորուած է Ա-
բովեանի «Վէրք Հայաստանի»ով, որ յե-
տագային կը դառնայ անոր համակողմա-
նի ուսումնասիրութեան առարկան:

Ինչպէս յայտնի է, երբ բանաստեղծը
1912ին կ'ընտրուի նախագահ Հայ Գրող-
ներու Կովկասեան Ընկերութեան, երկար
ժամանակ կը զբաղի Սայաթ Նովայի ու-
սումնասիրութեամբ. գրած է յօդուած,
կատարած դասախօսութիւն եւ երբ 1913ին
մեծ շուքով տօնուած է Սայաթ Նովայի
յոբելեանը, ինքն է, որ բացումը կատա-
րած է վարդատօնին: Հանդէսին հետ
կապուած փաստաթուղթերը պահուան են
Թիֆլիսի հայ գրողներու ֆոնտին մէջ:

Թումանեան յատկապէս բարձր գնահա-
տած է Շէյքսփիրի գործերը, գրած է գը-
րախօսականներ անոր գործերէն կատար-
ուած թարգմանութիւններու մասին, ըստ
արժանւոյն գնահատած Յովհ. Մալխաս-
եանի աշխատանքը, գրուատած Պ. Ադամ-
եանի գերակատարումները:

Թումանեանի գրական ժառանգութեան
զգալի մասը կը կազմեն լեզուական խնդ-
իրներուն նուիրուած յօդուածները, ո-
րոնցմէ կ'երեւի գրագէտին լեզուական
մտածողութիւնը, ժողովրդական բան ու
բառէն օգտուելու եղանակները, բառա-
ստեղծման ձեւերը: Անոր սեւագրութիւն-
ներուն մէջ կան Թիֆլիսի, Վանի, Երե-
ւանի, Ղարաբաղի, Լոռիի բարբառներուն
վերաբերեալ ասացուածքներ, որոնք օգ-
տագործուած են գրագէտին գործերուն
մէջ:

1914ին, համաշխարհային Ա. պատե-
րազմի ժամանակ ան Շիրվանզադէի հետ
կը մեկնի Ալաշկերտ, մօտէն կը տեսնէ
կռիւներու վայրերը, կը ծանօթանայ դիւ-
ղացիներու կեանքին: Օրուան տպաւորու-
թիւնները գրի առած է իր ծոցատետրին
մէջ:

Մեծ անհատներուն համար նամակա-
գրութիւնը ստեղծագործական ուրոյն բը-
նագաւառ մըն է, որով անոնք իրենց
միտքն ու խոհերը կը փոխանցեն ուրիշ-
ներու: Թումանեան նամակագրական լայն
կապ հաստատած է Հայերու եւ օտարնե-
րու հետ:

Հետաքրքրական փաստաթուղթեր են
Թումանեանի տոհմաբանական ծառը, վը-
կայականները, Ներսիսեան դպրոցի աշա-
կերտական տետրակները, անձնական ալ-
պոմները:

Երկու հազար փաստաթուղթեր, որոնք
կը վերաբերին մեծ բանաստեղծին, գուր-
գուրանքով կը պահուին Հայաստանի գը-
րականութեան եւ արուեստի թանգարա-
նին մէջ:

Պ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

թէ ինչո'ւ բոլոր մեծ պետութիւններն ալ
այս կամ այն չափով պատասխանատու են
հայ ժողովուրդի զանգուածային ջարդին:

Անաթոլ Ֆրանսի գործունէութիւնը
ողջմիտ մարդկութեան խղճի պոռթկումն
էր թրքական բռնապետութեան դէմ, յա-
նուն մարդկային վեհ, ազնիւ ու դեղե-
ցիկ գաղափարներու:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՅՈՎՆԱՆ

«Սովետական Գրականութիւն»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՔՍՈՐԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԷՆ, գրեց
Սօսեաց Տղան, տպարան Համազգային,
Պէյրութ 1969:

ՄԱՐԱԹՈՆԻ ՎԱԶՔԸ

Եւրոպայի ախոյենական մարզախաղե-
րը, որոնք տեղի ունեցան Աթէնքի մէջ
Սեպտեմբերին, վերջ դտան Մարաթոնի
վազքով՝ 42,195 քիլոմեթր երկարու-
թեամբ ճամբու մը վրայ:

Երկար տարիներէ ի վեր նիւթ դարձած
է այս վազքին պատմական արժէքը եւ
պնդողներ կան, որ Մարաթոնի ճակատա-
մարտի յաղթանակին լուրը վազելով Ա-
թէնք տարուելուն պատմութիւնը չապա-
ցուցուիր պատմական դետնի վրայ:

Ըստ աւանդութեան, Պարսիկներու դէմ
Քրիստոսէ առաջ 490ին տարուած Մարա-
թոնի յաղթանակին լուրը վազելով Ա-
թէնքի արխոններուն (մեծամեծներուն)
աւետած է Ֆիտիփիտիս անունով մէկը,
որ աւետիսը տալէն ետք ինկած եւ մե-
ռած է:

Այս դէպքը առաջին անգամ ըլլաով կը
պատմէ Ղուկիանոս երգիծագիրը, Մա-
րաթոնի ճակատամարտէն 600 տարի
ետքը: Արդ, Ղուկիանոս պատմագիր մը
չէր, այլ երգիծագիր-բանաստեղծ մը:
Իսկ այս դէպքին մասին ակնարկութիւն-
ներ ընելու առիթը գտած է ան, երբ կը
գրէր «Բարեւելու վտանգը»: Իր այդ գը-
րութեամբ ան կը բացատրէ, թէ վտան-
գաւոր բան է բարեւել մարդու մը, որուն
առաջին անգամ կը հանդիպիս: Եւ մատ-
նացոյց կ'ընէ հին վազող Ֆիլիփիտիսը,
որ Աթէնքի արխոններուն ներկայանալով
գոչած էր.

— Բոլորիդ ողջո՛յն, յաղթեցինք...

Ասոր վրայ է, որ սիրտը պայթած է եւ
ան ինկած ու մեռած է:

Ղուկիանոսի այս գրութիւնը, սակայն,
բաւարար հիմ մը չի նկատուիր Մարա-
թոնի վազքին պատմական արժէքը հաս-
տատելու համար:

Տարակոյս չկայ, որ Ֆիլիփիտիս լաւ
վազող մը եղած է իր ժամանակին եւ
տուած է տոկունութեան բազմաթիւ ա-
պացոյցներ, բայց Մարաթոնի ժամանա-
կակից պատմիչներէն ոչ մէկը կը յիշա-
տակէ դէպքը: Կ'ըսուի մինչեւ անգամ,
որ եթէ իրապէս Մարաթոնէն Աթէնք այս-
պիսի վազք մը տեղի ունեցած ըլլար, ե-
ղածը պիտի յիշատակուէր հելլէն արձա-
նագրութեանց եւ երգերու մէջ:

Արդ, բանասիրական աշխարհը, Մարա-
թոնէն Աթէնք վազած առաջին Յոյնը կը
նկատէ հովիւ Սպիրիտոն Լուիսը, որ
1896ին, երբ արդի ժամանակներու առա-
ջին ողիմպիականին հիմը դրուեցաւ, կա-
տարեց ու շահեցաւ այս վազքը:

Այս միեւնոյն ախոյեանն էր, որ 1936ի
ողիմպիականին ալ ջահը հասցուց Պեր-
լինի մարզադաշտը եւ յանձնեց զայն
Հիթլէրին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (592)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ապստամբները որոնք Կավռօշի եկած
ժամանակ իրենց կռուի կայանը թողե-
լով ցիրուցան կը կենային կապելային
առջեւ, խառնիխուռն խուժեցին դէպի
պատնէշը: Բայց Անժոլրային հրամանը
կատարուելու ժամանակ չունեցաւ. թն-
դանօթը նետուեցաւ երկաթի բեկորնե-
րով լի հրանօթի մը պէս ահագին բեկոր-
ներով:

Թնդանօթը դէպի պատնէշին ճեղքը
արձակուած եւ երկաթի բեկորները պա-
տին վրայ ոստոստած ըլլալով, այս ա-
հարկու սոսկումը երկու հոգի մեռցու-
ցած եւ երեք հոգի վիրաւորած էր:

Եթէ այսպէս շարունակուելու ըլլար,
պատնէշը այլեւս չէր կրնար դիմանալ,
վասնզի թնդանօթին արձակած երկաթի
բեկորները ներս կը մտնէին:

Պատնէշին մէջ ահաբեկ շշուկ մը եղաւ:

— Առ այժմ զէթ երկրորդ անգամ
նետուիլը արգիլենք, ըսաւ Անժոլրա:

Եւ իր քարապինը վար ընելով, թնդա-
նօթապետին ուղղեց, որ նոյն պահուն
թնդանօթին ետեւին վրայ ծռելով որո-
շակի կը կարգադրէր եւ կը հաստատէր
թնդանօթի ուղղութիւնը:

Այս թնդանօթապետները գընդընկէց-
ներու դեղանի. անտիական, խարտեաշ եւ
քաղցրադէմ տասնապետ մըն էր, յատ-
կապէս հմուտ կ'երեւար այն նախասահ-
մանուած եւ ահարկու զէնքին, որ սար-
սափի մէջ օրէ օր կատարելագործուելով,
վերջապէս պատերազմը պիտի մեռցնէ:

Քոմպըֆէր, Անժոլրային ետեւը ոտքի
վրայ կանգնած, այս երիտասարդը կը
դիտէր:

— Ի՛նչ նոզկալի բաներ են եղեր այս
սպանութիւնները, ըսաւ Քոմպըֆէր: Օ՛,
ե՞րբ պիտի վերնան թագաւորները, որ
պատերազմներն ալ վերնան: Անժոլրա՛,
նշան կ'առնես այդ տասնապետին, բայց
չես նայիր թէ ինչ է: Տես անգամ մը
որքան սիրուն երիտասարդ է, արի է ան,
կը տեսնեմ որ կը խորհի. այս թնդանօ-
թաձիգ երիտասարդները խիստ կրթեալ
կ'ըլլան. հայր մը, մայր մը, ընտանիք մը
ունի ան. թերեւս սիրուհի մըն ալ ունի.
հազիւ հազ քսանեւհինգ տարեկան է.
կրնայ եղբայրդ ըլլալ:

— Եղբայրս է արդէն, ըսաւ Անժոլրա:

— Այո, կրկնեց Քոմպըֆէր, նաեւ իմ
եղբայրս է: Ուրեմն չմեռցնենք զինքը:

— Թող զիս: Հարկ է ինչ որ հարկ է:

Եւ Անժոլրայի մարմարեայ այտին վը-
րայէն արտասուք մը հոսեցաւ:

Միեւնոյն միջոցին քաշեց կայծահանը:
Քարապինը նետուելով փայլակ մը ժայթ-
քեցաւ: Թնդանօթաձիգ տասնապետը եր-
կու անգամ դարձաւ ինքն իր վրայ թեւե-
րը առջեւը տարածած եւ գլուխը վեր ը-
րած կարծես օդը շնչելու համար, ապա
թնդանօթին վրայ տապալեցաւ քովընտի
եւ հոն մնաց անշարժ: Կը տեսնուէր իր
կռնակը որու կեդրոնէն ուղղակի արեան
վտակ մը կը հոսէր: Քարապինի գնդա-
կը տասնապետին կուրծքէն մտնելով եւ
կռնակէն դուրս ելլելով մեռցուցած էր
զայն:

Հարկ եղաւ առնել տանիլ դիակը եւ
տեղը ուրիշ մը բերել:

Իրօք այս կերպով ապստամբները քա-
նի մը բոպէ վաստըկեցան:

ԳԼՈՒԽ ԾԷ

ՈՒՐ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾՈՒԻ ԳԱՂՏՈՐՍՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՃՇԳՐՏՕՐԷՆ ՀՐԱՑԱՆ ԱՐՁԱԿԵԼՈՒ ԱՅՆ ՀԻՆ ՏԱՂԱՆԴԸ, ՈՐ 1796ԻՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ ԱԶԴԵՑ

Կարծիքները կը հակառակէին պատնէ-
շին մէջ: Թնդանօթը վերստին պիտի սկը-
սէր նետուիլ: Պատնէշը քառորդ մը պի-
տի չդիմանար եթէ երկաթի բեկորները
շարունակուէին նետուիլ: Անհրաժեշտա-
բար պէտք էր արգիլել անոնց սաստկու-
թիւնը:

Անժոլրա սա հրամանը տուաւ.

— Պէտք է անկողին մը դնել հոն:

— Չկայ, Անժոլրա, եղածին վրայ վի-
րաւորներ կան, ըսաւ Քոմպըֆէր:

Ժան Վալժան կապելային անկիւնը
նստած եւ հրացանը ոտքերուն մէջտեղը
դրած էր՝ մինչեւ այդ բոպէն առանց
մասնակցած ըլլալու կռիւին: Կարծես թէ
չէր լսեր կռուողներուն խօսքը որոնք իր
գովքը կ'ընէին: Ահա հրացան մը, որ բան
մը չըներ:

Ժան Վալժան Անժոլրային հրամանը
լսելուն պէս ելաւ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Նուարդ Գիրիշճեան, Տէր եւ Տիկին Լամպէր Տոլ, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Ջիվիթճեան եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ քեռայրին՝

ՅՈՎՍԷՓ ԳԻՐԻՇՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 26ին իր բնակարանը՝

12 Rue Balzac, DEUIL-LA-BARRE

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի ժամը 16ին Տէօյլ լա Պառի գերեզմանատունը: Հաւաքուիլ բնակարանը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Զեփիւռ Բանիկեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՅԿ ԲԱՆԻԿԵԱՆԻ

(62 տարեկան)

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 29 ժամը 8,30ին:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Գրիգոր Թոլեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Տիկին Սեդրակեանի (Ամերիկա):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Արամ Պայրամեան 50 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ազատ Պալեանէ (Լա Վուլթ), Հ. Մ. Ը. Մ.ի 50-ամեակին առթիւ 10, Տիկին Պայծառ Ուզունեանի քառասունքին առթիւ 10 ֆր.:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԽՐԱԽՋԱՆՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգային Միութեան, ի նպաստ Հայ Մարզական Միութեան:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի հայ գաղութը, Հոկտեմբեր 12 Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4էն սկսեալ Բարեգործականի սրահը մինչեւ ուշ ատեն:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, մասնակցութեամբ տեղւոյն հայկական «Կռունկ» նուագախումբի, որ պիտի ըստեղծէ հայկական տաք մթնոլորտ: Նոյնպէս տեղի պիտի ունենան հայկական պար, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

Տեղւոյն վրայ պիտի գտնէք զանազան զովացուցիչներ, եւ այլ տեսակի արեւելեան համեղ ուտեստղէններ:

Մուտքը ազատ է:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի (Հոկտ. 8) ժամը 21ին Սոյի նախկին քաղաքապետարանի սրահը (68 Ռիւ Ուտան, Սօ):

Կը դասախօսէ նախկին նախարար՝

EDOUARD DEPREUX

«La vie douloureuse et glorieuse de l'Arménie»

(*Un patriotisme persistant à travers les pires persécutions*)

Մուտքը ազատ է:

URGENT

Environ 10 kms. de Paris

Vends salon coiffure dames avec fonds et murs. Catégorie B, bonne affaire. Matériel état neuf. Possibilité mixte, logement 2 pièces, cuisine, W.-C.

Douche, téléphone. Prix 105.000 francs.

S'adresser :

Mme FRENGULIAN Berthe

14 bis, Rue du Progrès, 92 MEUDON

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Կ'ՈՒԶՈՒՒՆ

Հայկական հաստատութեան մը համար.—

Mécaniciennes pour travailler à l'atelier et ouvrières à domicile.

EM - JI - MAKI

73, Rue de Provence, Paris (9e)

Tél. : TRI. 92-98

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Սեպտ. 25էն սկսեալ վերաբացուած են Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող հայերէնի դասընթացքները հետեւեալ վայրերուն մէջ.

Փարիզի եկեղեցի (կիրակնօրեայ վարժարան) ժամը 10–12:

Ժանթիյի, 22 Ռիւ Վիքթոր Հիւկօ:

Ալֆորվիլ՝ տեղական Ֆրանսական վարժարանի սրահին մէջ:

Պուա Քոլոմպ–Անիէռ՝ 4 Ռիւ Մարի Լու Շաւիլ՝ Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

Պանեէօ–Քաշան՝ 43 Ռիւ Մատամ Քիւրի:

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալ իրենց զաւակները վերոյիշեալ թաղամսերուն մէջ:

×

ԼԻՈՆԻ Հայ Ազգ. Վարչութեան Կրթական Մարմինը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. 2ին:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 2էն սկսեալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 3ին Միութեան գրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ Մեթրօ Քատէ:

×

ՊՕՄՈՆ

Դպրոցը վերաբացուած է Սեպտ. 25էն ի վեր, ուսուցչութեամբ Հ. Գեղամ Պաղտասարեանի:

×

ՍԷՆԹ – ԱՆԹՈՒԱՆ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտ. 2ին հինգշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին: Յարգելի թաղեցիներէն կը խնդրուի այժմէն արձանագրել իրենց փոքրիկները, կիրակի առաւօտները, եկեղեցւոյ խորհրդարանը, իսկ շաբթու մէջ Պր. Երուանդ Պապոյեանի մօտ: Ոչ մէկ վճարում դպրոցի. դպրոցի գիրքերը ձրի կը տրուին:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ հայերէնի դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 5ին կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ խղճամտօրէն բարի ըլլան իրենց զաւակները արձանագրել անխտիր: Ուսուցչուհի Օր. Հելլէն Սապունճեան:

×

ՏԷՍԻՆ

Կապ. Խաչի հայկ. դպրոցի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հոկտ. 2ին Հինգշաբթի ժամը 14–17ը եւ Շաբաթ 17–19ը Հ. Յ. Դ. տան մէջ:

×

ՎԻԷՆ

Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 2ին: Հինգշաբթի սովորական ժամուն եւ միեւնոյն սրահին մէջ: Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն որ նկատի առնեն այս թուականը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Beaune-la-Rolande

Կիրակի 12 Հոկտեմբեր ժամը 11ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Պօնլա–Ռոլանտի (Լուառէ) եկեղեցիին մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ժամը 13ին ճաշ, ժամը 14,30ին զբօսապտոյտ եւ այցելութիւն Ժերմինեի, Սէն-Պընուա, Սիւլի սիւռ Լուառի և Փիթիվիէի պատմական վայրերն ու հայկական ճարտարապետութեամբ կառուցուած եկեղեցիները:

Ծախքերու մասնակցութիւն 30 ֆրանք (ճամբորդութիւն Փիւլման օթոքառով եւ ճաշ):

Մեկնում Փարիզէն ժամը 8ին

(Ligne H P A Paris-Aubigny

Place Denfert-Rochereau, Paris (14e)

Արձանագրութեան համար դիմել՝ Հեռ. 033–02–12 Փարիզի Ս. Խաչ եկեղեցի

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, փութալու է շուտ արձանագրուիլ:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ Հոկտ. 3ին ժամը 19էն 21, Լիսէ Քոնտորսէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները Հոկտ. 5ին, կիրակի ժամը 15ին, Մշակոյթի Տուն, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կարեւոր օրակարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

(Piano, Accordéon, Solfège)

Կը դասաւանդուին մասնագէտ եւ փորձառու ուսուցիչներու կողմէ:

Փափաքողները դիմեն.—

Madame TCHITOUNY

13, Rue Caumartin, Paris (9e)

Tél. : OPE. 37-62

Նաեւ՝ վարձու սենեակ ուսանողի համար:

Ընտանեկան հաւաքոյթներու եւ խնջոյքներու առթիւ փաափքողներուն համար տրամադրելի է մասնագէտ Աքոռտէոնիստ մը, հայկական, կովկասեան, ռուսական եւ եւրոպական ճոխ յայտագրով մը:

Դիմել նոյն հասցէին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համազգութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

×

«Դաշնակցութեան Օր»ը Լիոնի մէջ Կիրակի Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը Հոկտ. 25 Շաբաթ իրկուն ժամը 20,30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 9

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalar